

वृद्धसूर्यारुणकर्णविपाकः ।

भगवता सूर्यनारायणेन निजपरमभक्ताय स्वसा-
रथयेऽरुणाय ऐहिकाऽऽमुष्मिकवृजिनजनि-
तदुःखार्णवसंतरणार्थं परमकारुण्येन
मश्रोत्तरव्याजमवलम्ब्य वर्णितः ।

स च

खेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठिना,

स्वकीये "श्रीविद्भूटेश्वर" स्टीम्-मुद्रणालये

प्रस्तावना.

भवतु सुनिर्दिष्ट समस्तसज्जनविद्वज्जनानां पुरतः, इह खलु जगति विशुद्धविज्ञानमयवाङ्मयप्रचारप्रसारेण सकलजनाः समुपक्रियन्ताद्यथावदन्तावधिं कालमारभ्य श्रुतिप्रतिपाद्यैर्नानैकव्रतारधारिणां परमेश्वरेणेति । तत्र च श्रुतिस्मृतिपुराणाद्यष्टादशमहाविद्यामयस्य वाङ्मयस्य बहुशः शास्त्राः प्रशास्त्राश्च समततो विस्तार्यमाणाः सकलमहर्षिप्रमुखैः ससेवनेन सनार्याक्रियमाणान्च सकलसासारिकजनान्निजविज्ञानमयच्छायासत्फलैः समुप-
कुर्वन्तीति सार्वजनिकमेवैतन्महर्षिजनानां सौजन्यं कस्य सद्व्यस्य मनो नाह्लादयेत् । अथ तत्रापि प्रत्यक्ष-
फलप्रदर्शकानि तावच्छास्त्राणि साक्षादादर्शरूपाण्येव जाग्रतितमाम् । नैतादृशानि खलु शस्त्राणि सर्वसामान्य-
जनसुखभाषिणानि, किन्तु तीव्रतरतोषलराधितभगवत्प्रसादसमधिगतापारबुद्धिबैभवाधिगम्यान्त्येवेति निपुणं
विमृशन्तु सन्तो महान्तः सज्जनाः । तादृशशास्त्राणां भूतले प्रचरोऽपि तावद्भूतलनिवासिनामस्मादीनां भूयसो
भाग्योत्कर्षादेवेति बाहं प्रतिभाति । अन्यथा तु दरीदृश्यते केषांचिदमूल्यरत्नसारणामपि शास्त्रपुस्तकानां
मूल्यहस्तपतितत्वादिदोषेण विनाशशक्तोऽपरिमितशास्त्रप्रत्यविस्मयलेखनप्रपासविनाशोऽस्या भारतवर्षसुन्दर्याः
सत्पुत्रैः कतिपयैः सज्जनैर्वाच्यकृत्यं निराक्रियमाणोऽपि । अस्तु, एव स्थितेऽपि 'सन्ति सन्तः कियन्तः'
इति न्यायेन तानि महार्थफलानि शास्त्रपुस्तकानि गोपायन्ति कतिचन सज्जना इति महद्भाग्येयं भूतलनिवा-
सिना सकलसज्जननामिति सशिरःकर्मभिनन्दयामोऽनेकविधप्राचीनप्रत्यसंरक्षणवद्वपरिकरासज्जनशिरो-
मणीन् । अथ चेदं तावत्प्रस्तुत प्रस्तुतमः—सकलशास्त्रपुस्तकानां प्रकाशनेन भूतलनिवासिनां यावच्छक्यं सेवा
विधातव्येति मनसि निधायाद्यथावन्मयाऽनेके श्रुति-स्मृति-पुराणेतिहास-वेदान्त-न्याय-मीमांसा-धर्मशास्त्र-
काव्य-अलङ्कार-छन्दो-नाटक-चरित्र-वैचक-ज्योतिष-भक्ति-नीति-प्रभृतिशास्त्रग्रन्था मापाप्रपास्यापि समुद्य
प्रकाशिताः सन्ति तत्कमेणायमपूर्वः श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थोऽपि समस्तसज्जनानां पुरतः प्रकाश्य
समुपस्थापितोऽस्ति । अस्मिन्मध्ये च—भगवता श्रीसूर्यनारायणेन निजपरमभक्त्या अरुणाय स्वसारथ्ये सर्व-
प्राणिनां भूतमविव्यद्वर्तमानकालिकसुखदुःखादिफलप्रदायकशुभाशुभकर्मविपाकः सम्यगुपदिष्टोऽस्ति । एतस्य
कर्मविपाकस्य भूतले प्रसिद्धिश्च—पूर्वं सूर्यो यमायोपादिशत्, यमः शुक्राय, तथा सूर्यो बृहस्पतये, तथैव
सूर्यो याज्ञवल्क्याय, तथैव गुरुसंप्रदायपरंपरया तेभ्यो यमादिभ्यो गन्धर्वसिद्धनागादिपरंपरयेति । इत्थमय
कर्मविपाकः प्रसिद्धिं भूयस्तथा प्रचयं चावाप्य समस्तसासारिकजनानुपकरोति । तदेतात्स्फुटमेवैतद्ब्रह्मवाचनेन
स्यादेव विद्वज्जनेष्विति किं विशेषोल्लेखनेन । नहि हस्तस्थिते कंकर्णे—भुकरनिरिक्षणेऽत्र समुद्रवेद्यक्षुध्मताम् ।
सोऽयमेतादृशः सर्वजगदुपकारको ग्रन्थोऽद्यावधि कापि नासुद्यत न प्राकाश्यत चेति समवलोक्यास्माभिरेत-
द्ग्रन्थप्रकाशनेच्छा प्रकाशिता । अथ चैतस्यातिप्राचीनस्य श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थस्य हस्तलिखित-
पुस्तकं देशदेशांतरस्थितान्यां परममान्यमोहोदययोः प्राचीनसरस्वतीमंडागाराभ्यां समुपलभ्य, तयोरादर्श-
पुस्तकयोः साहाय्येन प्रतिपुस्तकं जयपुरस्थफेदारनाथद्वारा—सलिलम् समानीय पण्डितश्रीनन्दलालशास्त्रिवर्यद्वारा
महता परिश्रमेण संश्लेष्य भूयसा द्रव्यव्ययेन च स्वकीये “श्रीविद्वत्शेखर” मुद्रणालये मुद्रयित्वा सकलसज्जनानां
पुरतः सोऽयं ग्रन्थः प्राकाश्यमानीयत । अथ चात्र समस्तसज्जनविद्वज्जनमहज्जनसदृहस्थान्साक्षलिवन् विज्ञापयामो
यदेन सर्वथा सर्वतो दुर्लभं श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थं संगृह्य सकलसासारिकजनानां भूतमविव्यद्वर्त-
मानकालिकत्रिविधजन्मस्वनुबोध्यमानशुभाशुभकर्मजन्यसुखदुःखरूपफलविपाकपरिज्ञानपूर्वकमशुभकर्मफलनिर-
सनपुरःसरशुभकर्मफलोदयसमुचितजपतपोदानानुष्ठानविधिविज्ञानार्थमुपयुक्त्यु—इति शम् ।

श्रीमतां कृपाकाङ्क्षी—

शेखरराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठी “श्रीविद्वत्शेखर” मुद्रणालयाध्यक्षः,—मुंबई.

अभिनन्दनपूर्वकं धन्यवादः ।

एतस्य श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थस्यादर्शः (प्रति) पुस्तके ययोर्महोदययोरुदारचरितयोः प्राचीनसरस्वतीभाण्डागारादुपलब्धे तयोरभिनन्दनं महताऽऽनन्देन प्रकाशयितुमुत्सहतेऽस्मदीयं मानसम् ।

१ पंजाबदेशीयलाहोरराजधानीनिवासिनां राजासाहिबदयालूश्रीश्रीठाकुरमहानूचंद्राभिषेयानां प्राचीन-पुस्तकालयादेकं प्राचीनपुस्तकमुपलब्धम् ।

२ अन्यच्च—पर्वतप्रदेशस्थितातिवृहत्तरप्राचीनपुस्तकमांडागारात्तदविपतेः सकाशात्समागतम् ।

एताभ्यामत्युदारचरिताभ्यां सज्जनाभ्यां श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकस्य प्राचीने प्रति (आदर्श) पुस्तके मुद्रणोपयोगिसंशोधनार्थं मिलिते । तद्वरित्पुस्तकराठक्रमं समुपगृह्यास्माभिरेतत्पुस्तकं सद्यंतं परिष्कृत्य मुद्रितम् । प्रोक्तमहाम्युंदयाम्यां प्राचीनपुस्तकप्रदानसाहाय्येन वयमत्युपकृताः स्मः । अंतस्तयोः सशिरःकयमभिनन्दनपूर्वकमनन्तान्वन्यवादान्संस्मरामहे । एतादृशपरोपकारिणोर्विमला कीर्तिर्जगत्पुनात्विति शम् ।

श्रीमतामुपकारस्मर्ता—

खेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठी.

“श्रीवेङ्कटेश्वर” मुद्रणालयाव्यक्षः—मुंबई.

अथ वृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकविषयानुक्रमणिका प्रारभ्यते ।

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१	मङ्गलाचरणम्, वृणा कर्मविपाक ध- र्मार्थौ च वेत्तु तपस्यन्तमरुण प्रति तत्तपसा संतुष्टस्य रवेरेतच्छस्त्रप्रति- पादनोपक्रमः, वृद्धसूर्यारुणाख्य स्यास्य शास्त्रस्य श्रवणोपासनापूर्वक कर्तव्यकथन तच्छ्रवणपठनफल- वर्णनञ्च । १			परिज्ञानम् । .. . २३	
२	उत्तरीत्या गणित विधाय खेचराणां साधनात् पूर्वजन्मस्येह जन्मस्यदेश- जातिव्य.सहायादियरिज्ञानरीति- कथनम् । ३		१०	साधितसौरेर्जीवस्येहजन्मनिजन्मान्त- रे च आयुर्माननिरूपणम् । २८	
३	व्याख्याधिकेपकाणां सोपपत्तिक- निरूपणम् । ... ४		११	साधितराहोर्जीवस्य जन्मनि जन्मा- न्तरे च आचरितपापानां परिज्ञानम् । ३१	
४	भारतवर्षप्रशस्तापूर्वक साधितमूर्यात् प्राग्भवेऽत्र जन्मनि च जीवस्य जन्मदेशपरिज्ञानम् । ५		१२	साधिकात्केतोर्जीवस्य प्राग्जन्मनि इह शुभकर्माचरणाच्चारिष्टपरि- ज्ञानम् । ३५	
५	साधितचन्द्रात् प्राग्भवेऽत्र जन्मनि च जातिज्ञानम् । ९		१३	वातगुल्मापस्मारादिरोगनिवारणार्थ- गणेशमूर्तिदानम्, गणेशमूर्तिनिर्मा- णप्रकारश्च । ३८	
६	साधितमौमात् जीवेन प्राग्भवे इह- जन्मनि च यास्ववस्थायुयानि शुभा- शुभकर्माणि विरचितानि तासां वाल्याद्यवस्थानां परिज्ञानम् । . १२		१४	विद्याहरणजात्यापात्समुत्पन्नस्य मूक- त्वरोगस्य परिहाराय सुवर्णसरस्वती- मूर्तिदानम्, सरस्वतीरूपनिरूपणञ्च । ३९	
७	साधितबुधात् जीवस्य प्राग्जन्मन्यत्र च क्षीपुर्बुधसकत्वादिज्ञानम् । १६		१५	लक्ष्मीहरणजात्यापात् समुत्पन्न- दारिद्र्यस्य निवारणाय लक्ष्मीमूर्ति- दानम्, लक्ष्मीरूपनिरूपणञ्च । .. "	
८	साधितगुरोः प्राग्भवे अत्र जन्मनि च जीवस्य शुभाशुभकर्मकरणे सहायानां निरूपणम् । १९		१६	समन्त्रकसूर्यारुणनस्वर्णप्रतिमादान- तन्मूर्तिनिरूपणम् । "	
९	साधितशुक्रात् जीवस्य इह प्राग्जन्म- नि च श्रद्धाश्रुतया समाचरितधर्म-		१७	विप्रपीडानितदोषोत्थरोगादिनिर- सनाय चन्द्रमूर्तिदानम्, तन्मूर्ति- निर्माणकथनञ्च । ४०	
			१८	भूमिसुनस्य मूर्तिनिर्माणतत्पूजनदान विधिकथनम्, दानादिफलकथनञ्च । "	
			१९	सर्वकार्यसिद्धयर्थे बुधमूर्तिप्रदानम्, बुधमूर्तिनिरूपणञ्च । .. . ४१	
			२०	गुरुवादिजात्यापात् समुद्भूतानां नानाविधाशुभानां निवृत्त्यर्थं गुरु- मूर्तिप्रदानम्, गुरुमूर्तिनिरूपणञ्च । "	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
२१	प्रमेहरोगनिवृत्तये शुक्रस्य मूर्तिदानं शुक्रमूर्तिनिरूपणञ्च । ... ४१	४१	३६	गौरीस्वरूपनिर्माणकथनम्, गौरी- मूर्तिदानकथनञ्च । ... ४६	४६
२२	सूर्यपुत्रस्य शनैश्वरस्य पूजादानविधि- निरूपणम्, शनिमूर्तिनिरूपणञ्च । "	"	३७	भैरवस्वरूपनिर्माणकथनम्, (भैरव- मूर्तिदानञ्च) । ४७	४७
२३	राहुदानपूजाविधिकथनम्, राहुमूर्ति- निरूपणञ्च । ... ४२	४२	३८	स्कन्दमूर्तिदानकथनम्, स्कन्दस्वरू- पनिर्माणञ्च । ४८	४८
२४	केतुदानपूजादिविधिवर्णनम्, केतु- मूर्तिनिर्माणप्रकारकथनञ्च । . "	"	३९	वीरभद्रनाम्नो गणस्य मूर्तिदानकथ- नम्, वीरभद्रमूर्तिनिर्माणञ्च । "	"
२५	इन्द्रनक्षत्रजनितबाळाकाहुत्यत्समान- दुःखपरिहारायैवमूर्तिदानविधे सम- न्वक्तस्य निरूपणम्, इन्द्रमूर्तिनिर्माण- कथनञ्च । ४३	४३	४०	कालपुराणमूर्तिनिर्माणकथनम्, का- लपुराणस्य समग्रकदानविधिनिरूपणम् ४७	४७
२६	अग्निदाहजनितदोषनिवारणायामिभू- तिदानम्, अग्निमूर्तिनिर्माणञ्च । "	"	४१	अपमृत्युविनाशाय कालचक्रदानम्, कालचक्रनिर्माणप्रकथन च । ... ४७	४७
२७	यमस्वरूपनिर्माणकथनं यमरूपदा- नविधिवर्णनञ्च । ४४	४४	४२	चातुर्थिकादिज्वरपीडानिरसनायैव रमूर्तिदानं ज्वरमूर्तिनिर्माणप्रकार कथन च । ४८	४८
२८	निर्ऋतिरूपनिर्माणकथनम्, निर्ऋति- मूर्तिदानविधिवर्णनञ्च । ४४	४४	४३	अर्चायां दानकर्मणि शान्तिके वा गरमोगयुक्तब्रह्ममूर्तिनिर्माणकथनम् "	"
२९	वर्णस्वरूपनिर्माणकथनम्, वर्ण- मूर्तिदानं विधिवर्णनञ्च । ४५	४५	४४	प्राग्भवे स्त्रीहिंसकस्य पुत्रस्त्रीसमुद्भ- वारिष्टनिवारणाय ब्रह्माणीमूर्तिदान, ब्रह्माणीश्वररूप निर्णयकथनं । ४५	४५
३०	वायुपीडानिवारणाय वायुमूर्तिनिर्मा- णकथनम्, वायुमूर्तिदानविधिञ्च । "	"	४५	स्त्रीत्यागिनो गर्भहन्तुर्वा दोषनिवृ- त्तये प्रजापतिमूर्तिदानविधिकथनम्, प्रजापतिस्वरूपनिर्णयकथनं च । "	"
३१	धनापनिवारणाय कुबेरमूर्तिप्रदानं कुबेरमूर्तिनिर्माणकथनञ्च । ४५	४५	४६	नानाविधनेत्ररोगनिवृत्त्यर्थे विष्णु- मूर्तिदानविधिकथनम्, विष्णुस्वरू- पनिर्णयकथनं च । ४६	४६
३२	विप्राङ्गहिंसनपापनिवारणाय शिव- मूर्तिपूजनदानविधेः समन्वक्तस्य नि- रूपणम्, शिवमूर्तिनिर्माणकथनञ्च । "	"	४७	कामलाख्यनेत्ररोगनिवारणाय गरुड मूर्तिदानविधेः कथनं गरुडस्वरू- पनिर्माणकथनं च । ५०	५०
३३	सर्वपापनिवृत्तये पञ्चवक्त्रदानम्, तन्मूर्तिनिर्माणप्रकारवर्णनञ्च । ४६	४६	४८	वातपित्तोद्भक्तरोगनिवारणाय लक्ष्मी नारायणमूर्तिपूजादानविधिकथनम्, लक्ष्मीनारायणस्वरूपनिर्माणकथनञ्च "	"
३४	आकाशस्वरूपनिर्माणकथनम्, आका- शदानकथनञ्च । ४६	४६	४९	ब्रह्महत्यादिपापनिरसनाय गायत्री- जपसख्याकथनम् । ५१	५१
३५	भूमिमूर्तिनिर्माणकथनम्, भूमिमूर्ति- दानविधिञ्च । ४६	४६			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
५०	मोक्षादिकामनासिद्धये गायत्रीजप- विधिसंख्यानिरूपणम् ।	५१	६६	अष्टविधमूर्तिनिर्माणकथनम् । ..	५६
५१	जप कर्तुं स्वयमशक्तस्य ब्राह्मणद्वारा राजपकरणम् ।	"	६७	पूजनदानादिषु मूर्तिमानकथनम् ।	"
५२	आजन्मोपाजिताविधिघतापविना- शाय प्रयुक्तस्य गायत्रीजपस्य निय- मकथनम् । . .	"	६८	सर्वदेवद्वानां प्रतिष्ठाविधिकथनम् ।	"
५३	सर्वपापविशोचनाय गायत्रीमन्त्रवद्धि- ष्णुमन्त्रजपकथनम् ।	५२	६९	देवप्रतिष्ठागभूतहोमतर्पणादिकथनम् ।	५७
५४	पापमूलहारिष्टहरमृत्युजयपूजावि- धानम् । . .	"	७०	शक्तियुक्तमहादेवकृष्णनारायणादी- नां मन्त्रकथनम् । . . .	"
५५	मृत्युंजयमूर्तिविधाय तदग्रे सर्वा- रिष्टनिरसनाय मृत्युंजयमन्त्रजपप्रयो- गकथनम् ।	"	७१	अप्रतिष्ठितदेवतापूजनादौ दोषकथनम्	"
५६	नानाविधकार्यसाधकमृत्युंजयमन्त्रा- न्यप्रयोगकथनम् ।	५३	७२	पञ्चगव्यपञ्चाभूतकथनम् । .	५८
५७	त्र्यम्बकमन्त्रजपदशाशहोमार्थं बहि- कुडादिनिर्माणप्रकारकथनम् । .	"	७३	देवतापूजने पुष्पगन्धधूपदीपकथनम् ।	"
५८	कलशे मृत्युंजयावाहने द्वारदेवतानां कथनम्, मृत्युंजयदेवताधिसर्जनम- न्त्रकथनं च ।	"	७४	उपवीतवस्त्रनैवेद्याभ्यर्चनकथनम् ।	५९
५९	पूर्वोक्तसागमृत्युंजयजपप्रयोगस्य फल निरूपणम् ।	"	७५	पोडशोपचारसमर्पणे पुरुषसूक्तमन्त्रक- थनम् ।	"
६०	पापशोधनाय विनिर्दिष्टानां नाना- विधदानानां फलस्याक्षयतासिद्धये- द्रव्यमानकथनम् ।	५४	७६	दानविधिसाफल्यार्थं सकलप्रादिकथनम् ।	"
६१	सप्तधान्याष्टादशधान्यसप्तौषधानां वि- वरणम् ।	"	७७	सामान्यतः प्रायश्चित्तविहीनानां- व्याधिरूपेण पातकचिह्नकथनम् ।	६०
६२	सर्वौषधिरसपट्कसप्तधातुपचरत्नस- र्वधातूनां विवरणम् । .	"	७८	पातकनिरसनाय ब्राह्मणोक्तप्राय- श्चित्तकरणम्, तत्प्रसंगेन ब्राह्मणानां- महत्त्वकथनम् ।	"
६३	दानकर्मण्युपयुक्तानां द्रव्याणां विस्त- रेण देवतानिरूपणम् ।	५५	७९	ब्रह्महत्यागर्भघातक्षत्रमारण्यैः क्षयरोगा- वाप्तिः नस्य निरसनाय प्रायश्चित्त- कथनं च ।	६१
६४	भूमिदानप्रकरणे भूमिमानकथनम् ।	"	८०	शूलरोगस्य निरसनार्थं शूलदानम् । नेत्रशूलनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	६२
६५	सर्वदेवतामूर्तिमानकथनम् । . .	"	८१	शतज्वरादिनिदानम्, ज्वरहरपूर्वसं- चितपातकप्रायश्चित्तकथनं च । . .	६३
			८२	कफश्वसोष्णज्वरपित्तरोगाणां निदा- नकथनम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
			८३	ओक्तरोगनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	६४
			८४	पाण्डुरोगनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	"
			८५	शीतोष्णज्वरच्छिन्नान्त्रोद्ध्वरोगनिदा- नम्, तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . . .	"
			८६	मस्तकादिषु जायमानव्रणरोगनिदा- नम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च । . . .	६५

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८७	ष्ठीहृष्टीपदनाडीव्रणरोगनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ६६			सुतहीनत्वनिदानम्, तत्प्रायश्चित्तक- थनं च । ७१	
८८	पुत्रनशकारणमुक्त्वा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । ७१		९७	पर्वते उत्पन्नस्य भूमिपालकुल- जस्य बहुभार्यस्य पुत्रैर्दुःखमुपागतस्य धर्मितो धनहीनतानिष्ठानम्, तत्प्राय- श्चित्तकथनं च । ७२	
८९	शतद्वुनिकटदेशभूपस्य पितृमातृसु- खहीनस्य जातपुत्रविनाशनिदानकथ- नम्, पुत्रजीवनायप्रायश्चित्तवर्णनञ्च । ६६		९८	पर्वताश्रितदृश्योजनविस्तीर्णदेशे उ- त्पन्नस्य नृपस्य बहुभार्यस्य यशस्विनः सहोदरविहीनस्य यौवने पायूदरव्य- थानिदानम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
९०	ऐरावतीतीरसमुत्पन्नस्य पितृमातृवि- वर्जितस्य सहोदरधनैर्हीनस्य ब्राह्मण- स्य जातपुत्रविनाशनिदानकथनम्, पुत्रजीवनप्रायश्चित्तकथनं च । . ६७		९९	शतद्वुनिकटे जातस्य पूर्वापरसहोदरै- रहितस्य व्यथान्वितस्य क्षत्रियस्य द्वि- भार्यस्य पुत्रधननाशनिदानकथनम्- तत्प्रायश्चित्तवर्णनं च । . . . ७४	
९१	जागलदेशे रामहृदाधाम्ये जातस्य सर्व- सुखसंपन्नस्य शूद्रस्य सतातिराहित्य- निदानम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ६८		१००	सदाचारसंपन्नाया भर्तृभक्तिमत्याः क्षिया रक्तलावादि जातोदरपीडाया द्वित्रिचतुःपंचमासेषु कस्मिंश्चिदपिमा- से गर्भपतननिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- वर्णनं च । "	
९२	सरस्वत्या याम्यभागेजातस्य शूद्रस्य पुत्रविनाशनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनं च । ७१		१०१	पतिसेवामाचरत्याः सहगमनपुण्यफ- लप्रशसापूर्वकं ब्रह्महृदजातायाः सा- ध्याश्चारितवर्णनम् । ७५	
९३	विपाशिकदेशे नृपस्य मातृपितृसमन्वि- तस्य स्वल्पवित्तस्य कुष्ठरोगान्वितस्य क्षीपुत्रराहित्यनिदानम्, तत्प्रायश्चि- त्तकथनं च । ६९		१०२	पूर्वजन्मनि स्वेच्छया ब्रह्महत्याकर्तुरत्र क्षयरोगसमुत्पत्तिस्तत्प्रायश्चित्ताभावश्च ७६	
९४	शतद्वुनिकटदेशे समुत्पन्नस्य कुल- तिलकस्य गुणिनो द्विजस्य द्विभार्य- स्य पुत्रराहित्यनिदानम्, तत्प्रायश्चि- त्तकथनं च । ७०		१०३	अकामतो ब्राह्मणघातादसौ क्षयपीडि- तोऽर्जं भवति, तस्य कुरुक्षेत्रादिषु सत्पात्रे सर्वस्वदानप्रायश्चित्तकथनम् । "	
९५	सौराष्ट्रदेशोत्पन्नस्य धर्मकर्मत्रियासु- क्तस्य लोभदुःखसमन्वितस्य बहुकन्य- स्य अल्पपुत्रस्य कुनखिनो द्विजस्य पंचाशन्मितके वर्षे पुत्रा रिष्टनिदानम् तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "		१०४	कस्यचिद्विप्रस्य सदाचारकुशलस्य देवामिद्विजवत्सलस्य भार्यायाः सदा- चारवत्या यौवने ऋतुहीनतानिदान- कथनम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	
९६	रामहृदाधाम्ये षष्टियोजनसमितदेशे समुत्पन्नस्य स्वल्पवित्तस्य व्यापार- निरतस्य ब्रह्मबुद्धियुतस्य वाणिज्यस्य		१०५	पूर्वजन्मनि सीमावादे भूमिलोभाद् ब्राह्मण हत्वा कर्मक्षयादत्र क्षत्रियत्व-	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	मासादित तस्य क्षयरोगसमुत्पत्ति- कथनम् तद्व्याप्यताभावकथन च । ७७		११८	कस्यचिद्विप्रकुलजस्य उदरगतवात- रोगस्य अक्षिपाण्डूदरादिरोगयुक्तस्य मृतवत्साया भार्यायाः कथं स्थिरगर्भं त्व इति अरुणप्रश्नः । "	
१०६	अयोव्याया समुत्पन्नस्य क्षत्रियाभ्रमस्य युवावस्थायामेव क्षयरोगसंप्राप्तिस्त- त्प्रायश्चित्तकथनपूर्वकं पूर्वनिदानक- थनम् । .. ७८		११९	मृतवत्सात्पनिदानकथनम्, तद्व्याप- श्चित्तकथनम् । "	
१०७	पूर्वजन्मनि कामतो ब्रह्महत्याया- कृताया स्त्रीदेहमेवाश्रित्य विनाप्राय- श्चित्तं क्षयरोगेण मृतिकथनम् । "		१२०	प्राग्जन्मनि काकघातादत्र कूर्चही- नत्वं तद्व्याप्यश्चित्तकथनम् । .. ८१	
१०८	पुरुषस्य पूर्वजन्मनि स्वसृवातादत्र व- धिरत्वं तद्व्याप्यश्चित्तकथनं च । "		१२१	काकघातादत्र जन्मनि स्त्रीणां कु- चोत्पत्तिस्तद्व्याप्यश्चित्तकथनम् ।.. ८२	
१०९	अब्रानाद् ब्रह्मघातकरणात् स्त्रिया अत्र जन्मनि क्षयरोगपीडा तद्व्याप- श्चित्तकथनम् । "		१२२	प्राग्जन्मनि भक्षिताढमद्यादत्र त्रिमिळोदरत्वं तद्व्याप्यश्चित्तकथनम् "	
११०	कामतः पूर्वजन्मनि भ्रातृघाताजि- ष्कारिहृतमूकत्वसंप्राप्तिकथनम् । "		१२३	स्त्रीणामपि तथा । "	
१११	नार्याः प्राग्जन्मनि भोहाकृतस्य कुक्कुटवत्स्य टोपेण नासावक्रत्वं तद्व्याप्यश्चित्तकथनम् । "		१२४	प्राग्जन्मनि दुष्टस्पर्शं जानेऽपि मोहा- दन्नमोक्तुःकुशोदरत्वं तद्व्याप्यश्चित्त- कथनम् । . . . ८२	
११२	गगायाः प्राक्परदेशे शतयोजनसामिते जातस्य शूद्रस्य बलवतो धर्मशठस्य सपत्नीकस्य अपुत्रतानिदानकथनम्, तद्व्याप्यश्चित्तकथनम् । . ७९		१२५	स्त्रीणामपि तथैव । . "	
११३	विराटदेशे जातायाः क्षत्रियकन्यका- या बाल्ये क्षयरोगयुतायाः प्रायश्चित्त- रहितं पुत्रराहित्यनिदानकथनम् । "		१२६	गगायाः पूर्वभागे द्विजवशसमुद्भवस्य मृतपुत्रकल्पनिदाननिरूपणं तद्व्या- प्यश्चित्तनिरूपणं च । . "	
११४	प्राग्जन्मनि सारिकाहननात् स्वालि- तवाक्यं तद्व्याप्यश्चित्तकथनम् । . ८०		१२७	पुत्रसततिर्हीनाया युवभावएव क्षय- रोगनिदानं तद्व्याप्यश्चित्तकथनं च । ८३	
११५	स्त्रीणामपि सारिकाहननात्स्वालि- तवाक्यं तद्व्याप्यश्चित्तनिरूपणम् । "		१२८	पूर्वजन्मन्युच्छिष्टभोजनादत्र रात्र्यन्ध- त्वं तद्व्याप्यश्चित्तम् । . . . "	
११६	प्राक् बकहननात्कंठरोगोऽज्जगद्यते तद्व्याप्यश्चित्तकथनम् । . "		१२९	स्त्रीणामपि तथैव । . "	
११७	स्त्रीणामपि तथैव । "		१३०	विडालोच्छिष्टभोजनाद्वात्र्यधत्वं त- द्व्याप्यश्चित्तकथनं च । . "	
			१३१	स्त्रीणामपि तथैव । . "	
			१३२	पूर्वजन्मनि चाण्डालीगमनादत्राज- गरत्वं मूढत्वं च तद्व्याप्यश्चित्तनिरूपण- मपि । . ८४	
			१३३	स्त्रीणामपि तथैव । . "	
			१३४	प्राग्जन्मनि पराजविघ्नकारिणामजी- र्णरोगसंप्राप्तिस्तद्व्याप्यश्चित्तकथनं च । "	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१३९	स्त्रीणामपि तथैव ।	८४	१४९	सर्वज्वेदहरणादत्र क्षयरोगस्तथाय- क्षित्तम् ।	"
१३९	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य सदाचारवतो दद्रुकिलासनेत्रतोदरोगवतो ब्राह्मण- स्य भार्याया मृतवत्सत्त्वनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तवर्णनं च । ...	"	१५०	प्राक् पातिव्रतपरिपालनादत्र ब्रह्म- वादेन नार्यामर्त्रा सह शिष्यलोकाधि- गमः ।	"
१३७	प्राग्जन्मनि विषेण ब्राह्मणहननात् अत्र निष्कृतिं विना छर्द्दिरोगेण मरणकथनम् ।	८५	१५१	मातृवातादत्र मूकत्व तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
१३८	स्त्रीणामपि तथैव ।	८६	१५२	कस्यचिदपि वचनादत्र नार्या अप- स्माररोगपीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१३९	प्राग्जन्मनि परस्मै विपदानान्नार्या- च्छर्द्दिरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१५३	कस्यचिद्विजस्य वित्तयुतस्य धर्मनिष्ठ- स्य दद्रुकण्डूकिलासरोगायुतस्य प्रदरा- दिताया भार्याया मृतवत्सत्त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४०	पञ्चनददेशे समुत्पन्नाया यकन्या वनव- त्याः सुखैर्धन्यसमन्वितायाः पुत्रसमा- नराहित्यनिदानम्, तत्प्रायश्चित्तनिरू- पणं च पूर्वजातृवातादत्र मूकत्व तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१५४	बहुभोगसमन्वितायाः पुत्रान्वितायाः पतिसेवनरतायाः क्षत्रियनार्याः क्षयरौ गनिदानम्, तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । ८९	८९
१४१	स्त्रीणां सतानोपायवर्णनम् ।	"	१५५	पूर्वभवे लोकवचनादत्रापस्माररोगप्रा- प्तिस्तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् ।	"
१४२	गगाधन्यपर्वते जातस्य बहुब्रह्मन्वि- तस्य बालस्य एव पाण्डुरोगोत्पत्ति- निदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१५६	चन्द्रवदनाया गौराङ्गया पतिवहमा- याः स्वर्णकार्या धान्यधनयुतायाः पुत्रहीनत्वनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त कथनम् ।	"
१४३	पूर्वं कस्यापि विपदानान्नार्याच्छर्द्दिरौ- गसमुद्भवस्तत्प्रायश्चित्तं च । ...	"	१५७	पूर्वत्र बालघातादत्र मृतपुत्रत्व तत्प्राय श्चित्तकथनम् ।	"
१४४	गंगापूर्वभागे समुत्पन्नस्य क्षत्रियस्य बहु- ब्रह्मपराक्रमस्य बहुकन्यस्य मृतपुत्र- त्वनिदानम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ८७	८७	१५८	पूर्वदेशे समुत्पन्नायाः पुत्रपौत्रधन- धान्यगजाधोष्टादिभुक्तायास्त्रियाः यवनीत्वनिदानम् ।	९०
१४५	व्याभिचारकरणप्रायश्चित्तं ततो निष्ट- फलकथनं च ।	"	१५९	वेदविद्वद्भिजस्य प्रयागे समुत्पन्नस्य वनपुत्रयुतस्य क्षयरोगनिदानपूर्वक- प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४६	ब्राह्मणवचनादपस्माररोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनं च ।	१६०	यमुनातीरजगतस्य धनमित्रसुखैर्धन्य- मतिस्त्रीभोगयुतस्य क्षत्रियस्य भार्यायाः सप्तनिराहित्यनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- वर्णनम् ।	"
१४७	नार्या भर्तृघातात् मूकत्वं तत्प्रायश्चि- त्ताभावश्च ।	"			
१४८	पूर्वं देवद्रव्यापहरणादत्र विंशतिवर्षो- र्धनेत्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	८८			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१६१	उत्तमजातिजातस्य बहुसौख्ययुतस्य सपत्न्यसन्वितस्य जातसत्तातिदुःखनि- वारणाय प्रायश्चित्तकथनम्	९१	१७६	अज्ञानास्त्रीद्विरुत्र जन्मनि कार्श्य- दौर्बल्यप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९९
१६२	प्राग्भवे कस्याचिदातादस्या तनौ शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम्	९२	१७७	बालघातिन्या अत्र नार्या अष्टवर्षा- दत्राग्रेव पुत्रमृतिस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६३	पूर्वजन्मनि मित्रघाताद्वायुरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तवर्णनम् ।	"	१७८	पुरा ज्ञानवर्जितब्राह्मणघातादन्नकुष्ठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९६
१६४	गोत्रघातादत्र स्त्रीणां क्षतारोगसम्प्रा- प्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९	प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहारादत्र वायु- पीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६५	क्षेहरणात् राजयक्ष्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् ।	"	१८०	देवगारे पुरा मलमूत्रोत्सर्गाकारिण्या नार्या अत्र जन्मनि गुदरोगप्राप्ति- स्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६६	प्राग्देहे जारमाश्रित्य विषेण पतिमा- रणादत्र बालवैषम्यं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८१	विद्याधनसमन्वितस्य नानाकलाकुश- लस्य विष्णुमक्तिरतस्य प्रयोगे ग्रह- णे सर्वस्वदानात् पुण्यसंपाकस्यापि द्विजस्य क्षत्रियागमनात् अन्यजन्मनि विपाशानिकटे वैश्यस्त्वप्राप्तिः, तस्य वार्धक्ये फडूरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६७	पूर्वे देवागारदाहादत्र रक्तातिसाररोग स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९३	१८२	काममोहितः कामात्पतिव्रतां हन्ति तस्य कार्श्यरोगेण विना प्रायश्चित्तं मृतिरुत्पन्नम् ।	"
१६८	प्रायग्निकटे देशे जातस्य नाना- मनोरथैः पूर्णस्य धनधान्यसमेतस्य ब्राह्मणस्यापस्माररोगेण पुत्रद्वयमरण- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१८३	कन्यकावधादस्मिन्नजन्मनि कन्यकासं- ततिजननं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९७
१६९	प्राग्भवे गर्भपातनपातकादत्र नार्या- गर्भपातदुःखं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८४	नार्याः प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहरणा- दत्र वायुपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७०	देवागारदाहान्नार्या अतीसारपीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८५	गगायमुनयोर्मध्ये समुत्पन्नस्य क्षत्रि- यस्य क्रूरकर्मिण उघमशालिनः कुष्ठ- रोगनिदानम् ।	"
१७१	प्राग्जन्मनि ब्रह्महत्याकर्तृणादत्र कुष्ठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९४	१८६	कर्त्तिष्विदपि पर्वते क्षात्रकुले समुत्प- न्नाया राक्ष्या बाल्ये आधिव्याधियुत- त्स्य वार्धक्ये पुत्रनाशस्य च निदा- नकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७२	पतिमित्रघातनानार्या वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८७	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य कस्यचित्सदा- चारवतो दयान्वितस्य क्रयकर्तृ- नस्य भार्याया मृतपुत्रत्वनिदाननि- रूपणम् तत्प्रायश्चित्तम् ।	९८
१७३	प्राग्भवे अज्ञानादोतुह्यया क्षतारोग- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"			
१७४	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य जातपितृयुतस्य शिरोरोगयुतस्य सुखिनो धीमतो ध- र्मवत्सलस्य द्विजस्य भार्यायाः काकव- न्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"			
१७५	देवागारे शङ्खमूत्रोत्सर्गादत्र जन्मनि गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९५			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१८८	प्राग्जन्मनि राजघातादत्र राज्यक्षम- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	९८	२००	परगर्भघातिन्या नार्या विशेषतो जलोदरपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१८९	पुरा जन्मनि गर्भहन्नादत्र जलोदर- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । .	"	२०१	पूर्वजन्मनि वादिनो वाग्विरोधादत्र मूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १०२	
१९०	शतद्वनिकटे जातस्य द्विजस्य युव- भाव एव कुष्ठक्षयनिदानं तत्प्राय- श्चित्तं च । ...	"	२०२	सुखवर्जितायाः शूद्राः पुत्रहीनता- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"
१९१	प्राग्वैश्यपत्न्याः पातिव्रतपालनादत्र काश्या ब्राह्मणीत्व प्राप्य सुखभोगो- त्तर सहगमनात्स्वर्गप्राप्तिः पत्युः पार्थिवत्वप्राप्तिश्च । ...	"	२०३	प्राग्जन्मनि परनिंदाकरणेनादत्र खल्वा टत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च । .	"
१९२	शूद्रगृहे द्विजभार्यायाः कामसेवनार्थं प्रवेशेनात्र जन्मनि दारुणघातपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । ..	१००	२०४	पुरा राजवधादत्र नार्याः क्षयरोगेण विना प्रायश्चित्तं मरणकथनम् ।	"
१९३	नार्याः प्राग्जन्मनि गर्भपातादत्र जलो- दरपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	२०५	भर्त्रा सह वाग्विरोधादत्र मूकत्वप्रा- प्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"
१९४	कामिन्याः प्राक् चौर्येण पक्षफलत्रो- टनादत्राष्टवर्षादर्भागेव मृतपुत्रत्व त- त्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"	२०६	प्राग्जन्मनि देवताप्रतिमाभगादत्र ना- र्याः सर्वत्राप्रतिष्ठा तत्प्रायश्चित्तञ्च । १०२	
१९५	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणघातादत्र नार्याः कुष्ठेन मध्यवयसि पीडा, ज्ञानाल्लोते सति गल्लकुष्ठेन विना प्रायश्चित्तं मरणञ्च ।	"	२०७	मथुरामण्डले देशे जातस्य धनमान- रूपबहुदेशाधिकारवतो द्विजस्य स- न्तानहीनत्वादिकष्टनिदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च । ...	"
१९६	विपाशानिकटे सप्तयोजनसंमितदेशे जातस्य बहुलोभिर्नो देवतातिथिदूष- कस्य बहुभार्यस्य आतृपुत्रहान्त्वानि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"	२०८	घाताधिकशरीरस्य कृशागस्य स्वल्प- वृत्तेर्द्विजस्य पतिभक्तिमरणयायाः शुभाचारायाः प्रियाया मृतापत्यत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	१०३
१९७	पूर्वजन्मनि अन्नहारिण्याः स्त्रिया अजीर्णरोगसंप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तक- थनं च ।	१०१	२०९	परनिंदाकरणान्नार्याः खल्वाटत्वद्वो गसंप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	१०४
१९८	देवमूर्तिभगादत्र जन्मनि अप्रतिष्ठत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	२१०	प्राग्भवे अमक्ष्यमक्षणादत्र गडमाला- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"
१९९	पूर्वत्र राजवधादत्र राज्यक्षमणः समु- द्भवस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"	२११	कुलघाताद्धनपुत्रहीनत्वं प्रयागक्षेत्रे सततनिवासारव्यक्षप्रायश्चित्तञ्च । ..	"
			२१२	सभाया ब्राह्मणपशुघातात् जन्मन्यत्र पक्षाघातरोगः । .	"
			२१३	अमक्ष्यमक्षणान्नार्या गडमालारोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	१०५
			२१४	गौडजातस्य सर्वकलामिहस्य नाना शास्त्रविदो बहुव्रीथितस्य पुत्रसतति-	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	हीनस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च । १०९		२३०	रौप्यहरणादस्मिन्नन्मनि चित्रकृष्ण- प्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १०९	
२१९	प्राग्भवे मुरापानादत्र मूत्रकृच्छ्ररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		२३१	सिंहोः पश्चिमभागे नानाभोगसम- न्वितस्य पुत्रह्रीसहितस्य म्लेच्छस्य नृपतेः पञ्चमोऽन्देऽरिष्टप्राप्तिस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । "	
२१६	पापक्रान्ते महीतले दुष्टक्षत्रविधाता- य मथुराया हरेरवतारः । "		२३२	पूर्वजन्मनि पुत्रयमन्य रममाणाय नार्या अन्मनादरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
२१७	स्वर्णापहरणादत्र कुनखित्वं तत्प्राय- श्चित्तञ्च । १०६		२३३	त्रपुहरणादत्र क्लेशरोगप्राप्तिस्तत्प्रा- यश्चित्तञ्च । ११०	
२१८	राज्ञो वातादत्र नार्या रजयक्ष्मरोग- सम्भवस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२३४	पत्न्यौ विद्यमानेऽपि जाराङ्गमवारण- तोऽत्र गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । "	
२१९	निरपराधिना वैश्यस्य हननाद्वक्ता- र्बुदरोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२३५	आखेटं विना हस्तिघातादत्र सर्व- कार्येष्वसिद्धिकथनम् । "	
२२०	मेरोः समागताया मथुरामण्डल प्रा- ताया नार्या अत्र अद्भुतकार्याणि कृत्वा पुनः स्वस्थाने प्रापणकथनम् । "		२३६	त्रपुहरणादस्मिन् जन्मनि क्लेशरो- गस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
२२१	अन्यजन्मनि वैश्यहननादत्र रक्ता- र्बुदरोगः "		२३७	विप्रवशे समुत्पन्नस्य किञ्चिद्भोग- समन्वितस्योदरातिवतो नार्या मृत- पुत्रावनिदानकथनं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
२२२	पुराग्ने मुरापानानार्या अत्र मूत्र- कृच्छ्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२३८	ताम्रहारिण्या अस्मिन्नन्मनि औदुव- राख्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ... १११	
२२३	कात्यायिद्विजस्य कासखासादितस्य कृपिवाणिज्याभ्यां क्रयविक्रयकारिणो पल्मारोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १०७		२३९	आत्मनगर्भाऽजामासप्रक्षणादत्र ज- न्मनि गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । "	
२२४	ब्राह्मण्याः मुरापानादत्र प्रदररोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १०८		२४०	शृगयाया गजराजवधादस्मिन्नन्मनि गजचर्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ११२	
२२५	पौनःपुन्येन प्राग्जन्मनि मुरापाना- त्सप्तजन्मपर्यन्तं मूत्रकृच्छ्रेण मृत्युर- द्धानतः कर्णे तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२४१	परसिद्धाबहरणादत्र जन्मनि शूल- रोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
२२६	सारस्वतदेशे समुत्पन्नायाः क्षत्रिया- याः युवभावे क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२४२	यमुनातटे समुत्पन्नस्य चारणस्य- गोवधप्रायश्चित्तकारणे पश्चिमिमे वर्षेऽरिष्टप्रसिद्धिकथनम् । "	
२२७	बज्रलोकात्परह्रीकामन्या अत्र यौ- वने उन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२४३	शतद्रुनिकटे निवसतो बज्रलोकारेण शूद्रकन्यादूषणकर्तुः शूद्रस्य पण्ड- नकथनम् । "	
२२८	परस्वर्णापहरणादत्र नार्याः कुनख- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "				
२२९	वैश्यहत्या नार्या आत्रार्बुदरोग- प्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १०९				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२४४	मार्गे परलुठनादत्र जन्मनि पादरो- गस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	११२	२५६	माधुर्यमहले जातायाः सुखदुःखस- माक्रातायाः क्षत्रियस्त्रियो जातस- त्तिनागनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	११७
२४५	पर्वतभागे जातस्य वामनस्य सन्ध्र- परस्य राजसन्मानवतो महोपस्य- क्षत्रियस्य पुत्रहर्षमत्वनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तञ्च । ...	"	२५७	पुरा जन्मनि झुनो वधादत्र चक्रपा- दरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
२४६	क्षेत्रवशसमुद्भवस्य गुल्माद्युदरपी- डितस्य द्विभार्यस्य निष्कलन्त्यापारस्य स्त्रीगर्भस्थिरीभयनोपायकथनम् ।	११३	२५८	ग्रामभवे शूद्रघातादन्तर्जातनरोगनि- रूपणं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	११८
२४७	भैरव्यागनाया नानाविभूतिपशुसुख- भोगयुताया वर्षत्रयपर्यन्तं गर्भमोच नहुःखाकुलत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	११४	२५९	झुनो वधानारीणा अस्मिन्नन्मनि चक्रपादरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
२४८	विषादानिकटदेशे समुत्पन्नस्य द्वि- जस्य बहुस्त्रीधनसयुक्तस्य जातपुत्र- विहानत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च । . .	११५	२६०	शूद्रघातादत्र नार्या दन्तपातनज रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
२४९	पूर्वजन्मन्यजाह्ननादत्राधिकागल्वन्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	२६१	गोदाक्षरीतीरे जातस्य शूद्रस्य पूर्व धनिनो मय्येते च दुःखिनो मन्व- मवर्णस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
२५०	पूर्व लोहहरणादत्र जन्मनि वर्वराङ्गा- त्यरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	२६२	पूर्वजन्मनि बहुघातादत्र बहुमहल- रोगपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । . .	११९
२५१	राजकुलजाया विलासानुपमस्य सय कुटुम्बगतानां मरणविलोकनहुःखा- द्यनुभवः । ...	"	२६३	पूर्व नानाविधजीवाश्रयवनदाक्षादत्र नार्याः शूद्रघा जातसत्ततिहानत्व कुष्ठरोगश्च तन्निवृत्तये प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ...	"
२५२	पुरा अजसुतवाक्कादत्र नार्या अगा- धिकत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	११६	२६४	पूर्व शशघातादत्र कुम्भवर्णत्व तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । ...	"
२५३	ग्रामभवे लोहहरणादत्र नार्या वर्वा- राङ्गान्वितत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"	२६५	स्वपत्न्या पण्यस्त्रीकर्मत रुपजी- वनीदस्मिन्नन्मनि पटल तत्प्राय- श्चित्तमावञ्च । ...	"
२५४	मोहाद्याव्यावर्धनीनारी अंजां सान्ना- धिकांगी तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	२६६	पूर्व नकुलघातादत्र जन्मनि बहु- महलाख्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
२५५	क्षेत्रकुलोत्पन्नस्य गुल्मबीतोदरार्म्य- स्य धनधान्यसमन्वितस्य नारीद्वय युतस्यापि पुत्रसंततिराहित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	२६७	क्षेत्रकुले जातस्योदरार्तिशुतस्य कटिपृष्ठोरुवशेषु बाल्ये ग्रहीणाद- युतस्य भार्यायाः सन्ततिहानत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	१२०
			२६८	स्त्रीणामपि तथा ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२६९	प्राग्जन्मनि दिवाभीतघातादत्र पा- ण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१२१	२८२	अनिर्देशाया गो. पय पानेस्फोटरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	१२८
२७०	गगायाः प्राक्पददेशे जातस्य शूद्र- स्य अपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२८३	स्वामिद्रोहाद् देवब्राह्मणधनहरणाच्चा- स्मिन्नन्धनि वातरोगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । . . .	"
२७१	गतद्रो. पूर्वभागे क्षत्रकुलोत्पन्नस्य भ्रातृमित्रधनपुत्रस्य सौम्यस्य स्त्रीद्वि- ययुतस्य नार्या मृतप्रजत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	१२२	२८४	सवर्णागमनाद् वातरक्तारोगः लघुन- गृजनतालफलाशनाद्वातापित्तारोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
२७२	कुक्ष्येनाद्यामे जातस्य वैश्यकुल- जस्य बहुपुत्रासमन्वितस्य जातपुत्र- विहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२८५	वैद्यशास्त्रमटादौपधमन्यथा कृत्वाप्रयु- जानस्य रक्तपित्तारोगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । . . .	१२९
२७३	पंचनददेशसमुत्पन्नस्य द्विजस्य पि- त्ताधिक्येष्टमनोरयहीनस्य पुत्रस- ततिद्विखनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १२३		२८६	त्रपुहरणादत्र क्लेशरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । . . .	"
२७४	ऐरावर्तानिकटे त्रिशोराजनान्तर्देशे जातस्य वैश्यस्य मनोदुःखसमन्वितस्य यौवन एव नेत्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १२४		२८७	भूर्तताकरणादत्रापम्मारोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । . . .	"
२७५	गगायाः सतयोजनसमितपश्चिमभागे जातस्य षण्णिकसुतस्य जातसतति- नाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	"	२८८	नागहरणाच्छीर्षरोगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनम्, गुरुपरोषाच्छीर्षरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम्, ब्रह्मचारिणो भिक्षपा- त्रभोजने शिरोरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"
२७६	कुरुजगले जातस्य ब्राह्मणस्य शिशु- नाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	१२५	२८९	धर्मकर्मपुण्यपक्रम्य मथ्ये तत्त्यागात्सू- तिवक्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	१३०
२७७	शतद्रो. समीपे बटिषु जातस्य गौरस्य श्रद्धान्वितस्य भार्याया गर्भधारणामा- वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १२६		२९०	पक्षाजहरणाजिह्वारोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । . . .	"
२७८	गतद्रो. पूर्वभागे जातस्य शूद्रस्य पूर्व जन्मनि ब्राह्मणगमनदोषस्यापनम् । "		२९१	आमाजहरणादन्तर्पिडारोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । . . .	"
२७९	पूर्वत्र द्रव्यहरणादस्मिन्देहे गल्गण्डो गस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	१२७	२९२	परोषा निष्ठुरवचनात्खरोकिहास्यकर- णाच्च मृकत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	"
२८०	भोजनसमये चाण्डालवचनश्रवणा- दिपित्तोद्रेकपाण्डुरत्वरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		२९३	लवणस्यापहरणात् घ्राणाद्भिषाणि- शीर्णत्ववर्षस्वरक्तारोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । . . .	१३१
२८१	पुराखरकाकादिमासमक्षणादत्र स्फोट रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	"	२९४	कुम्भकुटहननाद्वक्रनासिकात् तत्प्राय- श्चित्तञ्च । . . .	१३२
			२९५	देवद्विजगृहे मृत्पुरीषकरणाद्वद्वरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	१३३

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२९६	प्राग्जन्मनि ब्रह्मघातात्पाण्डुदुःखरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	१३४		तिमतो रत्नचयान्वितस्य धर्मशास्त्र- क्रियाहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । . . .	१४२
२९७	इक्षुविकारहरणादुदरगुल्मरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तिरूपणञ्च । . . .	"	३११	नर्मदातटे जाताया राजकन्याया यकन्या महाविभूतियुताया पुत्रभ्रातृ विहीनायाः पूर्वापरजन्मकथनम् ।	१४६
२९८	गर्भपातनाद्यकृत्प्लीहाजलोदररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"	३१२	सिन्धुमण्डले रम्यपर्वते जातस्य सुखे- श्वर्यवनान्वितस्य षड्वत्निदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
२९९	मन्दाग्निरोगजनकपातकनिरूपणत- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१३५	३१३	पुष्कराद्याकूपरदेशे जातस्य महामृमि- भुजा म्लेच्छानां वशे समुत्पन्नस्य प्राक्परलोकनिर्णयकथनम् । . . .	"
३००	वेदाध्ययनसमये गुरुणा अननुयातस्य प्रज्ञाहीनत्वजडत्वसंप्राप्तिस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"	३१४	भर्त्रा सहानुगामीनीनां नारीणां गति- वर्णनम् । . . .	१४४
३०१	मूत्रकृन्ध्यरोगजनकपातकथनत- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	३१५	कामतो ब्रह्महत्याकरणालक्ष्यरोगो ज- न्मत्रयात्यापमुक्तिकथनञ्च । . . .	"
३०२	चाण्डालां गमनात्प्रमेहरोगसंप्राप्तिस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	१३६	३१६	पूर्वजन्मन्यज्ञानतो ब्रह्मघातेऽपि क्षय- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
३०३	मातृगमने लिङ्गनाशश्चाङ्गलीगमने हीनकुष्ठरोगश्च, समासेन तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् ।	"	३१७	कस्यचिन्महासाधोक्षाख्येणस्य द्विज- स्य स्वाचारकुलधर्मज्ञस्य भार्यायाः पातिव्रतपराया ऋतुहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
३०४	गुदरोगजनकदोषकथनं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	१३७	३१८	प्राक् सीमावादे ब्राह्मणघातादत्र क्ष- त्रियत्वमासाद्यजीवस्य पुत्रमरणोत्तर क्षयरोगेण स्वमरणकथनम् । . . .	१४६
३०५	स्मार्ताग्निशमनकरणाद्वितिसाररोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च, हरियणश्रवणवि- धिनिरूपणञ्च ।	"	३१९	अयोध्याभिषेकदेशे समुत्पन्नस्य वैश्यस्य गौरवर्णस्य दक्षस्य महोद्यमिनो युव- मात्रे क्षयरोगप्राप्तिनिदानकथनं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३०६	चतुर्विधव्यास्रनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	१३८	३२०	कामात् पूर्वजन्मनि ब्रह्मघातादत्र नार्याः क्षयरोगेण मरणकथनम्	"
३०७	स्त्रीणां स्रवद्भर्त्सनिदानकथनतत्प्राय- श्चित्तविधिकथनञ्च ।	१३९	३२१	स्वसृष्टातादसिज्जन्मनि वार्षिरीरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	१४७
३०८	रजस्वलागमनतदुच्छिष्टभोजनजनित रोगकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च अष्ट- णस्याधार्मात्कारणानिरूपणञ्च । . . .	१४०			
३०९	कञ्चो साक्षाज्जातिस्मरत्वं कस्येति प्रश्ने श्रीकृष्णावतारकथनम् । . . .	१४२			
३१०	गगासर्मापदेशे राजकुलोत्पन्नस्य म-				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
३२२	पुरा अज्ञानतो ब्रह्मघातादत्र नार्याः क्षयरोगप्राप्तिस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१४८	३३८	कस्याश्चिद्विजमार्ग्यायाः पुत्रसतति- हीनायाः क्षयरोगनिदानं तद्व्याय- श्चित्तञ्च ।	१५१
३२३	प्राग्जन्मनिमोहात्कुन्तुघातादत्र नार्याः नासावक्रत्वरोगस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	३३९	पूर्वजन्मनि श्लोच्छिष्टमक्षणाद्वायं- धत्व तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३२४	गगायाः प्राक्परदेशे जातस्य गृहस्य अपुत्रत्वनिदानं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	३४०	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३२५	बिराट्देशे जातायाः क्षत्रियायावात्ये क्षयरोगयुताया अनपत्याया पूर्ववृ- त्तकथनं तस्याविना प्रायश्चित्तं त्रयो- विधेः कथं मरणनिरूपणञ्च ।	१४८	३४१	विडालोच्छिष्टमोजनानपि राज्यधत्व तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३२६	पूर्वं जन्मनि सारिकाघातादत्र जन्मनि स्खलितवाक्त्व तद्व्यायश्चित्तञ्च ।	"	३४२	स्त्रीणामपि तथा ।	१५२
३२७	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४३	चाडालीगमनादजगरत्वं मूढत्वं च, तद्व्यायश्चित्तनिरूपणमपि ।	१५३
३२८	वक्रघातादत्र जन्मनि लम्बकण्ठत्वं तद्व्यायश्चित्तञ्च ।	"	३४४	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३२९	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४५	पूर्वमेवे परानाविघ्नकरणादत्र जन्मनि अजीर्णरोगस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३३०	कस्यचिद्विजकुलजस्य धर्मिष्ठस्य वि- त्तवतो गुल्मादिवातरोगयुतस्य जीर्ण- पीडायुतस्य भार्याया मृतवत्सात्वनि- दानं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	३४६	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३३१	पूर्वजन्मनि काफवातादत्र कूर्चहीनत्वं तद्व्यायश्चित्तञ्च ।	१५०	३४७	द्विजकुलोत्पन्नस्य धर्मवत्सलस्य कि- लासदङ्गकण्ठादिरोगयुतस्य भार्याया वातज्वरयुताया मृतवत्सात्वप्रश्नः ।	"
३३२	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४८	पूर्वाभ्यायोक्तद्विजमार्ग्याया मृतवत्सा- त्वनिदानं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३३३	पूर्वमेवे अमध्यमक्षणादत्र कुमिलो- धरत्वं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	३४९	प्राग्जन्मनि ब्राह्मणघातार्थं विपदा- नादत्र छर्दिरोगेण विनाप्रायश्चित्तं मृत्युकथनम् ।	१५४
३३४	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३५०	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३३५	दुष्टस्फुटपदार्थमक्षणादत्र जन्मनि कृशोदरत्वरोगस्तद्व्यायश्चित्तञ्च ।	"	३५१	द्विजेनराय विपदानादपि छर्दिरोग- पीडा तद्व्यायश्चित्तकथनम् ।	"
३३६	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३५२	कामतो भ्रातृघाते विनाप्रायश्चित्तं मूकत्वम् ।	"
३३७	गगापूर्वमागे जातस्य द्विजस्य कन्वु- स्त्रीसौख्ययुतस्य भार्याया गर्भ- दोषनिदानं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	३५३	पञ्चनददेशे जातायाः सुखैश्वर्यस- मन्विताया यवन्त्याः पुत्रसततिरा- हित्यनिदानं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"
			३५४	देवद्रव्यापहरणादत्र जन्मनि पाण्डु- रोगप्राप्तिस्तद्व्यायश्चित्तञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
३५५	कस्मैचिदपि पूर्वमेव विषदानानार्था अत्र जन्मनि छर्दारोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । १५५		३६९	अजहरणादजीर्णरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । .. . १५८	
३५६	गगाया दशयोजनसंमिते क्षत्रियकुले जातस्य बहुकन्यायुतस्य जातपुत्रभृ- तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तनिरूपणम् । "		३७०	प्राग्जन्मनि मोहतो भ्रातृघातादत्र नार्था मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
३५७	पूर्वं व्यभिचारेण नरकयातना उप- भुज्य पुनरत्र व्यभिचाररतायाः का- शीनिवासप्रायश्चित्तकथनम् । .. "		३७१	पूर्वजन्मनि बालघातादत्र मृतपुत्र- स्य तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . "	
३५८	प्राग्जन्मनि द्विजवंचनादत्रापस्मार- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "		३७२	पुत्रपौत्रघनधान्यगजाश्वोद्वाहनादि युताया यधन्याः पूर्वदत्तकथनम् । "	
३५९	पूर्वमेव भ्रातृघातादत्र जन्मनि नार्था मूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १५६		३७३	कस्यचित्सर्वविद्याविशारदस्य धनपुत्र- युतस्य द्विजस्य क्षयरोगनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
३६०	क्षत्रियस्य अक्षिप्रपीडितस्य पूर्वज- न्मनि देवद्रव्यापहरणाद्विशेषै- व्यतीते देहमंगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "		३७४	कुरुक्षेत्रादशयोजनोत्तरभागे जातस्य क्षत्रियस्य शोभनजीमूत्यसुखैश्वर्यना- नाबाहनमोगमुजो जातपुत्रविनाश निदानकथन तत्प्रायश्चित्तम् । "	
३६१	सर्वज्ञेहहरणादत्र जन्मनि क्षयरोग- प्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		३७५	सर्वपापविशोधनप्रायश्चित्तम् । १६०	
३६२	पूर्वब्रह्मवादरतस्य पतिव्रताया भार्या- याः पतिदोषात् मानुषत्वं तस्मा श्चिब्रलोकप्राप्तिश्च । "		३७६	तर्हिमार्गे ब्राह्मणकुठनादनकुठ्वभ्रा- ह्मणमरणे राज्ञः पुत्रमावस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । "	
३६३	प्राग्मवेज्जानाद्रातृयवकारिण्या मूक त्वं तत्प्रायश्चित्तनिरूपणम् । "		३७७	पूर्वजन्मनि उत्कृष्टघातानार्थाः पाण्डु रोगोत्र जन्मनि तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
३६४	पूर्वं कस्यचिदपि वचनानार्था अप- स्माररोगस्तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । "		३७८	लोहितनदसमीपे रम्यस्थलदेशे जात- स्य प्रियाधनबुद्धियुतस्य द्विजस्य मनोदुःखनिदान तत्प्रायश्चित्तम् । "	
३६५	कस्यचिद् ब्राह्मणस्य उदरे वायु- रोगयुतस्य शिरःपीडायुतस्य भार्याया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् च । "		३७९	सर्वरोगनिवारणाय परमायुःकामस्य शान्तिपुष्टिकप्रयोगकथनम् । .. . "	
३६६	पूर्वजन्मनि स्नेहहरणानार्थाः क्षय- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . १५७		३८०	स्नेहहरणादत्र जन्मनि राजयक्ष्मरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १६१	
३६७	पूर्वमेव दौर्त्येन लोकवचनादत्राप- स्माररोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । . "		३८१	प्राग्मवे जाराश्रयेण विषदानात्यति- व्या नार्था अत्र बाल्यएव विधवात्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . . . "	
३६८	स्वर्णहरणानार्थाः सुवर्णकारस्त्रीत्व तत्र पुत्रमावे प्रायश्चित्तकथनम् । "		३८२	पुरा देवागारदाहादत्र रक्तातिसार- रोगतत्प्रायश्चित्तकथनम् । १६२	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
३८३	प्रयागनिकटे जातस्य सर्वशास्त्रार्थको- विदस्य विविधधनधान्ययुतस्य द्विज- स्य सततिदुःखनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १६२		३९७	पूर्वमेवे न्यायवादादत्र कन्याप्रजत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . . १६९	
३८४	प्राग्जन्मनि गर्भपातनपापान्नार्या अ- त्र गर्भपातदुःखं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ”		३९८	देवद्रव्यापहरणादत्र नार्या वातपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . . १६६	
३८५	प्राग्देवागारदाहकर्त्र्या नार्या अत्रा- तिसारपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । ... १६३		३९९	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणलुठनात्तन्मरणे अत्र जन्मनि क्षत्रियस्य कुष्ठरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ”	
३८६	पूर्वजन्मनि पतिभिन्नवातादत्र नार्या वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . . ”		४००	छात्रकुले समुत्पन्नायाः पतिप्रिय- रतायाः सुखेश्वर्ययुतायाः वार्धक्ये पु- त्रवर्जननिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
३८७	पुरा अज्ञानाद्देवजातकरणे नार्या अत्रलूतारोगपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । ”		४०१	विप्रकुलजस्य सटाचारवतो दयानि- यमतत्परस्य क्रयविक्रयकर्तृभार्यायाः पतिभक्तिपरायणाया मृतपुत्रत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . . १६७	
३८८	अल्पव्रज्यस्य पितृबायुपीडितस्य सद्- त्तस्य सुखिनो द्विजस्य शुभाचारा- या भार्यायाः काकवन्ध्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४०२	राजवातादत्र राजयक्ष्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ”	
३८९	पूर्वजन्मनि वेषतागृहे शङ्खमूत्रकर्तु- र्गुदरोगातिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १६४		४०३	पुरा गर्भपातनादत्र जन्मनि जलो- दररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . . १६८	
३९०	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि स्त्रीघातकस्य बलनाशकाक्षर्यरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।		४०४	शतद्विनिकटे जातस्य द्विजस्य वेदा- भ्यासकरणात्सकुष्ठक्षयप्राप्तिस्तामि- दानकथनपूर्वकं प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
३९१	प्राग्मेवे बालवातिन्या अत्राष्टवर्षा- दर्वाक् बालमरणं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ”		४०५	काश्या पातिव्रतपरायाः सर्वतौल्य- युताया मर्त्युतोपिण्याः सद्भक्तिकथ- नपूर्ववृत्तकथनञ्च । ”	
३९२	ब्राह्मणवातादत्र कुष्ठरोगस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । ”		४०६	पूर्वगृहगृहाश्रिताश्चदहननेऽत्र वात- रोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १६९	
३९३	देवद्रव्यहरणादत्र जन्मनि वायुपीडा तत्प्रायश्चित्तनिरूपणञ्च । . . . १६५		४०७	प्राक्स्वर्गपातनेनात्र जलोदररोग- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .. . ”	
३९४	देवागारे मूत्रपुरीषोत्सर्गादत्र नार्या गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . . ”		४०८	पूर्वजन्मनि भक्षणार्थं फलचौर्यका- रिण्या नार्या अत्र अष्टवर्षादर्वाक् पुत्रनिधनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
३९५	विषादानिकटे ससंयोजनदूरे जात- स्य क्षत्रियाधमस्य सर्वसौख्ययुतस्य- वार्धक्ये कण्डुरोगनिदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च । ”		४०९	पूर्वं ब्राह्मणवातादत्र जन्मनि त- स्मिन्नेव वयसि कुष्ठरोगेण मृतिः । ”	
३९६	कामात्साव्याघ्रीघातकस्यैहजन्मनि काक्षर्यरोगेण मरणकथनम् । ”				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
४१०	विषादानिकटेदेशे जातस्य शूद्रस्य भ्रातृपुत्रविहान्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १६९		४२४	प्राग्जन्मनि अभक्ष्यमक्षणादत्र जन्मनिगडमारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४११	पूर्वजन्मनि परान्नहरणादत्र देहे नार्या अर्जाणिरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १७०		४२५	पुरा कुलघातिन्या अत्र सक्तोत्पन्नाया घनपुत्रहान्तत्वायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४१२	देवागारे परस्थापिता मूर्ति मक्त्वा सर्वत्राप्रतिष्ठाप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४२६	पूर्वभवे अभक्ष्यमक्षणाचार्या अत्र गडमारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४१३	मोहाद्राजवधे कृतेऽत्र राजयक्ष्मपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४२७	ब्राह्मणार्थे ब्राह्मणहननादत्र जन्मनि पुत्रसत्तिरहितस्य क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १७४	
४१४	पूर्वभवे परगर्भाणां पातनेऽत्र जलोदरपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४२८	पूर्वं विनापराध परपक्षघातिन्या नार्या अत्र पक्षघातरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४१५	पूर्वजन्मनि वादिना वाग्विरोधेनात्र मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... १७१		४२९	पूर्वजन्मनि सुरापाननिषेधायाः पानान् जन्मन्यत्र मूत्रकृच्छ्ररोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४१६	पुरासपत्नीगर्भपातनादत्र नार्याः शूद्रदेहगतायाः सर्वदुःखार्दितायाः सुताभावस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४३०	मथुराया जातविष्वक्वतारकथनञ्च । १७५	
४१७	पूर्वं राजवधादत्र नार्यास्तास्मिन्काले क्षयरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४३१	पूर्वभवे स्वर्णापहरणादत्र कुनाखिल तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४१८	प्राग्भवे परनिदाकर्तुः प्रायश्चित्तकथनम् । ”		४३२	पुराभवे राजघातकारिण्यानार्या अत्र तस्मिन्वयसि राजयक्ष्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४१९	पूर्वभवे भर्तृवर्गविरोधिनी अत्र मूका भवति तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ”		४३३	पुराभवे अनागस वैश्य इत्या अत्र रक्ताबुदरोगतः पीडनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४२०	पूर्वभवे देवागारिस्थितमूर्तिभेदानानार्या अत्र प्रतिष्ठाभावस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४३४	मेरोः समागताना मथुरामण्डलजाना प्रशसासमन्वित पुनस्तत्रैकगमनम् । ”	
४२१	प्राग्जन्मनि द्विजद्रव्यापहरादस्मिन् भवे सुरुपद्धीसुखोजितस्य सतान सुखहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . १७२		४३५	अन्यजन्मनि मोहाद्वैश्यघातेनात्र रक्ताबुदरोगपीडनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४२२	वाताधिकशरीरस्य क्षामाङ्गस्य नेत्रतोदयुतस्य द्विजकुलोत्पन्नस्य भार्यायाः पतिभक्तियुताया मृतापत्यत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”		४३६	पूर्वजन्मनि सुरापानानार्या अत्र भवे मूत्रकृच्छ्ररोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ”	
४२३	पूर्वमोहात्परनिदाकरणेऽनार्याः खल्लाटत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १७३				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४३७	कस्यचिद्विद्रस्यात्यवित्तस्य कास्तथा- सोदरग्रीवायुतस्य क्रयविक्रयकर्तुः प्रियायाः स्वान्वयप्रतिपादिन्या रजो त्या पीडिताया अपत्यभृतिनिदान त प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . १७६	१७६	४४७	पुराभवे परपुरुषेण रतौ कृतायामत्र नार्या उन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । १७८	१७८
४३८	मोहादाम्बन्धनि सुरापानादत्र जन्मनि नार्याः प्रदररोगपीडा तत्ति- ग्मनाय प्रायश्चित्तकथनञ्च । १७७	१७७	४४८	पत्न्यौ पुत्रे च विद्यमाने जारादूर्ध्वधा- रणे अत्र नार्याः शूद्रा, गर्भधारणा- भात्रस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . १७९	१७९
४३९	पुराभवे त्रिविधसुरापानादस्मिन्नम- नि मूत्रावरोधरोगेण मृत्युप्राप्ति, सप्तमे जन्मनि सान्त्तपनाख्यप्राय- श्चित्तकथन प्रतिजन्मनिसुरापान- चिह्नकथन च । "	"	४४९	मृगया विना हस्तिमारणे अत्र जन्म- निसर्वकार्येष्वसिद्धिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"
४४०	प्राग्भवे अकामतो वैश्यवधादत्र नार्या रक्ताबुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "	"	४५०	बलोल्लापेण ब्राह्मणीगमनादत्रोन्मा- दरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
४४१	प्राग्जन्मनि कठपाशादिसमबहुस्तर- पापादत्र क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "	"	४५१	पूर्वजन्मनि त्रपुहरणादत्र छेप्परोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
४४२	पूर्वजन्मनि बालोत्कर्षात् परस्त्री- कामिनोऽत्रोन्मादरोगस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । "	"	४५२	धनवान्यसम्पत्तस्य द्विजस्योदरार्ति- मतो बहुकृत्यस्य भार्याया मृतपुत्र- त्विनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
४४३	पुरा परद्रव्यापहारादत्र नार्याः कुल- खल्वरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	४५३	पूर्वजन्मनि ताम्रहरणादत्रोदुवररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १८०	१८०
४४४	पूर्वमेव वैश्यहननादत्र नार्या रक्ता- बुदरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १७८	१७८	४५४	आसन्नप्रसवाजावधादत्र जन्मनि ना- र्या गर्भधारणाभावस्तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "	"
४४५	पूर्वमेव रीत्यहरणादत्र चित्रकुष्ठस्त- प्रायश्चित्तञ्च । "	"	४५५	पूर्वजन्मनि परसिद्धानहरणादत्र मू- त्ररोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १८१	१८१
४४६	सिधोः पश्चिममार्गे अतयोजनस- मिते स्नेच्छदेशसमुद्भवस्य यवन- स्य राजैश्वर्यभोगिनो पञ्चाशोऽप्ये- रिष्टप्राप्तिनिदान तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "	"	४५६	नेत्ररोगार्दितस्य जातसत्ततिनाश- निदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
			४५७	पूर्वमेव रीत्यपहारकस्यात्रिंशालाक्षत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १८२	१८२
			४५८	पूर्वजन्मनि खरहननादत्र खरारोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
			४५९	प्राग् गर्भपुष्ट्यर्थमहमक्षणादत्र सक- ञ्जातौ समुत्पन्न न गर्भधारणं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
			४६०	पूर्वमेव खरहननादत्र नार्या अपि ख- रारोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४६१	पुरा रीतिहरणादस्मिन् भवे नार्याः पिगाक्षित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८३		४७७	पुरा गर्भघातकरणादत्र नार्या गर्भ- पातनदुःखं, तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८६	
४६२	प्राग्जन्मनि परसिद्धान्नहरणादत्र ना- र्याः शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		४७८	क्षान्नेकुले समुत्पन्नस्य पाण्डुरसुतेर्वा- ल्ये ग्रहणीरोगिणो भार्याया गर्भा- स्थिरत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
४६३	पुरा उद्भवातादत्र विकृतास्वरत्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "		४७९	पूर्वजन्मनि तुरंगघातादत्र वक्रकठरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८७	
४६४	बन्ध्यायाः सन्ततिजनक्रोपायः । "		४८०	पुराभवे शृगालघातादत्र पादघात- स्तत्पिडानिवृत्तये प्रायश्चित्तकथनम् । "	
४६५	प्राग्जन्मनि कांस्यहरणादत्र शीर्षरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .. "		४८१	गगातीरे समुत्पन्नस्य शूद्रस्य घनपुत्र सम्पत्तस्य युवभावे चक्षुर्हीनत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तम् । "	
४६६	पञ्चनददेशे जातस्य क्षत्रियावरस्य पुत्रैर्धर्मधनयुतस्य बह्वृकस्य ज्येष्ठ- भार्याया मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । "		४८२	पूर्वजन्मनि शृगालघातादत्र नार्या ज- र्णपतनात्पादभंगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । १८८	
४६७	पूर्व कांस्यहरणाच्छीर्षरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । १८४		४८३	यमुनातीरे समुत्पन्नस्य क्षत्रियस्य घनसौख्ययुतस्य पितृमातृविहीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
४६८	स्त्रीणामपि तथा । "		४८४	पूर्वजन्मनि बलात्कारेण शूद्रकन्या- दूषणादत्र तत्स्य पण्डित्वकर्तव्यं तत्प्राय- श्चित्तम् । १८९	
४६९	पूर्वजन्मनि कांस्यहरणानार्या विकृत स्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तम् । "		४८५	पुरा मार्गे परलुठनादत्र पादरोगस्त- त्प्रायश्चित्तम् । "	
४७०	पूर्वभवे मोहात्परघृतहरणेन नेत्ररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		४८६	पुराभक्षणार्थमजाघातादत्राङ्गाधिकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
४७१	प्राग्भवे स्वधारीविवृद्धपथी शृगमक्षणा- द्वायत्रीलक्षजघः । १८५		४८७	परवित्तस्य लुठनादस्मिजन्मनि पुत्रही- नत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
४७२	पुरा गुहहरणानार्या अत्र गुल्मरोगस्त त्प्रायश्चित्तकथनम् । . . . "		४८८	क्षत्रवत्स समुत्पन्नस्य गुल्मादिवातपी- डितस्य भार्याद्वयवता मृतपुत्रत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	
४७३	पूर्वजन्मनि स्त्रीपरित्यागादत्र स्त्रीवि- वर्जितत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		४८९	पुरा बालवत्सवधादत्र जन्मन्यन्द- ज्येष्ठरिष्ट्रासिस्तनिवृत्तये प्रायश्चित्त- कथनम् । १९१	
४७४	मृगयां विना मृगवधेऽत्र तस्मिन्काले षण्डत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "				
४७५	पूर्वभवे परतैलापहरणादत्र कण्डूरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८६				
४७६	पूर्वजन्मनि राजामात्यस्य राजपत्न्यां गर्भधारणादत्र जाङ्गलदेशे जातस्य शूद्रस्य षण्डत्वम् । "				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४९०	विपाशानिकटे जातस्य द्विजस्य जातपुत्रविहीनत्वनिदानं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९१	५०३	बभ्रुहृन्नादसिञ्जन्मनि बभ्रुमण्डल- रोगस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९५
४९१	पुरा अजासुतहृन्नादत्राघिकाङ्गत्व तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९२	५०४	कस्याश्चिच्छ्रद्धया जातसततिर्ही- नायाः कुष्ठरोगनिदानं तद्व्यायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"
४९२	छोहहरणादसिञ्जन्मनि वर्षाख्यरौ- गस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	५०५	शङ्खघातादत्र भवे कुब्जकर्णरोग- स्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४९३	राजकुलजाया शतद्विसमीपे समुत्प- न्नाया अष्टोत्तरशततमे वर्षे ब्रह्म- जाना मरणोत्तरं मृतिनिदानं तद्व्या- यश्चित्तञ्च ।	"	५०६	पुरा पण्यशालाया स्थापिताया पत्न्याः पण्यस्त्रीकर्मत उपजीविनात् षट्त्वम् ।	"
४९४	पूर्वजन्मनि छोहहरणाचार्या कर्षरा- ह्यरोगस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	५०७	पूर्वभवे नकुलहृन्नाचार्या अस्मिन्- न्मनि ब्रह्ममण्डलरोगस्तद्व्यायश्चित्तक- थनञ्च ।	"
४९५	ग्रामभवेऽजवालाचार्या अधिकागत्व तद्व्यायश्चित्तवर्णनञ्च ।	"	५०८	क्षेत्रकुलजस्य वातपीडितस्य मेहा- र्दितस्य बाल्ये ग्रहणीगदबतो भा- र्यायाः सदाचारवत्या पितृमातृसुखो- ज्जितायाः सन्ततिर्हीनत्वनिदानं तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९६
४९६	क्षेत्रकुलसमुत्पन्नाया गुल्मघातोदरा- मयस्य धनधान्ययुतस्य बहुकन्यस्य- पुत्राभावनिदानं तद्व्यायश्चित्तक- थनञ्च ।	"	५०९	ग्रामभवे उलूकघातात्वाङ्कुररोगस्त- द्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९७
४९७	माथुरमण्डलजाया क्षत्रियनार्या सुखदुःखाश्रान्ताया जातसतति- नाशविनाशनिदानं तद्व्यायश्चित्त- कथनञ्च ।	१९९	५१०	नार्या अपि तथैव ।	"
४९८	पूर्वजन्मनि शुनो घातादत्र चक्रपा- दरोगस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९४	५११	छोहितनदसमीपे जातस्य द्विजस्य नार्या गर्भधारणाभावनिदानं तद्व्या- यश्चित्तकथनञ्च ।	"
४९९	ग्रामभवे शूद्रघाताहन्तापातनजाद्रो- गात्याडा तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	५१२	पूर्वजन्मनि सीमाबादे भूमिलोसाङ्गा- क्षणहृन्नातोत्र क्षत्रियदेहे क्षयरोग- स्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९८
५००	पुराभवे शुनो नाशानार्या अपि च- क्रपाढरोगस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	५१३	अयोध्यादेशे जातस्य क्षत्रियस्य महोद्यमिनो दक्षस्य यौक्ने क्षयरोग- स्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	१९९
५०१	ग्रामजन्मनि शूद्रघातानार्या दन्त- पातनजरोगस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"	५१४	कामतो द्विजघाते कुत्तेऽत्र नार्या अपि क्षयरोगतो मृतिनिरूपणम् ।	"
५०२	गोदावरीसमीपदेशसमुद्भवस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तद्व्यायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	५१५	पूर्वजन्मनि स्वपृष्ठातादत्र वाधिर्यो- गस्तद्व्यायश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
११६	पुरा अकामतो द्विजघातेननार्याः क्षयरोगसंप्राप्तावपि तन्निरसनायप्र- यश्चित्तकथनम् । १९९		१३२	गगापूर्वभागे समुत्पन्नस्य द्विजकुलज- स्यैव मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् "	
११७	पुरा भ्रातृघातिनोत्र जनुषि जीवस्य मूकत्व कामतः कृते प्रायश्चित्तक- थनम् । "		१३३	विप्रनार्याः पुत्रसततिहीनायाः क्षय- रोगस्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २०४	
११८	पूर्वकुक्कुटघातेऽत्र पशुत्वतत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । २००		१३४	उच्छिष्टाश्वभक्षणद्रात्र्यंधत्व तत्प्राय श्चित्तविचारश्च । "	
११९	गंगायाः प्राक्प्रदेशे शतयोजनतः परं जातस्य शूद्रस्य पितृविकारिण. स्वल्पवित्तस्य भार्याया मृतवत्सत्त्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .. . "		१३५	स्त्रीणामपि तथैव । "	
१२०	विराटदेशे समुत्पन्नायाः क्षत्रियाया अपुत्राया यौवने क्षयरोगतो मृति- निदानम् । "		१३६	पूर्वजन्मनि बिडालोच्छिष्टभोजना- द्रात्र्यंधत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१२१	सारिकाहननादस्मिन्नन्मनि स्खलित- वाक्त्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .. २०१		१३७	स्त्रीणामपि तथैव । "	
१२२	स्त्रीणामपि तथैव । "		१३८	प्राग्भवे चाण्डालीगमनादत्राजगर- त्वमूढत्वे तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २०५	
१२३	बकघातादिह भवे लंबकण्ठत्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "		१३९	स्त्रीणामपि तथैव । "	
१२४	नार्या अपि बकघातात्कंठरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "		१४०	द्विजकुलोत्पन्नस्य सदाचारसाधुसेवा- परस्य किलासदद्गुकण्डूयुतस्य भा- र्याया बातोदरपीडिताया मृतवत्सत्त्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१२५	कस्यचिद्विजकुलजातस्य गुल्माद्युदर रोगवतो घनसम्पन्नस्य भार्याया मृतवत्सत्त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । "		१४१	विषदानेन द्विजघातादत्र जन्मनि छर्दिरोगेण निष्कृतिं विना यौवने मृतिः । २०६	
१२६	पुरा काकघातादत्र जन्मनि कूर्चही- नत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २०२		१४२	स्त्रीणामपि तथैव । "	
१२७	स्त्रीणामपि तथैव कूर्चोत्पत्तिः . . २०३		१४३	विषदानेन द्विजेतरघातादिह छर्दि- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . . . "	
१२८	अभक्ष्यभक्षणान्न जन्मनि कुम्भि- दरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१४४	पूर्वभवे भ्रातृघातादत्र मूकत्व ज्ञान- तः कृते भ्रातृवधे प्रायश्चित्ताभावश्च- २०७	
१२९	स्त्रीणामपि तथैव । "		१४५	प्राग्भवे पुत्रमिलाषाद्यवनसर्गोऽत्र यवनीत्वे अपत्यराहित्यं तत्प्राप्त्यु- पायकथनम् । "	
१३०	दुष्टस्त्रुष्टान्नभक्षणान्न जन्मनि कृ- शोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१४६	देवद्वयपहारोरात्र भवे पाण्डुरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१३१	स्त्रीणामपि तथैव । "		१४७	पूर्वजन्मनि कसौचिदपि विषदाना- दत्र नार्याः छर्दिरोगेण पीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१४८	गंगाया, पूर्वभागे दशयोजनसमित- देशे जातस्य क्षत्रियस्य जातपुत्र- मृतिनिदानकथनं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	२०७	१६०	पूर्वजन्मनि सिद्धान्नहरणादत्र जन्मनि अजीर्णरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२१०
१४९	पूर्वे कृतव्यभिचारेण नरकयातना उपमुञ्च्यत्रागताया पुनर्व्यभिचारे नार्या प्रवृत्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च, पूर्वत्र धूर्ततया ब्राह्मणवचनादत्राप- स्माररोगेण मृतिश्च ।	२०८	१६१	अज्ञानानार्याः पूर्वभवे भ्रातृघातादत्र भूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	.. "
१५०	भ्रातृघातादिह भवे नार्या भूकत्व ज्वाला कृते प्रायश्चित्ताभावश्च ।	"	१६२	प्राग्जन्मनि बालघातादत्र मृतपुत्रत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	... "
१५१	पूर्वजन्मनि देवद्वयपहरणादत्र जेत्र- पीडा तत्प्रायश्चित्तविधिकथनञ्च ।	"	१६३	क्रमतः सूकरनिपादशूद्रदेहानासाद्य चरमदेहे नार्यास्तीर्थराजसेवनाहना- दिसंपन्नायाः पूर्वपापाद्यवनीत्वप्राप्ति- कथनम् । "
१५२	सर्वज्ज्ञेहहरणादिह भवे क्षयरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६४	प्रयागे स्थितस्य द्विजस्य धनपुत्रयु- तस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	.. "
१५३	पूर्वे ब्रह्मघातया नार्याः पतिदोषा- न्मातृपितृनुमाश्रित्य भोयभोगाच्छि- वपदावाप्तिकथनम् ।	२०९	१६५	यमुनाप्रदेशे ब्राह्मणादधो जातस्य पितृपिषकस्याप्राप्तमनोरथस्य जात- पुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	.. . २११
१५४	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि भ्रातृघातेनात्र भूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६६	सर्वपापविशेषविशोषधनम् ।	.. २१२
१५५	लोकवचनादिह जन्मनि नार्या अप- स्माररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१६७	जाल्युत्तमानां जनुषि सदासप्तस- शुद्धिमते जातबैष्णवीमतिपरिवर्त- नस्य जातसततिविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "
१५६	कस्यचिदतिश्रेष्ठवर्णस्य शिरोर्तिमतो दण्डकङ्कुतस्य प्रदरार्तिमत्या भार्याया भुतवत्सत्त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१६८	प्राग्भवे पुरुषघातानार्या अत्र शूल रोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२१३
१५७	सर्वज्ज्ञेहहरणादस्मिजन्मनि नार्या क्षयरोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च	२१०	१६९	अज्ञानात्पूर्वभवे सुतमित्रयोर्घाते- नात्र वायुरोगेण पीडनं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	.. . "
१५८	धूर्तकर्मणा लोकवचनादत्रापस्मार- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७०	गोत्रघातादिह लताख्यरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	.. "
१५९	स्वर्णहरणादत्र नार्याः स्वर्णकारस्त्री- त्वमापन्नाया पुत्रहीनत्व तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	१७१	पुराभवे ज्ञेहहरणादस्मिजन्मनि राज- यस्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
			१७२	पूर्वजन्मनि जारमाश्रित्य पतिहत्या- नार्या अत्र बालवैधव्य तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । "

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१७३	पूर्व देवागारदाहादत्र रक्तातिसार- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२१४		नस्पृतस्य वार्षिक्ये कङ्कुरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
१७४	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजस्य सर्व- भक्षस्य स्वल्पपापस्तस्यापस्माररोगे- ण सुतद्वयमृतिनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	१८८	देवागारे मूत्रपुरीषोत्सर्गादत्र गुदरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
१७५	पूर्व नार्या गर्भपातपापेनेहमेव गर्भ- पातनदुःखं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८९	पापविमोहितस्य कामात्साध्यास्त्रीधा- तिनोऽत्र कार्श्येनैव मृतिकथनम् । २१८	
१७६	देवागारदाहेनेह जन्मनि नार्या अती- सारतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९०	कन्यावधाद्विद्वुकन्यात्वतन्निवृत्तौ प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७७	पूर्वजन्मनि ब्रह्मघातादत्र जन्मनि तस्मिन्वयसि परपीडा । .	२१५	१९१	देवद्रव्यापहारेणात्र शरीरे वायुपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१७८	पतिमित्रघातादत्र नार्या वायुरोग- स्तत्प्रायश्चित्त च । . . .	"	१९२	गगायमुनयोर्मध्ये जातस्य क्रूरकर्मणो महोद्यमिनः कुष्ठरोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७९	गोत्रघातकरणादत्र नार्या क्लृप्तात्परो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"	१९३	क्षेत्रकुलभवाया राक्ष्या अपुत्राया- वार्षिके कुष्ठरोगपीडानिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
१८०	द्विजकुलोत्पन्नस्य वातपित्तयुतस्य शिरोर्तिमतो भार्यायाः काकनव्या- त्वनिदानंतत्प्रायश्चित्त च । . . .	"	१९४	विप्रकुलोद्भवस्य ऋषाधिक्रयकर्तुः सदाचारस्य भार्याया असृग्वातग- दार्ताया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	२१९
१८१	देवमदिरे शङ्खमूत्रपरित्यागाद्गुदरोगे स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	२१६	१९५	पूर्वमेवे वृषघातादत्र राज्यक्षमरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	२२०
१८२	अज्ञानात्स्त्रीघातिनोऽत्र देहे वलरहि- तस्यकार्श्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६	प्राग्जन्मनि परगर्भपातादिह देहे जलोदररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८३	पुराभवे बालघातादस्मिन्नन्मनि नार्या मृतपुत्रत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९७	स्वजातीयस्यान्यस्य वा वृत्तिलोपा- दत्र जन्मनि कुष्ठरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथन च ।	"
१८४	ब्राह्मणहननादिह कुष्ठरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	२१७	१९८	पातिव्रतपरायाः कस्याश्चिद्वैश्यप- ल्याः स्वर्गलोकाप्राप्तिकथनम् । २२१	
१८५	देवद्रव्यहरणादत्र वायुपीडातत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१९९	गृहाश्रितशूद्राघातादत्र वायुरोगेण दाहणापीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८६	देवागारे मूत्रपुरीषोत्सर्गान्नार्या गुद- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	२००	पापमोहात्स्वर्गभवातेनेह जलोदर- पीडा तदासृजपीडानिवारकप्राय- श्चित्तञ्च ।	"
१८७	विपाशानिकटे देशे क्षत्रियादघो- जातस्य किञ्चित्पापस्तस्य स्त्रीपुत्रध-				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६०१	सगर्भायाः फललालसायाः फल- चौर्यादिह जन्मनि पुत्रहीनत्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । १२१	१२१		किञ्चित्केशकारिण्या भार्याया मृता- पत्यत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १२४	१२४
६०२	प्राग्भवे ब्राह्मणघातादत्र जन्मनि तस्मिन्नेव वयसि कुष्ठरोगप्राप्तिस्त- त्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥	६१६	परनिदाकरणादत्र नार्याः खल्वाटल द्योगश्च तच्छमनाय प्रायश्चित्तमपि । १२५	१२५
६०३	विपाशानिकटे जातस्य शूद्रस्य देव- तातिथिपूजकस्य आतृपुत्रहीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . ॥	॥	६१७	पूर्वभवे अभक्ष्यभक्षणदिह गडमाला रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
६०४	पूर्वभवे पराजहरणादत्र नार्या अजी- र्णरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १२२	१२२	६१८	कुलहन्नादत्र जन्मनि नार्या धनपुत्र- विहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
६०५	देघतागारे परस्थापितमूर्तेर्मैगास्तर्ष- त्राप्रतिष्ठा तत्प्रायश्चित्तञ्च । . ॥	॥	६१९	प्राग्भवे सभाया ब्राह्मणपक्षापातात् पक्षाघातरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १२६	१२६
६०६	मोहात्पूर्वभवे राजवधतोऽत्र राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥	६२०	अभक्ष्यभक्षणानार्या गडमालाख्य- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
६०७	पूर्वजन्मनि परगर्भघातादिह नार्या जलोदररोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १२३	१२३	६२१	पूर्वजन्मनि द्विजपुत्रहन्नादिह भवे क्षयरोगपुत्रसंततिनाशोतत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । ॥	॥
६०८	बादिनां वाग्विरोधकरणेनात्र देहे मू- कत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . ॥	॥	६२२	विनापराध परपक्षाघातिन्या नार्याः पक्षाघातरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
६०९	सपत्न्या गर्भनाशतोऽत्र जन्मनि क्षुत- राहित्यं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . ॥	॥	६२३	प्राग्जन्मनि सुरापानादत्र जनुपि मूत्रकुष्ठरोगतः पीडा तच्छिवार्थं प्रायश्चित्तकथनञ्च । १२७	१२७
६१०	पुराभवे परनिदाकरणात्खल्वाटता तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥	६२४	वैकुण्ठादागतस्य घोरे कलौ दुष्करं कर्म कृत्वा पुनर्वैकुण्ठे प्रयाणकथनम् । ॥	॥
६११	प्राग्भवे राजवधदिह नार्याः क्षयरोग पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . ॥	॥	६२५	स्वर्णापहरणात् प्राग्भवे अत्र कुल- खित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . ॥	॥
६१२	पूर्वं गर्तुर्वाग्विरोधादिह नार्या मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥	६२६	नार्या राजयक्ष्मनिवारणार्थं प्रायश्चि- त्तविविकथनम् । ॥	॥
६१३	पूर्वभवे परस्थापितप्रतिमासमादत्राप्र- तिष्ठा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥	६२७	विनापराध वैश्यहन्नादिह रक्तार्बुद रोगेण मरणम् । ॥	॥
६१४	प्राग्जन्मनि परद्रव्यापहारात् संतान- सुखहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १२४	१२४	६२८	मेरोः समागतस्य कलियुगे अद्भुतक- र्माणि कृत्वा स्वस्थाने गमनम् । ॥	॥
६१५	कस्यचिद् भूमिदेवकुलोत्पन्नस्य वाता- विकशरीरवनां देवतातिथिमत्तस्य		६२९	मोहाद्वैश्यघाते कृते रक्तार्बुदरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
			६३०	ब्राह्मण्याः प्राग्भवे सुरापानामूत्रकु- च्छः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १२८	१२८

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६३१	कास्तवारादिपीडाद्युतस्य किंचिद्वि- युतस्य क्रयविक्रयकर्तृद्विजस्य भार्या- या रजोदोषात् पीडिताया अपत्य- भरणनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २२८		६४३	आखेट विना हस्तिघातादत्र सर्व- कार्येषु अतिद्विर्धगन्मितन्दे काल- श्चान्नटतिश्च । ... २३१	
६३२	ब्राह्मण्या मोहात्सुरापाने कृते अत्र नार्याः प्रदररोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । २२९		६४४	पूर्व ब्राह्मणीगमने उन्मादरोगात्तद्या- यश्चित्तं च । "	
६३३	पूर्वजन्मनि विप्रस्य सुरापानादत्र मूत्रावरोधरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . "		६४५	त्रपुहरणानार्या इह जन्मनि छेम्भरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . "	
६३४	अकामतो नार्या वैश्यघातादत्र रक्ता- बुद्दरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . "		६४६	पूर्वजन्मनि द्रव्यलोमात्स्वकन्याया वृद्धार्पणतो जन्मान्तरे मृतपुत्रत्व त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . २३२	
६३५	नार्याः कठपाशादिसम्बन्धपापतः पर जन्मनि क्षयरोगेण पीडा तत्प्राय- श्चित्तञ्च । २३०		६४७	पूर्व ताम्रहरणादिह औदुवररोगस्त- त्प्रातिनिवारणाय प्रायश्चित्तञ्च । . . २३३	
६३६	अतिबलोत्कर्षात्परस्त्रीकामत इह जन्मनि यौवने उन्मादरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । २३०		६४८	पूर्व गर्भासन्नाजामक्षणाचार्या इह गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
६३७	नार्याः सुवर्णापहरणादत्र भवे कुल- खित्य तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... "		६४९	मृगयाया गजराजवधादिह गजचर्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . "	
६३८	वैश्यहंभ्या नार्या इह रक्ताबुद्दरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तविधिश्च । . . "		६५०	परसिद्धान्नहरणादत्र जन्मनि शूलरो- गतः पीणां तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
	रौप्यहरणादिह जतोश्चित्रकुण्डस्तत्या- यश्चित्तकथनञ्च । २३१		६५१	बालवत्स्वधादिह जातसंततिदुःखा- तैत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . "	
६३९	म्लेच्छकुलोत्पन्नस्य स्वधर्मनिरतस्य केरलदेशगतस्य स्वामिधर्मपरस्यापि प्रजापीडनादग्निमन्त्रे पचात्रोऽन्दे रिष्टप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । .. "		६५२	पूर्वजन्मनि रीतिहरणादत्र भवे पिण्ड- लाक्षत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २३४	
६४०	स्वेच्छया यौवने बलात्कारेण परपुरु- षतो रतिकारिण्या अग्निमज्जन्मनि नार्या उन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २३१		६५३	खरहननादत्र जन्मनि खररोमत्व- तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २३५	
६४१	पूर्वमन्त्रे त्रपुहरणान्म्लेच्छरोगस्तत्या- यश्चित्तञ्च । २३२		६५४	गर्भपोषणायकुण्डलाढमक्षणादत्र गर्भ- धारणामावस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
६४२	विद्यमाने मर्तारि जाराद्धर्मधारिण्या इह गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		६५५	स्वर्णकारकुलजस्य नानाचौर्य क्रिया- युतस्य लोकचंचनतत्परस्य नाना- स्त्रीसुखसंयुतस्य पुत्रविवर्जननिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २३६	
			६५६	पुरामन्त्रे रीतिहरणानार्याः पिगाक्षि- त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... २३६	
			६५७	पूर्व परसिद्धान्नहरणादत्र जन्मनि- नार्याः शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१५८	पूर्वजन्मनुप्राप्तादत्र जन्मनि विकृत स्वरत्न तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२३५	१७३	पुरावृषभमुष्कानिकुह्नतोऽत्र भवे प- ण्डत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२३९
१५९	पूर्वे गर्भपातरताया अत्र भवे नार्या बन्ध्यात्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१७४	पूर्वे मोहात्परघृतहरणे नार्या नेत्रो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६०	प्राक् कांस्यहरणादिह शीर्षरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	२३६	१७५	पूर्वभवे महिषीविधादत्र भवे कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६१	पञ्चनददेशे जातस्य बाहुजाऽधर्मस्य जातपुत्रविनाशकत्वनिदान तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१७६	धनमृत्याचैर्धनवत्या शूद्रा गौरव- र्णया पुत्रसनातिहान्यनिदान त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२४०
१६२	प्राग्भवे कांस्यहरणादत्र शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२३७	१७७	प्राग्जन्मनि दुग्धहरणादत्र बटुमूत्रत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६३	बन्ध्यायाः पुत्रविधायकप्रायश्चित्तक- थनम् ।	"	१७८	खीणामपि तथा ।	"
१६४	सती स्वभार्या परमा सत्यस्य परस्त्री- गमनात् ग्रहणरोगः द्विजखीणगमे तु प्रायश्चित्ताभाव एव ।	"	१७९	पुरा नवयौवनमहिषीघातकस्येह कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६५	प्राग्भवे कांस्यहरणाभार्या शीर्षरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८०	पूर्वे द्विजमुष्कानिकुह्नादत्र निष्क- तिरहित पण्डत्वम् ।	"
१६६	उष्ट्रातान्नार्या अत्र भवे विकृत- स्वरूपत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८१	पूर्वजन्मनि पकावपलाना दाताप- हारतः परस्वनुपि पुत्रहीनता तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१६७	परघृतहरणादिभिर्जन्मनि नेत्ररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८२	पुराभवे महिषीघातनार्याः कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२४१
१६८	स्वपतिं परित्यज्य पुरुषमन्य सगताया ब्रह्म जन्मनि ग्रहणीरोगस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	"	१८३	वृषभनासाप्रवेधादत्र भवे नासाप्र- च्छेदः ।	"
१६९	पूर्वजन्मनि परघृतापहारादिह नेत्र- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२३८	१८४	सिखोः पश्चिमभागे महाभूमिभुजा कुले समुत्पन्नस्य सुवैश्वर्यसमायुक्त- स्य पक्ष्पचाशे वर्षे रिष्टनिदान त- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१७०	विप्रकुलोत्पन्नस्य किञ्चिद्विस्तर्मान्वि- तस्योदरे वातरोगिणो भार्यायाः पति- व्रताया मृतापत्यत्वनिदान तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	"	१८५	पूर्वे तरक्षुघातेऽत्र जन्मनि नेत्रका- तरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७१	बन्ध्यायाः सुपुत्रजननयोगविधिः ।	२३९	१८६	पुरा देवाख्ये परस्थापितदीपाप- हरणादिह चक्षुःपीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	२४२
१७२	पूर्वे देवद्रव्यापहरणादत्र भवे विंश- तिवर्षे व्यतीति नेत्रमङ्गस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	१८७	पूर्वे तरक्षुघातादिह भवे नार्याः का- तराक्षीत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६८८	ब्राह्मणस्य मुष्कभेदास्तस्यजन्मपर्यंत पण्डत्व तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । ...	२४२	७०२	विप्रवर्णकुलोद्भवस्य उदरे जात- वातोर्षाडस्य किञ्चित्कोषलोभवि- त्तक्तोऽत्र सदाचारवत्या भार्याया भृतपुत्रकत्वनिदान तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	२४५
६८९	क्षेत्रकुलभवस्य शौर्यादिगुणवतो भार्यायाः सप्रायश्चित्त मृतापत्यनि- रूपणम् ।	"	७०३	धनभृत्यान्मोगावैर्युतायाः शूद्रा- समाया गौरवर्ण्याः पुत्रसततिहीन- त्वनिदान तत्प्रायश्चित्तञ्च । .	२४६
६९०	प्राग्भवे मोहान्माक्षिकहरणेनात्र नार्या दुर्गन्धाढ्यत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	२४३	७०४	प्राग्भवे दुग्धहरणादत्र बहुमूत्ररोग- तः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
६९१	अग्न्यागमनातिसेवनादिह वधवध- नादिषु क्रूरकर्मसु नियोगप्राप्तिः । "	"	७०५	स्त्रीणामपि तथैव ।	"
६९२	जन्मान्तरे निपदानेन सपत्नीकुमार- वाताद्वितीयभवे कन्यावस्थायामेव कुष्ठान्वितत्वं तृतीये यवनीत्यमासाद्य चतुर्विंशतिमितेऽग्निदाहः ।	"	७०६	प्राग्भवे महर्षिघातादिह कृष्णगुल्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
६९३	पूर्वे वाराहहन्नेऽत्र दन्तुरत्वरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनं च । . .	"	७०७	पुरा ब्रह्मपुत्रस्य मुष्कानिकुष्ठनतोत्र भवे पण्डत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२४७
६९४	पुराभवे गुडहरणादत्र गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	२४४	७०८	पूर्वे फलापहरणादास्मिन्भवे नार्याः पुत्रविहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
६९५	यमुनानदीतीरे जाताया गृध्रा वा- ल्यवयसि कुष्ठरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	"	७०९	पूर्वे दधिहरणादत्र मेदसा परिपीड- न तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
६९६	पूर्वभवे वृषभस्य नासाग्रभागान्मुष्क- भगाच्च सिन्धुमण्डले पण्ड्यवनदेह- प्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	७१०	पुराभवे महिषीघातादस्मिन् जन्म- नि नार्याः कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च । . .	"
६९७	पुरा नार्या वराहनाशे कृते इह दन्तु- रत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	७११	वृषभाना नासावेधादिह जन्मनि नासाच्छेदस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
६९८	पूर्वे तेलहरणात्कुष्ठरोगस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	७१२	सिधोः पश्चिममार्गे जातस्य म्लेच्छ- वंशमवस्य सर्वविद्याविशारदस्य सु- खैर्भयवनवाहनसयुतस्य पचपचाशे वर्षे रिष्टकारणकथन तत्परिहारो- पायश्च ।	"
६९९	विना प्रयोजनं स्वस्त्रीत्यागादत्र नपु- सकत्वं तत्प्रापविशुद्धये प्रायश्चित्ता- भावश्च ।	"	७१३	पूर्वे दधिहरणादिह नार्या मेदःपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२४८
७००	स्वभक्षार्थं मृगवधादत्र भवे वायुपी- डा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२४५	७१४	तरसुहन्ने नेत्रकातरत्वं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"
७०१	स्वपति परित्यज्य परपुसा स्ताया इह ग्रहणरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
७१९	नानाधातुमयदीपात्रहरणादत्र च- क्षु पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २४८		७२९	पूर्वजन्मनि क्षीपरित्यागादत्र पढत्व प्रायश्चित्ताभावश्च । . २५१	
७१६	पूर्वं मधुहरणतोऽत्र दुष्टगघ्युतत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .. "		७३०	स्वभक्षणार्थां भूगवधादत्र खड्गतारो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... "	
७१७	तरक्षुघातादिह नार्याश्वरोगेण कातराश्लित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		७३१	पुरा गुडहरणानार्था अत्र गुल्मोदर- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .. "	
७१८	पूर्वं द्विजाण्डच्छेदात्सप्तजन्मसु षण्ट- त्वं प्रायश्चित्ताभावश्च । . "		७३२	पुरा स्त्रीष्विय परित्यज्य परदारगमना- दन्र जीवर्जितत्वं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "	
७१९	ज्ञानकुलजस्य शौर्यादेर्द्यौर्गोभनय- शोयुतस्योदरे किंचिद्वातविकारस्य भार्याया यौवने पुण्यशान्तिनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । , २४९		७३३	नूप विना प्राङ्मुग्गवधादिह भूग- हतुः खड्गत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २५२	
७२०	पूर्वमेवे मांसिकहरणादत्र नार्या दुर्गै- धात्मत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . "		७३४	परतैलापहरणादत्र नार्या कङ्कुरोग- प्रतिस्तित्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
७२१	अग्न्यागामनादिह जन्मनि षट्त्वं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । . २५०		७३५	पूर्वमेवे राजपत्यां गर्भधारणादत्र शूद्रदेहे षण्टत्वं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च "	
७२२	पूर्वं धनलोभात्सपत्नीसुतस्य विपत्तो घातादत्र बाल्ये कुष्ठरोगतो नार्या अविबाध्यत्वं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । "		७३६	स्वगर्मपालनार्था पूर्वं भूगघातादत्र नार्यास्तादातकाले खड्गत्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	
७२३	बराहस्य घातेनेह जन्मनि दन्तुरत्वं तत्प्रायश्चित्तवर्णनञ्च । . . , "		७३७	क्षात्रकुलसमुद्भवस्य पाण्डुरदप्तेर्दा- नदाक्षिण्यापरस्य ग्रहणीघातपीडित- स्य भार्याया सदाचारवत्या गर्भि- स्थिरतानिदानकथनम् । "	
७२४	ग्राममेवे गुडापहरणतोऽत्र गुल्मोदर- रोगस्तत्प्रायश्चित्त च ।.... "		७३८	पुरा नानागर्वविहिंसनादत्र बभ्यात्वं तन्निष्क्रुतिकथनञ्च । . . . २५३	
७२५	यमुनानदीतीरजाया कस्याश्चिच्छृ- द्धा बाल्ये कुष्ठप्राप्तिनिदान तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "		७३९	पूर्वं तुरंगघातादत्र वक्रकठोरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । २५४	
७२६	पूर्वमेवे वृषस्य नासासुक्कच्छेदनादत्र यवनदेहे षण्टत्वं तत्प्रायश्चित्ता भावश्च । "		७४०	ग्राममेवे शृगालघातादिह पादहानीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
७२७	पूर्वं कराहघातादस्मिन् मेवे नार्या दन्तुरत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । २५१		७४१	गंगातीरे जातस्य शुभाचारस्य कस्य विच्छ्रेयस्य युवमावे चक्षुर्हानीत्वं तत्प्रा- यश्चित्तञ्च । "	
७२८	तैलहरणादत्र कण्डूरोगस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । "		७४२	पूर्वं शृगालघातादस्मिन्मेवे नार्या उद्धृतः पातालपादभगस्तत्प्राय श्चित्तञ्च । "	

न०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७४३	पुरा अश्वघातादिह नार्या वक्रकठ रोगस्तप्रायश्चित्तञ्च । . .	२९४	७९६	अजवधानार्या इहाधिकाङ्गत्व तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	२९९
७४४	यमुनातीरे क्षत्रियकुलप्रसूतस्य धन- सौख्यान्वितस्य पूर्वकृतदोषीचह्वतो बहुव्रीकस्य पुत्रवृद्धभवाविनिदान तप्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"	७९७	क्षत्रकुलजस्य गुल्मोदरामयपीडि- तस्य कृपणस्य वित्तवतो दायादः शत्रुवर्त्याडितस्यमृतपुत्रनिदानंतप्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"
७४५	कस्यचिच्छूद्रस्य प्राप्तसर्वमनोरथस्य पण्डत्विनिदानं तप्रायश्चित्तञ्च ।	२९५	७९८	माथुरमण्डले जाताया क्षत्रियपत्न्या- जातसंततिनाशननिदानं प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"
७४६	पुरा मार्गे धनलोभेन परलुठकस्येह पादसमबमहापीडा तप्रायश्चित्त- कथनञ्च । ..	"	७९९	प्राग्मेव शूनो वधानार्या इह चक्र पादरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । . .	२९०
७४७	पर्वतभागे जातस्य बाहुजस्य महो- प्रस्य वामनस्य मन्त्रपारगास्य पुत्रही- नत्वनिदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८००	पुरा शूद्रवधादिह भवे दन्तपातन- जरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
७४८	क्षत्रकुलजस्य गुल्माद्युदरपीडावतो 'निष्फलोद्यमस्य भार्याद्वययुतस्य मृत- वत्सत्विनिदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९६	८०१	प्राग्मेव शूनो वधानार्या इह चक्र- पादरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"
७४९	वेद्यागनाया नानाविभूतियुतायाः सुखभोगवत्या युवभावे गर्भतो दुःख- निदानं तप्रायश्चित्तविधिकथनञ्च ।	२९७	८०२	पुरा शूद्रघातादिह नार्या दन्तपात- नजरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । .	२९१
७५०	विपाशानिकटे जातस्य द्विजस्य जातपुत्रविनाशननिदानं तप्रायश्चि- त्तञ्च । . .	"	८०३	स्वजात्या वीर्यदानादत्र जातपुत्र- विनाशस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
७५१	अज्ञानादजासुतवधादिहाधिका- गत्व तप्रायश्चित्तञ्च । ...	२९८	८०४	बधुनाशादत्र जन्मनि बधुनामकरो- गस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
७५२	लोहहरणात्पूर्वमत्र बर्बादस्वरोगस्त- प्रायश्चित्तञ्च । . .	"	८०५	शूद्रकुलवत्या जातसंततिहीनत्व- निदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"
७५३	प्राग्मेव नकुलवधादिह सर्ववंशायम- रणदुःखनिरोक्षणम् ।	"	८०६	स्वपत्न्याः पण्यशालास्थापनात्पण्य- स्त्रीकर्मतः स्वोपजीवनितश्चेह बण्ड- त्व तप्रायश्चित्ताभावश्च । . .	२९२
७५४	अजनदन्वघातादिह . गोविकाल- प्राप्तिः ।	२९९	८०७	पूर्व नकुलघातादत्र नार्या बधु- मण्डलरोगस्तप्रायश्चित्तञ्च ।	"
७५५	लोहहरणादिह बर्बादस्वरोगतः पीडा तप्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"	८०८	क्षत्रकुलोद्भवस्य नानारक्तानि- पीडितस्य भार्यायाः सपत्तिहीनता- निदानं तप्रायश्चित्तञ्च । .	"
			८०९	ब्रह्मघातात्स्वरोगस्तप्रायश्चित्तविधि- कथनञ्च ।	२९३

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७७०	अलहरणादिह जन्मनिश्चरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	२६३	७८४	पूर्वैः सर्वाङ्गमनेऽत्र वातरक्तविकार- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	२६९
७७१	पूर्वजन्मनिश्चरकर्मनिषेधणाच्छीतज्व- रपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२६४	७८५	पुरा विनावैद्यशास्त्राध्ययनं रुणोप- वप्रदानादत्र रक्तपित्तरोगो मधुपा- नादपि, तदोपशमनाय प्रायश्चित्तक- थनञ्च । . . .	"
७७२	कृतघ्नस्य देहान्तरे कफप्रासादि- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	७८६	पूर्वैः त्रिपुरहरणादिह जन्मनि श्लेष्मरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	२७०
७७३	राजमार्गनदीतीरादौ मूत्रकरणादि- ह शिरोर्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२६५	७८७	पुरा भूततया जनवचनादत्रापस्मा- ररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . .	"
७७४	देवाद्विजटव्यहरणादन्यजामनाच्चेह पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२६६	७८८	पुरा मध्वे नागापहरणादस्मिन्मध्वे शीर्षरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"
७७५	प्राग्भवे यज्ञविघ्नकरणादिह अन्त्रहृ- क्षिरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	७८९	धर्मं क्रमादुपक्रम्य तस्य मध्ये परि- त्यागादत्रातिचक्राक्षरोगपीडा त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . .	"
७७६	पूर्वभवे जात्युत्तमस्त्रीगमनात् अत्र ह- दयन्नरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	७९०	पूर्वैः पक्वाचहरणादिह नरस्याष्टाजि- ह्वारोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . .	२७१
७७७	अतिमानातिक्रोधातिजेहमयाद्धर्म- निश्चयज्ञानान्यथाकरणेन भूयशोगि- तन्नरोगतः परमपीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	२६७	७९१	पूर्वैः छात्रवर्गाय विद्याऽप्रदानादिह छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
७७८	पुरा गरेषा मर्मभेदान्मुष्टिपातादसत्य- वचनादत्र भवे घ्नीहारोगतः पीडा तदुपरि प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	७९२	पूर्वमामात्रापहरणेनात्र दन्तपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
७७९	परब्रह्महरणादुपवचनादमध्यमक्ष- णाच्चेह गण्डमालारोगस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । . .	२६८	७९३	परेषा कटुवचनतः पीडकस्येह खर- स्वनत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
७८०	चाण्डालवचःश्रवणेऽपि भोजनादिह पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . .	"	७९४	पूर्वभवे लक्ष्णापहरणादिह वर्वरस्व- रत्नं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . .	२७२
७८१	पुरा मध्वे खरकाकादिमासमक्षणादि- ह स्फोटारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	७९५	पुरा जन्मनि कुक्कुटहननादत्र वक्र- नासत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . .	"
७८२	अनिर्देशाया गो. पयः पीव्येह स्फो- टान्मभवति तच्छमनाय प्रायश्चित्तक- थनम् । . . .	२६९	७९६	दक्षुरोगोपशमनाय प्रायश्चित्तविधे- र्विस्तरेण निरूपणम् । . .	२७३
७८३	पूर्वभवे देवव्राह्मणधनापहरणात्वा- मिद्रोहाच्च वातरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । . . .	"	७९७	पूर्वैः विनिहतेऽध्वेन वक्रकण्ठत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	२७४
			७९८	पाराम्भतप्राणघातादिह जन्मनि पा- णिहीनत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च । . .	"
			७९९	इक्षुविकारहरणादत्रोदरे गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च	२७५

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
८००	पुरा गर्भपातनतोऽत्र यकृत्सीहज- लोदरतः पीडा तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २७६		वनेऽपि पुष्पनाशस्तप्रायश्चित्त- कथनञ्च । २८३		
८०१	मन्दाग्निरोगजनकदोषतप्रायश्चित्त- कथनम् । " "		८१६ पूर्वभवे विधवागमनात् अत्र रक्ताबुद- रोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । .. "		
८०२	पूर्वभवे सिद्धान्नहरणतोऽत्र मढाग्नित्वा दूर्जरीरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । "		८१६ दधिचौर्यतो जातस्य किल्बिषस्या- पहाराय प्रायश्चित्त सर्वागवेदना- निदानकथनपूर्वकं तप्रायश्चित्तक- थनञ्च । "		
८०३	पूर्व गुरोरनुज्ञामनवाप्य वेदाध्ययन- करणादिह प्रजाहानित्वं तप्राय- श्चित्तञ्च । २७६		८१७ शतद्रोः पूर्वभागे समुत्पन्नस्य जात- मित्रघनयुक्तस्य द्विजस्य ज्येष्ठभार्या- या मृतापत्यत्वनिदानं तप्रायश्चित्त- कथनञ्च । २८४		
८०४	पूर्व गुरुजायाभिगमनतोऽत्र मूत्रकुच्छं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । "		८१८ कुरुक्षेत्राद्याम्यभागे कस्यचिद्द्विगिक्- मुत्स्य स्वल्पवित्तस्य वातपित्तद्वययु- क्तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च । . . . २८९		
८०५	पूर्व मातृगमनादिह जन्मनि लिङ्गवि- नाशस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च ... २७७		८१९ पञ्चनददेशे जातस्य गौरवर्णस्य पित्ताधिक्यस्य पुत्रसत्ततिदुःखनिदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २८६		
८०६	सुरालये जलेऽन्यत्र वा शङ्कुमूत्रकर- णादत्र गुदरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । "		८२० ऐरावतनिदीतीरे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रदारघनयुक्तस्य यौवने नेत्ररोग- निदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । "		
८०७	पूर्व स्मार्ताग्निशमनादिह भवेऽतिसार रोगप्राप्तिस्तच्छमनाय प्रायश्चित्तवि- धिनिरूपणञ्च । २७८		८२१ यामुनदेशमवस्य कस्यचित् बाहु- जस्य पुत्रसौख्यराहित्यनिदानं त- प्रायश्चित्तकथनञ्च । २८७		
८०८	पुरा वत्सवियोजनतोऽत्र चतुर्विधव- ध्यात्वं तप्रातीकाराय प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "		८२२ कुरुक्षेत्रज्जातस्य द्विजस्य जातशिष्- नाशनिदानं तप्रायश्चित्तकथनं च । २८८		
८०९	अनन्यगतिकामदुष्टां भार्यां विना प्रयो- जन परित्यज्य व्यवहर्तुं रत्र ग्रहणी- रोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ... २७९		८२३ शतद्रुनिकटे जातस्य बदिनो मधुर- वचसो लोके पुत्राभावनिदानं तप्रा- यश्चित्तञ्च । "		
८१०	हरिणादिपशुहनेन ब्रह्मजन्मनि खञ्ज- त्वादिरोगस्तप्रायश्चित्तानि च । "		८२४ शतद्रुनिकटे जातस्य शूद्रस्य घनवत्तः पितृसक्तियुक्तस्य नैकस्त्री- भोगस्युक्तस्य मृतपुत्रत्वनिदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च २८९		
८११	व्यर्थभाषणादिह त्वग्दोषस्तप्रायश्चि- त्तकथनञ्च । २८०				
८१२	मातृपितृगुरुदेवब्राह्मणनिदाश्रवणात् कर्णाम्यामन्नपूपशोणितप्रस्रवस्तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च । "				
८१३	पुरा ब्रह्महन्तुरिह जन्मनि पाण्डु कुष्ठरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ... २८१				
८१४	क्षुत्पिपासातुरतया भर्तारमवमत्य स्वयं मिष्टान्नमक्षणादिह नार्या यौ-				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
८१५	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य पितृमातृसुखहीनस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९०	८३५	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य भार्यायाः सुखेहायाः सदाचाराया उदरे रक्तस्रावात्पांडावत्या गर्भास्थिरतानिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	२९७
८१६	ऐरावतीतारे जातस्य द्विजस्य मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८३६	कुक्षेत्रे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रवर्जितस्य यौवने क्षयप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	२९८
८१७	रामहृदाद्याम्ये जाड्गलेदेशसमुद्भवस्य शूद्रस्य सन्ततिराहित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९१	८३७	शूद्रस्य कस्यचित् स्त्रीमित्रसंयुतस्यैश्वर्यवतो मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८१८	सरस्वत्या याम्यभागे जातस्य स्वल्पवनस्य चिंतापरस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	८३८	विपाशैरावतीमये क्षत्रियस्य स्वल्पवित्तस्य बहुभार्यस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९९
८१९	विपागादेशे जातस्य क्षत्रियस्य पूर्वजन्मनि ब्राह्मणस्य यत्र यत्र कृता वातास्तत्र तत्र कुष्ठरोगयुतस्य स्त्रीपुत्रहीनत्वकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९२	८३९	पर्वते जातस्य क्षत्रियस्य देवब्राह्मणपूजकस्य भार्याद्वयवध्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
८२०	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य पितृकफाम्बितस्य भार्याद्वययुतस्य व्येष्टभार्याया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९३	८४०	रामहृदाद्याम्ये दशयोजनाभ्यतरे जातस्य वणिजो धनिना कुले समुत्पन्नस्य जातसंततिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३००
८२१	सौराष्ट्रदेशे जातस्य द्विजस्य दुःखसमन्वितस्य राजोपसेवकस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९४	८४१	पर्वते दुष्टक्षत्रियकुलजस्य विद्याभ्यासरतस्य सुखैश्वर्यवतो भार्याद्वयस्य पुत्रविहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३०१
८२२	रामहृदाद्याम्ये पट्टियोजनसमित्तदेशे जातस्य वणिकसुतस्य स्वल्पवित्तस्य भार्याया गर्भदुःखाकुलं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	८४२	पुष्करसमीपे जातस्य क्षत्रियस्य सुखिनो विद्यावतो वाग्मिनः पञ्चत्वारिंशे वयसो वर्षे महारिष्टनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	३०२
८२३	पर्वतोपरि मूषिपालकुलजस्य बहुव्ययपरस्य बहुभार्यस्य सुखान्वितस्य पुत्रेभ्योऽपि दुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	२९५	८४३	पञ्चनददेशे जात्रस्य ब्राह्मणस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
८२४	पर्वताश्रितशतयोजनविस्तीर्णप्रदेशे जातस्य भूपस्य वयसो द्वादशवर्षराज्याधिकृतस्य यौवने पाटोदरन्य-				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८४४	सरस्वतीपरभागे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्राभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनं च । ३०३	३०३	८५९	प्राग्भवे कांस्यहरणात् शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनं च । ३०९	३०९
८४५	पुरा तिर्यग्गमनादिह शूलप्रमेहरोगौ तत्प्रायश्चित्तञ्च । ३०४	३०४	८६०	कन्ध्यात्वहरप्रायश्चित्तम् । ॥	॥
८४६	पूर्वभवे विपदानाद्बालकहननेन ना- र्या अत्र खवद्भूमत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥	८६१	सती स्वभार्या परित्यज्यान्वलीग- मनादत्र ग्रहणीरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ३१०	३१०
८४७	प्राग्भवे परमौत्तिकहरणादिह पुत्रस्य खाभावस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३०६	३०६	८६२	कांस्यहरणादिह नार्याः शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥
८४८	पूर्वं रीत्यपहरणादत्र जन्मनिपिङ्गला- क्षत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३०७	३०७	८६३	पूर्वं मोहादुष्टस्य नरो छतेऽत्र नार्या विकृतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥
८४९	पुरा खरहननादत्र खररोमत्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥	८६४	पुरा घृतहरणादिह नेत्ररोगयुतत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥
८५०	पूर्वं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डभक्षणादि ह सकरजाताया नार्या गर्भधारणा- भावस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥	८६५	पूर्वं स्वक पति परित्यज्य परपुरुषसेव नादिह जन्मनि नार्या ग्रहणीरोगस्त- त्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥
८५१	स्वर्णकारकुले जातस्य लोमपरस्य धूर्तस्य राजजनप्रियस्य सुखैश्वर्यधन युक्तस्य पुत्रहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तं च । ॥	॥	८६६	विप्रवर्णकुलोत्पन्नस्य रक्ताक्षदर्शनस्य उदरेवातरोगवतः किञ्चिद्विस्तसमन्त्रि तस्य भार्याया द्यूतपुत्रत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
८५२	पूर्वं खरहननादिह नार्याः खररोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३०८	३०८	८६७	कन्ध्यात्वहरप्रायश्चित्तस्य प्रकारान्त- रेण निरूपणम् । ३११	३११
८५३	पुरा रीत्वपहरणादिह भवे नार्याः पिङ्गलाक्षत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥	८६८	देवद्रव्यापहरणादत्र विशद्वर्षोत्तर ने- त्रमङ्गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
८५४	पूर्वं परसिद्धान्नहरणादिह शूलरोगस्त- त्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥	८६९	पूर्वभवे वृषभस्य मुष्कनिष्पुहनादिह पण्डत्वम् । ३१२	३१२
८५५	पुराभवे उष्ट्राघातादिह विकृतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥	८७०	पूर्वजन्मनि परघृतहरणादिह नार्या नेत्रपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
८५६	गर्भपातरताया इह भवे कन्ध्यात्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥	८७१	पूर्वभवे महिषाहिननादत्र कृष्णगुल्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥
८५७	पूर्वं कांस्यहरणादत्र शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तञ्च । ॥	॥	८७२	घनमृत्याम्यभोगादैर्युतायाः शूद्रायाः पुत्रसत्तिहीनत्वं निदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च । ॥	॥
८५८	पञ्चभददेशे जातस्य वैश्यस्य सुखै- श्वर्ययुतस्य जातपुत्रविनाशकत्वं त- त्प्रायश्चित्तञ्च । ३०९	३०९	८७३	पूर्वजन्मनि दुग्धहरणादिह बहुमूत्र- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ॥	॥
			८७४	क्षीणामपितयैव । ३१३	३१३

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
८७१	पूर्वं नवयौवनमहिषीघातादिह कुष्ठ- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . ३१३		८८८	क्षान्मुलजस्य वातरक्तपीडितस्य भार्याया एकापत्यानंतरं पुण्यविनाश- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . "	
८७६	वृषस्य मुष्कनिकुड्मनादिह भवे पण्ड- त्व ज्ञानाज्ञानकृतेऽपि प्रायश्चित्ता- भावश्च । "		८८९	पूर्वभवे माक्षिकहरणादिह नार्या दु- र्गन्वाढ्यत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३१७	
८७७	पूर्वभवे प्रभातेन फलहरणादिह नार्याः पुत्रहीनत्व तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । .. . "		८९०	अगम्यागमनतः पूर्वमेव पंडत्वं त- त्प्रायश्चित्ताभावश्च । .. . "	
८७८	दधिहरणादत्र भवे मेढरोगस्तच्छम- नार्थं प्रायश्चित्तकथनं च । . "		८९१	पुरा सपत्न्याः कुमारस्य विप्रेण कृ- तादातादिह नार्या बाल्ये कुष्ठस- मुद्भवकथनम् । "	
८७९	पूर्वजन्मनि महिषीघातादिह कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "		८९२	वराहवातादत्र जन्मनि दन्तुगत्व त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
८८०	वृषमाना नासाप्रच्छेदादिह युवाव- स्थाया नासाप्रच्छेदस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ३१४		८९३	पुरा भवे गुडहरणादत्र गुल्मरोगेण पीडा तच्छमनापायकथनञ्च । "	
८८१	गगापक्षिममगे भायापुरे जातस्य द्विजस्य गजमान्यस्य विष्णुभक्ति- परस्य पुत्रविहीनत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च । "		८९४	यमुनातीरे जानायाः शूद्राया पत्नि- सेवापराया बाल्ये कृष्टरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
८८२	महामूमेभुजा यशे जातस्य यवनस्य मर्षविद्याविगारदस्य सुवैश्वर्यतमा- युक्तस्य पत्रगष्टिमेतदर्थे महागिष्टि- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . ३१५		८९५	तिथुमटले जातस्य यवनस्य सुखेश्व- र्यधनान्वितस्य पट्टाथ तस्य सद्गतये प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३१८	
८८३	पूर्वभवे तरक्षुघातादिह नेत्रेषु कात- रस्य तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		८९६	पुरा वराहवातेन दन्तुरान्व तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	
८८४	पुरा देवमदिगगतवानुमयर्दाफपात्रा- पहरणादिह नार्याश्रुःपीडा तन्नि- वृत्तं प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		८९७	पूर्वं तैलहरणादिह नार्याः कण्डुरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
८८५	पुरा मधुहरणादत्र जन्मनि दुष्टगव- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		८९८	पूर्वं स्त्रीपारित्यागादिह जातस्य पट्टन्य तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
८८६	पूर्वं तरक्षुघातानार्याः इह कातरा- धीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . ३१६		८९९	पुरा स्वमद्वयार्थं मृगघातादिह अन्य- तत्सजत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
८८७	पुरा विप्रस्य मुष्कनिकुड्मनादत्र भवे जातस्य शूद्रस्य पण्डत्व तत्प्रायश्चि- त्ताभावश्च । "		९००	पूर्वं गुडहरणादिह जन्मनि गुल्मो- दररोगातत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
			९०१	पर्वतदेशे समुत्पन्नमहाविभवयुतस्य स्त्रीवर्जितत्वनिदानम् । ... ३१९	
			९०२	नृप विना मृगघातादत्र खड्गत्व तत्प्रायश्चित्तकथनं च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९०३	परतेलापहरणादिहभवे कङ्कुरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३१९		९१६	स्वर्गकामकुले जातस्य सुलैश्वर्य धनयुक्तस्य स्त्रीसुखिनो लोकवच- कस्य पुत्ररहितत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ३१९	
९०४	पूर्वं राजपत्न्यां गर्भभ्रारणादिह विना प्रायश्चित्तं स्त्रीपुत्रसुखहीनत्वम् । ..		९१७	पुरा खरघातादिह भवे नार्या खररोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३२१	
९०५	स्वगर्भपरिपोषाय पूर्वं मृगवधादत्र नार्यास्तदातकाले खंजत्व तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ३२०		९१८	पूर्वं रीत्यपहरणादिह नार्याः पिन्ना- जिन तत्प्रायश्चित्तञ्च । ..	
९०६	क्षेत्रकुलभक्तस्य दानदाक्षिण्यपरस्य मेहादिपीडितस्य भार्यायाः सदाचार- वत्या गर्भस्थिरत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ३२०		९१९	प्राग्भवे परसिद्धान्नहरणादिह नार्याः शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तवर्णनञ्च । .. ३२४	
९०७	पूर्वजन्मनि तुरंगवातादिह वक्रक- ण्ठत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .. ३२१		९२०	पूर्वं सघृषातादत्र नरस्य विकृतत्व- रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ..	
९०८	पूर्वं शृगालघातेनात्र भवे पादहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..		९२१	पूर्वं गर्भपातादत्र यवनात्वं प्राप्य- कथ्यात्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ..	
९०९	गगातीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्रा- न्वितस्य युवभावे चक्षुर्हीनत्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । ३२१		९२२	कास्यहरणादिह नरस्य शीर्षपीडा तच्छमनाय प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	
९१०	पूर्वं शृगालघातादिह भवे नार्याः पादभगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३२१		९२३	पञ्चनददेशे जातस्य वैश्यस्य सुख- श्वर्यधनयुक्तस्य जातपुत्रविनाशकाल- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ३२१	
९११	पुरा बाजिघातादिह नार्या वक्रकण्ठत्व तत्प्रायश्चित्तवर्णनञ्च । ३२१		९२४	पूर्वं कांस्यहरणादिह भवे शीर्षांग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३२१	
९१२	यमुनातीरे क्षत्रियवशमक्तस्य धनसौ- ख्यलोभवतो मितप्रदस्य बहुस्त्री- कस्य विशेषतो बुद्धिमत्तः पुत्राभाव- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३२२		९२५	बन्ध्यायाः पुत्रस्तनानोत्पत्तिविधा- नकथनम् । .. ३२२	
९१३	पूर्वं रीत्यपहरणादिह भवेऽपिगलाक्षत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३२२		९२६	साध्वी स्वभार्या परित्यज्य परदार- गमनादिह भवे ग्रहणीरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ३२२	
९१४	पुरा खरघातादत्र खररोमत्वं तच्छ- मनाय प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३२२		९२७	पुरा जन्मानि कांस्यहरणादिह नार्याः शीर्षपीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । ३२२	
९१५	प्राग्भवे गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटांडभक्ष- णादिह नार्या गर्भधारणाभावास्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३२२		९२८	पूर्वं नार्या सघृषातदोषादत्र विकृत- स्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .. ३२२	
			९२९	पूर्वं परघृषातपहरणात् अत्र भवे नेत्र- रोगस्तत्प्रातिनाशाय प्रायश्चित्त- कथनञ्च । ३२३	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
९३०	स्वपतिं परित्यज्य पूर्वमेवे परपुष्- कामनात् नार्या ग्रहणारोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । ३२६	३२६	९४९	पूर्वं दधिहर्त्र्या नार्या अत्र मेदोरो- गतः परमपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३२९	३२९
९३१	विप्रवर्णकुलोत्पन्नस्य उदरे वातपी- डितस्य आदिपुत्रविनाशोत्तरं अप- त्याभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तं च । "	"	९४६	पूर्वमेवे तरकुहननादत्र नेत्रेषु कात- रत्वं तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । "	"
९३२	वृषस्य मुष्कनिकुङ्कनतोत्र नरस्य षष्ठत्वं तत्प्रायश्चित्ताभावम् । ३२७	३२७	९४७	पुरा देवालयस्य धातुमयदीपपात्र- हरणादिह नार्याश्चक्षुःपीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "	"
९३३	मोहात्परधृतप्राशनत्वं इह नार्या नेत्र- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९४८	पुरा मधुहरणादत्र जन्मनि नरस्य पूतिगन्धित्वं तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । ३३०	३३०
९३४	पूर्वमेवे महिषीवचादत्र कृष्णगुल्मरो- गेण नरस्य परमपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । ... "	"	९४९	पूर्वं तरक्षुवातादत्र भवे नार्याः कातराक्ष्या नेत्रपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"
९३५	प्राग्गोवातादत्र भवे नार्या पुत्रसत- तिहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९५०	पञ्चनददेशे जातस्य शूद्रस्य सकलै- श्वर्यसंपन्नस्य षष्ठत्वादिनिदान- कथनम् । "	"
९३६	प्राग्भवे दुग्धहरणादत्र नरस्य बहुभूत रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	"	९५१	क्ष्मात्रकुलजस्य शौर्षादर्यशो- चनयुतस्य वातपीडावक्तो भार्यायाः शुभाचारवत्या पुष्पनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । "	"
९३७	पूर्वमेवे परदुग्धहरणादिह नार्या बहु- भूतरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . ३२८	३२८	९५२	पूर्वमेवे वासिकहरणादत्र नार्याः पूतिगन्धित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ३३१	३३१
९३८	मोहान्महिषीवातेनात्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .. "	"	९५३	पुरा अगम्यागमनादत्र नरस्य षष्ठत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	"
९३९	वृषस्य मुष्कनिकुङ्कनतोत्र भवे षष्ठ- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . "	"	९५४	सपल्याः सुतस्य विपदानेन प्राण- हरणादिह भवे नार्या बाल्ये कुष्ठरो- गप्राप्तिश्चतुर्विज्ञानिते वर्षे मरणम् । "	"
९४०	पक्षफलाहरणादिहात्यतं पुत्रविना- शस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . "	"	९५५	पूर्वं वराहहननादिह नरस्य दन्तु- रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . "	"
९४१	पूर्वं दधिहरणादिह नरस्य मेदोरोगेण पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . "	"	९५६	पूर्वं गुडहरणादिह नरस्य गुल्मोद- राल्पयोगप्रसित्तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "	"
९४२	पूर्वमेवे महिषीवातादिह कृष्णगुल्मरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९५७	यमुनातीरायाः शूद्राया बाल्ये कुष्ठ- रोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । ३३२	३३२
९४३	पूर्वजन्मनि वृषमाना नासाप्रच्छेदा- दत्र नरस्य नासाप्रच्छेदस्तत्प्रायश्चि- त्तम् । ३२९	३२९			
९४४	भूमिभुजा म्लेच्छानां कुले जातस्य पञ्चपञ्चाशत्तमे वयसि महारिष्टप्रा- प्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९५८	पर्वताश्रिततिसुमङ्गलेजातस्य यव- नस्य सुखेद्वयैर्यन्नावितस्य षण्ड- त्वनिदानकथनम् ।	३३२	९७०	पूर्वजन्मनि तुंगवातादिह नरस्य वक्रकण्ठत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३३५	
९५९	पूर्वभवे धराहवातादत्र नार्या दन्तु रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९७१	पुरामवे शृगालघातादत्र विशेषत पादहानत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
९६०	पूर्वे तैलहरणादत्र नरस्य कण्डूरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . "	"	९७२	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य घनपुत्र समन्वितस्य युवावस्थाया चक्षुर्ही- नत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
९६१	पूर्वभवे विनापराध भार्यापरित्यगा- दत्र षण्डत्वं तत्प्रायश्चित्तकथना- भावश्च । "	"	९७३	पूर्वजन्मनि शृगालघातादत्र नार्या ऊर्ध्वपातात्पादभगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । "	
९६२	पुरा स्वभक्ष्यार्यै मृगहन्नादत्र नरस्य खंजत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	९७४	पूर्वभक्ष्यघातादिह नार्या वक्रकण्ठत्वं तच्छमनाय प्रायश्चित्तकथनम् । ३३६	
९६३	प्राग्भवे मोहात् परगुहापरहणादत्र नार्या गुल्मोदरपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । ३३३	३३३	९७५	यमुनातीरे जातस्य क्षत्रियस्य मृत- पुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
९६४	शुभाननां सुस्वरूपा स्वस्त्रिय परि- त्यज्य परदारगमनादत्र स्त्रीत्रिविजि- तत्वं तन्निष्कृतिकथनम् । ... "	"	९७६	कामतः प्राग्भवे ब्रह्मवातादत्र नर- स्य क्षयरोगप्राप्तिकथनम् । . . "	
९६५	नृप विना मृगघातादत्र तद्वातकाळे मृगहन्तुः खंजत्वं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "	"	९७७	पूर्वजन्मनि मोहादकामतो द्विजघाता- दत्र क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३३७	
९६६	पुरामवे परतैलापरहणतोऽत्र नार्याः कण्डूरोगतः पीडातन्निष्कृतिकथनम् । "	"	९७८	मूर्तिमरणानतरं सहगमनतः स्त्रीणां गतिवर्णनम् । "	
९६७	पुरा राजपत्न्यां गर्भधारणादत्र भवे सर्वधर्मबहिष्कृतिकारषण्डत्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । ३३४	३३४	९७९	कुमल्लोपरि जातस्य क्षत्रियस्य क्षयरोगप्राप्तिनिदानं तदग्रे क्षयरोगे- णैव पुत्रादिस्वजनमरणप्राप्तिश्च । "	
९६८	स्वगर्भपातनार्थं पुरा मृगहन्नादिह नार्यास्तत्काळे खंजत्व तन्निष्कृति- कथनम् । "	"	९८०	विशेषतो वृद्धस्य जितसकलभूपस्य अयोध्याभिधदेशे जातस्य क्षत्रियस्य युवभावे क्षयरोगोत्पत्तिनिदानं त- न्निवृत्त्युपायकथनम् । "	
९६९	क्षत्रकुलमुद्भवस्य दानदाक्षिण्यपरस्य मेहादिविकारपीडितस्य भार्याया गर्भस्त्रिरताऽभावनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । "	"	९८१	पूर्वभवे मोहात्कुक्षुत्पुटघादत्र नार्या नासावक्रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३३८	
			९८२	पुरामवे ब्राह्मणहन्नाचार्या अत्र क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
			९८३	पुरा स्वसृषातादत्र नरस्य वधिरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	

अ०	विषया.	पृ०	अ०	विषया.	पृ०
९८४	प्राग्बह्मघातजपापादिह नार्या क्षय- रोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३३८		९९९	पुरा विहालेच्छिष्टमोजनतोऽत्र नर- स्य राज्यधत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	
९८५	गगाया प्राक्परदेशे जातस्य शूद्र- स्य स्वल्पवित्तस्य जातपुत्रविनाश- निदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . "		१०००	स्त्रीणामपि तथैव । ३४३	
९८६	त्रिराट्टदेशे जातायाः पतिशुश्रूषण- गरायाः धनधर्माख्यायाः क्षयरोग- भत्याः पुत्रामावनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । . . ३३९		१००१	चाण्डालीगमनादत्राजगरवन्मूढत्वत- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	
९८७	पूर्वजन्मनि सारिकाघातादत्र नरस्य म्बलितवाक्त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१००२	पूर्व चाण्डालपुरुषसंगमादिह नार्या अ- जगरवन्मूढत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
९८८	नार्या अपि तथा । "		१००३	परानाविन्नकरणादिह भवे अजीर्ण रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
९८९	पूर्वजन्मनि वक्रघातादत्र नरस्य ल- वकण्ठत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३४०		१००४	परानाविन्नकरणानार्या अजीर्णरोग- स्तत्प्रायश्चित्तविधिकथनञ्च । . . "	
९९०	स्त्रीणामपि तथैव । "		१००५	द्विजकुलोद्भवस्य किलासद्वृकडू- नेत्रतोदवतो भार्याया श्रुतवरसत्व- निदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . "	
९९१	कस्यचिद्विजकुलजस्य धातपीडावतो धर्मेनिष्ठावतो वित्तयुतस्य भार्याया सदाचारवत्या श्रुतवत्सनिदान तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । . . . "		१००६	पूर्वजन्मानि द्विजाय घातार्थं विषदा- नादत्र च्छर्दिरोगेण यौवनएव प्राण- हानिकथनम् । . . . ३४५	
९९२	पूर्वमभयमक्षणतोऽत्र नरस्य कृमि- छोदरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . ३४१		१००७	पुरा द्विजाय विषदानादिह नार्या च्छर्दि रोगेण यौवनएव मरणकथनम् । "	
९९३	स्त्रीणामपि तथैव । "		१००८	द्विजेतरस्मै कस्मैचिदपि विषदाना- दिह च्छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । "	
९९४	दुष्टस्पर्शादत्र नार्याः कुशोदरीत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१००९	भ्रातृघातान्मूकत्वम् । "	
९९५	गगायाः पूर्वभागे द्विजवंशसमुद्भवस्य बन्धुस्त्रीमुखसयुतस्य श्रुतपुत्रत्वनि- दान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०१०	पुत्राभिलापात्पूर्वं यवनपुरुषसमोगादत्र यवनीत्वे पुत्रसतातिर्बर्जितत्व तत्प्रा- यश्चित्तञ्च । "	
९९६	द्विजभार्यायाः क्षयान्वितायाः पुत्रस- ततिहीनत्वनिदान तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ३४२		१०११	गगाश्रयपवते जातस्य भूपस्य भू- तदयावतो बाल्ये पाडुरोगप्राप्ति- निदान तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . . "	
९९७	उच्छिष्टमक्षणादत्र नरस्य राज्यधत्व- निदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०१२	पूर्वभवे द्विजेतरस्मै विषदानादत्र ना- र्याच्छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । ३४६	
९९८	पूर्वभवे रसलोभादुच्छिष्टमक्षणतो नार्या अपि राज्यधत्व तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । "		१०१३	गगायाः पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य वह्निद्रव्यपराक्रमस्य जातपुत्रविनाश-	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	निदान तच्छमनाय प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३४६	१०२६	यमुनाया जातस्य क्षत्रियस्य धनमि- त्रसुखैश्वर्यनानास्त्रीभोगयुतस्याप्रा - प्तमनोरथस्य जातपुत्रविनाशनिदा- न तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३४९
१०१४	क्षत्रियकुलमवाया दुःखानुलाया दयितोच्छिताया बन्ध्यात्वनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"	१०२७	जात्युत्तमाना जनुषि प्राप्तस्य सर्व- सप्तसमृद्धस्य बन्धुसौख्ययुतस्य जा- तसततिदुःखनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	३५०
१०१५	भ्रातृघातकरणादत्र नार्या भूक्तत्वम् ।	"	१०२८	पूर्व पुण्यघातादत्र नार्याः शलरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१०१६	देवद्रव्यापहरणादक्षिपीडातो विश- तिषोत्तर नेत्रमगस्तदुपायकथनञ्च ।	३४७	१०२९	पूर्वजननि नरबाताद्वा मित्रघाता- दत्र वायुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"
१०१७	सर्वस्नेहहरणादत्र भवे नरस्य क्षय- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१०३०	ज्ञानपूर्वकर्मकर्तुर्भोगादेव कर्मणः क्षयकथनम् ।	३५१
१०१८	पूर्वभवे ब्रह्मवादरताया इह-किञ्चि- त्यतिदोषात्तनुमगच्छित्यान्ते पार्षती- समीपताप्राप्तिकथनम् । ..	"	१०३१	पूर्वभवे ज्ञेहहरणतो नरस्य क्षयरो- गतः पीडा तच्छमनोपायवर्णनञ्च ।	"
१०१९	अज्ञानात् पूर्वभवे भ्रातृघाततो मूक- त्व-नरस्य पुत्रसतानलमाय प्राय- श्चित्तविधिविरूपणञ्च । ..	"	१०३२	पुरा जाराश्रयाप्यतिहन्त्या नार्या अत्र भवे बाल्ये वैधव्यकथन तदुपाय कथनञ्च ।	"
१०२०	क्षत्रियकुलमवाया धनभोगवत्या नार्याः पुत्रान्वितायाः क्षयरोगप्रा- प्तिस्तच्छमनप्रायश्चित्तञ्च । .	"	१०३३	पूर्व देवतागारदाहादत्र रक्तातीसार- रोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च ।	"
१०२१	धूर्तकर्मणा लोकवन्दनादत्र भवे अ- पस्माररोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	३४८	१०३४	प्रयागानिकटे जातस्य सर्वशाल्लार्थ- काविदस्य द्विजस्य सन्ततिदुःखनि- दान तच्छान्त्युपायवर्णनञ्च ।	"
१०२२	पूर्वभवे स्वर्णापहरणादिह पुत्रहीन- त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१०३५	पुरा गर्भपातनपापकरणादत्र नार्या गर्भपातनदुःखं तदुपायश्च ।	३५२
१०२३	पुरा बालघातादिह नरस्य मृतपुत्र- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१०३६	देवागारघातादिह नार्या अतिसा- स्तः परमपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१०२४	पूर्वदोषात्सूकरादियोनिरुप्यभुज्य य- वनीत्वमापन्नाया नार्या भर्त्रा सह तीर्थराजसेवनात्सर्वैश्वर्यप्राप्ति कथ- नम् ।	"	१०३७	कुष्ठरोगप्राप्तिनिदान तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१०२५	पूर्व सर्वस्नेहहरणादिह प्रयागे जात- स्य धनपुत्रवतो वेदवत्पार्द्विजस्य क्ष- यरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	"	१०३८	पूर्वभवे पत्युर्मित्रघातिन्या नार्या अत्र वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१०३९	पुरा भवे गोत्रघातकरणाचार्या ख- तारोगपीडा तन्निवृत्त्युपायकथनम् ।	३९२	१०५१	पूर्व शुद्धग्राह्यतस्य नस्त्येह भवे- वातरोगेण पीडा तत्प्रायश्चित्तक- थनम् ।	३९७
१०४०	द्विजकुलोत्पन्नस्य वातपित्तयुतस्य किञ्चिद्विषमवितस्य भार्यायाः पतिव्रताया काकवप्यात्वनिदान त- दुपायवर्णनम् ।	"	१०५२	पूर्व पापमोहनाद्रर्महत्या नार्या अत्र जलांदरपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३९८
१०४१	पुरा नारीघातादिह क्रुशस्य नरस्य बलविवाजितस्य तच्छमनविधिवर्ण- नम् ।	३९३	१०५३	पूर्व फलचौर्यादिह भवे नार्याः फल- हीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१०४२	इरावतीचन्द्रमगान्ते जातस्य द्वि- जस्य नातिवित्तयुतस्य सकन्यस्य पुत्रनाशननिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् ।	"	१०५४	पूर्वजन्मनि द्विजघातादत्र नार्याः कुष्ठरोगावाप्तिकथनं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१०४३	शातूलक्षणात्म्यस्य नरस्य तद्गोपनि- वृत्तये प्रायश्चित्तकथनम् ।	३९४	१०५५	विषाणानिकटे देशे सच्छूद्रकुलजस्य देवतातिथिपूजकस्य सततिराहित्य- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१०४४	पूर्व विप्रद्रव्यापहरणादत्राधिभ्याधि- पीडा तच्छमनाय प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१०५६	पूर्व पराभहरणादिह जन्मनि नार्या उदरे अर्जार्णतो रात्रदिनमतिपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१०४५	राजकुलोत्पन्नाया मुख्यवृषामनाया प्रजापीडनपराया वातपित्तादिरोग- पीडिताया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् ।	"	१०५७	पुरा देवागारस्थितमूर्तिभगतोऽत्र न कापि प्रतिष्ठा तदुपायकथनम् ।	३९९
१०४६	पुरा स्वगोत्रजनार्या वीर्यनिषेधादिह संततिराहित्यं तदुपायकथनम् ।	३९५	१०५८	प्राङ् वृषधकरणादिह नरस्य क्षय- रोगतः पीडा तन्निवृत्तये प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
१०४७	द्विजद्रव्यापहरणादिह जन्मनि मृत- पुत्रस्य तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३९६	१०५९	प्राञ्जन्मनि परगर्भघातादिह नार्या जलांदरतः पीडा तच्छमनार्थमुपा- यश्च ।	"
१०४८	राजघातादिह भवे राजयक्ष्मरोगतः पीडा तत्र प्रायश्चित्ताभावश्च ।	३९७	१०६०	पूर्वजन्मनि वादिनो वाग्विरोधकरणा- दिह भवे मूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् ।	"
१०४९	शतद्वुनिकटे जातस्य द्विजस्य युव- भावे कुष्ठक्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम्	"	१०६१	पूर्व सपत्नीगर्भनाशादिह जन्मनि नार्या कन्यात्व तत्प्रायश्चित्तकथनम्	३९०
१०५०	भर्तृमुह्यच्चनमेव परगर्भमभिमन्यमा- नायाः पतिव्रताया अधिकुलत्वात्- कथनम् ।	"	१०६२	पुरा परनिदाकरणादिह खल्वाटत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
			१०६३	पूर्वभवे राजवधकरणाचार्या इह क्षय- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
			१०६४	पूर्व भर्तृवाग्विरोधादिह कामिन्या मूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१०६९	देवागारे परस्यापिताया देवप्रति- मायाभंगकरणादिह नार्या अप्र- तिष्ठा तदुपायश्च । ३६०		१०७७	पूर्वे राजघातकणादिह नार्याः क्षयरोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च । ३६३	
१०६६	मथुरामण्डलदशे जातस्य द्विजस्य सुरूपस्त्रीसुखोज्जितस्यसुतासौख्य- हेतुकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०७८	प्राग्भवे विनापराध वैश्यघातकर- णादिह रक्तार्बुदरोगतः पीडा तदु- पायश्च ३६४	
१०६७	द्विजकुलस्य कृशांगस्य देवब्राह्म- णभक्तस्य कस्यचित् पतिव्रताया भार्याया मृतापत्यवनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ३६१		१०७९	पुरा मोहाद्वैश्यघातेन नरस्य रक्ता- र्बुदोत्पत्तिदर्शनं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१०६८	प्राग्भवे परनिदाकरणादिह नार्याः खल्वाटत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३६२		१०८०	कत्याश्चिन्नार्याः मेरोः समागत्य माथुरमण्डले स्थित्वा सर्वपापविष- र्जितं देशं कृत्वा च पुनः स्वलो- कगमनम् । "	
१०६९	अभक्ष्यमक्षणादिह गडमालारोग- स्तदुपायश्च । "		१०८१	पुरा भवे सुरापानादत्र नार्या मूत्र कुष्ठरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	
१०७०	पूर्वे कुलघातादिह सकरमानुषी- त्वमाश्रित्य धनपुत्रविहीनत्वं नार्या- न्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०८२	कस्यचिद्विप्रस्याल्पव्रज्यसमन्वितस्य कासस्त्रासादिबाधितस्य कृपि- वाणिज्यकर्तुः प्रियाया अपत्य- मरणनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१०७१	पुरा समाया ब्राह्मणस्य पक्षाघा- तकरणादिह पक्षाघातरोगस्तदुपा- यकथनञ्च । "		१०८३	पूर्वे सुरापानादत्र भवे नार्याः प्रद- रोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च । ३६५	
१०७२	पुरा अभक्ष्यमक्षणादिह नार्या गडमालारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०८४	पुरा त्रिविधसुरापानादिह विप्रस्य मूत्रकुष्ठरोगतः पीडा । "	
१०७३	कस्यचिद्गौडदेशीयस्य धनधान्य- युतस्य सकलकलाशास्त्रविशार- दस्य पुत्रसंततिरहितस्य क्षयरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०८५	अकामतः पुरा वैश्यघातादिह नार्या रक्तार्बुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१०७४	पूर्वमेवे द्विजघातातिविधिसुरापा- नाच्चेह मूत्रकुष्ठं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ३६३		१०८६	अतिवेलोत्कर्षात्परस्त्रीकामनया इह नरस्योन्मादरोगस्तदुपायश्च । "	
१०७५	वैकुण्ठाढागतस्य मथुरायाम् जातस्य भारावतरणं कृत्वा पुनर्विष्णोः स्वर्गगमनम् । "		१०८७	प्राग्भवे स्वर्णोपहरणादिह नार्या खल्वाटत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . ३६६	
१०७६	पुरास्वर्णोपहरणादत्र कुर्नखिलं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०८८	भवे पूर्वे वैश्यहत्या नार्या अत्र विशेष- पतः रक्तार्बुदेन रोगेण पीडा तच्छा- न्तिरश्च । "	
			१०८९	पूर्वे रौप्यहरणादिह पुरुषस्य चित्र- कुष्ठरोगतः शरीरवैषम्यं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । "	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१०९०	श्लेच्छदेशसमुद्भवस्य श्लेच्छस्य राज्ञः स्त्रीपुत्रसहायतः सुखमुपभुज्य मर- णोत्तर सद्गतिकथनं तत्पूर्वजन्मवृत्त- कथनञ्च ।	"	११०४	क्षत्रियस्य पूर्वतभागे जातस्य मन्त्रपा- रगस्य महोपस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३७०
१०९१	यौवने स्वेच्छया परपुत्रसममकर्त्र्या नार्या इहोन्मादरोगस्तदुपायक- थनञ्च ।	३६७	११०५	क्षत्रवशसमुद्भवस्य निष्फलव्यापार- स्य गुल्माद्युदरपीडावतो भार्याद्वय- स्याऽपि मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१०९२	पूर्वं त्रपुहरणादिह श्लेष्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	११०६	कस्याश्चिद्वैद्याङ्गनाया नानाभूषणा- दिभिर्भुक्ताया गर्भमोचनाभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७१
१०९३	पुरा विद्यमानेऽपि भर्तरे जाराद्गर्भ- धारणादिह नार्या गर्भधारणाभावस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११०७	विपाशानिकटदेशे जातस्य द्विजस्य क्षूरचेष्टस्य महालोभिन पुत्रहीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७२
१०९४	आखेटं विना हस्तिवातादत्र कार्या- सिद्धिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११०८	अङ्गानादजाहन्तुरत्र भवे अधिक- गलनिरूपणं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१०९५	पुरा त्रपुहारिण्या नार्या अत्र श्लेष्म- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११०९	पुरा लोहहरणादत्र जनुपि घर्षरा- त्यरोगतो महादुःखं तदुपशमनो- पायश्च ।	"
१०९६	पूर्वं कन्याधिक्रयकरणादिह मृतपुत्र- त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१११०	पूर्वं नकुलकुलघातादिह भवे नार्याः स्ववशमरणदुःखदर्शनं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	३७३
१०९७	पूर्वभवे ताम्रहरणादिहीदुवररोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च ।	३६८	११११	स्वार्भपोपणार्थं पक्षिमासभक्षणत- इह गोधिकादेहप्राप्तिः प्रायश्चित्ता- भाष्य ।	"
१०९८	पूर्वं गर्भासनाजामक्षणातोऽत्र नार्या गर्भधारणाभावस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३६९	१११२	पुरा भवे लोहहरणादत्र नार्या घर्ष- रात्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१०९९	भृगयाया गजराजघातादिह गज- चर्मवर्चमरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१११३	तथैजहननादिह गोधिकात्वप्राप्ति- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
११००	परसिद्धान्नहरणादिह शूलरोगत- उदरे पीडा तदुपायकथनञ्च ।	"	१११४	क्षत्रकुलसमुद्भवस्य गुल्मघातोद- रामयवतो वनधान्यसुखोपेतस्य कृप- णस्य नारीद्वयवतो बहुकन्यस्य पुत्राभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
११०१	यमुनातटे जातस्य चारणस्य वर्मनि- रतस्य पुत्रप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"	१११५	मायुरमङ्गले जातायाः क्षत्रियायाः सुखदुःखसमाक्रान्तायाः जातसत्त- तिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७४
११०२	परकन्यापहरणातोऽत्र भवे पण्डित- तत्प्रायश्चित्ताभाष्य ।	"			
११०३	मार्गलुटनतत्परस्येह जन्मनि पादरो- गतः पीडा तदुपशमोपायकथनञ्च ।	३७०			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१११६	पूर्व शुनो वधादिह नरस्य चक्रपाद- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	३७५	११२९	मृत पतिं विलोक्य तेनेतः परलोक- गमनायोद्यताया गतिवर्णनम् ।..	३८०
१११७	पुरा शूद्रघातादिह भवे नरस्य दन्त- पातनपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	११३०	पुरा ब्रह्महत्याकरणादिह क्षयरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
१११८	पुरा शुनो घातादिह नार्याश्चक्रपाद- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"	११३१	कस्यचिद्विप्रस्य चारुवर्णास्याचारकु- लवर्मज्ञस्य देवाग्निगुरुवत्सलस्य कि- चिच्छेदकारिण्या भार्याया पुत्रही- नत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
१११९	शूद्रघातकरणादिह नार्या दन्त- पातनाख्यरोगस्तच्छ्रमनोपायश्च । "	"	११३२	पूर्व सीमावादप्रसंगतो ब्राह्मणघा- नादिह नरस्य पष्टिमिनवर्षे रिप्- प्राप्तिकथनम् । .	३८१
११२०	गोदावरीसमीपे जातस्य शूद्रस्या- तिचिन्तायुतस्य दाने स्वल्पमते जातपुत्रविनाशकत्वंनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ...	"	११३३	अयं व्याभिषेकदेशे जातस्य वैश्यस्य महोद्यमिनो युवभावे क्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"
११२१	पुरा वधुहननाक्षरस्यह वधुमण्डल रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	३७६	११३४	स्वेच्छया ब्रह्मवानादिह नार्या क्षय- रोगतो नाशकथनम् । "	"
११२२	शूद्रजातिमापन्नाया कुष्ठरोगवत्या जातसतनिनाशनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । .	"	११३५	पुरा भवे स्वसृघातादिह नरस्य वाधिर्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३८२
११२३	चरमावस्थाया पुत्रशोकाकुलकारि- दोषनिर्दोषणम् ।	"	११३६	नार्याः कस्याश्चित्पूर्वमेव ब्राह्मण- घातादिह क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	३८३
११२४	गगायाः परदेशे जातस्य शूद्रस्य पैतृकस्वल्पवित्तवतो वधुमृत्युसम- न्वितस्य पुत्रराहित्यनिदानं तन्नि- ष्कृतिकथनञ्च । . .	३७७	११३७	पूर्वे भ्रातृघातादिह नरस्य सूक्तत्वम् । "	"
११२५	पुरा मुरापानाद्ब्राह्मण्या अत्र प्रदर- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३७८	११३८	पुरा कुक्कुटघातादत्र वक्रनासात् तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
११२६	शतद्रुसरस्वतीमध्यदेशे जातस्य द्विजस्य स्त्रीपुत्रधनयुक्तस्य निलम्बे- नुदानग्रहणतः कासररोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	११३९	गगायाः प्राग्देशे जातस्य शूद्रस्य सपत्नीकस्य वन्धुमृत्युयुतस्यापुत्रत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
११२७	पूर्व मृगवधादत्र पाददुःखपीडन तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७९	११४०	कस्याश्चिन्नार्या पूर्वे द्विजगृहदोहं तत्पुत्रमारणेनेह वात्यमारम्य क्षय- युताया अपुत्रात्वं त्रयोविशेऽरिष्टेन मरणञ्च ।	३८४
११२८	पुष्करे स्लेच्छवंशसमुद्भवस्य सक- लैर्धर्मवितादयस्य धर्मात्मिनो बह्व- भृत्यस्य व्यसः पञ्चचत्वारिंशे वर्षे रिष्टप्राप्तिनिदानम् ।	"	११४१	पुरा सारिकाहननादिह नरस्य स्खलितवाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च . "	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
११४२	पुरा नार्याः सारिकाह्वनादिह सखलितवाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३८४	११५७	विटालोच्छिष्टमोजिन्या नार्या अपि रात्र्यधत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३८८
११४३	पुरा मवे वकधातादिह नरस्य लवकंठत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११५८	पुरा चाण्डालीगमनादिह नरस्या- जगरन्मूढत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
११४४	वकह्वनाभार्या अपि लवकंठत्वं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११५९	पूर्वमवे चाण्डलसगमादत्र नार्या अपि मूढत्वमजगरवत्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
११४५	द्विजकुलजस्य धार्मिकस्य निच्यु- तस्य स्वल्पधर्मस्य सदाचारवत्या भार्याया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	३८५	११६०	पूर्वं परान्विघ्नकरणादिह नरस्याजी- र्णोस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
११४६	काकाना प्राणघातादिह नरस्य क्रुर्वहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११६१	परान्विघ्नकारिण्या नार्या अजीर्ण- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
११४७	काकघाताभार्या अपि क्रुर्वहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३८६	११६२	द्विजकुलजस्य सदाचारवत् साधु- सेवकस्य भार्याया स्त्रीधर्मव्रतकारि- ण्या मृतवत्सात्व तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
११४८	पूर्वमवे अमक्ष्यमक्षणादत्र नरस्य किमिलोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११६३	परस्मै विपदानादिह नरस्य कर्तारो- गतं पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३९०
११४९	पुरा अमक्ष्यमक्षणादत्र नार्याः कि- मिलोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११६४	पुरा धातुघातादिह नरस्य मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनाभावश्च ।	"
११५०	दृष्टस्पृष्टसिद्धान्तमक्षणादिह नरस्य क्रुशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११६५	पुत्रमिल्लापाद्यवनसगताया अत्र यव- नीत्वमासाद्य पुत्रसन्ततिर्वाजितत्वं त- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
११५१	दृष्टस्पृष्टसिद्धान्तमक्षणादत्र नार्या अपि क्रुशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	११६६	गगाश्रये पर्वते जातस्य क्षत्रियस्यसर्व- सप्तसमन्वितस्य पाण्डुरोगनिदानं तदुपायश्च ।	"
११५२	गगापूर्वभागे जातस्य द्विजवज- मवस्य मृतपुत्रकत्वं तत्प्रायश्चित्त कथनञ्च ।	३८७	११६७	यस्य कस्यापि विपदानादत्र नार्याः परमच्छार्दीपीडा तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	"
११५३	पुरा द्विजव्यापहरणादिह नार्याः पुत्रहीनत्वं तदुपायकथनञ्च ।	"	११६८	गगायाः पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य बहुद्रव्यपराक्रमस्य पुत्राभावनिदान- तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३९१
११५४	पूर्वमवे उच्छिष्टमोजनत्वं अत्र नर- स्य रात्र्यधत्वं तत्प्रायश्चित्तविधि- कथनञ्च ।	"	११६९	पुरा कृताब्धिभारनोऽत्र नार्या बन्ध्यात्वकथनम् ।	"
११५५	पुरोच्छिष्टमोजनसेवनतो नार्या अपि रात्र्यधत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३८८			
११५६	विटालोच्छिष्टमोजनतः सर्वथा नर- स्य रात्र्यधत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"			

अ०	विषयः	पृ० .	अ०	विषयः	पृ०
११९६	पूर्व ब्राह्मणघातादिह नरस्य कुष्ठ- रोगान्वितत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३९८	१२१०	मर्तुप्रियकरणाभार्याः सद्गुतिलामक- धनम् ।	४०२
११९७	पुरा देवद्रव्यापहरणाद् वायुपीडा तदुपशमोपायश्च ।	"	१२११	पुरा शूद्रगृहाश्रितान्नभक्षणदिह न- रस्य वातरोगस्तत्प्रायश्चित्तश्च ।	"
११९८	देवागारे मूत्रपुरीषत्यागिन्या गुदरो- गस्तदुपायश्च ।	"	१२१२	पूर्वभवे स्वगर्भपातनादिह नार्या ज- लोदरपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
११९९	विषाणानिकटदेशे जातस्य क्षत्रियो- द्भवस्य स्त्रीपुत्रधनसंयुतस्य वार्धके कङ्कुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१२१३	सदा मर्तुपरायणाया दानधर्मरतायाः सुभगाया नार्या पुत्राभावनिदान तत्प्रायश्चित्तश्च ।	"
१२००	पुराभवे देवागारे मूत्रपुरीषोत्सर्गा- दिह नार्या गुदरोगस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् ।	३९९	१२१४	जन्मान्तरे ब्राह्मणघातादिह नार्याः कुष्ठरोगतः पीडा ।	"
१२०१	पुरा कामात् पापविमोहितस्य स्त्रीघातादत्र प्राणहारककार्श्यरोग- स्तत्प्रायश्चित्ताभावश्च ।	"	१२१५	विषाणानिकटे शूद्रकुलजस्य बहुलो- मिनो बहुक्षीकस्य पुत्रसत्तिराहित्य निदान तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१२०२	पुरा जन्मनि कन्याघातादिह कन्या- सत्ततिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१२१६	पुरा भवे परान्नहरणादिह नार्या अ- जीर्णरोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च ।	४०३
१२०३	पूर्व देशद्रव्यापहरणादिह नार्या वायुपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१२१७	देवागारस्थितदेवमूर्तेर्मैगातोत्र नरस्य कुत्रापि प्रतिष्ठाभावकथनं तदुपायश्च ।	"
१२०४	गगायमुनयोर्मध्ये जातस्य क्षत्रियस्य महोद्यमवतो द्विजघातात्कुष्ठरोगस्त- त्पराधोपायश्च ।	"	१२१८	राजवधादत्र राज्यक्षमत् पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१२०५	पर्वते जातायाः क्षत्रियपत्न्याः पति- प्रियरतायाः सन्ततिवर्जितत्वं निदान तदुपायश्च ।	"	१२१९	गर्भघातादिह नार्या जलोदरतः पी- डा तदुपशमोपायश्च ।	४०४
१२०६	विपकुलजस्य सदाचारस्य क्रयविक्र- यकर्तृभार्याया मृतपुत्रत्वं निदान त- त्प्रायश्चित्तश्च ।	४००	१२२०	वादिनो वाग्विरोधकस्येह मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१२०७	ग्रामभवे राजघातादिह नरस्य राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४०१	१२२१	सपत्नीसुतनाशनादिह नार्या वन्ध्या- त्वं तदुपायश्च ।	"
१२०८	पूर्व परगर्मघातिनो नरस्येह जलोदर- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तश्च ।	"	१२२२	परनिन्दाकरणादिह नरस्य खल्वा- टत्वं तजिच्छातिश्च ।	"
१२०९	शतद्वुनिकटे जातस्य द्विजस्य युवाव- स्थाया कुष्ठक्षयप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"	१२२३	पुरा राजवधकर्त्र्या नार्या अत्र त- त्काळ एव क्षयरोगतः पीडा ।	"
			१२२४	मर्त्रा सह वाग्विरोधिन्या अत्र नार्या मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तश्च ।	"
			१२२५	देवप्रतिमाभगादिह नार्या अप्र- तिष्ठा ।	४०५

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१२२६	मथुरामण्डलजस्य द्विजस्य लोमिनः क्रूरस्य सतानसुखहानित्वनिदानं त- न्निष्कृतिकथनञ्च ।	४०५	१२४०	मोहवशाद्द्वैश्यघातादत्र रक्तार्बु- दरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	४०८
१२२७	पुरा भवे द्विजद्रव्यापहरणादिह स- तानामावस्तापतीकारश्च ।	"	१२४१	मेरोर्मथुरामण्डले सर्वोपकाराय समा- गतायाः शक्तेः कलियुगे अद्भुतानि कृत्वा पुनः प्रयाणम् ।	४०९
१२२८	कस्यचिद्विजस्य देवब्राह्मणभक्तस्य भार्याया मृतापत्याया उदरस्थित- गर्भस्य वृद्धिपतनाभावनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२४२	मोहात्सुरापानकर्त्र्या नार्या अत्र मृत्रकृच्छ्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"
१२२९	परनिन्दाकरणादिह नार्याः खल्वा- टत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४०७	१२४३	कस्यचिद्विप्रस्य किञ्चिद्वित्तवतः कासस्त्रासर्पाण्डितस्य भार्यायाः प्रि- ये प्रेमपरायाः कदाप्यमुदिताया यौवनेन समानिताया रजोदोषात् परमपीडानिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	"
१२३०	अमक्ष्यभक्षणानानाविधपीडाकर- गडमाळारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२४४	ब्राह्मण्याः प्राजन्मनि सुरापानादिह प्रदरारोगस्तदुपायकथनञ्च । . .	४१०
१२३१	कुलघातादत्र धनपुत्रहीनत्वं नार्या- स्तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"	१२४५	पूर्वजन्मनि यौविनोन्मादात् कृतसुरा- पानतो मृत्रकृच्छ्ररोगतः पीडा तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१२३२	ब्राह्मणस्य पक्षघातादिह पक्षघातरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२४६	अकामतो वैश्यघातादिह नार्या रक्तार्बुदरोगतः पीडा । . . .	"
१२३३	अमक्ष्यभक्षणानार्या अत्र गलगण्ड- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१२४७	सारस्वतदेसममुद्रवाया नार्या शुब- भावे क्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"
१२३४	विप्रबालकघातादिह पुत्रसततिरहि- तस्य नरस्य क्षयरोगकुलत्वं नदु- पायवर्णनञ्च ।	"	१२४८	पुराभवे परस्त्रीकामुकस्य पुरुषस्ये- होन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	४११
१२३५	विनापराधं परपक्षघातादिह नार्याः पक्षघातेन पीडातत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	४०८	१२४९	पूर्वं स्वर्णापहरणादत्र नार्याः कुलख- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	"
१२३६	वैकुण्ठादागतस्य मथुरायामवर्तार्य भूमारहरणोत्तरं भागवतः पुनर्नैकु- ण्ठगमनम् ।	"	१२५०	पुरा वैश्यघातादत्रापुत्रस्य नरस्य रक्तार्बुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१२३७	पुरा स्वर्णापहरणात्कुनाखित्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२५१	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य कस्य- चिन्लेच्छभूपस्य स्त्र्यपत्यसौख्य- युतस्य बहुविधाविशारदस्य पचा- शत्तमेऽन्दे युद्धमन्वेऽरिष्टप्राप्तिनि- दानं तदुपायश्च ।	"
१२३८	पुरा राजघातकरणादिह नार्या रा- जयक्ष्मरोगस्तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"			
१२३९	विनापराधं वैश्यहननादिह नरस्य रक्तार्बुदरोगस्तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१२५२	बलात्कारेण यौवने जारेण कृत- सभोगाया नार्या इहोन्मादरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४१२	१२६५	ऐरावतीपरभागे जातस्य क्षत्रियस्य सुरूपस्य राजजनप्रियस्य स्त्रीपुत्र- सुखहीनतानिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	४१६
१२५३	पूर्वं त्रपुहरणादिह स्त्रोन्मरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२६६	वैपश्चिकदेशजस्य क्षत्रियस्य बहु- स्त्रीपुत्रमित्रादयस्य सुखैश्वर्यसमन्वि- तस्य मनोदुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	४१८
१२५४	पत्यो जीवति जाराद्रर्मधारिण्या अत्र शूद्रया गर्भधारणामावस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२६७	सरस्वतीपरदेशे जातस्य क्षत्रियस्य गौरस्य सुरूपस्य व्यापारमिरतस्य भार्याया पुत्रविवर्जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४१८
१२५५	आखेटं विना इस्तिहननादिह सर्व- कर्मस्वसिद्धिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२६८	गंगायाः प्रान्तरदेशे जातस्य भूपतेर्म- धुरवचसां धनधान्यसुतान्वितस्य सुत- नाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४१९
१२५७	पुनः जन्मनि त्रपुहरणादिह नार्या, स्त्रोन्मरोगस्तच्छमोपायश्च ।	"	१२६९	मृगयाया गजवधादिह नरस्य गज- चर्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२०
१२५८	विप्रप्रशसमुत्पन्नस्य धनधान्यसुख- शुतस्य किञ्चिद्व्याविसमन्वितस्य भार्याया मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	४१३	१२७०	परसिद्धान्नहरणादिह नरस्य शूल- पीडा तदुपायकथनञ्च ।	"
१२५९	पुरा ताम्रहरणान्नार्या इहौदुबरोग- तः पीडा तदुपायश्च । ..	४१४	१२७१	यमुनातटे जातस्य चारणस्य बहु- द्रव्ययुतस्य जातसततितुःखनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२१
१२६०	पूर्वं द्विजाङ्गताडनादत्र दद्वुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"	१२७२	पूर्वमेषे रीत्यपहरणादिह नरस्य पिंगलाक्षत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२१
१२६१	गंगाप्रान्तरे जातस्य क्षत्रियस्य पैतृ- कस्थानपवित्तयतो बन्धुभृत्यसुखान्वि- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तन्नि- ष्कृतिकथनञ्च ।	"	१२७३	पुरा खरघातादिह नरस्य खररो- मत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१२६२	कस्यचिद्विण्जः स्त्रीसुखान्वितस्य पितृमातृसुखहीनस्य जातपुत्रना- शनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४१५	१२७४	स्वर्गमपुष्ट्यर्थमडभक्षणतोऽन्नं नार्या गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	"
१२६३	प्रभासदेशे जातस्य शूद्रस्य राज- कर्मरतस्य द्रव्यहीनस्य पुत्रसततितुः- खनिदानं तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	४१६	१२७५	स्वर्गकारकुलजस्य नानाचौर्यतो लोकवचनापरस्य सुखैश्वर्यहीनतः पुत्रवर्जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । ,	४२२
१२६४	कस्यचिच्छूद्रस्य शुभाचारस्य ब्राह्मणी- गमनाजन्मान्तरे शुभयोगतो ब्राह्म- णत्वे विशेषं वर्षं क्षयरोगानो देहप्राप्त-	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१२७६	पूर्वजन्मनि खरभारणादिह नार्याः खरोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२२		मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"
१२७७	पुरा रीतिहरणादिह नार्याः पिमा- धीत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२९१	बन्ध्यायाः पुत्रजननप्रयोगकथनम् ।	४२६
१२७८	परसिद्धान्नहरणादत्र नार्याः शूलरो- गतः पीडा तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"	१२९२	पुरामवे देवद्रव्यापहरणादत्र नर- स्याक्षिपीडा तन्निवृत्तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१२७९	पूर्वं राष्ट्रघातादिह जन्मनि नरस्य विकृतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२३	१२९३	पूर्वं वृषमुष्कानिकुडनादिह नरस्य पण्डत्वकथनतत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"
१२८०	पूर्वजन्मनिगर्भपातादत्र नार्या बन्धा- त्वं तन्निष्कृतिनिरूपणञ्च । ...	"	१२९४	पुरा परवृत्तहरणातोऽत्र नार्या नेत्र- रोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च ।	"
१२८१	कास्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२९५	पूर्वमेवं महिषीवत्तादिह नरस्य रुधु- गुल्मयुतत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	"
१२८२	पञ्चनददेशे जातस्य वैश्यस्य यौवने सुखैश्वर्यधनस्वानयुतस्य जात- पुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१२९६	शूद्रनार्याः कस्याश्चिद्धनमृत्याप्लव्भो- गादिनानाविभक्तसंयुतायाः पुत्रही- नत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२७
१२८३	पूर्वं कास्यहरणादिह शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	४२४	१२९७	पुरामवे दुग्धहरणादिह नरस्य बहु- मूत्रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
१२८४	बन्ध्यायाः प्रायश्चित्तविधिनिरू- पणम् ।	"	१२९८	नार्याः पुरा दुग्धहरणादत्र बहुमूत्र- त्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . ..	"
१२८५	सर्वगुणोपेतां स्वस्त्रिय विहाय पर- दाररतस्यात्र ग्रहणीरोगतो मृत्युक- थनम् ।	"	१२९९	पुरा महिषीघातादिह कृष्णगुल्मरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"
१२८६	प्राग्मवे कास्यहरणादिह नार्याः शीर्षरोगस्तदुपायकथनञ्च । .	"	१३००	वृषमुष्कानिकुडनातोऽत्र नरस्य पण्ड- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"
१२८७	पुरोष्ट्रघातादत्र नार्या विकृतस्व- रत्वं तदुपायकथनञ्च । .	"	१३०१	पूर्वं फलहरणादत्र नार्याः फलहीन- त्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ..	४२८
१२८८	पुरा मवे परवृत्तहरणादिह नरस्य नेत्ररोगस्तदुपशमनसाधनकथनञ्च ।	४२९	१३०२	पूर्वं दाघहरणादत्र नरस्य मेढरो- गतः पीडा तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"
१२८९	स्वपति परित्यज्य पुरुषान्तरागमना- न्नार्या इह ग्रहणीरोगस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	"	१३०३	पुरा महिषीहननान्नार्या अत्र कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१२९०	विप्रवर्णजस्य किञ्चिद्विषयतो वात- रोगवतः पतिभक्तिपराया भार्याया		१३०४	पूर्वं वृषनासाप्रवेधनादिह नरस्य नासाच्छेदकथनम् ।	"
			१३०५	सिधो पश्चिमभागे म्लेच्छवशाभव- न्मयायुतस्य पञ्चपञ्चाशत्तमे वर्षेऽ- रिष्टकथनं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१३०६	दधिहरणाचार्या अत्र भवे मेदोरोग- स्तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४२९	१३२०	पुरा बाहनहननादत्र नार्या दन्तुत्वं तनिवृत्तिकथनञ्च । ...	४३२
१३०७	पूर्व तरक्षुहननादिह नेत्रकातरत्व तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१३२१	पुरा तैलहरणादिह नरस्य कण्डूरो- स्तप्रातिनिवृत्तिकथनञ्च । ...	"
१३०८	चण्डिकामदिरे दीपदानादत्र पुत्रा- दिसुखप्राप्तिः, तत्रत्यदीपपानहरणा- दिह नार्याश्चक्षुःपीडा तप्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	"	१३२२	पुरा विनापराधतो नारी परित्यज्येह भवे नपुसकत्वकथनम् ।	"
१३०९	पूर्व मधुहरणादिह नरस्य प्रीतिगधित्व तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१३२३	स्वमध्यार्थं पुरा मृगघातादत्र नरस्य खजत्व तप्रायश्चित्ताभावञ्च । ..	"
१३१०	तरक्षुघातादिह नार्याः कातराक्षित्व तप्रायश्चित्तञ्च । ...	"	१३२४	पूर्वभवे गुडहरणादत्र नार्या गुल्म- रोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च । ..	"
१३११	पञ्चनददेशे शूद्रकुलजस्य विवर्णस्य पापमतेः पण्डितनिदानम् ।	"	१३२५	कस्यचिद्वाङ्मो महाविभवसमुत्तस्य देशेदेशेऽतिविख्यातस्य स्त्रीविवाजि- तत्त्वनिदानं तप्रायश्चित्तञ्च । ..	"
१३१२	कस्यचित्क्षत्रियकुलजस्य नानासौख्य- रतस्य किञ्चिज्जातघातोदरपीडस्य पत्न्या दानदाक्षिण्यशालिन्याः प्रिय- भक्तिरतायाः सततिरोषनिदानं तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	४३०	१३२६	विना नृपं मृगघातादत्र मृगघात- काले नरस्य खजत्व तप्रायश्चि- त्तञ्च ।	४३२
१३१३	पूर्व माक्षिकहरणादिह नार्याः प्रीति- गधित्व तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१३२७	परतैलापहरणादिह नार्याः कण्डूरो- गस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१३१४	धिपटानेन सपत्नीसुतघातादिह यव नांत्वे चतुर्विधे वर्षे अग्निदाहेन मर- णकथनम् । ...	"	१३२८	राजपत्न्यां गर्भधारणादत्र नरस्य पण्डितकथनम् । ...	"
१३१५	पुरा अगम्यागमनादत्र नरस्य पण्ड- ितनिरूपणम् । ..	४३१	१३२९	स्वगर्भपातनार्थं मृगघातादत्र नार्या स्तदातकाले कुतश्चित्पतनात्खजत्व तदुपायञ्च । ...	"
१३१६	पुरामवे कराहननादिह नरस्य दन्तुत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१३३०	क्षत्रकुलभवस्य कस्यचिद्भ्रताचारायाः पत्न्या रक्तस्त्रावादिपीडावत्या गर्भा- स्थिरतानिदानं तप्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	"
१३१७	पूर्व गुडहरणादिह गुल्मरोगस्तप्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१३३१	पूर्वभवे तुरगघातादत्र नरस्य वक्र- कण्डव तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	४३४
१३१८	यमुनातीरे शूद्रीदेहमापनाया वास्य एव कुष्ठरोगसमन्वितत्वं तदुपायञ्च । ..	"	१३३२	पुरा शृगालघातादिह नरस्य पादही- नत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१३१९	सिंधुमण्डले जातस्य यवनस्य मुखै- श्वर्यसमन्वितस्य पुरुषस्य पण्डित- निदानं तप्रायश्चित्ताभावञ्च ।	"	१३३३	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्र- समन्वितस्य शुभभावे चक्षुर्हीनत्व- निदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१३३४	पूर्वशृगालघातिन्या नार्या अत्र पाद- मंगस्तदुपायकथनम् ।	४३४	१३४८	पुरा जन्मनि लोहहरणादिह नार्या वर्कराल तन्निष्कृतिकथनम् ।	४४०
१३३५	पूर्वमन्त्रहननादत्र नार्या वक्रकंठत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१३४९	विधिवर्जिताजघातादिह प्रायश्चित्ता- करणे नार्या अग्रे गोषिकात्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् ।	"
१३३६	यमुनातीरजस्य क्षत्रियस्य धनसौ- ख्यसमन्वितस्य बहुव्रीहिकस्य बुद्धि- मतो मनोदुःखसमन्वितस्य पुत्राभाव- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४३५	१३५०	क्षत्रकुलजस्य गुल्मवातोदरामयस्य धनधान्ययुतस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१३३७	कन्याया बलात्कारेण दूषणादिह नरस्य पण्डत्वकथनम् ।	४३६	१३५१	मथुरामंडलजातायाः क्षत्रियायाः सुखदुःखसमाक्रान्तायाः सन्ततिनाश निदानं तत्प्रायश्चित्तम् । ...	४४१
१३३८	परलुठनार्थं मार्गहन्तुः पादरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१३५२	पुरा भुनो घातादिह नरस्य चक्रपा- दरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१३३९	भक्ष्यार्थमजघातादिह नरस्याधिका- गत्वकथनम् ।	"	१३५३	पूर्वभवे शूद्रघातादिह नरस्य दन्त- पातनपीडा तदुपायकथनम् । .	"
१३४०	पर्वतभागे जातस्य क्षत्रियस्य महो- ग्रस्य मन्त्रनिपुणस्य पुत्रहीनत्व तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१३५४	पुरा भवे भुनो हननादत्र नार्याश्चक्र- पादरोगतः पीडा तदुपायकथनम् । "	"
१३४१	गुल्मरोगवतः क्षत्रियस्य निष्फलव्या- पारस्य नारीयद्वयुतस्य पुत्रहीनत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४३७	१३५५	पुरा भवे शूद्रघातकर्णादिह नार्या दन्तपातरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ४४२	
१३४२	वेद्यांगनायाः सर्वैश्वर्यसुखान्विताया युवमाये पूर्णगर्मत्वेऽपि प्रसूत्यभाव- निदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	४३८	१३५६	गोदावरीसमीपदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशकयोगानिरूपणं तदु- पायश्च ।	"
१३४३	विपाशानिकटदेशे जातस्य क्षत्रि- यस्य बहुव्रीहिनयुक्तस्य जातपुत्रवि- हीनत्वं तदुपायश्च ।	"	१३५७	पूर्व वभुहननादिह नरस्य वभुमंडल- रोगपीडा तदुपायश्च ।	"
१३४४	पूर्वभवेऽजासुतघातादत्राधिकाङ्गत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४३९	१३५८	कत्याश्चिन्मूत्राश्च जघातदोषात्पू- र्वजन्मीयात्कुष्ठरोगवत्या जातसत- तिहीनत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१३४५	पुरा लोहहरणादिह जन्मनि नरस्य वर्करालरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१३५९	पुरा शशघातादिह नरस्य कुम्भ- वर्णत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ...	४४१
१३४६	पूर्व सकुलनकुलनिकृतानादत्र नार्याः सर्वस्वजनभरणदुःखमनुभूयाद्योत्तर- शततमे वर्षे मरणकथनम् । , ...	"	१३६०	द्रव्यामावातवृद्धीपण्यतः स्वेदरस- णादिह नरस्य पण्डत्व तत्प्रायश्चि- त्ताभावश्च ।	"
१३४७	स्वगर्मपोषणार्थं कृताजानंदनवन्ता- दत्र गोषिकात्वप्राप्तिः ।	४४०	१३६१	पुरा जन्मनि नकुलघातादिह नार्या वभुमंडलरोगस्तदुपशमिविधिकथन- म् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१३६२	क्षत्रियकुलजस्य नानाविधालरोग- वत् सदाचारवत्या भार्याया स- न्ततिहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	४४३	१३७७	पूर्वभवे मोहास्तुक्कुटवधेऽत्र नासावक्र- त्व तदुपायकथनं च ।	४४८
१३६३	पूर्वमुल्लूकघातादिह नरस्य पाण्डुरोग- मत्तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४४४	१३७८	पुरा पारावतघातादत्र नरस्य पीतपा- णिग्विदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३६४	पुरोद्धकघातान्या नार्या अत्र पाण्डुरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३७९	कस्यचिद्वैश्यकुलजस्य विष्णुभक्तस्य ब्राह्मणप्रियस्य प्रियाया पतिमत्ताया वन्द्यात्वनिदानं तदुपायञ्च ।	"
१३६५	ज्येष्ठा ऋतुमती पारित्यज्य विना ऋतु कनिष्ठासमोगतोत्रापुत्रत्व तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	४४५	१३८०	पूर्वं मूषकघादिह नार्या कुञ्जत्व तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	४४९
१३६६	उल्लूकघातादत्र नरस्य पाण्डु रोगनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८१	पुरा मयूरघातादिह नरस्य बभ्रुमण्डलरोगादत्र तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	४५०
१३६७	पुरा कुम्भकुटवधादत्र नरस्य नासाव- क्रत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८२	शुक्रप्राणघातादिह नार्याः स्खलित- वाक्त्व तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"
१३६८	पुराभवे चटकनाशिन्या नार्या अत्र पाण्डुरोगतः पीडा तदुपशमविधिश्च ।	"	१३८३	मयूरघातादिह नार्याः कृष्णमण्डल- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३६९	पूर्वं मार्जारघातादिह नरस्य पिण्डे- क्षणत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८४	पुरा हंसघातादत्र नरस्य श्वेतमण्डलो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७०	कस्याचिद्वैश्यकुलसमभवस्य वातरक्त- पीडितस्य भार्यायाः सदाचारवत्या मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	४४६	१३८५	पूर्वं पारावतघातादत्र नार्याः पीत- पाणिग्वया तन्निवृत्त्युपायकथनञ्च ।	"
१३७१	पुरा मार्जारघातादिह नरस्य पिण्डे- क्षणत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	४४७	१३८६	पूर्वं हंसघातादत्र नार्याः श्वेतमण्डल- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७२	पूर्वजन्मनि मार्जारीघातादत्र नार्याः पिण्डाक्षीत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८७	पुरा पितृघातादिह नरस्य चेतनार- हित्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७३	पुराभवे शुक्रघातादत्र नरस्य स्वप्राति- नयकवाक्त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१३८८	गगायाः प्रान्तरे देशे जातस्य मूषस्य मधुरवाचो लोकविश्रुतस्य पुत्रमरणादिदुःखनिदानं तन्निष्कृति- कथनञ्च ।	४५१
१३७४	गोदावरसिमीपे जातस्य क्षत्रियस्य सर्वधर्मयुतस्य मृतपुत्रत्वनिदानं तं- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१३८९	पण्यशालाया पण्यस्त्रीकर्मणा नार्या उपजीविकाकरणादत्र नरस्य षण्ड- त्वम् ।	"
१३७५	शशकवधादत्र नरस्य कुञ्जकर्णत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४४८	१३९०	नकुलघातादत्र नार्या बभ्रुमण्डलरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१३७६	पुरा मोहतो मूषकघातादत्र कुञ्ज- कर्णत्व तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१३९१	अज्ञानान्मातृहन्त्या नार्या अत्र चक्षु- र्विहीनत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४५२

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४१७	पूर्वभवे ब्राह्मणवातादत्र नार्याः क्षय रोगतो मरणकथनम् । .	४६४	१४३३	दुष्टस्पृष्टसिद्धान्तमक्षणादत्र नरस्य कृशोदरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ४६८	
१४१८	स्वस्त्रीघातादत्र नरस्य वधिरत्व तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । .	४६५	१४३४	दुष्टस्पृष्टसिद्धान्तमक्षणानार्याः इह कृ- शोदरीत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१४१९	पुरा आत्मघातकारिण्या नार्या अत्र क्षयरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१४३५	गगाया पूर्वभागे जातस्य द्विजस्य बधुस्त्रीमुखवतो मितदस्य मृतपुत्र- त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१४२०	पुराभवे धातुघातादत्र नरस्य मूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनं च । .	"	१४३६	कस्याश्चिद्विप्रयन्त्याः पुत्रसततिही- नाया युवभावे क्षयरोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . . . ४६९	
१४२१	पूर्व कुम्भकुटघातकरणानार्याः इह ना- सावकायकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१४३७	पुरोच्छिष्टान्नमक्षणादिह नरस्य रा- त्र्यवत् तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . . "	
१४२२	गगाप्रातरदेशे जातस्य शूद्रस्य वैतृ- कस्थलपश्चित्तवतोऽपुत्रत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । .	"	१४३८	विडालोच्छिष्टभोजनादत्र नरस्य रा- त्र्यवत् तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . "	
१४२३	कस्याश्चित्त्रियनार्याः पतिलुधूपण- कारिण्याः क्षयरोगप्राप्तिपुत्रराहित्य निदानं त्रयोविधेः षण्णैः क्षयतो मरणम् । ४६६	४६६	१४३९	विडालोच्छिष्टभोजिन्या नार्या अत्र रात्र्यवत् तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ४७०	
१४२४	पूर्व सारिकाहननाग्रस्येह स्थलित- वाक्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१४४०	चाडालीगमनेनात्र नरस्य अजगर- बन्मूढत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१४२५	पुराभवे सारिकाघातादत्र नार्याः स्थलितवाक्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१४४१	चाण्डालगमनतो नार्या अत्राजगर- बन्मूढत्वं तदुपायकथनम् । "	
१४२६	पूर्व काकहन्तुर्नरस्येह भवे लवकण्ठ त्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .	"	१४४२	द्विजकुलमक्षस्य कस्यचित्साधुसेव- कस्य भार्याया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . . . "	
१४२७	पूर्वजनुषि बकहत्या नार्याः इह कठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . .	"	१४४३	विप्राय विप दत्तवतो नरस्यात्र छर्दि- रोगतः पीडा तैवेव मरणम् । . ४७१	
१४२८	कस्यचिद्विप्रकुलजस्य भार्यायाः सदा- चारवत्याः सतोपप्रियकारिण्या मृत- वत्सात्वनिदानं तदुपायम् । .	"	१४४४	पुरा द्विजाय विप दत्त्वा तत्प्राणहर- णतो नार्या अत्र छर्दिरोगेण मरण- कथनम् । "	
१४२९	काकघातादिह नरस्य कूर्चहानित्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४६८	१४४५	अन्यस्मै विपदानादिह नरस्य छर्दिरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ४७२	
१४३०	पुरा काकवधादिह नार्याः कूर्चयु- क्तत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .	"	१४४६	पूर्व धातुघातादिह नरस्य मूकत्वम् । "	
१४३१	पुराभवे अमक्ष्यमक्षणादत्र नरस्य क्रिमिलोदरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१४४७	पूर्वसिन्धवे पुत्राभिलोपेण यवनस- गादत्र यवनीत्वप्राप्तावपि पुत्रराहि- त्यकथनं तत्प्रायश्चित्तम् । . . . "	
१४३२	अमक्ष्यमक्षणानार्याः अम्युदरे इह क्रिमिपीडा तदुपशमविधिम् ।	"	१४४८	पुरा देवद्रव्यापहरणादिह नरस्य पादुरोगकथनम् । .	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४४९	प्राग्भवे कस्यापि विषदानादत्र नार्या- श्छर्दि रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ४७२		१४६३	पूर्वमन्त्रापहरणतोऽत्र नरस्याजीर्णरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . . ४७६	
१४५०	गगायाः पूर्वभागे जातस्य क्षत्रि- यस्य बहुद्रेव्यपराक्रमस्य जातपु- त्रमृतिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१४६४	अज्ञानतः पुरा भवे भ्रातृवधादत्र नार्या मूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१४५१	पूर्वं व्यभिचारकरणादिह नार्या व्य- भिचारप्रवृत्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ४७३		१४६५	पुरा वालघातादत्र नरस्य मृतपुत्र- त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१४५२	पुरा धूर्ततया ब्राह्मणवचनादत्र नर- स्यापस्माररोगपीडा । "		१४६६	प्रयागे जातस्य द्विजवरस्य विदुषो- धनपुत्रसमायुतस्य क्षयरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । . . . ४७६	
१४५३	पूर्वं भ्रातृघातिन्या नार्या अत्र मूक- त्वकथनम् । "		१४६७	यमुनाया जातस्य कस्यचिद्विप्रस्या- धमस्य पचाशदब्दान्तं जातपुत्र- विनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१४५४	देवताद्रव्यापहरणतोऽत्र नरस्याक्षिप्र- पीडनम् । "		१४६८	सर्वपापविशोधनकरविधिनिर्माणम् । ४७७	
१४५५	पूर्वभवे सर्वस्नेहहरणादिह नरस्य क्षयरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च । "		१४६९	दानधर्मकृतं सर्वसप्तसमाचित्तस्य वैष्णवमते स्थितस्य जातसततिदुः- खनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१४५६	ब्रह्मवादरताया नार्याः पतिदोषान्मा- नुष्यत्वमाश्रित्य महेश्वरपदप्राप्तिकथ- नम् । ४७४		१४७०	पूर्वजन्मनि पुरुषताडनानार्या इह शूलतः पीडा तदुपायकथनञ्च । . . . ४७८	
१४५७	अज्ञानात्पूर्वभवे भ्रातृवधतोऽत्र मूक- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१४७१	अज्ञानात्पूर्वभवे सुतघाताद्वा मित्र- घातादत्र बायुरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१४५८	धूर्ततया जनवचनादत्र नार्या अप- स्मारोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		१४७२	पुरा गोत्रघातकारिण्या नार्या अत्र क्षतरोगस्तदुपायश्च । "	
१४५९	कस्यचिद्विप्रस्य धर्मिष्ठस्य वित्तवतो वायुपीडितोदरस्य भार्यायाः पति- प्रीतिपराया मृतवत्तात्वं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । "		१४७३	पूर्वं स्नेहहरणादत्र नरस्य राजयक्ष्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१४६०	पुरा भवे स्नेहहरणादत्र नार्याः क्ष- यरोगकुल्लवं तमिच्छतिश्च । ४७५		१४७४	जग्माश्रित्य विपदानेन पतिघाति- न्या नार्या अत्र बाल्ये वैधव्यं तदुपा- यश्च । "	
१४६१	धौत्येन लोकवचनादिह नरस्याप- स्माररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१४७५	पुरा देवागारस्य दाहादत्र नरस्य रक्ता- तिसाररोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च ।	
१४६२	पूर्वं स्वर्णापहरणादत्र नार्याः स्वर्ण- कारीत्वप्राप्तावयपुत्रञ्च तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । "		१४७६	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजन्मनः श- ठस्यापस्मारतो मृतपुत्रद्वयस्य कष्टप्रा- प्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ४७९	
			१४७७	पूर्वं गर्भपातनतोऽत्र नार्या गर्भपातन तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
			१४७८	पुरा देवागारदाहिण्या नार्या इह अति सारतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४७९	प्राग्भवे ब्रह्महन्तुरिह नरस्य नरकवद्वा- रुणपीडा । ..	४७९	१४९४	सरस्वतीतीरे जातस्य बन्दिनः सुखै- र्धर्मसमाकुलस्य पुत्रसौख्यराहित्य- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . .	४८३
१४८०	पुरा पत्युर्मित्रहत्या नार्या वायुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . .	४८०	१४९५	नर्मदापश्चिमदेशे जातस्य शूद्रस्य भ्रातृहीनस्याल्पवित्तस्य पुत्रसौख्य- राहित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४८४
१४८१	पुरा अन्नानाद् वा नारी गोत्रहत्री तस्या अत्र द्युतारोगतः पीडा तत्प्रा- यश्चित्तञ्च ।	"	१४९६	यमुनायां जातस्य शूद्रस्य सुकर्मणोऽ मितदस्यापुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च । ..	४८५
१४८२	कस्यचिद्विजस्य किञ्चिद्विचित्रसमन्वित- स्य सद्रूपस्य भार्यायाः सदाचारवत्याः काकवध्मात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	"	१४९७	शतद्रुनिकटे जातस्य शूद्रस्य पुत्र- पीत्रसमन्वितस्य कटेरुष्ण रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . .	"
१४८३	पुरा देवागारे शकृन्मूत्रहृष्टपुत्रनराधम- स्य गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४८३	१४९८	गुलाशुतादिहरणादिह कुष्ठरोगस्त- दुपशमञ्च ।	"
१४८४	पूर्वं नारीघातादत्र जन्मनि नरस्य वल्बजितस्य काश्यपरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१४९९	पूर्वभवे कन्याघातादत्र नरस्य मृत- पुत्रस्य तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	४८६
१४८५	पुरा बालवातित्या अत्र बालमरणं तदुपायञ्च ।	"	१५००	यवन्याः पूर्वपापनिवृत्तये क्षेत्रराज- सेवनम् ।	"
१४८६	अन्नानात्पूर्वं ब्रह्मघ्नस्येह भवे कुष्ठरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०१	कुष्ठनिवारणाय सामान्यतः प्राय- श्चित्तकथनम् ।	"
१४८७	पुरा देवद्रव्यहरणादिह नरस्य वायु- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४८७	१५०२	स्नातकुलोत्पन्नायां सर्वसुखसंपन्नायां वार्धके तत्पुत्रदुःखनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१४८८	देवागारे मलमूत्रपिंसर्जनादिह नार्या गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०३	कस्यचिद्विजकुलभवस्य सदाशिवा- चरणरतस्य पतितेवापत्त्याः प- त्न्या मृतपुत्रत्वनिदानं तदुपशमञ्च ।	४८७
१४८९	विपाशानिकटे जातस्य वैशस्य स्त्री- पुत्रघनसंयुतस्य वार्धके कङ्कुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१५०४	पुरा राजघातितोऽत्र भवे तस्मि- न्नेव वयसि राज्यक्षमरोगतः प्राण- नाशः ।	४८८
१४९०	देवागारे जले गोष्ठे वा मलमूत्रत्या- गादत्र नार्या गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१५०५	परमर्हन्नादिह जलन्धराख्यरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१४९१	कामात्यापविमोहितस्य नारीघाता- दिह काश्यपरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च	"	१५०६	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य यौ- वने रिष्टप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	"
१४९२	कन्यावधादत्र नरस्य कन्याप्रजत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	४८३	१५०७	पतिव्रतायाः सद्रूपकथनम् ।	"
१४९३	पूर्वं देवद्रव्यपहरणादिह नार्या वायु- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१५०८	पूर्वं धनाद्व्यगृहे स्थित्वा चौर्येण रसभक्षणे द्युतेऽत्र वातरोगतः पीडा तदुपशमञ्च ।	४८९

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१९०९	पुरा स्वर्गमर्पातनादत्र जलोदरपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४८९	१९२४	परनिदाकरणादत्र नार्या स्वस्वा- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४९३
१९१०	सुमुह्यः सदा मर्त्येनपरायाः सुभगाया नार्याः पुत्रहीनान्निदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१९२५	पूर्वकृतन्यमिचारोपेत संकरजालु- त्पन्नाया घनपुत्रविहीनान् तदुपशम- कथनम् । ...	"
१९११	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणवातादिह तस्मि- न्वाप्ति जाताद्वलकुष्ठान्मरणकथनम् ।	"	१९२६	समायां ब्राह्मणस्य पक्षघातकरणा- दत्र पक्षघातरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१९१२	विपादानिकटे जानस्य बृद्धस्य न- होद्यमिनः पुत्रसन्तानिराहित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१९२७	पूर्वममद्वयमक्षणादत्र नार्या गडमाला रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१९१३	देवागारास्थितदेवमूर्तिभंगादिहाप्र- निष्ठा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ...	४९०	१९२८	पूर्वं ब्राह्मणवालकवानादत्र क्षयो- गृहस्थस्य नरस्य पुत्रसंततिराहित्य- निरूपणं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१९१४	पुरा राजव्यादत्र नरस्य राजयक्ष्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१९२९	पूर्वं विनापराधं परपक्षघातिन्या ना- र्या अत्र पक्षाघाताद्वृषाडा तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । ...	४९४
१९१५	परगर्मघातादत्र नार्या जलोदररोग- स्तदुपशमकथनम् । . .	"	१९३०	पूर्वं त्रिविधसुरापानादत्र सूत्रकृच्छ्र तत्प्रायश्चित्तम् । . .	"
१९१६	पूर्वजन्मनि घातकर्तृवृत्तिरोगादत्र नृकृत्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१९३१	मथुरायां जातस्य भगवतः क्षत्रि- याणां भारमवनार्य पुनः स्वलोकप्र- याणम् । ...	"
१९१७	पूर्वमेव सगल्या गर्भवान्च्छूद्रान्य- नान्नाया नार्याः सुतराहित्य तदुपायश्च । ...	४९१	१९३२	पूर्वं स्वर्णापहरणादत्र कुम्भश्च तत्प्रा- यश्चित्तम् । . .	"
१९१८	परनिदाकरणेनात्र नरस्य स्वत्यागवत् तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१९३३	राजघातकरणाकार्या अत्र तस्मिन्- मये क्षयोरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	४९५
१९१९	राजव्यादत्र नार्या क्षयरोगत प्राणनष्टाकथनम् । . .	"	१९३४	मेरो समागत्या दुष्टनाशं कृत्वा पुनः स्वस्थानगमनम् ।	"
१९२०	नार्या भर्तृगमिरोधिष्य अत्र मूक त्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । . .	"	१९३५	मोहाद्विष्यवातादत्र नरस्य रक्तार्जुनो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१९२१	अपस्व्यापितदेवमूर्तिभोजनादत्राप्र- निष्ठा तदुपायकथनम् । ...	"	१९३६	मोहान्पुरापानो नार्या अत्र सूत्र- कृच्छ्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ...	"
१९२२	मथुरामण्डले जातस्य द्विजस्य मुरुष- न्त्रोमुषोक्षितस्य सन्तानसुखहीन- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१९३७	कस्यचिद्विषय क्रयविक्रयकर्तुः कृ- षिवाणिज्यजीविकस्य भार्याया अ- पत्यमृतिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् ।	"
१९२३	द्विजकुलभवस्य स्वल्पवृत्तिजीवितस्य पत्न्याः पातिव्रतपराया मृतापत्न्या- या उदरस्थितगर्मस्य प्रभूतिपतना- भावनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४९२	१९३८	नार्या मोहान्पुरापानतोत्र प्रदररो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४९६

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१९३९	पूर्व त्रिविधसुरापानादत्र नरस्य मूत्रा- वरोधरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१९९४	पूर्व मातृग्रहरणादत्र नार्या औदुम्बरा- ख्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	९००
१९४०	पुरा वैश्यघातादत्र नार्या रक्ताब्जदतो मृत्युप्राप्तिकथनम् । ...	४९७	१९९५	गर्भसत्रमकुलैवाविधिना गर्भधारणा- दत्र गर्भधारणाभावस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"
१९४१	देशे सारस्यते जायमानाया बाहुजा- याः क्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । . . .	"	१९९६	सृगयाया गजराजवधादत्र नरस्य गजचर्मत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
१९४२	यौवनावस्थाया नरस्योन्मादरोगनि- दानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१९९७	पूर्व परसिद्धान्हरणादत्र शूलरोगतो नरस्य पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
१९४३	पूर्व परस्पर्णाग्रहरणादत्र नार्या कुन- खात्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"	१९९८	कस्यचिच्चारणस्य बहुद्रव्यसमन्वि- तस्य नेत्ररोगान्वितस्य जातसतति- मरणदुःखनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । . . .	९०१
१९४४	पूर्वभवे वैश्यहत्या नार्या अत्र रक्ता- ब्जदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९९९	पूर्व रीत्यग्रहरणादिह नरस्य पिण्डा- खिलं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१९४५	पूर्व रीत्यग्रहरणादत्र नरस्य चित्रकुण्ड- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । .	"	१९६०	पुरा खरघातादत्र नरस्य खररोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
१९४६	सिधोः पश्चिमभागं जातस्य म्लेच्छ- स्य सर्वभोगैश्वर्ययुतस्य पचाशदब्दे रिष्टप्राप्तिनिदानं तत्परिहारोपायश्च । "	"	१९६१	स्वगर्भदृष्टार्थं कुक्कुटाडमक्षणतोऽत्र सकरजातुल्भनाया नार्या गर्भधार- णाभावस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	९०२
१९४७	पूर्व स्वेष्ट्या परपुत्रेण सह समा- णाया अत्रोन्मादरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	४९८	१९६२	स्पर्णकारकुले जातस्य महाभिमा- निनो राजकुलप्रियस्य सुखैश्वर्ययुत- स्य पुत्रराहित्यनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"
१९४८	पूर्व त्रपुहरणादत्र नरस्य क्लेष्मरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१९६३	प्राग्भवे खरहननादत्र नार्याः खर- रोमसमानरोमत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"
१९४९	पूर्व विद्यमानेपि पत्न्या जारतो गर्भ- धारणादत्र नार्या गर्भग्रहणाभावस्त- त्प्रायश्चित्तञ्च । . . .	"	१९६४	पुरा रीतिहरणादत्र नार्याः विद्वा- क्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । .	"
१९५०	सृगया विना हस्तिघातादत्र नरस्य कुत्राप्यसिद्धकार्यस्य विरोधेऽन्वे शस्त्रा- घातान्मृतिः । ...	४९९	१९६५	परसिद्धान्हरणादिह नार्याः शूल- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । . .	९०३
१९५१	घलोत्कर्षेण ब्राह्मणीरमणादत्र नरस्य महोन्मादरोगतः प्राणनाशः । .	"	१९६६	केदारमण्डले जातस्य क्षत्रियस्य सर्व- कार्यविच्छेदणस्य रोगहेतुतत्प्रायश्चित्त- युतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
१९५२	त्रपुहरणादत्र नार्या क्लेष्मरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । .	"	१९६७	हिमालये जातस्य द्विजस्य मर्जादु- खसमाक्रांतस्य वातशूलपीडितोदर- स्य वंशच्छेदनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	"
१९५३	विप्रवश्यस्य धनधान्ययुतस्य मेहरोग- वतो भार्यायाः सदाचारवत्याः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१९६८	वाराणसीक्षेत्रे जातस्य ब्राह्मणस्य पि- तृमातृभ्रातृगर्वादिरहितस्य पुत्रस्त्री- मुखवर्जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । .. ५०४		१९८०	त्रिप्रवंशसमुद्भवस्य किञ्चिद्विज्ञप्तो वातरक्ताक्षिदर्शनस्य मृतपुत्रत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... ५१२	
१९६९	गंगातीरे केदारमण्डले जातस्य क्षत्रि- यस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तञ्च । ५०६		१९८१	वन्ध्यात्वनिवारकप्रयोगाणां संक्षेपतो विवरणम् । ५१३	
१९७०	पूर्वपुण्यवशेन धनिनां कुले जातस्य नरस्य पूर्ववयसि ज्वरतो महापीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । ... ५०७		१९८२	पूर्वे देवद्रव्यापहरणादत्र भवे नरस्य विंशतिवर्षनिवृत्तौ नेत्रमंगस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च । ... ५११	
१९७१	केदारदेशे जातस्य देवद्विजपराय- णस्य स्त्रीपुत्रमुखहीनत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तञ्च । . . . ५०८		१९८३	पूर्वभवे वृषस्य मुष्कानिकुट्टनतोऽत्र नरस्य -द्वत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ५१४	
१९७२	केदारमण्डले जातस्य राजकार्यतत्प- रस्य बहुपुत्रसुखहीनस्य परकार्यवि- नाशकत्वादिनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ५०९		१९८४	पूर्वे परवृत्तहरणादत्र योपितो नेत्र- रोगस्तदुपायश्च । . ५११	
१९७३	गगायाः पूर्वभागे राज्ञां वंशमवस्य बहुमृत्युधनेश्वर्यमुखवाहनसयुतस्य चित्तास्थैर्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च । ५१०		१९८५	पुरा जनुपि महिषीघातादिह नरस्य कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१९७४	केदारमण्डले जातस्य बाहुजस्य राज- संमानिनः किञ्चिद्विज्ञप्तसमन्वितस्य मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च । ५११		१९८६	कस्याश्चिच्छूद्रा गौरवर्णायाः धन- भृत्याश्वभोगादिभयवत्यां संततिही- नत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१९७५	पुरासती स्वमार्या परित्यज्यग्न्यस्त्री- गमनतोऽत्र नरस्य ग्रहणीरोगतस्तन्म- रणञ्च । ५१२		१९८७	पुरामवे दुग्धहरणादत्र नरस्य बहु- मृत्रत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । . . "	
१९७६	पुरा कांस्यहरणादिह नार्याः शीर्षरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१९८८	पूर्वे दुग्धहरणादत्र नार्या बहुमृत्रो- गाकुल्य तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१९७७	पूर्वमश्वघातिन्या नार्या अत्र विकृत- स्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ... "		१९८९	नवयौवनामहिषीघातादत्र कृष्णगुल्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ५१५	
१९७८	पूर्वे परवृत्तहरणादिह नरस्य नेत्र- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१९९०	वृषमुष्कानिकुट्टनतोऽत्र नरस्य षण्ड- त्वकथनम् । ... ५११	
१९७९	स्वकं पतिं परित्यज्य परपुरुषसंगाचा- र्या अत्र ग्रहणीरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "		१९९१	पूर्वे फलापहरणतोऽत्र नार्याः संत- तिरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ... "	
			१९९२	दधिहरणान्नेदोरोगस्तदुपायश्च । "	
			१९९३	ग्राममे महिषीघातादत्र नार्याः कृष्ण- गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ५११	
			१९९४	वृषनासाप्रवेधादिह नरस्य नासाच्छे- दकथनम् । ५११	
			१९९५	सिंघोः पश्चिमभागे यवनराजकुल- संभवस्य सर्वैश्वर्यसौख्यमाज. पञ्च-	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६२६	पुरा बलात्कारेण कन्यादूषणादिह नरस्य पण्डित्वं तत्प्रायश्चित्तमावच्छा	१२४	१६४०	मोहात्पूर्वमेवेज्जघातेनात्र नार्या अ- प्यधिः। अज्ञत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१३०
१६२७	परलुण्ठनतत्परस्य मार्गहेतुत्वात् पाद- रोगस्तन्निष्कृतिकथनम् । "	"	१६४१	क्षेत्रकुलम्बस्य गुल्मवातोदरामयस्य घनघन्यसुखोपेतस्य पुत्रसंततिराहि- त्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१६२८	अज्ञानादजघातेनात्र पुरुषस्याङ्गाधि- क्यं तत्प्रायश्चित्तम् । "	"	१६४२	माथुरमण्डले जातायाः क्षत्रियपत्न्या जातसंततिनाशनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । १३१	१३१
१६२९	गंगायाः पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य चपलस्य रोगयुक्तत्वनिदानं तदुपाय कथनम् । १३२	१३२	१६४३	पूर्वमेवे शुनो वधादिह चक्रपादरोग- स्तत्प्रायश्चित्तम् ! "	"
१६३०	हिमालये गंगापूर्वभागे जातस्य वणि- कस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तदुपायकथनम् । १३५	१३५	१६४४	पुरा शूद्रघातादत्र नरस्य दन्तपात- नजरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तम् । "	"
१६३१	हिमालये गंगापूर्वभागे जातस्य हि- जस्य धनयशोवतो बहुङ्गीकस्य पुत्र- विनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६४५	पूर्वशूनो घातान्नार्या अत्र चक्रपाद- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तम् । ... "	"
१६३२	पर्वतमाग्रे जातस्य प्रादजस्य मन्त्र- पारास्य राजमानवतो मृतपुत्रत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... १३६	१३६	१६४६	शूद्रघातकरणादत्र नार्या दन्तपात- नजरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । ... "	"
१६३३	क्षेत्रवंशमवस्य निष्कल्यवहारवतो मार्याया गर्भवत्या मृतप्रजायाः प्रसू- तिक्षरणाभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तम्	१३७	१६४७	गोदावरीसमीपदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तम् । १३९	१३९
१६३४	कस्याश्चिच्छूद्रमार्याया नानाविभव- क्या गर्भधारणाभावनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तवर्णनम् । १३८	१३८	१६४८	पुरा बन्धुहन्नादिह नरस्य वधुमण्डल- रोगात् तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१६३५	विपाशानिकटे जातस्य ब्राह्मणस्य मानमोगसुखैश्वर्यवतो जातपुत्रवि- नाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६४९	कस्याश्चित्पादजाया जातसततिही- नाया अत्र कुष्ठरोगस्तत्पतीकारम् । "	"
१६३६	पूर्वमज्ञानादजाघातेनात्र नरस्याधि- काङ्गत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १३९	१३९	१६५०	पूर्व शशघातादत्र नरस्य कुञ्जकर्ण- त्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	"
१६३७	पूर्व लोहहरणादत्र बर्बराख्यरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	"	१६५१	पूर्व स्वपत्न्याः पण्यशालास्थापनेन पण्यस्त्रीकर्मतो जीविकाकर्तुं रजः पण्ड- त्वम् । १४३	१४३
१६३८	पुरा नकुलकुलनाशादत्र सर्वस्वजन- मरणदुःखमनुभूय दुःखं मरण- कथनम् । १४४	१४४	१६५२	नकुलघातादिह नार्या बन्धुमण्डलो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... "	"
१६३९	लोहहरणादिह नार्या अपि बर्बरग- त्वनिरूपणं तदुपशमापयकथनम् । "	"	१६५३	क्षेत्रकुलम्बस्य नानादृश्यातिलाम- वतो मार्यायाः सततिहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
			१६५४	पूर्वजन्मनि दिवाघघातादत्र पुरुषस्य पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १४४	१४४

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१६११	उल्लूकघातानार्या अथ पङ्कुरोगतः पीडा तदुपायकथनम् । ..	१३४	१६७०	सारिकाहृन्त्या नार्या इह भवे स्खलि तवाक्त्वं तदुपायश्चित्तकथनम् ।:	१३९
१६१६	ऋतुप्राप्तामपि ज्येष्ठत्रिंशत् परित्यज्य कनिष्ठागमनतोऽत्र नरस्य स्त्रीवशित्व तदुपायश्चित्तकथनम् । ...	"	१६७१	पूर्वं वक्रघातादत्र नरस्य लवकठत्व तदुपायश्चित्तकथनम् । ...	"
१६१७	कामतो ब्रह्मघातादत्र नरस्य क्षय- रोगतः प्राणनाशस्तदुपायश्चित्ता- भावश्च । . . .	"	१६७२	पुरा वक्रघातादिह नार्या अपि लव- कठत्व तदुपायश्चित्तकथनम् । . .	"
१६१८	अकामतो द्विजघाते क्षयरोगस्तदुप- शमाय प्रायश्चित्तकथनम् । ...	"	१६७३	कस्याचिद्विप्रकुलभक्त्यः वित्तवतो भार्यायाः सदाचारवत्याः सतोषप्रिय- कारिण्या मृतवत्सात्वनिदानं तदुपा- यश्चित्तकथनम् । . . .	"
१६१९	कस्याचिद्विप्रस्य सदाचारकुलवर्मे हस्य वातापित्तसप्ततस्य भार्यायाः सदाचारवत्या ऋतुहीनत्वनिदानं तदुपायश्चित्तकथनम् । ...	१३५	१६७४	काकघातादत्र कूर्चहीनत्वं तदुपा- यश्चित्तम् । . . .	१४०
१६२०	कस्याचित्क्षत्रियकुलभक्त्यः क्षयरोग- वतो मृतपुत्रत्वनिदानम् ।	१३६	१६७५	पुरा काकघातकरणेन नार्याः कूर्च- युक्तत्वं तदुपायश्चित्तकथनम् । . .	१४१
१६२१	कस्याचित्क्षत्रियाधमस्यायोभ्यामपदेशे जातस्य युवभावे क्षयरोगनिदान तदुपायश्चित्तम् । ...	१३७	१६७६	पुरा अभक्ष्यभक्षणतोऽत्र नरस्य कृ- मिदोदरत्वं तदुपायश्चित्तकथनम् ।	"
१६२२	ब्रह्महत्याकरणादत्र नार्याः क्षयरोग- प्रानिकथनम् । . .	"	१६७७	नार्या अप्यभक्ष्यभक्षणतोऽत्र कृमि- लोदरत्वं तदुपायश्चित्तकथनम् ।	"
१६२३	पूर्वं स्वसृग्घातादत्र नरस्य वधिरता- प्राप्तिस्तदुपायश्चित्तम् । . . .	"	१६७८	दृष्टस्पृष्टान्नभक्षणतोऽत्र नरस्य कृशो- दरत्वरोगस्तदुपायकथनम् । ...	"
१६२४	प्राग्भवे अन्नानतो ब्रह्मघातानार्याः क्षयरोगस्तदुपायश्चित्तकथनम् । .	"	१६७९	द्विजभार्यायाः पूर्वं दृष्टस्पृष्टान्नभक्ष- णतोऽत्र कृशोदरत्वं तदुपायश्च ।	"
१६२५	पूर्वं आतृघातादत्र नरस्य मूकत्वकथनम् "	"	१६८०	ज्येष्ठा भार्या ऋतुमती परित्यज्य कनिष्ठा सगमतोऽत्र नरस्य मृतपुत्रत्वं तस्य- गिहारोपायश्च । . . .	"
१६२६	पूर्वं कुनकुटघातादत्र नार्या नासाय- क्तत्वं तदुपायश्चित्तकथनम् । . .	१३८	१६८१	विप्रकुलजाया कस्याश्चिन्नार्या क्ष- यान्वितायाः पुत्रहीनत्वनिदानं त- दुपायश्चित्तम् । . . .	१४२
१६२७	गंगाप्रान्तरदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तदुपाय- श्चित्तकथनम् । ..	"	१६८२	उच्छिष्टान्नभक्षणदिह नरस्य रा- त्र्यषत्व तदुपायश्चित्तकथनम् ।	"
१६२८	विराटदेशे जातायाः क्षत्रियपत्न्या पतिसेवापराया बाल्ये क्षयरोगप्राप्ति- निदानं तदुपायश्चित्तम् । ..	"	१६८३	शोच्छिष्टभक्षणतोऽत्र नार्या नक्ता- वता तदुपायश्चित्तकथनम् ।	"
१६२९	पुरा सारिकाहननादत्र नरस्य स्व- लितवक्रत्वं तदुपायश्चित्तकथनम् ।	१३९	१६८४	पूर्वं विटलोच्छिष्टान्नभक्षणतोऽत्र पुरुषस्य नक्तंभता तदुपायकथनम् ।	"
			१६८५	विटलोच्छिष्टान्नभक्षणतोऽत्र नार्या अपि नक्तंभता तदुपायकथनम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६८६	पुरामवे चाण्डालीगमनतोऽजाजा- रवन्मूढत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५४३	१७०१	भातृघातादत्र नार्या मूकत्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् ।	५४६
१६८७	पूर्व चाण्डालसंगान्नार्या अयत्राज- गरवन्मूढत्वं तदुपशमोपायकथनम् ।	"	१७०२	पूर्व देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य विशति त्रयीनंतर नेत्रभंगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । ...	"
१६८८	पराजविघ्नकरणादिह नरस्याजीर्णरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ...	"	१७०३	पुरा द्विजघातादत्र नरस्य क्षयरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५४७
१६८९	पुरामवे पराजविघ्नकरणाचार्या अय- जीर्णरोगोत्र तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७०४	ब्रह्मवादादत्र नार्या अत्र किंचिदो- पशान्तात्त्विकमायेतः शिबलोकग- मनम् ।	"
१६९०	कस्यचिद्विप्रकुलभवस्य सत्यनित्यस- दाचारस्य भार्याया मृतवत्सात्वनि- दान तदुपायम् ।	"	१७०५	अज्ञानाद् भातृघातिनोऽत्र नरस्य मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ...	"
१६९१	पुरा विप्राय विषदानादत्र नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तैवेवास्य देहना- शश्च ।	५४४	१७०६	धूर्ततया परवचनकर्त्र्या नार्या दोष- निवृत्तये प्रायश्चित्तकथनम् । ..	"
१६९२	विप्राय विषदानादत्र नार्या अपि छ- र्दिरोगतो नाशकथनम् ।	५४५	१७०७	कस्यचिद् द्विजस्य धर्मिष्ठस्य प्रीति- पराया भार्यायाः प्रदरातया मृत- वत्सात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तविष- रणम् ।	"
१६९३	ब्राह्मणेतराय विषदानादिह नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तक- थनम् ।	"	१७०८	घोर्त्येन लोकभञ्जनादत्रापस्माररोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५४८
१६९४	पूर्व भातृघातादिह नरस्य मूकत्व- कथनम् ।	"	१७०९	पूर्व स्वर्णापहरणतोऽत्र नार्याः स्व- र्णकार्याः पुत्रहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६९५	पुत्रामिच्छायाद्वाह्यप्यायवन्ममनादत्र यवनीत्वेऽपि पुत्रहीनत्वं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् ।	"	१७१०	अक्षहरणतोऽत्र नरस्य विशेषतो जठरे अर्जर्णता तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६९६	पूर्वजन्मनि देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य बाल्य एव पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१७११	मोहतो भातृवधकारिण्या नार्या अत्र मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१६९७	पूर्व द्विजेतराय विषदानान्नार्या अत्र छर्दिरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७१२	पुरामवे बालघातादत्र नरस्य मृत- पुत्रत्वकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१६९८	गंगापूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य बहु- द्रव्यपराक्रमस्य बहुकन्यस्यापुत्रत्व निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । .	५४६	१७१३	पूर्व नानाविधपातककारिण्या अपि नार्यास्तीर्थराजसेवनाद् यवनी- त्वेऽपि पुत्रप्राप्त्यर्थं सुखयुक्तत्वकथनम् ।	५४९
१६९९	पूर्व व्यभिचारपराया अत्रापि व्यभि- चारप्रवृत्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७१४	क्षेहरणतोऽत्र नरस्य क्षयरोगेऽत्र तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७००	पुरा धूर्ततया द्विजभञ्जनादत्र नरस्या- पस्माररोगतः प्राणनाशः ।	"	१७१५	कुक्षेत्रसमीपे जातस्य क्षत्रियस्य धा- न्यघनसंग्रहवतः सुखीभूत्यालौकिकवतो	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । १४९		१७२९	पूर्व देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य वायु- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... ६६३	
१७१९	पूर्वसंचितपातकविनाशनोपायवर्ण- नम् । १५०		१७३०	देवगारे मूत्रपुरीषोत्सर्गकरणानार्था अत्र भवे गुदक्ष्मीडा तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । "	
१७१७	पूर्वभवे ज्वेहरणादत्र नरस्य राज- यक्ष्मपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१७३१	विपत्तानिकटे जातस्य क्षत्रियाधर- स्य स्त्रीपुत्रधनयुतस्य वार्षिके पाण्डु- रोगस्तदुपायश्च । "	
१७१८	पुरा जारमाश्रित्य पतिहत्या नार्था अत्र बाल्य एव विधवात्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "		१७३२	देवगारे मूत्रपुरीषोत्सर्गतो नार्था अत्र गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १५४	
१७१९	देवालयविदारकस्यात्र नरस्य रक्ता- तिसाररोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "		१७३३	पुरा स्त्रीघातादत्र नरस्य जन्मतः कासरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१७२०	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजस्य धन- धान्ययुतस्यापस्माररोगतो मृतपुत्र- द्वयस्यापुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । १५१		१७३४	कन्यानाशादिह जन्मनि नरस्य कन्या सततिशुद्धिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१७२१	पुरा गर्भपातनकारिण्या नार्था अत्र गर्भपातनदुःखं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "		१७३५	गगायमुनयोर्मध्ये जातस्य द्विजहन्तु- क्षत्रियस्य कूर्कर्मणः कुष्ठरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च । "	
१७२२	देवगारादाहादत्र नार्था अतिसाररो- गतः पीडा तदुपायकथनञ्च । . . "		१७३६	क्षत्रियकुलजाया नृपपत्न्या कुष्ठव्या- धियुताया वार्षिके मुखराहित्यनिदानं तदुपायकथनञ्च । १५५	
१७२३	ब्रह्महन्तृस्तिर्वक्त्रमुपभुज्य नरदेहे कुष्ठरोगतः पीडाकथनम् । .. "		१७३७	कस्यचिद्विप्रकुलजस्य सदाचारस्य भार्याया असूयवात्तगदातीया मृत- पुत्रत्वनिदानं तदुपायश्च । "	
१७२४	पत्युर्मित्रघातादत्र नार्था वायुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १५२		१७३८	पुरा भवे राजघातादत्र नरस्य राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १५६	
१७२५	अज्ञानतो गोत्रघातादिह नार्था क्षतारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... "		१७३९	ज्ञानवर्जितस्य परगर्भहननादिह नर- स्य जलोदररोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१७२६	द्विजकुलभवस्य वातपित्ततो धर्म- वत्सलस्य शुभाचाराया भार्याया काकबन्ध्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । "		१७४०	शतद्विनिकटे जातस्य द्विजस्य कुष्ठ- क्षयान्वितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । १५७	
१७२७	देवगारे शङ्खमूत्रकरणादत्र नरस्य गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १५३		१७४१	वैश्यकुलभवत्याः पतिव्रताया अग्नि- मष्टककथनम् । .. "	
१७२८	पूर्वभवे नारीघातादिह क्लृप्तवर्जित- स्य नरस्य कुशत्वरोगस्तत्प्रायश्चित्त- विशरणञ्च । "		१७४२	शूद्रगृहाश्रितस्य तदन्नसेवनतोऽन्न नरस्य वातरोगतः पीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१७४३	गर्भज्याः पूर्व चैवेनः फलमक्षगा- उच सदाच न्या अपि पुत्राहिचं नदुपायश्च । ११७	११७	१७२२	पुरा मने अमध्यमग्रणोऽत्र नरस्य गंडमालास्त्ररोगनप्रायश्चित्तम् । १६१	१६१
१७४४	विषादात्मिके जलस्य शूद्रस्य डव- तानिधिपूजयस्य पुत्रसंतिवर्जितम् निदानं तस्याप्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१७२३	पुरा कुलहन्त्या नाथो अत्र वनपुत्रा- दिहीनचं तस्याप्रायश्चित्तकथनम् । १६६	१६६
१७४५	पराश्रहरणादत्र नाथो अजोर्गतेम- न्तप्रायश्चित्तकथनम् । ११८	११८	१७२४	अमध्यमग्रणोत्तरं विना प्रायश्चित्तं तृताया अत्र पुनर्निदानालोकास्तथा- प्रायश्चित्तं च । "	"
१७४६	देवागारस्थितदेवनाम्निनगास्तर्ज्या- प्रतिष्ठा नस्याप्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१७२५	गौडदेहो जातस्य द्विजस्य धनवान्य- युनस्य क्षयरोगाकुलस्य पुत्रसंति- वर्जितनिदानं तस्याप्रायश्चित्तकथ- नम् । "	"
१७४७	नोहाद्वैतं राजगणनोऽत्र नरस्य रा- ज्यभरोगस्तथाप्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१७२६	विनापराधं पश्यन्नक्षत्राणां नाथोः पञ्चागारोगनप्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१७४८	परगर्भजालिन्या नाथो अत्र नच जलादरोगस्तथाप्रायश्चित्तकथनम् । ११९	११९	१७२७	पुरा शिषिभुरापापानादिप्रत्य मृत्र- कुच्छ्रोत्रोन्मत्तप्रायश्चित्तकथनम् । १६३	१६३
१७४९	परगर्भजातादत्र जलोदरास्त्ररोगो नाथोः पांडा नदुपायकथनम् । "	"	१७२८	कुच्छुप्रादागमनस्य मयुगायां जानस्य सूमाग्राभिमन्त्रणोत्तरं भगवतो क्लृ- ते पुनः प्रणयन् । "	"
१७५०	वादिना शरिरोद्यध्वरणादिह नरस्य मूकचं तस्याप्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१७२९	स्वर्णपहरणादिह नरस्य जुनोखिचं तस्याप्रायश्चित्तम् । "	"
१७५१	पूर्वसर्गगर्भनाशादत्र नाथोः सुत- वर्जितम् तस्याप्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१७३०	पूर्वभवे राजगणनपराणां ह नस्मिन्वयासि राजयदनात्मिनचं त- स्याप्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१७५२	गर्भनिदाकरणाज्यन्तरे निदाग्राह्यं प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१७३१	विनापराधं वैद्यहन्तादत्र रक्षा- द्वरोगस्तथाप्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१७५३	पूर्वजन्मनि राजवातकारिण्या नाथो अत्र तन्मनस एव क्षयरोगप्राप्ति- कथनम् । "	"	१७३२	सर्वमृतोपकाराय मेरोः सनागनाग क्षतजान्तिरुन्मत्तऽद्वैतकार्याणि कृत्वा पुनरपि तज्जं गमनम् । "	"
१७५४	भुवुरागमनस्य मयुगायां जानस्य सूमाग्राभिमन्त्रणोत्तरं भगवतो क्लृ- ते पुनः प्रणयन् । "	"	१७३३	मोहाद्विज्यहन्तनाथ नरस्य रक्षा- द्वरोगस्तथाप्रायश्चित्तकथनम् । ... १६६	१६६
१७५५	वानाधिकशरीरस्य द्विजकुलमयस्य मयुगायां जानस्य मयुगायां जानस्य सूमाग्राभिमन्त्रणोत्तरं भगवतो क्लृ- ते पुनः प्रणयन् । "	"	१७३४	ब्राह्मणः भुरापापानादिह मृत्रकुच्छ- रोगस्तथाप्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१७५६	परनिदाकरणादत्र नाथो वागि- न्द्रियविनाशस्तथाप्रायश्चित्तकथनम् । १६६	१६६	१७३५	अन्यचित्तिप्रवृत्तमयस्य कृपिगणि- व्यसंतुलस्य मयुगायां मृतापन्थाया रजोदोषादुरानिनिदानं तस्याप्राय- श्चित्तकथनम् । "	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१७७३	सुरापानाद्वाहण्या अत्र प्रदरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	५६५	१७८९	गर्भकृत्या आसन्नप्रसवाजामासम्-क्षणादिह नार्या गर्भधारणामाव-स्तप्रायश्चित्तकथनम् । ..	५६९
१७७४	त्रिविधसुरापानाद्विप्रस्य मवेऽस्मिन्मृ-त्रारोधस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९०	यमुनातटे जातस्य कस्यचिन्नारणस्य बहुद्रव्यसमन्वितस्यनेत्रोगान्वितस्य चत्वारिंशन्मते वर्षे सर्वसन्तति-नाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । ..	"
१७७५	पूर्व वैद्यघातकरणादत्र नार्या रक्ता-नुदरोगस्तत्प्रायश्चित्ताभावश्च ।	"	१७९१	पूर्व रीत्यपहारकस्य पिङ्गलाक्षिन् त-त्प्रायश्चित्तम् ।	५७०
१७७६	सारस्वतदेशमवायाः क्षत्रियायाः कन्यारोगोऽस्तिस्तारुण्य एव तन्निष्कृ-तिश्च । ..	"	१७९२	पुरा खरहननादत्र नरस्य खररोमत्व तत्प्रायश्चित्तम् । ..	"
१७७७	पूर्व स्वर्णापहरणादत्र नार्या कुन-खत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५६६	१७९३	गर्भपुष्ट्यर्थं कुकुटाढमक्षणादिह ना-र्या गर्भधारणामावस्तप्रायश्चित्तक-थनम् । ..	"
१७७८	पूर्व वैद्यहन्त्याः पतिव्रताया अपि रक्तानुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९४	कस्यचित्स्वर्णकारकुलजस्य धूर्तस्य लोभरतस्यराजनप्रियस्य नानास्त्री-सुखयुतस्य सन्ततिहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७७९	रौप्यहरणादिह नरस्य चित्रकुपुत्रत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९५	ग्रामभवे खरघातान्नार्या अप्यत्र खर-रोमत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५७१
१७८०	सिन्धो पश्चिमभागे जातस्य ग्ले-च्छस्य बहुविधाविशारदस्य पृथिवी-पतेः पुत्रपौत्रयुतस्य पञ्चविंशद्वेऽरिष्ट-योगनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । ..	"	१७९६	रीतिहरणादिह नार्याः पिंगाक्षीत्वं-तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	"
१७८१	परपुष्परसगन्धानार्या अत्रोन्मादरोग-स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५६७	१७९७	पूर्व परसिद्धाजहरणान्नार्या अत्र शू-लरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८२	पूर्व त्रपुहरणादिह नरस्य लम्प्योग-स्तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । . .	"	१७९८	पूर्वमवे उद्घातादत्र नरस्य विकृत-स्वरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८३	पत्यौ जीवमाने जारादूर्ध्वधारणतोऽत्र नार्या गर्भधारणतत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१७९९	पूर्व गर्भपातनादत्र नार्या बन्धात्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८४	अखेट विना हस्तिनो घातादत्र नरस्य सर्वकाल कार्यसिद्धिर्विशल्यन्दे मरणं च । . .	"	१८००	ग्रामदेशे जातस्य बाहुजावरस्य सुखैश्वर्यधनस्थानयुतस्य जातपुत्र-विनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८५	बलाकारेण ब्राह्मणीगमनादिह नर-स्योन्मादरोगतः प्राणनाशकथनम् ।	"	१८०१	कांस्यहरणादत्र नरस्य शर्षिरोगस्त-त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५७२
१७८६	पूर्वमवे त्रपुहरणादत्र नार्याः स्लेष्म-रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१८०२	कांस्यहारिण्या नार्या अप्यत्र शर्षि-रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१७८७	विप्रकुलसमस्य सुव्रतस्य घनवान्य-सयुतस्य भार्यायाः सदाचारवत्या-वहुकन्यकायाः पुत्रराहित्यनिदान-तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	५६८	१८०३	मोहादुष्टप्राप्तित्या नार्या अत्र वि-कृतस्वरत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८८	पुरा ताम्रहरणादत्र नार्या औदुम्ब-ररोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	५६९			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१८०४	पुरा परशुतहरणादिह नरस्य नेत्र- रोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५७३	१८१९	देवाख्यास्थितधातुमयदीपपात्रापरह- णादिह नरस्य नार्या वा चक्षुःपीडा तदुपायश्च ।	५७६
१८०५	स्वकं पतिं परित्यज्य परपुंगवना- नार्या अत्रग्रहणीरोगस्तप्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१८२०	पुरामवे मधुहरणादत्र नरस्य प्रुति- गधिलं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
१८०६	विप्रकुलमवस्य वातरोगवतो लो- मिनः किञ्चिद्विद्युत्तस्य भार्यायाः पतिव्रताया मृतपुत्रत्वनिदानं तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८२१	तरक्षुनाशादिह नार्याश्चक्षुषो रोग- तः कञ्चराक्षिलं तप्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	"
१८०७	कस्याश्चिच्छ्रद्धया धनभृत्याश्चभोगा- दिबिभक्षसंयुतायाः पुत्रसंततिहीनत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५७४	१८२२	पञ्चनददेशे जातस्य अवधमश्वस्य- विवर्णस्य षण्दत्वं तप्रायश्चित्ता- भावश्च । ..	"
१८०८	पुरा दुग्धहरणादिह नरस्य बहुमू- त्रत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८२३	क्षत्रकुलमवस्य शौर्योदाययशोवन- वतः किञ्चिद्वातपीडावतो भार्याया शुभाचारवत्या एक पुत्र प्रसूय- पुष्पनाशस्य निदानं तप्रायश्चित्तञ्च ।	५७७
१८०९	दुग्धहरणानार्या अपि बहुमूत्रत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८२४	आग्यामनतोऽत्र नरस्य षण्दत्वं तन्निष्कृत्यभावश्च । . .	"
१८१०	मोहान्महिषीघातादत्र नरस्य कृष्णगु- ल्मरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८२५	सपत्नीपुत्रस्य विषदानेन नाशादत्र- नार्या बाल्ये कुष्ठरोगवत्याश्चतुर्विधे वर्षे मरणकथनम् । . .	"
१८११	पुरा मवे वृषभमुष्कनियुङ्गनादिह नरस्य पण्डत्वकथनम् ।	"	१८२६	पूर्वमेवे ब्राह्मणादिह नरस्य दन्तुर- त्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५७८
१८१२	पूर्व फलापरणेत्यदोषतोऽत्र नार्याः पुत्रविहीनत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५७९	१८२७	प्राग्मवे गुडहरणादत्र नरस्य गुल्मा- दरत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
१८१३	दधिहरणतोऽत्र नरस्य मेदोरोगस्त- प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८२८	यामुनतीरभवाया शूद्रया बाल्ये कुष्ठरोगप्राप्तिनिदानं तप्रायश्चित्त कथनञ्च । ..	"
१८१४	पुरा महिषीघातादिह नार्याः कृष्ण- गुल्मरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।...	"	१८२९	पुरामवे ब्राह्मणातानार्या अत्र दन्तु- रत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
१८१५	वृषनासाप्रवेधादिह नरस्य युवभावे नासाच्छेदस्तप्रायश्चित्ताभावश्च ।	"	१८३०	तेलहरणादत्र नरस्य कंठरोगस्तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८१६	सिधोः पश्चिमभाग जातस्य भूमि- भुजा म्लेच्छानां कुलभक्ष्य सर्व- विद्याकुशलस्य मुखेभ्यवतो जनयु- तस्य पंचपंचाशे वर्षे रिष्टनिदानं तदुपायश्च ।	"	१८३१	विनापराधं भार्यापरित्यागाजस्य षण्दत्वं तप्रायश्चित्ताभावश्च । ...	"
१८१७	दधिहरणानार्या अत्र मेदोरोगस्त- प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	५७६	१८३२	स्वभक्षार्यं शृगहननादिह नरस्य ख- जत्वं तप्रायश्चित्ताभावश्च ।	५७९
१८१८	तरक्षुघातादिह नरस्य नेत्रकातरत्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८३३	पूर्वमेवे गुडापरणादत्र नार्या गुल्मोद- रपीडा तप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८३४	स्वस्त्रिय पारित्यज्य परागनारतस्य नर- स्येह भवे स्त्रीविवाजितत्वं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । १७९		१८४९	क्षत्रवशमवस्य गुल्माद्युदरवाधावतो निष्फलोद्यमस्य भार्याद्वययुतस्य मृत- वत्सत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तं च । १८३	
१८३५	रूप विना मृगघातादिह नरस्य मृग- घातकाले खजत्व तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । ॥		१८५०	पूर्वजन्मनि खरघातादिह नरस्य खर- रोमत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८५	
१८३६	पूर्वभावे परतेलापहरणादत्र नार्याः कङ्कुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।.. ॥		१८५१	गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाढमक्षणादत्र नार्या गर्भधारणामावस्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । ॥	
१८३७	राजपत्न्यां गर्भधारणतोऽत्र नरस्य सर्वधर्मवहिष्कृतस्य पण्डितकथनम् १८०		१८५२	मृग्यकारकुलजस्य भूर्तस्य राजसमान- नीयस्य नानाचौर्यक्रियायुतस्य पुत्रव- जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥	
१८३८	स्वगर्भपोषणार्थं मृगघातादत्र नार्याः खजायागर्भपातनदुःखप्राप्तिस्तदुपा- यश्च । ॥		१८५३	पुरा खरघातानार्याः खररोमत्व तदुपायश्च । ॥	
१८३९	क्षत्रकुलमवस्य कस्यचिन्मेहादिपी- डितस्य भार्याया गर्भोत्थिरत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥		१८५४	पूर्वभावे रीत्यपहरणादत्र नार्याः पि- ङ्गाक्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।.... १८६	
१८४०	पूर्वभावे तुरगावातिनो नरस्यात्रवक्रक- ण्ठत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८१		१८५५	ग्राममेव परसिद्धानहरणानार्या इह गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।... ॥	
१८४१	प्राग्जनुपि शृगालघातादत्र नरस्य पादहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥		१८५६	उष्ट्राघातादिह नरस्य विकृतस्त्रत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥	
१८४२	गगातीरे जातस्य शूद्रस्य नानाधि- भवसमन्वय युवभावे वक्षुहीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तम् । .. ॥		१८५७	पूर्व गर्भपातनपराया अत्र नार्या ब- न्ध्यात्व तत्प्रायश्चित्तम् । ॥	
१८४३	पूर्वभावे शृगालघातादनुज्ञानाद्वाऽत्र नरस्य नार्या वा खजत्वं तदुपायक- थनम् । १८२		१८५८	पुरा कास्यहरणात्पुरुषस्य शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥	
१८४४	पूर्वमश्वघातादत्र नार्या वक्रकण्ठत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।.. .. ॥		१८५९	पचनददेशमवस्य बाहुजाघरस्य कु- लेष्टस्य सुखैश्वर्यघनस्थानवतो जन- प्रियस्य जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥	
१८४५	यमुनातीरे जातस्य बाहुजस्य धन- सौख्यसमन्वितस्य स्त्रीयुतस्थानप- त्यत्वनिदानं तदुपायश्च । .. ॥		१८६०	कास्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तम् । १८७	
१८४६	बलात्कारतो वालिकासमोगादत्र नरस्य पण्डत्व तत्प्रायश्चित्तकथनम् १८३		१८६१	कन्यात्वनिवृत्तये प्रायश्चित्तविधिव- र्णनम् । ॥	
१८४७	पुरा परलुण्ठनतत्परस्य मार्गहन्तुः पादरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । ... ॥		१८६२	सती स्वभार्या पारित्यज्य प्रमादतो- न्यस्त्रीप्राप्तनाशरस्यात्र ग्रहीरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥	
१८४८	पर्वतमागे जातस्य क्षत्रियस्य राजस- म्मानिनो बुद्धिमत्ः पुत्रहीनत्वनिदान- तत्प्रायश्चित्तम् । ॥		१८६३	पूर्व कास्यहरणानार्या इह शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ॥	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१८६४	मोहात्पूर्वमुष्ट्रघातान्नार्या अत्र विहृ- तस्वरत्न तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१८८	१८७९	मोहात्पूर्वमेवे गुडापहरणतोऽत्र ना- र्या गुल्मोदरविपत्तिस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	१९१
१८६५	पूर्व परघृतापहरणतोऽत्र नरस्य ने- त्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	१८८०	कन्ध्यायाः स्वदोषनिवृत्तिपूर्वकम- नुष्ठानविधिकथनं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	"
१८६६	स्वपतिपरित्यागपूर्वकपरपुरुषसगमा- नार्या अत्र ग्रहणरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	"	१८८१	देवद्रव्यापहरणतोऽत्र नरस्य चक्षुः- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१९२
१८६७	द्विजकुलमवस्य किञ्चिद्विषयता वात- रोगपीडितस्य पतिभक्तिपराया मा- र्यायाः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१८८२	वृषममुष्कानिकुहनादत्र नरस्य षण्ड- त्व तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । . . .	"
१८६८	ब्रह्मस्वभक्षणादिह जन्मनि नरस्य संततिनाशकथनं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	१८९	१८८३	पूर्व परघृतहरणादत्र नार्या नेत्ररोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८६९	प्राग्मेवे माक्षिकहरणादत्र नार्या दु- र्गन्वाढयत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८८४	पुरामेवे महिषीघातादत्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८७०	नार्या द्रव्यलोभात्कवसपत्नसितस्य विपप्रदानेन मारणादत्र बाल्ये कुष्ठ- रोगान्वितायाश्चतुर्विंशे वर्षे अग्नि- दाहेन मरण तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	१९०	१८८५	घनमृत्युमोगाद्यैश्चर्यवत्याः शूद्रायाः पुत्रसंततिहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"
१८७१	पूर्वमेवे ब्राह्मघातादिह नरस्य दन्तु- रत्न तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८८६	पूर्व दुग्धापहरणादिह नरस्य बहुम- त्ररोगस्तन्निवृत्त्यै उपायकथनञ्च ।	"
१८७२	पूर्व गुडापहरणादत्र नरस्य गुल्मोद- ररोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । ..	"	१८८७	दुग्धापहरणादत्र नार्या अपि बहुपुत्र- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	१९३
१८७३	यमुनातीरे जातायाः शूद्रया बाल्ये कुष्ठरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८८८	मोहान्महिषीघातेनात्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८७४	पर्वताश्रितसिंधुमण्डले जातस्य यव- नस्य षण्डत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८८९	वृषमस्य मुष्कानिकुहनादत्र मेवे नरस्य षण्डत्व तत्प्रायश्चित्ताभावश्च ।	"
१८७५	ब्राह्मघातिन्या नार्या अत्र दन्तु- रत्न तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१९१	१८९०	पूर्व फलापहरणादत्र जाताया नार्याः पुत्रविहीनत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८७६	पूर्व तैलहरणादत्र नरस्यकण्डूरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१८९१	पूर्वमेवे दधिहरणादत्र नरस्य मेदो- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	"
१८७७	स्वपत्नीपरित्यागादिह नरस्य षण्डत्वं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च ।	"	१८९२	पूर्व महिषीघातान्नार्या अत्र कृष्ण- गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	"
१८७८	स्वभक्ष्यार्थं मृगघातादिह नरस्य ख- ञ्जत्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८९३	वृषनासाप्रवेधकरणाजस्रस्यात्र जन्म- नि युवावस्थायां नासाच्छेदस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
			१८९४	सिधोः पश्चिममार्गे जातस्य महामही- मुष्मन्वर्णशयस्य सर्वसुखपुतस्य	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	पंचपचाशे वर्षेऽरिष्टनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	६९४		अकारणोद्देगवतो दैवत्रलात्पुत्रान्त- रमुखाभावविषयनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	६०१
१८९५	पूर्वे दधिहरणान्तर्या इह भेदोगोमन्- त्रप्रायश्चित्तञ्च ।	"	१९०८	मदगर्वाभ्यां परद्रव्यापहरणात्परद्रो- हाभितापाच्चात्र नरस्य दुर्धरज्वर- पीडा तदुपशमोपायश्च ।	६०२
१८९६	पूर्वं तरक्षुहर्ननादत्र नरस्य नेत्रकान्त- त्य तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९०९	मदमात्सर्यतः सत्कर्मोपरोधकरणा- दिह नरस्य महौषधशतैरपिप्रतिकर्तु- मशक्यज्वरप्राप्तिस्तत्किञ्चित्कथनञ्च ।	६०३
१८९७	वेबालेयम् परस्थापितधातुमयदीप- पात्रहरणान्तर्या इह चक्षुः पीडा त- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१९१०	अस्थिसविशोर्पेषु वेदनादिनानावि- धलक्षणलक्षितज्वरवतः पूर्वसचित- कर्मप्रकाशनं तत्किञ्चित्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१८९८	मधुहरणदोषतो नरस्यात्र जन्मनि भूतिगणित्य तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९११	ज्वरेण प्रसृतागस्य वेदनावतो दिवा रात्रौ क्षणमयसुखिनो हीनबलस्यौ- पधैर्यशान्तज्वरस्य पूर्वकर्मप्रकाश- स्तदुपायकथनञ्च ।	६०४
१८९९	तरक्षुहर्न्या नार्या अत्र भवे कातरा- क्ष्णित्य तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६९५	१९१२	वित्तव्ययमयादितस्य पितृदेवार्चने सकोचकरणादत्र ज्वरप्राप्तिस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च ।	६०५
१९००	पञ्चनददेशे जातस्य शूद्रस्य सकलै- श्वर्यसंपन्नस्य पदत्वकथनं तदुपाया- भावश्च ।	"	१९१३	एकादिकचातुर्थिकापाक्षिकमासिका- दिज्वरप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्त- विधिकथनञ्च ।	"
१९०१	क्षात्रकुलभवस्य कस्यचिच्छौर्योदायार्था- दिगुणवतो घातपीडितस्य भार्याया, शुभाचारकत्या एकापत्योत्तर पुष्पना- शनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९१४	नानाविधज्वरपीडानिबृत्तये भूतना- शदिभ्यो बलिदानविचारस्तन्मन्त्रक- थनञ्च ।	६०६
१९०२	जन्मान्तरोपार्जितदोषभोक्षणाय सौ- ख्यकरदानव्रतकर्मनिरूपणम् ।	६९६	१९१५	गगापूर्वभागे हिमालयसमीपे जा- तस्य क्षत्रियस्य सर्वलोकप्रियकर- स्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१९०३	कस्यचिद्विप्रस्य धनवान्यसमायुक्तस्य भूतैकमार्यस्यान्यभाषातः परमपीडा तन्निदानं तदुपायश्च ।	६९७	१९१६	गगापूर्वभागे हिमालयसमीपे जातस्य शूद्रस्य धनवाहनभोगमुजो नैकाज्ञी- युतस्य ज्वरपीडा तत्किञ्चित्कथनञ्च ।	६०७
१९०४	कस्यचिच्छूद्रकुलजस्य पुत्रपुत्रीयुत- स्य किञ्चिद्विचरतः प्रियभार्यस्य हेमतप्रावृषोः स्वासयुक्तस्य शिरोर्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६९९	१९१७	पावनेऽग्निदोषयुक्ते आमिषास्वादनसो- मगानिन्दाकरणादत्राकस्मान्नरस्यस्ते च्छत्वस्वीकारस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६०८
१९०५	हिमालये जातस्य शूद्रस्य महावि- भवसयुतस्य बहुभ्रामाविषस्य चित्ता- क्लेशमयपुत्रान्तःसुखहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६००	१९१८	गोदावरीदक्षिणतीरे जातस्य द्विज- स्य विद्यावक्तो धर्मतस्य धनैश्वर्ययु- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा-	
१९०६	द्विजयोपितृ-धेनु-तपस्याग्निप्रमृ- तानां पादहननतो नानाविधक्लेशनि- रूपणं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६०१			
१९०७	हिमालये अमात्यवर्जजस्य धनैश्वर्य- सुखान्वितस्य विच्छेदशमनोयुक्तस्य				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	यश्चित्तकथनञ्च ।	६०९	१९३२	कोकणे जातस्य द्विजस्य विद्याशौर्य- गाम्भीर्यं धैर्यादिगुणवतः पुत्ररहितस्य पचाशो वर्षेऽरिचक्रयननिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	६१६
१९१९	पूर्वभवे नारिकेलफलापहरणादिह नरस्य मस्तकव्रणस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६११	१९३३	वाराणस्या जातस्य द्विजस्य मातुल- सहायाद्वाणिज्यनिरतस्य सर्वधर्मवेत्तुः प्रमेहन्वरकटूतिव्रणादिदोगवतः पुत्र- हानित्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६१७
१९२०	सर्वसाधारण्येन यवनीगमनादिह नरस्य शोफसि व्रणस्तदुपायकथनञ्च । "	"	१९३४	गोदावरीतीरे जातस्य द्विजस्य पुत्रव- र्जितस्य भार्याया गर्भस्यैर्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६१८
१९२१	अदत्त्वा वेतन वेद्यागमनादत्र नरस्य शोफसि महाव्रणस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१९३५	हिमालये जातस्य राजसेवापरस्य सेनापत्युर्वैशच्छेदकस्य जातपुत्रविना- शकत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
१९२२	मिष्टकैवर्तादिस्त्रीगमनतोऽत्र नरस्य शोफसि व्रणस्तदुपायकथनञ्च । "	"	१९३६	सांयात्रिकेभ्यो नियतवितादधिक- ग्राहिगो नरस्य मुखामयप्राप्तिस्तत्प्रा- यश्चित्तञ्च ।	६१९
१९२३	विनाहयन्नादिशुभकर्मणि विघ्नकर- णादिह नरस्यान्यवृद्धिरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तञ्च ।	"	१९३७	अप्रकाश्यपराच्छिद्रप्रकाशनात् सा- धुजनपैशुन्याद्भदनव्याधिस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"
१९२४	कामदृष्ट्या कामतप्तागस्य पतिव्रता- स्त्रीबिलोकनादिह नरस्य नेत्ररोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	१९३८	असद्वचनादकृततोषाणां महता दो- षव्यापनान्मुखदन्तक्षताभिषरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	६२०
१९२५	लोमोपहतचेतसा पूर्वं तैलापहरणादिह नरस्याङ्गवैकृतपांडा तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६२२	१९३९	मेघजापहरणाच्छिद्ररोगस्तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"
१९२६	वर्णोत्तरजस्य कस्यचिद्भ्रमवत्सलस्य कृषिकर्तुर्हस्तवामपार्श्वोदिष्टु व्रणा- कुलस्य भार्यायाः प्रदररोगतो गर्भा- स्थित्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१९४०	अनिच्छया प्रमादेन वा प्राणिनेत्रो- पघातादत्र नरस्य नेत्रनाशरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१९२७	हिमालये गंगापूर्वभागे राजवशे जाताया यौवने भर्तुमुखहीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	६२३	१९४१	हंसहन्तुरत्र नरस्य श्वेतकुष्ठस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१९२८	हिमालये वर्णोत्तरकुलभवायाः केक- राक्ष्या यौवने पतिसौख्यराहित्य- निदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ..	"	१९४२	श्वेतवस्त्रापहरणादत्र नरस्य श्वेतम- ङ्कुररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१९२९	पर्वते क्षात्रकुलभवायाः पतिप्रिय- रतायाः सुखैश्वर्यवत्याः सतानव- र्जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२४	१९४३	प्राग्भवे कांस्यहरणादत्र नरस्य पुण्ड- रीकाख्यकुष्ठतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	६२१
१९३०	हिमालये पुण्यदेशे जातायाश्चातुर्या- दिगुणवत्या राजपत्या मर्तुपरित्या- गनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ...	६२५	१९४४	श्वेतकुष्ठप्रशान्तये द्विजातिभ्यो वै- ष्णवेभ्यस्ताम्बूलदानम् ।	"
१९३१	कोकणदेशे जातस्य कस्यचिद्विप्रस्य स्वजनपरित्यागपूर्वकं देशे संचरतोऽ प्राप्तमनोरथस्य विद्यमानायामपि स्त्रियां तत्सुखराहित्यनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	६२६			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१९४६	आधिष्ठायादिमहादुःखप्रदकर्मणा विचारस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२१	१९५९	केदारमण्डले जातस्य वैश्यस्य धनवा- हनमोगवतो राजमान्यस्य सन्तान- सुखराहित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	६२०
१९४६	काश्या जातस्य द्विजश्रेष्ठस्य मृतवत्स- त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१९६०	हिमालये जातस्य वैश्यस्य धनवाह- नमोगवतोऽतिवर्गविदो सन्तानसु- खजितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च ।	६२२
१९४७	कस्यचित्त्वान्नस्य काशिकनिवा- सिनः सन्तानसुखजितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	६२२	१९६१	खशप्रान्ते जातस्य ब्राह्मणस्य धनवा- हनमोगयुतस्य बालमरणनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६२३
१९४८	वाराणसीक्षेत्रे जातस्य धनवतो वैश्य- स्य मृतवत्सत्वनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	१९६२	हिमालये जातस्य गौरवर्णस्य बाल्ये पितृसुखयुतस्य मृतवत्सत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१९४९	वाराणस्यां जातस्य शूद्रस्य मृताप- त्यन्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२३	१९६३	हिमालये जाताया नार्याः पतिमक्ति- परायणाया देवद्विजपराया मृतवत्सा- त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२४
१९५०	काश्या द्विजकुलभवस्य धर्मकर्म- विदो मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	१९६४	हिमालये जातस्य ब्राह्मणश्रेष्ठस्य मतिमतो राजमान्यस्य पितृमातृसु- खोच्चित्तस्य पुत्रशोकाकुलत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	६२२
१९५१	काश्या जातस्य क्षत्रियस्य धनवाहन- मोगयुतस्य मृतवत्सत्वनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तञ्च ।	६२४	१९६५	हिमालये जातस्य द्विजस्य राजमा- न्यस्य धनिनो मृतवत्सत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१९५२	काश्या वणिक्कुलजस्य लोभवतः पापरतस्य मृतवत्सत्वनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६६	हिमालये जाताया नार्याः पतिमक्ति- परायणाया धनवाहनमोगाढ्याया ब्राह्मण्या मूढगर्भतानिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	६२६
१९५३	काश्या जातस्य शूद्रस्य चित्ताक्लेश- समायुक्तस्य बाल्ये पितृसुखोच्चि- तस्य मृतवत्सत्वनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	६२५	१९६७	पर्वतप्रदेशे जाताया ब्राह्मण्याः पति- मक्तिमरायणाया धनवाहनमोगव- त्याः स्वगर्भविनाशनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१९५४	वाराणस्यां जातस्य ब्राह्मणस्य मृत- वत्सत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१९६८	यमुनायाः पूर्वभागे जातस्य राजवश- भवस्य नीतिविदो राजप्रियस्य पितृ- सुखोच्चित्तस्य चित्तास्थैर्यवतो वात- रोगवतः शूलरोगनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	६२४
१९५५	काश्या जातस्य क्षत्रियस्य भार्याया गर्भनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२६			
१९५६	काश्या जातस्य वणिक्पुत्रस्य भृत्य धनवाहनयुतस्य सन्तानमावनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	६२७			
१९५७	काश्या जातस्य द्विजस्य विदुषः सर्वजनप्रियस्य वशच्छेदनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनञ्च ।	"			
१९५८	खशप्रान्ते जातस्य वणिजो भ्रातृ- पुत्रकुलजादिभ्यस्तस्य धनवतः शूद्र- भयपुत्रशोकादिना तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०६९	प्राग्भवे कास्यहृणाचार्या इह शीर्ष- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	६३५		तायाः सर्वकार्येषु शक्ताकुलायाः पुत्रशोकनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् ।	६४१
१०७०	हिमालये पर्णविक्रयिशूद्रवृक्षजाया नार्या व्रतानुकाक्षिण्याः स्नानदान- पराया विधवाया एकास्या दरिद्रा- याः पतिमरणचिन्तादिनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तम् ।	६३५	१०७९	नानाविधपातकावशेषतोऽत्रोत्पन्नानां रोगाणामुपशमाय दानयोग्यब्राह्मण- कथनं दानप्रकारकथनं मंत्रकथनम् ।	६४२
१०७१	हिमालये द्विजकुलजाताया धर्मकर्म- युताया विधवाया निदानं तत्प्राय- श्चित्तम् ।	६३६	१०८०	भाविनः कर्मणः पुरा निमित्तानि म- वति तेनैव सर्वेषां सुखदुःखादिप्रा- तिकथनम् ।	६४४
१०७२	पूर्व व्यभिचाररताया नार्या अत्र व्यभिचार एव प्रवृत्तिकथनम् ।	६३७	१०८१	गृहमेषिनो गृहे स्थितानां शल्यानां सर्वेन दुःखोत्पत्तिस्तद्विचारश्च । "	
१०७३	हिमालये जातस्य वणिक्कुलमकस्य राजमानस्य सन्धिविग्रहादिचतुरस्य घनवाहनभोगाढ्यस्य ब्राह्मणाति- थिपूजकस्य शत्रुपीडासर्वगन्ध्या- युक्तत्वादिनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् ।	"	१०८२	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य राजमा- न्यस्य शूद्रस्य घनवाहनभोगयुतस्य चित्ताकेशरोगपुत्रदुःखादिनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	६४५
१०७४	हिमालये जातस्य द्विजस्य घनवा- न्यादियुतस्य सन्तानसुखवर्जितत्वा- दिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	६३८	१०८३	गोदावरीतीरे जातस्य कस्यचिन्नरस्य ब्राह्मणातिथिपूजकस्य तीर्थयात्रापर- स्य स्त्रीपुत्रसुखराहित्यनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तम् ।	६४६
१०७५	केदारमण्डले जातस्य ब्राह्मणस्याधि- कारप्रसंगेन मित्रव्यविनाशमतो बुद्धिमतः कनिष्ठपुत्रमरणनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ...	६३९	१०८४	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य देवब्रा- ह्मणभक्तस्य विद्याभ्यासरतस्य राज- मान्यस्य स्त्रीपुत्रवर्जितस्य द्विजस्त्री- समादुत्पन्नलक्षणनिरूपणं तन्निवृत्त- ये प्रायश्चित्तविधिकथनम् । .	"
१०७६	केरलदेशे जातस्य द्विजवशमवस्य धर्मकर्मविदो नरनारायणाश्रमे देवपू- जकस्य सकलैश्वर्यवैतः स्त्रीपुत्रजनक- सुखहीनस्य देशत्यागनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	६४०	१०८५	हिमालये जातस्य महाब्रह्मनिनो सवि- विग्रहादियुतस्य देवब्राह्मणपूजकस्य- पुत्रमरणदुःखितस्यैतद्दुःखनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	६४७
१०७७	मथुरामण्डले सकरजात्युत्पन्नस्य महा- विभवविस्तरस्य धर्मकर्मविदः पण्ड- त्त्वनिदानं गगाया मरणतः पापक्ष- यकथनम् ।	६४१	१०८६	हिमालये गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य व्यभिचाररतस्य निन्दकस्य पापबु- द्धेर्वीररोगाज्ज्वरपीडानिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् ।	६४८
१०७८	हिमालये जाताया क्षत्रियाया नार्याः पतिभक्तिपराया राजकार्यकारिण्याः कापव्ययुतायाः शत्रुमीत्या दुःखि-		१०८७	हिमालये पुण्यदेशे जातस्य द्विजस्य घनाढ्यस्यातिप्रियवदस्य रक्तगौरव- र्णस्य मतिमतो राजमान्यस्य प्रता- पिन पित्तरोगतः पीडानिदानं तन्नि- वारणाय प्रायश्चित्तकथनम् । "	

॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुण—कर्मविपाकविषयानुक्रमणिका समाप्ता ॥

ॐ

अथ

* वृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकः *

प्रारभ्यते ।

अध्यायः १.

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसूर्याय नमः ॥

मोहान्धकारमग्नानां जनानां ज्ञानराग्निभिः । कृतशुद्धरणं येन तं नौमि शिवभास्करम् ॥ १ ॥
अरुणः परमं ज्ञानं जिज्ञासुर्वेदलोचनम् । ज्यौतिषं वेद्यमग्न्यं च शुद्धमध्यात्मसंज्ञकम् ॥ २ ॥
नृणां कर्मविपाकं च मानुष्ये दुर्लभं परम् । धर्मो धर्मं च यत्किञ्चिद्यत्र सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ ३ ॥
आराधयन्नविं रौद्रं तपस्तेपे सुदुस्तरम् । प्रीतो वरार्थिने तस्मै प्रोवाच भगवान्नाविः ॥ ४ ॥
यत्तेऽभिलषितं सूत तत्त्वं सर्वमवाप्स्यसि । नृणां कर्मविपाकं च शुद्धाद्गुह्यतमं परम् ॥ ५ ॥
गोपितं सर्वशास्त्रेषु प्रत्यक्षं सत्यप्रत्ययम् । आश्चर्यं नास्तिके लोके त्रिकालाश्रयमद्भुतम् ॥ ६ ॥
चक्षुरूपं च जन्तूनां कर्मपाशनिष्कन्तनम् । कर्मणा जायते जन्तुः कर्मणैव विलीयते ॥ ७ ॥
कर्मणा नरकं सूत स्वर्गं याति च कर्मणा । देवत्वमानुष्याजीवो राक्षसत्वं च कर्मणा ॥ ८ ॥
कर्मणा बन्धमायाति मोक्षमायाति कर्मणा । कर्मणा पतनोच्छ्रायौ नृणां जन्मनिजन्मानि ॥ ९ ॥
सुखं दुःखं च यत्किञ्चित्सर्वं कर्माश्रितं यतः । त्रिविधं संचितारब्धक्रियमाणमिति ध्रुवम् ॥ १० ॥
स्वकर्मजं फलं सूत कायवाङ्मनसोत्थितम् । तच्च द्वा जन्तवो दैवान्नित्यं स्थानाश्रमन्तरे ॥ ११ ॥
नीयन्तेऽत्र यथा दुर्गाद्रनालोके बनेचराः । प्रारब्धकर्मणां सूत भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ १२ ॥
संचितक्रियमाणानां प्रायश्चित्तैस्तथैव च । कर्मणा कर्मणश्छेद इति वेदविदो विदुः ॥ १३ ॥
आयसनं यथा यत्नादायसस्य निष्कन्तनम् । अतीन्द्रियं कर्मफलं गहनं व्यक्षयत्यलम् ॥ १४ ॥
शास्त्रमेतद्यथा दीपो द्रव्याणि तमसि स्थितः । धर्मशास्त्रे च यत्प्रोक्तं प्रायश्चित्तं मनीषिभिः ॥ १५ ॥
तत्सामान्याद्वेद्यत्र विशेषात्पुनराभवे । किं पापं कैः कृतं कस्य साहाय्यात्तस्य किं फलम् ॥ १६ ॥
प्रारब्धार्थं मया सार्धं फलस्यापि व्यवस्थितिः । सर्वसंकरसंचैतान् विशेषात्प्राग्भवं शृणु ॥ १७ ॥
यमो वैवस्वतः सूत साक्षाद्धर्मः सनातनः । आनन्त्याजीवधर्मेषु पुण्यपापेषु शङ्कितः ॥ १८ ॥
किं कर्तव्यमिति भ्रान्तः पृष्ठवान्मां पुराऽनघ । प्रीतोऽहं प्रददौ तस्मै धर्मो धर्मविनिर्णयम् ॥ १९ ॥
यमाय शास्त्रमेवैतद्यमः शुक्राय धीमते । शुक्रः प्राप्य सुरारिभ्यः सर्वान् कामानवाप्तवान् ॥ २० ॥
तथेन्द्रो बालिखिल्येभ्यः क्रीडितोऽभूद्यदाण्डज । पप्रच्छ मां तदा जीवः शकस्थानन्दनवर्धनः ॥ २१ ॥
ततो ददावहं तस्मै शास्त्रं देवोपकारकम् । प्राप्येदं गुरुतां प्राप्तो जीवो यस्माद्विवेकिसात् ॥ २२ ॥
शुरुवादाभिसंतप्तो याज्ञवल्क्यस्तथा मुनिः । मत्तः सर्वमिदं प्राप्य योगीशत्वमुपागतः ॥ २३ ॥
एवमाद्यैरधीत्यैनमपि सर्वे द्विजोत्तमाः । गन्धर्वसिद्धनागाद्यास्तत्त्वतोऽध्यापितास्तथा ॥ २४ ॥
श्रुतिस्मृतिपुराणाङ्गक्रियाद्युक्तफलानि वै । श्रवणोत्थानि चान्यानि भविष्यान्ति कलौ मुने ॥ २५ ॥
नैतच्चाल्पफलं सूत जीवजानिस्पर्धं यतः । जातिस्मृतिं कलवेवेत्युक्तं नान्यन्मनीषिभिः ॥ २६ ॥

पूर्वे सूर्यादिभक्तानां धर्मशास्त्रानुवर्तिनाम् । वेदाम्नासाद्युक्तपुण्याजातिस्मृतिवतां नृणाम् ॥ २७ ॥
 अत्र जन्मपरिज्ञानमन्येषां भ्रान्तिरेव च । शैशवे यूनि वार्द्धके यत्र पुण्यबलादिह ॥ २८ ॥
 लक्षितो लक्षणैश्चोक्तैर्जीवस्तत्रैव पृच्छति । कम्पन्ति त्रिविधाः पापाः पूर्वजन्मसमर्जिताः ॥ २९ ॥
 धर्माः समुदयन्त्यत्र श्रुते सूर्यारुणेऽण्डज । यः शृणोति नरश्चास्मिन् स्वाध्यायं विधिनाण्डजम् ॥ ३० ॥
 सोऽत्र जन्मजपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः । श्रुत्वैनं पुस्तकं यः प्राक् प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ३१ ॥
 तस्य सर्वाणि कार्याणि प्रसिद्ध्यन्ति ममाज्ञया । पुत्रार्थी लभते पुत्रं दारार्थी लभते स्त्रियम् ॥ ३२ ॥
 राज्यभ्रष्टो लभेद्राज्यं क्षीणायुर्जियते न च । मुच्यतेऽत्र महारोगी कुष्ठादिभ्यः प्रपीडितः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत यथोक्तेऽत्रैव जन्मनि । यथोक्तपापोपशमात्सर्वान् कामानिहाप्नुयात् ॥ ३४ ॥
 मध्यान्मध्यफलं सूत कनिष्ठात्पापशोधनम् । सर्वस्वं च महापापे तदर्धमुपपातके ॥ ३५ ॥
 तूर्यांशं सर्ववित्तस्य पातके पापशोधनम् । द्रव्याशुद्धौ महाभाग विधिपात्रविवर्जिते ॥ ३६ ॥
 कृत्स्नं फलं तदामोति द्विघ्नं त्रिघ्नं नियोजयेत् । (अकृतेऽत्र यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं करोति यत्) ॥ ३७ ॥
 काम्यं कर्म च तत्सर्वं भस्मीभवति दारुवत् । तस्मात्पूर्वं प्रयत्नेन कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ ३८ ॥
 पापनाशे तथा जाते पश्चात्काम्यं प्रसिद्ध्यति । प्रायश्चित्तं तु यः कुर्याद्द्विघ्नं त्रिघ्नं चतुर्गुणम् ॥ ३९ ॥
 सोऽचिरैर्यैव कालेन सर्वान् कामानिहाप्नुयात् । श्रुतेऽपि पापबाहुल्यादवस्थान्तरमेवतः ॥ ४० ॥
 कार्यसिद्धिर्न चेदत्र शृणुयाद्विधिवत्पुनः । वारत्रयं महाभाग प्रायः पापविशोधनात् ॥ ४१ ॥
 कार्यसिद्धिरवश्यं स्यादिति मे परमं वचः । तत्ते सर्वं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनम् ॥ ४२ ॥
 नातः परतरं तज्ज्ञैः प्रायश्चित्तमुदाहृतम् । नैवं शृणोति यो मोहादाधिव्याधिप्रपीडितः ॥ ४३ ॥
 तमवेहि महापापैराक्रान्तं दैववातितम् । न यस्य कस्यचिद्देयं ज्ञानं क्षुद्रे च दुर्जने ॥ ४४ ॥
 हीनसत्त्वे दुराचारे दद्यान्नेभिष्फलं भवेत् । पाखण्डारिक्तैर्भूतेषु यः श्रावयति मूढधीः ॥ ४५ ॥
 स याति नरकं घोरं यः शृणोत्येवमेव वा । न चास्यालोकनं कार्यमकार्यं विनतासुत ॥ ४६ ॥
 अकार्यं दृष्टवान् सूत प्रायश्चित्ती भवेत्ततः । सूर्यारुणोक्तं विख्यातं त्रिषु लोकेषु चाद्वयम् ॥ ४७ ॥
 अध्यायैः शतसाहस्रैर्युक्तं स्वर्गे प्रतिष्ठितम् । प्रमाणमस्य ग्रन्थस्य चतुर्लक्षं चतुर्गुणम् ॥ ४८ ॥
 लक्षमेकं तु मानुष्ये जीवावर्ते मयोदितम् । तस्मिन् पुण्यकृतां जन्म लक्ष्यं पापात्मनामपि ॥ ४९ ॥
 तत्राष्टादशसाहस्रं होराशास्त्रमनुचमम् । गर्भावानादिदेहान्तं शुभाशुभनिरूपणम् ॥ ५० ॥
 पञ्चविंशतिसाहस्रं स्वर्गारोहणसंज्ञकम् । जातिस्मरं तु लक्षार्धं जीवानामण्डजोत्तम ॥ ५१ ॥
 गुह्यं कर्मविपाकार्थं वक्ष्येऽहं शृणु तत्त्वतः । पुरा कृतयुगस्यान्ते मयो नाम महासुरः ॥ ५२ ॥
 भक्त्या पप्रच्छ ब्राह्मो मां त्रिस्कन्धं गणिताभिघम् । सहस्रप्रमितं सर्वं द्विधा गणितसंयुतम् ॥ ५३ ॥
 तस्मै ददावहं प्रीत्या चैतत्स्कन्धत्रयं भुत । विदित्वा ह्यादिपुरुषात्स्वर्णगर्भः सनातनः ॥ ५४ ॥
 ज्योतिःशास्त्रं समग्रं मां प्रादान्मर्येव संस्थितः । ब्रह्मणे चाप्यहं वेधा ऋषिभ्योऽर्पित्य एव च ॥ ५५ ॥
 सूर्यः पितामहो व्यासो वशिष्ठोऽत्रिः पराशरः । च्यवनो जमदग्निश्च शृगुरगोऽङ्गिरा मुनिः ॥ ५६ ॥
 शातातपो मनुर्दक्षः कश्यपो नारदस्तथा । यवनो भागुरिश्चैव भारद्वाजो यतस्त्वमी ॥ ५७ ॥
 ऋषयोऽन्येपि कालज्ञा ज्योतिःशास्त्रप्रवर्तकाः । न त्रिणि न च नक्षत्रं न वारः करणं तथा ॥ ५८ ॥
 आपेक्षितं क्वचित्सूत यदार्तः परिपृच्छति । न चेज्यो मृगांसिहस्यो वृद्धो बालस्तथास्तगः ॥ ५९ ॥
 शुक्रो बाप्यतिचारस्यो मलमासोऽप्यदोषदः । तथैव पापोपशमे देशं कालं न चिन्तयेत् ॥ ६० ॥
 रात्रौ निमन्त्रणं कुर्यात्पुस्तकं सूर्यदैवतम् । रजण्यां त्वत्कृते तस्मिन् दिवा कुर्यात्तथोक्तवान् ॥ ६१ ॥

गन्धपुष्पाक्षतफलैर्विवेचैर्विवेष्टतः । दीपैर्विचित्रैर्विधिना धूपैर्नानाविधैस्तथा ॥ ६२ ॥
 ॐ सूर्यारुणाभ्यामिति नमोऽन्तेन प्रपूजयेत् । वेष्टयेच्छुभवल्लेखे रुक्मं तत्र निधापयेत् ॥ ६३ ॥
 दैवज्ञं प्रजयेत्पश्चाद्गन्धपुष्पफलाक्षतैः । वस्त्युग्माङ्गुलीयाद्यैर्भूपणैर्विवेचैः शुभैः ॥ ६४ ॥

पश्चात्प्रदापयेन्मन्त्रमाचार्यः पृच्छकाय वै ।

ॐ नमः सूर्याय मम कर्म प्रकाशय प्रकाशय सत्यं ब्रूहि ब्रूहि स्वाहा ॥

स्त्रीशूद्रौ पृच्छकं सूत त्विदं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६५ ॥

सर्वसाक्षिन् नमस्तुभ्यं जगदानन्दवर्धन । विधिरूप त्रिलोकेषु भगवन्नुष्णदीधिते ॥ ६६ ॥
 विमुक्तं पुण्यपापानां सर्वं कर्म प्रकाशय । साक्षी त्वं सर्वभूतानां धर्माधर्मानुवर्तिनाम् ॥ ६७ ॥
 एवं निमन्त्र्य विधिना परेहनि खगेश्वर । दैवज्ञमन्दिरं प्राप्य निर्जं कार्यं निवेदयेत् ॥ ६८ ॥
 तद्दिने प्रातरुत्थाय स्नात्वा प्रयतमानसः । फलाक्षततिलैः पुष्पैर्दीधिर्दूर्वाङ्कुरैः शुभैः ॥ ६९ ॥
 सरत्नचन्दनैरेभिः सूर्यार्घ्यं प्रदापयेत् । तल्लिगमन्त्रैर्विधिवन्मस्कृत्य च भास्करम् ॥ ७० ॥
 देयं पापघटं तत्र घृतपूर्णं सदक्षिणम् । आहूय मनसा कुम्भे पातकान् पूर्वजन्मजान् ॥ ७१ ॥
 स्थापयेच्च गणेशादीन् कलशं चैव पूरयेत् । पात्रं तान्नमयं श्रेष्ठं पलैः शतमितैः शुभम् ॥ ७२ ॥
 तस्यार्घ्यं च तदर्धं वा शक्त्या नार्घ्यं प्रकल्पयेत् । वेष्टयेत् पट्टवल्लेखे कुशवारिसमन्वितम् ॥ ७३ ॥
 अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । रवेस्तु प्रतिमा कार्या पलेनार्घ्यपलेन वा ॥ ७४ ॥
 मर्पिर्द्वादशभिर्वापि तदर्धार्धेन वा पुनः । हिरण्मयी यन्त्राकारा लेख्या पद्मोपमापि वा ॥ ७५ ॥
 पूजनीया च विधिवदुपचारैश्च षोडशैः । अष्टोत्तरेण मन्त्रेण स्थाप्या वै कलशोपरि ॥ ७६ ॥

मन्त्रः—ॐ नमो नारायणाय ।

तदग्रे वाचयेद्वर्णात्पुस्तकं सूर्यदैवतम् । वाचकाय प्रदेया सा श्रवणान्ते विधानतः ॥ ७७ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्तस्मै वस्त्राण्याभरणानि च । मृशय्याश्वासनादीनि शक्त्या च प्रतिपादयेत् ॥ ७८ ॥
 अत्र जन्मजपापेभ्यो मुक्तः स्यान्नात्र संशयः । श्रुत्वानेन विधानेन विधिज्ञं तं विसर्जयेत् ॥ ७९ ॥
 अत्र चावाहयेद्विद्वान् वेदशास्त्रसमन्वितान् । दैवज्ञांश्चार्चयेद्द्रव्यैर्विवेचैर्भोजनैः शुभैः ॥ ८० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याह्नसंवादे कर्मविपाके शास्त्रोपासनाध्यायः प्रथमः ॥ १ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन गणितं सर्वं शास्त्रस्यास्य विधानतः । जानास्यत्र वयं ब्रूहि प्राग्जनुर्भवनं तथा ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि गणितं प्राणिनामिह । पूर्वजन्मोद्भवानां च मनुजानां परिस्फुटम् ॥ २ ॥
 स्वर्गोक्षनरकस्थानां तिर्यक्स्थानां परत्र च । नादेयं चातिभक्तानां जातिस्मृतिमहात्मनाम् ॥ ३ ॥

गणितम्—

फलाक्षराणि विन्यस्य तथा नामाक्षराणि च । योजयेच्छतमध्याङ्के क्षेपान् व्याख्याविज्ञोस्तथा ४
 लघं तात्कालिकं योज्यं पङ्क्तिरेषा स्फुटा भवेत्तासा द्विधा विभजेदेनां नागव्योमेन्दु १०८भिस्ततः ॥ ५ ॥

१-२ नास्ति—खपु० । ३ पृच्छकौ—खपु० । ४ देवत्र गृहमाहय—इति पाठान्तरम्—खपु० । ५ अत्राश्लेष इति—
 खपु० । ६ वाचयेद्भक्त्या—खपु० । ७ “प्रश्ने द्वितीये पूर्वोक्तं आशीष्वा यथाविधि । तृतीये पूर्वकथित द्वय चोक्त्वा
 चदेनंयम्” इत्यादिक मन्त्रे—खपु० ।

लब्धं नियोजयेत्पङ्क्तौ शेषोऽको वीजसंस्कृतः । द्विस्था वेदगुणा भक्त्या ह्यष्टोत्तरशतेन सः ॥ ६ ॥
 लब्धान्विता पुनः शेषे चन्द्रो ज्ञेयो मनीषिभिः । द्विस्था साष्टवचन्द्रैः १०८ सा लब्धा युक्तावशेषकैः ७
 भौमो ज्ञेयस्तु तत्काले स्फुटो वीजान्वितः सदा । पङ्क्तिर्द्विधा द्विगुणिता गजपूर्णन्दु १०८ भाजिता ८
 लब्धेन सा पुनर्योज्या शेषे तद्वद् बुधः स्फुटः । श्रेण्यधः स्थापनीया तु साङ्गाष्टाभ्रनिशाकैः १०८ ॥ ९ ॥
 लब्धान्विता ततः शेषे गुरुर्वीजेन संयुतः । द्विधा खेन्दुहता श्रेणी रसोनाष्टाधिकेन तु ॥ १० ॥
 शतेनाप्तयुता शेषे शुक्रो वीजान्वितो निर्तः । द्विस्था पङ्क्तिः शरैर्निघ्ना विहता साष्टखेन्दुभिः ॥ ११ ॥
 लब्धान्वितावशेषे तु शनिर्वीजान्वितः स्फुटः । सा द्विधा सप्तगुणिता गजपूर्णन्दुभाजिता ॥ १२ ॥
 लब्धान्विता पुनर्मक्ता तैरेव विहगेश्वर । स्ववीजसंस्कृतौ शेषौ राहुकेतु स्फुटौ स्मृतौ ॥ १३ ॥
 राशेर्नवांशकाद्वापि वीजान्युक्तानि तद्वलात् । नवांशकानां संख्याङ्कमष्टोत्तरशतं त्विह ॥ १४ ॥
 विचार्य स्वमूर्णं कृत्वा साधयेत् खेचरान् फुटान् । सूर्योद्देशस्य विज्ञानं चन्द्राब्जातेस्तथैव च ॥ १५ ॥
 भौमाच्च वयसो ज्ञानं बुधात्सखीर्षुनपुंसकम् । जीवात्सहाया विज्ञेयाः शुक्रात्प्राग्धर्मनिर्णयः ॥ १६ ॥
 मन्दादायुस्त्वगोः पापं केतोरीष्टं च सूचितम् । ग्रहशेषैक्यमर्कादयं चन्द्रहीनं कुजान्वितम् ॥ १७ ॥
 बुधघ्नं गुरुशुक्राभ्यां युक्तं मन्दोर्नितं तथा । दशघ्नं चन्द्रसंयुक्तं पूर्णनेत्रैर्हृतं सुत ॥ १८ ॥
 तत्त्वावशेषं क्वादिघ्नं स्वबीजोनयुतं च यत् । अघ्याये तन्मिमे वत्स दैवज्ञो हि प्रकाशयेत् ॥ १९ ॥
 स्नानं दानं जपं होमं स्वाध्यायं देवतार्चनम् । गोविमशुरुवृद्धानामतिथीनां च पूजनम् ॥ २० ॥
 गयाश्राद्धं व्रतं चैव पुण्यतीर्थाधिवासनम् । पापघ्नं सर्वमित्याद्यं स्वाध्यायोक्तं य आचरेत् ॥ २१ ॥

तत्कार्यं तस्य जीवस्य सर्वं सिध्यति नान्यथा ।

सूर्यारुणोक्तीमिति यः शृणुयान्मनुष्यः स्वाध्यायजं निर्विलम्बत्र पुरामवोत्थम् ।

सर्वश्रुताध्ययनजन्यफलान्यवाप्य सक्रीडयत्यमरवृत्तिभिरारिर्लोके ॥ २२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्वादे कर्मविपाके गणिताध्यायो द्वितीयः ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वर्णस्वराङ्कान् क्षेपाङ्कानां धिव्याधिस्वरूपजान् । वक्ष्येऽहं मन्त्ररूपांस्तान् सर्वं तैरेव सिद्ध्यति ॥ १ ॥

क्राश्विवाणाष्टनवाष्टदशा रामाब्धिचन्द्रादिरसाः स्वराङ्काः ।

नर्गागपातालकुन्दसदशा वाणाष्टपञ्चाङ्कहगप्रिवेदाः ॥ २ ॥

कुसप्ततर्का नगतकवेदाः कुनन्ददशा शरनागवाणाः ।

अष्टाश्विरामाब्धिकुपर्वताश्च वर्णाकसंख्या क्रमशश्च कार्या ॥ ३ ॥

अथ व्याध्याधिक्षेपकाः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रशुक्रुत्तिसमा योज्या क्षेपा व्याध्याधिजाः सुतः । प्रश्ने द्वित्रिचतुर्थोक्ते योज्याः क्षेपाश्च तन्मिताः ॥ ४ ॥

क्रमशो वक्ष्यमाणाश्च नामसंकीर्तनादिह । आयुर्मये राजयक्ष्मकासश्वासमगंदराः ॥ ५ ॥

शूलशोफत्रणं गण्डमालाछर्दशसंज्ञकाः । क्षेपास्तेषां मया प्रोक्ताः शृणु पुत्र प्रयत्नतः ॥ ६ ॥

विंशोत्तरं शतं पञ्च वेदविश्वसुरैर्मिताः । नवाष्टमनुदिशुद्रादित्याश्च क्षेपका मताः ॥ ७ ॥

ततः पापदुरपस्मारपित्तवातकफामिघाः । मन्दामन्यजीर्णप्रदराः काश्यपे महाश्मरीयुताः ॥ ८ ॥

क्षेपा भूपेन्द्रतियथश्चतुराशीतिसंमिताः । जिनघृतिवृत्तिप्रतिशद्वाप्राः पञ्चदिकस्वराः ॥ ९ ॥

पुनर्वि सर्पिग्रहणीकृच्छ्रबल्मीकसंज्ञकाः । शिरोमुखनसाचक्षुःकर्णकण्ठमुजाग्रिजाः ॥ १० ॥
 तत्क्षेपकाश्चाष्टमिता द्वाद्याद्यैर्विभ्रान्तकैर्हताः । वातरक्तोदरव्याधयोः क्षेपकौ नवदिङ्मिता ॥ ११ ॥
 गुदलिङ्गरोरत्र क्षेपकाः षष्टिसंमिताः । दुस्त्वग्दुश्चर्मदद्रूणां क्षेपः षड्विचष्टपङ्कगुणः ॥ १२ ॥
 सर्वकुष्ठे महाभाग क्षेपास्त्वष्टादश स्मृताः । मर्वाङ्गोरोगजश्चात्र षडष्टमिति संगुणः ॥ १३ ॥
 तदर्धोन्मादजः सूत तस्यार्धः सर्वदुःखजः । सूतावेशादिकस्त्रिघ्नः स एव क्षेपकः स्मृतः ॥ १४ ॥
 कार्यसिद्धेस्तथा पञ्चैकादशघ्नः प्रकीर्तितः । एकादशमितैर्निघ्नास्त्वेकादशमिताः सुत ॥ १५ ॥
 महत्पदाप्त्यै क्षेपोऽयं पूर्वपुण्यैः प्रसिद्धयति । एकादशमिता द्विघ्ना लक्ष्मीक्षेपस्तथैव च ॥ १६ ॥
 स त्रिघ्नः पक्षिशार्दूल क्षेपः सर्वसुखावहः । तथा नवगुणाः प्रथमं क्षेपाः पुत्र सुखार्थकाः ॥ १७ ॥
 एवं सप्तगुणाः सप्त स्त्रीसुखक्षेपकाः स्मृताः । सप्ताष्टगुणितक्षेपो विचारे भर्तृजेऽण्डज ॥ १८ ॥
 स्त्रीदोषानप्यहं वक्ष्ये विशेषाद्गुरुद्वयज । अगुण्यसंभवा बन्ध्या गर्भरक्तलाव तथा ॥ १९ ॥
 कन्यासूर्मृतवत्सा च बन्ध्या लेकमुता तथा । बालवत्सा भृतोत्पन्ना सप्तदोषैरुपुत्रिणी ॥ २० ॥
 दोषक्षेपाः क्रमात्पंच हतास्त्वेकादिसप्तकैः । एषा ते कथिता सूत क्षेपकोत्पत्तिरुत्तमा ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यार्यगणवादे कर्मविपाके क्षेपश्चव्याख्यस्तृतीयः ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

जन्मदेशपरिज्ञानं प्राग्भवे तत्र जन्मनि । तदाचक्ष्व त्रिलोकेश कथं सूर्यस्फुटात्स्फुटम् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

किराता यस्य पूर्वोऽन्त्ये पश्चिमे यवनाः स्मृताः । उत्तरं यत्समुद्रस्य हिमाद्रेश्चैव दक्षिणम् ॥ २ ॥
 वर्षं तद्भारतं नाम कर्मक्षेत्रं सुवि स्थितम् । शुभाशुभानि कर्माणि तस्मिन् बीजानि चाण्डज ॥ ३ ॥
 सुखस्वर्गापवर्गाणां प्राप्तिः पुण्यफलं स्मृतम् । तिर्यङ्मरकदुःखानां भोगः पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 भ्रूवादिदिक्कामदैन्द्रं ताभ्यर्पणं गमस्तिमान् । वारुणं खण्डकं तस्मिन् गान्धर्वमय नागकम् ॥ ५ ॥
 सौम्यं कशेरुखण्डं स्यादेषु सर्वेऽन्त्यजाः स्थिताः । मध्ये कुमारिकाखण्डमत्र वर्णव्यवस्थितः ॥ ६ ॥
 जातिस्मराणां सततं प्रसूतिरिह जायते । पूर्वपुण्यवशेनैव कदाचिद्गुरुद्वयज ॥ ७ ॥
 एतत्ते सर्वमाख्यातं कर्मक्षेत्रं हि भारतम् । प्रागत्र क स्थितिश्चास्मिन्नन्तूनामन्यथोच्यते ॥ ८ ॥

१ “त्वेकादिजा तथा” इति खसज्जकपुस्तकस्थपाठः । २ अत्रेदं स्पष्टम्—आयुः १२०, भय ९, राज्यक्षम ४, कासवास १६, भगन्दर ३३, शूल ९, शोफ ८, व्रण १४, छर्दि ११, अर्शः १२, पाण्डु १६, अपस्मार १४, पिच १९, वात ८४, कफ ४, मदाग्नि १८, अजीर्ण २०, प्रहर ३०, कार्श्य ९०, प्रमेह १००, अस्मरी ७०, विसर्प १६, सप्राहिणी २४, मूत्रकृच्छ्र ३२, वातकी ४०, आस्थपाकतालुव्रणजिह्वास्तम्भ-जिह्वाव्रणदन्तोरोगसखलद्वान्नीत्वादिसग्रहः । क्षेपक एकविंश एव । नासारोग ६४, नेत्ररोग ७२, कर्णरोग ८०, कण्ठरोग ८८, मुजस्तम्भ ९६, पादरोग १०४, वातरक्त २९, उदररोग १०, गुदलिङ्गरोग ६०, त्वग्रोग ३६, दुश्चर्म १२, दद्रुरोग ४८, सर्वकुष्ठ १८, सर्वोरोग ४८, उन्माद २४, सर्वदुःखमव १२, सूतावेशादि ३६, कार्यसिद्धि ९९, महत्पदाप्ति १२१, लक्ष्मीसुख १२२, सर्वसुख ६६, पुत्रसुख ४६, स्त्रीसुख ४२, भर्तृसुखादिविचारक्षेपः ९६, अगुण्यसंभवक्षेपः ९, बन्ध्या १०, गर्भरक्तलाव १९, कन्याप्रसूति २०, मृतवत्सा २९, एकादिबन्ध्या ३०, बालवत्समृतोत्पन्नादि ३९, इति रोगसमक्षेपाः । कार्यसमक्षेपाश्च द्वित्रिप्रश्नान्मितक्षेपाः ।

मानुषीं तनुमाश्रित्य यस्मिन् देशेऽजनि स्वयम् । जीवोऽयं प्राग्भवे तत्र नानाकर्मफलैर्बुधः ॥ १९ ॥
 तद्देशजन्मकर्मदिव्यवस्था क्रमतो भृशम् । सूर्यादिभ्यो मया प्रोक्ता विनितानन्दवर्धन ॥ १० ॥
 सूर्याभिधे तु प्रथमे रवौ हि गरुडायज । प्राग्भवेऽयं प्रयागेऽभूत्काश्यां जातोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 व्यर्थमाख्ये द्वितीये तु देशे पञ्चनदेऽजनि । स्वयं प्राक्संभवे सूत मथुरायां तु सांप्रतम् ॥ १२ ॥
 तृतीये तु भवे नास्ति पूर्वजन्मन्यभूत्सुत । प्रादुर्भूतस्त्वयोध्यायां कामरूपेऽत्र जन्मनि ॥ १३ ॥
 हस्तिबन्धे पुरा जातो ह्यभवत्वाश्रुसंज्ञके । कोशलख्येऽत्र जनुषि प्रादुर्भूतश्चतुर्थके ॥ १४ ॥
 स्वयं प्राङ् मिथिलाजातो जातश्चात्र भवेऽण्डज । वनवासाभिधे देशे पञ्चमे पूषसंज्ञके ॥ १५ ॥
 षष्ठेऽर्कसंज्ञके ह्यासीत्प्राग्भवे जनितस्त्वसौ । भूचक्रदेशेऽत्र भवे सार्णवेऽवन्तिके तथा ॥ १६ ॥
 किरातदेशे प्रागासीत्सवितर्यत्र जन्मनि । प्रादुर्भूतो विदभेऽसौ सप्तसंख्ये च पुत्रक ॥ १७ ॥
 पूर्वज्जनि स्वयं जन्तुदेशे खेटपुराभिधे । जन्मन्यत्राष्टमे जातः सिंहले रविसंज्ञके ॥ १८ ॥
 गभस्तिहस्तेऽनवमे मलयाचलमाश्रिते । देशे जातः पुरा सूत कान्यकुब्जेऽत्र जन्मनि ॥ १९ ॥
 ताप्याश्रिते महादेशे प्राग्भूदत्र जन्मनि । गौडे जातौडजसंज्ञे दशसंख्ये खगेश्वर ॥ २० ॥
 कालाख्ये प्राग्भवेऽसूत त्वेकादशमिते ह्यसौ । प्रकाशसंज्ञके देशे मागधे चात्र जन्मनि ॥ २१ ॥
 मृत्युनाम्न्यभवत्पूर्वं भवे द्वादशसंज्ञके । वङ्गदेशेऽत्र जनुषि कौङ्कणे गुर्जरे तथा ॥ २२ ॥
 नासिकाख्ये महादेशे पुरासीद्वात्रिसंज्ञके । प्रादुर्भूतस्त्वसौ देशे मालवाख्ये त्रयोदशे ॥ २३ ॥
 अथो प्रयागरे नास्ति चतुर्दशमितेऽण्डज । स्त्रीराज्ये प्रागसौ जातश्चोडिपाणाभिधेऽधुना ॥ २४ ॥
 ततः पञ्चदशे सूत पृथिव्याख्ये पुराभवे । पुलिन्दसंज्ञके जात इदानीं यमुनाश्रिते ॥ २५ ॥
 प्राङ् मद्रदेशे ह्यभवजातो लाटाभिधे त्वसौ । जनुरत्र भवे चाप्सुसंज्ञके षोडशेऽण्डज ॥ २६ ॥
 ततस्तेजसि संज्ञे प्राग्भूत्सप्तदशे सुत । पाण्डुदेशेऽथ कामाख्ये चात्र ब्रह्मर्षिसंज्ञके ॥ २७ ॥
 नेपालसंज्ञके सूत सोऽयमत्रैव जन्मनि । ऊनर्विशन्मि ते वत्स वाय्वाख्ये पूर्वसंभवे ॥ २८ ॥
 खेनाम्न्यष्टादशे जातो जलदेशे पुराभवे । जातः सिंहलसंज्ञेऽसाविदानीं खससंज्ञके ॥ २९ ॥
 परायणाभिधे विशन्मि ते प्राग्गरुडायज । संभूतो ऋगुदेशे तु किष्किन्धायाभिहाण्डज ॥ ३० ॥
 ततः सोमाख्यकेष्वेकविंशसंख्येऽजनि स्वयम् । श्रीकापेऽत्र भवे देशे गजने वामराटके ॥ ३१ ॥
 द्वाविंशन्मितके जातः प्राक्पारेताभिधेऽधुना । युगंघरेऽथ वा देशे कटचसंज्ञे बृहस्पतौ ॥ ३२ ॥
 शुक्राख्ये प्राक् त्रयोविंशन्मिते जन्माभवत्सुत । देशे भोजामिधे गङ्गाश्रितेऽत्र जनुषि ध्रुवम् ॥ ३३ ॥
 केरलाख्ये पुरा देशे प्रादुर्भूतोऽत्र जन्मनि । स्त्रीराज्ये बुधसंज्ञे तु चतुर्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ३४ ॥
 प्रागासीन्मलये सूत नाशिके चात्र जन्मनि । पञ्चविंशन्मिते जन्तुरंगारे विनतात्मज ॥ ३५ ॥
 षड्विंशन्मितके त्विन्द्रनाम्नि जातः पुराभवे । करहाटाभिधे देशे जन्मन्यत्र च पर्वते ॥ ३६ ॥
 कुन्तलाख्ये महामाग प्रादुर्भूतो भवत्यसौ । रेवातटेऽत्र जनुषि सप्तविंशे विवस्वति ॥ ३७ ॥
 अष्टाविंशन्मिते जातो देशेऽसौ कर्बुरे पुरा । चिरेन्द्रायामत्र जनुषि जीवोऽसौ कश्यपात्मज ॥ ३८ ॥
 पाञ्चाले प्राग्भवे जीवः सूतश्चात्र भवेऽण्डज । वङ्गसंज्ञे महादेशे ऊनर्विशन्मिते शुचौ ॥ ३९ ॥
 त्रिंशन्मिते सौरिसंज्ञे ह्यासीत्पूर्वभवे सुत । संभूतः पाण्डुदेशेऽसौ सौराष्ट्रे चात्र जन्मनि ॥ ४० ॥
 एकविंशन्मिते जन्माभवदेशे किरातजे । शनैश्चरेत्र जनुषि सिद्धपीठे खगाधिप ॥ ४१ ॥

द्वात्रिंशन्मितके जातः पूर्वजन्मनि गुर्जरे । ब्रह्मसंज्ञेऽत्र जनुषि देशे सारस्वते ह्यसौ ॥ ४२ ॥
 त्रिंशन्मितके विष्णौ मालवे पूर्वजन्मनि । संभूतः सांप्रतं मृत काश्मीरे जनितः स्वयम् ॥ ४३ ॥
 नेपालसंज्ञके जातः प्राग्भवे तत्र जन्मनि । देशे शतद्रुके रुद्रे चतुर्द्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ४४ ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते स्कन्दनाम्नि पूर्वभवे त्वसौ । ततः कर्णाटके देशे प्रयागे सांप्रतं मृत ॥ ४५ ॥
 जालंधरे महापीठे जातो वैश्रवणे पुरा । पेरवतीप्रदेशे तु षट्त्रिंशत्प्रमितेऽधुना ॥ ४६ ॥
 यमाख्ये प्राग्भवे सप्तत्रिंशत्संख्ये पुरा मृत । जननं खुरसाणाख्ये देशे मत्स्याभिधेऽधुना ॥ ४७ ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते नान्मि वैदुते जनितस्त्वसौ । प्राग्भवे त्वङ्गदेशेऽभूदत्र पञ्चनदे मृत ॥ ४८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते ऊने कामदेशेऽजनि स्वयम् । प्राग्भवे गुर्जराख्ये तु सांप्रतं जम्बामिधे ॥ ४९ ॥
 ततोऽग्निसंज्ञके मृत चत्वारिंशन्मिते पुरा । प्रादुर्भूतस्त्वसौ ताप्यामिदानीं जङ्गलामिधे ॥ ५० ॥
 गौडदेशे पुरोत्पन्नस्त्वत्र केदारमण्डले । चत्वारिंशन्मिते काढ्ये त्वैन्धनाख्ये खगेश्वर ॥ ५१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते द्वादशे तेजसां पितृसंज्ञके । प्राग्जातः सार्णवे भोजे चात्र वेत्रवतीतटे ॥ ५२ ॥
 काश्यां पूर्वभवे ह्यासीजननं यामुनेऽधुना । चत्वारिंशन्मिते त्र्याह्ये नास्मि धर्मध्वजेऽण्डज ॥ ५३ ॥
 चत्वारिंशच्चतुर्थ्युक्ते वेदकर्मरिसंज्ञके । मूचकदेशे प्राग्जातश्चान्तर्वेद्यां तु सांप्रतम् ॥ ५४ ॥
 पंचहीनेऽथ पंचाशन्मिते वेदाङ्गसंज्ञके । वल्मीके प्रागसौ मृत पीठे जालंधरेऽधुना ॥ ५५ ॥
 चत्वारिंशन्मिते मृत षड्युक्ते वेदवाहने । वंगदेशे पुरोत्पन्नो मरुत्संज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 पंचाशन्मितके ज्युने कृतसंज्ञे पुराभवे । संभूतः कौटुक्ये देशे सांप्रतं हस्तिबंधने ॥ ५७ ॥
 प्रादुर्भूतो विदेहेऽसौ देशेऽयोध्याभिधेऽधुना । पंचाशन्मितके द्व्युने त्रेतासंज्ञे च पुत्रक ॥ ५८ ॥
 द्वारे चोनपंचाशन्मिते प्रारंभवत् कैते । गङ्गायमुनयोर्मध्ये देशे जातस्तु सांप्रतम् ॥ ५९ ॥
 आसीत्पूर्वभवे मृत पंचाशन्मितके कलौ । दण्डकारण्यकेऽत्रैव जातोऽसौ सिन्धुमण्डले ॥ ६० ॥
 कलाभिदेकपंचाशन्मितकेऽभूत्पुराभवे । क्षीराज्यदेशे जनितस्त्वत्रावन्त्यभिधेऽण्डज ॥ ६१ ॥
 द्विपंचाशन्मिते जातः सौराष्ट्रे प्राग्भवे ह्यसौ । मिथलायां महाभाग काष्ठाख्ये चात्र जन्मनि ॥ ६२ ॥
 प्रादुर्भूतऽजनि त्र्याह्ये पंचाशन्मितके गुरौ । सरस्वतीसूर्यपुत्रयोर्नन्तर्देशेऽत्र जन्मनि ॥ ६३ ॥
 चतुराह्येऽथ पंचाशत्संख्ये प्रागजनि स्वयम् । मोजदेशे क्षपाख्येऽत्र पाण्डुसंज्ञेऽथ कैकये ॥ ६४ ॥
 यमाख्ये पंचपंचाशत्संख्ये मृत पुराभवे । द्युपुरेऽत्र भवे जातो देशे त्वैरावतेऽण्डज ॥ ६५ ॥
 क्षणामिधे तु षड्युक्ते पंचाशत्संख्यकेऽभवत् । कुन्तले प्राग्विदेहाख्ये देशे जातोऽधुना मृत ॥ ६६ ॥
 संवत्सरको ज्युने षट्संख्ये ह्यभूत् खग । गौडदेशेऽत्र जननं देशे सूकरसंज्ञके ॥ ६७ ॥
 व्यन्धत्यसंज्ञके द्व्युने षट्संख्येऽजनि स्वयम् । देशे नासिकसंज्ञे प्राङ्मङ्गदेशेऽत्र जन्मनि ॥ ६८ ॥
 कालचक्रे तथा ज्युने षट्संख्ये पुराऽजनि । बर्वरे यावने देशे कर्मनाशातटेऽत्र च ॥ ६९ ॥
 प्राग्जातः कण्ठे देशे जन्मन्यत्र च बर्वरे । जीर्वाण्यं चाङ्गदेशे वा षट्संख्ये विभावसौ ॥ ७० ॥
 एकषष्टिप्रमिते त्वासीत्पुरुषाख्ये पुराभवे । जनितो गुर्जरे देशे शूरसेनाभिधेऽधुना ॥ ७१ ॥
 बभूव केरले देशे प्रागजनुष्यत्र जन्मनि । पाञ्चाले जननं व्याह्ये शाश्वते षष्टिसंमिते ॥ ७२ ॥
 योगिसंज्ञे त्रियुक्तेऽभूत् षट्संख्ये पुराजनि । गान्धारदेशे संभूतो गयायामत्र जन्मनि ॥ ७३ ॥

व्यक्ताव्यक्ते चतुर्युक्ते षष्टिसंख्ये पुराजनि । देशेऽर्जुदे पुनः सिन्धौ जातो मध्याभिधेऽधुना ॥७४॥
 पञ्चादये षष्टिसंख्ये प्राग्जीवोऽयं जनितोऽण्डज । देशे द्रविडसंज्ञे तु द्वात्रावत्यां तु सांप्रतम् ॥७५॥
 षड्युक्ते षष्टिसंख्ये तु कालाध्यक्षे पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो गिरौ रम्ये विपाशाख्येऽत्र जन्मनि ॥७६॥
 त्र्युने सप्ततिसंख्ये प्राक् प्रजाध्यक्षेऽजनि स्वयम् । पाण्डुदेशे पुनः काश्यामार्यावर्तेऽयवाण्डज ॥७७॥
 अष्टषष्टिमिते जातः प्राग्भवे विश्वकर्मणि । पाञ्चाले त्वान्प्रदेशे तु कलिङ्गे वात्र जन्मनि ॥७८॥
 नवषष्टिमिते ह्यासीत्प्रयागे प्राक्तमोऽर्जुदे । ताप्यामत्र भवेज्जन्म दृषद्वत्यामथापि वा ॥ ७९ ॥
 अथ सप्ततिसंख्ये प्राग्वरुणे जननं ह्यभूत् । देशे मालवसंज्ञे तु सरयूनिकटेऽधुना ॥ ८० ॥
 गंगायां प्राक् सागरांशे कुसप्ततिमितेऽजनि । शतद्रुकसरस्वत्योन्तरे चात्र जन्मनि ॥ ८१ ॥
 द्विसप्ततिमिते ह्यासीज्जामूते जननं पुरा । सौराष्ट्रे केरले त्वत्र काश्चिकायामथापि वा ॥ ८२ ॥
 त्रिसप्ततिमिते जातो जीवने प्राग्भवे त्वसौ । भूचरे चोलदेशे वा चर्मण्वत्यां तु सांप्रतम् ॥ ८३ ॥
 चतुःसप्ततिसंख्ये प्रागिरिहाख्ये पुराभवत् । कोशले कौरिहाटेऽत्र देशे खेटपरेऽथवा ॥ ८४ ॥
 भूताश्रये तु पञ्चोनेऽशीतिसंख्ये पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो जले देशे ब्रह्मावर्तेऽत्र जन्मनि ॥ ८५ ॥
 षट्सप्ततिमिते जातः पुरा भूतपतौ सुत । गन्धारदेशे जननं सांप्रतं सिन्धुमण्डले ॥ ८६ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये प्राक् सर्वदेवनमस्कृते । सूत केकयदेशे तु चन्द्रभागाश्रितेऽधुना ॥ ८७ ॥
 द्रघूनेऽशीतिमिते चासीत्स्रष्टांख्ये पूर्वसंभवे । जातो नेपालदेशेऽसौ जन्तुत्र विराट्के ॥ ८८ ॥
 नवसप्ततिसंख्ये तु संवर्ते प्राग्भूदयम् । जन्तुः पुलिन्ददेशेऽत्र कीरे वा कौशिकीतटे ॥ ८९ ॥
 अथाऽशीतिमिते वद्विसंज्ञकेऽभूत्पुरा जनुः । यासुने जनितो देशेऽत्र भवे च हिमाश्रये ॥ ९० ॥
 कशीतिमितिके सर्वस्यादिसंज्ञे पुराभवत् । कीरदेशे समुत्पन्नः कुरुक्षेत्रेऽत्र जन्मनि ॥ ९१ ॥
 कालिङ्गे लोलपे जातो द्रव्यशीतिमितके पुरा । शतद्रुकविपाशान्ते देशे चात्रैव जन्मनि ॥ ९२ ॥
 ततो मनसिसंज्ञे प्राक् त्र्यशीतिमितकेऽजनि । सिंहलाख्येऽत्र जनुषि देशे ब्रह्मर्षिसंज्ञके ॥ ९३ ॥
 सुपर्णाख्ये चतुर्युक्तेऽशीतिसंख्ये पुराभवत् । काश्मीरे कामदेशेऽत्र कावेर्यां जनितोऽथवा ॥ ९४ ॥
 भूताद्रिसंज्ञके जातः पञ्चाशीतिमिते पुरा । देशे पंचालसंज्ञेऽसौ जन्तुर्वैपाशिकेऽधुना ॥ ९५ ॥
 षडशीतिमिते त्वासीच्छीघ्रगे जननं पुरा । पुलिङ्गे गण्डकीतीरे कर्णाटे चात्र जन्मनि ॥ ९६ ॥
 त्र्युने नवतिसंख्ये प्राक् प्राणाधारेऽजनि स्वयम् । खसदेशे महामाग द्रविडे सांप्रतं ह्यसौ ॥ ९७ ॥
 धन्वन्तरौ पुरा जातस्त्वष्टाशीतिमितेऽण्डज । देशे नेपालसंज्ञेऽत्र आङ्गले कुन्तलेऽथवा ॥ ९८ ॥
 नवाशीतिमिते सूत धूमकेतौ पुराभवत् । देशे पुलिन्दसंज्ञे तु पुष्कराश्रितजेऽधुना ॥ ९९ ॥
 प्राग्गान्धारेऽजनि त्वादिदेवे नवतिसंमिते । ऐरावतीचन्द्रमागामध्यदेशेऽत्र जन्मनि ॥ १०० ॥
 पुरादिनिसुते सूत काढ्ये नवतिसंमिते । कान्यकुब्जेऽत्र बाह्मीकदेशे वामरकण्टके ॥ १०१ ॥
 द्रवाढ्ये नवतिसंख्ये प्राग् द्वादशात्मन्यभूज्जनुः । आन्ध्रे बर्बरदेशे वा गोदावर्यां तु सांप्रतम् ॥ १०२ ॥
 अन्विते त्वरविन्दाक्षे जातो नवतिसंमिते । प्राक् पर्वते किरातेऽत्र वितस्ताश्रितजेऽथवा ॥ १०३ ॥
 चतुर्नवतिसंख्ये प्राक् पितृनाम्यजनि स्वयम् । केदारो टङ्कणे देशे त्वत्र वा हस्तिनापुरे ॥ १०४ ॥
 पंचोने शतके लाटदेशेऽभून्मातृसंज्ञके । जननं त्वत्र भूचक्रे मायापुर्यामथापि वा ॥ १०५ ॥

१ पुराण्डज-खपु०।२ जनि स्वयम्-खपु०।३ परिहाटे-खपु०।४ खट्वाख्ये-खपु०। ५ जातः-खपु०।

६ वैयासके-खपु०। ७ कालिगे खपु०। ८ बाल्मीकि-खपु०।

पितामहे चतुर्थ्यने शतसंख्ये पुराजनि । देशे द्रविडसंज्ञे च गान्धारे वात्र केरले ॥ १०६ ॥
 ज्येने शतमिते तस्य स्वर्गद्वारे पुरामवत् । स्वर्गभूमिजन्मपुर्जात आर्यावर्तेऽत्र जन्मनि ॥ १०७ ॥
 प्रजाद्वारे पुरा जातो द्व्यने शतमिते सुत । नासिकाख्येऽत्र जनुषि कुरुक्षेत्रप्रदेशके ॥ १०८ ॥
 कूने शतमिते चासीन्मोक्षद्वारे पुरामवे । च्युतोपवर्गादधुना मध्यदेशेऽजनि स्वयम् ॥ १०९ ॥
 त्रिविष्टपाख्यके सूत शतसंज्ञेऽभवत्पुरा । संभूतः कच्छदेशेऽसौ पुष्कराख्येऽत्र जन्मनि ॥ ११० ॥
 कुयुक्ते शतसंख्ये प्राग्देहे कर्तारिसंज्ञके । जनितो बर्बरे देशे नैमिषारण्यकेऽधुना ॥ १११ ॥
 द्वाण्डचे शतमिते सूत प्रशान्तात्मनि वै पुरा । देशे मागधसंज्ञेऽभूदत्र गङ्गाश्रिते खग ॥ ११२ ॥
 विश्वात्मनि पुरा जातरुघ्नचित्ते शतसंज्ञके । देशे भूचक्रसंज्ञे तु जलाधीशश्रितेऽधुना ॥ ११३ ॥
 चतुर्युक्ते शते पूर्वसंभवे विश्वतोमुखे । रेवातटेऽधुना जातो मध्यदेशेऽयश खग ॥ ११४ ॥
 चराचरात्मन्यमवहौढे पञ्चोत्तरे शते । विषाशैरावतीमध्यदेशे जातोऽत्र जन्मनि ॥ ११५ ॥
 षडुत्तरशते त्वासीत्सूक्ष्मात्मनि पुरामवे । अङ्गदेशे समुत्पन्नः सांप्रतं यमुनाश्रिते ॥ ११६ ॥
 मैत्रेण मलये सूत सप्तोत्तरशते पुरा । चन्द्रभागावितस्तान्ते देशेऽसौ चात्र जन्मनि ॥ ११७ ॥
 कुन्तले प्राग्भवे जातः शतद्विनिकटेऽधुना । अष्टोत्तरशते सूत करुणान्वितसंज्ञके ॥ ११८ ॥
 एष ते कथितो वत्स देशभागविनिर्णयः । जातिस्मरणां जन्तूनां भूयः किं परिपृच्छसि ॥ ११९ ॥
 इति श्रीबृहत्सर्गारण्यसभादे कर्मविपाके जन्मदेशनिर्णय-न्यायश्चतुर्थः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

चन्द्राज्जातिपरिज्ञानं यत्त्वयोक्तं पुरा विभो । तन्मे ब्रूहि महाभाग श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्यां जातौ बभूव प्राक्संभवे चात्र जन्मनि । यस्यां व्यवस्थितः सूत जीवोऽयंते पृथक्पृथक् ॥ २ ॥
 हिमांशुपूर्वे विज्ञेये वक्ष्यामि त्वां पतञ्जिण । हिमांशुसंज्ञके ह्याचे जीवोऽसौ ब्राह्मणोऽभवत् ॥ ३ ॥
 प्राक्संभवे जनुष्यत्र जातो वै ब्राह्मणोऽण्डज । चंद्राख्यके द्वितीये प्रागासीद्वैश्यकुलोद्भवः ॥ ४ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो बाहुजः कथितस्त्वसौ । ततस्तृतीयके सूत शूद्रः पूर्वमवेऽभवत् ॥ ५ ॥
 जन्मन्यत्र पुनर्वैश्यो जातश्चंद्रमसि त्वसौ । प्रागिन्दुसंज्ञके शूद्रो बभूव विनतात्मज ॥ ६ ॥
 तथा चतुर्थके जातः सांप्रतं पादजोऽण्डज । ततः क्रमुद्वधौ प्रागमवधवनेश्वरः ॥ ७ ॥
 पंचमे त्वत्र संभूतो यवनानां महाकुले । बिधुसंज्ञे ततः षष्ठे बाहुजः पूर्वसंभवे ॥ ८ ॥
 ह्यमवदत्र जनुषि जातो मूर्धाभिषिक्तकः । मुर्धाशौ सप्तमे सूत शूद्रोऽभूत्पूर्वजन्मनि ॥ ९ ॥
 सांप्रतं जनितोऽम्बष्ठो विनतानन्दवर्धन । औषधीशेऽष्टमे जातः पूर्वजन्मनि वै द्विजः ॥ १० ॥
 जन्मन्यत्र महीपालः संभूतो महतां कुले । अथो नवमिते ह्यासीच्छुभ्रांशौ पादजोऽण्डज ॥ ११ ॥
 निषादश्चात्र जनुषि जीवोऽयं जनितस्त्वंयम् । निशापतौ द्विजश्चासीत् प्राग्भवे गरुडाग्रज ॥ १२ ॥
 दशसंख्ये पुनर्वैश्यो जातोऽसौ चात्र जन्मनि । अञ्जाख्यकेभवच्छूद्रस्त्वैकादशमितेऽण्डज ॥ १३ ॥
 यवनानां कुले जात इदानीं कश्यपात्मज । द्वादशे पाक्षेऽर्दूल नाम्नि जैवातुकेऽभवत् ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे मागधश्चात्र संभवे मागधः स्मृतः । सोमनाम्नि बभूव प्राक्संभवे ब्राह्मणस्त्वसौ ॥ १५ ॥
 त्रयोदशमिते शूद्रकुले जातस्तु सांप्रतम् । मृगाङ्गसंज्ञके सूत चतुर्दशमिते पुरा ॥ १६ ॥

१ वार्तारि-खपु० । २ सूतात्मनि-खपु० । ३ प्राक्सिद्धान्तं तु कुलोद्भव-खपु० । ४ जनितः स्वयम्-
 खपु० । ५ दशमस्ये-खपु० ।

क्षात्रे कुलेऽभवज्जन्म चोगसंज्ञोऽत्र जन्मानि । ग्लौनाभि पञ्चदशके बाहुजः पूर्वसंभवे ॥ १७ ॥
 द्विजवंशे वरे जात इदानीं कश्यपात्मज । अथो कलानिधौ नाभिं वोढेशे प्राग्भवेऽभवत् ॥ १८ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जातः करणो विनतात्मज । ज्युने विंशन्मिमे सूत द्विजराजंभूत्पुरा ॥ १९ ॥
 क्षत्रियश्चात्र जनुषि पादजः परिकीर्तितः । ततोऽष्टदशके विप्रः प्रागासीदण्डजोत्तम ॥ २० ॥
 यवनश्चात्र संभूतो द्विजराजाभिधेऽधुना । कूर्नेविंशन्मिमे सूत द्विजः प्राक्संभवे पुरा ॥ २१ ॥
 क्षपाकरेऽत्र जनुषि सूतपुत्रः प्रकीर्तितः । ततो विंशन्मिमे ह्यासीच्छीतांशौ पूर्वजन्मनि ॥ २२ ॥
 पादजश्चात्र जनुषि संभूतः क्षत्रियोऽण्डजः । क्राढ्ये विंशन्मिमे शीतरश्मिसंज्ञे बभूव तु ॥ २३ ॥
 वैश्यः प्राक्संभवे जातो वैदेहश्चात्र जन्मानि । ततो हिमकरे नाभिं द्वाविंशन्मिमे पुरा ॥ २४ ॥
 शूद्रोऽभूदत्र जनुषि चण्डालः कथितस्त्वसौ । तुहिनांशौ त्रयोविंशन्मिमे प्राग्गुरुडाग्रज ॥ २५ ॥
 वैश्योऽभवदिदानीं तु पादजः परिकीर्तितः । तमोग्रासे चतुर्विंशन्मितिकेऽभूत्पुरामवे ॥ २६ ॥
 क्षत्रियो मागधश्चात्र संभवे संभवः सुत । ततस्तुहिनरश्मौ तु पञ्चविंशन्मिमेऽभवत् ॥ २७ ॥
 वैश्यः पूर्वभवे विप्रो भवेदत्र पतत्रिण । जैवातुकेऽथ षड्विंशन्मिमे शूद्रः पुरामवत् ॥ २८ ॥
 वन्दीजन इति ख्यातः संभूतश्चात्र जन्मानि । ज्युने त्रिंशन्मिमे सूत निर्मलांशौ पुरामवे ॥ २९ ॥
 बभूव बाहुजो जातश्चात्र जन्मानि वै वणिक् । द्व्युने त्रिंशन्मिमे ह्यासीच्छीतांशौ प्राग्भवेऽभवत् ॥ ३० ॥
 शूद्रः क्षत्तर इत्येव संभूतश्चात्र जन्मानि । कूर्नत्रिंशन्मिमे सूत रात्रिपे प्राग्गणिकमुतः ॥ ३१ ॥
 बभूव यवनस्त्वत्र संभवे विनतात्मज । क्षपेशसंज्ञके त्रिंशन्मिमे त्वासीत्पुरामवे ॥ ३२ ॥
 क्षत्रियो यवनश्चात्र संभूतो गरुडाग्रज । क्षपापतौ महामाग त्वेकत्रिंशन्मिमे पुरा ॥ ३३ ॥
 बभूव पादजश्चासौ जीवः संप्रति वै द्विजः । द्वात्रिंशन्मितके त्वासीत्कलानाथे पुरामवे ॥ ३४ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे सूत संभूतो रथकारकः । तारापतौ पुरा जीवस्त्रिंशन्मितके ह्यभूत् ॥ ३५ ॥
 बाहुजश्चात्र जनुषि संकरः कथितस्त्वसौ । उडुपे प्राक्चतुस्त्रिंशन्मिमे तु गरुडाग्रज ॥ ३६ ॥
 ब्राह्मणोऽभूदिदानीं तु जातो वन्दीजनस्त्वसौ । द्विजाधिपतिसंज्ञे प्राक्पंचत्रिंशन्मितेऽण्डज ॥ ३७ ॥
 पादजोऽभूदथो जन्मन्यत्रैव सुवजः स्मृतः । षट्त्रिंशन्मितके ह्यासीच्छशाङ्गे पूर्वजन्मनि ॥ ३८ ॥
 वैश्योऽथ पादजो जातः सांप्रतं विनतात्मज । चत्वारिंशन्मिमे ज्युने द्विजपे प्राक् खगाधिप ॥ ३९ ॥
 वैश्यो बभूव जीवोऽसौ जन्मन्यत्र वणिक्मुतः । चत्वारिंशन्मिमे द्व्युने पुत्र पूर्वभवेऽभवत् ॥ ४० ॥
 सूर्याभिषिक्तो जीवोऽसौ जन्मन्यत्र खगाधिप । नवत्रिंशन्मितके वत्स द्विजेशे पूर्वजन्मनि ॥ ४१ ॥
 ब्राह्मणो ह्यभवदत्र जातो वैश्यस्तथाण्डज । चत्वारिंशन्मिमे सूत तारेरी प्राग्भवेऽभवत् ॥ ४२ ॥
 अम्बष्ठश्चात्र जनुषि पादजः कथितोण्डज । क्षत्ता तु प्राग्भवे ह्यासीदत्र जन्मानि चोरुजः ॥ ४३ ॥
 द्विजनाथे कुयुक्ते तु चत्वारिंशन्मिमे सूत । तथोडुपातिसंज्ञे प्राक् चत्वारिंशे पुरामवे ॥ ४४ ॥
 द्वियुक्ते त्वभवच्छूद्रो निषादश्चात्र जन्मानि । चत्वारिंशन्मिमे ज्याढ्ये क्षपाध्यक्षे खगेश्वर ॥ ४५ ॥
 पूर्वजन्मन्यसौ क्षत्री ह्यभवद्ब्राह्मणोऽधुना । चत्वारिंशच्चतुर्थ्युक्ते ताराध्यक्षे बभूव तु ॥ ४६ ॥
 वैश्यः पूर्वभवे चात्र संभवे मागधोऽण्डज । पंचहीनेऽथ पंचाशन्मितके भपतौ पुरा ॥ ४७ ॥
 ह्यासीच्छूद्रोऽत्र जनुषि पादजः कथितो मृशम् । चत्वारिंशन्मिते सूत षड्युक्ते रात्रिपेऽभवत् ॥ ४८ ॥
 बाहुजः पूर्वजनुषि जन्मन्यत्रोग्रकः सुतः । पंचाशन्मितके ज्युने ब्राह्मणेशे पुरामवत् ॥ ४९ ॥
 ब्राह्मणश्चात्र जनुषि बाहुजः कथितो ह्यसौ । पंचाशन्मितके द्व्युने भूदेवेशे बभूव तु ॥ ५० ॥

नागश्चासौ पुरा चात्र ब्राह्मणः कथितोऽण्डज । चत्वारिंशन्मितं सूत नवादचे पूर्वजन्मनि ॥५१॥
 जातोऽसौ यवनश्चात्र यामिनीशे तु संकरः । अथो ब्राह्मणे सूत पञ्चाशन्मितकेऽभवत् ॥५२॥
 करणः प्राग्भवे जन्तुरत्र जन्मनि बाहुजः । कुपञ्चाशन्मिते सूत भूदेवपतिसंज्ञके ॥ ५३ ॥
 प्रागासीदुरुजो वैश्यश्चात्र जन्मनि काश्यप । रजनीद्रे पुरा सूत द्विपञ्चाशन्मितेऽभवत् ॥ ५४ ॥
 क्षत्रियो बाहुजश्चात्र संभवे तु खगेश्वर । रात्रीशे त्र्यधिके पञ्चाशन्मिते पूर्वजन्मनि ॥ ५५ ॥
 वैश्यश्चासन्मिहामाग जातः शूद्रोऽयसंभवे । चतुर्थुक्तेऽथ पञ्चाशन्मिते प्रागरुढाग्रज ॥ ५६ ॥
 क्षणदेशे भवे विप्रः प्रागत्रोरुजवंशजः । बाहुजः प्राग्भवे जन्तुर्यवनश्चात्र संभवे ॥ ५७ ॥
 क्षपानाथेऽत्र पञ्चादचे पञ्चाशन्मितकेऽण्डज । पदपञ्चाशन्मिते सूत रात्रिनाथे पुराभवत् ॥ ५८ ॥
 पादजो ब्राह्मणश्चैव जातोऽसावत्र जन्मनि । विभावरीशे प्राक् त्र्युने सूत षष्टिमितेऽण्डज ॥ ५९ ॥
 वैश्योऽभवत्पुनश्चैव चण्डालश्चात्र संभवे । तमीपतौ महाभाग द्व्यूने षष्टिमितेऽभवत् ॥ ६० ॥
 क्षत्रियः प्राग्भवे त्वत्र संभवे पादजः स्मृतः । तमिस्त्रेशे महाभाग कूने षष्टिमितेऽभवत् ॥ ६१ ॥
 दिव्योऽयं पूर्वजनुषि जनुष्यत्र च बाहुजः । अथ षष्टिमिते वत्स तमीशेऽमूढिजोत्तमः ॥ ६२ ॥
 प्राग्भवेऽत्र भवे चायं संकरः कथितो भृशम् । काढचे षष्टिमिते सूत तमीनाथेऽभवत्पुरा ॥ ६३ ॥
 यवनः प्राग्भवे जन्तुर्यवनश्चात्र जन्मनि । पद्मवधावसौ पूर्वं द्रव्यादचे षष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६४ ॥
 ब्राह्मणश्चाण्डजश्चेष्ट जातो बन्दीजनोऽधुना । त्रिपष्टिसंज्ञके पूर्वभवे भुवैशिवन्दिते ॥ ६५ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जातो मागधः कश्यपात्मजः । तुषारांशौ चतुःषष्टिसंमिते विनतात्मज ॥ ६६ ॥
 बभूव बाहुजः पूर्वं ब्राह्मणश्चात्र जन्मनि । वारिजे ग्राहं महाभाग पञ्चषष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६७ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जन्तुर्जातो वैश्यकुलोद्भवः । षट्षष्टिसंमिते ह्यासीत्प्राक् सप्रुद्रुसुतेऽण्डज ॥ ६८ ॥
 बाहुजश्चात्र जनुषि बाहुजः कथितोऽधुना । सप्तषष्टिमिते वत्स पीयूषांशौ पुराभवे ॥ ६९ ॥
 ब्राह्मणोऽमूदिदानीं तु संभूतो ब्राह्मणस्त्वरौ । सुघाकरे पुरा ह्यासीदष्टषष्टिमितेऽण्डज ॥ ७० ॥
 शूद्रः पूर्वभवे चात्र संभवे यवनो महान् । ऊनसप्ततिसंख्ये तु सुघांशौ पूर्वजन्मनि ॥ ७१ ॥
 मागधोऽमूत्तथा जातः श्रवयोगोऽत्र जन्मनि । अथो सप्ततिसंख्ये प्राग्भूद्वैश्योऽत्र संभवे ॥ ७२ ॥
 रथकारगृहे जातस्त्वमृतांशौ खगाधिप । कुसप्ततिमिते सूत सुघारश्मौ पुराभवे ॥ ७३ ॥
 बाहुजश्चाभवत्सूत ब्राह्मणस्त्वत्र संभवे । द्विसप्ततिमिते सूत रोहिणीशे तु पादजः ॥ ७४ ॥
 प्रागासीद्यवनश्चायं संभूतश्चात्र जन्मनि । त्रिसप्ततिमिते चन्द्रे नाम्नि प्राक्संभवे ह्यभूत् ॥ ७५ ॥
 वैश्योऽसौ जन्तुरत्रैव बाहुजः कथितोऽण्डज । चतुःसप्ततिसंख्ये तु हरिणांकाभिवेऽभवत् ॥ ७६ ॥
 ब्राह्मणः प्राग्भवे जन्तुरिह जन्मनि वै द्विजः । अब्धिजे प्राग्भवे ह्यासीत्पञ्चसप्ततिसंमिते ॥ ७७ ॥
 पादजश्चारणश्चात्र संभवे गरुडाग्रज । वैश्यः पूर्वभवे सूत संभूतो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ७८ ॥
 पदसप्ततिमिते जन्तुर्त्रिसूनौ पतत्रिणा । सप्तसप्ततिसंख्ये प्रागोहिणीशे बभूव तु ॥ ७९ ॥
 संसृतश्चारणो जीवो बाहुजश्चात्र जन्मनि । अष्टसप्ततिसंख्ये तु प्राग्भूदत्रिजे द्विजः ॥ ८० ॥
 जन्मन्यत्र महाभाग ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । जलांशौ प्राग्भवे चासीन्नवसप्ततिसंमिते ॥ ८१ ॥
 जातो वैश्यो महाभाग इदानीं रथकारकः । क्षत्रियः पूर्वसंभूतो यवनश्चात्र जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतिमितके जन्तुर्त्रिपुत्रे च पुत्रक । कशीतिमितके नाम्नि शिशिरांशौ पुराभवे ॥ ८३ ॥
 बभूव दिव्यजातोऽसावत्र जन्मनि चौरजः । व्यशीतिमितके नाम्नि तारकेशे पुराऽभवत् ॥ ८४ ॥

वैश्योऽत्र संभवे भूत संकरः कथितस्त्वसौ । सुधातनौ महाभाग त्र्यशीतिमितकेऽभवत् ॥ ८५ ॥
 शूद्रः प्राक्संभवे वैश्यो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुरशीतिके शीतघृणौ भूत्याग्भवे भूत ॥ ८६ ॥
 संभूतो ब्राह्मणश्चासावम्बुधश्चात्रसंभवे । सुधामये महाबाहो पंचाशीतिमितेऽभवत् ॥ ८७ ॥
 पादजः प्राग्भवे त्वत्र बाहुजः कथितस्त्वसौ । षडशीतिमिते नाम्नि सुघोस्ते प्राग्भवे ह्यभूत् ॥ ८८ ॥
 ब्राह्मणो बाहुजः पश्चाद्वैश्योऽसावत्र जन्मनि । बाहुजः प्राग्भवे ह्यासीत् क्षत्रियश्चात्र जन्मनि ॥ ८९ ॥
 सुधामयूखसंज्ञे तु सप्ताशीतिमितेऽण्डज । जडांशुसंज्ञकेऽप्यष्टाशीतिसंख्ये बभूव तु ॥ ९० ॥
 शूद्रः प्राक्संभवे त्वत्र संभवे संकरस्त्वसौ । नवाशीतिमिते सूत जडरश्म्यभिधेऽभवत् ॥ ९१ ॥
 वैश्यः प्राग्जनुषि त्वत्र जातो वन्दिजनस्त्वसौ । जडोत्तराख्ये नवतिके प्रागासीदुरुजोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । कादचे नवतिसंख्ये प्रागासीत् क्षात्रकुलोद्भवः ॥ ९३ ॥
 पुनर्जन्मनि वै विप्रः शूद्रश्चात्र जडांशुज । क्षत्री पूर्वभवे भूतश्चात्राणश्चात्र जन्मनि ॥ ९४ ॥
 केतुग्रासामिधे दद्यादचे नवत्याख्ये च पुत्रक । द्यादचे नवतिसंख्ये प्राक्संभवेऽभूत् खगाधिप ॥ ९५ ॥
 तुषारांशौ वणिग्विप्रो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुर्युक्ते नवत्याख्ये केतुमुक्ते पुरामवत् ॥ ९६ ॥
 संभूतो ब्राह्मणश्चायमत्र जन्मनि वै द्विजः । पंचोने शतसंख्ये तु तुषारोस्ते पुरामवे ॥ ९७ ॥
 आसीत् क्षात्रकुलोत्पन्नो जन्मन्यत्र वणिक्सुतः । वण्णवतिमिते शूद्रस्त्वभवत्पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतभानौ महाभाग सूतश्चात्रैव जन्मनि । क्षत्री पूर्वभवे सूत ह्यभवच्चत्र बाहुजः ॥ ९९ ॥
 लक्ष्मीबन्धौ खगश्चेद्भूने शतमिते ह्यसौ । द्व्यूने शतमिते ह्यासीत्सिन्धुजे प्राग्भवेऽण्डज ॥ १०० ॥
 शूद्रः क्षत्री पुनर्जातो जन्मन्यत्र भवेद्विजः । कूने शतमिते वत्स श्वेतभानौ पुरामवे ॥ १०१ ॥
 बभूव बाहुजो जातश्चात्र सूर्वाभिपित्तकः । शतसंख्येऽभवद्वैश्यः प्राग्भवे विनतात्मज ॥ १०२ ॥

वयोनिर्णयः ।

जडभानावसावत्र पादजः परिकीर्तितः । एकोत्तरशते सूत पादजश्चाभवत्पुरा ॥ १०३ ॥
 शुद्धभानौ तथा चात्र संभवे बाहुजस्त्वसौ । दद्यादचे शतमिते पूर्वजन्मन्यासीच्च बाहुजः ॥ १०४ ॥
 ब्राह्मणः कथितस्त्वत्र संभवेऽसौ समुद्रजे । हिमभानौ महाभाग त्र्यादचे शतमिते ह्यभूत् ॥ १०५ ॥
 दिव्यः पूर्वभवे चासावत्र जन्मनि पादजः । शूद्रः प्राक्संभवे चासीच्छूद्रोऽप्यत्रैव जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्युतशते त्वत्र नाम्नि सागरजे त्वसौ । पंचोत्तरशते सूत श्रीबन्धौ पूर्वजन्मनि ॥ १०७ ॥
 बभूव वैश्योऽसौ जीवो बाहुजश्चात्र जन्मनि । षड्युक्ते शतसंख्ये प्राग्बाहुजः पूर्वसंभवे ॥ १०८ ॥
 पुनरासीद्विजः सूत बाहुजश्चात्र जन्मनि । सप्तोत्तरशते नाम्नि मासगर्भे पुरामवत् ॥ १०९ ॥
 बाहुजः कथितो जन्मुरत्र जन्मनि पादजः । व्यष्टोत्तरशते सूत कुमुदेशेऽभवत्पुरा ॥ ११० ॥
 ब्राह्मणश्चात्र जनुषि बाहुजः परिकीर्तितः । एतत्सर्वमुपाख्यातमुत्तमाथममध्यमम् ॥ १११ ॥
 जातिस्वरूपं जीवानां पश्चात्किं कथयामि ते ॥ ११२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके जातिस्वरूपग्योनिर्णयाध्यायः पञ्चमः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

सर्वसाक्षिस्त्रिलोकेश देवदेवनमस्कृत । भौमाच्च वयसो ज्ञानं कथं ज्ञेयं मयाऽधुना ॥ १ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

बाल्यावस्थाः संप्राप्य जीवोऽयं प्राग्भवेऽण्डज । चक्रे शुभाशुभं यच्च याः प्राप्नोऽत्र प्रयच्छति ॥ २ ॥
 ताः सर्वा भूमिजेभ्यस्तु वक्ष्यामि त्वां पतत्रिण । पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ चक्राख्ये प्रथमे कुजे ॥ ३ ॥
 बाल्ये शुभाशुभं चक्रे बाल्ये चात्र प्रयच्छति । प्रागारसंज्ञके भौमे द्वितीये कृतवानयम् ॥ ४ ॥
 शुभाद्यं खलु कौमारे यून्यत्र पृच्छति स्वयम् । सदाद्यं प्राकृतं सूत बाल्ये क्रूरदृगभिधे ॥ ५ ॥
 कौमारेऽत्रैव वयसि पृच्छति स्वं मनोरथम् । आवनेये चतुर्थे प्राग् यूनि सर्वं यदर्जितम् ॥ ६ ॥
 जीवेन स्वेच्छया मृत मध्ये पृच्छति सांप्रतम् । अथो क्षितिसुते बाल्येऽकारि सर्वं परे भवे ॥ ७ ॥
 स्वयं पृच्छति बार्द्धक्ये पूर्वकर्मविचेष्टितम् । षष्ठे पृथ्वीसुते नाम्नि मध्ये प्रागर्जितं च यत् ॥ ८ ॥
 स्वेच्छया विहिताद्यं तु यून्यत्रापि प्रपृच्छति । कुसुते पूर्वजनुषि सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ९ ॥
 कैशोर्ये तत्र कैशोर्यं स्वयं पृच्छति यत्नतः । भूम्यात्मजे महामाग प्रागकारि शुभाशुभम् ॥ १० ॥
 मध्ये वयसि जीवोऽयं मध्ये प्रष्टाऽत्र जन्मनि । पूर्वकर्माश्रितं सर्वं तत्र पृच्छति सांप्रतम् ॥ ११ ॥
 कौमारे भूमिजे यच्च यून्ययं कृतवान् पुरा । क्रूराक्षसंज्ञके भौमे दशमे विनतात्मज ॥ १२ ॥
 वृद्धौ यदर्जितं कर्म बाल्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । धरासुते पुरा सूत कौमारे कृतवानसौ ॥ १३ ॥
 बार्द्धक्येऽत्रैव जनुषि परिपृच्छति वाञ्छितम् । पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ यच्चक्रे यौवनेऽण्डज ॥ १४ ॥
 यौवनेऽर्कमिते तत्र धरासूनौ प्रपृच्छति । जीवेनानेन यत्पूर्वं कृतं यूनि शुभाशुभम् ॥ १५ ॥
 क्रूरलोचननाम्यत्र बाल्ये प्रष्टुं समुद्यतः । चतुर्दशे धराजे प्रागकारि गरुडाग्रज ॥ १६ ॥
 यत्कर्म वृद्धौ जीवोऽयं वृद्धौ पृच्छति जन्मनि । धरात्मजे तु प्राग्यूनि कृतवान् यच्छुभाशुभम् ॥ १७ ॥
 यौवने सांप्रतं सर्वं जीवः पृच्छति च स्वयम् । क्रूरेनेत्रे पुरा वृद्धौ यदकारि शुभाशुभम् ॥ १८ ॥
 मध्ये प्रष्टाऽत्र जनुषि जीवोऽयं स्वेच्छयाऽनिशम् । भूजाभिधे सप्तदशे चकार प्राक्शुभाशुभम् ॥ १९ ॥
 कौमारे मध्यवयसि जीवः पृच्छां करोत्यसौ । क्रूरचक्षुषि यच्चक्रे सदाद्यं शैशवे पुरा ॥ २० ॥
 तन्मध्यमे स्वचरितं सांप्रतं परिपृच्छति । पृथ्वीजनाग्नि भौमे प्राग्यदकारि शुभाशुभम् ॥ २१ ॥
 कौमारे बालभावेऽत्र तत्सर्वं प्रष्टुमुद्यतः । रुधिराख्ये पुरा भौमे मध्येऽकारि यद्विच्छया ॥ २२ ॥
 बाल्ये पृच्छति यत्सर्वमत्र विशन्मितेऽण्डज । भूपुत्रेऽकारि यद्वृद्धावेकविंशन्मिते पुरा ॥ २३ ॥
 यूनि च पृच्छको यूनि सांप्रतं प्रष्टुमुद्यतः । प्राक्संभवे कुजाख्ये तु मध्यभावे यदर्जितम् ॥ २४ ॥
 प्रश्नं करोति यत्प्रष्टा कौमारेऽत्र पतत्रिण । मङ्गले मङ्गलाद्यं तु जरायां प्राकृतं च यत् ॥ २५ ॥
 यौवने चात्र जनुषि तत्सर्वं परिपृच्छति । चतुर्विंशन्मिते सूत क्षितिसूनौ पुरा कृतम् ॥ २६ ॥
 मध्येऽत्र जनुषि प्राप्ते जरसि प्रष्टुमुद्यतः । पूर्वजन्मनि यच्चक्रे प्राप्ते त्वङ्गरके हयम् ॥ २७ ॥
 यूनि वृद्धौ पुनर्युनि प्रष्टात्र कृतकर्मणाम् । कुसंभवे पुरा सूत शुभाद्यं यदि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
 परिपृच्छति जीवोऽयं बार्द्धक्ये चात्र जन्मनि । प्राग्भवे भूमिजाते यत्कृतवान् यौवने पुनः ॥ २९ ॥
 कौमारे वयसि प्राप्ते बार्द्धक्ये पृच्छकोऽबुजा । रक्ताङ्गसंज्ञके त्वष्टा विंशत्संख्ये पतत्रिण ॥ ३० ॥
 यच्चक्रे बालभावे प्राग् बाल्ये प्रष्टात्र जन्मनि । कूनविंशन्मिते ह्यारे कौमारे पूर्वजन्मनि ॥ ३१ ॥
 कृतवानत्र तत्सर्वं यौवने परिपृच्छति । उग्राभिधे तु बाल्यायामवस्थायां परे भवे ॥ ३२ ॥
 यदर्जितं तु कौमारे पृष्ठवानत्र सांप्रतम् । क्षोणीजेऽत्रैव जनुषि मध्येऽसौ पृच्छति स्वयम् ॥ ३३ ॥
 यच्चक्रे यौवने सूत सदाद्यं परसंभवे । ज्यासूनौ बालभावे प्राक् शुभाशुभमुपार्जितम् ॥ ३४ ॥

तस्य सर्वस्य प्रथममत्र जन्मनि यौवने । इलापुत्रे पुरा चक्रे मध्ये वयसि चाण्डज ॥ ३५ ॥
 तत्सर्वं यौवने प्राप्ते सांप्रतं प्रष्टुमुद्यतः । चतुर्विंशन्मिते कर्म यच्च क्षितिभवे पुरा ॥ ३६ ॥
 कैशोर्ये कृतवानत्र कौमारे परिपृच्छति । भूसूनौ मध्यवयसि पंचत्रिंशन्मितेऽण्डज ॥ ३७ ॥
 मार्गजितं मध्यभावे तस्य प्रष्टाऽत्र जन्मनि । षट्त्रिंशन्मितके कूरनयने यौवने पुरा ॥ ३८ ॥
 यदजितं शुभाद्यं तत्कौमारे परिपृच्छति । उर्वीजालये जरायां प्राक् शुभाद्यं कृतवानसौ ॥ ३९ ॥
 बालभावे च तत्सर्वं पृच्छति स्वमनोगतम् । कुपुत्रे पूर्वजनुषि कौमारे मृशमर्जितम् ॥ ४० ॥
 वृद्धौ शुभाद्यं तत्सर्वं पृष्ठवानस्ति सांप्रतम् । चत्वारिंशन्मिते कूने प्राक् पृथ्वीभवसंज्ञके ॥ ४१ ॥
 यत्सदाद्यमसौ चक्रे यूनि यून्धत्र पृच्छति । क्षमासुते युवभावे पूर्वजन्मार्जितं सुत ॥ ४२ ॥
 शैशवे तत्समस्तस्य प्रष्टाऽयं गरुडाग्रज । रसात्मजे पुरा सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ४३ ॥
 बार्द्धक्ये जरसि प्राप्ते सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । प्राग्भावे त्वचलाजेऽयं बाल्ये चक्रे यदिच्छया ॥ ४४ ॥
 शुभाशुभं यदत्रैव यौवने परिपृच्छति । लोहितांगे पुरा सूत यत्कृतं सदसत्पुरा ॥ ४५ ॥
 बार्द्धक्ये मध्यभावेऽत्र सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । चत्वारिंशन्मिते सूत चतुर्थ्युक्ते महीभवे ॥ ४६ ॥
 कौमारे कृतवान् यः प्राङ् मध्ये संप्रति पृच्छति । पिङ्गलालये पुरा वसत बालभावे शुभाशुभम् ४७
 यत्कृतं तस्य प्रष्टाऽयं मध्यभावेऽत्र जन्मनि । रसापुत्रेऽत्र जनुषि बाल्ये पृच्छति च स्वयम् ॥ ४८ ॥
 कुमारवयसि प्राप्ते यच्चक्रेऽसौ शुभाशुभम् । चत्वारिंशन्मिते पूर्वं सप्तयुक्ते च मध्यके ॥ ४९ ॥
 मेदिनीजे कृतं कर्म बाल्येऽयं प्रष्टुमुद्यतः । पृथ्वीसूनौ पुरा वृद्धौ कृतवान् सदसत्सुत ॥ ५० ॥
 स्वयं यून्धत्र जनुषि परिपृच्छति यत्नतः । पञ्चाशत्संख्यके कूने क्षमाजे मध्ये पुरा कृतम् ॥ ५१ ॥
 शुभाद्यं पृष्ठवानस्ति जन्मन्यत्र कुमारके । महीभवे पुरा वृद्धौ पुनर्युनि शुभाशुभम् ॥ ५२ ॥
 यच्चक्रे यौवने त्वत्र प्रष्टाऽयं गरुडाग्रज । क्षोणीसुतेऽकुपश्चाशत्संख्यके पूर्वजन्मनि ॥ ५३ ॥
 मध्यभावेऽर्जितं वृद्धौ चात्र प्रश्नं करोत्यसौ । द्विपञ्चाशन्मिते भौमे वृद्धौ मार्गजितं च यत् ॥ ५४ ॥
 सदाद्यमधुना सूत कौमारे परिपृच्छति । ज्यासुते प्राग्भावे सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ५५ ॥
 पृष्ठवानस्ति तत्सर्वं जरायामत्र जन्मनि । इलाजनाम्नि प्राग्युनि कौमारे पुनरप्ययम् ॥ ५६ ॥
 यच्चक्रे सदसत्कर्म वृद्धौ प्रष्टाऽत्र जन्मनि । कुभवे बालभावे प्राक् कृतं यच्च शुभाशुभम् ॥ ५७ ॥
 बालभावेऽधुना सूत परिपृच्छति चेच्छया । क्षमानन्दने पुरा सर्वमर्जितं यत्कुमारके ॥ ५८ ॥
 तदत्र जनुषि प्राप्ते युवभावे प्रपृच्छति । कुमुदसंज्ञके सप्तपञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ५९ ॥
 बालभावे कृतं चात्र यूनि प्रश्नं करोत्यसौ । पञ्चाशदष्टमितके पृथ्वीपुत्रे पुराभवे ॥ ६० ॥
 यौवने कृतवान् यश्च मध्येऽसौ प्रष्टुमुद्यतः । एकोनषष्टिसंख्ये प्राग्बालभावे रसामवे ॥ ६१ ॥
 चक्रे सदाद्यं यत्सर्वं जरायां पृष्ठवानिह । क्षौणेये षष्टिसंख्ये प्राङ् मध्यभावे यदर्जितम् ॥ ६२ ॥
 युवभावेऽत्र जनुषि परिपृच्छति चाण्डज । क्रूरक्षणे ह्यपचितं पुरा सर्वं शुभाशुभम् ॥ ६३ ॥
 तारुण्येऽप्यत्र कैशोर्ये प्रष्टाऽसौ गरुडाग्रज । द्विषष्टिमितके भूमिसूनौ प्राक्संभवेऽत्र च ॥ ६४ ॥
 मध्ये यदर्जितं सर्वं मध्यमे पृच्छको ह्यसौ । क्षित्यात्मजे पुरा यूनि शुभं बाशुभमर्जितम् ॥ ६५ ॥
 यत्तत्पृच्छत्यसौ जीवः कौमारेऽत्रैव जन्मनि । चतुःषष्टिभित्ते वृद्धौ यत्कृतं प्राग् धराभवे ॥ ६६ ॥
 पृष्ठवानस्ति तस्यात्र कर्मणः शैशवे फलम् । भूसुते प्राग्भावे सूत कौमारे कृतवानसौ ॥ ६७ ॥

यत्कर्म तस्य प्रष्टव्यं जरायामत्र जन्मनि । ज्यापुत्रसंज्ञके पूर्वे यच्चक्रे यौवने शुभम् ॥ ६८ ॥
 पापं वा काश्यपेयात्र यौवने परिपृच्छति । महीसूनौ पुरा सर्वमर्जितं यौवनेऽधुना ॥ ६९ ॥
 बालभावे महाभाग तस्य पृच्छां करोत्यसौ । कुनन्दने पूर्वभावे शुभाद्यं यच्च सूचितम् ॥ ७० ॥
 जरायामत्र जनुषि बार्हक्ये पृच्छको ह्ययम् । कूनसप्ततिमे पूर्वे माहेये कृतवानसौ ॥ ७१ ॥
 बाल्येऽत्र यूनि वयसि स्वेच्छया परिपृच्छति । प्राग्भूतनये सर्वं जरायां समुपार्जितम् ॥ ७२ ॥
 मध्यमे वयसि प्राप्ते पृष्ठवानस्ति सांप्रतम् । उर्वीसूनौ पुरा सर्वं शुभाद्यं यदुपार्जितम् ॥ ७३ ॥
 कौमारेऽत्रैव वयसि मध्ये प्रश्नं करोत्यसौ । स्थिरात्मजे पूर्वजन्मन्यशुभं वा शुभं च यत् ॥ ७४ ॥
 बालभावेऽर्जितं त्वत्र मध्यमे प्रष्टुमुद्यतः । महीसुते यत्कौमारे कृतवानिच्छया पुरा ॥ ७५ ॥
 बालभावे च तत्सर्वं परिपृच्छति चाण्डज । चतुःसप्ततिम मध्ये यच्चक्रे क्षमासुते पुरा ॥ ७६ ॥
 पृष्ठवानस्ति तत्सर्वं बालभावेऽत्र जन्मनि । स्थिराभावे पुरा सूत पंचसप्ततिसंख्यके ॥ ७७ ॥
 यत्कर्म कृतवान् वृद्धौ यून्यत्र प्रष्टुमुद्यतः । रसासुते प्राङ्मध्ये यत्कृतं कर्म सदादिक् ॥ ७८ ॥
 कौमारे स्वेच्छया तस्य पृच्छकः सांप्रतं ह्यसौ । सप्तसप्ततिमे वृद्धाबुर्वीपुत्रे पुराभावे ॥ ७९ ॥
 पुनर्धूनि कृतं कर्म यौवनेऽत्र परिपृच्छति । इलाभावे पुरा सर्वं मध्यमे यत्समर्जितम् ॥ ८० ॥
 जरायामत्र जनुषि सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । कूने भूतनयेऽशीतिमिते जरसि यत्कृतम् ॥ ८१ ॥
 कौमारे वयसि प्राप्ते प्रष्टव्यं चात्र जन्मनि । ज्यात्मजेऽशीतिसंख्ये प्राग्युवभावे यदर्जितम् ॥ ८२ ॥
 सर्वं तत्कर्मणः पाकं वृद्धौ पृच्छां करोत्यसौ । ततो भूप्रसवे पूर्वभावे सर्वमुपार्जितम् ॥ ८३ ॥
 कौमारे सदसत्सूत वृद्धौ पृच्छति सांप्रतम् । बालभावेऽर्जितं कर्म स्वेच्छया विनतात्मज ॥ ८४ ॥
 प्राग्भावे शैशवे चात्रकुभावे परिपृच्छति । त्र्यशीतिमितके नाग्नि क्षितिपुत्रे पुराऽण्डज ॥ ८५ ॥
 कौमारे कृतवान् कर्म यौवने प्रष्टुमुद्यतः । इलात्मजे पुरा सूत यच्चक्रे शुभमन्यथा ॥ ८६ ॥
 शैशवे चात्र कौमारे सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । पंचाशीतिमिते सूत भूमिपुत्रे पुरार्जितम् ॥ ८७ ॥
 यौवने सदसत्कर्म मध्ये प्रष्टव्यं जन्मनि । क्षोणीसूनौ पुरा बाल्ये शुभं वाशुभमर्जितम् ॥ ८८ ॥
 युवभावे च तत्सर्वमत्र प्रष्टुं समुद्यतः । सप्ताशीतिमिते नाग्नि रसाजे प्राग्भावेऽण्डज ॥ ८९ ॥
 यच्चक्रे सदसन्मध्ये यूनि प्रष्टव्यं जन्मनि । क्षमापुत्रे प्राग्भावे सर्वं कौमारे यदुपार्जितम् ॥ ९० ॥
 कैशोर्ये चात्र जनुषि परिपृच्छति चेच्छया । कूने नवतिसंख्ये प्रागर्जितं यत्पुराण्डज ॥ ९१ ॥
 मध्ये प्राप्ते स्थिरासूनौ मध्ये प्रश्नं करोत्यसौ । रसासूनौ कृतं यच्च यौवने पूर्वजन्मनि ॥ ९२ ॥
 सदाद्यं तस्य प्रष्टव्यं कौमारे गरुडाग्रज । उर्वीसूनौ कुनवतिमिते प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९३ ॥
 यच्छुभाद्यं च तत्सर्वं शैशवे प्रष्टुमुद्यतः । अथो भूमिसुते पूर्वं कौमारे कृतवांश्च यत् ॥ ९४ ॥
 बार्हक्ये पृच्छकश्चासौ जन्मन्यत्र पतत्रिण । यच्चक्रे यौवने कर्म प्राग्भावे च शुभाशुभम् ॥ ९५ ॥
 क्षोण्यात्मजेऽत्र नवतित्रियुते यूनि पृच्छति । ज्याभावे यत्पुरा यूनि कृतवान् पृच्छको ह्यसौ ॥ ९६ ॥
 सदाद्यं तत्समरतं तु बाल्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । क्षितिजे पंचनवतिमिते प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९७ ॥
 यच्छुभाशुभं सूत वृद्धौ प्रष्टव्यं जन्मनि । षण्णवत्या मिते पूर्वं महीपुत्रे यदर्जितम् ॥ ९८ ॥
 बाल्ये शुभाशुभं यूनि स्वेच्छया परिपृच्छति । त्र्यूने ज्ञातमिते यत्प्राक् क्षमासुते कृतवानसौ ॥ ९९ ॥
 वृद्धभावेऽत्र जरसि स्वेच्छया पृच्छतेऽण्डज । नवत्यष्टयुते पूर्वं चक्रे चोर्व्यात्मजे शुभम् ॥ १०० ॥
 पापं वा सूत कौमारे मध्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । नवत्यष्टयुते भूजे त्वर्जितं शुभमन्यथा ॥ १०१ ॥

मध्यमे वयसि प्राप्ते प्रष्टायं चात्र जन्मानि । महात्मजे प्राक्कौमारे शतसंख्ये कृतं च यत् ॥ १०२ ॥
 शुभाद्यं शैशवेऽत्रैव पृष्टवानस्ति काश्यप । उर्वीमवे क्रुयुक्ते प्राग्यौवने शतसंख्यके ॥ १०३ ॥
 यच्चक्रे सदसत्तस्य यूनि प्रष्टाऽयमण्डज । वृद्धौ यद्वर्जितं कर्म द्रियुक्ते शतसंख्यके ॥ १०४ ॥
 प्राग्मवे पृच्छकश्चात्र यूनि भूमिभवेऽण्डज । अरुणाङ्गे पुरा सर्वं शुभाद्यं कृतवांश्च यत् ॥ १०५ ॥
 मध्ये वयसि संप्राप्ते कौमारे पृच्छति स्वयम् । चतुष्काद्व्यशते व्याजे प्राक्कृतं जरसि ध्रुवम् ॥ १०६ ॥
 पुनर्यूनि शुभाद्यं च यदसौ पृच्छकोऽधुना । क्षोणीजाते पुरा सूत मध्ये यद्यत्समर्जितम् ॥ १०७ ॥
 प्रष्टायं कर्मणस्तस्य वृद्धौ संप्रति चाण्डज । पश्युते शतसंख्ये प्राग् यच्चक्रे शुभमन्यथा ॥ १०८ ॥
 रक्ताक्षे जनुषि प्राप्ते कौमारेऽत्र प्रपृच्छति । अरुणाक्षे पुरा यूनि यत्कृतं स्वेच्छयाण्डज ॥ १०९ ॥
 युवभावेऽत्र जनुषि पृच्छकः पूर्वकर्मणाम् । अष्टयुक्ते शते रक्तचक्षुःसंज्ञे पुरामवे ॥ ११० ॥
 यच्चक्रे यूनि कौमारे त्वत्र वृद्धौ प्रपृच्छति । बाल्ये द्वादशवर्षान्तः किशोरो द्रियुणस्तथा ॥ १११ ॥

अथ बाल्याद्यवस्थामाह-

द्व्यधूनपञ्चाशद्वद्वान्तस्तरुणः परिकीर्तितः । पञ्चवर्षादिमिताब्दान्तो मध्यमः कथितोऽण्डज ॥ ११२ ॥
 तत्परो जीवनान्तस्तु वृद्धो ज्येयो मनीषिभिः । एतत्ते कथितं सर्वं वयोमानं नृणां सुत ॥ ११३ ॥

लक्षणीयं सदा विज्ञेः पुनः किं परिपृच्छसि ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके व्यानिर्णयाध्यायः पष्ठः ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

नामभिर्बहुभिर्बद्धा बुधाच्च दिवसेश्वर । नाम्ना केनात्र विज्ञेयास्त्रिधा स्त्रीपुंनपुंसकाः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच-

स्त्रीपुंनपुंसके भावे संभूतः प्राग्यथाचरन् । जीवोऽयमत्र जनुषि यत्र रूपे व्यवस्थितः ॥ २ ॥
 तत्स्वरूपान्महाबाहो पापपुण्यसमुद्भवान् । वक्ष्येऽहं क्रमतो यत्नाद् बुधादिभ्योऽत्र जन्मानि ॥ ३ ॥
 पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ प्रथमे बुधसंज्ञके । बभूव पुरुषः सूत जन्मन्यत्रास्ति वै नरः ॥ ४ ॥
 ज्ञासंज्ञके द्वितीये प्राग्जन्मनि स्त्री पतत्रिण । स्त्री बभूव पुनर्जन्मन्यत्र नारी च जन्मनि ॥ ५ ॥
 आसतिप्राक्संभवे नारी तृतीये रजनीशजे । सर्वसाधनतत्त्वज्ञः पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ६ ॥
 विज्ञाप्ति पूर्वजनुषि ह्यभूत् पण्डित्तुर्थक । नररूपधरः पश्चादस्त्यत्रापि नपुंसकः ॥ ७ ॥
 चान्द्रिख्याते पुरा पण्डो बभूव विनतात्मज । पूर्वपापादयं चास्ति सांप्रतं वै नपुंसकः ॥ ८ ॥
 षष्ठे हिमांशुजे सूत प्राग्मवे ना ह्यभूदयम् । पुनर्जन्मानि वै षण्डे वनितात्रैव जन्मनि ॥ ९ ॥
 सप्तमे बोधनाख्ये तु पूर्वजन्मन्यभूत्पुमान् । वनितात्रैव जनुषि जीवोऽसावस्ति चाण्डज ॥ १० ॥
 पूर्वे चन्द्रधृते सूत बभूव वनिताष्टमे । पूर्वजन्मनि वै नारी पुरुषोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 सोमाख्ये नवमे जीवः पुरुषोऽभूदथाण्डज । जनुष्यत्राप्यसौ षण्डो जातः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
 अथेन्द्रधुमसंज्ञे प्राग्दशमे वनिता पुनः । संभवे योषिता सूत सांप्रतं च नपुंसकः ॥ १३ ॥
 सुधांशुजे कुदशके षण्डः पूर्वमवेऽभवत् । अत्र जन्मन्यसौ जीवः पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ १४ ॥
 वत्स सोमात्मजे नाम्नि द्वादशे प्राक् नरो ह्यभूत् । पुनर्जन्मन्यसौ नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १५ ॥
 शशाङ्गपुत्रे नार्थासीत् प्राग्मवे तु त्रयोदशे । नपुंसकोऽत्र जनुषि विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥

नपुंसकः पुरा स्रुत ग्लौसुते च चतुर्दशे । पुनर्योषा पुनर्नारी जन्मन्यत्र विनिर्णयात् ॥ १७ ॥
 पंचयुक्ते दशमितेऽब्जभवे पूर्वजन्मनि । योषिदासीत्पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
 शुभ्रांशुपुत्रे ह्यभवत्प्राङ् नारी पुनरप्ससौ । पुरुषश्चात्र जनुषि वनिता विनतात्मज ॥ १९ ॥
 षण्डः प्राक्संभवे स्रुत सुधांशुस्रुतसंज्ञके । दशसप्तमिते नारी जाताऽसौ चात्र जन्मनि ॥ २० ॥
 इन्दुजेश्ठादशे षण्डः पूर्वजन्मन्यथ पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुषि पुरुषश्चास्ति काश्यप ॥ २१ ॥
 सोमपुत्रे नरोऽभूत्प्राक्पुरुषश्च पुनर्भवे । एकोनविंशतिमिते षण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ग्लौभवे पूर्वजन्मन्यसौ षण्डो ह्यभवत्सुधीः । विंशन्मिते महाभाग प्ररुषस्त्वत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 शुभ्रांशुसूनौ वनिता प्राग्भवे ना पुनर्भवे । तृतीये संभवे नास्ति क्वाढ्ये विंशन्मितेऽण्डज ॥ २४ ॥
 द्वाविंशन्मितके पातपीतजे पूर्वजन्मनि । पुरुषोऽयमभूत्पुत्रो वनिता चात्र जन्मनि ॥ २५ ॥
 विद्युपुत्रे त्रयोविंशे पूर्वजन्मनि मानद । पुरुषोऽयं पुनः षण्डश्चासीदत्रैव संभवे ॥ २६ ॥
 चतुर्विंशन्मिते चेन्दुसंभवे परजन्मनि । नपुंसकोऽयमभवद्वनितात्रैव संभवे ॥ २७ ॥
 बज्रपुत्रे महाभाग पञ्चविंशतिसंमिते । प्राङ् नारी क्लीबसंज्ञश्च बभूवात्र पुनर्नरः ॥ २८ ॥
 शशाङ्कसूनौ षड्विंशन्मिते प्राक्पुरुषोऽभवत् । जन्मन्यत्र पुमानस्ति विनतानन्दवर्धन ॥ २९ ॥
 रोहिणेये पुरा षण्डः सप्तविंशात्मके पुनः । बभूव षण्डो जीवोऽयमिदानीं वनिताण्डज ॥ ३० ॥
 अष्टाविंशन्मिते ब्राह्म्यसंभवे गरुडाग्रज । पूर्वजन्मन्यभून्नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततः शशाङ्कजे ह्यासीत्कूने त्रिंशन्मिते पुरा । पुरुषो नर एव प्राक्संभवे सांपत नरः ॥ ३२ ॥
 रात्रीशपुत्रे प्राक् त्रिंशन्मितके गरुडाग्रज । वनितासीत्पुरा नारी जातासौ भर्तृवल्लभा ॥ ३३ ॥
 शीतरश्मिभवे पुत्र बभूव प्राङ् नपुंसकः । नारी परभवे विज्ञा पुरुषोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ३४ ॥
 क्षपेशपुत्रे प्रागासीत्पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । नपुंसको महापापात्पूर्वजन्मकृतात्स्रुतः ॥ ३५ ॥
 त्रिंशन्मितके पूर्वभवे स्रुत द्विजेशजे । ना बभूव पुनर्नारी पुनः षण्डोऽत्र जन्मनि ॥ ३६ ॥
 क्षपाकरस्रुते षण्डश्चतुर्विंशन्मिते ह्यभूत् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ३७ ॥
 वत्स चन्द्रभवे ह्यासीत्पुरुषः पूर्वसंभवे । स्त्री पुनः संभवे चैव वनिताप्यत्र संभवे ॥ ३८ ॥
 पुनरैन्दवसंज्ञे प्राक् षट्त्रिंशन्मितकेऽण्डज । वनिता प्राग्भवे जन्मन्यत्रैवास्ति नपुंसकः ॥ ३९ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र षण्डो विद्युस्रुते ह्यभूत् । नारी पुनर्भवे क्लीबः सर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ ४० ॥
 सुधांशुसंभवे द्व्यने चत्वारिंशन्मिते पुरा । बभूव पुरुषः स्रुत सांपतं पुरुषस्त्वसौ ॥ ४१ ॥
 कूने शुभ्रांशुजे चत्वारिंशत्संख्ये पतत्रिण । वनिता प्राग्भवे क्लीबः पुनरस्ति नपुंसकः ॥ ४२ ॥
 षण्डोऽब्जसूनौ प्राक्स्रुत चत्वारिंशन्मितेऽभवत् । वनितावेषधृक्चास्ति जीवोऽयं त्वत्र जन्मनि ॥ ४३ ॥
 सोमजे पक्षिशार्दूल कुचत्वारिंशके पुरा । पुमान् षण्डः पुनर्जन्मन्यस्त्यसौ पुरुषोऽत्र च ॥ ४४ ॥
 चत्वारिंशन्मिते द्व्याढ्ये ग्लौपुत्रे प्राङ् नपुंसकः । जन्मन्यत्र महाभाग पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ ४५ ॥
 शशाङ्कपुत्रे त्रियुते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । प्राग्योषाभूत्पुनः षण्डश्चात्र जन्मनि वै नरः ॥ ४६ ॥
 रोहिणीजे महाभाग पूर्वजन्मन्यसौ भवेत् । पुरुषो वनितावेषी जन्मन्यत्र परिरुफुटः ॥ ४७ ॥
 ब्राह्मसूनौ पुरा ह्यासीत्जीवोऽयं च नपुंसकः । पुरुषश्च परे जन्मन्यत्र जन्मनि योषिता ॥ ४८ ॥
 हिमांशुसूनौ षडयुक्ते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । वनिता प्राग्भवे ह्यासीदत्र जन्मनि योषिता ॥ ४९ ॥

श्वेतांशुपुत्रे सप्तादये चत्वारिंशन्मिते पुरा । पुरुषः पुरुषश्चासीद्वनिता चात्र जन्मनि ॥ ५० ॥
 शशाङ्कसूनौ द्व्यूने प्राक् पञ्चाशन्मितकेऽण्डज । पूर्वजन्मन्यसौ षण्दश्चासीत्क्लीवोऽत्र जन्मनि ॥ ५१ ॥
 पञ्चाशत्संख्यके द्व्यूने ह्यभूच्छीतांशुजे पुरा । वनिता पुरुष पश्चात् क्लीवोऽप्यस्त्यत्र जन्मनि ॥ ५२ ॥
 रात्रीशसंभवे सूत पञ्चाशन्मितकेऽभवत् । पूर्वजन्मन्ययं जीवः पुरुषोऽत्र नपुंसकः ॥ ५३ ॥
 क्षपेशसूनौ प्रागासीत् षण्दश्चापि परे भवे । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ ५४ ॥
 पञ्चाशद्व्यन्विते पूर्वभवे योषाऽभवत्सुत । द्विजेशपुत्रे नास्त्यत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ५५ ॥
 चन्द्रजे ग्राम्ये ह्यासीत्त्रिपञ्चाशन्मितेऽण्डज । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 क्षपाकरजसंज्ञे प्राग्वनिताभूत्पतत्रिण । चतुरादये तु पञ्चाशन्मितकेऽत्रनपुंसकः ॥ ५७ ॥
 पञ्चाशत्पञ्चयुक्ते ग्राम्यभूव पुरुषोऽण्डज । चन्द्रसूनौ जनुष्यत्र नररूपधरोऽस्त्वसौ ॥ ५८ ॥
 षट्पञ्चाशन्मिते सूतेन्द्रात्मजे वनिताऽभवत् । प्रागजन्मन्ययं योषासीदत्र जन्मनि योषिता ॥ ५९ ॥
 व्यूने षष्टिमिते जन्मन्यभूद्योषा पुराण्डज । विधुसूनावसावत्र जीवोऽयं नररूपधृक् ॥ ६० ॥
 द्व्यूने षष्टिमिते षण्दः पूर्वजन्मन्यभूत्पुनः । सुधांशुपुत्रे पुरुषः क्लीवश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६१ ॥
 कूनेऽञ्जजे षष्टिमिते प्रागभवेऽभून्नपुंसकः । जन्मन्यत्र पुनः षण्डो जातोऽसौ विनतात्मज ॥ ६२ ॥
 सोमसूनौ पुरा सूत षष्टिसंख्ये भवेन्नरः । क्लीवः परभवे नारी जन्मन्यत्रास्ति सुन्दरी ॥ ६३ ॥
 ग्लौजे कुषष्टिमितके पुरुषः पूर्वजन्मनि । जन्मन्यत्र महामाग जीवोऽयं स्त्रीस्वरूपधृक् ॥ ६४ ॥
 शशांकसुतसंज्ञे प्राग्द्विषष्टिमितके पुरा । बभूव वनिता नारी पुनरत्र च वै नरः ॥ ६५ ॥
 रोहिणीपुत्रसंज्ञे प्राक् त्रिषष्टिमितके ह्यभूत् । नररूपधरो जीवः पश्चादत्र नपुंसकः ॥ ६६ ॥
 ब्राह्मणे वनिता ह्यासीत्पूर्वे जन्मनि मानदः । पूर्वजन्मनि योषाभूत् क्लीवश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६७ ॥
 हिमांशुसंभवे सूत पंचषष्टिमितेऽभवत् । षण्डः प्राक्संभवे चात्र संभवे पुरुषोऽस्त्ययम् ॥ ६८ ॥
 श्वेतांशुसूनौ षट्पष्टिमिते क्लीवः पुराभवे । बभूव वनिता चापि पुरुषश्चात्र संभवे ॥ ६९ ॥
 शशाङ्कात्मजसंज्ञे प्राक् सप्तषष्टिमितेऽभवत् । नारी तथात्र जनुषि षण्डरूपधरस्त्वसौ ॥ ७० ॥
 अष्टषष्टिमिते पूर्वभवे शीतांशुपुत्रके । षण्डोऽभूद्वनिता पश्चात्नारी चात्रैव जन्मनि ॥ ७१ ॥
 कूने सप्ततिसंख्ये प्राग्वनिता विनतात्मज । जन्मन्यत्रास्त्यसौ जीवः स्त्रीस्वरूपधरो भृशम् ॥ ७२ ॥
 शीतरश्मिभवे पूर्वभवे सप्ततिसंमिते । बभूव नारी ना पश्चात्नारी चात्रैव जन्मनि ॥ ७३ ॥
 अमृतांशुसुते सूत कुसप्ततिसंमिते पुरा । नपुंसको भवेज्जीवो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ७४ ॥
 द्विजेशसूनौ षण्डः प्राक् द्विसप्ततिसंमितेऽण्डज । पुनर्जन्मन्यभूत्षण्डः पुरुषश्चात्र संभवे ॥ ७५ ॥
 द्विजराजात्मजे नाभूत् प्राक् त्रिसप्ततिसंख्यके । ना परे जनुषि प्राप्ते षण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७६ ॥
 चन्द्रपुत्रे पुरा सूत चतुःसप्ततिसंख्यके । षण्डो बभूव जीवोऽयमत्र जन्मनि वै नरः ॥ ७७ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्याके वनितेन्दुसुते पुरा । नरो ह्यासीत्पुमान्पश्चाज्जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ ७८ ॥
 विधुजेऽभूत्पुमान्पूर्वे षट्सप्ततिसंमितेऽण्डज । वनितारूपपञ्चासांवत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ ७९ ॥
 सुधांशुसूनौ प्रागासीद्व्यूनेऽशीतमिति पुमान् । पश्चात्षण्डोऽत्र जनुषि क्लीवोऽसौ चास्ति मानद ८० ॥
 शुभ्रांशुसंभवे द्व्यूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । नपुंसकोऽभवच्चत्र योषिता विनतात्मज ॥ ८१ ॥
 अजनात्मजे पुरा योषा कूनेऽशीतमितिऽभवत् । नपुंसकस्तथा पश्चात्पुमानत्रैव जन्मनि ॥ ८२ ॥

अथाऽशीतिमिते पूर्वभवे सोमभवेऽण्डज । बभूव पुरुषो जन्मन्यत्रायं नररूपधृक् ॥ ८३ ॥
 एकाशीतिमिते सूत ग्लौसूनौ प्राग्भवेऽभवत् । नपुंसकः पुनः षण्ढो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ८४ ॥
 शशांकभवसंज्ञे प्राग् बभूव वनिता ह्यसौ । नररूपधरो जीवश्चात्र जन्मानि सुव्रत ॥ ८५ ॥
 अथो अशीतिमितके रोहिणीसुतसंज्ञके । प्रागासीत्युरुषः पश्चाच्चरः प्रतिभवे नरः ॥ ८६ ॥
 ब्राह्मात्मजे चतुर्थ्युक्तेऽशीतिसंख्ये पुरामवे । बभूव वनिता भूत जन्मन्यत्रास्ति योषिता ॥ ८७ ॥
 हिमांशुपुत्रे प्रागासीत्पश्चाशीतिमितेऽण्डज । नपुंसकः पुनर्नारी पुरुषश्चात्र जन्मानि ॥ ८८ ॥
 षडशीतिमिते पूर्वभवे शीतांशुसंभवे । पुरुषोऽभूदसौ जीवो जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ८९ ॥
 रात्रीशसूनौ सप्ताद्व्येऽशीतिसंख्ये नरोऽभवत् । पुनर्जन्मानि नारी च षण्ढः संप्रति पुत्रक ॥ ९० ॥
 शीतरश्म्यात्मजे चासीदशशीतिमिते पुरा । नपुंसकोऽत्र जनुषि नपुंसोऽस्ति पतत्रिण ॥ ९१ ॥
 नवाशीतिमिते वत्स द्विजराजसुतेऽभवत् । पुरुषः प्राग्भवे नारी पश्चात्तार्यत्र जन्मनि ॥ ९२ ॥
 चन्द्रात्मजे महामाग नार्यभूत प्राग्भवे पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुषि जीवोऽयं गरुडाग्रज ॥ ९३ ॥
 क्रुयुक्तनवतिप्राप्ते चन्द्रपुत्रे पुरामवे । षण्ढोऽभवत्पुरा नारी षण्ढश्चात्रैव जन्मानि ॥ ९४ ॥
 ग्लावात्मजेऽथ नवतिद्वयुक्ते पूर्वजन्मनि । बभूव पुरुषः सूत जन्मन्यत्र नरोऽस्त्यसौ ॥ ९५ ॥
 रोहिणीसंभवे नारी पूर्वजन्मन्यभूदसौ । नपुंसकः पुनः क्लीबो जन्मन्यत्र च पुत्रक ॥ ९६ ॥
 ब्राह्मपुत्रे पुरा षण्ढः षड्दने शतसंख्यके । बभूव वनिता त्वत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ९७ ॥
 श्वेतांशुजे महाबाहो पंचोने शतसंमिते । प्राग्भवे पुरुषो ह्यासीत् षण्ढो नाप्यत्र जन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतांशुसूनौ प्रागासीच्चतुर्होने शतेऽण्डज । षण्ढः प्राक्संभवे ह्यत्र संभवे पुरुषोऽस्त्यसौ ॥ ९९ ॥
 ज्यूने शते महामाग शशाङ्कात्मजसंज्ञके । प्राङ्नारी त्वपरे षण्ढो बभूव ह्यस्ति सांमतम् ॥ १०० ॥
 द्व्यूने शतमिते सूत चन्द्रसूनौ पुरामवे । आसीच्चरः पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 रोहिण्यात्मजसंज्ञे प्राङ्गूने शतमितेऽण्डज । षण्ढोऽभवच्चरः पश्चाद्वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ १०२ ॥
 शतसंख्येऽभवत्सूत पुरा श्वेतांशुसंभवे । वनिता वनिता पश्चाज्जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ १०३ ॥
 शशाङ्कसंज्ञके सूत क्रुयुक्तेः शतसंमिते । बभूव पुरुषः पूर्वे ना पुनर्वनिताऽधुना ॥ १०४ ॥
 ततो ब्राह्मभवे ह्यासीद्व्याग्भवे द्वियुते शते । नपुंसको महामागः सांमतं च नपुंसकः ॥ १०५ ॥
 तमीनाथभवे वत्स त्रियुक्ते शतसंख्यके । प्राग्योषा ना भवेत्पश्चात्पुनः क्लीवोऽत्र जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्थ्युक्ते शते सूत पुरा ब्राह्मसुतेऽभवत् । पुरुषः षण्ढ एवास्ति जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरशते ह्यासीदमृतांशुजसंज्ञके । षण्ढः प्राक् पुरुषः पश्चादत्र जन्मानि वै नरः ॥ १०८ ॥
 षडुत्तरशते सूत कलानाथजसंज्ञके । वनिता प्राग्भवे ह्यासीत्पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १०९ ॥
 अमृतांशुसुते पूर्वे सप्तोत्तरशतेऽभवत् । जीवोऽयं पुरुषो जन्मन्यत्रास्ति पुरुषोऽण्डज ॥ ११० ॥
 कलानाथसुते त्वष्टयुक्तेऽसौ पुरा भवे । वनिताऽभूदयो सूत षण्ढश्चात्रैव जन्मनि ॥ १११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके स्त्रीपुंनृसक्तत्वरूपनिर्णयाध्यायः सप्तमः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

जीवात्सहायाः कथिताः प्राग्भवे त्वत्र जन्मानि । सव्यवस्याः कथं देव नियोज्या वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥

१ संप्रति वै नरः—खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सहायैर्यैः समायुक्तश्चक्रे यद्यत्पुरानघ । जीवोऽसौ तानहं वक्ष्ये पुण्यपापसमुद्भवान् ॥ २ ॥
 यथा व्यवस्थितान् जन्मन्यत्राघोऽथोक्तलक्षितान् सहायान् क्रमयोगेन जीवाद्यैः शृणु तत्त्वतः ॥ ३ ॥
 जीवाख्ये प्रथमे सूत पूर्वजन्मन्यभूद ध्रुवम् । सहायैः पञ्चमिर्युक्तः शुभाशुभनिरूपणे ॥ ४ ॥
 जीवेनानेन यत्पूर्वं शुभाशुभमुपाजितम् । मिलित्वा सप्तमिस्तत्र सहायैरपरे गुरौ ॥ ५ ॥
 तृतीये प्राग्भवे सूत सुनासीरपुरोधसि । चक्रे शुभाशुभं यत्तत्सहायैस्त्रिभिरप्यसौ ॥ ६ ॥
 सहायैः केन युक्तोऽभूत्प्राग्जन्मनि स्वर्गेश्वर । चतुर्थेऽङ्घ्रिसे प्राप्ते तद्वचवस्थामिह शृणु ॥ ७ ॥
 बृहस्पतौ पञ्चमि ते सहायैरपरितः पुनः । कृतवान् यदयं जीवः पूर्वजन्मनि तच्छृणु ॥ ८ ॥
 देवेज्यसंज्ञके षष्ठे जीवेनानेन यत्कृतम् । प्राग्भवे सदसत्कर्म सहायैर्वद्भूमिः स्फुटम् ॥ ९ ॥
 आचार्ये सप्तमे सूत सहायाभ्यां युतस्त्वसौ । यच्चक्रे प्राग्जनुष्यत्र व्यवस्थां शृणु तद्भयोः ॥ १० ॥
 यच्चकार परे जन्मन्यष्टमे गरुडाग्रज । शचीपतीज्ये नवभिः सहायैस्तान् वृणोम्यहम् ॥ ११ ॥
 नवमे शक्रपूज्ये प्राक्कृतं पाङ्क्तिः सहायकैः । शुभाद्यमिह तान्वक्ष्ये सव्यवस्थान् सहायजान् ॥ १२ ॥
 देवामात्ये दशमि ते मिलित्वा पूर्वजन्मानि । यैश्चकार शुभं पापं तानहं वच्मि सांप्रतम् ॥ १३ ॥
 वाचस्पतौ महाभाग द्वेकादशमि ते पुरा । दशभिर्यत्कृतं कर्म मिलित्वा तदिह शृणु ॥ १४ ॥
 सहायैरष्टभिः सूत पुरा चक्रे यदिच्छया । व्यवस्थितिमयाष्टानां वक्ष्ये वज्रीज्यकेऽधुना ॥ १५ ॥
 त्रयोदशे शक्रमान्ये स्त्रीसहायेन यत्कृतम् । तद्वचवस्थामहं वक्ष्ये जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १६ ॥
 पञ्चभिर्यत्पुरा चक्रेऽप्यत्र तेषां व्यवस्थितिः । वक्ष्ये चतुर्दशे देवाचार्ये शृणु तु पुत्रक ॥ १७ ॥
 कृतं पंचदशे रौद्रे सुरामात्ये सहायकैः । जीवेन यैर्मिलित्वा तान्यहं वच्म्यत्र जन्मानि ॥ १८ ॥
 यदर्जितं पुरा सूत सहायैः केनकेन वै । इन्द्रमात्रिणि तत्सर्वा व्यवस्थां शृणु सांप्रतम् ॥ १९ ॥
 अथो सप्तदशे वत्स स्वर्गेशेज्ये सहायकैः । यैरेकादशभिः सार्धं कृतवान् शृणु तानिह ॥ २० ॥
 अमराहं महाभाग पुराष्टादशके कृतम् । सहायाभ्यां मिलित्वात्र तयोर्वक्ष्ये व्यवस्थितिम् ॥ २१ ॥
 गीर्वाणमान्ये कूने प्रागथं विंशन्मितेऽण्डज । यैर्युक्तस्त्वमितैश्चक्रे सहायैरेत्र वच्मि तान् ॥ २२ ॥
 पुरा जिते सहायैर्यैर्मिलित्वा कर्म चाद्भुतम् । तान् वृणोम्यत्र जनुषि वासवेज्ये सहायकान् ॥ २३ ॥
 विंशन्मिते कुयुक्ते तु मघवाहं पुराजितम् । यैः सहायैः शुभं चान्यत्तानहं वच्मि चाधुना ॥ २४ ॥
 सहायैकादशैः कर्म यच्चक्रे मिलितस्त्वसौ । द्वाविंशन्मितके सर्वान् सुरमात्रिणि वच्मि तान् ॥ २५ ॥
 दैत्यारीज्ये त्रयोविंशन्मितके पूर्वजन्मनि । मिलित्वा त्रिसहायैर्यच्चक्रे वक्ष्येऽत्र तानहम् ॥ २६ ॥
 त्रयोदशैः पुरा सूत युक्तोऽभूच्च सहायकैः । चतुर्विंशन्मिते पुत्र प्राप्ते सुरगुरौ श्वश्रुम् ॥ २७ ॥
 देवमात्रिणि यच्चक्रे पंचविंशन्मिते पुरा । एकादशैः सहायैस्तानत्राहं विवृणोम्यथ ॥ २८ ॥
 वृन्दारकेज्ये षड्विंशन्मितके पूर्वजन्मनि । युक्तो विंशत्सहायैश्च वक्ष्येऽत्र तद्वचवस्थितिम् ॥ २९ ॥
 सप्तविंशन्मिते वत्स सुराचार्येऽभवत्पुरा । पुरुषोऽयं महाभागश्चासहायो ह्यतन्द्रितः ॥ ३० ॥
 चक्रे यदशुभं कर्म राजसाहाय्यतोऽण्डज । इन्द्रामात्ये परे जन्मन्यष्टाविंशन्मितेऽण्डज ॥ ३१ ॥
 नपुंसकसहायान् प्राग्भवे समुपाजितम् । यत्पापं देवपूज्येऽत्र कूने त्रिंशन्मितेऽण्डज ॥ ३२ ॥
 त्रिंशन्मिते तु शक्राहं स्त्रीसाहाय्याद्यदर्जितम् । तद्वचवस्थां महाभाग शृणुष्वावहितोऽण्डज ॥ ३३ ॥

अथो भृत्यसहायात्प्राक् शुभं वा यदि वाशुभम् । कुत्रिशन्मितके सूत नाकेशार्धितके स्फुटम् ॥ ३४ ॥
गीर्वाणवन्द्ये तु रणात्साहाय्यात्कृतवानसौ । तद्वचवस्थामहं वक्ष्ये चात्र जन्मनि मानद ॥ ३५ ॥
त्रिशन्मिते सुरेज्ये प्राक् सहायाद्वृषमादयम् । कृतवान् यत्रियुक्ते तु तद्वक्ष्याम्यत्र तत्त्वतः ॥ ३६ ॥
म्लेच्छसङ्गात्सहायाद्यच्छुभाशुभमुपार्जितम् । प्राग्भवे खग तत्स्पष्टममराजितसंज्ञके ॥ ३७ ॥
पञ्चत्रिशन्मिते सूत लेखाप्रात्ये पुराभवे । वेद्यासङ्गान्महत्पापं कृतवान् शृणु यत्नतः ॥ ३८ ॥
चाण्डालसङ्गात्सततं यच्चके खग चादमुतम् । तद्वचवस्थानिवरणं ज्ञेयमिन्द्रपुरोधसि ॥ ३९ ॥
दूतिकासङ्गजात्पूर्वभवे यत्कृतवानसौ । सप्तत्रिशन्मितेऽत्रैव वृषमन्त्रिणि च स्फुटम् ॥ ४० ॥
चकार वटुभिः सार्धं यज्जीवः पूर्वजन्मनि । त्रिदशार्हेऽत्र तत्सर्वमष्टत्रिशन्मिते सुत ॥ ४१ ॥
विबुधेज्ये तथा कूने चत्वारिशन्मितेऽण्डज । स्त्रीसहायाच्चकारासौ तद्वचवस्थामवेक्ष्य ॥ ४२ ॥
चत्वारिशन्मिते यत्प्राक् कृतवान् गरुडाग्रज । स्वर्गाचार्ये सहायाम्यां शुभमन्यत्परिस्फुटम् ॥ ४३ ॥
चत्वारिशत्कुयुक्ते प्रागर्जितं यच्छुभाशुभम् । मधवेज्येऽत्र जानीहि सहायरहितं च यत् ॥ ४४ ॥
सूत्रामपूज्ये चाण्डाल्याः सङ्गमाद्यदुपार्जितम् । तत्फलं चात्र जनुषि सहायस्थां व्यवस्थितिम् ॥ ४५ ॥
यवनीसङ्गमात्सूत यच्चके प्राक् शुभाशुभम् । सुरार्हिते व्यवस्थाहं वक्ष्येऽत्र जनुषि स्फुटम् ॥ ४६ ॥
ब्राह्मण्याः सङ्गमात्पूर्वं यच्चके शुभमन्यथा । तस्या विवरणं सूत वृषाचार्ये मयोदितम् ॥ ४७ ॥
स्वर्गेशेज्ये पुरा सूत चकार कुटिलच्छलात् । चत्वारिशन्मिते पञ्चयुक्ते वै ह्यत्र जन्मनि ॥ ४८ ॥
स्वर्देवपूज्ये पद्मचत्वारिशत्संख्ये पुराभवे । यत्कृतं सदसत्कर्म सहायरहितं शृणु ॥ ४९ ॥
यत्सहायाद्विधिज्ञानां फलं सदसद्वर्जितम् । तच्चिह्निनेऽत्र देवार्हे पञ्चाशन्मितके स्फुटम् ॥ ५० ॥
द्व्यूनेऽमरेज्यसंज्ञे प्राक् पञ्चाशन्मितकेऽण्डज । सहायाद्योगिनां चके तद्वचवस्थामथो शृणु ॥ ५१ ॥
अस्वमामात्यके कूने पञ्चाशन्मितके पुरा । त्रिसहायैः कृतं सार्धं तद्वचवस्थां प्रवक्ष्याम्यहम् ॥ ५२ ॥
पञ्चाशन्मितके नाग्नौन्द्रेज्ये पूर्वभवेऽण्डज । सहायाद्युपतेर्यच्च चकारासौ च तच्छृणु ॥ ५३ ॥
अथो नर्तनशीलस्य साहाय्याद्वर्जितं पुरा । गीर्वाणार्हे कुपञ्चाशन्मितकेऽतपरिस्फुटम् ॥ ५४ ॥
वृन्दारकार्चिते द्व्याढ्ये पञ्चाशन्मितके पुरा । जीवघातकशीलानां सङ्गाद्यत्कृतवान् शृणु ॥ ५५ ॥
पुरन्दरेज्ये प्राक् सूत सहायैर्द्विजसत्तमैः । यत्कृतं तद्वृणोम्यत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ५६ ॥
सहायैर्धर्मयुक्तैः प्रागर्जितं यच्छुभं खग । लेखपूज्ये चतुर्युक्ते पञ्चाशन्मितके स्फुटम् ॥ ५७ ॥
पञ्चाशत्पञ्चयुक्ते प्राग्वासवाहं शुभाशुभम् । स्वगत्रिजात्सहायाच्च यदकारि च तत्स्फुटम् ॥ ५८ ॥
आखण्डलार्चिते वेदहीने षष्टिमितेऽण्डज । स्वज्ञातिजसहायात्प्रागर्जितं शुभमन्यथा ॥ ५९ ॥
आदित्येज्ये पुरा द्व्यूने यत्कृतं षष्टिसंमिते । तत्सहायैकयुक्ते तच्चात्र जन्मनि वक्ष्याम्यहम् ॥ ६० ॥
द्व्यूने षष्टिमिते पूर्वभवे चके यदिच्छया । जिष्णुपूज्ये महाभाग सहायाम्यां च तत्स्फुटम् ॥ ६१ ॥
एकोनषष्टिमितके सुरराजेज्यसंज्ञके । प्रागर्जितं सहायैर्यद्वटुभिश्चात्र वक्ष्याम्यहम् ॥ ६२ ॥
षष्टिसंख्ये पुराकारि वृत्रहेज्ये शुभाशुभम् । स्फुटमत्र महाभाग स्त्रीसाहाय्यात्पुत्रत्रिण ॥ ६३ ॥
स्वर्देवपूज्ये पुरा चके कुषष्टिमितकेऽण्डज । यत्सदाद्यं समस्तं तत्सहायाम्यां वृणोम्यहम् ॥ ६४ ॥
गीर्वाणामात्यके प्राग्यच्छुभं वा यदि वाशुभम् । सहायान्मन्त्रिणश्चके द्विषष्टिमितके स्फुटम् ॥ ६५ ॥
इन्द्रामात्ये त्रियुक्ते प्रागर्जितं षष्टिसंमिते । नीचसङ्गाद्वचवस्थाहं तद्वृणोम्यत्र जन्मनि ॥ ६६ ॥
पुरन्दरार्हे प्राक् सूत चतुःषष्टिमिते कृते । शुभाशुभं सहायाम्यां स्फुटं भवति सांमतम् ॥ ६७ ॥

पंचषष्टिमिते वत्स सुपर्वेज्ये चकार यत् । प्राग्भवे चोरसंगाच्च तद्वचवस्थां वृणोम्यहम् ॥ ६८ ॥
 षड्युक्ते षष्टिसंख्ये यत्सदार्यं प्राक् समर्जितम् । सहायैस्त्रिमिरप्यत्र वृषामात्ये त्वेहि तत् ॥ ६९ ॥
 सप्तषष्टिमिते सूत शक्रामात्ये पुराभवे । सहायाहजजात्सर्वं यदकारि च तच्छृणु ॥ ७० ॥
 वृन्दारकाहं प्राग्जन्मन्यष्टषष्टिमितेऽण्डज । सहायराहितश्चासौ चक्रे सर्वं शुभाशुभम् ॥ ७१ ॥
 कूने सप्ततिसंख्ये प्राक् मघवाहं यदर्जितम् । तद्वचवस्थां शृणुष्याथ यतश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७२ ॥
 अथ सप्ततिसंख्ये प्राक् त्रिदशेज्ये चकार यत् । सदाद्यमत्र जनुषि शृणु मत्तो व्यवस्थितम् ॥ ७३ ॥
 कुसप्ततिमिते वत्स प्रागस्वप्नार्चिते च यत् । कृतवान् वैष्णवानां तु प्रसङ्गादत्र तत्स्फुटम् ॥ ७४ ॥
 न च सङ्गात्पुरा सूत यदकारि शुभाशुभम् । द्विसप्ततिमितेऽस्वप्नामात्ये तत्र व्यवस्थितम् ॥ ७५ ॥
 योगीश्वराणां सङ्गाच्च शुभं सर्वमकारि वै । त्रिसप्ततिमिते तत्र सुरराजपुरोधसि ॥ ७६ ॥
 चतुःसप्ततिमे सूत देवेशेज्ये पुरा कृतम् । व्यवस्थितिं पुनस्त्वत्र धर्मिष्ठानां च सङ्गमात् ॥ ७७ ॥
 पंचसप्ततिमे सर्वमर्जितं यत्पुराभवे । देवेशपूज्ये सकलं विबुधानां प्रसङ्गतः ॥ ७८ ॥
 शैवानां खलु संगत्प्रागर्जितं सदसत्पुरा । षड्युक्त सप्ततिमिते देवेशाहं परिस्फुटम् ॥ ७९ ॥
 स्त्रीपुंसोः संगमात्सूत सप्तसप्ततिमेऽर्जितम् । सर्वं सुरपतीज्ये तद्वक्ष्येऽहं चात्र जन्मनि ॥ ८० ॥
 सूर्यमन्तिपराणां यत्सङ्गमात्समुपार्जितम् । द्यूनेऽशीतिमिते सूत ज्ञेयं त्रिदशमंत्रिणि ॥ ८१ ॥
 पुरुहूतार्चिते कूने प्राग्भवेऽशीतिसंमिते । कुटिलात्संगमात्सर्वं यदकार्यत्र जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतिमितके सूत मरुतपूज्ये पुराभवे । शाक्तानां सहयोगात् यत्कृतं तद्वृणोम्यहम् ॥ ८३ ॥
 वारस्त्रीयोगतः पापं यच्चक्रे पितृसङ्गमात् । शुभं कशीतिमितके मरुदीज्ये परिस्फुटम् ॥ ८४ ॥
 पुंस्त्रीसङ्गान्महामाग यदकारि पुराभवे । द्रव्याद्व्येऽशीतिमितेऽप्येहि पुरुहूतमियेऽधुना ॥ ८५ ॥
 साहाय्योद्भवभक्तानां यत्पुण्यं समुपार्जितम् । तान् सहायानहं वक्ष्ये शक्राचार्यं त्र्यशीतिके ॥ ८६ ॥
 संक्रन्दनेज्ये प्राक् सूत चतुराद्व्ये त्वशीतिके । रजकासंगतश्चक्रे यदत्र शृणु पुत्रक ॥ ८७ ॥
 मातृसङ्गात्सदा सर्वमर्जितं पूर्वजन्मनि । आखण्डलाहं निखिलं पञ्चाशीतिमिते शृणु ॥ ८८ ॥
 राजपत्नीप्रसङ्गाद्यच्चक्रे शुभमथाशुभम् । षडशीतिमिते तत्रावेहि वृद्धश्रवाहं ॥ ८९ ॥
 सप्ताशीतिमिते पूर्वभवे नाकेशवन्दिते । म्लेच्छसङ्गात्कृतं यच्चच्छुभाद्यं शृणु पुत्रक ॥ ९० ॥
 परस्त्रीसङ्गमात्पूर्वभवे सर्वं यदर्जितम् । तत्सर्वं पुरुहूतस्यामात्येऽप्येहि पतत्रिण ॥ ९१ ॥
 द्रुतीसङ्गात्पुरा चक्रे पापं पुण्यं द्विजन्मनः । वज्रिवन्द्ये नवाशीतिमिते सर्वं विवेचितम् ॥ ९२ ॥
 अथो नवतिसंख्ये प्राक्कर्णधारसहायतः । यत्पापं कृतवानत्र मरुद्वन्द्वेऽप्येहि तत् ॥ ९३ ॥
 ब्राह्मणस्य साहाय्याः प्राग्यच्छुभं समुपार्जितम् । निर्जरेज्ये स्फुटं ज्ञेयं कुनवत्या मितेऽण्डज ॥ ९४ ॥
 अथो बह्मिमुखोहं तु द्विनवत्या मितेऽण्डज । नटीसाहाय्याद्यार्त्तिकचिदर्जितं प्राग्भवाभ्यहम् ॥ ९५ ॥
 अन्त्यजासङ्गतश्चक्रे यत्पापं भ्रातृवः शुभम् । त्रिनवत्या मिते जिष्णुमान्ये तच्छृणु पुत्रका ॥ ९६ ॥
 सैरिणीसङ्गमाद्वत्स कृतवान् पूर्वजन्मनि । जिष्णुवन्द्ये तु सर्वं तत् षडूने शतके स्फुटम् ॥ ९७ ॥
 दिवस्पतीज्ये पञ्चोने शतसंख्ये पुराभवे । सर्वर्षीसाहाय्याच्च यत्कृतं शृणु तत्त्वग ॥ ९८ ॥
 स्त्रीषण्ढयोगात्सततं साहाय्यात्पूर्वजन्मनि । सुपर्वाणार्चिते वक्ष्ये षण्णवत्या मितेऽण्डज ॥ ९९ ॥
 पितृमातृसाहाय्यात्प्राक् शुभं वाप्यशुभं कृतम् । लेखाचार्यं त्रिहीनेऽत्र शते सर्वं मयोदितम् ॥ १०० ॥
 अमर्त्यपूज्ये निखिलं शुभाशुभमुपार्जितम् । राजपत्नीसाहाय्यात्प्राग् द्यूने शतमिते स्फुटम् ॥ १०१ ॥

कूने शतमिमे सूत प्राग्भवे यत्समर्जितम् । अमृतान्धसमान्ये तत्सहाय्याभ्यां प्रदर्शितम् ॥ १०२ ॥
 ततोऽमर्त्याचिते सूत शतसंख्ये पुराभवे । सहायैर्वहुभिर्युक्तश्चासीद्वक्ष्ये व्यनस्थितिम् ॥ १०३ ॥
 ऋसुपूज्ये कुयुक्ते प्राक् शतसंख्ये पतत्रिण । सहायैः शतशोयुक्तः प्रागमृत्युच्छकस्त्वसौ ॥ १०४ ॥
 द्वियुक्ते शतसंख्ये यद्वरुसंगाच्च पुत्रक । कृतं शृणु पुरा सर्वमत्रात्स्वमाहिके स्फुटम् ॥ १०५ ॥
 गुर्वङ्गनासाहाय्याच्च चक्रे पापं शुभं च यत् । ऋभवैः पूज्यजीवि प्रागत्र सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ १०६ ॥
 सहायान्मित्रसंवनवादर्जितं प्राग्भवेऽण्डज । चतुर्युतशते ज्ञेयं सर्वं गीर्वाणपूजिते ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरशते पूर्वभवे तु ऋभवार्चिते । शुर्विण्यास्तु साहाय्याद्वै यत्कृतं शृणु पुत्रक ॥ १०८ ॥
 षडुत्तरशते सूत वृषपूज्ये पुराभवे । महापातकिना संगायज्जातं शृणु सांप्रतम् ॥ १०९ ॥
 सप्तोत्तरशतेऽकारि यत्पूर्वं सदसत्सुत । विषदातृसहाय्याद्वै संगाद्विरहारचनम् ॥ ११० ॥
 अष्टोत्तरशते पुत्र लेखेऽप्ये यत्कृतं पुरा । परवचनसंगाद्वै जन्मन्यत्र प्रवच्यथ ॥ १११ ॥
 स्वाध्याये लक्षणीयेयं सहाय्यानां व्यनस्थितिः । येषांति कथिता यत्नात्युनः किं श्रोतुमर्हसि ११२ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाके सहायनिर्णयध्यायोऽष्टमः ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

हृदकमार्जितो धर्मः प्रागात्पूके दिवाकर । शुक्राज्ज्ञेयः कथं सर्वविवेकाद्द सांप्रतम् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मो बहुविधः सूक्ष्मो दुर्विज्ञेयो नैर्यतः । तथापि धर्मतत्त्वज्ञैर्निर्णीतश्च यथा शृणु ॥ २ ॥
 यस्तर्कैणानुसन्धाने श्रुतिसमृत्यविरोधतः । स धर्मः परमो ज्ञेयो ह्यवर्मस्तद्विपर्ययात् ॥ ३ ॥
 वेदेषु बहुधा गीतं धर्म एव सतां गतिः । ज्ञात्वेत्यं विविधोल्लोकान्प्राप्नुयाद्विचारतः ॥ ४ ॥
 धर्मादायुस्तथा राज्यं धर्मात्पुत्रविवर्धनम् । धर्मादर्थस्तथा कामो धर्मादरिष्टनाशनम् ॥ ५ ॥
 धर्माद्यशोमिवृद्धिः स्याद्धर्मात्पापक्षयस्तथा । धर्मात्स्वर्गापवर्गश्च धर्माद्भोगविनाशनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्सुखं महाबाहो तस्माद्धर्मं समाचरेत् । मानुषीं तनुमाभित्य देहभृत्कृतवानसौ ॥ ७ ॥
 यद्धर्माऽश्रद्धया युक्तः प्राग्भवे गरुडाग्रज । तत्त्वमेकमना भूत्वा मत्तो धर्मभृतां वर ॥ ८ ॥
 शृणुष्वबहितः सर्वं शुक्रम्यश्च पृथक्पृथक् । शुके दानं कुरुक्षेत्रे कृतवान् प्रथमेऽण्डज ॥ ९ ॥
 हिरण्यभूतिलानि प्राग्जीवांस्यमयनद्वये । भार्गवे त्वपरे पूर्वभवे प्रादात्कुटुम्बिने ॥ १० ॥
 बल्लान्पानगोभूमिफलानि विविधानि च । तृतीये प्रददौ जन्तुः सर्वस्वं च पुराभवे ॥ ११ ॥
 गङ्गायां मकरे प्राप्ते सूर्यं दैत्यगुरावसौ । काव्ये चतुर्यसंज्ञे प्रागददत्तेसहस्रकम् ॥ १२ ॥
 दानं ब्रह्मांडसंज्ञं च विश्वचक्रं तथा सुत । कामरत्नाभिषे धेनुमहामृतघटामिधम् ॥ १३ ॥
 कल्पवृक्षमसौ जीवो नर्मदायां खगेभर । तथाशनसि संज्ञे प्राक् पंचमे प्राणधारकः ॥ १४ ॥
 ददौ सोपस्करं रम्यं ददौ वेदविदेऽण्डज । कविसंज्ञे पुरा षष्ठे कन्योद्वाहे विधानतः ॥ १५ ॥
 चकार विविधैर्द्वैत्राहापुण्यविवर्धनम् । सिद्धाज्जानं बहुधा मिश्रिकम्यश्च शक्तिः ॥ १६ ॥
 ततो ददावसौ दासीदासदानं च केवलम् । धृतपक्वं च पात्राणि वस्त्राण्याभरणानि च ॥ १७ ॥
 रविसंक्रमणे पुण्ये व्यतीपातेऽन्यपर्वसु । सप्तसंख्ये भृगौ जन्तुः पूर्वजन्मनि मानद ॥ १८ ॥
 आस्फुजित्संज्ञके चाष्टमिमे प्रादात्पुराभवे । गोधूयं धनधान्यानि यानशय्यासनानि च ॥ १९ ॥

सप्तसागरकं दानं हिरण्याम्बरथादिकम् । संनिहत्यां कुरुक्षेत्रे राहुग्रस्त दिवाकरे ॥ २० ॥
 नवमे भृगुपुत्रे प्राक् चक्रेऽसौ गरुडाग्रज । गयाश्राद्धं च विधिवत् पितृणां प्रीतिकारकम् ॥ २१ ॥
 तत्र काम्यानि श्राद्धानि विविधानि फलाप्तये । दानान्यपि च विप्रेभ्यो यथावित्तानुसारतः ॥ २२ ॥
 ततो दशमिते प्रादादसुरेज्ये पुरामवे । रथं वृषयुगोपेतमन्नपूर्णं तुरंगमम् ॥ २३ ॥
 सासनं चामरोपेतं सुवर्णाभरणैर्धृतम् । सांकुशं मत्तमातङ्गं करटीपञ्चभिर्धृतम् ॥ २४ ॥
 प्राप्ते मृगमुखे भानौ प्रयागे गरुडाग्रज । विधाय वेदविदुषे दारिद्राय कुटुम्बिने ॥ २५ ॥
 अथैकादशके दैत्याधिपतौ पूर्वजन्मनि । पञ्चपर्वसु विप्रेभ्यो गोम्यश्चैवाशनादिकम् ॥ २६ ॥
 सहिरण्यान्नवस्त्राणि विचित्राण्यददत्पुरा । फलैश्चेश्वरसोपेतैर्मर्त्यैश्च द्विजभोजनम् ॥ २७ ॥
 ततो द्वादशकं चक्र ब्रह्माराधनकं परम् । तीर्थाटनं प्रकुर्वन् स व्रती भृगुसुते पुरा ॥ २८ ॥
 दनुजाधिपतौ प्रादात्रयोदशमितेऽण्डज । दानं कल्पलतासंज्ञं सहस्रद्विजभोजनम् ॥ २९ ॥
 तुलापुरुषदानं च प्राग्जन्मनि स्वगेश्वर । ततश्चतुर्दशे वत्स भृगुनन्दनसंज्ञके ॥ ३० ॥
 ब्राह्मणस्य विवाहेन कन्यायाश्च पुरामवे । जीवेनानेन सततं प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ३१ ॥
 लेखारीज्ये पुरा चक्रे विप्राणां प्रतिपालनम् । पूजनं पथिकानां च रुद्राणां श्रद्धया तथा ॥ ३२ ॥
 जन्तुः पञ्चदशे चासौ विधिवत्कश्यपात्मज । षोडशे भृगुने सूत चकारासौ मयत्नतः ॥ ३३ ॥
 गोरोगमञ्जनं दिव्यैरोषधैः पूर्वजन्मनि । सत्पात्रेषु तथा दानमन्नवस्त्राश्चान्वितम् ॥ ३४ ॥
 ततः सप्तदशे प्रादादानवेज्ये पुरामवे । कार्तिक्या पूर्णिमायां तु शशाङ्कग्रहणेऽण्डज ॥ ३५ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्त्राणि सुवर्णाभरणानि च । ददावष्टादशे सूत दैत्यपूज्ये विधानतः ॥ ३६ ॥
 कल्पवृक्षं च सिद्धाक्षं भिक्षुकेषु पुरामवे । गोप्रदानं सुविधाय हेमवस्त्रसामन्वितम् ॥ ३७ ॥
 तुलाराशिगते सूर्ये जीवोऽसौ श्रद्धयान्वितः । कूर्मविंशन्मिमे वत्स दानवाधिपतौ पुरा ॥ ३८ ॥
 कृतवान् पुण्यतीर्थादौ स्नानं दानं च शक्तितः । ततो विंशन्मिमे सूत भृगुसंभवसंज्ञके ॥ ३९ ॥
 गोदानं विधिवच्चक्रे तथा प्राक् पितृपूजनम् । विंशन्मिमे कुयुक्ते प्रादैत्यामात्ये विधानतः ॥ ४० ॥
 धर्मोपदेशं प्रददौ शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । पुराणश्रवणं चापि चकारासौ पुरामवे ॥ ४१ ॥
 यथो सुरेज्ये द्वाविंशन्मिमे पूर्वभवेऽण्डज । प्राददद्विधिवच्छ्राद्धं गयायां च पुनःपुनः ॥ ४२ ॥
 भोजनं चापि विप्राणां दानं हव्यं च शक्तितः । देवारिवन्द्ये विधिवत्त्रयोविंशन्मिमे पुरा ॥ ४३ ॥
 प्रददौ कपिलादानं पूर्वजन्मनि मानद । कार्तिके च तथा स्वर्णं विप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ४४ ॥
 दीपांश्च मथुरायां वा धृतेनापूर्य बोधितान् । चतुर्विंशन्मिमे प्रादाहैत्यमन्त्रिणि पुत्रक ॥ ४५ ॥
 सत्पात्रेषु पुरा दानमन्नवस्त्रधनादिकम् । परोपकारकरणं तथा धर्मोपदेशनम् ॥ ४६ ॥
 कृतवान् विष्णुमूर्तिं च जीवोऽसौ कश्यपात्मज । पञ्चविंशन्मिमे सूत शक्रारीज्ये पुरामवे ॥ ४७ ॥
 घटशय्यासनादीनि पक्वान्निनि च शक्तितः । दत्तवान् भोजनं विप्रान् गोदानं च पतत्रिणि ॥ ४८ ॥
 पार्द्विंशे प्राग्भवे प्रादाद्धैर्म हस्तिरथं शुभम् । कुङ्कुमागुरुकर्पूरचन्दनानि फलानि च ॥ ४९ ॥
 द्राक्षादीन्यपि चाम्बूनि पुष्पाणि सुरभीणि च । दैत्याचार्ये च रत्नानि गङ्गासागरसङ्गमे ॥ ५० ॥
 दनुजेज्येऽदत्तपूर्वभवेऽसौ श्रद्धयान्वितः । धान्याचलं विधानेन ब्राह्मणाय तपस्विने ॥ ५१ ॥
 सप्तविंशन्मिमे चापि सुवर्णाश्वं गजं तथा । शक्रार्थमात्ये प्रददावष्टाविंशन्मिमे पुरा ॥ ५२ ॥

वस्त्रभूषणभक्ष्याणि फलानि विविधानि च । सत्पात्रेषु तथा दानं पर्वस्वपण्डजोत्तम ॥ ५३ ॥
 त्रिंशन्मिते तथैकोने सिताख्ये कृतवानसौ । कृष्णाजिनमहादानं स्वर्णगर्भं तथा पुरा ॥ ५४ ॥
 सुरारिवन्द्ये ह्यददत्पूर्वजन्मन्यसौ सुत । विविधानि विप्रेभ्यस्त्रिंशत्संख्ये च पर्वसु ॥ ५५ ॥
 चक्रे शिवार्चनं तद्वच्छिवभक्तिपरायणः । एकत्रिंशन्मिते वत्स दानवाहं च दत्तवान् ॥ ५६ ॥
 मधुघेनुमसौ तद्वच्चकार हरिपूजनम् । द्वात्रिंशन्मितके प्रादाद्दानवाचार्यसंज्ञके ॥ ५७ ॥
 रत्नाचलं पुरा दानं सिद्धाब्जानि छिजेष्वापि । लेखायमात्ये त्रिंशन्मिते प्राग्ददात्स्वयम् ॥ ५८ ॥
 घृतघेनुहिरण्याश्वगोमूयभानि शक्तितः । देवरीज्ये चतुर्त्रिंशन्मिते प्राकृतवानसौ ॥ ५९ ॥
 घृतमिश्राब्जभक्ष्यादिदानान्यापि हरेर्व्रतम् । नासाविन्द्रार्यमात्ये ग्रामदानं चक्रेऽण्डजाधिप ॥ ६० ॥
 हरभक्तिरश्वासीत्पञ्चत्रिंशन्मिते तदा । दैत्यवन्द्येऽथ षट्त्रिंशन्मितेऽस्तावददात्पुरा ॥ ६१ ॥
 तिलधेन्वन्नभाण्डानि तथा चोभयतोद्युत्सीम् । सप्तत्रिंशन्मिते प्रादात्तदा मृगुभवे पुरा ॥ ६२ ॥
 रत्नरूपाचले तद्गद्गदचलतिलाचले । दशधेन्वाभिर्षं दानं विप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ६३ ॥
 अयने विषुवे चैव ज्योतिपातादिपर्वसु । देवार्यमात्ये द्रष्टुने प्राक् चत्वारिंशन्मिते ह्यदात् ॥ ६४ ॥
 सत्स्वर्णं गोप्रदानं च वस्त्राभारणानि च । लवणाज्येषुजातानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ६५ ॥
 नवत्रिंशन्मिते वत्स दनुजाहं पुराभवे । शतधेनुप्रदानं प्राग्ददावन्नं चतुर्विधम् ॥ ६६ ॥
 सूक्ष्माणि पट्टवस्त्राणि विप्रेभ्यश्चायनद्वये । ततो मृगवात्मजे चक्रे चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ६७ ॥
 गोशय्याघटपक्वान्नवाजोपानहोऽण्डज । छत्रं दण्डं च विधिवद्दानं वै विमत्तर्पणम् ॥ ६८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते कृद्दधे सुराचार्यं प्रदत्तवान् । ग्रामभवे पुस्तकं सात्रं चामरं व्यजनं पुरा ॥ ६९ ॥
 ददावसौ महाभाग सत्स्वर्णं धेनुपंचकम् । मृगसूतौ तथा दद्यादथे चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ७० ॥
 त्रिभुक्ते प्रागतौ प्रादाच्चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । विविधानि गोदानं चक्रे च शिवपूजनम् ॥ ७१ ॥
 पूजनं चातिथीनां च वत्स दैत्यपुरोधसि । चत्वारिंशन्मिते सुत चतुर्युक्ते पुराभवे ॥ ७२ ॥
 विद्यादानं च विप्रेभ्यो प्रादाल्लेखारिवन्दिते । पञ्चहीने चकारासौ पञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ७३ ॥
 विधिवत्कापिलादानं तथा सूर्यप्रपूजनम् । तद्गतावरणं पुण्यममरारिप्रपूजिते ॥ ७४ ॥
 ततो देवगृहं चक्रे प्रतिमास्थापनादिकम् । पक्वान्नदानं विप्रेभ्यस्तथा श्रद्धासमन्वितः ॥ ७५ ॥
 षट्चत्वारिंशके मर्त्यरीज्ये पूर्वभवेऽण्डज । पञ्चाशन्मितके न्यूनैर्दैत्यामात्ये शिवाख्ये ॥ ७६ ॥
 स्थिति चकारासौ सुत रुद्रभक्तिपरायणः । ददौ द्विजानामशनं स्वेच्छया याचितं तथा ॥ ७७ ॥
 विविधानि चान्येभ्यः पूर्वजन्मनि निश्चयात् । पञ्चाशन्मितके द्रष्टुने मर्त्यारिविभुसंज्ञके ॥ ७८ ॥
 शाल्यामशिलादानं चक्रे सोपस्करं तथा । अस्वप्रशस्त्रवन्द्ये प्राग्ददान्माहिर्षी युवाम् ॥ ७९ ॥
 बलैरभरणैर्भुक्तां तथा शय्यासनादिकम् । जीवोऽसौ कूनपञ्चाशत्संमिते विनतात्मज ॥ ८० ॥
 पञ्चाशन्मितके वत्स तथेन्द्रारिप्रपूजिते । संन्यासग्रहणं तत्र ब्रह्मचर्यादिचारणम् ॥ ८१ ॥
 तीर्थाटनं चकारासौ ग्रामभवे कश्यपात्मज । कुपञ्चाशन्मिते प्रादाल्लेखाचार्यरिपौ पुरा ॥ ८२ ॥
 वहुपुस्तकदानं च कृतवांश्च शिवालयम् । स्थापनं शिवलिङ्गस्य ब्राह्मणानां च तर्पणम् ॥ ८३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते चासौ स्वधर्मपरिपालकः । बभूव ग्रामभवे जन्तुरतिथीनां तथैव च ॥ ८४ ॥
 सुरारिपूज्ये विधिवद्दानप्रस्ये समाश्रितः । त्रिपञ्चाशन्मिते प्रादाद्दानवार्ये पुराभवे ॥ ८५ ॥
 शर्करापर्वतं साङ्गमिष्टदानानि चाण्डज । खेटयज्ञादिके यानि ऋत्विभ्यः कथितानि च ॥ ८६ ॥

ततो वृषारिवन्द्ये प्रागददात्प्राणधारकः । नानाफलानि द्रव्याणि सुगन्धीनि च पर्वसु ॥ ८७ ॥
 भक्ष्याण्यन्यानि सुमहत्पुष्पाणि सुरभीणि च । चतुराहचे तु पञ्चाशन्मितेऽसौ कश्यपात्मजः ॥ ८८ ॥
 इन्द्रार्घ्ये तु पञ्चाशन्मिते पञ्चाधिके पुरा । रुद्रभक्तिं चकारासौ श्रद्धया द्विजपूजनम् ॥ ८९ ॥
 सोपस्करं गृहं दानं चान्ते तीर्थाधिवासनम् । षट्पञ्चाशन्मिते सूत कृतवान् पूर्वजन्मनि ॥ ९० ॥
 गोदानं विप्रमुख्याय विधिवच्चण्डिकाचनम् । गणेशपूजनं चापि पुण्यं शक्रारिवन्दिते ॥ ९१ ॥
 देवारिमन्ये सप्ताहचे पञ्चाशन्मितके पुरा । विधिना कन्यकोद्वाहमकरोन्मनुजोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 वैवाहिकानि द्रव्याणि ददौ तत्र प्रयत्नतः । वृषारिमंत्रिणि द्यूने षष्टिसंख्ये पुराददात् ॥ ९३ ॥
 वस्त्राक्षपानमुष्णीषमुपवीतं च वैधृतौ । रुद्रवीर्यं तथा कूने षष्टिसंख्ये ददावसौ ॥ ९४ ॥
 विष्णुपूजोपकरणं तथैवातिथिपूजनम् । सावित्र्याश्च जपं चक्रे विधिवत्कुरुमण्डले ॥ ९५ ॥
 ततो दानववन्द्ये प्राक् षष्टिसंख्ये पुरामवे । प्रादात् षोडश दानानि विप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ९६ ॥
 सर्वपर्वसु जीवोऽसौ वस्तूनि विविधानि च । चन्द्रसूर्योपरागेषु विधिवद्विनतात्मज ॥ ९७ ॥
 अमरारीज्यसंज्ञे प्राक् कुषाष्टमितकेऽण्डज । चकार पंचदेवानां पूजनं पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 वस्त्राक्षपानभक्ष्यैश्च विविधैर्द्विजपूजनम् । दीपदानं च कार्तिक्यां नानास्थानेष्वयं ददौ ॥ ९९ ॥
 वृषारिमन्ये प्रददौ द्विषष्टिमितके पुरा । विविधानि च वस्त्राणि राजोपकरणानि च ॥ १०० ॥
 नानासृगाश्वजाद्यानि विविधानि फलानि च । त्रिषष्टिमितके वत्स सुरारीज्ये च दत्तवान् ॥ १०१ ॥
 सूर्यग्रहेऽतिदानानि पितृदृष्टिकराणि च । हव्यानि च यथाशक्त्या जीवोऽसौ पूर्वजन्मनि ॥ १०२ ॥
 चतुःषष्टिमिते प्रादाच्छुभां श्रद्धां सत्तुलिकाम् । इन्द्रारिमन्ये प्रागक्षपात्रमक्ष्यासनानि च ॥ १०३ ॥
 वृषारिपूज्ये हृददत्पंचषष्टिमिते ह्यसौ । पुरा तैजसपात्राणि सुवर्णाभरणानि च ॥ १०४ ॥
 राजतानि च विप्रेषु नानापर्वसु चाण्डज । षट्षष्टिमितके प्रादात्सासनार्थं सतूणकम् ॥ १०५ ॥
 सन्नाहं कृपिभूमिं च शस्त्राणि विविधानि च । पुरादनुजमान्येऽसौ जीवश्चन्द्रग्रहे सुत ॥ १०६ ॥
 सप्तषष्टिमिते दानं कृतवान्सर्वरेतसि । प्राग्भवे चाक्षवस्त्राणि पुनर्जन्मनि मानद ॥ १०७ ॥
 ददावसौ गयाश्राद्धं पितृणां तुष्टिदत्तवे । अथाष्टषष्टिसंख्ये प्रागददद्ग्रहसंभवे ॥ १०८ ॥
 दानं सर्वरसोपेतमन्नं विविधसंस्कृतम् । सुगन्धीनि च द्रव्याणि तथा दनुजपूजिते ॥ १०९ ॥
 कूनसप्ततिमे प्रादादिन्द्रारीज्ये पुरामवे । सोपस्करं गृहं रम्यं शालग्रामं सकाञ्चनम् ॥ ११० ॥
 ततः सप्ततिमे सूत दत्तवान् पूर्वजन्मनि । नानाघातुमयांल्लिङ्गाञ्च जीवोऽसौ श्रद्धयान्वितः ॥ १११ ॥
 विधिवल्लिङ्गपूजान्ते विप्रेभ्यो भोजनं तथा । शिवयागसमारंभे चान्ते वृन्दारिमन्येके ॥ ११२ ॥
 कुसप्ततिमिते चक्रे दानमात्मप्रियं शुभम् । दिवौकसश्च सौवर्णान् ददौ पूर्वभवेऽण्डज ॥ ११३ ॥
 शक्रारिपूज्ये विधिवद्दानं चोभयतो मुखीम् । द्विसप्ततिमिते वत्स शिववीर्यं पुरामवे ॥ ११४ ॥
 नित्यदानमसौ चक्रे श्राद्धं च द्विजतर्पणम् । सप्तोनेऽशीतिसंख्ये तु कृतवाञ्छाश्रद्धयान्वितः ॥ ११५ ॥
 लक्षधेनुप्रदानं प्राग्जन्तुर्जीवारिमंत्रिणि । ततो देवारिवन्द्ये प्रागददात्पूर्वजन्मनि ॥ ११६ ॥
 मधुधेनुं तथा दानं धेनुं कार्पाससंभवाम् । विद्यापुस्तकदानं च चतुःसप्ततिमेऽण्डज ॥ ११७ ॥
 वृषार्यमात्ये प्राग्वत्स पंचोनेऽशीतिसंभिते । नानावाहनदानं च शकटाण्डोलनादिकम् ॥ ११८ ॥
 भक्ष्यं चतुर्विधं चार्त्तं भूश्रद्धासनमद्भुतम् । गोवस्त्रं भूषणादीनि बहुभूल्यानि पर्वसु ॥ ११९ ॥
 सत्पात्रेषु च विप्रेषु सुगन्धान्यददात्पुरा । ततो लेखार्यमात्ये प्राक् षट्सप्ततिमिते सुत ॥ १२० ॥

आषाढाच्च पौर्णमास्यां वै दत्तवान् श्रद्धयान्वितः । घृतयुक्तानि पात्राणि रत्नानि च धनानि च ॥ १२१ ॥
 प्रददौ भर्तृदानं च जीवोऽसौ कुरुजाङ्गले । मघवेज्यरिपौ द्व्यूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे ॥ १२२ ॥
 विप्रैः प्रार्थितवस्तूनि तथैवात्महितानि च । दत्तवान् शिविकादीनि मक्ष्याणि विविधानि च ॥ १२३ ॥
 तीर्थस्नानादिपुण्यानि देवतायतनानि च । चक्रे स्वशक्तितश्चासौ जन्तुः श्रद्धासमान्वितः ॥ १२४ ॥
 कूनेऽशीतिमिते प्रादात्प्राग्भवे कश्यपात्मज । सर्वरत्नानि विधिवदौषधानि च यत्नतः ॥ १२५ ॥
 विद्यापुस्तकभाराणि तथैवान्नानि पर्वसु । इन्द्रारिवन्द्ये विप्रेभ्यश्चातिथिभ्यश्च संक्रमे ॥ १२६ ॥
 अथाऽशीतिमिते सूत वृषारिज्ये पुराभवे । सूक्ष्माणि पट्टवस्त्राणि सस्वर्णानि ददावसौ ॥ १२७ ॥
 विप्राणामौषधैश्चापि कृतवान् रोगभञ्जनम् । कुयुक्तेऽशीतिसंख्ये प्राग्दानेन्द्रे मदत्तवान् ॥ १२८ ॥
 सोमपाने महायागे नानावस्तूनि शक्तितः । विप्रेभ्यः संस्कृतं चान्नं वस्त्रादीन्पि शक्तितः ॥ १२९ ॥
 बलिपूज्ये महाभाग द्वाद्याद्वेऽशीतिमिते पुरा । अनाथब्राह्मणोद्वाहं कृतवान् पृच्छकस्तवसौ ॥ १३० ॥
 तस्मै प्रादान्महाभाग शय्याभोपस्कराणि च । त्रियुक्तेऽशीतिसंख्ये प्राक् शम्भुरेतसि शक्तितः ॥ १३१ ॥
 कृतवान्पितृभक्तिं च गयाश्राद्धं विधानतः । बहूनि तत्र दानानि पितृवृत्तिकाराणि च ॥ १३२ ॥
 ऋगुद्भवे चतुयुक्तेऽशीतिसंख्ये पतञ्जिनि । विप्रेभ्यः श्रद्धयोपेतः प्रादात्त्रासौ पुराभवे ॥ १३३ ॥
 वृषभान् स्वर्णशृङ्गाद्वयान् वस्त्रोपेतांश्च पर्वसु । तथा तिलमयीं धेनुं बहुकाञ्चनसंयुताम् ॥ १३४ ॥
 प्राप्ते चंद्रग्रहे सूत विप्रार्यैव कुटुम्बिने । लेखारिपूज्ये पञ्चाद्वेऽशीतिसंख्ये पुरा ददौ ॥ १३५ ॥
 पक्षिणामभयं दानं भूस्वर्णान्मवरवाहनम् । पट्टशीतिमिते चासौ कृतवान् पूर्वजनमानि ॥ १३६ ॥
 परिक्रमणकं भूमेस्तीर्थानां दर्शनं तथा । स्नानान्ते तु महाभाग जपं होमं विधानतः ॥ १३७ ॥
 शूरारिमान्ये च तथा ब्रह्मचर्यस्य धारणम् । बालिवन्द्येऽण्डजश्रेष्ठ सप्ताशीतिमिते पुरा ॥ १३८ ॥
 चक्रे गङ्गादितीर्थेषु वसतिं प्राददात्तथा । धनानि विविधान्येप वस्त्राण्याभरणानि च ॥ १३९ ॥
 भक्ष्यान्सर्वरसोपेतान् ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पूर्वदेवाधिपेऽष्टाद्वेऽशीतिसंख्ये शिवाचनम् ॥ १४० ॥
 काश्यां चक्रे यथा शम्भोर्दानानि प्राग्भवे ह्यसौ । कूने नवतिसंख्ये प्राक् मघवारिज्यकेऽण्डज ॥ १४१ ॥
 सर्वस्वमददात्पूर्वं विप्रेभ्यः कृतवानसौ । प्रारब्धयोगकर्मणां साधनं गुरुपूजनम् ॥ १४२ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसौ शकेज्यरिपुसंज्ञके । शुश्रूषां मातृपित्रोश्च चकार प्राग्भवेऽण्डज ॥ १४३ ॥
 कर्णाय सर्वभूतेषु तथा दानं स्वशक्तितः । काद्वे नवतिसंख्ये प्राक्चक्रे चाभुरपूजिते ॥ १४४ ॥
 रुद्रस्याराधनं तद्वदतिथीनां च पूजनम् । स्त्रीदानं भूषणोपेतं जीवो वेदविदेऽण्डज ॥ १४५ ॥
 ऋगुपूज्यरिपौ सूत द्वाद्याद्वे नवतिसंख्यके । स्वधर्मसाधनं तद्वत्पुण्यतीर्थाधिवासनम् ॥ १४६ ॥
 जपहोमादिकं चासौ कृतवान्प्राग्भवे ह्ययम् । ततोऽप्रतार्यमात्ये प्राक्कृतवानिष्टसाधनम् ॥ १४७ ॥
 नानोपकरणैर्वत्स स्वधर्मपरिपालनम् । धर्मोपदेशनं चापि त्र्याद्वे नवतिसंख्यके ॥ १४८ ॥
 स्मृतिधर्मानुचरणमादितेयारिविदिते । स्नानं गङ्गादितीर्थेषु दानं तत्र स्वशक्तितः ॥ १४९ ॥
 चतुर्नवतिसंख्ये प्राक्चकारासौ महातपः । विबुधेज्यरिपौ तद्वत्पञ्चोने शतसंख्यके ॥ १५० ॥
 दानं विप्रवेभ्यः प्राग्दत्तवांश्च स्वशक्तितः । वेदस्य श्रवणं चापि चक्रे भूदेवपूजनम् ॥ १५१ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य प्रतमाचरणं तथा । तीर्थस्नानं च विधिवत्कृतवान् प्राग्भवे ह्यसौ ॥ १५२ ॥

१ ह्यसौ—खपु० । २ कार्तिक्यां बनितादानं यथोपस्करसंयुतम् । त्र्यूनेऽशीतिमिते पूर्वदेवेज्ये प्राग्भवे
 ऽण्डज । कृतवान् कश्यपोद्वाहं ब्राह्मणस्य विधानतः । नन्नादिभ्यानि वस्त्राणि मक्ष्याण्याभरणानि च । इति
 श्लोकद्वयमधिक्य—खपु० । ३ काश्यप—खपु० । ४ पूर्वे—खपु० । ५ कृतवास्तथा—खपु० ।

षण्णवत्या मिते जीवे बोलमान्ये पतत्रिण । ज्यूने शतमिते सूत लेखायेहं पुराभवे ॥ १५३ ॥
 विष्णोः सन्तोषणं दानैर्ब्रह्मचर्यादिधारणैः । पुनर्जन्मनि पक्षीन्द्र संन्यासग्रहणं तथा ॥ १५४ ॥
 चकार विधिवत्तत्र सर्वधर्ममहोत्कटम् । सूर्यार्यमात्ये प्राक्सूत द्व्यूने शतमितेऽद्भुतम् ॥ १५५ ॥
 रथाश्वगजभूदानं गोकन्यागृहमद्भुतम् । दास्यारामसुवर्णाद्यं ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ॥ १५६ ॥
 कूने शतमिते प्रादात् प्राग्भवे वलिर्मात्रिणि । सूर्यग्रहे कुरुक्षेत्रे शक्त्या दानं पतत्रिण ॥ १५७ ॥
 स्नानं च विधिवच्छ्राद्धं दानं पुण्यविवर्धनम् । ततः शतमिते सूत शकार्येहं पुराभवे ॥ १५८ ॥
 दत्तवान्वनितादानं सर्वस्वं च स्वशक्तितः । सोमग्रहे महापुण्ये विधिवत्कश्यपात्मज ॥ १५९ ॥
 एकोत्तरशते सूत दानवेन्द्रयुरौ पुरा । दुष्टानां दण्डनं चक्रे प्रजायाः परिपालनम् ॥ १६० ॥
 न्यायेन कोशवृद्धिं च पापिनां घातनं तथा । द्र्यादये शतमिते वत्स पुरा वलिपुरोधसि ॥ १६१ ॥
 चकार विधिवज्जीवः संन्यासग्रहणं पुरा । वृषोत्सर्गं तथा चक्रे सुरमन्त्रिणि सङ्गके ॥ १६२ ॥
 त्र्यादये शतमिते सूत पितृणां तृप्तेकारकम् । दानवामात्यसङ्गे प्राक्चतुर्द्युतशते पुरा ॥ १६३ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य कृतवान्पृच्छको ह्यसौ । अमर्त्यासिगुरौ सूत पंचोत्तरशते पुरा ॥ १६४ ॥
 नानादेवव्रतानां तु चक्रे ह्याचरणं सुधीः । अस्वमेज्यरिपौ पूर्वं षडुत्तरशतेऽण्डज ॥ १६५ ॥
 वानप्रस्थमसौ जीवः कृतवान् विधिपूर्वकम् । ऋभवारीज्यसङ्गे तु गृहस्थपदिनश्चयम् ॥ १६६ ॥
 चकार वनितादानं सर्वोपकरणैर्युतम् । सप्तोत्तरशते वत्स तथैवातिथिपूजनम् ॥ १६७ ॥
 अष्टोत्तरशते तद्विज्जिर्जरागुरावसौ । तीर्थाटनं विधानेन कृतवान्धर्मसाधनम् ॥ १६८ ॥
 एतत्ते कथितं सर्वं विविधं प्राणिनां पुरा । धर्मस्याचरणं सूत पश्चात्किं श्रोतुमिच्छसि ॥ १६९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाके धर्मनिर्णयाध्यायो नवमः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

आयुर्ज्ञाने यतः सर्वे लोका भ्रान्ता दिक्स्पते । तस्मान्मन्दात्कथं ह्यायुर्ज्ञातुं शक्नोमि यत्नतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देहेऽस्मिन्नण्डजश्रेष्ठ यावत्प्राणपरिस्थितिः । तदुक्तं जीवनं विज्ञैस्तावत्तस्य शुभाशुभम् ॥ २ ॥
 सौरमानेन जीवानां वर्षैर्यावन्मितैरिह । भोगः शुभाशुभानां च कर्मणां श्रोतुमर्हसि ॥ ३ ॥
 आद्ये शनैश्चरे नाम्नि विनतानन्दवर्धन । आयुर्वर्षशतं प्रोक्तमेकादशसमन्वितम् ॥ ४ ॥
 सूर्यपुत्रे द्वितीये च चतुर्पंचाशदब्दकम् । जीवनं प्रोक्तमथवाष्टादशादयं शतं त्विह ॥ ५ ॥
 कुषष्टिमितवर्षान्तं कथितं प्राणधारणम् । तृतीये शनिसङ्गे तु प्रष्टुरत्रैव जन्मनि ॥ ६ ॥
 सूर्यसूनावितिख्याते चतुर्थे गरुडाग्रज । आयुर्वर्षं मया प्रोक्तं ततः पंचाशदब्दकम् ॥ ७ ॥
 पंचमे त्वसिते नाम्नि द्विपंचाशत्समान्तकम् । जीवनं कथितं जन्तोः स्फुटमत्र पुरातनैः ॥ ८ ॥
 सूर्यात्मजे पुनः षष्ठे ह्यायुरत्रैव जन्मनि । कूनषष्टिमिताब्दान्तं कथितं तत्त्वदर्शभिः ॥ ९ ॥
 त्वाष्ट्रे सप्तमिते सूत वर्षैः पंचदशान्वितम् । शतमत्र स्फुटं प्रोक्तं प्राणिनां प्राणधारणम् ॥ १० ॥
 ततोऽष्टसंख्यके प्रोक्तमायुः सूर्यसुतेऽण्डज । त्रिपञ्चाशन्मितान्दान्तं भोगाय विनतात्मज ॥ ११ ॥
 पातङ्गिसङ्गके त्वत्र नवसंख्ये खगाधिप । नवोत्तरशताब्दान्तं जीवनं त्वत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 ततो दशमिते सर्वमायुः प्रोक्तं मनीषिभिः । सूर्यजे पक्षिशार्दूलं षोडशादयं शताब्दकम् ॥ १३ ॥
 सौरनाम्नि महाबाहो त्वेकादशमितेऽधुना । द्वायनानां शतं सैकं जीवनं कथितं मया ॥ १४ ॥

पौषे द्वादशसंख्ये तु स्थितिरत्रैव जन्मनि । जन्तोः षष्टिमिताब्दान्तं नियतं विनतात्मज ॥ १५ ॥
 अथार्किसंज्ञके सूत त्रयोदशमितेऽधुना । भोगः प्रोक्तस्तु संसारे वर्षाणां विशतिं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 चतुर्दशेऽर्कजे नास्मि जीवोऽयं कश्यपात्मज । त्रिंशन्मितानि वर्षाणि जन्मन्यत्र च तिष्ठति ॥ १७ ॥
 ततः पञ्चदशे प्रोक्तमजपुत्रे खगाधिप । चत्वारिंशन्मिताब्दान्तमायुरत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 षोडशेऽर्कमुते ह्यायुर्द्वयमुक्तं मनीषिभिः । चतुःसप्ततिवर्षान्तमाखिलं त्वत्र संभवे ॥ १९ ॥
 सावित्रसंज्ञके वत्स दशसप्तमिते स्फुटम् । षडुत्तरं शतं त्वायुः पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ २० ॥
 ततोऽष्टादशसंख्ये तु ध्रुवं शतमितं स्थितिः । वर्षाणां खिजे नास्मि जनुष्यत्र स्फुटं स्मृतम् ॥ २१ ॥
 अथार्कसूनौ सततमायुर्द्वयं चिरंतनैः । कूने विंशन्मिते प्रोक्तं कूनं शतमितं त्विह ॥ २२ ॥
 ततोऽर्कसंभवे विंशन्मितेऽत्रैव पतत्रिण । जीवनं कथितं स्पष्टं पञ्चोनं शरदां शतम् ॥ २३ ॥
 रविपुत्रे महाभाग त्वेकविंशन्मिते ध्रुवम् । पञ्चसप्ततिवर्षान्तमायुरत्र प्रकीर्तितम् ॥ २४ ॥
 ततोऽज्जजे स्थितिर्जन्तोरेत्रोक्ता शरदां शतम् । षडनमखिलं सूत द्वाविंशन्मितके ध्रुवम् ॥ २५ ॥
 त्रयोविंशन्मितेऽत्रैव कालजे गरुडाग्रज । ध्रुवं सप्ततिवर्षान्तमायुरुक्तं मनीषिभिः ॥ २६ ॥
 अजात्मके चतुर्विंशन्मितं त्वत्र पतत्रिण । षडशीतिमितिः प्रोक्ता स्थितिर्जन्तोर्न संशयः ॥ २७ ॥
 पञ्चविंशतिसंख्ये तु जन्तुरत्रैव तिष्ठति । कशीतिमितवर्षान्तं भोगाय रविसंभवे ॥ २८ ॥
 ततोऽजसुतसंज्ञे तु षड्विंशे विनतात्मज । त्रिसप्ततिरिहायुः स्याच्छरदामग्रजजन्मनि ॥ २९ ॥
 सप्तविंशन्मितेऽत्रैव रविसूनौ पतत्रिण । त्रिषष्टिवत्सरान्तं हि स्फुटमायुः प्रकीर्तितम् ॥ ३० ॥
 अष्टविंशन्मिते प्रोक्तं कालपुत्रे च पुत्रक । कुपञ्चाशन्मिताब्दान्तं जीवनं त्वत्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततो रविसुते सूत कूने त्रिंशन्मितेऽखिलम् । प्रोक्तमायुस्त्रिवर्षान्तं त्रियुक्तं वासरं स्फुटम् ॥ ३२ ॥
 त्रिंशसंख्येऽजसूनौ तु प्राणिनां प्राणसंस्थितिः । चतुरशीतिरब्दान्तं भोगायत्रैव संभवे ॥ ३३ ॥
 कालधे त्रिंशन्मिते वत्स मृत्युपुत्रेऽत्र पुत्रक । जीवनं त्वष्टवर्षान्तमथ विशोत्तरं शतम् ॥ ३४ ॥
 कालात्मजे महाभाग द्वात्रिंशन्मितके ध्रुवमायनानां नवाशीतिः स्थितिः प्रोक्ता ऽत्र जन्मनि ॥ ३५ ॥
 त्रिंशत्संमिते प्रोक्तमायुर्द्वयं पुरातनैः । मृत्युसूनौ शताब्दान्तं द्व्यूनमैत्रैव जन्मनि ॥ ३६ ॥
 ततो मृत्युमुते नास्मि चतुस्त्रिंशन्मितेऽण्डज । षट्षष्टिमितवर्षाणि कथितं प्राणधारणम् ॥ ३७ ॥
 कालसूनौ महाभाग पञ्चत्रिंशन्मितेऽधुना । द्वादशाब्दान्तमाखिलमायुर्जन्तोः प्रतिष्ठितम् ॥ ३८ ॥
 षट्त्रिंशन्मितके सूत नास्मि भृत्युभवे त्विह । जीवनं कथितं सर्वं षडब्दान्तं मनीषिभिः ॥ ३९ ॥
 अथो कालमुते ध्रुवे चत्वारिंशन्मिते सुत । अष्टादशमिताब्दान्तमायुरुक्तं मयाऽधुना ॥ ४० ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते धाम्नो भवे तु प्राणसंस्थितिः । त्रयोदशमिताब्दान्तं तैर्युतं वा शतं त्विह ॥ ४१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते कूने मृत्युजेऽब्दद्वयान्तकम् । प्राणस्थितिरमितकैरब्दैर्वैत्रैव जन्मनि ॥ ४२ ॥
 धातुपुत्रे महाभाग चत्वारिंशन्मितेऽधुना । आयुः पञ्चमिताब्दान्तमथ पञ्चोत्तरं शतम् ॥ ४३ ॥
 प्रमाकरमुते प्रोक्तं जीवनं त्वत्र संभवे । चत्वारिंशन्मिते कालधे नववर्षाण्यसंशयम् ॥ ४४ ॥
 धातुसूनौ द्वियुक्ते च चत्वारिंशे पतत्रिण । चतुर्दशमिताब्दान्तमथवा तैर्युतं शतम् ॥ ४५ ॥
 आयुर्वेदमिताब्दान्तमथवाष्टोत्तरं शतम् । दीप्तांशुजे त्रियुक्ते तु चत्वारिंशन्मितेऽण्डज ॥ ४६ ॥
 धातुजेऽत्र चतुर्युक्ते चत्वारिंशन्मिते सुत । पञ्चविंशतिवर्षाणि प्रोक्तमायुर्बलं त्विह ॥ ४७ ॥
 शुचिपुत्रे दशाब्दान्तं वा दशादधं शतं स्थितिः । चत्वारिंशन्मिते युक्ते पञ्चभिः परमा सुप्त ४८ ॥

चत्वारिंशन्मिते ज्ञेयं षड्युक्ते धातृसंभवे । पञ्चत्रिंशन्मिताब्दान्तं प्रोक्तमायुः पुरातनैः ॥ ४९ ॥
 प्राभाकरो तथा ऽयूने पञ्चाशत्संख्यके स्थितिः सप्तवर्षमिताब्दान्तं शतं सप्तोत्तरं तथा ॥ ५० ॥
 ब्रह्मपुत्रे महाभाग जीवनं कथितं त्विह । षोडशाब्दमितं द्रव्येन पञ्चाशत्संख्यकेऽखिलम् ॥ ५१ ॥
 शुचिजे कूनपञ्चाशत्संख्यके विनतात्मज । हायनैरुयूगविंशद्भिरायुर्ग्रे प्रोतष्ठितम् ॥ ५२ ॥
 विष्णुपुत्रे स्थितिर्जन्तोरत्रोक्ता शतवत्सरम् । चतुर्वर्षयुतं सूत पञ्चाशत्संमितेऽखिलम् ॥ ५३ ॥
 शुचिसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्रथमाब्दकम् । द्वादाद्वयं शतमितं वापि कुपञ्चाशन्मितेऽखिलम् ॥ ५४ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते ह्यायुर्वर्षैरेकादशैस्त्विह । ब्रह्मजे तैर्युतं वापि शतमत्र प्रकीर्तितम् ॥ ५५ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मितेऽप्युक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । कूनविंशत्समान्तं हि मुनिभिः शुचिसंभवे ॥ ५६ ॥
 दशपञ्चमिताब्दान्तं जीवोदेहेऽत्र तिष्ठति । चतुर्युक्ते हि पञ्चाशत्संमिते ब्रह्मसंभवे ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मसूनौ मया प्रोक्तमायुर्वलमशीतिकम् । पञ्चवर्षयुतं पञ्च पञ्चाशत्संमितेऽधुना ॥ ५८ ॥
 षट्पञ्चाशन्मिते वत्स ब्रह्मसूनौ हि जीवनम् । जन्तोरैकयुतं विंशत्समान्तं चात्र जन्मनि ॥ ५९ ॥
 ऽयूने षष्टिमिते त्वत्र रौद्राख्ये गरुडाग्रज । कूर्नविंशत्समान्तं हि निर्याणं प्राणिनामिह ॥ ६० ॥
 पञ्चाशदष्टयुक्ते तु मन्दगे विनतात्मज । त्रिचत्वारिंशदब्दान्तमायुरत्र प्रकीर्तितम् ॥ ६१ ॥
 कूने षष्टिमिते रुद्रसंभवे गरुडाग्रज । द्वियुक्तं विंशदब्दान्तमिह लोके स्थितिर्मता ॥ ६२ ॥
 अथो षष्टिमिते सूत विष्णुजे जीवनं मतम् । द्रव्येन षष्टिमिताब्दान्तं ध्रुवमत्र परिरुद्धम् ॥ ६३ ॥
 रुद्रपुत्रे महाभाग कुषष्टिमितके तथा । त्रयोविंशतिवर्षाणि ह्यायुर्वलमुदाहृतम् ॥ ६४ ॥
 आयुर्दायं दृढं प्रोक्तं कूनपञ्चाशदब्दकम् । मन्दाख्येऽत्र महाभाग द्विषष्टिमितेऽखिलम् ॥ ६५ ॥
 त्रिषष्टिसंख्यके सूत कथितं रुद्रजेऽधुना । ह्यष्टविंशतिवर्षान्ते भरणं प्राणिनामिह ॥ ६६ ॥
 कोणसंज्ञे मया प्रोक्तं चतुःषष्टिमितेऽण्डज । निधनं सप्तपञ्चाशदब्दान्ते नात्र संशयः ॥ ६७ ॥
 पञ्चषष्टिमिते सूत रुद्रसूनौ च जीवनम् । सप्तविंशतिवर्षाणि नात्र कार्या विचारणा ॥ ६८ ॥
 रुद्रात्मजेऽय षट्षष्टिमिते ह्यायुर्ददीरितम् । द्रव्येन पञ्चाशदब्दान्तं जन्मन्यत्र परिरुद्धम् ॥ ६९ ॥
 सप्तषष्टिमिते त्वत्र यमजे कश्यपात्मज । षड्विंशतिवर्षाणि ह्यायुर्दायमुदीरितम् ॥ ७० ॥
 द्रव्येन सप्ततिसंख्ये तु नाग्नि रुद्रसुतेऽण्डज । चत्वारिंशन्मिते काढ्ये वर्षान्ते निधनं स्मृतम् ७१ ॥
 यमात्मजे महाभाग कूने सप्ततिसंमिते । प्रोक्तमायुश्चतुर्विंशदब्दान्तं प्राणिनामिह ॥ ७२ ॥
 अश्वत्थजे तथा चोक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । प्राणिनां तु नवविंशत्समान्तं पूर्वसूरिभिः ॥ ७३ ॥
 कृतात्मजे महाभाग कुसप्ततिसंमितेऽधुना । त्रिंशन्मितवर्षाणि जीवनं कथितं मया ॥ ७४ ॥
 द्विसप्ततिसंमितेऽश्वत्थसूनावत्रैव संस्थितिः । षड्युक्ते त्रिंशत्समान्तं हि प्राणिनां विनतात्मज ॥ ७५ ॥
 कृतसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्राणधारिणाम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दान्तं त्रिसप्ततिसंमितेऽधुना ॥ ७६ ॥
 आयुर्वलं मया प्रोक्तं षट्पूनेऽशीतिसंमिते । ऽयूनपञ्चाशदब्दान्तं कृतजे त्वत्र संभवे ॥ ७७ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्येऽत्र यमसूनौ च पुत्रक । जीवनं प्राणिनां प्रोक्तं द्वित्रिंशद्वायनान्तकम् ॥ ७८ ॥
 षट्चत्वारिंशदब्दान्तं कथितं प्राणधारणम् । षट्सप्ततिसंमिते त्वत्र कृतपुत्रे च पुत्रक ॥ ७९ ॥
 यमपुत्रे महाभाग ऽयूनेऽशीतिसंमितेऽधुना । त्रिंशत्कथुक्तवर्षान्ते निर्याणं परिकीर्तितम् ॥ ८० ॥
 द्रव्येनऽशीतिसंमितेऽश्वत्थपुत्रेऽत्र कथितं ध्रुवम् । द्विचत्वारिंशदब्दान्तमखिलं प्राणधारणम् ॥ ८१ ॥
 कूनेऽशीतिसंमिते त्रेतासुतेऽत्र जनुषि ध्रुवम् । अष्टत्रिंशत्समान्तं हि जीवनं कथितं स्फुटम् ॥ ८२ ॥

कृतवीर्यं महाभाग त्वायुर्दायमुदीरितम् । चतुर्विंशन्मिताब्दान्तमशीतिमितके ध्रुवम् ॥ ८३ ॥
 कृशीतिमितके त्रेतासूनावत्र च पुत्रक । चत्वारिंशच्चतुर्थ्युक्तमब्दान्तं प्राणधारणम् ॥ ८४ ॥
 त्रेताजे तु मया प्रोक्तमायुर्वलमिह स्फुटम् । एकोनविंशदब्दाढ्यं शतसंख्यं द्व्यशीतिके ॥ ८५ ॥
 त्र्यशीतिमितके सूत कालजे जीवनं स्मृतम् । पञ्चोनमत्र पञ्चाशदब्दान्तं त्वखिलं ध्रुवम् ॥ ८६ ॥
 चतुर्थ्युक्तशीतिमिते त्रेतापुत्रे पतत्रिण । दशसप्तान्वितं चायुर्वलं हि शरदां शतम् ॥ ८७ ॥
 कलिसूनौ महाभाग पञ्चाशीतिमितेऽण्डज । द्विपष्टिमितवर्षाणि प्राणिनां देहधारणम् ॥ ८८ ॥
 ततस्त्रेतामवे नाम्नि षडशीतिमिते खग । द्वादशाब्दाधिकं प्रोक्तमायुर्दायं शतं स्फुटम् ॥ ८९ ॥
 सप्तान्वितेऽशीतिमिते द्वापरात्मजसंज्ञके । षट्पञ्चाशन्मिताब्दान्तं निर्याणं कीर्तितं त्विह ॥ ९० ॥
 अथ त्रेतात्मजे सूत ह्यष्टाशीतिमितेऽधुना । हायनानां शतं युक्तं चतुर्भिर्जीवनं स्फुटम् ॥ ९१ ॥
 कूने नवतिसंख्येऽत्र त्रेताजाते परिस्फुटे । द्व्यशीतिमितवर्षाणि देहिनां देहधारणम् ॥ ९२ ॥
 चतुःषष्टिमिताब्दान्तं जीवनं कथितं त्विह । तथा नवतिसंख्ये तु कलिपुत्रेऽत्र पुत्रक ॥ ९३ ॥
 मित्रसूनौ ह्युक्ते नवति संख्येऽत्र काश्यप । अशीतिमितवर्षाणि प्रोक्तमायुः पुरातनैः ॥ ९४ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽत्र द्वाद्याढ्ये मित्रात्मजेऽण्डज । प्रोक्तं सप्ततिवर्षान्तं निघनं देहधारिणाम् ॥ ९५ ॥
 भूतादिमूनौ कथितं त्र्याढ्ये नवतिसंमिते । प्रोक्तमायुर्महाभाग सप्तोनं शरदां शतम् ॥ ९६ ॥
 षड्द्वे शतसंख्ये तु मित्रपुत्रेऽत्र पुत्रक । त्र्यूनं नवतिवर्षान्तं कथितं देहधारणम् ॥ ९७ ॥
 भूतादिपुत्रे कथितं पञ्चोने शतसंख्यके । पञ्चषष्टिमिताब्दान्तं स्फुटमायुर्मनीषिभिः ॥ ९८ ॥
 षण्णवत्या मिते सूत नियतं मित्रसंभवे । कुसप्ततिमितान्ताब्दान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ ९९ ॥
 त्र्यूने भूतात्मजे त्वत्र शतसंख्ये पुरातनैः । प्रोक्तमायुर्वलं सूत कूनाशीतिमिताब्दकम् ॥ १०० ॥
 द्व्यूने शतमिते वत्स मित्रजे जीवनं स्मृतम् । अष्टषष्टिमितान्यत्र वर्षाणि परमं स्फुटम् ॥ १०१ ॥
 भूतादिजे महाबाहो कूने शतमितेऽधुना । प्रोक्तमायुर्वलं प्रष्टुरष्टोनं शरदां शतम् ॥ १०२ ॥
 त्रेताजसंज्ञके प्रोक्तं शतसंख्ये खगेश्वर । ह्यष्टाशीतिमिताब्दान्तं प्राणिनां प्राणधारणम् ॥ १०३ ॥
 क्रुयुक्ते शतसंख्येऽत्र मैत्राख्ये शरदां शतम् । चतुर्भिरूनं कथितमायुर्दायं परिस्फुटम् ॥ १०४ ॥
 दीप्तांशुजेऽण्डजश्चेष्ट्र द्वियुक्ते शतसंख्यके । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं चात्र जन्मानि ॥ १०५ ॥
 मित्रजाते त्रियुक्ते तु शतसंख्येऽत्र संभवे । कूनसप्ततिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०६ ॥
 अशीतिमितवर्षाणि कथितं देहधारणम् । चतुर्थ्युक्ते शतमिते नाम्नि वर्मांशुजेऽण्डज ॥ १०७ ॥
 दीप्तांशुसूनौ सततं पञ्चाद्याढ्ये शतसंख्यके । द्व्यूनाशीतिमिताब्दान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०८ ॥
 ततो नवतिवर्षान्तं देहिनां देहधारणम् । वर्मांशुसूनौ षड्युक्ते शतसंख्येऽत्र जन्मानि ॥ १०९ ॥
 सप्तयुक्ते शतमिते नाम्नि तीक्ष्णांशुजेऽण्डज । षट्सप्ततिमितान्ताब्दान्तं कथितं जीवनं त्विह ॥ ११० ॥
 तीक्ष्णांशुसूनावष्टाढ्ये शतसंख्ये खगाधिप । काढ्यं नवतिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १११ ॥
 अतदायुर्वलं प्रोक्तं मनुजानां परिस्फुटम् । बह्वल्यं पुण्यपापाभ्यां भूयः किं प्रष्टुमर्हसि ॥ ११२ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसवादे कर्मविपाके आयुर्निर्ययाध्यायो दशमः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

तमसोद्भवपापानि कृतवान् पृच्छकस्तत्सौ । तानि मे ब्रूहि भगवन्पूर्वजन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गादेः पतनं पापात्पापादयुःप्रणाशनम् । तिर्यक्लं प्राप्नुयात्पापात्पापाच्च नरकं व्रजेत् ॥ २ ॥

पापाद्रिष्टं भयं पापात्पापास्तंततिनाशनम् । राज्यमङ्गस्तथा पापात्पापाद्रोगविवर्धनम् ॥ ३ ॥
 धनक्षयाच्चक्षुभं पापात्पापान्दधनसङ्कटे । पापाद्दुःखं महामागं तस्मात्पापं न वाचरेत् ॥ ४ ॥
 अर्वाङ्गद्वादशवर्षेभ्यः पापान्यज्ञानतस्तथा । प्राक्पापौघान्यसौ जन्तुस्तान्यल्पान्यल्पशोधनैः ॥ ५ ॥
 तीर्थस्नानादिकैश्चात्र दग्धघान्यवदण्डज । नश्यन्त्येव प्ररोहन्ति न पुनर्जन्मनि ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 व्याघ्यादिरूपं यत्पापं गणितेन दृढोदितम् । मत्कृतैः शोधनैरेव नाशमायाति नान्यथा ॥ ७ ॥
 भोगाद्वापि महामागं नात्र कार्या विचारणा । तान्यहं यत्नतो वक्ष्ये राह्यादिभ्यः पतत्रिण ॥ ८ ॥
 राह्याख्ये प्रथमे वत्स जीवोऽसौ कृतवान्पुरा । राजघातं छलैर्दुष्टैरतिलोभसमन्वितः ॥ ९ ॥
 गते तमसि संज्ञे प्राग्द्वितीये विनतात्मज । अमक्ष्यमक्षकश्चासौ परदारविमर्दकः ॥ १० ॥
 सूचकः पररन्ध्रस्य बभूव विनतात्मज । अगुसंज्ञे तृतीये तु मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ ११ ॥
 परद्रव्यापहारी च पूर्वजन्मनि चाभवत् । चतुर्थे ह्यसुराख्ये प्राग्देवद्रव्यापहारकः ॥ १२ ॥
 परस्वहारको वत्स त्वासीत्स्वामिद्रुहान्वितः । पञ्चमे त्वाननाख्ये तु परपुंसि रता ह्यसौ ॥ १३ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र बभूव वनिता सती । तथा सिंहसुते षष्ठे महापातकसंयुतः ॥ १४ ॥
 स्वभावात्पूर्वजनुषि विनतानन्दवर्धन । सप्तमे चन्द्रहाख्ये तु चक्रे पूर्वभवेऽण्डज ॥ १५ ॥
 अदण्डचदण्डनं पापं गवां पीडाप्रदायकम् । वक्राख्ये त्वष्टमे वत्स जीवोऽसौ स्थापितं घनम् ॥ १६ ॥
 परेण नादवात्पूर्वे तथा घातितवान्नरम् । ततो नवमिते सूत नाग्नि सूर्यान्तके पुरा ॥ १७ ॥
 आततायी बभूवासौ ग्राणवान् कश्यपात्मज । अथो दशमिते राहौ मुखसंज्ञे खगाधिप ॥ १८ ॥
 त्यक्त्वा पूर्वभवे योनिं मुखे मैथुनवानसौ । सोमहाख्ये पुरा जीव एकादशमितेऽण्डज ॥ १९ ॥
 चक्रे ब्रह्मवर्धं घोरमपराधविवर्जितम् । जीवोऽसौ ग्रामभवे दुष्टो गृहीत्वा लोभतो घनम् ॥ २० ॥
 शास्त्रार्थमन्यथा चक्रे द्वादशे रविमर्दने । चन्द्रान्तके तथा पूर्वभवे विश्वमितेऽण्डज ॥ २१ ॥
 जीवोऽयं शूद्रमवधीच्छलेन गरुडाग्रज । संकल्पिताप्रदानं च बलादाकूष्य भक्षणम् ॥ २२ ॥
 निक्षेपहरणं चापि पापं मिश्रसमुद्भवम् । कृतवान्पृच्छकश्चासौ सिंहजी मनुसंमिते ॥ २३ ॥
 ब्राह्मणस्यादद दुःखं पूर्वजन्मनि निर्भयः । वत्सासौ ग्राणवान् पञ्चदशसंख्ये विधुंतुदे ॥ २४ ॥
 चकार स्त्रीवधं घोरं महापापं च पुत्रक । सोमान्तके ग्राणवरः षोडशे पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 ततः सप्तदशे वत्स धूम्रलोचनसंज्ञके । महोर्यं कृतवान्पापं व्यभिचारसमुद्भवम् ॥ २६ ॥
 शीर्षभारसमुत्पन्नं पापमाचरितं पुरा । जीवेनानेन सततं शीर्षाख्येऽष्टादशेऽण्डज ॥ २७ ॥
 श्वमार्जारादिसंस्पर्शे कृतवान्भोजनं त्वसौ । गुरोर्वाक्यविरोधं च पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ २८ ॥
 कूले विश्वमिते सिंहसूनुनाग्नि पतत्रिण । पराजहारी जीवोऽसावभवत्पूर्वजन्मनि ॥ २९ ॥
 सूर्यारिसंज्ञके विश्वमिते तु गरुडाग्रज । एकविंशमिते भानुरिपुसंज्ञे पुराभवे ॥ ३० ॥
 दानविघ्नकरश्चासौ बभूव विनतात्मज । परस्त्रीं दृष्ट्वाजग्रां चोदयास्तगतं रविम् ॥ ३१ ॥
 श्रेष्ठकः ग्रामभवे वत्स द्वाविंशे वदनाभिधे । गर्भघातकरी चासावभवत्पूर्वजन्मनि ॥ ३२ ॥
 अकार्तन्तके त्रयोविंशमिते प्राणी पतत्रिण । स्वामिद्रोहं महापापं चकार मदसंयुतः ॥ ३३ ॥
 ग्रामभवे तु चतुर्विंशमिते दैत्येन्द्रसंज्ञके । पञ्चविंशमिते सूत सूर्यहाख्ये पुरा भवे ॥ ३४ ॥
 निजघ्नवानसौ वैश्यमपराधविवर्जितम् । मान्वन्तके महामागं षड्विंशमितके ह्यसौ ॥ ३५ ॥
 विषप्रदोऽभवत्पूर्वभवे पापविमोहितः । सप्तविंशमिते सूत मित्रशत्रौ पुराभवे ॥ ३६ ॥

जीवोऽसावुक्तवान् वाक्यं निष्ठुरं दुष्टसंमतम् । अष्टविंशन्मिते ह्यसत्तिथा त्वशान्तसंज्ञके ॥ ३७ ॥
 स्वगोत्रविघ्नकर्तासौ पूर्वजन्मनि मानवः । अजच्छादनसंज्ञेऽसौ कुनत्रिंशन्मिते पुरा ॥ ३८ ॥
 कृतवानोद्दिष्टां प्रागततायिकसंज्ञकः । त्रिंशन्मितेऽथ हंसारिसंज्ञके पूर्वजन्मनि ॥ ३९ ॥
 वृक्षच्छेद्यभवच्चापि परवासविनाशकः । अयोनिगामी जीवोऽसौ बभूव परसंभवे ॥ ४० ॥
 कुत्रिंशत्संमिते शुक्लाङ्गारिसंज्ञे पतत्रिण । अथ छात्रवधं चक्रे पूर्वजन्मनि मानद ॥ ४१ ॥
 द्वादशे त्रिंशन्मिते चासावजशत्रौ भयानकः । छायान्तके पुरा चक्रे त्रिंशन्मितकेऽण्डज ॥ ४२ ॥
 बालविक्रयजं पापं ह्यपरं बालघातजम् । पिङ्गारिसंज्ञके चासीच्चतुर्ल्लिंशन्मितेऽण्डज ॥ ४३ ॥
 पराव्रह्मरूपे दक्षोऽदर्शः पापविमोचने । पञ्चात्रिंशन्मिते वत्स मित्रच्छादकसंज्ञके ॥ ४४ ॥
 स्त्रीत्यागं कृतवान् पापं जीवोऽसौ परसंभवे । षट्त्रिंशन्मितके सूत सिंहिकात्मजसंज्ञके ॥ ४५ ॥
 शंखमुक्ताफलादीनां हारकश्चाभवत्पुरा । परद्रव्यापहरणं कृतवान् प्राणधारकः ॥ ४६ ॥
 सप्तत्रिंशन्मिते पूर्व शशाङ्कारौ प्रयत्नतः । भगान्तके स्वर्णास्त्रीगामी चाभूत्पुराभवे ॥ ४७ ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते कामलोभाद्दे गरुडाग्रज । चत्वारिंशन्मिते कूने चोत्तमाङ्गे पतत्रिण ॥ ४८ ॥
 हतवान् प्राक् परस्वर्णं पुनर्जन्मनि चार्भकः । कृतवान् गोवधं घोरं पूर्वजन्मनि पृच्छकः ॥ ४९ ॥
 कालरूपे महाघोरे चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । भगारिसंज्ञके क्वादशे चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ५० ॥
 स्वात्मलोभादसौ चक्रे परपुष्पविनाशनम् । ऋणाप्रदायी ह्यभवत्पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ ५१ ॥
 सूर्यशत्रौ द्वियुक्ते तु चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । चन्द्रघातकः संज्ञे प्राक् पशुघातनतरपरः ॥ ५२ ॥
 जीवो रामाऽन्विते चत्वारिंशत्संख्ये बभूव यः । सहस्रांशुरिपौ प्रादादौषधं प्राक् परस्य च ॥ ५३ ॥
 निघनार्थं चतुर्युक्ते चत्वारिंशन्मिते सुत । पञ्चहीनेऽथ पञ्चाशन्मितेऽपग्रहसंज्ञके ॥ ५४ ॥
 कृतवान् मिश्रितं पापं बहुदुःखप्रदायकम् । स्वधर्मत्यागवांश्चासौ जीवः पूर्वभवेऽण्डज ॥ ५५ ॥
 चतुर्भिरुने पञ्चाशन्मितकेऽर्कप्रच्छादके । पञ्चाशन्मितके ज्यूने प्रभाकरिपौ पुरा ॥ ५६ ॥
 कृतवान् घोरपापानि दुष्टे दुष्टफलानि च । द्यूने जातकसंज्ञे प्राक् मृगशावकभक्षणम् ॥ ५७ ॥
 निःशङ्कजीवघातं चान्धटिकाभ्राद्व्यर्जनम् । प्राणिद्वेषकरं चक्रे पञ्चाशन्मितके ह्यसौ ॥ ५८ ॥
 पञ्चाशत्संख्यके कूने सुपर्णार्यभिधेऽण्डज । ब्रह्मस्वहारकश्चासावभवत्पूर्वसंभवे ॥ ५९ ॥
 क्षेत्रमारी बभूवासौ पञ्चाशन्मितके पुरा । पतङ्गशत्रौ सततं जलापाध्यादिनाण्डज ॥ ६० ॥
 कुपञ्चाशन्मिते सूत सोमच्छादकसंज्ञके । परजन्मनि जीवोऽसावभवद्बालविक्रयी ॥ ६१ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते चासौ शिरःसंज्ञे पुराभवे । योषापण्योपजीव्योऽसावभवत्कश्यपात्मज ॥ ६२ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिते नान्मि शीतमान्वन्तकेऽण्डज । घोरं कन्यावधं चक्रे प्राण्यसौ पूर्वजन्मनि ॥ ६३ ॥
 अज्ञात्वा धर्मशास्त्रं तु प्रायश्चित्तप्रदायकः । प्राग्वभूव विलोमाख्ये बहूने षष्टिसंमिते ॥ ६४ ॥
 पञ्चयुक्तेऽथ पञ्चाशन्मिते पूर्वभवे खग । सदा वक्त्रे च गुरवे दृष्टवान् वरंभावतः ॥ ६५ ॥
 षट्पञ्चाशन्मिते वत्स सूर्यघातिनि चामवत् । जीवौऽसौ बहुसत्त्वानां घातकः परसंभवे ॥ ६६ ॥
 ज्यूने षष्टिमिते जन्तुः शशिसूर्यविमर्दने । कुरुक्षेत्रादितोऽथेषु कालेषु ग्रहणादिषु ॥ ६७ ॥
 प्रतिग्राही बभूवासौ प्रागभवे गरुडाग्रज । द्यूने षष्टिमिते सूर्यरिपौ पूर्वभवे सुत ॥ ६८ ॥
 अमक्ष्यभक्षकश्चासीत्पृच्छकः कश्यपात्मज । शशांकशत्रुसंज्ञे प्रागूनषष्टिमितेऽण्डज ॥ ६९ ॥
 मार्गदाह्यभवच्चासौ लोकानां भयदायकः । अथ षष्टिमिते वत्स शशिग्राहकसंज्ञके ॥ ७० ॥

१ त्वपरे-खपु० । २ परपापविमोचने-खपु० । ३ कृतवान्-खपु० । ४ छेत्रमारी-खपु० ।

अगम्यागमनं जन्तुः कृतवान् पूर्वजन्मनि । शुक्रान्तके क्युक्ते प्राग्जीवोऽसौ षष्टिसंज्ञके ॥७१॥
 चक्रे ब्रह्मवर्धं धोरं ब्रह्मस्वहरणं तथा । शस्त्रघातेन हननं शास्त्रवाहोपजीवनम् ॥ ७२ ॥
 द्विषष्टिमितके चक्रे भास्करच्छादकेऽण्डज । प्राक् परेषां फलानां च हरणं लोभसंयुतः ॥ ७३ ॥
 सुवर्णहरणं द्यूतं कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ । त्रिषष्टिमितके पूर्वं प्रमाकरविमर्दने ॥ ७४ ॥
 चतुःषष्टिमिते सूत नद्यादौ कृतवान् पुरा । शीवनं च शक्रन्मार्गे विघ्नं परकृतौ तथा ॥ ७५ ॥
 जीवोऽसौ पापवान्मोहाद्भानुशत्रौ पतत्रिण । ततः शशिरिपौ वत्स पञ्चषष्टिमिते पुरा ॥ ७६ ॥
 मातृपितृशुरूणां च विप्राणां भक्तिर्वर्जितः । निन्दाश्रावी बभूवासौ जीवो विप्रियकारकः ॥ ७७ ॥
 ततः सोमरिपौ पूर्वभवे षट्षष्टिसंमिते । नित्यानुष्ठानरहितश्चासीदस्त्रापहारकः ॥ ७८ ॥
 ज्यूने सप्ततिसंख्ये तु ग्रामभवे शुचिघातिनि । पितृघाती महाभाग जीवोऽसौ चाभवत्पुत्रीः ॥ ७९ ॥
 बालघाती तथा वत्स जन्तुर्वै मित्रघातिनि । द्व्यूने सप्ततिसंख्ये तु बभूव परसंभवे ॥ ८० ॥
 कूने सप्ततिमे वक्त्रे शुचिर्मर्दनसंज्ञके । धातूनां हरणं मोहान्प्राप्यसौ ग्रामभवेऽण्डज ॥ ८१ ॥
 अथ सप्ततिमे वत्स मित्रदिदसंज्ञके पुरा । चकार स्वेच्छया दुष्टो गुरोर्विप्रस्य घातनम् ॥ ८२ ॥
 कुसप्ततितमे चक्रे शाकादिहरणं पुरा । नाम्नि स्कन्दरिपौ मोहाद्दिनतानन्दवर्धन ॥ ८३ ॥
 पक्षपातं सभायां वै चकाराधर्मतः पुरा । द्विसप्ततितमे तत्र पातारूपे च पतत्रिण ॥ ८४ ॥
 ततो यमरिपौ सूत त्रिसप्ततितमिते पुरा । बहुविप्रविरोधं च कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ ॥ ८५ ॥
 जीवोऽसौ रसहारी प्राग्बभूव विनतात्मज । चतुःसप्ततिसंख्ये तु धूमकेतो प्रयत्नतः ॥ ८६ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्ये तु दानवारूपे पुराभवे । चक्रे भ्रातृवर्षं गेहोत्पापं मोहाच्छलादसौ ॥ ८७ ॥
 विप्ररत्नापहरणं कृतवान् पूर्वजन्मनि । सूर्यचन्द्ररिपौ सूत षट्सप्ततिमे छलात् ॥ ८८ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये प्राग्बहुपापसमुद्भवः । निशाचरो बभूवासौ पूतनाग्रहविग्रहः ॥ ८९ ॥
 हंसान्तके तथा द्यूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । पक्षिघातनयुक्तोऽसौ बभूव विनतात्मज ॥ ९० ॥
 खेचरारूपे तथा कूनेऽशीतिसंख्ये चकार वै । दत्तापहरणं पूर्वं तथा वेदस्य विक्रयम् ॥ ९१ ॥
 अदृष्टेऽशीतिसंख्ये प्राग्दृष्टवान् कामतः स्त्रियम् । परदृष्टिविनाशं च कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ ॥ ९२ ॥
 प्रदीप्तारौ क्युक्ते चाशीतिसंख्ये पतत्रिण । प्रारब्धस्य व्रतस्यापि त्यागी पूर्वभवेऽभवत् ॥ ९३ ॥
 धूम्रवर्णाभिधे द्र्यादृष्टेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । दृष्टप्रतिग्रहं जीवः कृतवान् कश्यपात्मज ॥ ९४ ॥
 परसन्तानहरणं चक्रे पूर्वभवेऽप्यसौ । अग्नीभवे किले द्र्यादृष्टेऽशीतिसंख्ये च पुत्रक ॥ ९५ ॥
 धनरूपे चतुर्युक्तेऽशीतिसंख्ये ततोऽण्डज । अविक्रयाणां सततं विक्रीय चाभवत्पुरा ॥ ९६ ॥
 पञ्चाशीतिमिते वत्स तिलाङ्गारूपे पुराभवे । पापकर्मरतश्चासौ बभूव प्राणधारकः ॥ ९७ ॥
 अमेध्यदानं सततं सर्पघाती तथाभवत् । षडशीतितमे प्राणी सर्पारूपे पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 ज्यूने नवतिसंख्ये प्राग्धूमाङ्गे प्राणधारकः । धूर्तो बभूव सततं कन्यकाविक्रयी तथा ॥ ९९ ॥
 चन्द्रारिसंज्ञके चासीत्पिशुनः पूर्वजन्मनि । अष्टाशीतिमिते प्राणी विनतानन्दवर्धन ॥ १०० ॥
 हिमांशुः शत्रुसंज्ञे प्राङ् नवाशीतिमिते पुरा । परवध्वपहरणं कृतवान् पृच्छकस्तत्त्वसौ ॥ १०१ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसौ घनान्ते परसंभवे । अनिवेद्य मुरादिभ्यो योक्तसीध पतत्रिण ॥ १०२ ॥
 शीतदीधितिशत्रौ प्राक्कादृष्टे नवतिसंमिते । निर्वाणं कृतवांश्चासावयं मृत्युवशेन वै ॥ १०३ ॥
 कादृष्टे नवतिसंख्ये तु जट्टाग्रौ पुराभवे । जीवोऽयं चाभवत्सूत देवद्रव्यापहारकः ॥ १०४ ॥

धर्मध्वजारिणौ पूर्वरिणौ सप्तोनिते सति । पतिघातकरश्चासौ बभूव प्राणधारकः ॥ १०५ ॥
 यज्ञविघ्नकः प्राणी प्रागासीद्बुद्धिबर्जितः । शुक्लाङ्गशत्रुसंज्ञे तु चतुर्नवतिसंमिते ॥ १०६ ॥
 प्राग्दुःखदायी ह्यभवत्पूर्वजन्मनि चाण्डहज । यजारिसंज्ञके जन्तुः पञ्चोने शतसंख्यके ॥ १०७ ॥
 कृष्णाङ्गे च चतुर्हीने शतसंख्ये पतत्रिण । नीचस्त्रीसंगमाज्जीवश्चके पापं पुरामवे ॥ १०८ ॥
 परदुःखप्रदानं च तथैवानृतभाषणम् । छेदनं परजिह्वायाः कृतवान् पृच्छकस्त्वयम् ॥ १०९ ॥
 ज्यूने सप्तमिते सुत जिह्वाख्ये पूर्वजन्मनि । द्यूने शतमिते पुत्र नीलवर्णे पुरामवे ॥ ११० ॥
 मद्यपानरतश्चासौ जीवोऽभूत्पापमोहितः । तथा शुक्लाङ्गके कूने शतसंख्येऽभवत्कुघोः ॥ १११ ॥
 देवद्विजोपाधिकारी प्राण्यसौ परसंभवे । ततः शतमिते सूत महीरूपे विधानतः ॥ ११२ ॥
 सुगन्धिहरणं पापं कृतवान् पूर्वजन्मनि । महापातकसंयुक्तोऽसावभूत्पूर्वसंभवे ॥ ११३ ॥
 आकाशसंज्ञके वत्स त्वेकोत्तरशते तथा । द्वियुक्ते शतसंख्ये प्राग्भूमाक्षे कृतवानसौ ॥ ११४ ॥
 कूटसाक्ष्यजपापं च परमर्मप्रकाशनम् । देवशायी महाभाग बभूव परसंभवे ॥ ११५ ॥
 त्रियुक्ते शतसंख्ये तु देवशत्रौ च पृच्छकः । मातृहासौ पुरा जीवो भगच्छादकसंज्ञके ॥ ११६ ॥
 शतसंख्ये चतुर्युक्ते महापातकसंयुतः । पञ्चाढ्ये शतसंख्ये तु अहेन्द्रे पूर्वजन्मनि ॥ ११७ ॥
 नानामिश्रितपापेभ्यो महाप्रहसमाकुलः । जात्युत्तमस्त्रीगमनं चक्रेऽसौ प्राणधारकः ॥ ११८ ॥
 माकसंभवे तथोत्पाते षड्युक्ते शतसंख्यके । सप्तोत्तरशते त्वासीद्बृहद्रूपे पतत्रिण ॥ ११९ ॥
 जीवघातकरश्चासावभवत्पूर्वजन्मनि । अष्टोत्तरशते पूर्वभवे तु भ्रमसंज्ञके ॥ १२० ॥
 पशुचोरोऽभवच्चासौ जीवोऽयं गरुडाग्रज । पतत्सर्वमुपाख्यातं पापमाचरणं सुत ॥ १२१ ॥
 यस्मिन्ने परमं दुःखं जीवो यात्यकृते सुखम् ॥ १२२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसूत्रादे कर्मविपाके पापनिर्णयध्याय एकादशः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

केतो रिष्टं त्वया प्रोक्तं तद्ददस्व दिवस्पते । सत्यायुषि महाभाग कथं मृत्युः प्रजायते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ज्ञानाज्ञानकृतं पापं दृढं प्राग्दृढं तथा । रिष्टं तद्विविधं ज्ञेयं दृढमप्यदृढं पुनः ॥ २ ॥
 उभयोः काश्यपेयात्र प्रायश्चित्तैः क्षयो भवेत् । प्रायश्चित्ते कृते सूत रिष्टं नैव प्रशाम्यति ॥ ३ ॥
 नश्येदायुर्बलं तच्च दीपो वाय्वादिना यथा । रिष्टयोगे समुत्पन्ने चतुर्धा मुनिभिः स्मृतम् ॥ ४ ॥
 स्वनाशः पुत्रनाशो वा स्त्रीनाशश्चार्यनाशनम् । अष्टोत्तरशतानां तु केतूनां गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
 नामतुल्यन्यरिष्टानि खड्गादिषु यथाक्रमम् । वक्ष्ये यथायथाकाले तानि त्वं श्रोतुमर्हसि ॥ ६ ॥
 खड्गाभिधे महाकेतौ प्रथमे विनतात्मज । चत्वारिंशन्मिते वर्षे रिष्टमत्रातिदारुणम् ॥ ७ ॥
 क्षुरसंज्ञे द्वितीये च काश्यपेयात्र जन्मनि । रिष्टं षट्त्रिंशद्वन्द्वे तु क्षुरवन्नात्र संशयः ॥ ८ ॥
 धनाभिधे तृतीये तु रिष्टमत्र प्रकीर्तितम् । पञ्चविंशन्मिते वर्षे धनगर्जसमं सुत ॥ ९ ॥
 श्यामनाम्नि महाबाहो चतुर्युजैव जन्मनि । द्वाविंशन्मितके वर्षे रिष्टं प्रोक्तं खगाधिप ॥ १० ॥
 पीताभिधे पञ्चमेऽत्र केनौ तु विनतात्मज । चतुर्विंशन्मिते रिष्टं हायने चात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 पाण्डिते कृष्णवर्णारूपे कालरूपेऽत्र मंभवे । द्वेकविंशन्मिते सूत हायने रिष्टमदभूतम् ॥ १२ ॥

यमाभिधे महारिष्टं यमरूपं षडब्दके । सप्तसंख्येऽत्र कथितं विनतानन्दवर्धन ॥ १३ ॥
 मुद्रारख्ये महाघोरमष्टमेऽत्रैव जन्मनि । यमस्य मुद्रं घोरमष्टमे कश्यपात्मज ॥ १४ ॥
 त्रासनाख्ये महाकेतौ नवसंख्ये पतत्रिण । पङ्क्तिशान्मितके वर्षे रिष्टमत्र प्रकीर्तितम् ॥ १५ ॥
 उल्काख्ये दशमे वापि वत्साष्टाविंशदब्दके । रिष्टं तद्गौरवाकारमत्र जन्मनि मानद ॥ १६ ॥
 ततो वज्राभिधेऽत्रैव रौद्रे रुद्रमितेऽण्डज । हेकोनविंशदब्दे तु रिष्टमुक्तं मनीषिभिः ॥ १७ ॥
 व्याघ्रारख्ये तथा ज्ञेयं द्वादशे गरुडाग्रज । ज्यूने त्रिंशान्मिते रिष्टं हायनेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 केत्वभिधे तथा चोक्तं त्रयोदशमितेऽण्डज । अष्टादशमिते सूत हायने रिष्टमद्भुतम् ॥ १९ ॥
 शीर्षसंज्ञे मनुमिते प्रोक्तमत्र खगाधिप । षोडशाब्दमिते रिष्टं शीर्षपातनवद्दम् ॥ २० ॥
 पुच्छसंज्ञे ततः केतौ तृतीयेऽब्दे त्वरिष्टकम् । सर्पाख्ये पञ्चदिवर्षे ह्युत्पातोऽत्र महान् सुत ॥ २१ ॥
 गुदाभिधे ततोरिष्टं वर्षे द्वादशसंमिते । अष्टादशमिते सूत रिष्टं मनुमितेऽब्दके ॥ २२ ॥
 व्यापारख्ये प्रथमे वर्षे रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना । केता विंशान्मिते सूत वाणसंज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 द्विचत्वारिंशदब्दे तु रिष्टं देहान्तकृद्भवेत् । कुन्ताभिधे महाबाहो कालरूपं नवाब्दके ॥ २४ ॥
 लम्बके रिष्टमत्रोक्तं द्वितीयेऽब्दे न संशयः । घटसंज्ञे त्रयोविंशे केतावत्रैव जन्मनि ॥ २५ ॥
 वेदवेदमिते वर्षे रिष्टं हि गरुडाग्रज । ततो गुदाभिधे सूत मृत्युर्वर्षे चतुर्मिते ॥ २६ ॥
 विषगर्भेऽण्डजश्रेष्ठ पञ्चविंशान्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशान्मिते वर्षे ज्यधिके मरणं स्मृतम् ॥ २७ ॥
 ततः कालाभिधे सूत रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना । चत्वारिंशान्मिते वर्षे पञ्चयुक्तेऽत्र पुत्रक ॥ २८ ॥
 ग्रहान्तकं महाबाहो ऋक्षसंख्ये त्वरिष्टकम् । पञ्चाशदेकहानेऽब्दे जन्मन्यत्रोदितं ध्रुवम् ॥ २९ ॥
 ध्वजसंज्ञेऽधुना प्रोक्तं नष्टाविंशान्मितेऽण्डज । रिष्टमष्टाधिके चत्वारिंशदब्दे भयानकम् ॥ ३० ॥
 कूर्नात्रिंशान्मिते त्वत्र क्षत्रारख्ये गरुडाग्रज । द्विपञ्चाशान्मिते वर्षे रिष्टं सर्वहरं स्मृतम् ॥ ३१ ॥
 बृक्षसंज्ञे तथा केता त्रिंशत्संख्येऽण्डजाधिप । पञ्चाधिके तु पञ्चाशदब्दे प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३२ ॥
 ग्रहाधिपे तथा त्वत्र नाशः प्रोक्तो मनीषिभिः । पञ्चाशदेकयुक्तेऽब्दे चतुर्धा तत्त्वदीशिभिः ॥ ३३ ॥
 बीणाख्येऽत्र महोत्पाते द्वात्रिंशान्मितसंख्यके । रिष्टं च दारुणं प्रोक्तं त्रिपञ्चाशान्मितेऽब्दके ॥ ३४ ॥
 ज्यादचे त्रिंशान्मिते केतौ नर्तनाख्येऽत्र पुत्रक । द्र्यूने षष्टिमिते वर्षे रिष्टं स्यान्नर्तनोपमम् ॥ ३५ ॥
 भृदङ्गसंज्ञके जन्मन्यत्रैव ध्रुवमद्भुतम् । चतुःपञ्चाशदब्दे तु पुत्रारिष्टं भयोदितम् ॥ ३६ ॥
 पाशसंज्ञेऽत्र जनुषि पञ्चत्रिंशान्मितेऽण्डज । रिष्टं पाशसमं प्रोक्तं पञ्चाशत्सप्तवत्सरे ॥ ३७ ॥
 पुष्पनाम्नि महाबाहो केता पट्त्रिंशत्संख्यके । पडन्विते तु पञ्चाशदब्दे प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३८ ॥
 फलाभिधे महापुच्छे रिष्टमुक्तं मया चलम् । एकोनषष्टिवर्षे तु जन्मन्यत्रैव दारुणम् ॥ ३९ ॥
 यष्ट्याभिधेऽत्र ध्वजके त्वष्ट्रिंशान्मितेऽण्डज । एकाधिके तु षष्ट्यब्दे जन्मन्यत्र भयानकम् ॥ ४० ॥
 हीनाङ्गे काश्यपेयात्र महारिष्टं भयोदितम् । द्विषष्टिमितके वर्षे वन्यनाद्यैर्भयानकम् ॥ ४१ ॥
 मुरजे तु भहोत्पाते चत्वारिंशान्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशान्मिते वर्षे सप्तयुक्ते त्वरिष्टकम् ॥ ४२ ॥
 अन्तकाख्ये तथा केतौ त्रिषष्टिमितवत्सरे । महारिष्टं मया प्रोक्तं पतत्रिण यमोपमम् ॥ ४३ ॥
 केतौ खेचरसंज्ञे तु रिष्टं वर्षेऽष्टषष्टिके । यथाकाशात्मपतने तथा रिष्टमिहाण्डज ॥ ४४ ॥
 चत्वारिंशान्मिते ज्यादचेऽनन्ताख्ये कथितं त्विह । चतुःषष्टिमिते वर्षे पुत्रानन्तभयप्रदम् ॥ ४५ ॥
 ज्य्याभिधे ततः प्रोक्तं रिष्टमत्र खगाधिप । चत्वारिंशान्मिते वर्षे त्वेकादचे नात्र संशयः ॥ ४६ ॥

पञ्चवेदमिते तत्र पत्रसंज्ञे त्वरिष्टकम् । चतुर्विंशन्मिते वर्षे जायते विनतात्मज ॥ ४७ ॥
 केतौ भूचरसंज्ञे तु ह्येकहीने पतत्रिण । वर्षे त्रिंशन्मिते रिष्टं दारुणं कथितं मया ॥ ४८ ॥
 अन्तरिक्षामिधे तद्द्वयं त्रिंशन्मिते ध्रुवम् । रिष्टं स्यादत्र जनुषि विनतानन्दवर्धन ॥ ४९ ॥
 केतौ रज्ज्वामिधे सूत द्वात्रिंशन्मितवत्सरे । रज्जुबन्वादिकं रिष्टं जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ५० ॥
 हरिताख्ये महाकेतौ रिष्टमत्र मयोदितम् । पञ्चाशन्मितके नूनं द्वात्रिंशन्मितेऽब्दके ॥ ५१ ॥
 नीलसंज्ञे महोत्पाते रिष्टमुक्तं तु काश्यप । पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ ५२ ॥
 नीलाङ्गाख्ये महाकेतौ सूत रिष्टं प्रकीर्तितम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे ह्येकहीनेऽत्र जन्मनि ॥ ५३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे मुसलाख्ये पत्रत्रिण । रिष्टं मुसलवत्प्रोक्तं वर्षे षष्टिमितेऽण्डज ॥ ५४ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिते केतौ बन्धनाख्ये त्वरिष्टकम् । विंशन्मितेऽब्दे बन्धाद्यैर्द्यादधे षष्टिमिते मृतिः ॥ ५५ ॥
 पीताङ्गसंज्ञके सूत ततश्चोक्तमरिष्टकम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे षड्युक्तेऽत्रैव जन्मनि ॥ ५६ ॥
 कृष्णाङ्गसंज्ञके केतावत्रारिष्टं प्रकीर्तितम् । एकादशमिते वर्षे काश्यपेयमहादसुते ॥ ५७ ॥
 ज्यामाङ्गसंज्ञके सूत महाकेतौ महादसुतम् । रिष्टं निगदितं वर्षे दशसप्तमितेऽण्डज ॥ ५८ ॥
 गौरामिधे तत्तद्वयुने षष्टिसंख्ये त्वरिष्टकम् । त्र्यादधे त्रिंशन्मिते वर्षे जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ ५९ ॥
 गौराङ्गनाम्नि सुमहदरिष्टमुदितं मया । सप्तत्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मनि काश्यप ॥ ६० ॥
 ध्रुमवर्णे महाकेतौ पञ्चाशन्मितवत्सरे । रिष्टमुक्तं मया चात्र विनतानन्दवर्धन ॥ ६१ ॥
 नीलवर्णामिधे सूत प्रोक्तं षष्टिमिते ध्रुवम् । पञ्चषष्टिमिते रिष्टं हायनेऽत्रैव जन्मनि ॥ ६२ ॥
 त्रिशूलसंज्ञके केतौ जन्मन्यत्र पतत्रिण । सप्तसप्तषष्टिमिते त्रिया रिष्टं त्रिशूलवत् ॥ ६३ ॥
 चतुःशूलामिधे सूत द्वाद्यादधे षष्टिमिते ध्रुवम् । षड्षष्टिमितकेऽब्दे तु रिष्टमत्र चतुर्विधम् ॥ ६४ ॥
 पञ्चशूले तु पञ्चाब्दे रिष्टमुक्तं मनीषिभिः । ध्रुमध्वजे तु विश्वाब्दमिते मृत्युः खगाधिप ॥ ६५ ॥
 चन्द्रारिसंज्ञके वर्षे त्रयोविंशे त्वरिष्टकम् । अर्कान्तके सप्तमेऽब्दे रिष्टं चार्कग्रहोपमम् ॥ ६६ ॥
 धूम्राक्षेऽब्दे दशमिते कालरिष्टं प्रकीर्तितम् । सोमहाख्ये तथा केतावष्टषष्टिमिते ध्रुवम् ॥ ६७ ॥
 रिष्टं तु त्रिंशदब्दे तु सोमग्रहसमं सुत । शूलाङ्गनाम्नि केतौ तु वेदादिभ्यमितवत्सरे ॥ ६८ ॥
 महाशूलोद्भवं रिष्टमत्र जन्मनि कीर्तितम् । शूलाभिधे तथा केतौ रिष्टमत्रैव जन्मनि ॥ ६९ ॥
 वर्षे सप्ततिसंख्ये च एकसप्ततिसंख्यके । द्विसप्ततमिते वर्षे रिष्टमुक्तं भयानकम् ॥ ७० ॥
 सोमपाख्ये ध्वजे सूत कुसप्ततमितेऽधुना । सप्तायुधाख्ये सततं रिष्टं प्रोक्तं खगाधिप ॥ ७१ ॥
 एकोनसप्ततमिते वत्सरे चात्र जन्मनि । सप्तशूलामिधे केतौ रिष्टं शूलवदसुतम् ॥ ७२ ॥
 चतुःसप्ततिते वर्षे त्रिसप्ततमितेऽधुना । वज्रासने हि ध्वजके रिष्टं वज्रप्रपातवत् ॥ ७३ ॥
 वर्षे सप्ततिते सूत कुयुक्ते नात्र संशयः । मुद्गराख्ये महाकेतौ रिष्टं मुद्गरपातवत् ॥ ७४ ॥
 सप्तसप्ततितेऽब्दे तु कालरूपे पतत्रिण । षट्सप्ततिते सूत मुद्गराङ्गे त्वरिष्टकम् ॥ ७५ ॥
 त्रिसप्ततिते चात्र हायने गरुडाग्रज । रक्ताङ्गसंज्ञके पुच्छे सप्तसप्तमितेऽधुना ॥ ७६ ॥
 पञ्चसप्तमिते वर्षे रिष्टं रक्तप्रवर्षणम् । मौमाङ्गसंज्ञके केतावष्टसप्ततिसंमिते ॥ ७७ ॥
 तस्मिन्वर्षे तदाप्नोति रिष्टमत्रैव दारुणम् । तमोरूपाभिधे सर्वे वर्षेऽशीतमिते सुत ॥ ७८ ॥
 जायतेऽत्र महारिष्टं ध्रुवं पापसमुद्भवम् । तमोरूपापकजे नास्ति पुच्छे वेदादिकेऽब्दके ॥ ७९ ॥
 दुष्टरिष्टं मया प्रोक्तमशीतमितकेऽण्डज । नवसप्ततिवर्षान्ते रिष्टं षष्टिमितेऽथवा ॥ ८० ॥

एकाशीतिमिते केतौ चन्दनाङ्गाभिधे सुत । उपग्रहे महारिष्टं षट्सप्तविमितेऽब्दके ॥ ८१ ॥
वायुरूपे तथा प्रोक्तं पंचाद्वयेऽशीतिवत्सरे । वेदाङ्गीतिमिते केतावनिनाष्टकसंज्ञके ॥ ८२ ॥
सप्ताशीतिमिते वर्षे रिष्टं प्रोक्तमिहाण्डज । नभोगसंज्ञके रिष्टमेकाशीतिमितेऽब्दके ॥ ८३ ॥
पञ्चाशन्मितके वापि पञ्चाशीतिमितेऽधुना । ग्रहारिसंज्ञकेऽशीतिवर्षे नवमितेऽण्डज ॥ ८४ ॥
सप्तत्रिंशन्मिते वापि रिष्टमत्र खगाधिप । भ्रमाभिधाने चारिष्टं वर्षे नवतिसंमिते ॥ ८५ ॥
देवारिसंज्ञकेऽशीतिद्वियुक्ते हायने भयम् । नवाशीतिमिते केतौ कालरूपभिधानके ॥ ८६ ॥
वर्षे ह्यशीतिमितके कालरूपं न संशयः । संहारसंज्ञके पुच्छे महारिष्टं मयोदितम् ॥ ८७ ॥
वर्षे नवतिसप्ताद्वये संहारोऽत्र यथा तथा । मृत्युनाम्नि महोत्पाते रिष्टं मृत्युसमं सुत ॥ ८८ ॥
षडशीतिमिते वर्षे षट्त्रिंशत्संमितेऽथवा । भ्रमसंज्ञे ततो रिष्टं प्रोक्तमत्रैव जन्मनि ॥ ८९ ॥
द्वयोत्तरशते वर्षे चतुर्विंशन्मितेऽथवा । अष्टसंज्ञके पुच्छे चतुर्नवतिसंमिते ॥ ९० ॥
त्र्यधिके शतवर्षेऽत्र त्वष्टादष्टमदभुतम् । ध्वजके घोररूपेऽत्र रिष्टं घोरं प्रकीर्तितम् ॥ ९१ ॥
कुयुक्ते तु नवत्यब्दे त्रिपञ्चाशन्मितेऽथवा । अष्टस्ये तु तथा सुत रिष्टमत्रैव जन्मनि ॥ ९२ ॥
पञ्चपञ्चाशदब्दे वा वर्षे नवतिषडशते । मणिवर्णे शते ज्यूने केतौ सप्तोत्तरे शते ॥ ९३ ॥
चतुःपञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रैव जन्मानि । जलाभिधे ध्वजे सुत वर्षे नवतिसंमिते ॥ ९४ ॥
द्वियुक्तेऽत्र तरो रिष्टं चतुर्विंशत्समे तथा । भयानके कूनशते रिष्टमत्र भयानकम् ॥ ९५ ॥
चतुर्नवतिसंख्येऽब्दे ह्यष्टविंशतिमेऽपि वा । पातसंज्ञे शतमिते रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना ॥ ९६ ॥
षड्युत्तरशते वर्षे त्रिचत्वारिंशकेऽथवा । काद्वये शते घोररूपे रिष्टं नवतिवत्सरे ॥ ९७ ॥
त्रिसंयुक्ते महाभाग ज्यूने वा पष्टिसंमिते । वामनाख्ये शते द्वाद्वाद्वये द्वाभ्यामूने शतेऽब्दके ॥ ९८ ॥
द्वाद्वाद्वये पञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रातिदारुणम् । घोरकाले महाकेतौ वर्षे शतमिते ध्रुवम् ॥ ९९ ॥
रिष्टं घोरं महाबाहो पट्टिंशेऽब्दे तथाऽधुना । दाहसंज्ञे शते द्वाद्वाद्वये रिष्टं दाहोपमं स्मृतम् ॥ १०० ॥
पञ्चाधिकं नवत्यब्दे ह्यष्टत्रिंशन्मितेऽथवा । पञ्चोत्तरशते केतौ प्रलयाख्ये पतत्रिण ॥ १०१ ॥
द्व्यूने शतमिते वर्षे रिष्टं त्रिंशन्मितेऽपि च । दिग्दाहः षड्युत्तरशते वर्षे चैकोत्तरे शते ॥ १०२ ॥
द्व्यूने विंशन्मिते वापि रिष्टमुक्तं खगाधिप । संहाराख्ये सप्तशते रिष्टं संहारवत्सुत ॥ १०३ ॥
पञ्चोत्तरशते वर्षे पञ्चाशत्त्र्यधिकेऽपि वा । अष्टोत्तरशते केतौ महाप्रलयसंज्ञके ॥ १०४ ॥
प्रलयान्तोपमं रिष्टं त्वष्टोत्तरशतेऽब्दके । शिखूनां रिष्टं ज्ञानं पित्रोः प्रश्रविलग्नतः ॥ १०५ ॥
त्रेयं द्वादशवर्षान्तं स्वाधिकारस्ततः परम् । मातुरिष्टैर्भृतः केचित्पितुरिष्टैस्तथा परे ॥ १०६ ॥
केचित्पुत्राद्यरिष्टैस्तु म्रियन्ते नात्र संशयः ॥ १०७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके रिष्टनिर्णयाध्यायो द्वादशः ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि देवरूपविनिर्णयम् । यत्रावोराशिता देवा दाने पूर्णफलप्रदाः ॥ १ ॥
विघ्नराजः प्रकर्तव्यो गजवक्त्रश्चतुर्भुजः । शूलं तथाक्षमाला च तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
जलपूर्णं तथा पात्रं परशुश्चैव वामतः । दन्तश्चास्य प्रकर्तव्यो गर्भोऽरिष्टनिषूदनः ॥ ३ ॥
जलपूर्णं पुनः पात्रे कारयं तस्य कारयेत् । लम्बोदरस्तथा कायो मूषकोपरिसंस्थितः ॥ ४ ॥

१. १ अशीतिमितके-खपु० । २ चत्वारिंशन्मितेयवा-खपु० । ३ कूने-खपु० । ४ संभूतारिष्टं ज्ञानम्-
खपु० । ५ यन्त्राधारा-खपु० । ६ जलपूर्णं पुनःपात्रं करये तस्य कारयेत्-खपु० ।

व्याघ्रचर्मस्वरधरो व्यालयज्ञोपवीतवान् । उपविष्टोऽथवा कार्यः पञ्चासनसमन्वितः ॥ ५ ॥
 कृत्वा विधिवद्वाहणाधीशं प्रयत्नतः । नापमृत्युमयं चापि सर्वविघ्नविनाशनम् ॥ ६ ॥
 वातगुल्मविनाशार्थं यो दद्याद्गणनायकम् । विमुच्यते महारोगादातरोगात्पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अथापस्मारयुक्तस्तु प्रदद्याच्छिवनन्दनम् । बहुरत्नैः समायुक्तं मन्त्रैरभ्यर्च्य यत्नतः ॥ ८ ॥
 सोऽपस्मारान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अथ भाद्रपदे शुक्ले चतुर्थ्या गणनायकम् ॥ ९ ॥
 पूजयेन्मोदकाहारैः कृत्वा रूपं हिरण्यमम् । देयस्तत्र विधिज्ञाय मयेभ्यो मुच्यतेऽधुना ॥ १० ॥
 नित्यं पूज्यो गणाध्यक्षः कामेष्वपि विदोषतः । अनर्चितो विघ्नकरः सर्वकार्येषु यो नृणाम् ॥ ११ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके गणेशनिरूपणाध्यायस्त्रयोदशः ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्भुजा तथा कार्या सर्वाभरणभूषिता । देवी सरस्वती सूत शुमुखी सा समुच्छिता ॥ १ ॥
 पुस्तकं चाक्षमालां च तस्या दक्षिणहस्तयोः । वामयोश्च तथा कार्या वैष्णवी च कमण्डलुः ॥ २ ॥
 समपादप्रतिष्ठा च कार्या सर्वाङ्गशोभना । पूजयित्वा शुभैर्गन्धैर्वस्त्रैर्मन्त्रैर्विधानतः ॥ ३ ॥
 (सा देवा वेदविदुषे शुभवृद्धेविवृद्धये । अथवा शक्तितो दद्याद्देवी वा राजती शुभाय् ॥ ४ ॥
 प्रतिमां पक्षिशार्दूल सरस्वत्या विधानतः । जपेच्छं च तन्मन्त्रमर्थं वायुतत्संख्यकम् ॥ ५ ॥
 विद्याहरणजात्पापान्मुच्यते पूर्वसंभवात् । सूक्तस्यहरणं प्रोक्तं दानमेतत्पतत्रिण ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्भक्त्या विधिना भारतीं नरः । धनविद्यान्वितश्चात्र ज्ञानवानपि जायते ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके सरस्वतीरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्दशः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हरेः समीपे कर्तव्या लक्ष्मीस्तु द्विभुजा ततः । दिव्यरूपाभ्युजकरा सर्वाभरणभूषिता ॥ १ ॥
 श्वेताम्बरधरा देवी रूपेणाप्रतिमा मुवि । पृथक् चतुर्भुजा कार्या देवी सिंहासने स्थिता ॥ २ ॥
 सिंहासनेऽस्याः कर्तव्यं कमलं चारुकीर्णकम् । अष्टपत्रं महाभाग कर्णिकायां तु सा स्थिता ॥ ३ ॥
 लिखित्वा शोभने पत्रे हिरण्यादद्ये प्रयत्नतः । पूजयित्वा तु विविधैस्तन्मन्त्रैश्चोपचारकैः ॥ ४ ॥
 नापित्वा विधिवत्तत्र लक्षाद्यं होमयेत्ततः । ब्राह्मणाय विधिज्ञाय सा देवा शक्तितोऽण्डज ॥ ५ ॥
 लक्ष्मीहरणजात्पापात्पूर्वनमसमर्जितात् । मुच्यतेऽत्र महाभाग दरिद्रत्वहरं परम् ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेच्छर्मा दीपावल्यां तथा निशि । लक्ष्मीवृद्धिर्भवेत्तस्य जन्मन्यत्रापरे तथा ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके लक्ष्मीरूपनिरूपणाध्यायः पञ्चदशः ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्यः कार्यः शुभाकारः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महातेजाः कवचेनापि संवृतः ॥ १ ॥
 रश्मयस्त्वस्य कर्तव्या वामदक्षिणहस्तयोः । एकचक्रेऽथ सप्तश्वे षडारे वा रथोत्तमे ॥ २ ॥
 उपविष्टस्तु कर्तव्यो देवोऽर्कोऽरुणसारथिः । यथोक्तेन विधानेन कृत्वा ब्राह्मणं रविम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य रक्तपुष्पैस्तु सूर्यमन्त्रेण मन्त्रयित्वा । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च भ्रमदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥

सूर्यमन्त्रः ।

“ॐ नमो भगवते भास्कराय सर्वलोकभकाशकाय मम हृदि प्रकाशं कुरुकुरु स्वाहा ॥”

श्री जपत्वा विधिना मन्त्रं कोट्यर्धार्धसंमितम् । होमयेत्तिलमध्वाज्यैः शक्तयो संपूज्य भास्करम् ।
स प्राप्नोति परां सिद्धिं मन्त्रतन्त्रसमुद्भवाम् । सप्तम्यां माघशुक्लायां विशेषात्पूजयेद्भविम् ॥ ६ ॥
वाञ्छितार्थो भवेच्छीघ्रं मम मन्त्रप्रभाततः । अथार्चयेन्नरो नित्यं भक्तिमान्मामिहाण्डज ॥ ७ ॥
रूपारोग्यसुखैश्वर्ययुतः स्यान्नात्र संशयः । अष्टपद्मदलाकारं लिखित्वा च प्रपूजयेत् ॥ ८ ॥
ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च सर्वरोगापनुत्तये । यस्य पञ्चसमाख्यो रविः पुत्रविनाशकृत् ॥ ९ ॥
स्त्रीभयं सप्तमवस्थः स्त्रीणां पतिमयंकरः । पित्रोश्चतुर्थदशमे सहजे चाग्रजे भयम् ॥ १० ॥
तेनाराध्यो महाभक्त्या जपहोमार्चनादिभिः । हिरण्यस्तथा देवो विधिज्ञाय विधानतः ॥ ११ ॥
तस्य पुत्रविष्टुद्धिः स्यादवश्यं विनतात्मज । नार्चयेद्यस्तु मां नित्यं द्वजो ज्ञानविवर्जितः ॥ १२ ॥

जन्मजन्मन्यसौ रोगी शोकभागजायते नरः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके सूर्यरूपनिर्णयाध्यायः षोडशः ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चन्द्रः श्वेतवपुः धार्यस्तथा श्वेताम्बरो विभुः । चतुर्बाहुर्महातेजाः सर्वाभरणार्वास्तथा ॥ १ ॥
कुमुदौ द्वौ तथा कार्यौ तस्य देवस्य हस्तयोः । चिह्नं तथास्य तिहाङ्गं वामपार्श्वेर्जवन्द्येत् ॥ २ ॥
केयूरमुकुटादयं च दिव्यरुक्मरथे स्थितम् । यः कृत्वा विधिवत्सोमं सौवर्णं राजतं तथा ॥ ३ ॥
पूजयित्वा शुभैर्गन्धैर्वृषोद्वैर्विशेषतः । विप्राय दद्याद्विधिवत्पातकेभ्यः प्रमुच्यते ॥ ४ ॥
विप्रपीडादिजं पापं पूर्वजन्मसमुद्भवम् । तत्क्षणान्मुच्यते चापि दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ५ ॥
नित्यं यश्चार्चयेच्चन्द्रं दिवराजं महाबलम् । न तस्य ग्रहजा पीडा भविष्यति कदाचन ॥ ६ ॥
पौर्णमास्यां च यो दद्याद्विमांशुं ग्रयतः शुचिः । सोपवासान्वितो भक्त्या सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ७ ॥
दृश्युक्तस्तथा चन्द्रो जन्ममन्त्र यदा भवेत् । मनांजातसमुद्भूताचिन्ताशङ्कातुरो भवेत् ॥ ८ ॥
तद्गोपशमनार्थं दद्याद्द्वैमं निशाकरम् । संपूज्य मन्त्रैर्विविधैर्वा हुत्वाऽयुतादिकम् ॥ ९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके चन्द्ररूपनिर्णयाध्यायः सप्तदशः ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भौमोऽग्निरूपः कर्तव्यः संस्थितः काञ्चने रथे । किरीटी द्विभुजः कान्तस्त्रिकोणे वा रथे स्थितः ॥ १ ॥
तन्मूर्तिं पूजयेद्यस्तु रक्तपुष्पविशेषतः । धूपैर्निवेदनैर्दिव्यैः कुङ्कुमाक्षतचन्दनैः ॥ २ ॥
न जायत ऋणप्रस्तश्चात्र जन्मनि सुव्रतः । भौमवारे च यो दद्याद्ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
न च भौमग्रहान्पीडापीडितश्चात्र जन्मनि । सोपवासी नरो यस्तु कृत्वा भौमं हिरण्यम् ॥ ४ ॥
पूजयित्वा विधानेन ब्राह्मणाय निवेदयेत् । स रक्तजान्महादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ५ ॥
अथ पञ्चमभावस्थो भौमः पुत्रविनाशकः । आलोकयति तद्भावमपि दुष्टप्रदो भृशम् ॥ ६ ॥
सप्तमस्थः स्त्रियं हन्ति स्त्रीणां पतिविनाशकः । लग्नान्तिमान्ततुल्यस्थो द्वयोर्दूषणकारकः ॥ ७ ॥
ज्ञात्वा भौमं महाभाग कृत्वा शुद्धं हिरण्यम् । पूर्वोक्तविधिना रूपं तथा जपवायुतादिकम् ॥ ८ ॥
हुत्वा संपूज्य तन्मन्त्रै रक्तगन्धाम्बरान्वितैः । तं च दद्याद्विधिज्ञाय सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ९ ॥
अनेन विधिना भौमं योऽर्चयेद् बुद्धिमाधरः । सर्वं भौमफलं दुष्टं तत्क्षणादेव नश्यति ॥ १० ॥

अथ भौममहादानं वक्ष्यामि त्वां खगेश्वर । तरुणं वृषभं रक्तं समुवर्णमलंकृतम् ॥ ११ ॥
प्रवालताम्रसद्वनैर्मणिभिर्द्वुभिर्भुतम् । रक्तपुष्पैश्च तद्गोर्णां कृत्वा चोभयपार्श्वयोः ॥ १२ ॥
गोधूमान्नमसूराभ्यां पूरितां सशुद्धां सुत । तं दद्याद्देदविदुषे भौमरूपसमन्वितम् ॥ १३ ॥

भौमारिष्टविनाशाय भवत्येव न संशयः ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यार्यसंवादे कर्मविपाके भौमरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टादश ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विष्णुतुल्यो बुधः कार्यः सौवर्णः स्पन्दने स्थितः । भौमवद्वा प्रकर्तव्यो चलः पीताम्बरावृतः ॥ १ ॥
दद्याच्च विप्रमुख्याय कृत्वा रूपं विधानतः । सर्वरोगहरः सौम्यः सर्वकार्यार्थसिद्धिदः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यार्यसंवादे कर्मविपाके बुधरूपनिर्णयाध्याय एकोनविंशः ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तप्तजाम्बूनदाकारो द्विभुजश्च बृहस्पतिः । पुस्तकं चाक्षमालां च कर्ग्योस्तस्य कारयेत् ॥ १ ॥
सर्वाभरणयुक्तश्च तथा पीताम्बरैर्वृतः । अष्टाश्वे काश्वने दिग्धे रथे दृष्टिमनोहरे ॥ २ ॥
महापर्वशु यो दद्याद्गुरुं हेममयं शुभम् । विधाय वेदविदुषे विधिज्ञाय प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
शुरुवादिजात्यापातपूर्वजन्मसमर्जितात् । मुच्यते नात्र सैदेहो वाक्शुभत्वं च जायते ॥ ४ ॥
सर्वरोगहरं चैतद्दानमुक्तं गुरोः परम् । यः कृत्वा विधिना सूत पूजयेच्च बृहस्पतिम् ॥ ५ ॥
नित्यं शुभमना भूत्वा गुरुपीडां न पश्यति । चापमीनौ सुतस्थौ च जीवो वा सुतगो बली ॥ ६ ॥
पुत्रविघ्नप्रदः प्रोक्तो महद्भिस्तत्त्वदर्शिभिः । तदोपशमनार्थैव दद्याद्देममयं गुरुम् ॥ ७ ॥
विधिज्ञाय सुसंपूज्य जपहोमायुतादिभिः । प्रयोगोऽयं महाभाग पुत्रपौत्रमुखप्रदः ॥ ८ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यार्यसंवादे कर्मविपाके गुरुरूपनिर्णयाध्यायो विंशः ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुक्रः श्वेतवपुः कार्यः श्वेताम्बरधरस्तथा । द्वौ करौ कथितौ तस्य विधिपुस्तकमंशुतौ ॥ १ ॥
दशाश्वे च रथे कार्यो राजतो नृगुनन्दनः । संपूज्य विधिना मन्त्रैर्वैदिकैश्चोपचारकैः ॥ २ ॥
देवो विधाय शक्त्यात्र प्रमेहान्मुच्यते गदात् । संस्थाप्य कलशे शुक्रं राजतं च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्जपहोमैर्विशेषतः । क्षीराज्यवस्त्राज्युतं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ ४ ॥
न चाशुभफलं पश्येन्नारीसंमुखशुक्रजम् । दक्षिणस्थात्तथा चास्तगताहो पाञ्च यत् फलम् ॥ ५ ॥
अथवा पूजयेद्भक्त्या राजतं नृगुनन्दनम् । नित्यं नाशुभमाप्नोति शुक्रदोषमशुद्भवम् ॥ ६ ॥

तावत्प्रपूजयेद्देवं यावन्नोदयते पुनः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यार्यसंवादे कर्मविपाके शुक्ररूपनिर्णयाध्याय एकविंशः ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादहीनस्तथा कृष्णः शनिः कार्यः शिराततः । दण्डाक्षमालासंयुक्तः करद्वितयभूषितः ॥ १ ॥
काष्णोपस्थे रथे लोहमये चाष्टपुरङ्गमे । पूजयित्वा शनिं देवं नित्यं गन्धादिभिः सुत ॥ २ ॥
प्रदद्याद्देदविदुषे सर्वदोषापनुत्तये । अघोमुखं शने रूपं कृत्वा स्वर्णमितं शुभम् ॥ ३ ॥
वरयेद् ब्राह्मणान्विज्ञानस्त्राभरणकाञ्चनैः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ ४ ॥

संस्थाप्य कलशे पूर्णे नीलचैलसमावृते । कोटिलक्षायुतं जप्त्वा शनिमन्त्रं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 तदग्रे होमयेद्यत्नात्स्वगृहोक्तविधानतः । माषैस्तिलैः सर्वपैश्च घृतेनापि शमीफलैः ॥ ६ ॥
 जपोपकल्पितां दद्याद्दक्षिणां च हिरण्यमीम् । पूर्णाहुतिं ततः कुर्यात्कर्ता शुचिरलंकृतः ॥ ७ ॥
 बलालोघ्नतिलैः कृष्णैः शतपुष्पघनाञ्जनैः । सलज्जैः पुष्पं कुर्याद्धोहपात्रसंस्थितैः ॥ ८ ॥
 शनिदोषोपशान्त्यर्थं यजमानः प्रयत्नतः । कृष्णां गां विधिवद्द्यात्कपिलां च पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 सालंकारां सुवर्णाढ्यां शनेः प्रीतिकरां पराम् । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्भक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १० ॥
 ना य एवं प्रकुरुते शनिशान्तिं विधानतः । न तस्य दुरितं किञ्चिन्न शनैश्चरजं भयम् ॥ ११ ॥
 जन्माष्टदादन्ने तुयें द्वितीये गोचराश्रितः । महाविघ्नकरः सौरो दुष्टाङ्गस्योऽपि भाषितः ॥ १२ ॥
 क्षेत्रे सिंहासने दुर्गे देशे कर्माश्रितेऽपि च । राज्यमङ्गप्रदो लग्नात्पञ्चमे पुत्रविघ्नकृत् ॥ १३ ॥
 सर्वमेतत्फलाद् दुष्टाद् दुष्टाञ्चापि चतुर्विधात् । न किञ्चिद्भयमामोति शनियागप्रभावतः ॥ १४ ॥
 राज्यभ्रष्टो लभेद्राज्यं सुखी स्यात्सर्वतो भृशम् । अथ लोहमयं सर्वमष्टाङ्गुलमितं सुत ॥ १५ ॥
 लिखित्वा तु नराकारं पादहीनमधोमुखम् । स्नापयित्वा तु तैलेन नीलचैलसमावृतम् ॥ १६ ॥
 इयामपुष्पैस्तिलाद्यन्त्रैर्गन्धैर्नैवेदनैः शुभैः । संस्थाप्य तैलपात्रे तु शनिमन्त्रेण धीमता ॥ १७ ॥
 एवं प्रपूजयेन्नित्यं शनिवारे विशेषतः । जप्त्वा हुत्वा प्रयोगान्ते ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ १८ ॥
 अनेन विधिना यस्तु सूर्यपुत्रं प्रपूजयेत् । तुष्टिं याति न संदेहः पीडां मुक्ता शनैश्चरः ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके शनिरूपनिर्णयाध्यायो ब्राह्मणः ॥ २९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राहुर्धृन्मवपुः कार्थो रथेऽष्टाध्वे तु राजते । संस्थितो द्विमुखः क्रूरश्चोर्ध्वकेणो भयानकः ॥ १ ॥
 दक्षिणं तु कर्ं शून्यं वामं पुस्तकसंयुतम् । संपूज्य राहुमन्त्रेण ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ २ ॥
 अष्टाङ्गुलाधिकं कांस्यपात्रं शर्करया युतम् । पश्चरत्नान्वितं दद्याद्ब्राह्मणः प्रीतिकरं परम् ॥ ३ ॥
 नृपजन्मक्षंगो राहुः केतुर्वा यदि चाण्डज । दुर्गनामक्षंगो वापि जन्माष्टदादशेऽपि वा ॥ ४ ॥
 राज्यमङ्गप्रदो ज्ञेयो देशवेधकरस्तथा । ज्वरव्याध्यादिरोगांश्च दुष्टारिष्टं करोत्यसौ ॥ ५ ॥
 तदोषशमनायैव दद्याद्भस्ममयं त्वशुम् । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ ६ ॥
 कोटिलक्षायुतं जप्त्वा हुत्वा च तिलसर्वपैः । जापकेभ्यः प्रदद्याच्च दक्षिणां वै हिरण्यमीम् ॥ ७ ॥
 यथा ग्रहस्तथाचार्यः पूजनीयः प्रयत्नतः । पट्टवस्त्राश्चरत्नान्निर्मूषणैर्विदुर्भिर्युतैः ॥ ८ ॥
 य एवं कुरुते शक्त्या राहुपूजां नृपोत्तमः । राहुरिष्टभयं घोरं न पश्यति ममाजया ॥ ९ ॥
 न तस्य देशमङ्गः स्याच्च च दुःखमवाप्नुयात् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके राहुस्वरूपनिर्णयाध्यायस्त्रयोविशः ॥ २९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उल्लूकसंस्थः कर्तव्यः केतुर्धूर्ध्ना विवर्जितः । द्विमुखो दक्षिणः शून्यः करो वामः सपुस्तकः ॥ १ ॥
 अष्टाध्वे वा रथे दिव्ये संस्थितो भौमवत्तथा । वातव्याधिविनाशाय यो दद्यात्काञ्चनं ध्वजम् ॥ २ ॥
 वातव्याधिभयान्मुक्तस्तत्क्षणाज्जायते नरः । तथा केतुकृते रिष्टे दद्याद्भस्मं तथा कृतम् ॥ ३ ॥
 राजतं वा यथाशक्त्या जप्त्वा हुत्वा विधानतः । भोजयेद्ब्राह्मणान्स्तत्रशक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ४ ॥

दृष्टादमुत् नृपो मोहान् कुर्यात्केतुपूजनम् । नृपविन्नकरं ज्ञेयं षण्मासान्तं न संशयः ॥ ५ ॥
 राज्ञां रिष्टकरं ज्ञेयं प्रयोगेष्विदमदमुतम् । यस्मिन् कृते महामाग क्षमयेत्केतुजादमुतम् ॥ ६ ॥
 इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाके केतुस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्विंशः ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरेश्वरस्तु कर्तव्यो गजराजोपरिस्थितः । सर्वाभरणसंयुक्तः सुवर्णामश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
 नीलपद्मम्बरधस्तथा तिर्यग्दशः प्रभुः । किरीटी दक्षहस्तौ तु पद्माङ्कुशविभूषितौ ॥ २ ॥
 शचीपृष्ठगतं वाममपरं वज्रभूषितम् । वामभागे शची दिव्या सर्वाभरणभूषिता ॥ ३ ॥
 पार्श्वयोरुभयोर्द्वे तु दिव्यव्यजनसंयुते । यो दद्यात्स्वर्गकामस्तु महेन्द्रं विनतात्मज ॥ ४ ॥
 हैमं कृत्वा पलमयं स नरः स्वर्गभाग्भवेत् । पुत्रकामस्तु यो दद्यादेवेशं पलसंमितम् ॥ ५ ॥
 संपूज्य विधिना सूत जप्त्वा हुत्वा विशेषतः । सप्तम्यामुपवासी तु लभेत्पुत्रं न संशयः ॥ ६ ॥
 मन्त्रः ।

अंनमो विश्वरूपाय शचीपतये स्वर्गकामफलप्रदाय मम कामफलं कुरुकुरु स्वाहा ॥
 इन्द्रर्क्षे रोगमापन्ने कृतेन्द्रं हैमजं सुत । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरिन्द्रमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ७ ॥
 दद्यादेदविधिज्ञाय सर्वरोगापनुत्तये । जनितश्चेन्द्रं बालः स दुःखाय न संशयः ॥ ८ ॥
 तद्वोपशमनायैव हैमं कुर्यात्सुरेश्वरम् । जपित्वा शक्रमन्त्रेण शक्त्या हुत्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 तदमे पूजयित्वा तु गन्धपुष्पाक्षतैरलम् । ज्ञात्वा च दैवतैर्मन्त्रैः सर्वौषधिसमन्वितैः ॥ १० ॥
 दद्यादेदविधिज्ञाय तस्मादोषात्प्रमुच्यते । इन्द्रर्क्षे शान्तिं मनुजो यो न कुर्याद्विधानतः ॥ ११ ॥
 चतुर्थपादजातस्य पितृरिष्टकरं भवेत् । कुले ज्येष्ठस्य रिष्टं वा सहजानामथापि वा ॥ १२ ॥
 तृतीये मातृपक्षस्य द्वितीये धननाशनम् । प्रथमे शुभदं श्रोतं शान्त्या च गरुडाग्रज ॥ १३ ॥

ज्येष्ठान्त्ये पद्म कला निन्द्या नान्या रिष्टकराः स्मृताः ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाके इन्द्रमूर्तिनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ २५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्याज्जटाधरं वर्णि रक्ताङ्गं धूम्रवाससम् । ज्वालाकुलं महासौम्यं नेत्रत्रयविभूषितम् ॥ १ ॥
 चतुर्भुजं श्मश्रुयुक्तं चतुर्दंष्ट्रं महाबलम् । चतुर्भिश्च शुक्रैर्युक्ते रथे धूमाङ्गिते शुभे ॥ २ ॥
 बाधुसाराधिसंयुक्ते संस्थितं विनतात्मज । अग्नेर्वाग्मगता स्वाहा रत्नपात्रकरान्विता ॥ ३ ॥
 नित्यं यः पूजयेदाग्निं कृत्वा हैमस्वरूपकम् । गन्धाद्यैरग्निमन्त्रेण दत्त्वा विप्राय धीमते ॥ ४ ॥
 निर्वनो धनमाप्नोति प्रयोगस्य प्रभावतः । अथवाग्नेर्महामूर्तिं सौवर्णीं यः प्रयच्छति ॥ ५ ॥

स चाग्निदाहजात्यापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाके अग्निस्वरूपनिर्णयाध्यायः षड्विंशः ॥ २६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नीलाम्बुदाभः कीनाशस्तप्तचामीकराम्बरः । महिषस्थस्तु कर्तव्यः सर्वाभरणभूषितः ॥ १ ॥
 दण्डवत्पद्माङ्कुशौ हस्तौ ज्वालामालाविभूषितौ । वामोत्सङ्गता कार्या वृद्धोर्णां दिव्यरूपिणी ॥ २ ॥
 तस्य दक्षिणभागे तु चित्रशुभ्रं निधापयेत् । द्विभुजं सौम्यवदनं लेखनीपत्रसंयुतम् ॥ ३ ॥
 वामे पाशधरः कार्यः कालो विकटदर्शनः । सौवर्णीं प्रतिमां यस्तु धर्मेराजस्य चाण्डहज ॥ ४ ॥

दशम्यां च चतुर्थ्यां वा पूजायित्वा विधानतः । दद्यात्तां वेदविदुषे यथा रिशेषशान्तये ॥ ५ ॥
महापर्वसु यो दद्याद्यमरूपं हिरण्यम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रैरर्चनैः शुभम् ॥ ६ ॥
न पश्यति महाघोरां विविधां यमशासनाम् । मुक्ता भोगान्महाभाग स्वर्गस्थो नात्र संशयः ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके यमस्वरूपनिर्णयाध्यायः सप्तविंशः ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऊर्ध्वकेशः श्मश्रुयुक्तो दिवाहुर्मोषणाननः । विवृतास्यो विरूपाक्षः प्रांशुर्दण्डोज्ज्वलाननः ॥ १ ॥
कृष्णरक्ताङ्गवर्णश्च कृष्णाम्बरधरस्तथा । सर्वाभरणभूषाढ्यो दण्डपादाधरस्तथा ॥ २ ॥
भार्या च तस्य कर्तव्या देवी निर्ऋतिवामगा । अपमृत्युमयं घोरं नैव पश्यति मानवः ॥ ३ ॥
रोगातो मुच्यते रोगादानाद्वा पूजनाच्छुभम् । मूलजातस्य बालस्य सर्वदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥
जपित्वा निर्ऋतेर्मन्त्रमयुतार्थं विधानतः । इत्वा निर्ऋतिमन्त्रेण स्नात्वा मन्त्रैस्तु वारुणैः ॥ ५ ॥
प्रतिमा या प्रयत्नेन निर्ऋतेर्गुरुदायज । ब्राह्मणाय च तां दद्यान्मूलदोषाऽपनुत्तये ॥ ६ ॥
मूलारिष्टहरं सूत परं दानं मयोदितम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके निर्ऋतिरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टाविंशः ॥ २८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ईषत्प्रलंबजठरो मुक्ताहारविभूषितः । सर्वाभरणवात्राजा महाकायश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
सप्तहंसा रथे कार्या वरुणो यादसांपतिः । वैदूर्यमणिसंकाशः श्वेताम्बरधरः प्रभुः ॥ २ ॥
पद्मपाशौ तथा कार्यौ देवदक्षिणहस्तयोः । शंखं च रत्नपात्रं च वामयोस्तस्य कारयेत् ॥ ३ ॥
वामभागे तथा कार्या तद्भार्या वारुणी शुभा । वामदक्षिणयोर्भागे यमुना जाह्नवी तथा ॥ ४ ॥
जलराजं महाभाग यो दद्याद्धर्मजं शुभम् । राजतं वा शुभं रूपं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ५ ॥
जलजातकृतात्पापात्पूर्वजान्मुच्यतेऽधुना । यो नित्यं पूजयेद्देवं वरुणं श्रद्धयान्वितः ॥ ६ ॥
पूर्वपापविशुद्धात्मा स गच्छेद्भारुणं पदम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके वरुणस्वरूपनिर्णयाध्याय एकोनविंशः ॥ २९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वायुर्महाबलः कार्यां द्विभुजो मृगवाहनः । नीलाम्बरधरो देवस्तथाकारस्तु शीघ्रगः ॥ १ ॥
चतुश्चक्रे रथे सूत सप्ताश्वे वा स्थितः प्रभुः । मुद्गरं चादिमे हस्ते द्वितीये चापसंयुतः ॥ २ ॥
वायुपीडान्वितो यस्तु ददाति पवनं सुत । हैमं शक्त्या यथाकारं ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
स वायुजान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अथवा कारयेद्द्वैर्हरिणं वायुवाहनम् ॥ ४ ॥
शृङ्गे च राजते कार्ये पर्वत्रयसमन्विते । पत्रे लेख्यं प्रयत्नेन सर्वरत्नविभूषितम् ॥ ५ ॥
कांस्यपात्रे स्थितं चैव तण्डुलोपरि संस्थितम् । भूषितं पट्टवस्त्रेण पलाशार्धेन संमितम् ॥ ६ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्वायुमन्त्रेण धीमता । इत्वा तैर्नैव मन्त्रेण जप्त्वा पूर्वविधानतः ॥ ७ ॥
दद्याद्विप्रवरायैव महावातोपशान्तये ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके वायुरूपनिर्णयाध्यायत्रिंशः ॥ ३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चामीकराभो वरदः कर्तव्यो नरवाहनः । लम्बोदरश्चतुर्बाहुर्वाभिपङ्गललोचनः ॥ १ ॥
 गदाशक्ती च कर्तव्ये वामदक्षिणहस्तयोः । शङ्खपद्मनिधी कार्यो वामे च धनदस्य च ॥ २ ॥
 उदीच्येष्वेषः कवची हारी च विनतात्मज । द्वे च दंष्ट्रे मुखे तस्य कर्तव्ये म्रश्रुसंयुतः ॥ ३ ॥
 योऽर्चयेत्प्रत्यहं सूत निधिनार्थं प्रयत्नतः । गन्धपुष्पोपचारैश्च स दारिद्र्यं न पश्यति ॥ ४ ॥
 स्वरूपवांश्च धनवाञ्छायते बहुजन्मनि । दरिद्रो लभते लक्ष्मीं धनदस्य च पूजनात् ॥ ५ ॥
 घनापदाग्रस्ततनुयो दद्यान्नरवाहनम् । सौवर्णं सर्वरत्नाढ्यं लक्ष्मीं प्राप्नोत्यसंशयः ॥ ६ ॥
 धनेश्वरं महाभाग सौवर्णं रत्नसंयुतम् । यो दद्यादत्र संपूज्य मन्त्रैर्विप्रवराय च ॥ ७ ॥

स पूर्ववित्तहरणात्पापाञ्छादिति मुच्यते ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पत्युपनिषत्समाधे कर्मविपाके कुबेरस्वरूपनिर्णयान्याय एकात्रिंशः ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शिवः कार्यस्त्रिनेत्रस्तु जटायुकुटमण्डितः । चतुर्भुजो वृषारूढश्चन्द्रशेखरः प्रभुः ॥ १ ॥
 वामो भागो धृतो देव्या चापरो वरदस्तथा । गङ्गाधरोऽतिभस्माद्गो गजचर्माम्बरान्वितः ॥ २ ॥
 वामोत्सङ्गता कार्या शिवा परमसुन्दरी । स्त्रीपुत्रैः सहितो वापि रहितो वापि कुत्रचित् ॥ ३ ॥
 उक्तस्वरूपं यः कृत्वा हैमं वा राजतं शिवम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः शिवमन्त्रेण धीमता ॥ ४ ॥
 जप्त्वा हुत्वा विधानेन देवो विप्रवराय च । घोरान्जीविषधात्पापात्प्राप्नोति मुच्यतेऽधुना ॥ ५ ॥
 स्त्रीपुत्रकामो यो दद्याच्छिवं स्त्रीपुत्रसंयुतम् । संपूज्य पूर्वविधिना चतुर्दश्यामुपोषितः ॥ ६ ॥
 हैमं पलमितं कृत्वा तदर्धार्धमितं तथा । स्त्रीपुत्रपौत्रवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अथोमयान्वितं देवं सौवर्णं च स्वशक्तितः । यो दद्याद्देविदुषे गन्धपुष्पैः प्रपूजितम् ॥ ८ ॥
 विप्राङ्गार्हसनात्पापात्पूर्वजन्मसमर्जितात् । नाशमायाति स क्षिप्रं दहुरोगश्च दारुणः ॥ ९ ॥

कृशत्वहरणं चापि दानमेतत्परं त्विह ॥ १० ॥

‘ॐ नमः शिवाय’ इत्यखिलशिवस्वरूपपूजने मन्त्रः ॥

‘ॐ जैसः’ इति जपादौ महारिष्टहरमृत्युञ्जयमन्त्रः ॥

इति श्रीबृहस्पत्युपनिषत्समाधे कर्मविपाके शिवस्वरूपनिर्णयान्यायो द्वात्रिंशः ॥ ३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदेवं महादेवं वृषारूढं तु कारयेत् । तस्य वक्त्राणि कार्याणि पञ्च भो गरुडाग्रज ॥ १ ॥
 सर्वाणि सौम्यरूपाणि दक्षिणं विकटं मुखम् । कपालमालिनं भीमं जगत्संहारकारकम् ॥ २ ॥
 त्रिनेत्राणि च सर्वाणि वदनं तूत्तरं विना । जटाकलापे महति तस्य चन्द्रकला भवेत् ॥ ३ ॥
 तस्योपरिष्टाद्दन्तं पञ्चमं तु विधीयते । यज्ञोपवीतं च तथा वायुर्किं तत्र कारयेत् ॥ ४ ॥
 दशबाहुस्तथा कार्यो देवदेवो महेश्वरः । वक्षमाला त्रिशूलं च चर्म दण्डमथोत्पलम् ॥ ५ ॥
 तस्य दक्षिणहस्तेषु कर्तव्यानि महाशुज । वामेषु मातुलिङ्गं च चापादर्शौ कमण्डलुः ॥ ६ ॥
 तथा चर्म च कर्तव्यं देवदेवस्य शूलिनः । कुण्डलश्चास्य कर्तव्यश्चन्द्रांशुसहस्रप्रभः ॥ ७ ॥
 सर्वपापप्रतिनिधिं पञ्चवक्त्रं महेश्वरम् । यो दद्याद्विधिना सूत तस्य सर्वं प्रसिद्धयति ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पत्युपनिषत्समाधे कर्मविपाके पञ्चवक्त्रशिवरूपनिर्णयान्यायपञ्चमः ॥ ३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यथातो रूपनिर्माणं वच्म्यहं गगनस्य तु । नीलोत्पलार्धं कर्तव्यं तद्वदम्बरधारि तत् ॥ १ ॥
द्विभुजं सौम्यवदनं चन्द्रसूर्यविभूषितम् । चतुरस्रं भवेत्सूत्रं ततो वृत्तं स्वगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके आकाशस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्विंशः ॥ ३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभवर्णा मही कार्या दिव्याभरणभूषिता । चतुर्भुजा सौम्यमुखा चन्द्रार्कोशुसमावृता ॥ १ ॥
रत्नपात्रं सस्यपात्रं पात्रमौषधसंयुतम् । पद्मं करेऽथ कर्तव्यं पृथिव्या विनतात्मज ॥ २ ॥
दिङ्नागानां चतुर्णां च भूमिं पृष्ठे ततो न्यमेत् । सर्वोपधियुता देवी शुद्धवर्णा ततः स्मृता ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके पृथिवीस्वरूपनिर्णयाध्यायः पद्मत्रयः ॥ ३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गौरी कार्या दिव्यरूपा भेनवस्त्रधरा शुभा । द्विभुजा दिव्यपांशुस्था सर्वाङ्गाभरणान्विता ॥ १ ॥
रत्नहाग्धरा देवी कौशेयवसना तथा । पद्मप्रकाशसंकाशा कुमुदोत्पललोचना ॥ २ ॥
स्त्रीपुत्रमुखवृद्धयर्थं सा देया कार्यमाधनी ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके गौरीस्वरूपनिर्णयाध्यायः पद्मत्रयः ॥ ३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महात्मनो भैरवस्य रूपं शृणु हि पुत्रक । लम्बोदरं च कर्तव्यं कृष्णपिङ्गललोचनम् ॥ १ ॥
दंष्ट्राकरालवदनं फलनासापुटं तथा । कपालमालि वै गेटं सर्वतः सर्पभूषणम् ॥ २ ॥
व्यालेन त्रासयन्त्र देवीं पर्वतनन्दिनीम् । मज्जलाभुदसंकाशां गजचर्मोत्तरच्छदम् ॥ ३ ॥
बाहुभिर्वदुर्भिर्यामिं सर्वाद्युधविभूषणम् । बृहच्चालप्रतीकाशं तथा तीक्ष्णमुखं शुभम् ॥ ४ ॥
माचीकृतमिदं रूपं भैरवस्य प्रकीर्तितम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके भैरवस्वरूपनिर्णयाध्यायः पद्मत्रयः ॥ ३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुमारः पद्ममुखः कार्यः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महातेजाः कवचेनाभिसंवृतः ॥ १ ॥
रक्ताम्बरधरो गम्धो मयूरवखाहनः । कुण्डलश्च तथा घण्टा तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
पताका वैजयन्ती च शक्तिः कार्या च वामयोः । कृत्वा हिरण्मयं स्कन्दं राजतं वा स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
संपृच्य विधिवद्भक्तैः स्कन्दमन्त्रेण धीमता । हत्वाग्रेऽष्टोत्तराग्रं निलेखी गौरसर्पपेः ॥ ४ ॥
जप्त्वा पूर्वविधानेन देवोऽसौ विजयप्रदः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके स्कन्दरूपनिर्णयाध्यायः षष्ठ्यष्टविंशः ॥ ३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दी कार्यास्त्रिनेत्रस्तु चतुर्बाहुर्महाभुजः । सिन्दूरारुणसंकाशा व्यालयज्ञोपवीतकः ॥ १ ॥
त्रिशूलभिन्दिपाले च कण्ठोऽस्तस्य कारयेत् । शिरानतं तृतीयं तु वर्जयन्तं तथाऽपरम् ॥ २ ॥
आलोकयानं कर्तव्यं दूरादावशिकं जनम् । अनेनैव तु रूपेण वीरभद्रं विदुर्विधाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके वीरभद्ररूपनिर्णयाध्यायः एकोनचत्वारिंशः ॥ ३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कालः करालवदनो बृहत्कर्णो द्विपाद्विभुः । दीर्घदंष्ट्रो विरूपाक्षो दिग्भुजश्च त्रिलोचनः ॥ १ ॥
 कृशोदरो विरूपाद्वचः सर्पयज्ञोपवीतवान् । सर्पवृश्चिकरोमाद्वचः 'कर्णे' स्वर्णविभूषितः ॥ २ ॥
 मुक्ताहारधरः कण्ठे तथा चोन्नतनासिकः । नीलपट्टधरो देवो नरमानोच्चसंमितः ॥ ३ ॥
 द्विहस्तो हस्तमात्रो वा सहस्रपलसंमितः । मध्यः श्रेष्ठो द्विगुणितः कनिष्ठश्च तदर्धकः ॥ ४ ॥
 धनुस्तस्यादिमे हस्ते द्वितीये लोष्टमेदनम् । चर्मसूत्रं तृतीये तु तुर्ये बाणं मनोहरम् ॥ ५ ॥
 पञ्चमे शृङ्खला लौही दक्षहस्ते तु वामके । गुह्रं चादिमे खड्गं द्वितीये च तृतीयके ॥ ६ ॥
 पाशं चतुर्थे मुसलं पञ्चमे स्वर्णकुम्भकम् । कुर्यात्तस्य नखाग्राणि तीक्ष्णानि च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 माणिक्यानि च नेत्रेषु स्थापनीयानि यत्नतः । दन्ताश्च राजताः कार्या जिह्वा कार्या हिरण्मयी ॥ ८ ॥
 लिङ्गे वज्रं प्रदातव्यं पुष्परागं तथाण्डयोः । नीलं च निर्मलं सुत गुदरन्ध्रे प्रदापयेत् ॥ ९ ॥
 एवं लक्षणसंयुक्तं कुर्यात्कालनरं तथा । तस्य संबन्धजाः सर्वाः प्रतिमा ब्राह्मणादिकाः ॥ १० ॥
 धातुजास्तास्तथा कार्याः स्वस्वमानसमन्विताः । स्वर्णादिधातुजाश्चोक्ता योज्याः कालनरे सुत ॥ ११ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः कालमन्त्रेण धीमता । बलिदाने पशुः कार्यः स्वदेहरुषिरं तथा ॥ १२ ॥
 उमे ते प्रतिमे देये कालारण्यनरधातुजे । ब्राह्मणाय विधिज्ञाय ह्येकस्मै च कुटुम्बिने ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय कर्मप्राकाशिकाय च । तत्र दाता पठेन्मन्त्रमुत्तमच्छ्रद्धयान्वितः ॥ १४ ॥

प्रतिग्राही पठेच्चैनं मन्त्रं कालस्य कालवित् ।

ॐ नमः कालपुरुषाय सर्वभूतभयंकराय यजमानोपकाराय मां रक्षरक्ष स्वाहा ॥

गृहीत्वा प्रतिमे द्वे तु मन्त्रेणानेन वै द्विजः ॥ १५ ॥

तेनैव च्छेदयेद् दृष्टी ह्योरपरस्मृत्युत । स्वर्णमूर्तेश्चतुर्थांशं विभेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ १६ ॥
 जप्त्वा शक्त्याऽथ गायत्री शुद्धो भवति तत्क्षणात् । स्वर्णमूर्तिश्रुते कालदाने त्वेव विधिः स्मृतः ॥ १७ ॥
 स्वर्णादन्यस्वरूपाद्वचे केवले वा समन्विते । स्वस्वमानमिते स्वर्णपलैः कार्ये न कुत्रचित् ॥ १८ ॥
 ऊने तत्त्वमिते स्वर्णपलैर्देये खगेश्वर । नैव विधानं यः कुर्याद्वोमान्मोहाद्विशेषतः ॥ १९ ॥
 अपि दातुमिति ग्राह्योर्वर्षान्ते मरणं भवेत् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्वस्त्राभरणकाञ्चनैः ॥ २० ॥
 गजाश्वशस्त्रैर्विविधैर्ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् । नालोकयेन्मुखं तस्य सर्पिण्यात्मानमक्षियेत् ॥ २१ ॥
 तन्मुखालोकने रिष्टं भवत्येव न संशयः । एवं कालनरं दद्यात्सर्वारिष्टप्रशान्तये ॥ २२ ॥
 दिव्यमौमान्तरिक्षेषु चोत्पातेषु च यत्कलम् । रिष्टं तच्चाशमायाति दत्ते कालनरे सुत ॥ २३ ॥
 महादानमिदं चैतद्दानानां भस्तके स्थितम् । नहीदृशं भया श्रोतं दानं रिष्टह्वरं परम् ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके कालपुरुषरूपनिर्णयाध्यायश्चत्वारिंशः ॥ ४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ते सांप्रतं सुत कालचक्राविनिर्णयम् । वक्ष्ये चक्राकृतिं सुत सौवर्णं राजतं तथा ॥ १ ॥
 सुवर्णदशकं श्रेष्ठं मध्यं पलमितं सुत । तदर्धं च कनिष्ठं स्यादपकृष्टं तदर्धकम् ॥ २ ॥
 रश्मियुक्तं शुभाकारं ग्रहरूपसमन्वितम् । सूर्यरूपं च तन्मध्ये माणिक्यादि यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य कालमन्त्रेण गन्धपुष्पोपचारकैः । तच्च दद्याद्विधिज्ञाय सर्वरोगापनुत्तये ॥ ४ ॥
 यजमानो महाभाग मन्त्रमेतमुदीरयन् । "इदं ते हेमजं चक्रं रत्नजालसमाकुलम् ॥ ५ ॥
 अपमृत्युविनाशाय ददामीति शुभं कुरु ।" स्वग्रहोक्तविधानेन स्थाप्यस्तत्र हुताशनः ॥ ६ ॥

जुहुयात्कालमन्त्रेण मितमष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा तथा जप्त्वा मन्त्रं मृत्युञ्जयाभिधम् ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया पश्चाद्दद्याच्च दक्षिणाम् । देयमेतन्महाभाग सर्वरोगभयापहम् ॥ ८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके कालचक्ररूपदाननिर्णयाध्याय एकचत्वारिंशः ॥ ४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रोगराजस्य यत्नेन रूपं शृणु हि पुत्रक । यत्स्वरूपं गजा दृष्ट्वा नाशमायान्ति तत्क्षणात् ॥ १ ॥
 ज्वरस्त्रिपादः कर्तव्यो दीर्घरूपो भयानकः । वृहद्विनेत्रैर्वदनैस्त्रिभिश्च दर्शनैर्दृढः ॥ २ ॥
 भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिबाहुर्व्याकुलेक्षणः । ऊर्ध्वकेशो महाकायो ज्वलत्कान्तिर्यमोपमः ॥ ३ ॥
 पलार्धाधामिते हेमपत्रे लेख्यः स वै वृधैः । प्रोक्तश्चोष्णज्वरो रौद्रः शीतलो वैष्णवज्वरः ॥ ४ ॥
 ज्वरमूर्तिं च यो दद्यात्सौवर्णीं शक्तितोऽण्डज । महापर्बसु संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतैरलम् ॥ ५ ॥
 स मुच्यते महारौद्राज्वररोगाच्च संशयः । शिवोऽपि पूजनीयोऽत्र ज्वरदेवः प्रयत्नतः ॥ ६ ॥
 अथाष्टम्यां चतुर्दश्यामेकादश्यां विशेषतः । संपूज्य वैष्णवैर्मन्त्रैर्गन्धार्घ्यविष्णुमन्त्रयम् ॥ ७ ॥

ज्वरं हैमं तथा सूत स्वमन्त्रेणोपचारकैः ।

मन्त्रः—ॐ नमो महाज्वराय विष्णुरुद्रगणाय भीममूर्तये सर्वलोकभयंकराय मम तापं हरहर स्वाहा ॥
 संपूज्य जप्त्वा हुत्वा च तिलैर्वा गौरसर्पैः ॥ ८ ॥

भोजयित्वा द्विजाञ्छतया दद्याद्धैमीं च दक्षिणाम् । एवं कृत्वा च यो दद्याद्रोगराजमिहाण्डज ॥ ९ ॥
 विप्राय वेदविदुषे ज्वराच्छीतात्प्रमुच्यते । अथ ताम्रमयं कुम्भं पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ १० ॥
 कुर्याच्छतपलैर्वापि तदर्धाधामितं तथा । अशक्तो मृन्मयं वापि रक्तवर्णं सुशोभनम् ॥ ११ ॥
 धृतेन मधुना वापि गुडशर्करयापि च । पूरयित्वा च तं तत्र विन्यसेत्तण्डुलोपरि ॥ १२ ॥
 प्रमाणं तण्डुलानां तु पञ्चद्रोणमुदाहृतम् । वेष्टयेत्पट्टवस्त्रेण गन्धार्घ्यैश्च प्रपूजयेत् ॥ १३ ॥
 ज्वरमूर्तिं तथा हैमीं ज्वरमन्त्रेण बुद्धिमान् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः स्थापयेत्तद्वदोपरि ॥ १४ ॥
 ज्वरदेवौ तथा पूज्यौ विष्णुः स्मरहरश्च तौ । स्वस्वमन्त्रविधानेन धूपगन्धादिभिस्ततः ॥ १५ ॥
 पूर्वं जप्त्वा च तन्मन्त्राञ्ज्वरमन्त्रं च यत्नतः । होमयेद्विधिवत्कुण्डे स्थण्डिले वा विधानतः ॥ १६ ॥
 दत्त्वा स्वर्णं जापकेभ्यो भोजयित्वा द्विजांस्तथा ।

ज्वरदानमन्त्रः—“भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिगिरास्त्र्यूर्ध्वलोचनः ॥ १७ ॥

दानेनानेन मुप्रीतो ज्वरः पातु सदा मम । एकांस्तरं सन्निपातं तार्तायिकचातुर्यिकौ ॥ १८ ॥
 पाक्षिकं भासिकं वापि सांवत्सरिकमेव च । नाशयेतां मम क्षिप्रं वासुदेवमहेश्वरौ ॥ १९ ॥
 इत्युच्चार्य ज्वरीं दद्याज्वरमूर्तिं स्वगेश्वर । न तस्य ज्वरजा पीडा भवत्येव ममाज्ञया ॥ २० ॥
 चातुर्यिकेऽतिविपमे कृत्वा प्राक् पापशोधनम् । पश्चाद्विधिर्यं यस्मात्पापजो मृत्युकृज्ज्वरः ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ज्वरस्वरूपनिर्णयाध्यायो द्विचत्वारिंशः ॥ ४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्माणं कारयेद्विद्वान्देवं सौम्यं चतुर्मुखम् । वद्धपद्मासनं तुष्टं तथा कृष्णाजिनाम्बरम् ॥ १ ॥
 जटाधरं चतुर्बाहुं चतुर्हस्तं रथे स्थितम् । वामे न्यस्तेतरकरं तस्यैकं दोर्दुर्गं भवेत् ॥ २ ॥
 एकस्मिन्दक्षिणे पाणावक्षमाला शुभा तथा । कमण्डलुर्द्वितीये च सर्वाभरणधारिणम् ॥ ३ ॥

सर्वास्यं श्मश्रुक्तं च शान्तिरूपं तथाण्डज । पद्मपत्रदलाग्रामं ध्यानसंमीलितेक्षणम् ॥ ४ ॥

अर्चायां कारयेद्देवं दाने वा शान्तिकर्मणि ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मस्वरूपनिर्णयाध्यायत्रिचत्वारिंशः ॥ ४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ब्राह्मी चतुर्वक्त्रा षड्भुजा हंससंस्थिता । पिङ्गामा भूपणोपेता भृगवभोत्तरीयिका ॥ १ ॥
चरुं सूत्रं स्तुवं धत्ते दक्षवाहुत्रये क्रमात् । वामे च पुस्तकं कुण्डं विभ्रती चाक्षमालिकाम् ॥ २ ॥
यः कृत्वा ब्रह्मणो रूपं सौवर्ण्यं राजतं तथा । सस्त्रीकं शक्तितोभ्यर्च्य पर्वस्वपि च पक्षतौ ॥ ३ ॥
दद्याद्विद्विधिज्ञाय लभेत्पुत्रान्छुभानिह । अनेन विधिना दद्यात्स्त्रीकामो वा स्त्रियं लभेत् ॥ ४ ॥
स्त्रीनाशे च महोत्पाते पुत्रनाशे च दारुणे । यो दद्याद्ब्रह्मणो रूपं समार्यं विनतात्मज ॥ ५ ॥
न तस्य पुत्रजं रिष्टं न च भार्योद्धवं तथा । भविष्यति महाबाहो नात्र कार्या विचारणा ॥ ६ ॥
स्त्रीधात्री ग्रामवे यस्तु बालधात्री तथैव च । शक्त्या दद्याच्च विश्वेशं हैममभ्यर्च्य यत्नतः ॥

स्त्रीवाऽध्यातजात्पापान्मुच्यते पूर्वजन्मजात् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मणीस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुश्चत्वारिंशः ॥ ४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ प्रजापतेर्भूतिं वक्ष्यामि त्वां पतत्रिण । हंसयानश्च कर्तव्यो न च कार्यश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
ब्रह्मोक्तं परम रूपं सर्वं कार्यं प्रजापतेः । स्त्रीत्यागी पुरुषो यस्तु भूणहा च परे भवे ॥ २ ॥
कृत्वा प्रजापतेर्भूतिं सौवर्णां रत्नसंयुताम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैरतथा ॥ ३ ॥
दद्याद्विधाय विद्वषे प्राक्पापान्मुच्यतेऽधुना । ब्रह्मरूपमयाश्वत्थं रविबारेऽथ पर्वसु ॥ ४ ॥
योऽर्चयेन्मासिमास्यत्र वर्षमेकं पतत्रिण । फलैरष्टोत्तरशतेरष्टाविंशतिकैरथ ॥ ५ ॥
अष्टभिर्वा प्रयत्नेन परिक्रम्य प्रपूजयेत् । गन्धैः पुष्पैर्धूपैर्दीपैः फलैर्दिव्यैर्विशेषतः ॥ ६ ॥
घृतपकैस्तथा विप्रान्भोजयेच्च स्वशक्तितः । जपित्वा ब्रह्ममन्त्रेण वर्षान्ते होमयेत्ततः ॥ ७ ॥
दक्षिणां शक्तितो दद्यात्सर्वकार्यप्रसाधिनीम् । अनेन विधिना यस्तु प्रजेज्ञं पूजयेत्सुत ॥ ८ ॥

प्रजाविबुद्धिस्तस्य स्यात्प्रजेशस्य प्रसादतः ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके प्रजाप्रतिस्वरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चचत्वारिंशः ॥ ४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदेवं तथा विष्णुं कारयेद्भरुडध्वजम् । कौस्तुभोद्भासितोरस्कं सर्वाभरणधारिणम् ॥ १ ॥
सजलाम्बुदवच्छायामं पीतदिव्याम्बरं तथा । मुक्ताश्च कार्याश्चत्वारो बाहवो द्विगुणाः स्मृताः ॥ २ ॥
सौम्येन्दुवदनं पूर्वं नारसिंहं तु दक्षिणम् । कापिलं पश्चिमं वक्त्रं तथा वाराहमुत्तरम् ॥ ३ ॥
तस्य दक्षिणहस्तेषु बाणाकमुसलादयः । पद्मेन्दुचापचर्मणि वामेषु वनमालिनः ॥ ४ ॥
कृत्वा हिरण्यमयं विष्णुं शंखचक्रगदाधरम् । योऽर्चयेद्विष्णुमन्त्रेण षोडशरूपचारकैः ॥ ५ ॥
स याति परमं स्थानं यद्रत्ना न निवर्तते । अथ विष्णोर्महामूर्तिं हैमौ कृत्वा मुशोमनाम् ॥ ६ ॥
द्वादश्यां श्रवणक्षे वा महापर्वसु वा तथा । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रेण खगाविप ॥ ७ ॥

मृत्यमये कलशे स्थाप्य गन्धपुष्पैरलंकृते । गर्भस्य रक्षणार्थं तां ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ८ ॥
न तस्य गर्भपतनं जायतेऽस्य प्रसादतः । कृत्वा तु वैष्णवीं सुत प्रतिमां राजतीं शुभाम् ॥ ९ ॥
हैमीं वा शक्तितोऽभ्यर्च्य गन्धार्घ्यैस्तदुले स्थितम् । दद्यात्स मुच्यते नेत्ररोगान्नाक्तान्वजादिह ॥ १० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके विष्णुस्वरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चवारिहः ॥ ४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ताक्ष्यो मारकतः प्रोक्तः कौशिकाकारनामिकः । चतुर्भुजस्तु कर्तव्यो वृत्तनेत्रमुखस्तथा ॥ १ ॥
गृध्रोर्जनुचरणः पक्षद्वयविभूषितः । पक्षौ स्वर्णमयीं सुत कलापेन विवर्जितः ॥ २ ॥
छत्रं च पूर्णं कुम्भं च करयोस्तस्य कारयेत् । कार्द्वयं तु कर्तव्यं तथा विरचिताञ्जलिः ॥ ३ ॥
यदास्य भगवान्पृष्ठे छत्रकुम्भधरा करौ । न कर्तव्यौ च कर्तव्यौ देवपादधराभौ ॥ ४ ॥
किञ्चिद्धर्मोदरः कार्यः सर्वभरणभूषितः । कृत्वा ताक्ष्यं महामाग पलेनार्घपलेन वा ॥ ५ ॥
तद्वायव्या तु संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतैः शुभैः । तं दद्याद्दानमन्त्रेण नेत्ररोगात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

दानमन्त्रः ।

श्रीकृष्ण परमानन्द जगतः परिपालक । त्वं बाहनदानेन नेत्ररोगः स कामलः ॥ ७ ॥
नाशमायातु तत्क्षिप्रं पूर्वपापसमुद्भवम् ।

गरुडगायत्री ।

ॐ गरुडाय विद्महे पक्षिराजाय धीमहि । तन्नो गरुडः प्रचोदयात् ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके गरुडस्वरूपनिर्णयाध्यायः सप्तचत्वारिहः ॥ ४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लक्ष्मीनारायणौ कार्यौ संयुक्तौ दिव्यरूपिणौ । दक्षिणस्या विभोर्भूर्तिलक्ष्मीमूर्तिस्तु वामगा ॥ १ ॥
दक्षिणः कण्ठलग्नोऽस्य वामो हस्तः सरोजधृक् । विभोर्वामकरो लक्ष्म्याः कुक्षिभागास्थितः सदा ॥ २ ॥
सर्वावयवसंपूर्णा सर्वालंकारशोभिता । सिद्धिः कार्या समीपस्या चामरग्राहिणी शुभा ॥ ३ ॥
उक्तप्रकारा कर्तव्या पलेनार्घार्धमानतः । सौवर्णां प्रतिमां सुत राजतीं वा यथोक्तवद् ॥ ४ ॥
तन्मन्त्रेण च संपूज्य षोडशरूपचारकः । देया वेदविधिज्ञाय सर्वकार्यप्रसाविनी ॥ ५ ॥
योऽर्चयेन्नित्यमव्यक्तं लक्ष्मीनारायणं विभुम् । मन्त्रैः पुरुषसूक्तैश्च स याति परमां गतिम् ॥ ६ ॥
हिरण्यं च यो दद्याच्छ्रीनारायणं त्विह । संपूज्य विधिवद्देवं मन्त्रैस्तद्विगजैरलम् ॥ ७ ॥
वातपिचोद्भवाद्देवान्मुच्यते नात्र संशयः । सौवर्णं राजतं वापि दद्यात्पलमितं त्विह ॥ ८ ॥
नारायणं विधानेन वेद्वि रोगविनाशकृत् । स्वाध्यायोक्तप्रमाणेन सौवर्णं राजतं तथा ॥ ९ ॥
लक्ष्मीनारायणं देवं यः कुर्वीत्यापशोधनम् । संपूज्य विधिवत्तत्र जप्त्वा हुत्वा विशेषतः ॥

स्तुत्वा नारायणं देवं मन्त्रेणानेन बुद्धिमान् ॥ ११ ॥

“देवदेव जगन्नाथ जगदानन्दकारक । ददेऽहं त्वां त्रिलोकेश सर्वकामप्रदो भव ॥” १२ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । सर्वान्कामानिहाप्नोति दानस्यास्य प्रभावतः ॥ १३ ॥

लक्ष्मीनारायणं दानं पुत्रपौत्रविवर्धनम् । सर्वारिष्टहरं पुण्यमतदुक्तं मनीषिभिः ॥ १४ ॥

ॐ लक्ष्मीनारायणाय सर्वकामफलप्रदाय मम दुःखं मञ्जयमञ्जय ॐ लक्ष्मीनारायणाम्बां
नमः ॥ (इति श्रूलमन्त्रः ।)

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके लक्ष्मीनारायणस्वरूपनिर्णयाध्यायोष्टाचत्वारिहः ॥ ४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रयोगं शृणु सावित्र्याः सर्वकामफलप्रदम् । रहस्यं परमं पुण्यं महापातकनाशनम् ॥ १ ॥
 ब्रह्महा कोटिमेकं तु जप्त्वा शुद्धिं समाप्नोति । तथैव पक्षिशार्दूलं पितृमालवधो यतः ॥ २ ॥
 सुवर्णहारी सततं मद्यपश्च विशेषतः । गुरुतल्पगतो यस्तु लक्षं जप्त्वा विशुद्ध्यति ॥ ३ ॥
 महापातकिनां सङ्गी सोऽपि लक्षात्प्रमुच्यते । गोघ्नः कृतघ्नो बालघ्नः स्त्रीघाती द्विजद्रव्यहृत् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मण्यां च स्वगोत्रायां व्यभिचारपरो नरः । जप्यमानस्तु सावित्र्या लक्षार्धं शुद्धिमाप्नुयात् ॥ ५ ॥
 व्यभिचारी स्वगोत्रघ्नो कन्याघातनतत्परः । स्वामिद्रोहादिपापेभ्यस्तदर्धान्मुच्यते ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 परस्वभूमिहरणात्परपीडाप्रदानतः । जीवघातान्महापापादग्निदाहकृतात्तथा ॥ ७ ॥
 दुष्टप्रतिग्रहात्पापादेवमङ्गात्प्रमादतः । कूटसाक्ष्यप्रदानाच्च नित्यलोपादिपापतः ॥ ८ ॥

गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वा शुद्धिं लभेद्विह ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीजपनिर्णयाध्यायः एकोनपञ्चाशः ॥ ४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काम्यं प्रवक्ष्यामि गायत्रीजपसुप्तम् । मोक्षकामो जपेत्कोटिं लक्षं वा स्वर्गकामतः ॥ १ ॥
 लक्षार्धं धनकामश्च पुत्रस्त्रीकामस्तथा । जपेत्कोटिं श्रयत्नेन राज्यकामस्तथाण्डज ॥ २ ॥
 श्रीकामः शान्तिकामो वा पुष्ट्यायुर्धृष्टिकामुकः । जपेद्द्विंशतिसाहस्रमधिकारोदयेषु च ॥ ३ ॥
 महाधिकारकृत्पादौ लक्षं वाद्वा जपेत्सुधीः । पञ्चविंशतिसाहस्रं सर्वरोगोपशान्तये ॥ ४ ॥
 नानारिष्टोपशमने जपेद्ब्रिंशत्सहस्रकम् । लक्षमर्धं तदर्धं वा जपेद्दन्धनपीडितः ॥ ५ ॥
 सर्वार्थसाधने तद्ब्रह्ममेव दशांशतः । शक्त्या वा होमयेत्कुण्डे तिलाज्ययवतण्डुलैः ॥ ६ ॥

भोजयेच्च द्विजाञ्शक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविध्यध्यायः पञ्चाशः ॥ ५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अशक्तो ब्राह्मणद्वारा जपं कुर्याद्विधानतः । आसनैर्भूषणैर्वस्त्रैः पात्रै रत्नैश्च पूजयेत् ॥ १ ॥
 स्वशक्त्या दक्षिणां दद्याद्ययोक्तां कार्यसाधिनीम् । अयुतस्य जपस्यात्र सुवर्णमिति संयुताम् ॥ २ ॥
 ग्राह्यमुत्तमश्रोतद्वयसुतो वा द्विवासाः शुद्धमानसः । प्रशस्तमालया विद्वाञ्जपं कुर्याद्विधानतः ॥ ३ ॥
 तर्जनी न स्पृशेन्मालां करप्रष्टां न कारयेत् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिक्यनानामाध्यायः एकपञ्चाशः ॥ ५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

न काम्येच्छिन्नो ग्रीवां दन्ताच्चैव प्रकाशयेत् । उपलिप्ते शुचौ देशे निराहारो जितेन्द्रियः ॥ १ ॥
 एवं जप्त्वा तु सावित्री सर्वकामान्प्रसाधयेत् । अकामतो जपेद्यस्तु सूर्यलोकाववाप्नुयात् ॥ २ ॥
 कामतः साधयेत्सर्वान्कार्यान्नात्र विचारणा । न सावित्र्याः परो मन्त्रो मुनिभिः समुदाहृतः ॥ ३ ॥
 यो जप्त्वा विधिना मन्त्रं गायत्र्यास्तु विधानतः । कोटिलक्षं तदर्धं वा होमयेत्स्वदशांशतः ॥ ४ ॥
 गामेकां कपिलां दद्यात्सर्वस्वार्धं तदर्धकम् ॥ दक्षिणां ब्राह्मणेभ्यश्च स याति परमां गतिम् ॥ ५ ॥
 आजन्मोपाजितं पापं त्रिविधं नागमाप्नुयात् ॥ ६ ॥

१ मुवासाः—खपु० । २ गायत्र्यत्र विधानतः—खपु० ।

शोधनं सर्वपापानां प्रयोगमिदमद्भुतम् । अकृत्वा शोधनं चैतत्पद्धे गौरिव सीदति ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविध्यध्यायो द्विपञ्चाशः ॥ ५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एवमष्टोत्तरं मन्त्रं जपेद्विष्णोर्विधानतः । होमयेदुक्तविधिना तथा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १ ॥
विप्रेभ्यश्चाण्डजश्रेष्ठ सर्वपापान्विशोधयेत् । प्रयागं वैष्णवं चैतत्सर्वपापप्रणोदनम् ॥ २ ॥
स्वर्गमोक्षप्रदं चैतत्सर्वं विष्णोः प्रसादतः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके विष्णुमन्त्रजपनिर्णयाध्यायत्रिपञ्चाशः ॥ ५३ ॥

अरुण उवाच ।

नश्यन्त्यखिलरिष्टानि पापमूलानि भास्कर । यत्कृते तदहं त्वत्तः श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

महारिष्टहरं पुण्यं मृत्युञ्जयविधानकम् । शृणु सूत प्रवक्ष्यामि सर्वदुःखविनाशनम् ॥ २ ॥
वरयेद्वाहाणान्मत्तया फलवत्प्रविमूषणैः । कारयेन्मण्डलं तत्र शुचिदेशे विधानतः ॥ ३ ॥
चतुरर्क्षं चतुर्द्वारं त्रिरेखं पद्मगर्भितम् । हस्तत्रयप्रमाणं तु तण्डुलैर्मण्डलं लिखेत् ॥ ४ ॥
भैरवीभैरवान्निदिदिशानागानुपग्रहान् । पीठोपपीठसंयुक्तदिकपालादिसमन्वितान् ॥ ५ ॥
देवतानां चतुर्षष्टिं लिखेत्पद्मे सुशोभने । एकैकपद्मपत्रेषु वसुसंख्या दलेदले ॥ ६ ॥
प्रणवादिनमोन्तैस्तु नाममन्त्रैः प्रपूजयेत् । गन्धपुष्पाक्षतैर्वृषदीपनैर्वेदनादिकैः ॥ ७ ॥
अर्चयेत्पद्मपत्रेषु सर्वकार्यप्रसाधकान् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके मृत्युञ्जयपूजाध्यायश्चतुःपञ्चाशः ॥ ५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौवर्णं त्र्यम्बकं कुर्यात्पलेनार्घपलेन वा । गोमयेन गुडेनापि यथा वित्तानुसारतः ॥ १ ॥
मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण पूजयेदुपचारकैः । सौम्यद्वारे महाभाग देवदेवं घटे न्यसेत् ॥ २ ॥
जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं तदग्रेऽष्टसहस्रकम् । देवीसूक्तं जपेत्तावद्गुद्राध्यायं विशेषतः ॥ ३ ॥
अथवा बहुभिर्घैः कोटिलक्षायुतादिकम् । जप्त्वा पूर्वं विघ्नराजं सर्वकार्यप्रसाधनम् ॥ ४ ॥
यण्मासं राज्यकामस्तु पुत्रकामस्तथैव च । शत्रुनाशनकामश्च वर्षान्तमपि कारयेत् ॥ ५ ॥
षण्मासं पूजयेद्द्विद्वान्महारंगैः प्रपीडितः । मासमेकं तु मासार्घं कुर्याद्रोगाकुलीकृतः ॥ ६ ॥
बन्दिवेशमनि दुर्गे वा वद्धो मुच्येत बन्धनात् । पाण्मासिकप्रयोगाच्च द्विगुणान्नात्र संशयः ॥ ७ ॥
महारिष्टभयग्रस्तः प्रयोगमिममाचरेत् । न चारिष्टभयं घोरं प्राप्नुयादिति मे वचः ॥ ८ ॥
महापापसमुद्भूतं दृढकर्मसमर्जितम् । चतुर्विधं महारिष्टं मदुक्तं गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
स्वाध्यायोक्तेन विधिना कृत्वा तच्छोधनं त्विह । प्रयोगात्र्यम्बकारख्यात् न चारिष्टभयं क्वचित् ॥ १० ॥
एतन्मण्डलमध्यस्योऽभिषिक्तः पुरुषो यदा । ततः प्रभृतिगुह्येषु शत्रून्प्रयति निश्चितम् ॥ ११ ॥
राज्यव्रष्टो लभेद्वाज्यं क्षीणायुर्जियते न च । मुक्त्वा पीडां ग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः ॥ १२ ॥

प्रयोगस्य प्रभावेण नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके मृत्युञ्जयप्रयोगाध्यायः पञ्चपञ्चाशः ॥ ५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रयोगं परमं वक्ष्ये रहस्यं त्र्यम्बकामिषम् । सर्वार्थसाधकं पुण्यं सर्वोपद्रवनाशनम् ॥ १ ॥
 यत्कृते सर्वराजानो राजपुत्राश्च मन्त्रिणः । राष्ट्रस्थाः सर्वलोकाश्च तत्क्षणात्तद्देशेऽनुगाः ॥ २ ॥
 अवस्था वक्ष्यतां यान्ति दुष्टस्त्रीशुद्रजन्तवः । वैरीणो वशगास्तस्य प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ ३ ॥
 सिद्धयन्त्यखिलकार्याणि दुर्लभान्यपि तस्य तु । तदादौ पूजयेद्देवं गणेशं विधिवत्सुधीः ॥ ४ ॥
 लिङ्गनेकादशमितान्पूजयेद् गुह्यसंभवान् । पार्थिवान्वा प्रयत्नेन तदलामे प्रपूजयेत् ॥ ५ ॥
 रक्तवस्त्रैस्तथा गन्धैरुपचारैः समन्त्रकैः । पूजयेच्च तथा देवीं पठेच्चण्डी विधानतः ॥ ६ ॥
 कोटिलक्षार्धकं जप्त्वा मन्त्रं मृत्युञ्जयामिषम् । ॐ ह्रीं स इति वै मन्त्रस्यैवकारण्यः सनातनः ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायः पट्षष्ठाशः ॥ ५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुण्डे षडस्रसंयुक्ते व्यक्षे वा विधिवत्कृते । स्वष्टहोक्तविधानेन स्थाप्य तत्र हुताशनम् ॥ १ ॥
 होमयेत्तद्वांशेन मध्वाज्यतिलसर्षपैः । आलिखेन्मण्डलं तत्र तण्डुलैः शोभनं हु ५० ॥ २ ॥
 चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिरस्रं पद्मगर्भितम् । साधकस्य त्रिमिहस्तैर्भितं हीनाधिकं न तत् ॥ ३ ॥
 तन्मध्ये शोभनं पद्मं कृत्वा वाष्टदलान्वितम् । एकैकपद्मपत्रे तु वसुसंख्या दलेदले ॥ ४ ॥
 मैत्रीमैत्राणिसिद्धिग्रहाणागानुप्रसृजान् । पीठोपपीठसंयुक्तान्दिकपालैरष्टभिर्युतान् ॥ ५ ॥
 चतुःषष्टिमितान् देवान्विधिना स्थाप्य तण्डुलैः । गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ६ ॥
 प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैश्च पूजयेत् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायः सप्तषष्ठाशः ॥ ५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वद्वारे गणेशेन्द्रौ शिवमुत्तरतस्तथा । वरुणं पश्चिमे देवं यमं याम्ये विंशं तथा ॥ १ ॥
 ऐशान्यां कलशं स्थाप्य तीर्थवारिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण शतवारामिमन्त्रितम् । संपूज्य विधिवद्राजा विसर्जनमथाचरेत् ॥ ३ ॥
 यान्तु देवगणाः सर्वे पूजामादाय मामकीम् । इष्टकामफलार्थाय पुनरागमनाय च ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायोऽष्टषष्ठाशः ॥ ५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभिषिञ्चेत्ततो वीरं संग्रामे विजयी भवेत् । एतन्मण्डलमध्यस्थोऽभिषिक्तः पुरुषो यदा ॥ १ ॥
 ततः प्रवर्तिते युद्धे शत्रून्जयति निश्चितम् । राज्यभ्रष्टो लभेद्वाज्यं क्षीणायुर्भ्रियते न च ॥ २ ॥
 मुक्त्वा पीडां ब्रह्माः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यज्ञः । श्रद्धयापि कृते ह्यस्मिन्प्रयोगे त्र्यम्बकामिषे ॥ ३ ॥
 यथेप्सितमवाप्नोति फलं रुद्रप्रभावतः । अश्रद्धयाल्पकरणात्फलमल्पं प्रजायते ॥ ४ ॥
 यथाविभवतश्चापि महदैश्वर्यमाप्नुयात् । ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दद्यात्प्रयोगस्य प्रसिद्धये ॥ ५ ॥
 यथाशक्तिस्तथा दद्यादाचार्याय विशेषतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया स्वयं सुञ्जीत मानवः ॥ ६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके त्र्यम्बकप्रयोगाध्यायः एकोनषष्टितमः ॥ ५९ ॥

अरुण उवाच ।

पापक्षोधनकं सर्वं ब्रूहि मे परमेश्वर । दानस्याक्षयकृच्चैव विधानं वदतांवर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग दानस्याक्षयकारकम् । द्रव्यमानं च द्रव्याणि तद्देवांश्चापि पूजनम् ॥ २ ॥
विधानं ज्ञानदानाद्यं वचन्यथो पापक्षोधनम् । यवद्रव्यस्य गुञ्जास्यान्माषो गुञ्जा एकस्य च ॥ ३ ॥
सुवर्णो दशमापः स्यात्ते चत्वारः पलं स्मृतम् । सुवर्णकवौ तुल्यौ स्तो माने रजतकाञ्चने ॥ ४ ॥
तुला पलशतैर्ज्ञेया भारः स्याद्विंशतिस्तुलाः । एवं ताम्रादिघातूनां मानं प्रोक्तं मनीषिभिः ॥ ५ ॥
वक्ष्यामि सर्वधान्यानां मानमत्र खगेश्वर । पलद्वयं तु प्रसृतं द्विशुणं कुडवं स्मृतम् ॥ ६ ॥
चतुर्भिः कुड्वैः प्रस्थः प्रस्थाश्चत्वार आढकः । आढकैस्तैश्चतुर्भिश्च द्रोणस्तु कथितो बुधैः ॥ ७ ॥
कुण्डो द्रोणद्वयं प्रोक्तः खारी द्रोणास्तु षोडश । माषटङ्कश्विल्वानि कुडवप्रस्थमाढकम् ॥ ८ ॥
राशिगौणी तथा खारी यथोत्तरचतुर्गुणाः । पलमेकं तथा मुष्टिः कुञ्चिदष्टौ तु मुष्टिकम् ॥ ९ ॥

तेऽष्टौ पुष्कलसंज्ञं तैश्चतुर्भिः पूर्णपात्रकम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके द्रव्यमाननिर्णयाध्यायः पष्ठितमः ॥ १० ॥

सप्त धान्यानि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंगुस्तथैव च । श्यामाकं चणकं चैव सप्तधान्यमुदाहृतम् ॥ १ ॥

अथाष्टादश धान्यानि ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंगुलिकस्तका । माषमुद्गमसूराश्च निष्पावाश्च सप्तर्षाः ॥ २ ॥
गवेषुकाश्च नीवारा आढकाश्च सतीनकाः । चणकस्तथान्दगदका धान्यान्यष्टादशैव तु ॥ ३ ॥
यवाभावे तु गोधूमा ब्रीहिणामपि शालयः । आज्यद्रव्यमनादेशे जुहोतिषु विधीयते ॥ ४ ॥

सप्तौषधयः ।

ब्रीहयः शालयो मुद्गा गोधूमा अणवस्तिलाः । यवाश्चौषधयः सप्त विपदो भ्रान्ति काश्यप ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपष्ठितमः ॥ ११ ॥

सर्वौषधिगणः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरा मांसी वचा कुष्ठं शैलेयं रजनीद्वयम् । साठी चम्पकमुस्तं च सर्वौषधिगणः स्मृतः ॥ १ ॥

रसषट्कम् ।

मधुरोऽश्लक्ष्णः लवणः कषायस्तिक्त एव च । कटुकश्चेति पक्षीन्द्र रसषट्कमुदाहृतम् ॥ २ ॥

सप्त घातवः ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता आरकूटं तथैव च । लोहं त्रपु तथा सीसं घातवः सप्त कीर्तिताः ॥ ३ ॥

पञ्च रत्नानि ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता राजावर्तं प्रवालकम् । रत्नपञ्चकमाख्यातं शेषं वसु ब्रवीम्यहम् ॥ ४ ॥

सर्वधातवः ।

मौलकं च शिला वज्रमञ्जनं श्याममेव च । काशी काशीसमाक्षीकं गैरिकं सर्वधातवः ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहसूर्याख्यसन्वादे कर्मविपाके अध्यायो द्विषष्टितमः ॥ ६२ ॥

द्रव्यदेवताः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यमाणोक्तद्रव्याणां सांप्रतं देवताः शृणु । प्राजापत्यो गजः प्रोक्तस्तुरगश्चार्कदेवतः ॥ १ ॥
महिषश्च तथा याम्यश्चोष्ट्रो वै यमदैवतः । रौद्री धेनुर्विनिर्दिष्टा छागो वै चाग्निदैवतः ॥ २ ॥
शङ्कं वारुणं विद्याद्वराहो विष्णुदैवतः । आरण्याः कथिताः सर्वे पशवो वायुदेवताः ॥ ३ ॥
जलाश्रयाणि सर्वाणि बारिचारा कमण्डलुः । कुम्भं च करकं चैव वारुणानि विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥
समुद्रजातरत्नानि सामुद्राणि तथाऽष्टज । आग्नेयं कनकं प्रोक्तं सर्वलोहानि वा पुनः ॥ ५ ॥
प्राजापत्यानि सस्यानि पर्कालानि विशेषतः । ज्ञेयानि सर्वगन्धानि गान्धर्वाणि विचक्षणैः ॥ ६ ॥
बाह्यस्पृश्यं स्मृतं वासः सौम्यान्यत्र रत्नानि च । पक्षिणश्च तथा सर्वे वायव्याः परिकीर्तिताः ॥ ७ ॥
विद्या ब्राह्मी विनिर्दिष्टा विद्योपस्करणानि च । सारस्वतानि रागाणि पुस्तकाद्यानि वै खग ॥ ८ ॥
सर्वेषां शिल्पिनां जने विश्वकर्माधिदैवतम् । द्रुमाणामथ पुष्पाणां शाकानां हरितां सह ॥ ९ ॥
फलानामपि सर्वेषां देवो अत्र वनस्पतिः । मत्स्यमांसं विनिर्दिष्टं प्राजापत्यं तथैव च ॥ १० ॥
अभयं सर्वदैवस्यं पृथिवी विष्णुदेवता । दासी दासस्तया कन्या प्राजापत्याः प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥
छत्रं कृष्णाजिनं शय्या रथमासनमेव च । उपानहौ तथा यानं यन्त्रान्यत्राणवर्जितम् ॥ १२ ॥
उक्ताश्चांगिरसस्तेतत्प्रतिगृह्णीत मानवः । पर्जन्या ये तथा सीरः शस्त्रचर्मध्वजादिकम् ॥ १३ ॥
रणोपकरणं सर्वं कथितं शक्रदैवतम् । गृह्णन्तु सर्वदैवत्यं ताम्बूलं नागदैवतम् ॥ १४ ॥
यदनुक्तं महाभाग तज्ज्ञेयं विष्णुदैवतम् । यस्य द्रवस्य यद्रूपं प्रतिमास्तु खगेश्वर ॥ १५ ॥
सा ह्येव देवता तस्य दानकाले समुच्चरेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहसूर्याख्यसन्वादे कर्मविपाके अध्यायविषष्टितमः ॥ ६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यनोदरैश्चसंख्यैरंगुलं परिकीर्तितम् । षडंगुलं पदं प्रादुर्वितस्तिर्द्विगुणा स्मृता ॥ १ ॥
वतस्तिमितो हस्तो ब्रह्मतीर्थाद्विचेष्टनैः । चतुर्हस्तो भवेद्दण्डो मानकाले खगेश्वर ॥ २ ॥
क्रोशो धनुःसहस्रे द्वे गन्धुतिर्द्विगुणा स्मृता । योजनं द्विगुणं तस्मात्प्रोक्तं मानं खगाधिप ॥ ३ ॥
दशहस्तेन दण्डेन त्रिशदण्डैर्निवर्तनम् । दश तान्येव गोचर्म भूमिमानमितीरितम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहसूर्याख्यसन्वादे कर्मविपाके अध्यायव्यष्टितमः ॥ ६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रमाणं सर्वदेवानां मूर्तीनां शृणु चाष्टज । मुनिनागासुराणां च मनुष्यपशुपक्षिणाम् ॥ १ ॥
गजोन्माना गणेशस्य नरमाना शिवस्य च । लक्ष्मीनारायणौ तद्वन्नरमानोच्चसंमितौ ॥ २ ॥
प्रासादस्थास्तु ताः सर्वास्त्रिहस्तमितिकाः सुत । द्विहस्तमितिकाः केचित्केचिद्विहस्तमिताः शुभाः ॥ ३ ॥

१ तालकम्-खपु० । २ काशी-खपु० । ३ व्यक्तवानि-खपु० ।

प्रासादस्था महाभाग गृहस्था न च शोभनाः । सतांगुलात्समारम्भ यावच्च द्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 गृहेष्वर्च्याः समाख्याताः प्रासादे वाधिकाः शुभाः । स्थापनेऽप्यत्र लिङ्गानां व्यवस्थितिरियं स्मृता ५
 नाहि लिङ्गार्चनात्सुत पुण्यमभ्यधिकं क्वचित् । शालग्रामशिला चैव नर्मदोत्था विशेषतः ॥ ६ ॥
 यथा लाभस्तथा ग्राह्या मानहीनाधिका हि सा । सर्वकामप्रदा कर्तुरन्ते स्वर्गफलप्रदा ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चषष्ठितमः ॥ ६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिमाष्टविधा सूत सौवर्णी राजती तथा । ताम्री रत्नमयी कार्या रीत्या यावत्स्विता तथा ॥ १ ॥
 ताम्रकांस्यमयी चैव शुभदारुमयी शुभा । वितस्तिमानं यावत्स्याद्गुष्ठात्पर्वसंमिता ॥ २ ॥
 गृहेष्वर्च्या शुभा प्रोक्ता नाधिका गरुडाग्रज । गोब्राह्मणेषु वाय्वश्वौ हृदि स्वे प्रतिमास्तु च ॥ ३ ॥
 शालग्रामे रवौ वापि पूजनं शुभदं पटे । दाने स्वभावजा लेख्या घटितेति त्रिधाण्डज ॥ ४ ॥
 सर्वपापहरा ज्ञेयाः सर्वकामफलप्रदाः । लेख्या चतुर्विधा प्रोक्ता श्रेष्ठा मध्या कनिष्ठिका ॥ ५ ॥
 अपकृष्टा तु फलदा तत्कमात्रात्र संशयः । दैर्घ्ये त्वेकाङ्गुला श्रेष्ठा विस्तरेऽष्टांगुला मता ॥ ६ ॥
 मध्याष्टांगुलिका दैर्घ्य विस्तारे च षडङ्गुला । षडङ्गुला तदा दैर्घ्ये हीना वेदाङ्गुलायते ॥ ७ ॥
 चतुःश्रुलिका दैर्घ्ये चायामे चापकृष्टिका ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठ्यष्टितमः ॥ ६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अङ्गुष्ठपर्वन्मिततो हीना दानेन शोभनापलम्भां प्रतिमा न्यूना श्रेष्ठा कार्याल्पिकापि चेत् ॥ १ ॥
 वक्ष्यमाणस्वरूपा वा देवादीनां विधानतः । एवं सर्वा द्विजातीनां कार्याः स्वर्णादिधातुजाः ॥ २ ॥
 नराकाराः समालेरूपाः सर्वावयवसंयुताः । श्रेष्ठामध्याकनिष्ठाश्च तथा चैवापकृष्टिकाः ॥ ३ ॥
 सर्वा वितस्तिमानोना विस्तारे तास्त्रयः स्मृताः । स्त्रीपुत्रसहिता कार्या रहिता वायकुञ्जचित् ॥ ४ ॥
 चतुष्कोणा सुघटिता मन्त्रैरावर्तनादिकैः । अनाङ्गया द्विजानां वै न तासां घटनं स्मृतम् ॥ ५ ॥
 एवमश्वगोष्ट्राणां गवादीनां च पक्षिणाम् । स्वाकाराङ्कयाश्च सततं कार्याश्चाचारविधानतः ॥ ६ ॥
 पत्रे लेख्या भुवर्णांश्च वेदाङ्गुलिमिताधिके । सुगन्धैर्विविधैर्वापि लेख्या कार्या प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 प्रणवादिनमोऽन्तेन नाममन्त्रेण चाण्डज । आवर्तनं च घटनं प्रतिष्ठाऽऽवाहनादिकम् ॥ ८ ॥
 पूजनं प्रतिमानां च स्वैस्वैर्मन्त्रैश्च कारयेत् । प्रासादे चातिफलदा पूजनीया प्रतिष्ठिता ॥ ९ ॥
 देवताः सफलाः सूत पूजने च प्रतिष्ठिताः ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तषष्ठितमः ॥ ६७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां ब्रूहि मेऽत्र दिवाकर । यां कृत्वा विधिना पूर्णं देवपूजाफलं लभेत् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां कारयेत्कमतो नरः । नारायणादयो देवा निवसन्ति गुरालये ॥ २ ॥
 भक्तानुग्रहतो मय्येव समायाति च भूतले । सौम्यायने सिंहे पक्षे गुरुशुक्रोदिते दिने ॥ ३ ॥
 सुसुहृते यजेद्देवानानाविभवावित्तैः । वस्येद्ब्राह्मणान्पूर्वं वस्त्रासनविभूषणैः ॥ ४ ॥

१ खे-खपु० । २ कार्याल्पिकास्ति चेत्-खपु० । ३ पठन-खपु० । ४ देवाः, स्वफलदाः सूत-खपु० ।
 ५ पूर्व-खपु ।

जप्त्वा तदेवमन्त्रांश्च कोटिलक्षायुतादिकान् । स्नात्वा पञ्चामृतेनैव दिव्यैस्तीर्थोदकैस्तथा ॥ ५ ॥
 लिप्त्वा सुगन्धैर्विविधैर्माल्यैर्वस्त्रैश्च दीपकैः । धूपैर्निवेदितैर्मक्ष्यैः फलैस्तदनुसंभवे ॥ ६ ॥
 तथा मङ्गलदीपैश्च व्यजनैश्चामरैः शुभैः । नानावाद्यैर्मनोज्ञैश्च श्रीतिमुत्पादयेत्सुरान् ॥ ७ ॥
 देवाये च स्वपेद्भूमावशक्तौ जागरे निशि । ततः प्रातः समुत्थाय स्नातः शुचिरलंकृतः ॥ ८ ॥
 देवमावाहयेन्मन्त्रैस्तलिङ्गैः प्राग्वदर्चयेत् । षोडशोरूपचारैस्तैर् नान्यथा देवतां विशेष् ॥ ९ ॥
 ज्ञात्वा देवांश्च घटितान्मुवर्णाद्यैर्विनिर्मितान् । शालग्रामशिलादौ वा जीवमन्त्रसमावृतान् ॥ १० ॥
 पत्रे लेख्यांस्तथारूपाञ्छालक्षणलक्षितान् । स्वकीयासनसंस्थांश्च स्वस्वोपस्कारसंयुतान् ॥ ११ ॥
 एतन्ते त्वेष वै चेति मन्त्राभ्यां मुप्रतिष्ठितान् । कुर्याद्देवाच्चिधानेन ततः कामफलप्रदाः ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायेऽष्टप्राप्तितमः ॥ ६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवाये होमयेन्मन्त्रैर्दशांशेन प्रयत्नतः । तर्पयेच्छ्रद्धया चानुशक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १ ॥
 जापकेभ्यः प्रदद्याच्च सुवर्णमयुतस्य च । तत्र दानानि देयानि देवप्रीतिकराणि च ॥ २ ॥
 गावो वस्त्राणि चानानि रत्नानि विविधानि च । यथा देवं द्विजं तद्वद्विधिं वेदपारगम् ॥ ३ ॥
 तोषयेन्मृदुभिर्वस्त्रैर्गोभूम्यश्वासनादिकैः । विविधैर्भूषणैर्दिव्यैर्ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥
 प्रार्थयेच्च तदग्रेऽत्र मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ ५ ॥

देवाधीनं जगत्सर्वं मन्त्राधीनाश्च देवताः । ते मन्त्रा ब्राह्मणाधीनास्तस्माद् भूदेवता दिजाः ॥ ६ ॥
 तत्प्रसादादिमे देवास्तिष्ठन्तु मम मन्दिरे । पूजां गृह्णन्तु मे नित्यं कुर्वन्तो मन्मनोरथान् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोनस्ततितमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्तियुक्तं महादेवं प्रतिष्ठेदेवमेव हि । लक्ष्मीनारायणं वापि मन्त्रभेदात्तथैव च ॥ १ ॥
 वक्ष्ये मन्त्रांस्तु वेदोक्तान्पुराणां भावितात्मनाम् । मन्त्रो विष्णोरिदं विष्णुर्नमस्त इति शास्त्रमवः ॥ २ ॥
 ब्रह्मणो ब्रह्मजज्ञानमन्त्रेऽम्त्रायाः प्रकीर्तितः । आकृष्णोति सहस्रांशोर्मन्त्रः प्रोक्तो मनीषिभिः ॥ ३ ॥
 श्रीश्वत इति लक्ष्म्यास्तु पार्वत्याः शचिपार्णिकाम् । गणानां त्वेति मन्त्रस्तु विष्णुराजस्य कीर्तितः ॥ ४ ॥
 विष्णोरराडिति वा मन्त्रः प्रोक्तः सनातनः । समुद्रायेति शंखस्य रुद्राक्षस्य च त्र्यम्बकम् ॥ ५ ॥
 दिक्पालानां तथा मन्त्रास्त्रातारेत्यादिकाः स्मृताः नवग्रहाणां मन्त्राश्च श्रुतौ देवाधिदेवताः ॥ ६ ॥
 बहुविस्तरतः प्रोक्ता ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः । लक्ष्मीनारायणाभ्यां च नमोन् इति कीर्तितः ॥ ७ ॥
 सरस्वत्यादिकानां च मन्त्राः प्रोक्ताः सविस्तराः । मन्त्राः पुरुषसूक्तोत्थास्तथा नरहरेः प्रभोः ॥ ८ ॥
 यन्त्रोद्दारे प्रतिष्ठायां मन्त्रास्तलिङ्गदेवजाः । अयवाष्टाक्षरो मन्त्रो द्वादशाक्षर एव च ॥ ९ ॥
 नारायणप्रतिष्ठायां योन्यौ धर्मार्थकामदौ । प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैर्यथोदितैः ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ततितमः ॥ ७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठातो हि देवानां सर्वकामफलं स्मृतम् । अयवाऽऽगमजैर्मन्त्रैः प्रतिष्ठेत्सर्वकामदैः ॥ १ ॥
 तैर्मन्त्रैश्च जपं कुर्यात्पूजान्ते धर्मवित्सदा । अनेन विधिना मन्त्रैर्यस्तु देवान्प्रतिष्ठयेत् ॥ २ ॥

१ देवाग्निमर्चयेत्—खपु० । २ ब्रह्मणे ब्रह्मजज्ञानमन्त्रायाः प्रकीर्तितः—खपु० । ३ प्रतिष्ठे सर्वदेवानां—खपु० ।

स याति परमं स्थानं यद्रत्ना न निवर्तते । इह लोके परे चापि नाशुभं तस्य विद्यते ॥ ३ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवांश्च पूजयेद्यस्तु मूढधीः । न तत्फलमाप्नोति स नरो देवदूषकः ॥ ४ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवानां दानेऽप्यल्पफलं भवेत् । दाने बहुफला देवा मन्त्रमात्रप्रतिष्ठाताः ॥ ५ ॥
 पूजारम्भेऽत्र देवानां पादस्पर्शं तथाद्भुते । विकारे प्रतिमायां च स्पृष्टे म्लेच्छजनैस्तथा ॥ ६ ॥
 महापातकिभिः स्त्रीभि रजोयुक्ताभिरेव च । अपूज्ये वा चिरं देवे ह्येवमेव गृहे स्थिते ॥ ७ ॥
 कुर्याद्देवप्रतिष्ठां च न कुर्यान्निरयं व्रजेत् । सर्वदुःखानयामोति नात्रः कार्या विचारणा ॥ ८ ॥
 विवाहोत्सवयज्ञेषु महादाने तथैव च । देवतायाः प्रतिष्ठायां ग्रहपूजां च कारयेत् ॥ ९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकस्ततितमः ॥ ७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उपलिप्ते शुचौ देशे कर्ता शुचिरलंकृतः । आचामेत्पञ्चगव्येन ततः शुद्धेन वारिणा ॥ १ ॥
 पञ्चगव्यम् ।

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् । पञ्चगव्यमिति प्रोक्तं पवित्रं कायशोधनम् ॥ २ ॥
 विष्णुवह्नीन्द्रवारुणकां देवतानि यथाक्रमम् । कुशोदकस्य पक्षीन्द्र पितरो देवताः स्मृताः ॥ ३ ॥
 पञ्चामृतम् ।

दधि क्षीरं मधु घृतं सिता च गरुडाग्रज । पञ्चामृतभिर्दं प्रोक्तं पवित्रं पायनाशनम् ॥ ४ ॥
 पलानां द्वे सहस्रे तु महास्नानं प्रकीर्तितम् । (स्नाने पलशतं दद्यादभ्यङ्गे पञ्चविंशतिः ॥ ५ ॥
 यथाशक्त्यायवा सूत ज्ञापयेच्छ्रद्धयान्वितः । षट्त्रिंशदङ्गुलं पात्रमुत्तमं परिकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 चतुर्विंशतिकं मध्यं कनिष्ठं द्वादशाङ्गुलम् । वस्वदङ्गुलं विहीनं तु न पात्रं कारयेत्कचित् ॥ ७ ॥
 सौवर्णं राजतं ताम्रं पात्रं मणिमयादिकम् । प्रशस्तपुटकाद्यं तु शुभदं देवपूजने ॥ ८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विस्ततितमः ॥ ७२ ॥

अथ पुष्पाणि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

निर्गन्धीन्युग्रगन्धीनि कुसुमानि विवर्जयेत् । गन्धहीनमपि ग्रहं पवित्रं यत्कुशादिकम् ॥ १ ॥
 पुष्पैरारण्यसंभूतैः पत्रैर्वा पर्वतोद्भवैः । अपर्युषितनिक्षिप्तैः प्रोक्षितैर्जन्तुवर्जितैः ॥ २ ॥
 आत्मरामोद्भवैः पुष्पैः पूजयेत्प्रतिमां सुधीः । दत्त्वा दश सुवर्णस्य निष्कानां लभते फलम् ॥ ३ ॥
 तदेककरवीरेण सूर्याय विनिवेदयेत् । रक्तैश्च करवीरैश्च यस्तु पूजयते रविम् ॥ ४ ॥
 कल्पकोटिसहस्राणि सूर्यलोके वसेन्नरः । करवीरशतेनैव यो मे मालां प्रयच्छति ॥ ५ ॥
 स याति शिवलोकं तु मोदते तत्र देववत् ॥ ६ ॥

अथ गन्धः ।

चत्वारः कौटुक्रमा भागाश्चन्दनस्य च षोडश ॥ ६ ॥
 कस्तूरिकाया द्वौ भागौ कर्पूरस्य चतुष्टयम् । सर्वगन्धमिदं सूत देवाङ्गे लेपयेत्सुधीः ॥ ७ ॥
 अथ धूपः ।
 कर्पूरमशुलं चैव चन्दनं गुग्गुलं तथा । गुग्गुलं सर्वदेवानां साङ्गं चैव सिताशुरुम् ॥ ८ ॥
 समभागमुशीरं च धूपो देवप्रियः सुत ।

अथ दीपः ।

दद्याद्दीपांश्च देवाय गोघृतेन प्रपूरितात् ॥ ९ ॥

अथवा तिलतैलेन सार्पेणाप्यभावतः । अन्यस्नेहैर्वाप्यैश्च दीपाश्चैव प्रबोधयेत् ॥ १० ॥

दीपदश्च शुभोद्धोकाभ्याति दीपशतैर्वृतः ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अर्चापञ्चसप्ततितमः ॥ ७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तथोपवीतदानेन सुरेभ्यो ब्राह्मणाय च । जातः पृथिव्यां कालेन भवेद्विप्रः पतिर्भुवः ॥ १ ॥

दद्याद्ब्रह्माणि देवेभ्यः श्वेतपीतारुणानि च । क्षौमाणि विविधान्येव बहुवर्णानि चाण्डज ॥ २ ॥

दिव्यवस्त्रान्वितो दाता स्वर्गलोकमवाप्नुयात् ॥ ३ ॥

अथ नैवेद्यम् ।

संयावकृशरापूपपायसं यावकं तथा ।

दध्योदनं रसालांश्च मोदकान्गुडपूपकान् । शालितण्डुलकं प्रस्थं कुर्यादन्नं सुसंस्कृतम् ॥ ४ ॥

फलानि विविधान्येव देवाय च निवेदयेत् । सर्वदुःखविनिर्मुक्तः स नरः स्वर्गभागभवेत् ॥ ५ ॥

अथार्घ्यदानम् ।

भापः क्षीरं कुशाग्राणि दध्यक्षततिलास्तथा । यवाः सिद्धार्थकाश्चैवमघोऽष्टाङ्गः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

पूजादौ भानवे ह्यर्घ्यं गायत्र्या च प्रदापयेत् । नमो विस्वते ब्रह्मन्निति मन्त्रेण वाण्डज ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके पूजोपकरणाध्यायश्चतुःसप्ततितमः ॥ ७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथोपचारान् पूजायाः षोडशं शृणु पुत्रक । आघेनावाहयेद्देवं मन्त्रेण पुरुषोत्तमम् ॥ १ ॥

द्वितीयेनासनं दद्यात्ततः पाद्यं प्रदापयेत् । चतुर्थेनार्घ्यदानं च ततश्चाचमनीयकम् ॥ २ ॥

षष्ठेन जपनं दद्यात्सप्तमेनापि वाससी । अष्टमेनोपवीतं च नवमेन विलेपनम् ॥ ३ ॥

दशमेनैव पुष्पाणि दद्याद्देवस्य चाण्डज । एकादशेन मन्त्रेण धूपं चैव प्रदापयेत् ॥ ४ ॥

दीपं द्वादशकेनैव त्रयोदशमितेन वै । नैवेद्यं विविधं दद्याद्भक्ष्यं भोज्यं च पायसम् ॥ ५ ॥

चतुर्दशेन मन्त्रेण दद्यात्सुमनसोऽञ्जलिम् । ततः पञ्चदशेनैव कारयेच्च प्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

वाँधादीनि च तेनैव षोडशेन विसर्जनम् । स्नानोपवीतवस्त्रेषु नैवेद्ये कश्यपात्मज ॥ ७ ॥

दद्यादाचमनीयानि सर्वदेवेष्वर्थं विधिः । स्वैस्त्वैर्मन्त्रैर्विधानेन देवांस्तत्र प्रसादयेत् ॥ ८ ॥

गन्धपुष्पे तथा धूपदीपनैवेदनानि च । अशक्तौ पञ्च वा कुर्यादुपचारांश्च पूजने ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके पूजोपचाराध्यायः पञ्चसप्ततितमः ॥ ७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्नात्वा नित्यक्रियां कृत्वा कर्ता शुचिरलंकृतः । ब्राह्मणान्देयवस्तूनि गन्वाद्यैरर्चयेत्सुत ॥ १ ॥

दानं ददेऽहममुकं दद्याद्विप्रक्रे जलम् । ददस्वेति द्विजेनोक्तमिति दानविधिः स्मृतः ॥ २ ॥

अतस्तत्पूर्वमुच्चार्य गृहीत्वा तु करे जलम् । सतिलकुशहस्तस्तु कालज्ञानं समुच्चरन् ॥ ३ ॥

प्राङ्मुखश्चोद्दङ्मुखो वा पैत्रे याम्यमुखः स्थितः । वामेन पाणिना स्पृष्ट्वा स्मरेत्तद्वस्तुदैवते ॥ ४ ॥

व्रतच्छिद्रं तपश्छिद्रं यच्छिद्रं यज्ञकर्मणि । सर्वं भवति चाऽच्छिद्रं यस्य चेच्छन्ति वै द्विजाः ॥४॥
 ब्राह्मणा यानि भाषन्ते मन्यन्ते तानि देवताः । सर्वदेवमया विषा न तद्वचनमन्यथा ॥ ५ ॥
 उपवासो व्रतं चैव स्नानं तीर्थफलं तपः । विप्रैः संपादितं यस्य संपन्नं तस्य तद्ववेत् ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणा जङ्गमं तीर्थं निर्जलं सार्वकामिकम् । तेषां वाक्योदकेनैव शुद्धयन्ति मलिना जनाः ॥७॥
 संपन्नमिति यद्वाक्यं वदन्ति क्षितिदेवताः । प्रणम्य शिरसा धार्यमग्निष्टोमफलं भवेत् ॥ ८ ॥
 तेभ्योऽनुज्ञामिति प्राप्य प्रपद्येत यथाऽऽशिषः । भोजयित्वा द्विजाञ्शक्त्या भुञ्जीत सह वन्धुभिः ॥९॥
 गोदानं च तथा तेषु कर्तव्यं पापशोधनम् । एका कृच्छ्रेऽतिकृच्छ्रे द्वे तिस्रश्चान्द्रायणे व्रते ॥१०॥
 गैवामभावे निष्पावा साक्षीतिः शतकृच्छ्रदा । षाड्वार्षिके महामाग प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥११॥
 अशीत्युत्तरशतं कृच्छ्राणां भवति ध्रुवम् । त्रिविधा हि महाबाहो कर्मजा दोषजास्तथा ॥ १२ ॥

तथोभयसमुद्भूता नृणां दोषाः पतत्रिण ॥ १३ ॥

कर्मप्रकोपेण कदाचिदेते दोषप्रकोपेण भवन्ति चान्ये ।

तथा परे प्राणिषु कर्मदोषप्रकोपजाः कायमनोविकारात् ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्तमकृत्वा तु न कुर्यात्कर्म किंचन । अनिस्तीर्यमर्घं नित्यं वर्धते द्विगुणं पुनः ॥ १५ ॥
 दानैर्दयाभिरतिथिद्विजदेवतागोदेवार्चनप्रणतिभिश्च जपैस्तपोभिः ।

इत्युक्तपुण्यनिचयैरर्चयिमानं प्राक्पापजातमशुभं प्रशमं नयति ॥ १६ ॥

निष्कृत्या कर्मजन्मत्यो दोषजस्त्वौषधेन हि । उभयाज्जायमानस्तु निष्कृत्यौषधसेवया ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके दोषविभागाध्यायोऽष्टसप्ततितमः ॥ ७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । धर्मशास्त्रादविज्ञाय प्रायश्चित्तं ददाति यः ॥ १ ॥
 राजयक्ष्मा भवेत्तस्य रोगपीडातिदारुणा । क्षयी स्याद्धर्मघातेन तथा क्षेत्रस्य मातरेण ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्य शृणु पलेन चाण्डज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदली दिव्यां पर्णीः सर्वत्र संयुताम् । फलपूगेन संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन तु ॥ ४ ॥
 यथाविभवतः कुर्याद्द्वेष्टेणावेश्य सूत्रकैः । ब्राह्मणान्भोजयेच्चापि भक्ष्यैर्नानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदलीं दद्याद्द्विजालंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दरिद्राय वृत्तस्थायात्मवेदिने । धर्मज्ञायातिदान्ताय मन्त्रेणानेन तत्क्षयी ॥ ७ ॥

दानमन्त्रः ।

‘‘हिरण्यगर्भं पुरुषं परात्परं जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो’’ ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्विदंपारगैः । शिशैरिष्टैर्वन्धुभिश्च सहभोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥
 जपहोमौ यथाशक्ति पूजामन्त्रश्च त्र्यम्बकम् । राजहा राजयक्ष्मौ स्याद्वोपाचस्यातिनिष्कृतिः ॥१०॥
 गोभूहिरण्यमिष्टान्नजलवस्त्रप्रदानतः । घृतधेनुप्रदानेन तिलकुम्भप्रदानतः ॥ ११ ॥

दातव्यानि समस्तानि व्यस्तानि चाप्यक्लृप्ततः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके क्षयरोगाध्याय एकोनशीतितमः ॥ ७९ ॥

१ सर्वकामदस्-खपु० । २ अथवा पलमेकं तु सुवर्णं गोसम फले इत्यधिक-खपु० । ३ हेतुः पलेन, दक्षितैर्विहैः कार्यो द्विजातिभिः । जप लक्ष्मिपुत्रं बह्वैः सर्वेषां कार्यसाधकम्, इत्यधिकम् । खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

शूली स्यादन्नहर्ता च जन्मन्यत्र पतत्रिण । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरुक्पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 पलाशेन तदर्धेन तदर्धेनापि वा कृतम् । सौवर्णं राजतं वापि शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 ताम्रेण वाऽयसा वापि वदरेणाथवा पुनः । शुभवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
 तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं च यथाशक्त्या भ्रजपेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ ४ ॥
 ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तितः । दद्यात्सदक्षिणां तच्च प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥ ५ ॥
 त्वं शूलं ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशने । दैत्यानां दानवानां च शङ्करस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
 कुक्षिस्थमथ पार्श्वस्थमथवा पृष्ठसंगतम् । शूलं विनाशय त्वं मे महादेवेन राधितम् ॥ ७ ॥
 ततः स्नात्वाथ मुञ्जीत ब्राह्मणैः सह बन्धुभिः । नमः शिवायेति केचित्प्रणवादि पठन्ति च ॥ ८ ॥
 (अयम्बर्कं यजेति । अरुचिशूले श्रद्धाहीनो धनवान् दानेष्वरतिस्तामसदानाद्वा यः सोऽरुचिमान्
 शूली जायते तत्रायं विस्तरः ।)

साक्षाद्वन्ति गवादीनि यः पुनर्जननान्तरे । शिरोरोगी श्रोत्ररोगी शूली चारुचिमान्भवेत् ॥ ९ ॥

(अत्र गोहननं यज्ञसाधनत्वादिगुणविशिष्टगोहननं प्रायश्चित्तस्य गुरुत्वात् ।)

विश्वस्तं विषदाता च धीहवाज्जायते नरः ।

(वा-च-शब्दाच्छूली च जठरशूले ।)

श्रुत्यध्ययनसम्पन्नं याचितारमर्किचनम् ॥ १० ॥

ब्राह्मणं दान्तमाहूय दानार्थं न ददाति यः । स भवेज्जठरे शूली तथाष्मानी च कर्हिचिद् ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्मानि नास्तिक्यात्क्षयलेशाद्व्यशब्दवान् । निष्कविंशतिकं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १२ ॥
 विष्णुप्रकाशकान्मन्त्राञ्जपेद्गोपशान्तये । अपामार्जनपाठेन मन्त्रितं स जलं पिबेत् ॥ १३ ॥

भोजनं ब्राह्मणेभ्यः ।

नभ्रां परस्त्रियं दृष्ट्वा सूर्यं वास्तमयोदये । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेक्षितुं क्षमते दृष्ट्वा ॥ १४ ॥
 वचो मे देहि मन्त्रेण होमः स्यादयवायुतम् । वयः सुवर्णं इति च नेत्रे सिञ्चेच्च वारिणा ॥ १५ ॥
 अक्षीभ्यां त इति जपेन्नेत्रशूलं प्रशाम्भ्यति । (परस्त्रियं दृष्ट्वेति कामतस्तथा सूर्यमपि ।)

वचोदा असि वचो मे देहीति दशाक्षरो मन्त्रः ।

सर्वेषु स्थलेषु । होमकाले स्वाहान्तः ।

मृपोरपरता येन जायते वपुयातनः । (?) ॥ १६ ॥

सोऽन्नदानं प्रकुर्वीत तथा रुद्रं जपेद्भुवः । अनुक्तेषु च रोगेषु रोगाग्निज्वलितेक्षणम् ॥ १७ ॥
 भ्रूमङ्गभीषणं शक्तिं शूलं पाशांकुशौ दधत् । चक्रवद्भगदावज्जराक्षुरघनूषि च ॥ १८ ॥
 नासाग्रन्यस्ततर्जन्या तर्जन्यन्पारिपार्श्वगान् । दंष्ट्रादंष्ट्राधीरपुटं दूरात्पाणिमदैक्षिणम् ॥ १९ ॥
 उद्यन्तमभिमुखं धावत्प्रहर्तुं पार्श्वयोः कृशम् । विशीर्णकेशरोगाणां प्रतिरूपं प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥

१-२-३ टीकाग्रन्थोऽयं मूले पठित इति प्रतिभाति । ४ सस्यशब्दवान्-खपु० । ५ टीकाग्रन्थोऽयं मूले पठित इति प्रतिभाति ।

शान्तं तस्यार्धमर्धं वा हेम्नो निष्कानि तेन तु । तदेव प्रतिमापानं कर्मशान्तिष्वपि स्वतः ॥ २१ ॥
येये रोगाः प्रवाधन्ते देहस्थाः सततं तु माम् । गृहाणप्रतिरूपं तु सह रोगैर्द्विजोत्तम ॥ २२ ॥

मन्त्रेणानेन तं दद्यात्पूर्वरीत्या कृतार्चनः ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाके शूलरोगाध्यायोऽशीतितमः ॥ ८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ये पुनः क्रूरकर्माणाः पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवन्तस्तदेनसः ॥ १ ॥
मङ्गलेषु च कार्येषु सततं कोपमाचरेत् । उष्णज्वराभिभूतस्य तत्पापस्यापनुत्तये ॥ २ ॥
जातवेदसमन्त्रेण ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । मुरामांसोपहाराद्यैर्बलिः सर्वत्र शस्यते ॥ ३ ॥

सहस्रकलशस्नानं शतभोजनमेव च ।

रोगेशुलघ्नभावेन जपे शुलघ्नुमाव इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । मुरादिभिर्बलिरधिकारभेदेन ॥
उष्णज्वरे महेशस्य प्रकुर्यादभिषेचनम् ॥ ४ ॥

रुद्रेण शतरुद्रेण नमकानुवाकैरित्यर्थः । अत्र मृत्युञ्जयस्याप्युपलक्षणम् ॥

देवस्वहरणाच्चैव जायते विविधज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव रौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रे महोज्वरे । महारुद्रं जपेद्रौद्रे वैष्णवे तु द्वयं जपेत् ॥ ६ ॥

(अथैवा तच्छब्देन बुद्धिस्थानि वैष्णवा विष्णुहृदयस्तोत्राणि परामृश्यन्ते ।)

आगारदाही ज्वरवाक् जायते तत्र निष्कृतिः । नवकुम्भं समानीय मृन्मयं चाग्रणं दृढम् ॥ ७ ॥
लोहितं काण्ण्यरहितं स्थापयेत्तण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ८ ॥
विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुनाऽप्यधवाज्येन खण्डेनाथ गुढेन वा ॥ ९ ॥
तैलेनाप्यम्भसा बाध पूजयेच्छक्तितो नरः । श्वेतपुष्पैरर्चयेत्तं गन्धपुष्पोपहारकैः ॥ १० ॥
होमश्च पूर्ववत्कार्यैः समिदाज्यचक्रकैः । सुवर्णेन यथाशक्त्या ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ११ ॥
तस्मै कृतवते वृत्तश्रुतशीलाय सत्कृतम् । मन्त्रेणानेन विविधपूजयित्वा ज्वरी नरः ॥ १२ ॥
महेश देवदेवेश वासुदेव परात्पर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशाम्यतु ॥ १३ ॥
यकान्तरं संनिपातं तृतीयकचतुर्थकौ । पाक्षिकं मासिकं चापि सांवत्सरिकमेव च ॥ १४ ॥

नाशयेतां मम क्षिप्रं वासुदेवमहेश्वरौ ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाके ज्वराध्याय एकाशीतितमः ॥ ८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतघ्नो जायते मर्त्यः कफवाक् श्वासकासवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पित्तरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पञ्चाशद्विभोजनम् । अग्निं दूताख्यसूक्तेन जपं कुर्याद्विजोत्तमान् ॥ २ ॥
पूजयेद्भोजयेद्द्यात्तन्मना नान्यमानसः । कृच्छ्राकरणे गोदानं तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ३ ॥

तत्र देयं मधुसर्पिर्हरण्यवासांसि । अग्निदूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । (अस्य यज्ञस्य शुक्रं तु ।)

कुलशेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृह्णीयाच्चिविद्वान्यथवा स्वयम् ॥ ४ ॥
अपात्रभूतो दातृभ्यो निषिद्धेभ्यश्च मानवः । सपामाश्ववासकासैश्च कुक्षिषु कृमिभिस्तथा ॥ ५ ॥
कण्डूत्या चैव पीड्येते तद्भोगस्य प्रशान्तये । महिर्षी यमदैवत्या दद्याद्विद्वानुसारतः ॥ ६ ॥

(स्वैयमपात्रभूतो वेदनित्यकर्मानुष्ठानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्धेभ्यो दातृभ्यः ।)

१-२-३-४-५ टीकाग्रन्थोऽयं मूले पतित इति प्रतिपाति । खपुस्तके इतोप्यधिको दृश्यते ।

काममृत्युस्वरूपां तां महिषीं रक्तभूषणाम् । सालंकारां प्रदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु ॥ ७ ॥
 पिशुनो नरकस्यान्ते जायते श्वासकासवान् । घृतं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंख्यया ॥ ८ ॥
 उद्यन्नद्य जपः कार्यो होमश्चर्वाज्ययोरपि ॥ ९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके श्वासरोगहराध्याये द्वाशीतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमार्गे नदीतीरे छायायां पुष्टिते नरः । सूत्रं पुरीषं बल्मीके पायुं सुश्वेज्जलेऽपि वा ॥ १ ॥
 श्वयथुव्याधिमामोति होवमाह सदाशिवः । शोफी कृच्छ्रत्रयं कुर्याद्वायव्या अयुतं जपम् ॥ २ ॥
 तिलहोमसहस्रं च जपेनमृत्युञ्जयं तथा । विघ्नकर्ता भवेत्कूरः शोफी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 तस्य कर्मविपाकोऽल्पव्याधिनाशनमुत्तमम् । क्षौमवस्त्रं समानीय बहुमूल्यं च यद्भवेत् ॥ ४ ॥
 मुक्ताफलानि वघ्नीयाद्वस्त्रप्रान्ते समन्ततः । कुङ्कुमेनांकिं सम्यक्पूर्वागरुधूपितम् ॥ ५ ॥
 तण्डुलोपरि संस्थाप्य तण्डुलांश्च स्वशक्तितः । आचार्यायाथ तद्वस्त्रं दद्यात्तच्च सदक्षिणम् ॥ ६ ॥
 ऋषीणां प्रवरोऽगस्त्यो लोपामुद्रापातिः प्रभुः । क्षौमवस्त्रप्रदानेन तुष्टे व्याधिं व्यपोहतु ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके शोफहराध्यायव्यशीतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजद्रव्यहारी पाण्डुरोगी भवेत्तरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमतान्द्रितः ॥ १ ॥
 कुर्यात्कूपमाण्डहोमं च स्वर्णचन्द्रेण वाससी । ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति पाण्डुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
 [चन्द्रेण राजतेनेत्यर्थः]

अग्निष्टोमादिकर्माणि प्रक्रम्य न समापयेत् । स पाण्डुरोगी भवति शिरोवेदनवांस्तथा ॥ ३ ॥
 अन्त्यजागमने मर्त्यः पाण्डुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके पाण्डुरोगहराध्यायव्यशुत्रशीतितमः ॥ ८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

छिन्नान्यन्त्राणि जायन्ते वैद्यहन्तुस्ततः परम् । ज्वरौ शीतोष्णकौ दाहस्त्वपाने तच्चिबर्ते ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रं कुर्याच्च शतब्राह्मणभोजनम् । उद्यन्नृचाजपश्च स्यादयुतत्रयसंख्यया ॥ २ ॥
 अन्तसूक्तेन वर्चाज्यं जुहुयाच्छतमष्ट च । अथवा महिषी दद्यात्पतिरूपेण काञ्चनाम् ॥ ३ ॥
 यज्ञविघ्नकरो मर्त्यो जायते चात्र वृद्धिमान् । कुर्यात्स्वर्णमयीं सृतिं शुभां नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
 व्यावहारिकनिष्ठाभ्यामेकेनापि तदर्धतः । नारायणश्चतुर्बाहुः शंखं चक्रं तथोत्तरे ॥ ५ ॥
 दक्षिणे तु गर्दां पद्मं नीलजीमूतसन्निभम् । वामे श्रीवल्लकीहस्ता पुष्टिः पद्मकरा परा ॥ ६ ॥
 अक्षाल्य पञ्चगव्येन स्थापयेत्कुङ्कुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य गन्धमाल्यैः समर्चयेत् ॥ ७ ॥
 उपचारैः षोडशभिराचार्यो वैष्णवः शुचिः । सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यासु निष्ठितः ॥ ८ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र ह्याग्रेय्यां दिशि शास्त्रतः । समिदाज्यतिलैश्चैव जुहुयान्मूलमन्त्रतः ॥ ९ ॥
 रोगी तथाच्येद्देवं नारायणमनामयम् । मूलमन्त्रेण विधिवन्नैवेद्यं चरुिष्यते ॥ १० ॥
 नमोऽनन्ताय सोङ्कारं मूलमन्त्रः प्रकीर्तितः । ततस्तां प्रतिमां दद्यात्प्राङ्मुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ ११ ॥

नारायण जगन्नाथ शंखचक्रगदाधर । पूर्वबन्धमनि यज्ञादौ विघ्नं यद्दे कृतं मम ॥ १२ ॥
अत्र वृद्धिमहारोगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्त गदापाणे शमयाशु जगत्पते ॥ १३ ॥
विप्राणां भोजनं दद्यात्स्नात्वा मुञ्जीत बन्धुभिः । एवं कृत्वा समाप्नोति नीरोगत्वं नरो भुवि ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसन्धे कर्मविपाके वृद्धाध्यायः पञ्चाशीतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाजायते मस्तकव्रणी । तत्पातकविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
कर्मकाले कुक्कुटं च खरादीन्पाप ईक्षते । स नासिकाव्रणी च स्यादाद्रिनेत्रश्च जायते ॥ २ ॥

[तत्रैव स्वर्णहरिणीदानं धेनुदानं वा ।]

स्वजातिजायागमने जायते द्वयव्रणी । तत्पातकविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥

[स्वजातिजायागमनमित्यस्यार्थः ब्राह्मणस्य ब्राह्मणी एवं क्षत्रियादेरपि क्षत्रियादिः, स वं-
शपुरुषस्तस्य भार्येत्यर्थः ।]

जलाग्निबन्धनप्रायनिमित्तेन त्रिवेत यः ॥ ४ ॥

भवेदुरासि दुष्ट हि व्रणं तस्यापि निष्कृतिः । स दद्याद्दोषं तस्य पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ५ ॥

दक्षिणां च यथाशक्ति मुक्तो भवति रोगतः ।

[अनधिकारिणाऽविहितमार्गेण जलादिमरणे ।] पितृष्वसाभिगमने वामाङ्गे तु व्रणी भवेत् ।

तेनापि निष्कृतिः कार्या यजादानेन यत्नतः ॥ ६ ॥

मातृष्वसाभिगमने वामाङ्गे तु व्रणी भवेत् । तेनापि निष्कृतिः कार्या सम्यग्दासीप्रदानतः ॥ ७ ॥

[शैत्यनुसारेणालंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।]

अदण्डघास्तर्जयेद्यो वै स वा गुल्मव्रणी भवेत् । जपहोमादिकं कार्यं धेनुदानं प्रयत्नतः ॥ ८ ॥

हीनजातिस्त्रीगमनाजायते चरणव्रणी । तत्पातकविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥

मृते भर्तारि या नारी ब्रह्मचर्याभिधातिनी । सा भवेद्द्वण्डोषेण संभोक्तुं क्षमते न च ॥ १० ॥

संभोगाद्भूतनं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्यान्नीलवृषांस्त्रीन्वै मधुसर्पिस्तिलानपि ॥ ११ ॥

[चक्ष्ण्वादास्त्रीपुंसयोरपि तीव्रवेदना भवतीति ।]

लोहितो यः सवर्णेन मुसं पुच्छे च पाण्डुरः ॥ १२ ॥

श्वेतः खुरविषाणाम्यां स नीलो वृष उच्यते । योगं हित्वा द्विजो मोहान्निधुक्तो धर्मनिश्चये ॥ १३ ॥

भगन्दरो भवेत्तस्य ह्यधर्मं वदतो मुखे । आर्यभार्याभिगमने भगंदरयुक्तो भवेत् ॥ १४ ॥

[अत्र प्रतिकृतिमाह ।]

माणिक्यं पञ्चरागं च वज्रवैद्यर्यमेव च । गोमेदं च मरकतं पुष्परागं च मौक्तिकम् ॥ १५ ॥

हरितं च नवैतानि स्वर्णपात्रोपरि न्यसेत् । अथवा राजते तात्रे गवाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १६ ॥

स्वलिङ्गैश्चैव मन्त्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाहूय सर्वशास्त्रार्थकोविदम् ॥ १७ ॥

आदित्यादिग्रहाः सर्वे न वरत्नप्रदानतः । विनाशयन्तु मे दोषान्निप्रमेव भगंदरम् ॥ १८ ॥

अनेन कर्मणा नूनं यथावद्विहितेन तु । ततो नैरुज्यमाप्नोति निःसंदिग्धं भगंदरी ॥ १९ ॥

[हरितं हरितरत्नम् । यस्मिन् स्वर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं गव्येनाज्येन पूरयित्वेति ग्रहणम् ।]

स्वगोत्रस्त्रीप्रसङ्गेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या भेषादानेन यत्नतः ॥ २० ॥

[तत्र रजतमयो भेषः स्वर्णखुरादि च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिमानादतिक्रोधादतिस्नेहाद्भयादपि । यो धर्मेनिश्चयज्ञानमन्यथा कुरुते नरः ॥ २१ ॥
स पूयशोणितवहुव्रणी तच्छान्तयेऽथ तु । अतिकृच्छ्रं प्रकुर्याच्च तिलप्रस्थप्रदो भवेत् ॥ २२ ॥
होमश्चरुघृताभ्यां च तिलैरथोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ २३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके व्रणाद्यध्यायः पदश्रीतितमः ॥ ८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां मर्मभेदेन मुष्टिघातेन चैव हि । असत्यवचनाच्चैव ह्रीहृष्टीपदयुगं भवेत् ॥ १ ॥
नाडीव्रणश्च जायेत तद्गोमस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं वातिचान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥
कूष्माण्डहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ग्रीहाद्यध्यायः सप्ताशीतितमः ॥ ८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः सकन्योऽतिशठश्चिन्तादुःखसमन्वितः ॥ १ ॥
ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्पाक् तद्वद्यान्मृतपुत्रकः । लक्ष्मैतदत्र लम्बाच्च सोमः पापान्वितो रिपौ ॥ २ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । स्त्रीसहायकृतात्पापात्पूर्वं गर्भसमुद्भात् ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा नारी ज्येष्ठा सन्ततिवर्जिता । लक्षितो लक्षणैश्चोक्तैः पृच्छकश्चात्र जन्मनि ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् । ब्राह्मण्याः प्रतिमा कार्या पल्लवैर्दमितैः शुभा ॥ ५ ॥
हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या प्रयत्नतः । तदर्घार्थमिता बापि चिबु विचानुसारतः ॥ ६ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका । सुवर्णैकमितं दद्याच्छिवं पापप्रणाशनम् ॥ ७ ॥
राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलान्मकम् । गायत्र्यष्टसहस्रं च होमयेत्तद्दशांशतः ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ९ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १० ॥
न जीवान्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः षडशीतिमितान्दकम् ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृतोरिष्टं वर्षे षष्टिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके पुत्रजीवनाध्यायोऽष्टाशीतितमः ॥ ८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जम्बूव बाहुजः कश्चिद्रामाध्यक्षो विराटजः । दत्तानि तेन दानानां गोभूम्यन्वादिकानि च ॥ १ ॥
ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अयान्यद्रामपस्यापि क्षत्रियस्य महामनः ॥ २ ॥
एकपुत्रस्य पुत्रो वै भुजमूले पुराऽनघ । घातितस्तेन स्वज्ञेन निशयां चौर्यकर्मणा ॥ ३ ॥
समस्तस्तेन दुःखेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृता दुःखप्रपीडिता ॥ ४ ॥

चरमावर्तनेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्त्वा पापान् नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 शतद्वनिकटे देशे भेषिके शनिसंयुते । पितृमातृसुखैर्हीनो मृत्युस्त्रीबन्धुसंयुतः ॥ ७ ॥
 पात्रदानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु । पूर्वं बालवधात्पापादिह जन्मनि चाण्डज ॥ ८ ॥
 द्विवेदमितवर्षान्ते जातपुत्रविनाशकः । तथा प्राग्बाहुजवधादामबाहुविवर्जितः ॥ ९ ॥
 लक्षणैर्लक्षयेदैतेः पृच्छकं चात्र जन्मनि । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १० ॥
 पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां सर्वारिष्टविनाशिनीम् । पलपञ्चमितं कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यम् ॥ ११ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं सुवर्णकमितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं तद्भद्राजतं त्रिपलात्मकम् ॥ १२ ॥
 तन्मितां राजती गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रयुजिताम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदशक्षरं तथा ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्तिविधानतः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विविधपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १५ ॥
 वेदवेदमितेऽरिष्टं वर्षं चैव प्रकीर्तितम् । यः कुर्याद्विविक्तसूतं प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तस्य पुत्रवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् । एकाशीतिमितायुः स्याच्चैत्रादौ घटमे मृतिः ॥ १७ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः एकोननवतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्क्षेत्रे कुले सुधीः । विप्रोत्सङ्गतस्तत्र प्रयागे मकरे वसन् ॥ १ ॥
 कृतवाचं विधिवत्तनानं दानं स्वल्पं स्वशक्तितः । दैवयोगाद्ब्रह्मं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्री गमनकार्यसौ । स्त्रीभ्यां तु हासयुक्तेन पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरौषधैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वैर्मिलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे ह्यैरावतीतिरे नात्युच्चो न लघुर्धृणी । श्लिष्टवाक् स्वल्पधर्मादयः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधनैर्हीनो जातः पुत्रविनाशकः । परदारामिगमनार्हभ्रपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वकृतात्सूत लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूतं प्राक्पापात्समुपाजितात् ॥ ९ ॥
 तेनैका तत्र पत्नी या तयोः पुत्रं शुचान्विता । तथैका बहुपापाद्यक्रातुः पत्न्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुविहीनात्र पूर्वपापात्प्रदृश्यते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूतं पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ११ ॥
 सार्धवेदमितैः स्वर्गैः पञ्चं कुर्याद्धिरण्यम् । सनालमष्टपत्राढ्यं शुभं तद्ब्रह्मदैवतम् ॥ १२ ॥
 पूर्येतैरपदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्याद्देविदे सूतं विधिना संपठन्सुधीः ॥ १३ ॥
 ब्रह्मयोनिमिदं पञ्चमाद्यं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भधारणपापोत्यदोषनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्ब्रह्म विप्रसुखाय पूर्वपापविशुद्धये । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्तस्मादोषात्प्रमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद्ब्रह्माणं नन्मितं सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाऽण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च यथाशक्त्या जपेच्चैवाधर्म्यणम् । नैवं विधानं यः कुर्याच्छोभान्मोहादिशेषतः ॥ १७ ॥

न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । श्रुत्वा न विधिवत्कुर्याद्विधानैकं समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति भमाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरथाद्रिसमितम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं षष्टिमितेऽन्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्वादे कर्मविपाके अन्यायो क्वचित्तमः ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्राजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मनि यो मुने । धनधान्यसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोऽण्डज ॥ १ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तिः । अथो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्थापितं द्रव्यं पुनर्दत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 स च कालवशं प्राप्य मुक्ता पापफलं महत् । पुण्यात्पुण्यफलं तत्र स शूद्रो जाङ्गलेऽधुना ॥ ४ ॥
 देशे रामहृदाद्याभ्ये तत्स्वयोजनसम्मिमे । कृष्णस्तनौ सुते यस्मात्कूराः पश्यन्ति पापिनः ॥ ५ ॥
 ह्रस्वो मध्यधनाढ्यस्तु श्रेष्ठोऽमितसुखान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखमागिह ॥ ६ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमतिर्धृतः पापात्सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥
 अथो भ्रातृसहायानु ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्ष्मणैरेभिः पृच्छको विनतासुत । तन्निष्कृतिं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ९ ॥
 लक्ष्मी च राजती कार्या पलैर्दशमितैः शुभा । सर्वावयवसंयुक्ता पीतवस्त्राविभूषिता ॥ १० ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । "लक्ष्मि त्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्माजितात्पापान्मां रक्ष शरणागतम् ।" इत्युच्चार्य नरो दद्याद्विभद्रव्याधनाशनम् ॥ १२ ॥
 तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोत्तरूपवत् । पलद्वयमितैस्तद्बद्धनाधिपदिनेष्वरौ ॥ १३ ॥
 पूजायित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्यात्सर्वादिन्द्वौकसः । जपेत्पञ्चसहस्रं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या शिवभक्तान्विधानतः । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 तस्यात्र पुत्रयुगलं कन्यैका च भविष्यति । न करोति च यो मोहाद्विधिवत्पापशोधनम् ॥ १६ ॥
 पञ्चपञ्चमिताब्दान्तं न च पुत्रसुखं त्विह । आयुश्चात्र तदब्दान्तं प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥

प्रायश्चित्ते कृते चायुर्ब्याधिका सप्तातिः समाः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्वादे कर्मविपाके अन्याय एकनवतितमः ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभूद्वैश्यकुलोत्पन्नो धनधान्यसमन्वितः । सरस्वत्याश्च निकटे विष्णुधर्मरतः क्वचित् ॥ १ ॥
 दत्तानि बहुदानानि ब्राह्मणेषु च शक्तिः । सर्वोऽपि च तेनैव श्रद्धाहीनेन चेतसा ॥ २ ॥
 देवादजां द्विजस्याऽथ प्राप्तां वै गर्भसंयुताम् । वैरिभावाद्भातयित्वा मुक्ता तेन विजानता ॥ ३ ॥
 तत्सुतैश्च तथा सूत पापमाचरितृत्विदम् । घर्माघर्मफलं मुक्ता गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यवशात्सुत स जातः पादजोऽधुना । सरस्वत्या याम्यमागे विद्यायोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिसमन्वितः । पिताधिकोऽस्वल्पधनी स्त्रीभ्रातृसुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाज्जातः पुत्रविनाशकृत् । स्त्रीसाहाय्यागतो यस्मात्सा स्त्री पुत्रप्रपीडिता ॥ ७ ॥
 तस्य चिह्नमिदं ज्ञेयं मेषः पञ्चममावगः । पापयुक्तस्तथा दृष्टो राहुरेकादशे स्थितः ॥ ८ ॥

३ लेपनं विधिवत् खपु० । १ पापमाः-खपु० । ३ विद्याधिको-खपु० ।

लक्षणैर्लक्षितं प्रोक्तैरेवेहि गरुडाग्रज । (निष्कृतिं वद मे स्वामिन्त्वारिष्टनिवृदनीम् ॥ ९ ॥
इह पुत्रकर्त्री धन्यां लोकानां हितकाम्यया) । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥
पलैर्द्वादशभिः कार्या भेषी गर्मसमन्विता ।

दानमन्त्रः ।

“ब्राह्मणस्य ददाम्यस्मान्मेषी रौप्यमर्थी शुभाम् । देवो वैश्वानरो यस्मात्पशुघातात्मसुञ्चतु” ११ ॥
यया वैश्वानरो देवो देयो बार्धप्रमाणतः ॥ १२ ॥

जपेद्द्वौताशनम् ।

तण्डुलाज्ययवान्दत्त्वा तिलान्संमिश्र्य यत्नतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् १३
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् । तस्य वंशप्रवृद्धिः स्यादकृते वंशनाशनम् ॥ १४ ॥
मेषीवञ्चाण्डजश्रेष्ठ नात्र कार्या विचारणा । पुत्राणां सुखवृद्धिः स्यादायुरन्दाक्षिसप्ततिः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं षड्हेदमितकेऽब्दके । यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ १६ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विन्वतितमः ॥ ९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महामाग झृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चिद्विप्रोऽभिवत्पूर्वं वङ्गदेशेऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पित्रोः सुखसमन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः ॥ २ ॥
सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूर्तेन चेतसा । मृगयायां गतो विप्रः कदाचिद्वैवश्वरोगतः ॥ ३ ॥
घोरकर्म कृतं तेन प्रारम्भे यौवनस्य च । लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र ग्रहारेद्वैः खितो भृशम् ॥ ४ ॥
हतोऽज्यायुर्वैलनैव न स मृत्युवशं गतः । ब्रह्मस्वमिति तज्ज्ञात्वा न मुक्तं केनचिद्दृष्टे ॥ ५ ॥
तैर्नैव भक्षितं सूत येन विप्रः प्रपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु सुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
मात्रदानवशात्सूत स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे विपाशिके लभे चापसंज्ञेऽस्तरो रवौ ॥ ७ ॥
मेषगे राहुयुक्तेऽथ सोमर्क्षविधुसंयुते । स गौरो दर्शनीयाक्षः ससत्त्वं स्वल्पवित्तमाक् ॥ ८ ॥
धर्मे चाल्पभतिर्मान्नी मातृपितृसमन्वितः । दानादिकं गृहस्थेषु फलं पापफलं झृणु ॥ ९ ॥
यत्रयत्र कृता घाताः प्राग्भवे ब्राह्मणस्य च । इह जन्मनि तत्रास्ति बाल्ये कुष्ठगदान्वितः ॥ १० ॥
अथो स्त्रीपुत्रहीनोऽत्र जायते गरुडाग्रज । यौवनेऽपि च वार्द्धक्ये तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
एभिश्च लक्षणैः सूत लक्षणीयोऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि झृणु तत्त्वतः ॥ १२ ॥
गायत्री विधिना जप्त्वा कोटिं शुद्धिमवाप्नुयात् । प्रयागे निवसन्धीरः कार्या वा कुरुजाङ्गले ॥ १३ ॥
अथवाष्टसहस्राणि जप्त्वा कुर्यादिदं विधिम् । हिरण्ययौ सोमविप्रौ कार्ष्णौ स्वर्णाष्टकाबुभौ ॥ १४ ॥
पत्रेऽर्धेनैव वा लेख्यौ सर्वलक्षणसंयुतौ । देयौ द्विजाय विधिवत्पूजयित्वाऽथ यत्नतः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते भैरवैः कुष्ठहानिः प्रजायते । स्त्रीपुत्रसुखसमन्वैव भवत्येव न संशयः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चैरुवेद्रोगविवर्धनम् । न पुत्रसुखमाप्नोति स जीवति कदाचन ॥ १७ ॥
रिष्टं द्वात्रिंशदन्दे तु जीवनं ह्यष्टसप्ततिः । आनन्त्यात्स्वच्छ जीवानां विस्तारो नोदितो मया ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्विन्वतितमः ॥ ९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विनतासूतो दानधर्मरतोऽभवत् । वैश्यः पूर्वमेव सूत व्यापाकुशलः सदा ॥ १ ॥
 दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणाऽतिथिपूजकः । तद्गृहे धान्यमार्तिं तु मक्षयन्ती क्षुधातिनी ॥ २ ॥
 आसन्नप्रसवा सूत सुरभिः कालमोहिता । भृशं तेन हता कुक्षौ लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 बालवत्सो मृतस्तत्र गर्भस्थश्चातिताडनात् । तद्गुह्येन मृता सा तु धेनुराक्रन्दती पुरा ॥ ४ ॥
 एवं निवसतस्तत्र मृतः स यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं बहुभोगान्मुक्ता पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 शतद्विनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लभ्यते सौरौ गुरौ मोनेऽप्यलौ खौ ॥ ६ ॥
 कुलाग्रणीः कार्यकरो गुणी पितृकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान्दिवायौ याति संयुतः ॥ ७ ॥
 चन्द्रे पापयुतेऽत्युधे कन्यायां समवस्थिते । गोबालवत्सकवचात्पापात्पूर्वादपुत्रकः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र कनिष्ठायां भविष्यति ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशान् लोकानां हितकाम्यया ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वथ स्वर्गेश्वर । सुवर्णदशका सूत धेनुः कार्या सगर्भिका ॥ ११ ॥
 सर्वलोकारयुक्ता च पत्रे लेख्या ययोक्तवत् ॥ १२ ॥
 तदर्धार्धप्रमाणा वा यथावित्तानुसारतः । संपूज्य नाममन्यैस्तु सा देया ब्राह्मणाय गौः ॥ १३ ॥
 मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि पापं गोघातजं कृतम् । तदत्र पापनाशाय देदेहं गां हिरण्यमीम्” ॥ १४ ॥
 मन्त्रमेनं समुच्चार्य दद्याद्रिप्राय धीमते । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् ॥ १५ ॥
 आसन्नप्रसवामेकां दद्याद्गां भोजयेद्दिजान् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
 तस्य संततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृतो नरकमाप्नुयात् । एकहोत्रेण पञ्चाशन्मृत्युरब्दे ज्वरेण वै ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते स्वायुः पष्टिस्त्वङ्मयुताः समाः । कन्यागते खौ चन्द्रे मीनस्थे मरणं ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टावधस्तुर्नवतितमः ॥ ९४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलेत्पन्नः पूर्वजन्मन्यथात्र च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमेव विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणाः स्वगाः ॥ ३ ॥
 अथ भावेवलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे स्वर्णं लोभयुक्तं तत्र दत्तवान् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्ममुपेयिवान् । स्वर्णोपहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे कुक्षौ नातिलघुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभदुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्मादग्रः सुतगः शशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्ज्योऽधुनाऽण्डज ॥ ८ ॥

यौवने स्त्रीमुखं त्वमे द्विपञ्चाशन्मितेऽन्दके । भृशं पुत्रमुखमाप्तिः पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्थो सूर्यजीवा तस्माद्वाजोपसेवकः । सुवर्णहरणादोषात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनसी ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वैर्हिकंसौ । अथो भ्रातृसहायात् ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पञ्चाशन्मितके ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रे रिष्टं विजानीयात्स्वदेहे वापि निश्चितम् ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पुत्ररिष्टविनाशिनीम् ॥ १३ ॥

त्वतोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारक ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पलपञ्चसुवर्णाढ्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

तदर्धार्धयुतां वापि श्रेष्ठमध्यकनिष्ठिकाम् । त्रिषु विचानुसारेण न न्यूनाधिककल्पना ॥ १५ ॥
 सुवर्णहरणात्पापाद्दोदानाम्बुच्यतेऽधुना । पदपञ्चाशत्तमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णायुर्जायते नरः । सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्यार्द्रागतेऽण्डज । वृषलभ्रे च निधनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १८ ॥
 इति श्रोतृदस्यूरुणसत्वादे कर्मविपाके अर्ध्यायः पञ्चनवतितम ॥ ९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिद्वैश्यो धर्मपरायणः । मथुरायां महाभाग भिक्षवृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भक्षिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वजातिवनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्राभवद्वर्मः पातनं हि चकार सा । महौषधैश्चेदनजैः परीषादादयाण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः सहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनात्र वणिक्प्लुतः । जातो रामहृदाद्याभ्ये वष्टियोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 नात्युच्चः इयामलो भव्यः स्वल्पवित्तसमन्वितः । व्यापारनिरतः क्रोधी बलबुद्धियुतोऽग्नेयीः ॥ ८ ॥
 भ्रातृपुक्तः पितृसुखाद्धीनः स्त्रीमियसंयुतः । गर्भपातनजात्पापाप्यागत्र सुतवर्जितः ॥ ९ ॥
 चिह्नमङ्गात्पञ्चमे तु शुभदृष्टिविवर्जिते । चन्द्रे मिथुनराशिस्ये भौमदृष्टे च पुत्रकः ॥ १० ॥
 सहायलक्षणं सर्वं शृणुष्वत्र स्वगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्वर्मपातनकर्मणि ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाकुलात्र च । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्या सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 माषैस्त्रिंशन्मितैरत्र कार्या वैश्या हिरण्मयी । अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चित्रिता सुत ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका वापि द्वयोर्विचानुमानतः । सा देया तु विचिज्ञाय मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“वैश्यामेनां च सौवर्णीं वस्त्राढ्यां विधिदैवताम् । ददेऽहं विप्रमुख्याय पूजिताय विधानतः ॥ १५ ॥
 गर्भपातनजादोषात्पूर्वपापविशुद्धये” । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥

सार्धं सहस्रद्वितयं गायत्रीं त्र्यम्बकं तथा । जपेद्धृत्वा दशांशेन पूर्वपापमणोदनम् ॥ १७ ॥
 ब्राह्मणान्मोजयेच्छक्त्या दद्याच्चैव तु दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् १८
 उत्पत्तिर्जायते तस्य संततेर्नात्र संशयः । न कुर्याद्विधिवत्त्र लोभान्मोहादिशेषतः ॥ १९ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रत्वं जायते चान्यजन्मनि । पञ्चसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्तेऽकृते सति ॥ २० ॥

चत्वारिंशन्मिमे रिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः पण्यवर्तितमः ॥ ९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं क्रूरकर्मा प्रतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि बह्वदेशे वसन्सदा ॥ १ ॥
 याचकेभ्यः प्रदत्तानि गोभूम्यश्वादिकानि च । अथो भाविबलात्सुत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 सीम्नि वादे (हृतं द्रव्यं ब्राह्मणानामधर्मतः । द्विजैकेन सहायेन कृतं तत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 भूमिवादे) मृतस्तत्र संग्रामे कालनोदितः । सुक्त्वामोगाञ्छुमान्स्वर्गे पापात्पापफलानि च ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वतेऽधुना । मिपालकुलेऽत्युग्रे सिंहलो गुरावजे ॥ ५ ॥
 सूर्ये भेषगते चेन्दौ चापस्ये पापसंयुते । गौरः शूरो महोयस्तु बहुकन्यः कृतौ शुभः ॥ ६ ॥
 ददाति शक्तितो धीमान्नात्युच्चो बन्धुसंयुतः । बहुव्ययपरो नित्यं पैत्तिकः प्रियंवाग्धृणी ॥ ७ ॥
 बहुभायो यशस्वी च भृत्यवाहनसंयुतः । अष्टविंशन्मिमे वर्षे स्वल्पपुत्रसुखान्वितः ॥ ८ ॥
 ह्यन्तरायोद्भवैः पुत्रैरतिदुःखसमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं धनहीनोऽत्र दृश्यते ॥ ९ ॥
 सहायद्विजयुक्तश्च पूर्वोऽभूद्विनतात्मज । तुलायां सोऽनुजो जातो जन्मन्यत्राल्पपुत्रकः ॥ १० ॥
 शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
 पुण्येऽङ्गि विप्रकथिते धेनूनां पञ्चकं सुत । दद्याच्च वृषभं गौरं पृष्ठवल्गुगान्वितम् ॥ १२ ॥
 सुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितियुतं शुभम् । मन्त्रेणानेन विप्रेभ्यः प्रष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥

मन्त्रः ।

“भूमिभागयुतं गौरं वृषभं रुद्रदैवतम् । ददेऽहं सीम्नि द्रव्योत्थपापनाशाय वै द्विज” ॥ १४ ॥
 अथो स्वर्णद्वयाढ्यं हि शुभं दद्यात्तुरङ्गमम् । कर्मप्रकाशकायैव मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“सोपस्करं काञ्चनाढ्यमश्वं तुभ्यमहं ददे । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानघ” ॥ १६ ॥
 एवमुच्चार्य दद्याच्च पूजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वहरणाद् ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं च त्रिरावर्त्य विधानतः । होमयेद्दशशहस्र ब्राह्मणानां च पूजनम् ॥ १८ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्यादिहैव फलमश्नुते ॥

नेमां कुर्याच्च वित्तस्योरिष्टाद्वारिद्र्यचर्जं भयम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः स्तनवर्तितमः ॥ ९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोऽयमयोध्यायामभूच्छूद्रश्च धार्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृवल्लभः ॥ १ ॥

१ याचकेभ्यः—खपु० । २ () पाठेय नास्ति—खपु० । ३ बलस्युतः—खपु० । ४ प्रियवान् गुणी—खपु० । ५ वित्तस्योरिष्टाद्वारिद्र्यचर्जं भयम्—खपु० ।

गयायां द्वादशे वर्षे गतो मात्रा सहैव च । सानुजश्च सपत्नीकः सहायत्रयसंयुतः ॥ २ ॥
 कृतवांश्च गयाश्राद्धं नानाविधविस्तरैः । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तानि गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 तस्य पुत्रप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः । अथागत्य गृहं वर्षे चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 कृतवान्दारुणं कर्म यौवने काममोहिता । स्वज्ञातिजं धर्मशीलं शूद्रं हत्वा महौषधैः ॥ ५ ॥
 पत्नीत्वे स्थापिता तस्य भार्या कामविमोहिता । सर्वस्वं तस्य यत्किंचिद् गृहीतं विविधैश्छलैः ॥ ६ ॥
 तस्याः पुत्राश्च ये जाता ते हतास्तस्य भार्यया । सापत्न्यभावदुःखेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ७ ॥
 पृच्छकस्य तु या माता तस्याप्यनुमतं त्विदम् । त्रिसहायान्वितस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातः पृथिवीपतिः ॥ ९ ॥
 दशयोजनविस्तीर्णे देशे पर्वतमाश्रिते । पितृभक्तिविशेषात्तु चैहिकं लक्षणं त्विदम् ॥ १० ॥
 पितृमे जननं चास्य गुरुचन्द्रौ तु सिंहौ । वृषराशिगते भानौ वर्षे शेषा नमश्चराः ॥ ११ ॥
 जनुषो द्वादशे वर्षे राज्यप्राप्तिर्न संशयः । जातोऽत्र रक्तकृष्णोऽसौ देवब्राह्मणपूजकः ॥ १२ ॥
 पितृभक्तिरतो विद्वान्गीतनृत्यप्रियः कविः । देशेदेशे तु विख्यातो दाता भोक्ता बलान्वितः ॥ १३ ॥
 पितृवाताधिको भीरुह्रस्वः स्थूलोऽतिचञ्चलः चौरैश्च शिथिलः कार्ये लोभी पापरतः कचिद् ॥ १४ ॥
 समायां चतुरो दक्षो बहुबन्धुसमन्वितः । सहोदराविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुप्रियः ॥ १५ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च क्षयवृद्धिघनान्वितः । पादजस्य वधात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १६ ॥
 पायूदरव्यायुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहायैर्युतः पूर्वं शृणुष्याथ खगेश्वर ॥ १७ ॥
 या धर्मपत्नी पूर्वासीत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । बालघातकृतं यस्मात्पूर्वं तत्र विनतासुत ॥ १८ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनुषि गयायां च सहायकः । स जातः कर्कटे जीवे पृच्छकस्य सुतोऽधुना ॥ १९ ॥
 वसुमे मिथुनस्थेऽर्के सोऽपि राजा भविष्यति । याऽमवत्पूर्वजनुषि मातास्य विनतासुत ॥ २० ॥
 पापस्यानुमतपूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता । पूर्वजन्मनि या शूद्रं हत्वा नीता शुभानना ॥ २१ ॥
 शूद्रस्य चाथ सर्वस्वं तस्य कर्मफलं शृणु । अत्र जन्मनि सा नारी मृता त्रिंशन्मितेऽब्दे ॥ २२ ॥
 कुचत्वारिंशके वर्षे शूद्रघातः कृतः पुरा । जन्मतस्तन्मिते वर्षे मृष्टमृत्युर्भवविष्यति ॥ २३ ॥
 देशोत्पातो भृशं तत्र हाहाकारश्च लुण्ठनम् । अथवा सर्वं ज्येष्ठस्य सुतस्य मरणाद्भवेत् ॥ २४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् पूर्वपापनिपूदिनी । कथ्यतां दिवशेसान लोकानां हितकाम्यया २५

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः ॥

यां कृत्वा विधिवज्जनुरीह रिष्टात्प्रमुच्यते । श्रुत्वा न पुस्तकं पुत्र प्रष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ २६ ॥
 पूर्वं चाज्यघटं दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् । वृषगेहे शुचि स्थाने स्नात्वा तु विमले जले ॥ २७ ॥
 देवान्पितृन्समभ्यर्च्य सुमनाः सुसमाहितः । पूजयित्वेष्टदेवं च पश्चात्काम्यं समाचरेत् ॥ २८ ॥
 शूद्रस्य प्रतिमा कार्या पलैः शतमितैः शुभा । हिरण्मयी यथोक्ता हि तदर्धाधेन वा पुनः ॥ २९ ॥
 एवं कालस्य शूर्तिश्च कार्या लोहमयी शुभा । द्विजाय प्रतिमे देये मन्त्रेणानेन धीमता ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“काममोहात्कृतं पूर्वं यन्मया शूद्रघातनम् । तस्मात्तन्निष्कृतिं विप्र ददेऽहं तुभ्यमत्र च ॥ ३१ ॥
 कालं त्वं सर्वभूतानां भयदश्च क्षयंकरः । मां रक्ष पूजितोऽसि त्वं रिशत्पापसमुद्भवात्” ॥ ३२ ॥
 दिक्पालानां हिरण्मय्यो मूर्तयश्चाष्ट मो खग । अष्टानामिह ता देवा विप्रेभ्यो देवनाम्नाः ॥ ३३ ॥
 अथ रुक्ममयी मूर्तिर्विष्णोर्दद्यात्पलत्रिका । विप्राय वेदविदुषे ततो विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३४ ॥
 शिवस्य पूजनं कुर्यात्पूर्वपापविशुद्धये । पुत्रपौत्रघनैर्युक्त इह जन्मनि जायते ॥ ३५ ॥
 श्रुत्वा न पुस्तकं सूत नेमां कुर्याच्च यः कृतिम् । इह पुत्रविहीनः स्यादेकमेदमितेऽन्दके ॥ ३६ ॥

द्विसप्ततिमिते वर्षे मृत्युश्चाकृतनिष्कृतेः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवतितमः ॥ ९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे काश्चिद्विराटे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
 स्वल्पवित्तयुतस्त्यागी बन्धुमान्योऽतितामसः । स्ववर्णधर्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
 अथो तस्य गृहे काश्चिद्विजः स्थापितवान्वधनम् । तस्मै द्विजाय लोभाद् द्विजैः पुनर्दत्तं न तद्वत् ॥ ३ ॥
 दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाशुभम् ॥ ४ ॥
 फलं भुक्त्वाऽधुना जातः क्षतद्रुनिकटे खग । रवौ केतुयुते चन्द्रे मेषराशिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
 मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः । रहितो बाहुजस्यागी सुखी बन्धुरतः सदा ॥ ६ ॥
 धूर्तो व्ययान्वितो वाम्भमी वातपितृविवर्जितः । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ ७ ॥
 कृतवान्दारुणं कर्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । अत्र जन्मनि सा नारी मृता सा बहुकल्पका ॥ ८ ॥
 पुत्रहीना च विशेषेण प्रष्टुर्ब्रह्मस्वभक्षणात् । ततो द्विभार्यः पूर्वार्भ्यां सुताभ्यां विनतासुत ॥ ९ ॥
 हीनो ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । ब्रह्मस्वभक्षणात्सुत द्रव्यतप्तोऽत्र हस्यते ॥ १० ॥
 पूजनादतिथीनां प्राक् स्वल्पसन्तापसंयुतः । प्राग्वर्णधर्महीनत्वाज्जातोऽयं ब्राह्मणादय ॥ ११ ॥
 एतैर्लक्षणसंयुक्तो जायते नान्यथा पुनः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १२ ॥
 पलत्रिकावर्धिनाढ्यां त्रिषु विज्ञानुसारतः । कपिलां गां सुवर्णेन सर्वाभरणभूषिताम् ॥ १३ ॥
 संप्रदद्यात्तु विप्राय पूजिताय ग्रयत्नतः । तयैकस्मै विधिज्ञाय मन्त्रमेतत्पठन् सुधीः ॥ १४ ॥
 प्राग्धृतं ब्राह्मणस्य स्वं लोभोपहतचेतसा । स्त्रीसाहाय्ययुतैर्नैव तस्येमां पापशोधिनीम् ॥ १५ ॥
 निष्कृतिं कपिलां देवीं ददेऽहं ब्राह्मणाय वै । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ १६ ॥
 ततः प्रभृति पुत्राणां वृद्धिरत्र भविष्यति । धनवृद्धिस्तथात्रैव जायते गरुडाग्रज ॥ १७ ॥
 न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं ग्रयत्नतः । स पुत्रघनशोकाभ्यां दुःखितो ज्ञियतेऽधुना ॥ १८ ॥
 एतत्सर्वमुपाख्यातं प्रायश्चित्तं विधानतः । पञ्चपञ्चमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः समाः स्युः पञ्चसप्ततिः । ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे त्रयोदश्यां दिनोदये ॥ २० ॥

कर्कलये तु निर्याणं कीर्तितं विनतासुत ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनशततमः ॥ ९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः पूर्वजन्मनि मानद । घनधान्यसमृद्धोऽपि देशे स्त्रीराज्यके सुत ॥ १ ॥
 मोहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरस्युतिः । ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्येऽस्य ग्रहणीगदः ॥ २ ॥

१ निष्कृतिम्—खपु० । २ वातादिगा—खपु० ।

तस्य भार्या सदाचारा सुस्नेहा भर्तृमक्तितः । रक्तस्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः ॥ ३ ॥
तस्याश्चोदरतो गर्भपातं कुर्याच्च पृष्ठतः । द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मसैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् ॥ ५ ॥

व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः । अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातः कृतो यतः ॥ ६ ॥
अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः । नानाद्रव्यापहर्षी च कुलटा वाक्यलङ्घनात् ॥ ७ ॥
भर्तृस्तच्चौरिणीवृत्तिरिष्टसंगतिचारणात् । तेन दुष्टेन यद्व्यं हृतं तत्सकृद्विना ॥ ८ ॥
मुक्तं ताम्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मानि । कालेन तद्धनं मुक्ता पीडितो दारुणैर्ग्रहैः ॥ ९ ॥
यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मानुषतां गता । किंचित्पुण्यप्रभावेण चात्रेयं जन्मतो भुवि ॥ १० ॥
इदं च तृतीयं जन्म गर्भपातोऽभिजायते । उभार्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मानि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुशुभं भूपदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः ॥ १३ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् । मुनीतसलिलैः पूर्णं सरतनौषधपल्लवम् ॥ १४ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वंशजं चतुर्लोकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १५ ॥
सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने । प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् ॥ १६ ॥
संकष्टान्मोचयेद्धेतुं दद्यात्तां दम्पती च तौ । एवं कृतविवेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिपुराणसभादे कर्मविपाके अध्यायः शततमः ॥ १०० ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवेदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भुतम् । सदानुगामिन्या नार्यां गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं प्रतीक्ष्य भर्तारं या विशोद्धि दुताशनम् । तत्सार्धं सा महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं यात्र विदेशस्थं प्रतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशोद्धौ सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
धर्मात्प्रातिव्रता पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अथैकामून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेऽण्डज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्नौ विधिना सूत कृत्वा पूजां हरेर्भूषम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । बैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्भुत्वा न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लघातलघातेन मुच्छितोऽभूद्यमाविपः । तत्काले च तदा पृष्ठो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महामाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥
तमुवाच ऋषिश्रेष्ठ गतेयं या शुमानना । सती तत्पादमारेण पीडितोऽहं भृशं दिज ॥ १० ॥

मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वर्कं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
साऽऽगमिष्यति चैवात्र पतेः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च मविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

काश्यां मृत्युस्तथोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाधिकशततमः ॥ १०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद्ब्रह्मघ्नजात्पापाद्घातकर्मकृतात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याये द्वाधिकशततमः ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टासुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्यैकाधिकशततमः ॥ १०३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपित्ताम्बां किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिदुल्लेखकारिणी ॥ २ ॥
पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणाः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्माणामसतीनां कुलच्छिदम् । यद्वा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भं समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनैर्दुष्टैः प्रलेपैर्दुष्टमक्षयैः । संवाहनैस्तथा धातैरन्यैर्वा वस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विमर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता स्वग ॥ ७ ॥
नार्या तये र्ष्या चैव संततेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तस्यायै कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
सपत्नैः प्रेरयामास विविधान्येव तद्गदः । तथा वै ऋतुमावाच्च तद्दे पीतं महौषधम् ॥ ९ ॥
पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्नन्मनि मानद । ऋतावृतौ च संप्राप्ते जाता सा विविधा रुजा ॥ १० ॥
वेदना जायते नित्यमसृग्वतोदरामयः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
यत्तत्कर्म कृतं तत्र त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलइन्त्रीणां द्वितीयं सुकृतं कृतम् ॥ १२ ॥
बुद्ध्या वा दुष्टबुद्ध्या च कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पबन्धनाः ॥ १३ ॥
गर्भाशयमपिश्चित्य स्रवते शोणितं बहु । छिद्यन्ति इव चान्त्राणि सूचीभिरेव तुघते ॥ १४ ॥
वेदनायाः पुरा भगवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
तावानेव च तद्गर्भः पतेद्वा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
एकवासा विधिं चैव दम्पती तीर्थसंगमे । शुशुभे भूप्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
संप्रणाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । ग्रीष्मपक्षां तृतीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

यत्नेन गार्भिकं संज्ञमुपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुसुमैस्तप्लैः । सौवर्ण्यं राजतीं ताम्र्यां शूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारतूपुरसुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपतिष्ठेत विधिवद्भवानीं प्रियवल्लभा । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्भ्रीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैर्धनं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमज्जनं मूर्ध्नि निक्षिपेत् । नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये ॥ २४ ॥
 गृहाणार्घ्यमिदं देवि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः । पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते ॥ २५ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती ॥ २६ ॥
 देवीशुद्धिस्तु विधिवद्भोजयेत्षोडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यमोज्यैर्बाह्यगानथ षोडश ॥ २७ ॥
 प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रतीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां च गां दद्याद्विप्राय गुणशालिने । अपातयं पुरा गर्भं दृष्टस्त्रीणांमुपाजितम् ॥ ३० ॥
 यद्ययं बन्धयताहेतुस्तस्मान्मुञ्च्य चाम्बिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः शुभगाभिन् ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विभं विसर्जयेत् । एवंव्रतेन नार्य्या वै गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 जायन्ते पुत्रपौत्राद्याः स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रमुखं लभेत् ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं स्वेद्यदि । रजस्तस्य पलाभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३५ ॥
 यदिदं बन्धकृत्प्राप्तं तस्मान्मुञ्चयेऽत्र जन्मनि । जन्म जात्यादिकं वत्स न वदेदिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थ्यै वै जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसहिता येन न सा गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राक् पतितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितः ॥ ३८ ॥
 दीनानाथविरोधः स्यात्सविरोधात्तया सुत । अनुमन्त्रितयोक्ता तु पितृमातृसुखोज्ज्वला ॥ ३९ ॥
 बन्धुसंततिदुःखेन मर्यादाद्यनवस्थितिः । शोकः स्याददुरे वाघा तावत्स्त्रीहादिबिभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरास्पन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । पाणौ मुष्टितलाघातजानुनी सक्थिजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषजो वाशिजो वापि शस्त्रजोऽश्वादिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ४२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायस्तुराधिकशततमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरान्तरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा च तिर्यक् सूत विमुञ्च्यार्धमृतः स्वयमाकर्मक्षये हि पुण्यात्माक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कृशो दुःखातुरो भृशम् । लभे कुम्भाभिधे सूत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं षष्टिभिते वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुषो भङ्गे दृढपापाश्च निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चाधिकशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्भर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शङ्खपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दुग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो ममाज्ञया सर्वा मुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यशेषादथाऽत्रापि स जातः क्षात्रियाधमः । देशेऽप्योच्यामिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
शुद्धभावे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यारतत्र त्रिदेवानां भूतयस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
यथावित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वापापानुत्तये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्रिष्टं विशन्मितेऽदके ॥ १० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशततमः ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योषिदाचरेकामातृपूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामथान्नैव सा ज्ञेया क्षयरमुता ॥ १ ॥
ततैस्याः पापशमनं मयोक्तं न पतत्रिण । महापापकृताद्द्वोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताविंशततमः ॥ १०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णकर्षसंयुतम् । पुस्तकं विधिना दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तितः ।
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टविंशततमः ॥ १०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेचारी पापं ग्रामब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरूपपीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद्द्वोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयोगे मकरस्येऽर्के स्नानादन्नैव जन्मनि । काश्यां बासाचथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवविंशततमः ॥ १०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं आतृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो दशविंशततमः ॥ ११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कालिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवराङ्गना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
नारी याऽघातयत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावक्रत्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥

हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वस्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महामाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशाधिकशततमः ॥ १११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मृगगे भानौ धूर्तः कर्मक्रियोदितः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसित स्यान्न्यक्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरानध । तत्रैका कत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पशिश्नभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पापात्पूर्वाद्दत्तं शृणु द्विज ॥ ८ ॥
गोवालवत्सकवधाजीविधातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पृष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्साऽत्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरमी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वापि द्वयोर्विचानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
मायैवेदमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाभ्यां च तथा वह्निर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
होमयेदृशतकं रुद्रस्याग्ने विधानतः । यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्मन्त्र ममाज्ञया । नैवं कुर्याच्च यः ज्ञात्वा त्रिष्वेकं पापशोधनम् ॥ १८ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १९ ॥

सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ।

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकशततमः ॥ ११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरप्रण्डले पूर्वं काचिद्विजवराहना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरभावैस्तथा सूत गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तत्सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
सहायात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पार्पजं महापापात्फलं प्राप्य वियोनिजात् ॥ ३ ॥
सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषपात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्या पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महाग्निदग्धपुत्राच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । सहायात्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोदशाधिकशततमः ॥ ११३ ॥

१ पश्चिमदेशे-खपु०।२ वधात्पात्पात्-खपु०।३ नाशराय च खपु०।४ तत्पाप तन्महापापात्-खपु०।

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्खलिता बाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥

पूर्वपापादिमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चदशधिकशततमः ॥ ११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याज्वधीजारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्खलिताण्डज ॥ १ ॥
तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तदनादिनतामृत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चदशधिकशततमः ॥ ११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्त्रोती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चदशधिकशततमः ॥ ११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पुर्वजनुपि घातयेद्भरुडाग्रज । वक्त्रं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवत्सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चदशधिकशततमः ॥ ११७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो विचसंयुतः । उदरे वाजता रोगा शुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्यथाः ॥ १ ॥
मेहाद्याः रक्त्वपवीर्याश्च अक्षिपाण्डूदरामयः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्गृहीणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते चिद्रुपघातव्रणादिकम् । पौत्राणां मातुलानां तु विधवार्तिः स्वस्त्रादिषु ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्रव्यविलिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि जायते तस्य वर्षाणि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोपवादिनी । गौरवर्णा रम्यबाणी संतोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यमाकू ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चदशधिकशततमः ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्री संजाता विनतासुत ॥ १ ॥
अज्ञानतिमिरान्धेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकल्पनात् ॥ २ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्थावरेषु चेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा ॥ ३ ॥
तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चानपूर्वकम् । पन्तालक्रीडनपरा गेहे संकलिता शृशम् ॥ ४ ॥
ततेषु बालुकाग्न्यम्बुतप्तमस्मचयादिषु । अविक्षिप्ता तदा चाग्नौ प्राक्षिपत्पापचेतसा ॥ ५ ॥
बालगर्भाशया बालानभियष्टाविलेन्द्रियात् । तदृष्ट्वा त्यजते माता बालानामनुकल्पया ॥ ६ ॥

१ कच्छवातो-खडु० । २ तं दृष्ट-खडु० ।

मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाभिता तदा । अन्यतद्दर्मिणां हृद्वां क्षिप्यन्ते बह्निभस्मसात् ॥ ७ ॥
 विनिघ्नन्ति प्रमादाद्यैर्मदसंततिदुःखभाक् । संततिर्दुःखितायास्तु नानादुःखं प्रजायते ॥ ८ ॥
 अनयांश्चि समासाद्य तेषां वैनाशनाय च । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ ९ ॥
 म्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्याग्नेर्दोषचिह्निताः । पाताले ज्वलिते तामिर्बह्वो लघुपाणिनः ॥ १० ॥
 गर्भयुक्ता मृता मातृक्षमयापि तथा तथा । मार्गो न लभ्यते तत्र मृतास्ते दुःखजन्तवः ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुरन्तरे ॥ १२ ॥
 जन्तवो गर्भिणो ये के स्वकृतं कर्मबन्धनात् । उभयोः कर्मणो हेतुत्वव्यावश्यं प्रयोजकम् ॥ १३ ॥
 इदं तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्यपुत्रहीना पतत्रिण ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्पं बद्ध दिवस्पते ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिष्टे समनुयासे ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रायश्चित्तप्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ १६ ॥
 तत्रोपर्याविकं तीर्थं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ १७ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मण्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ १८ ॥
 शुद्धतोयं भृशं ताम्रपात्रं दशपलेन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । दण्डं साक्षात्करे दक्षे बामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां भूर्तिं च शुभलक्षणां । अर्चयेद्बन्धपुण्याद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २१ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विविधैर्धनैः ॥ २२ ॥
 ततस्ते तु सपत्नीकं मुनीनां विन्मयेदिति । सदक्षिणं जगत्संस्था पत्नी च तपसो बले ॥ २३ ॥
 सा मया तिलसंख्यावदथो भीस्तीव्रवेदनम् । लब्धितास्त्रीजनाचारामज्ञानत्वाद्वात्मकम् ॥ २४ ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवि प्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 सपत्नीकस्य सौवर्णैर्निर्मितं सम्यगर्चितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ २६ ॥
 ध्रुवमामन्त्र्य ता भूर्तिः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥ २७ ॥

दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ।

मन्त्रः ।

न्मया पूर्वजनुषि दयाराहितचित्तया । कृतं चाऽप्यशुभं स्वामिद्विच्छन्धि तद्विष्टकारणम् ॥ २८ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्याधिकशततमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महामाग प्राग्भवे चात्र जन्मानि । कुर्वहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनाऽत्र सगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कुर्वयुक् चात्र जन्मानि ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो विंशत्याधिकशततमः ॥ १२० ॥

१ सत्यजन्तवः-खपु० । २ जलसंख्या-खपु० । ३ मम कृत्वा दयात्मना-खपु० । ४ नाशाय तस्य-खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोक्तं गरुडाग्रज । पूर्वकर्मविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथाय एकविंशत्याधिकशततमः ॥ १११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राङ्मा नवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
समीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वोगात्तुष्टात्स किमिलोदरात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथाय द्वविंशत्याधिकशततमः ॥ ११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षये ज्ञारी ग्रामभवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्यरुजा सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्थं दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तविंशत्याधिकशततमः ॥ ११३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नानि पुरा सूत जायतेऽत्र कुशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कुशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथाय अष्टविंशत्याधिकशततमः ॥ ११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टास्पर्शेन सततं सात्र स्याच्च कुशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते । कुशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथाय पञ्चविंशत्याधिकशततमः ॥ ११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्भिर्मान्वितः सदा । सभार्यो नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विषेषु सत्यात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
यथा पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ च विमोहितः । ततो यमपुरे प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
शुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलानि च । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
लघुवृष्णी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ६ ॥
स्त्रीत्यागी भूगहा लोके इति पौराणिका विदुः । येषां साहाय्यतः पूर्वं शृणुष्व विनतासुत ॥ ७ ॥
ग्रामभवे या कनिष्ठामूत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्ष्यैर्लक्षयेत्स्वग ॥ ८ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पल्लैर्वैदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ ९ ॥
तदर्धार्धमितं देयं त्रिषु वित्तादिमं पठन् । त्यक्त्वा करानना शुद्धा पूर्वं पापं समर्जितम् ॥ १० ॥
तत्पापस्य विनाशाय ददेऽहं गणनायकम् । मापसप्तमितां लक्ष्मीं शुभां लेख्यां हिरण्यमीम् ॥ ११ ॥

ददेऽहं विप्रमुख्ये वै वेदशास्त्रविशारदे । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वा न शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं गदे ॥ १३ ॥
 स पुत्रान्नैव चाऽऽप्नोति रिष्टं पञ्चाशदब्दकैः । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १४ ॥

अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ।

इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्यधिकशततमः ॥ १२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता वाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वत्र स्वगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्भयं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वत् पुनस्तस्मै मुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तद्गृहं खेन क्षुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमापन्ना मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनात्र शुभभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्थेन कार्या स्वर्गमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्यधिकशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्वत्वात् संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाके अध्यायोष्टाविंशत्यधिकशततमः ॥ १२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्वा जायते ह्यत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्ध्यरोगान्सुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशदधिकशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्ध्यरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाके अध्याय त्रिंशदधिकशततमः ॥ १३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद्ध नारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यन्ध्यरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजेभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । विमुच्यते प्राक्यापात्तु विडा ओच्छिष्टमोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमनात्पूर्वमेव च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मुढो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतादत्र शतावृत्तिकृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथायश्चतुर्विंशदधिकशततमः ॥ १३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चण्डालं प्राप्नुयात्सात्राजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्राजापत्यव्रतबलात्कृतात्पञ्चापवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्रपतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथायश्चतुर्विंशदधिकशततमः ॥ १३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परावविघ्नकारी यो भवेद्वै पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथायश्चतुर्विंशदधिकशततमः ॥ १३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । पराजेषु सदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथायः पञ्चत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनित्यसदाचारः साधुसेवकसंयुतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलासा दद्रुकण्डूश्च नेत्रतोदो विरहिमता ॥ २ ॥
किंचिद्भयः प्रजायेत तद्भूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीधर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
तस्याः कुक्षौ व्यथा वातैर्भूभिर्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृता तथा ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्रापतारिता ॥ ५ ॥
बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता । शूद्रायान्ते च संबन्धो बहुकालो गतागतः ॥ ६ ॥
अन्योन्यं प्रीतिवशतः किंचित्कालो यथा गतः । उभयोः कर्मणो हेतुर्धनापहरणं यतः ॥ ७ ॥
तयोः शूद्रोऽभवद्योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥
धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तस्याथ मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥
द्वित्रिवर्षैस्तथा मासैर्वयसा च समन्वितौ । धनलोभवशात्तौ वै दुष्टचित्तेन संगतौ ॥ १० ॥
अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमशासनम् । तद्देहमुद्रसं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग ॥ ११ ॥
तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितौ मृशम् । पश्चान्मानुषमापन्नौ व्रतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥
इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं खगेश्वर । द्विभ्यादिमासैर्जीतानां मृतिर्द्विभ्यादिहायनैः ॥ १३ ॥
मृतः पुत्रो भवत्यत्र जातोजात स्तथैव च । इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च क्षुब्ध ॥ १४ ॥

जाताजाता विनश्यन्ति न कृता तस्य निष्कृतिः। एवं यदि चिरं स्थित्वा नाऽचिरान्म्रियते परम् १८
सुगुणाश्च सुरुपाश्च ललनाच्चाटुकारिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च ॥ १६ ॥
व्याध्यन्तरे भवेद्याधिग्रस्तो व्यसनवानयम् । नास्ति सौख्यलबोऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः ॥ १७ ॥
धनमस्ति तथाप्यत्र परापत्यानि पश्यतः । लक्षणानि पुरोक्तानि चास्येमान्यपि कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
स्वोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते । मृतवत्सोद्भवं चिह्नं ध्रुववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥
स्ववंशस्थापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः । दौर्मनस्यं महानाधिः शोकसंघः प्रजायते ॥ २० ॥
अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकान्तयः । म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः ॥ २१ ॥

एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिरिह कर्मपाशनिषुदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् ॥ २३ ॥

निष्कृतिं विधिवच्चाक्ष्यं संततोः सौख्यहेतवे । यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमचरेत् ॥ २४ ॥
पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः साहितोऽर्थवित् । सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतरक्षः प्रतिष्ठितः ॥ २५ ॥
स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः । सुदिने सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ २६ ॥
तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमथापि वा । द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् ॥ २७ ॥
स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् । सौवर्णं प्रतिमां तत्र बालगोपालसंयुताम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिवद्भुमलक्षणैः । अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्यैरुपचारैर्यथाविधि ॥ २९ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी । आहूय विदुषो विप्रांस्तथैव वेदवादिनः ॥ ३० ॥
अलोलुपान्सदाचारान्संपूज्याऽर्घ्यादिकैश्च तान् । “पूर्वजन्माभितं पापं द्रोहमापाद्य बालके ॥ ३१ ॥
भूमिद्रविणहेमाद्यल्लिप्सया तद्धि नश्यतु । नाशयत्वस्य पापस्य फलं ह्यगुभलक्षणम् ॥ ३२ ॥
ततस्तु मम संप्राप्तं मृतसंततिजं धकम् । तस्मान्मोच्या महाभागार्पितगोदानतोषितः ॥ ३३ ॥
इति तं त्रिःपरिक्रम्य प्रार्थयेत् विचक्षणा । अग्नेनयेति मन्त्रेण विसृज्य प्रीतमानसा ॥ ३४ ॥
धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं सार्धं यथाविधि ॥ ३५ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्ववान् । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं मातृवन्बुमुखोदितम् ॥ ३६ ॥
स्वसुतामुखसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियान् ॥ ३७ ॥
विकारो विकृतौ लीयाद्गमने पादवैकृतम् । पैतृजा मातुलान्यां तु कासगुल्ममवा व्यथा ॥ ३८ ॥
भृतापत्यादितस्तस्याः पतिः पापादिभेदतः । तथातथात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुहृदुस्तु ॥ ३९ ॥

पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य च वर्णमणि ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः षट्त्रिंशदधिकशततमः ॥ १३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विषं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥

निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं यूवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधात्तस्य प्रायश्चित्तं क विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै या विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सात्रैव बाध्यते पीडया मुहुः ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतात्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽम्बज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी यस्मादभजद्यवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा चैद् विष्णुभक्तिरता भवेत् । तेन पुत्रमुखप्राप्तिर्नान्यथा गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
मृकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोटिः कोट्यर्धं लक्षं वा रुद्रपूजनजाद्रतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्तेर्विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसत्कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येणापहृतं द्रव्यं यतिस्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तवान्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनाद्धरे ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सु खान्वितः । बाले हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं ससमुद्रां पलात्मिकाम् । सर्वानां सागरोपेतां सप्तद्वीपां वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यप । सात्र जन्मनि रोगेण छर्दिसंज्ञेन पीड्यते ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय त्रिचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्चासत्तुद्वाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानारूपत्वान्महामाग चकारालपविधानतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ २ ॥
 काचित्तुनयना सूत प्राप्ता भाविवलात्तदा । नानामरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता ॥ ३ ॥
 सा लुण्ठिताऽत्र त्रसिता तेन पापधिषाण्डज । सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला भृशम् ॥ ४ ॥
 तद्गर्भाद्वै च्युतौ पुत्रौ पापमाचिरितं त्विदम् । ततो धर्मपुत्रं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण । परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । गौरस्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपरामक्रमः ॥ ७ ॥
 पिताधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रैर्मृतैस्त्वत्र पूर्वपापात्तथाण्डज ॥ ८ ॥
 विन्मयं तत्पवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पलार्वाधर्मितेनैव कार्या सुघटिता सुत ॥ ९ ॥
 बाहुजा मर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता । पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै ॥ १० ॥
 गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं शुभम् ॥ ११ ॥
 दद्याजपेच्च मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र युतांस्तण्डुलससर्षपैः ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्तन्म्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्दरिवर्षं वा श्रुतावृत्त्या विधानतः ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जपवा तस्माद्वोषात्प्रमुच्यते । तस्मात्पुत्रसुखं लाभश्चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 रिष्टं पश्चाद्वन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत । वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे यात्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्वोरादसती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुच्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनवासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृढात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाह्नतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महामाग पूर्वजन्मप्रापि बाहुजा । कन्ध्या प्राग्जायते दुःखाकुला साऽत्रापि पक्षिराट् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा घूर्ततां पूर्वं वञ्चयेद् ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्माररोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ध्राष्ट्रातिनी नारी प्राग्भवे विनता सुत । सात्र जन्मानि भूक्तत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृतान्न चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि भूक्तत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राऽक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षे व्यतीते च नेत्ररोगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समम्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥
 कृत्वाऽनेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४८ ॥

[:]

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिद्योऽभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगममन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्थाशभागतः । कालचक्रामिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्धोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रास्त्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वोऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रभावात्तु गर्ति प्राप्य हि मानुषीम् ॥ १ ॥
 त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुनाक्ते भोगान्सर्वान्वै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि भूक्तत्वं लभते कापि मानवः ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतं कुर्याद्विधिवत्पापशोषनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
 एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽत्र भूक्तत्वं कदाचिद्दिनताप्तम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वञ्चयेत्कापि लोभात्पूर्वमेवोऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणाऽपस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्वाद्येन पयस्विनीम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विजोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे बायुरलपीयाक्षिशरोऽर्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥
 शरीरे जायते चिह्नं किंचिद्वर्णसमन्वितम् । ददृक्कण्डूकिलासानां गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिचिह्नं तस्य सहायितम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
 रोषयुक्ता मिताहारा प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतकत्वा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुयाचकः । गतश्चैव महारण्येऽवर्तत गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
 बहवोऽन्ये समायाताः शत्रुभिः परिवेष्टिता । तत्र भीता तदा स्त्रीणां त्रस्यन्ती च महावने ॥ ६ ॥

गर्भपातोऽभवत्तत्र सत्वरं च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्तेऽस्या हि बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति षण्मासं केचिद्वर्षाधिकं सुत । बहुकालो भवेत्किञ्चिन्मृतिचिह्नं प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेवं जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्न एष सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रार्थयित्वाधनाशनम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णादिचं सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिविपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिस्तस्य कर्मणः ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण भूमिं जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्नोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्पचाशदधिकशततमः ॥ १५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसूक्ताचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्ष्वस्थस्य च शूद्रस्य गृहाचीतानि मानद । सर्वस्नेहानि चौर्येण सर्वशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
सुक्तानि बहुभिः सुत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वं कर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तुः शुश्रूषे रता ॥ ४ ॥
क्षयरोगाकुला जाता तथा स्नेहहरा यतः । निष्कृति चास्य पक्षीन्द्र पूर्वपापौघनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्गुणभागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
दद्याद्वेदविधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ।

इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्पचाशदधिकशततमः ॥ १५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्काश्चित्पुरा धूर्तस्तु कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महामागं सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकुर्वन्नयं कुर्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोघनात् ।

इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपचाशदधिकशततमः ॥ १५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी मुखान्विता ॥ १ ॥
दक्षा भर्तृहिंसे नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापादत्र सा स्वर्णकारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महामाग परद्रव्यापहारणात् । कुरुक्षेत्रे शशिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तद्वत्पाशु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ।

इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचाशदधिकशततमः ॥ १५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥

श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्वाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्थायः सप्तपंचाशदधिकशततमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूक्रे याऽभवत्पूर्वं निषादी पुनरेव सा । शूद्रावमा पञ्चनदे जातात्र विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रधनैर्वाग्न्यैर्गजाश्चोष्ट्रादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
भर्तृसङ्गयुता पूर्वं पूर्वं तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्थायोऽष्टपंचाशदधिकशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाधृतानि ज्वेहानि विप्राणां ज्वेहभागिनाम् । गृहीतवान्स चौरेण लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
यस्माद्दानकृतं चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानार्त्तार्थेषु च प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
सो देयात्र विधिज्ञाय मन्त्रमुच्चारयन्निमम् । ब्रह्मणा निर्मिता देवी पापमाचरितं मया ॥ ५ ॥
तत्पापशमनायैव त्वां ददेऽहं हिरण्मयीम् । ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छति तद् भृशम् ॥ ६ ॥
सोमं च राजतं दद्यात्तन्मानं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हैमं सौवर्णसंभितम् ॥ ७ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तद्वज्रपत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥
होमयेत्तद्वशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ ९ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं नानाविभववित्तैः । पूजयेद्वा विधानेन तरमात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥
य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ११ ॥
ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षे षष्टिमते ध्रुवम् ॥ १२ ॥
आयुर्ववितवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्वयोरेकं न कुर्याल्लोभमोहितः ॥ १३ ॥
न भवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ १४ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥
होमयेत्तद्वशांशेन शतं विप्रांश्च भोजयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १६ ॥
य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १७ ॥
नाद्यो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमयं क्वचित् । नैवं करोति शो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १८ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चत्रिंशन्मते वर्षे रिष्टं देहघनान्तकम् ॥ १९ ॥
त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततायिनाम् ॥ २० ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २१ ॥
दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीविद्वर्षशतं ध्रुवम् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्थाय एकोनषष्ट्यधिकशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव ब्राह्मणः कश्चिद्भङ्गदेशे वसन्मुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन विप्रैर्भ्यो दानान्यल्पानि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्वपि विधानतः ॥ २ ॥

पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डल । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तथा तत्र कृतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्गते काले स प्राप्तो यमशासनम् । मुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गाश्च शान्भवताम् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेन स जातो ब्राह्मणादवः । यमुनायां महाभाग गौरः पिताधिको घृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैश्वर्यमतिस्त्रीभोगभोगनरः । दक्षः कार्येषु चार्वङ्गो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान्प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमात्पापतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 घूर्तः शठः क्रोधेपरो धनवृद्धिसयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषादत्राप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्पाकं तथा तद्गर्भपातनात् । अत्र पञ्चाशदब्दान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 चिह्नमङ्गगृहे सूत चन्द्रः सूर्यगृहाश्रितः । पापाम्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तेऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्री सहाया तथा पूर्वं सात्र संततिदुःखिता । लक्षणैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्यात्र ब्राह्मणी लेख्या भुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धार्धमिता बापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ १३ ॥
 पात्रे गर्भान्विता भव्यां बहुभूषणसंयुताम् । गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्वस्त्रैः पूजां समाचरेत् ॥ १४ ॥
 एवं कृत्वा यथा पश्चिन्मर्मापापात्प्रमुच्यते ।

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासभादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठ्यधिकशततमः ॥ १६० ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश च्छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
 जातुचमनानां जनुषि सदा संपत्तयः शुभाः । पूर्वजन्मनि पुण्यत्वात्सुखसंपत्तमन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामविसौख्यं च वैष्णवी मविरत्र च । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयागे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणमूषाह्वया नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 बहुभिस्सार्धमेतेन तस्या आभरणं हृतम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामित्त्वेन पापं क्षयं त्वियात् ॥ ६ ॥

एतद्धि विस्तराद्दृष्टिं लोकानां हितकाम्यया ।

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासा विधिं कुर्याच्छिष्यपूजां ततः परम् ॥ ७ ॥

सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं शतसंमितम् । गर्भाशयगतो गर्भो निवेकः समयादनु ॥ ८ ॥
 पञ्चमे वाय षष्ठे वा मासि पातः स्ववश्च यः । तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि शेषिताम् ॥ ९ ॥
 सा चापि मृतकल्पा स्यादुत्पलैः सूतिकाभयैः । शोकदामोदरे ढोपः शूलं गौरवकम्पनम् ॥ १० ॥
 रक्तस्त्रावाद विवर्णाऽस्माज्जायते कर्मणेरितात् । रजस्तस्याः फलाम्यां तु कोवां गर्भाशयाकृतिम् ॥ ११ ॥
 कुम्भमैर्वैष्टितं तेन रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुना पुरयेत्तत्र शलाका-रूप्यवर्तिता ॥ १२ ॥
 तन्मध्ये हेमशकलान् क्षिपेत्तदपि क्लृप्तः । दद्यादिप्राय विधिवद्यथाश्रुतिनिरूपितम् ॥ १३ ॥

“यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतो हि यः। एतद्दानं विशुद्धार्थं गर्भकोशं ददाम्यहम्॥१४॥
मया मूढेन यद्वेतोर्निषिद्धाचरणं कृतम् । ततोऽनपत्यत्वं प्राप्तां तस्मान्मां मोचय प्रभो” ॥१५॥
एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्पन्नां दद्याच्च सत्सत्सकाम् ॥ १६ ॥

सर्पिष्यात्मानमालोक्य सुंजीत सह वंष्टुभिः ।

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपञ्चविकशततमः ॥ १६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नारी घातयेत्कंचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलेनैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छङ्करस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय द्विपञ्चविकशततमः ॥ १६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शोऽज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च वृषकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्वहुमक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा विचानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय त्रिपञ्चविकशततमः ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोघ्रातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि लूताश्वा भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानव्रतादीनि निष्फलान्यत्र चाण्डल । ज्ञानपूर्वं कृतात्पापाद्भोगादेवक्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय चतुःपञ्चविकशततमः ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे घनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं चेहं तथा तेन मिलित्वा चार्धसीरिणाम् । लोभात्कालेन तस्मिन्वै ज्ञेहे मौल्याधिके सुत॥२॥
शैर्पपापफलाद्भोगमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुमान्मुक्ता पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्पुरोर्चनात् । जेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वज्ञेहातिदानाद् वै स्ववित्तुर्धनमागतः । सर्णदानात्तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पंचपञ्चविकशततमः ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पातं सूत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिव्री सा महादृष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादेव गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महामाग परत्र च शुभा गतिः ।

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय षट्पञ्चविकशततमः ॥ १६६ ॥

१ अध्यायोऽयं नास्ति-खप० । २ मुक्ता पापफलान् धोरात्-खप० । सदाचरनात्-खप० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेयदानादिप्रायः स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजादोगादतिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंस्कारसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकशततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो दैवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत धातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गर्भस्थौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां युतेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत धातयित्वा रिपून् बहून् । धातितः सोऽपि बहुभिः महारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । भुक्ता नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्पुण्यात्प्राकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्युग्रश्च पुण्यात्पापात्फलं ह्यष्ट ॥ ९ ॥
धृतः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणमतः ह्यष्ट पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याम्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राबुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
हृष्यस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभोजनपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
हिरण्यमौ तथा देयौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तवियुक्तस्य न च पुत्रसुखं भवेत् ॥ १५ ॥
रिष्टेन मरणं चापि बर्षे वेदाद्विकेऽण्डज । प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १६ ॥

चैत्राष्टम्यां च निघ्नं शुक्लायां गरुडाग्रज ।

इति श्रीबृहदसूर्यसंस्कारसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकशततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या वभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्वा विधिवन्नात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वती दद्याद्देवीं दशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्धार्धमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंस्कारसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकशततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । साऽतिसारेण महता पीडया पीड्यतेऽधुना ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोश्च दानतः । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंस्कारसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तषष्ठ्यधिकशततमः ॥ १७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूतं तिर्यक्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेऽतिकुष्ठेन हास्मि न्वयसि पीडितः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेचारी पतेर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
पामं प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्धार्धजेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्दिप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथ या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतरोगं न पश्येत्तु सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायस्त्रिसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७३ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विषममन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रखेदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखांशिरा वापि बाल्ये स्याद्दहणीगदः ॥ २ ॥
कण्ठपृष्ठाभिघातादथो व्रणो वाताग्निदर्शनम् । परोक्षमपवादं च क्षुभते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काकवन्द्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्योऽयं भार्या विप्रस्य साचिकी । यातौ वेदम तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ १ ॥
अप्रसूता प्रियाः तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोममोहादिविभ्रमैः ॥ २ ॥
अज्ञानात्काममिच्छन्ती बभूवाऽयं बलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनिताऽधवान् ॥ ३ ॥
स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तां तथा धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ४ ॥
व्यामिचारवशाच्च अन्यतस्तद्रतं धनम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तया लोभचेतसा ॥ ५ ॥
ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके विस्तार्य विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽसौ ब्राह्मणो चात्यजत्पुरा ॥ ६ ॥
निर्वेशोऽभूच्छदा तत्र ब्राह्मणश्च खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ७ ॥
पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोकाकुलो मृगम् । इदं द्वितीयं जन्मास्य ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ८ ॥
प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमत्र च ।

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन वन्द्यत्वनाशनम् । एकापत्यमर्षं दुःखमनपत्यमर्षं तथा ॥ ९ ॥

१ अध्यायोऽयं नास्ति-खपु० । २ समृद्धश्च-खपु० । ३ रेखांशिरा वापि-खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासि शुक्लपक्षादितः खग ॥ १० ॥

प्रत्यक्षं सुतसौख्यासिद्धवं तु प्रतिवासरम् । षोडशाब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
 गौरीव्रतमिदं दीप्तं सुतसौख्यफलप्रदम् । प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभव्रतम् । स्थाप्योपवासनिरता निशि जागरतत्परा ॥ १३ ॥
 ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी । परिधायाचयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीः स्त्रियः ॥ १४ ॥
 कुंकुमैः कज्जलैरोमिः करणैः पुष्पमालया । ताम्बूलैस्तु सक्तपूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुभिः ॥ १५ ॥
 ततश्चास्तमिते मानौ वर्ति षोडशतन्तुभिः । विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः ॥ १६ ॥
 गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः । नैवेद्यं विधिवद्द्यादपूपतिलतण्डुलैः ॥ १७ ॥
 तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वैणवानि च । पतिपुत्रमुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् ॥ १८ ॥
 भोजयेत्षोडश नारीः शुभास्ताः पतिसंयुताः । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीञ्छुभान् ॥ १९ ॥
 नानाभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । दीनान्धकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् २० ॥
 एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् । एवं कृते विधौ सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकाः ॥ २१ ॥
 नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सुतसौभाग्यशुक्ता सा पतिपुत्रमुखास्ये ॥ २२ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चात्र जायते । स्वसुमांतस्वसुर्वापि सपत्न्याः शोकसंभवः ॥ २३ ॥
 च्छूरातिरसृक्स्त्रावः पार्श्वे पादकरादिषु । मिथ्याभिर्शंसनं कापि वातदोषो धनच्युतिः ॥ २४ ॥
 स्वज्ञातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ।

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रमूत्रं स्नेहस्तु देवागारे नराधमः । शुद्रोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासैकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिश्रुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां शुद्रजामत्र जन्मनि ।

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराघेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्ययनाज्जापाह्रायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकशततमः ॥ १७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां घातिनी चैयमभवत्पूर्वजन्मनि । तेनाष्टाब्दमिताह्वर्षादवर्षाबालो न जीवति ॥ १ ॥
 क उपायोऽत्र कर्तव्य इति चिन्तयती ध्रुवम् । न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तथाण्डज ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं शृणुष्वथ जीवेद्युनेन तत्सुताः । श्रवणाद्धरिवंशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर ॥ ३ ॥
 पञ्चभ्येकमितावर्षात्पापात्पूर्वकृतादिह । मुच्यते नात्र संदेहः सत्यंसत्यं वचो मम ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्भातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितम् । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यात्कालनरं सूतं सर्वोपस्करसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरान्वितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वच्यम्हम् । जपेन्मृत्युर्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनशीत्यधिकशततमः ॥ १७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शुद्धरोगान्विता सापि नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽशीत्यधिकशततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव भुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
ग्रहणे वै प्रयागे तु सर्वस्वमददात्पुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
धर्षिता क्षत्रिया यूना कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन दैवहतेन तु ॥ ३ ॥
ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा चाशुभं चातिदारुणम् ॥ ४ ॥
अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादधः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
किञ्चित्पापरतो धूर्तो मनो दुःखाकुलो भृशम् । क्षत्रियाघर्षणात्पूर्वं भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
वार्द्धक्ये कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजब्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥
ब्रक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्घ्यं पलेन वा ॥ ९ ॥
हिरण्यमयं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविवैस्तथा ॥ १० ॥
दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनाथः तथा दद्यात्सौवर्णं दशमाषकम् ॥ ११ ॥
एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य दह्रुः कण्डूश्च तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकाशीत्यधिकशततमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र काश्यं भजति जन्मनि ॥ १ ॥
तैनेव मृत्युमाप्नोति रोगेणैव पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टेऽय नष्टायुर्जायते महदेनसः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्यधिकशततमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वं पापात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महामाग तस्माज्जातमिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लभद्राणां तदर्धाधार्णां च पक्षिराद् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरात्कन्याववादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापादिसुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकशततमः ॥ १८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वमेव नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं सुरुचिरं कृत्वा प्रस्थाप्य देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र वै विमान्वायुप्रीत्यै पतत्रिण । दानं वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकशततमः ॥ १८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्सात्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद्वृक्षम् । गिरिवासी महादुष्टश्चौर्यकर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गे संताडितो भृशम् । संताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशनीम् ॥ ४ ॥
 सर्वस्वस्य समः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । शौभवस्त्रयतो मन्व्यो शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविद्वेषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादाद्दे कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकशततमः ॥ १८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भर्तुः प्रियरता सदा । दानवर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 तथा देवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददाद्विषं चैतद्रशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतस्ताद्विषयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तद्दुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रश्चुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोद्यं स्वपुत्रवधमङ्गकम् । प्राप्ता यमपुरं मुक्त्वा पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्वत्पापफलं सूत घोरात्ताकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
 आत्रे कुले महापुण्ये राज्यत्रास्ति पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरा खरा ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्थां सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेषु प्रियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिप्रियरता चोग्रा सुवैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वल्पपापरता बाल्ये चाधिग्न्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजात्पूर्वपापात्पतत्रिण । लक्षणैरभिग्राह्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः शतैर्मरिषैः सौवर्णां विश्वथोनिभृत् । तद्धन्महेत्तरं कुर्याद्वन्धैः पुण्यैरलंकृतम् ॥ ११ ॥
 देवैः विषेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदृशतं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥

गायत्रीं च जपेत्तद्वद्वाद्वा तथा भुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रास्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विवानतः । सपत्नी, पुत्रवधतस्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विप्राणां पूजनादनात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥
 रिष्टं षष्टिमितादब्दाद् ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशीत्यधिकशततमः ॥ १८६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढावयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्मुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षं विना सा च पोषिता भर्तृमातुलैः । असम्वातगदातार्या बाल्ये स्थाद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्घातश्च करपादयोः । बहुपुत्रप्रसूता च अपुत्रा जायते मुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रमृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टानना वापि मृतपुत्रोऽग्निमासकः । रक्तसावो भृश पीडा मासेमासे कृताञ्जव ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो नानालोकभेदन्वहम् । ग्रामाधीशोऽभक्तोऽपि तेन राज्ञे प्रभाषितम् ॥ ९ ॥
 एकग्रामे वसन्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रः सर्वस्वं तस्य नीतवान् । निराधाराः सुता जाता न कृतं द्विजमोजनम् ॥ ११ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नव सर्वं राज्ञा हृतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्री जातो विशा सह ॥ १२ ॥
 गते तु किञ्चित्काले वै अधिरात्स मृतस्तदा । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १३ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना केचिदिह जन्मनि मानद ॥ १४ ॥
 विप्रवंशे ससुत्पन्ना भवन्ति चेह जन्मनि । इदं तु द्वितीयं जन्म विप्रत्वं जायते मुवि ॥ १५ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १६ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पुत्रश्चिरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमथवा ह्यजिनं शुभम् ॥ १९ ॥
 छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपीर न्यसेत्पात्रं ताञ्त्रं दशपलात्मकम् ॥ २० ॥
 स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
 दधानां करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्ग्रामभागे तु त्वदितिं विश्वमातरम् ॥ २२ ॥
 सौवर्णीं स्थापयेत्सुत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विधैर्गुणैः । रत्नगर्भं फलं देयं नानागुणैः समर्चयेत् ॥ २४ ॥
 अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेनमुदीरयेत् । “यन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां हि हृतं घनम् ॥ २५ ॥

दूतीकर्मानुरक्तेन वाक्यदोषादि यत्कृतम् । तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव सृतिं ददाम्यहम् ॥ २६ ॥
 अदिति च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । “अदिते विन्धमातस्त्व शरण्यं शरणार्थिनाम् ॥ २७ ॥
 प्रजादुःखौघसंतप्तहृदयं मामिहेश्वरि । संप्रणाशय द्रुःखौघं प्रजां देहि यशस्विनीम्” ॥ २८ ॥
 एवं कृतविसर्जोऽयं ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमार्णि तथा ॥ २९ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं यस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥

काष्ठलोष्टादिशिलायैः करपादे व्रणो भवेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तशतिकाधिकशततमः ॥ १८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं वातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्षप्ररोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्विद्युज्यते । महापापोद्भवाद्भोगाच्च चोक्तं विन्मयं मर्या ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतं पापं रिष्टरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुषमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टशतिकाधिकशततमः ॥ १८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमं तु यः कश्चिद्वायेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररौप्यसुवर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टशतिकाधिकशततमः ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुलसेत्रे कृषिकृद्देदारगः । स्वज्ञातयिस्य चानेन वृत्तिलोपः कृतः खलु ॥ १ ॥
 तत्संवन्धेऽभवद्गृहं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्त्वा यत्पापजं सर्वं शतद्विनिकटेऽधुना । स वै जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवमावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवचम्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतः सोऽयं पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तत्कृते शमनं भवेत् । ज्वित्पाष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महामाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वगेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकशततमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । वभूव भर्तृमुखदा तदाज्ञापालिलनी सती ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विमा काश्यां जाता हि पुत्रक । व्रतदानपराज्त्रापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रविशत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताग्नौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराज कुले राजातिथार्भिकः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो एकनवत्यधिकशततमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पौड्यते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि पश्चाद्या किल शुद्धये स्थिता ॥ १ ॥
 आयश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्त्वह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विनवत्यधिकशततमः ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वैवर्गपातात्पूर्वं या नारी पापविमोहिता । जलोदरकृता पीढा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्भोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतस्तुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्विनवत्यधिकशततमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखीं सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता मय्या सुमगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च सुमगा सगर्भा फललालसा । त्रोटितं च फलं पक्वं भक्षार्थं चौर्यक्रमणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाग् वर्षाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
 पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारोऽण्डजश्चेष्ट निमन्त्र्याश्चत्थकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्योदने पृष्ठां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तथा पक्कैः सपूपै रससंयुतैः । फलानि विक्रीतेष्व कृत्वाऽभ्युपदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत्तं महाभाग जीवितस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्ततुर्नवत्यधिकशततमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन मध्ये क्यप्ति पीडिता ॥ १ ॥
 जायते त्रियते या च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवत्यधिकशततमः ॥ १९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यामुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बस्य जानता पातकं कृतम् । एकास्मिन्ने दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 बलहैवस्य संप्राप्ता जीवा दद्या महाकुलाः । वन्धुसाहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुमानि मुक्ताऽथ पापाच्च नरकास्तथा । विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते ॥ ४ ॥
 भण्डो महोद्यमी गौरः कुशाब्जो लोचनेऽल्पहृक् । बहुलोभी बहुलीको देवताऽतिथिदूषकः ॥ ५ ॥
 भ्रातृहीनः शठो, धूर्तः पुत्रसंततिवर्जितः । पञ्चमे भवने राहुर्भौमशुक्रोऽल्पसंततिः ॥ ६ ॥
 लक्षणेर्लक्षितश्चात्तैरवहि गरुडाग्रज । वन्धुसाहाय्यतः पापत्पूर्वजन्मसमुद्भवात् ॥ ७ ॥
 तस्माद्वातपुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥
 १ अध्यायोऽयं नास्ति-खपु० । १ शकटेन-खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्मुदरधाविनाशनम् । वनदेवी वरा कार्या यत्नेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्यमी शुभा लेख्या पत्रे तच्चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो माषत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । देया वेदविघ्नज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देवः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्धं वा तदर्धं वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन भोजनं तद्दशशतः । तथोमितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिश्च इह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं षट्पञ्चके तथा ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽन्दानां जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षण्णवत्यधिकशततमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं वा हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं ज्ञानं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणां २ ॥
 होमयेच्च तथाऽन्नानि गायत्र्या व्यम्बकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तनवत्यधिकशततमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां यदि ॥ १ ॥
 अग्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ खगाधिप । वर्षत्रयं तथाश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोमूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥
 धृतवेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्धार्धमेव च ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तथा चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽनवनवत्यधिकशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकैः मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विशततमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि सूक्तं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गरुडाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चाविकद्विशततमः ॥ २०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवे विनतासुत । अयोध्यायां तु सुमुखी धनमर्तुसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातयं पादजात्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । कास्यां गत्वात्र विधना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
प्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधमविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनाण्डज ॥ ४ ॥
अर्द्धरात्रे महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या चैवं कुरुते सूत तस्याः स्यात्संततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चाविकद्विशततमः ॥ २०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परिनिन्दां तु यः काश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्याद् दुर्मतिमापन्नः खल्वाटो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करतंस्युताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषाभ्यमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चाविकद्विशततमः ॥ २०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काश्चित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्वाजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काळे क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणात्र क्षयं याति घातवः क्षयरोगिणाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमश्राव्यतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्मान्नोक्तः प्रतत्रिण । पापनाशकरः काश्चिदुपायस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चाविकद्विशततमः ॥ २०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । सूक्तं जायते तस्मान्नात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुरतःकम् । ब्रह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
होमयेच्च तिलान् भक्ष्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्त्वया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चाविकद्विशततमः ॥ २०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काश्चिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठान्विता सा च जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चाविकद्विशततमः ॥ २०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विजो महाभाग ह्यसीद्वङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधना तत्र दत्तानि कान्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपसिना ॥ २ ॥

स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वमिलित्वा तद्धनं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं युक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देवेशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरुपोऽमितदो धृणी । बहुदेशाधिकारी च पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाशुद्धः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्ज्ञानमुखहीनस्तु स्वरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ८ ॥
 कुबेरप्रतिमां रौक्मिणीं पञ्चम्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धावर्णमितां वापि त्रिषु विचालुसरतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 लेख्यं पत्रे पवित्रं च पुत्रसंततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते तत्र चायुः सप्ततिवत्सस्म् ॥ १२ ॥

इति श्रीहृदयन्यायसंवादे कर्मविपाके अष्टाव्य सप्ताधिकाद्विंशततमः ॥ २०७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताभिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णामः स्वल्पवृत्तिश्च जीवति ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वापरायणः । कृत्पादकुशलेण दंष्ट्रिशृङ्गिविघातनः ॥ २ ॥
 ब्रह्मत्वं ज्ञापते दीर्घनेत्रस्तोदी विरजिता । परोक्षमपवादं च द्रुवेत लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 मित्रा तस्य कुमाचारः पतिभक्तिपरायणा । अमृतं वदते किञ्चित्किञ्चित् क्लेशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि मृतानीह एको वा द्विस्तयोऽपि वा । वर्षत्रयमिता बाला त्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यौ तु याज्यव । एकोदेर स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं कुर्मातृणां मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः काश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानवतदयायुक्तः मित्राप्रोतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परममुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको वै पादचारस्तु तृतीयस्तु स्तनंघनः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशंगतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्म कृतं पुत्रैर्विचेन सदृशं खग । मासैस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तैर्व्येष्टैर्नैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । पुत्रदुःखेन शोकात्ता हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अमिघाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठश्वेरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि सुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थानां मृतापत्यंलघूनामलघुश्च यः ॥ १५ ॥
 तस्य पापस्य शुद्धयर्थे निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यापने तु संभ्रमे सातुकूलग्रहे दिने । सप्तलीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन बाण्डज ॥ १७ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ व्रतस्यानुदिते रौ । तुरभेवै सगर्भाया गोमयेनानुलेपयेत् ॥ १८ ॥

सुशुभे भूपदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे साधुर्ध्वं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संसृतान्प्रद्युम्नाद्यांस्तथाऽर्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इषवाहं चतुर्बाहुं सुचारुं पूजयेत्कृत्वा ॥ २२ ॥
 पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्वैरर्चयेद्द्विवैरुणैः ॥ २३ ॥
 तद्विधे चायं तद्विष्णौ रतो देवांश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २४ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमदीरयेत् । “यन्मया पापकर्माणि कृतानि पूर्वजन्मानि ॥ २५ ॥
 सपत्नानां पञ्चकं तु जिघांसां कृतवानहम् । स्वकुलहननाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया ॥ २६ ॥
 लघूनामलघूनां च हन्ता वै पूर्वजन्मानि । ततोऽर्घं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २७ ॥
 तत्तदनोविनाशाय दानं संप्रदेद्विदम् । स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् ॥ २८ ॥
 सार्विष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टभोजनम् । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्भक्षणम् ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्रैर्वैवातः स्याद्बालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिना वाधा व्रणो वा तस्य जायते ३० ॥
 स्त्रीणामङ्गे च विकृतिर्व्याधिस्तनव्रणादिकम् । पैत्रो वै मातुलानीनां नेत्रस्त्रेदो विरहिता ॥ ३१ ॥
 स्वसुभार्तृष्वसुर्वापि बाल्ये वैधव्यताऽपि च ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० अष्टाधिकद्विशततमः ॥ २०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्राह परनिन्दान् च कारयेत् । खलवाटा हृद्भुजायुक्ता जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेतुं दद्यान्महाभागं विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगादिभुञ्चेत् नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० नवाधिकद्विशततमः ॥ २०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालास्त्ररोगेण स युक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं तद्देवाग्निं ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालां हरत्येतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० दशाधिकद्विशततमः ॥ २१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतात्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्पद्व्यामि प्रयागे सततं सुत ॥ २ ॥
 वासात्पौषं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं हृदम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० एकादशाधिकद्विशततमः ॥ २११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षिघातं तु यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोत्र च जायते ॥ १ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० द्वादशाधिकद्विशततमः ॥ २१२ ॥

१ मातुलान्यायां-खपु० । २ न तत्पाप क्षयं याति-खपु० । ३ अभ्यायोऽयं नास्ति-खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजबल्लभा । गण्डमालाल्यरोगेण संयुक्ता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अथायस्त्रयोदशाधिकद्विशततमः ॥ २१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्भालकं चाहन्ब्राह्मणस्य खगाधिप । वज्रदेशे वसन्पूर्वं सोऽत्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धारः सर्वकलामिहो नानाशास्त्रविशारदः । घनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षड्मे चतुरस्रं वा कुण्डे चाज्यतिलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विप्राञ्छैवान्काशारलङ्घकैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथार्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्ब्रह्मतीर्थिकरां तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । चतुर्दश्यामथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं च तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि खगेश्वर । आयुर्ब्दाः शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं न संशयः ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यत्नात्पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालंघातेन निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्ब्रह्मात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादैनैः सप्तजन्मकृत्वैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगनिवर्तने ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अन्यायश्चतुर्दशाधिकद्विशततमः ॥ २१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो विप्रः प्राग्भवे मोहात्सुरां त्रिविधजान् पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुसारेण पलेनार्धपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पक्वं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अन्यायः पचदशाधिकद्विशततमः ॥ २१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥

१ ब्राह्मणान् भोजयेन्नित्यं-खपु० । २ सप्तजन्मसु निश्चयात्-खपु० । ३ अर्घ्यस्त्रयोकोऽयं नास्ति-
 खपु० । ४ अर्घ्यस्त्रयोकोऽयं नास्ति-खपु० । ५ भगवतोऽयमन्यायः प्रतिमाति ।

घोरे कालियुगे प्राप्ते पापाकृति महीतले । मारावतारणार्थं सत्रिपाणां क्षयाय च ॥ २ ॥

कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशधिकाद्विंशततमः ॥ २१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णोपहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनसी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥

सुवर्णशतकं दद्यात्स तदोषविनाशनम् । चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्तथाः तदोषशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशधिकाद्विंशततमः ॥ २१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजयक्ष्मन्वितां सात्र तस्मिन्वसि मामिनी ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वथ खगेश्वर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णगोधूममिशान्नघृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥

रिष्टं त्रिंशन्मित्रेऽब्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० अष्टादशधिकाद्विंशततमः ॥ २१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निरपराधं यः कंचिद्वैश्यं चाहन्पतत्रिण । प्राग्जन्मन्यथ युक्तोऽसौ रक्ताबुद्धेरजा मृशम् ॥ १ ॥

मविष्यति न संदेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

त्रिंशद्वर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० एकोनविंशत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भैरोः समागता येयं प्राप्ता मायुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥

प्राप्ते कालियुगे घोरे सर्वपुण्यविवर्जिते । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशधिकाद्विंशततमः ॥ २२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्धातयेदैश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्ताबुद्धसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महामाग क्षयः स्यात्पापकृद्भुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० एकोनविंशत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्पुत्रां पिबेत् । सात्र जन्मनि वै मूत्रकृच्छ्रेणातिनिपीडिता ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुपूजिताय विप्राय सर्वतः गां निवेदयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टादशधिकाद्विंशततमः ॥ २२२ ॥

१ गोभूमि-खपु० । २ अयमपि भगवत्सोऽप्यय इति प्रतिभाति । ३ यत्नेन-खपु० । ४ तद् द्रव्य-
विनिवेदयेत्-खपु० ।

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विप्रसमान्वितः । कासश्वासादिना वावा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चित् क्रोधश्च जायेत अवाक्यं वाक्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोऽर्तिर्नैव ततोदकृत् ॥ ३ ॥
 अपस्मारी भवत्येव एकद्विज्यन्तरे दिने । केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्रा सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानदः । स्वगृहे धान्यराशि सा भक्षणायानयत्पुरा ॥ ६ ॥
 सवत्सा ब्राह्मणरय गौर्नित्यं जग्धवती च तम् । तथा गृहीत्वा लकुटी भृशं कुक्षौ प्रताडिता ॥ ७ ॥
 सगर्भायाः सुरभ्या वै गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतोऽसौ गर्भमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥
 पञ्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म मृतापत्यं खगेश्वर ॥ १० ॥
 सप्तजन्म प्रजायेत गोक्षीब्रह्मप्रधातिका । नानादुष्कर्मणा सा च नानापत्याथदुःखमाक् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वाभिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते सानुकूलप्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १३ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यां च भक्तिः । पौर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रवौ ॥ १४ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनानुलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं लिखेत्तत्र दिवानिशम् ॥ १५ ॥
 अर्धणाद्युपचारैश्च कुंकुमाद्युपचारचयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥
 तत्रोपरि न्यसेद्वैवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियाः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
 पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः । रुद्रैकादशभिश्चैव जपेद्ब्रह्मं विधानतः ॥ १९ ॥
 पूजालक्षमिदं पुण्यमर्चयेद्ब्रह्मवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २० ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समिधाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीयेत् । “यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मन् दुरात्मना ॥ २२ ॥
 गोसगर्भोपघातानां लकुट्या कुक्षिताडनम् । तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् ॥ २३ ॥
 मृतसंततिदुःखानि प्राप्यन्ते ब्रह्मेनसः । तच्चदेनोविनाशार्थं दानं संप्रददे त्विदम्” ॥ २४ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽशदिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य अन्यान्वै तोषयेद्विजान्
 भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दद्याद्दैर्घ्यं द्रव्यादिशक्तिः ॥ २६ ॥
 अहःशेषं ततः शेषं भोजयेदिति वन्धुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २७ ॥

काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्हतः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गिणां चोपघाताच्च जायन्ते व्रणनार्यः ॥ २८ ॥
जलाकुलोत्थः स्पर्शाग्निस्तादृशस्तत्र जायते । खोणांऽग्रे विकृतिर्व्याधिस्तिलव्रणमयादिकम् ॥ २९ ॥
पैतृजामातुलानीनां वैयव्याप्तिः स्वसादिषु ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तविंशत्याधिकाद्विशततमः ॥ २२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य निवारकम् । दद्याद्वक्त्रमयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय मुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तविंशत्याधिकाद्विशततमः ॥ २२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मूत्राविरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं नयेत् ॥ १ ॥
चिह्नेन श्यावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण भूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्प्राक्पापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयेऽवशेषे च कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशत्याधिकाद्विशततमः ॥ २२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च वाहुजा । देशे सारस्वते ब्राह्म्यां सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापाद्भुतरात्सूत कण्ठपाशादिसंभवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्सूत शिवपूजनतत्परात् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशिनी ॥ ४ ॥

आयुर्वर्षाणि तच्चोक्तान्यत्र सप्ततिसंख्याया ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षड्विंशत्याधिकाद्विशततमः ॥ २२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौत्कर्पात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अधुना यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विविना सूत ह्युन्मादान्मुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशत्याधिकाद्विशततमः ॥ २२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णपहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनस्त्रेण निपीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्कार्तिके मासि शोभने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोष्टाविंशत्याधिकाद्विशततमः ॥ २२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यव्री या भवेत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुण्डी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले ह्यमुद्युक्तं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । तं ग्रामभूयै स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महाभागा साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणाबलम्बिनी ॥ ५ ॥
घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तथा ॥ ६ ॥
तद्गुणादन्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता सभर्तुका । मुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिना सह ॥ ७ ॥
नानाप्रजावातनजात्पापात्पूर्वसमुद्भवात् । क्षीणपुण्या तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रता ॥ ८ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूथैः समवृत्तः । पत्न्यश्वरथसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
महोत्पुत्रपौत्राढ्यश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
स्त्रीसहाय आत्मभोगी तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशादिह ॥ १२ ॥
प्राक्सहायश्च सोऽप्यत्र सपुत्रश्च महामधुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिण ॥ १३ ॥
स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तया । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥
पश्चाद्गीतिमितायुश्च न चारिष्टे भवेन्मृतिः । रिष्टं पश्चाददन्दे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
शस्त्रप्रहारैर्विविधैः प्राप्ते तत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तद्वर्षं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यमयं तद्वज्रं शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं द्वयमेतच्च पुत्रक ॥ १८ ॥
महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं किंचिद्दानं कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सान्त्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
तत्पापशमनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हैमं च बाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मादभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रुपुं विप्राय वीमते । पलानां त्रिशतं तस्मात्समाद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्र्यंशद्विचद्विंशततमः ॥ २३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने पतौ पुत्र जाराद्रमं धृतं पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रविजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तं यथोदितम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दे ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत षडशीत्यब्दजीवितम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशद्विचद्विंशततमः ॥ २३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं वातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथाकाले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मूर्तिं वदेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशद्विचद्विंशततमः ॥ २३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहात्त्रुपुं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्तसंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रुपुं तस्यापनुत्तये । तस्मिन्पापे क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्विंशद्विचद्विंशततमः ॥ २३६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्भेदपारगः । धनधान्यसमापुक्तो विशालश्चासनोर्जितः ॥ १ ॥
 सप्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्वाधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा गेहानां जायते मृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरस्रग्वातः किञ्चिदेहं प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजा लोके व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्पं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु स जातः पञ्चमे त्विह । तस्य गेहे च प्रवृत्ता कन्यायाः प्रौढता दृढम् ॥ ६ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्वत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतायिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिद्वर्षे व्यतिक्रान्ते तावद्भिषो मृतश्च सः । सा बाला विधवा जाता पैत्यपत्यैर्दुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । बहुवर्षस्तथा यावान्नयमैः शोषितं वधुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि त्वर्पितं च तथा मृशम् । किञ्चित्कालवशात्प्राप्ता मूर्तिं सा ब्राह्मणी खगा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्येदर भूत्वा सागमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृता हि वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वकन्या बहुप्रजा । तस्य भर्तृभवेद्गर्भमायातो मृत्युमिच्छति ॥ १३ ॥

१ सम्यक्-खपु० । २ घातयेन्नरः-खपु० । ३ शालिनिष्ठ शतार्जितः-खपु० । ४ मृतपत्यैर्दुःखिनी-खपु० । ५ शतमृच्छति-खपु० ।

पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके मतः ॥ १४ ॥
 यातनां बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मातुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 चतुर्थं त्वत्र वै जन्म बहुपुत्रो प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भमवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्या मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रक्षाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्पृथक् त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चेत्थं चिन्तासमाकुला । दशाब्दाश्चैव मानाय यया भावं ययामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां सप्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणाय च विधिना दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महादानविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिः कार्यं च सर्वत्र विस्तारैर्ऋत्विगादिभिः । भूमिद्विषणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु संपूर्णे अन्नवस्त्रादि चोत्सृजेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशाख्यं कन्यापत्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानविधिः स्मृतः । नाशयेत्तत्कृतं पापं द्विजानां चैव पूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकामूर्तीर्हिमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय दद्याज्जसौ नानाकर्माघशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वासरनादन्तोष्ठप्रणो वातादिदोषकृत् । नृपचौराग्निहानिश्च वित्तं यातमितस्ततः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानेन मनसा दूयते भृशमाधिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तमितीरितम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यार्यारण्यसभादे कर्मविपाके सप्तत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यार्यारण्यसभादे कर्मविपाके अष्टत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया भुक्तं पूर्वजन्मनि मानद । आसन्नगर्भा जायास्तु मासं गर्भस्य धारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसौ विद्या न च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्याश्चात्र सर्वाधमोचनम् । कृत्वाज्जां गर्भसंयुक्तां राजतीं षट्पक्षात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमावैर्हिरेण्मयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्भिजाय विधिनाष्टज ॥ ४ ॥
 यैवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यार्यारण्यसभादे कर्मविपाके एकोनचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भृग्यां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधात्पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशप्रतिमां दद्यात्तौवर्णी द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्भोगादिसुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनाथस्य लक्षजापं विधानतः । होमयेत्तदशांशेन मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धाक्षं प्राक् क्षुत्पीडाप्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक् पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्राणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्येत शूलनाद्भोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूधाभिषिक्तः प्राक् सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराटदेशे निवसन् राजकायं रतः सदा । कृतवान् गोयुद्धं तत्र शत्रूणां मयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतातत्र पुरे तस्मिन् खगोत्तम । पापमाचारितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो मुक्त्वा भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातुष्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुपापात्प्रमुच्यते । एवंकृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
तेन पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्माति जायते । अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं यथोचितम् ॥ ६ ॥
रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकुतम् । प्रायश्चित्तं कृतेऽन्धानां जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ ७ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्विनिष्ठोऽण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । मुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
स चाथ मम पुत्रस्य मुक्ता भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च पक्षिराद् ॥ ३ ॥
षण्दस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । महोद्यमी महोत्साहो महाविभवविस्तरः ॥ ४ ॥
मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् । अविव्यति महाभाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्याति महापीडां पादजां चाण्डसंभव ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्यायश्चत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराविषो महोदयस्तत्संसर्गी स्वगाधिप ॥ १ ॥
दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विविधानि च । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान् घोरान् पापात्पुण्याच्च शश्वतान् स्वर्गान्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोष्ठुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा भ्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान् सूत सौवर्णान् धृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशविधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्यात्तत्पुण्यवर्धनम् ॥ ८ ॥

आयुरष्टौ तथाशीतिर्वर्षाणां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अन्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ २४९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षान्नवंशे समुत्पन्नो वातदेहरुजाकः । गुल्माद्या ह्यदरे वाघाः शिरोऽर्तिर्जायते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् २
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एको गर्भः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केनोपायेन तन्मुक्तिः कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवव्रतपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विधिस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तद्विचित्रं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लङ्घनाय मर्तिं चक्रे ब्राह्मणो भार्याया सह । भर्त्सनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं च न दापितम् ॥ ८ ॥
 कतिपर्यैरेव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छात्सत्यं तदा ज्ञात्वा ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि संक्रुद्ध आत्मघातं चकार ह । गर्भशुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगान् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्कालेन शूद्रोऽपि तेन म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षाश्रुतसहस्रशः । पाचितो नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा युक्त अपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

संवत्सरं तीर्थसेवा एकाचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावत्प्रां क्रियया भूयः क्रमेणानेन यस्तदा । सुशुभे मृगदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जननीसहितान्भूयः प्रष्टुम्राद्यांस्तथाचरेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुशुभं यशस्विनम् ॥ २० ॥

१ मोक्षभावाच्चेति-खपु० । २ 'एकोऽनरै स्थिरीभूते' इति-खपु० । ३ नूदेति-खपु० । ४ तावद्विश्रु-
 क्तो भूय इति-खपु० ।

श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं मुचार्त्तं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः सगन्धधूपैश्च चार्चयेद्ब्रह्मदुर्गाहणैः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णो विष्णो क्रमत नित्यशः ॥ २२ ॥
 शैवतो देवाग्निं तथो विष्णो रेतो देवाभिर्द्वावेतो । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । यन्मया पापमात्रेण कर्मान्त्रेण दुरात्मना ॥ २४ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे सदा वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हनं द्रव्यं नीतं वै भक्षणे बलात् २५ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे । स्थिरगर्भं मृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्मणः फलम् ॥ २६ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । स्वस्त्यास्तिवति च तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् ॥ २७ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २८ ॥
 हृद्दुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने सांश्रुकर्षिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 जलकुलत्वं स्पृशेऽस्मिन्तादृशं व्रगसंभवाः । क्षीणाङ्गो विकृतिग्न्यायौ तिलव्रगमुखादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजा मातुःशान्यास्तु विधवातिः स्वस्त्रादिवु । स्वकुले भेतजा पीडादुःखं वै पश्यपत्यग्रम् ॥ ३१ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकम् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिनाचारचारिणः ॥ ३२ ॥
 एवं तु लक्षयित्वा वै प्रायश्चित्तं ततो वेदेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथायः षट्चत्वारिंशद्विंशतिशततमः ॥ २४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूँ ह्याभीरजा काचिदभूद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामाञ्जलाशये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन हृदयेन वै । तत्रैकाऽपि तृणयुक्ता गर्भभारान्विताऽपि या ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत ताडितापि भृशं तथा । तस्मिन् काले तदा सूत्रं पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विवेष्टिताभिर्दं यस्या सैवा वैश्याङ्गनाऽबुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता । सुखमोगवर्नैर्गन्धैर्वाकिञ्चित्कार्यैस्तमन्विता ॥ ७ ॥
 प्राग्गोक्षेवनजादुष्णपात्सर्वं प्राप्तं फलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं दुःखेनाकुलिता भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमन्दत्रयं मृत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं नद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शकः ॥ ११ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्द्वारं कर्षलामेकां स्वर्णशृङ्गादेकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णाद्वारं तद्वल्लेख्यां गो गर्भसंयुताम् । दद्यादेदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
 भोजयेच्च तथा शक्त्या विप्रान्त्रे होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोषाणां कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथायः सप्तचत्वारिंशद्विंशतिशततमः ॥ २४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरे विनतामुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तियरो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि च विशष्टभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 दैवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा मुत । वैरिपुत्रः पुरा सून पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापे च तीक्ष्णेन दिश वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि दत्त्वा शपं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलये विधुस्थिते । श्यामांगो ब्रूयस्तीक्ष्णः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रप्रियंवदान्वितः । मानभोगसुखाढ्यश्च मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सून शृणु पापफलं शृणु । क्रूरवेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मानि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पलैर्दशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 स्त्रीजनं तत्पुत्रं वापि तन्मातरमसंयुताम् । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः पोडशोरूपचारकैः ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्धि कुटुम्बिने । पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्भरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
 तथैव गणनाथं च लेखं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिबद्धात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 गायत्रीं पञ्चाक्षरं दुष्टपापविमोचनीम् । कुर्याद्धोमं दशांशेन पश्चाद्वाह्यगमोजनम् ॥ १७ ॥
 एवं कुर्याद्विद्यनेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पण्डितान्दं प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥

पञ्चैवमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्ये कर्मविपाके अ० अष्टचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधायिष्व पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकारंगः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं दद्यात्स तत्पारविनाशनम् । अजयेकं सक्त्वं च मुख्यते महद्भनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्ये कर्मविपाके अ० एकोनपञ्चाशदधिकद्विशततमः ॥ २४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्षरात्रास्वरोगेण पीडितो वाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं त्रिभिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरदेकं ततो वाऽनुरागं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्ये कर्मविपाके अ० अष्टचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमैरौर्यैर्मुक्ता काचिदासीन्मनोहरा । प्राग्भवेज्जडज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांनतम् ॥ १ ॥
 नकुलनां विले कृत्वा चातितप्तं हि बालुकम् । पुगितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं पनात्रिग ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युर्ना प्राप्ता मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥

१ बन्धुर्जाति-खपु० । २ सप्तपञ्चमितेति-खपु० ।

पूर्वं ज्ञातद्वेदेशोत्था ह्यभूत्तत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताञ्जापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 प्राग्दानप्रतजातपुण्यात्ततः पापफलाच्छृणु । सर्वे तद्देशजाः सुत तद्देशे भरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवन् चान्न तस्याश्च वर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्दृढजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवर्साच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र घातयेदजनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायतेगाधिका तु सा ॥ १ ॥
 भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति याऽन्यरय नारी बुद्धिविवर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी वर्वराङ्गान्विता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजान्मोहाद्बर्बरङ्गामिधास्तुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याऽवधीत्सूत नार्यजां विधिवर्जितम् । साङ्गाधिकात्र जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
 अजां दद्याद्विधाभेन कस्तुरीपलसंयुताम् । सवस्त्रां वेदविदुषे तदोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुःपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो गुरुमवांतोदरामयः । वित्ततः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
 धनधान्यसमोपेतः किञ्चिद्व्यापारवान्धुवि । दायादाच्छत्रुवपीढा मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
 तरय नारीद्वयं चारितं संजातं चान्न जन्मनि । बह्वचः पुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
 कदाचिजातमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्करा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि से क्षत्रः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अवर्ततार्थलुब्धः स ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममध्ये स्तुतिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुत्र्यः पंच तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
 कालेन सृष्ट्युपापज्ञो धनलुब्धो निराश्रयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान्त्वग ॥ ८ ॥
 क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्र मृता खग । क्षत्रियेण चिन्तयित्वा नीतं द्रव्यमपुत्रिणः ॥ ९ ॥
 निरार्धाराः सुतां जाता पित्रभावेन दुःखिताः । सर्वस्वहरणाद्यापि मृताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 गृहस्य तस्य चोद्वासः संजातस्त्वत्र कर्मणा । क्षत्रियस्य गृहे पुत्रो जातः सर्वज्ञसुन्दरः ॥ ११ ॥
 यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः स वै ब्राह्मण ईरितः । एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तममुंक्षु क्षत्रियाधमः ॥ १२ ॥

पुराकृतानि कर्मणि सुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यो मृतः सुतः ॥ १३ ॥
तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः कथ्यते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तरय निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । संततिं लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया १५
श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारभेद्वरिक्तश्च संवत्सरविधिं सुत ॥ १६ ॥
प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेद्विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
कुंकुमागरुकर्पूरश्चैन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विधिवैः पुष्पैरुपचरैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥
मौमाप्यनाभसतेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी मर्तुमक्तिपरायणा ॥ १९ ॥
अर्चयन्ती हरिं पूर्णवर्षाविधिं समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥
शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्भरिभभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥
विधिवद्वाह्मिमास्थाय अर्चयेद्वैष्णवं चरुम् । आज्यभागवसानेन कपिलाज्याहुतिरततः ॥ २२ ॥
पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिष्ठो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २३ ॥
पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यथ । होमान्ते द्विजमोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥
हिरण्यभूमिवासिं धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि ॥ २५ ॥
दक्षिणां प्रतिपाद्याथ च्छलकौटिल्यवर्जिताम् । प्राश्नीयात्तद्विशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् २६
इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वै ध्रुवम् । सुभगा च सुरुपा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २७ ॥
येहिकं लक्षणं चिन्त्य पूर्वकर्मानुसारतः । शुभमार्श उदरे वाधा शुदान्तवृषणार्तयः ॥ २८ ॥
वातरक्ताक्षिगिरसो नेत्रे कर्णेर्गतिर्युगग्रणः । स्तनेर्गतिर्गौरवं ददुः सौमन्ते पादवैकृतिः ॥ २९ ॥
जनश्रुतिर्विनिन्द्या च जायते कारणं विना । हानिस्तु सर्व्वस्तूनां द्रव्यनाशो जराभयम् ॥ ३० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या बराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
सर्वैः सुखैः सदोपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
समीपे वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निना सूत वैरभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहान्तगा । कृत्वैतद्वदसुते कर्म सुक्ता तु नरकान्सुत ॥ ४ ॥
दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । भापुरे मधुदले पुच्छे पल्लवोपलक्षिते ॥ ५ ॥
सुखदुःखसमाक्रान्ता ज्ञातसंततिर्नाशकृत् । दुःखैर्नैकैर्युक्ताऽत्र मध्यमे वासिर्गोविन्द ॥ ६ ॥
प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृव्रतप्रियम् । कुरुक्षेत्राधिवसनं प्राक्पापानां विमोक्षणम् ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि वै मोहाद्दधे शुनि पतत्रिण ॥ १ ॥

१ वेणवमिति खपु० । २ करे पादे च वैकृतिरिति खपु० । ३ कृतमिति खपु० । ४ वक्ष्याच्छ्रौतमिति-भवेत् ।

निष्कत्रयं प्रधानं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विविना पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीइन्द्रसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके कथ्यः सप्तचक्रादधिकद्विचतस्रः ॥ २१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहत्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्वपातनजाद्रोगात्पीडाभाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
दद्याद्धेतुं सत्सत्तां च सर्वलोकैकभूषिताम् । प्राजापत्यं च देवं विविना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीइन्द्रसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके कथ्यः षोडशचक्रादधिकद्विचतस्रः ॥ २१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छूद्रानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मानि सा चात्र चक्रपादेन पीडिता ॥ १ ॥
तथा तद्दोषमुद्रयै स्वर्गं निष्कत्रयं सुत । देयं विप्रस्य विविना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीइन्द्रसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके कथ्यः एकोनचक्रादधिकद्विचतस्रः ॥ २१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मानि दुःखार्ता दन्वपातनजाद्रदात् ॥ १ ॥
विविधभेदमुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्रुतदेकाचस्मात्पापानमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीइन्द्रसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाके कथ्यः षष्ट्यधिकद्विचतस्रः ॥ २२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदातीत्युत सून चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवजातिविपूजकः ॥ १ ॥
देवो मारुचके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽगडज । तत्र दानानि दद्यानि ब्राह्मणस्य कथ्यते ॥ २ ॥
तैत्तिरीया महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । त्वजात्यां वै धृतो गर्भः कामलोनेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृते तु तत्रैव चासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चागडज ॥ ४ ॥
एवं च द्रवितये काले गतः स यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्यल्लोकाञ्छुनानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यमात्रेण न जानः पादनोऽधुना । गोदावर्षाः समीपे तु देशेऽन्यस्मिन्कलाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुवीर्यवान् । जादिभारो धनी भोगी मध्यमेऽन्ते न तौल्यमाह ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तया पापल्लोभी पापस्तः क्वचित् । चिन्तादिजित्तश्चात्र दाने स्तल्पमतिः कष्टः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां दीर्घदानाच्च जातपुत्रविनाशवान् । लक्ष्मैतदगडजश्चेष्ट जन्माह्लात्पञ्चमावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेन्दुः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लज्जयैरिभिरादृत्य प्रायश्चित्तं वदान्यतम् ॥ १० ॥
पलद्रवमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वान्यसंसंयुता तौवर्णमूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धावमिता वापि त्रिष्टु विचानुसप्ततः । तं प्रज्य वेदविदुषे दद्याद्दोषापनुचये ॥ १२ ॥
माषैः सप्तमितैर्देवो नौमः त्वर्णमयैः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सत्तुल्यम् ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्वशांशेन कपिलैर्काश्रवापयेत् । य एवं कुरुते संत प्रायश्चित्तोपनिषत्तम् ॥ १४ ॥
तत्सं पुत्रविशुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहल्लोभोत्पापविशोषकः ॥ १५ ॥

१ कामदुर्बल इति-खपु० । २ चासीदिति-खपु० । ३ लक्ष्मैतदिति-खपु० । ४ कुरुते-खपु० । ५ कुरुते-खपु० ।
प्रदायते इति-खपु० ।

न जीवन्नि सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुष्ठाद्रिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपष्ठषष्टिकदिशततमः ॥ २६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मानि जायते ॥ १ ॥

निष्कद्वयहिरण्यस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपष्ठषष्टिकदिशततमः ॥ २६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतधनरता साध्वी पूर्वजन्मानि चाण्डज ॥ १ ॥

तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्र दानवज्ञात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥

जीवघातात्तथा पूर्वात्पापादत्रैव जन्मानि । जातसंततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तवडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥

षट्पित्वा विधानेन नानारूपा महोरगाः । शक्त्या संभोज्य विप्रेन्द्रास्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायषष्ठिपष्ठषष्टिकदिशततमः ॥ २६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शैशवांती महाभाग कुञ्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र पतत्रिण ॥ १ ॥

शक्त्या सोपस्करं दद्याद्विवेदाङ्गपारगे । तस्माद्वोपात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तपष्ठषष्टिकदिशततमः ॥ २६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥

देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतं कर्माणि चाद्भुतम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पण्यक्षीकर्मतश्चासौ चकार ह्युपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्तो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥

प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च वर्तते । शूद्राधमोऽयं वै षण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥

निष्कृतिस्तस्य पापस्य दृढत्वाच्च हि भाषिता ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठषष्टिकदिशततमः ॥ २६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतासुत । सात्र जन्मानि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥

पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्गोनाशनं दद्याद्भुतं निष्कद्वयस्य च ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पष्ठषष्टिकदिशततमः ॥ २६६ ॥

अरुण उवाच ।

कोश्चत्क्षत्रकुले जातो नानावृत्तिनिरोधकः । नानासन्धौ भवेद्भावा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहं वै कुरुते नित्यं नेत्रे तोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुर्वशेषु वाल्ये स्याद्ब्रह्मीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥
केन संततिहीना च कथं पापेन लिप्यते ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातस्तत्स्करो वस्त्रहारकः । निपादैः सह संभूय तत्स्करैः कर्मतत्परः ॥ ४ ॥
वनानामन्तरे प्राप्तः कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्यनात्कृतम् ॥ ५ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तत्स्करेण दुरात्मना । तत्स्करोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ६ ॥
स पश्चाद्वरके घोरे पातितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्प्राप्तुपमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ७ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं जन्म चतुर्थं हि बन्ध्यत्वं चोपजायते ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥
बन्ध्यत्वं पुत्रहीनत्वं सूत जन्मनिजन्मनि ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं ब्रूहि देव बन्ध्याया हितकाम्यया । आप्नुयात्संततेः सौख्यं येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंगमे । विधिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्योपभाषितम् ॥ ११ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाचकान् ॥ १२ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणे किल । पुण्याहे विधिमातिष्ठेदपत्याधिनाशनम् ॥ १३ ॥
सुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलवस्त्रिते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १४ ॥
परितो रत्निमात्रं तु द्रोणमानैश्च तण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतावेव देवद्वारविभूषितौ ॥ १५ ॥
ततस्तौ दम्पती शुद्धौ स्नातावहतवाससी । दधानौ शुभवेवाढ्यौ चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १६ ॥
सूर्योदये च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १७ ॥
हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलुम् । अदितेरपि केयूरहारग्रैवेयभूषिताम् ॥ १८ ॥
तदर्धार्धविभागेन तनौ तस्याः शुभाकृतिः । शैशवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वागमनरूपिणः ॥ १९ ॥
तन्मूर्तिं त्रितयं सम्यक् कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञातकर्माथ पुंस्त्रियोः ॥ २० ॥
बाललीलाधरं विष्णुं वामनं परिचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं प्रापणकांक्षया ॥ २१ ॥
ततस्तदाश्रमतट्यात्सुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्यग्विगिरिं प्रगच्छन्तं मार्गैः स्वपदभूषितैः ॥ २२ ॥
आदितं तमपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदन्तीमिति तं द्रष्टुमर्ह्यतीं परान्मुनीन् ॥ २३ ॥
एवं ध्यात्वाथ तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणैः । पुष्पस्रग्धूपगन्वाद्यैरर्चयेदतिविह्वलम् ॥ २४ ॥
तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्सङ्गामिनीम् २५
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थशुणलक्षणम् २६

१ मोहो वै—खपु० । २ वंति—खपु० । ३ बन्ध्यामे—खपु० । ४ याजकैः—खपु० । ५ पर्वतावेव—खपु० ।

६ स्तनौ तस्याः शुभाकृती—खपु० । ७ गिरिमच्छन्तं—खपु० । ८ विह्वला—खपु० ।

पुत्रेण सहितां देवीमर्चयेद्विविधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २७ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः श्रुताम् । यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा धने वने ॥ २८ ॥
 चौराणां संगमे पापं प्राप्तमेवोत्पन्नं भवत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् ॥ २९ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमामेनामनर्घाहं भवेदिति । भोजयेच्च शतं विग्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाविकद्विंशततमः ॥ २६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातेन पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद् भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविकद्विंशततमः ॥ २६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादत्र विधिज्ञाय पलमेकं पतात्रिण । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरुग्राशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकोनसप्तत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडायज । स ज्ञातो मृगगे भानौ धूतो धर्मक्रियोऽस्मृतः ॥ २ ॥
 संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यास्य क्षत्रियस्य पतात्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिमावात्पुरानघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स भूत्वा धमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिती ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वरूपमतिः शठः । बुद्ध्याविक्रमचारी च पैत्तिकः स्वरूपवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुमृत्युमुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादत्र शृणुष्व च ॥ ८ ॥
 गोबालवत्सकवधाज्जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पृष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
 रुद्धमैतदण्डजश्रेष्ठं पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुतः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पूर्वपापनिवृद्धनीम् । पुत्रवृद्धिकर्त्री धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरामिश्र हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका बापि देया वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥

मावैर्वह्निमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाम्यां च तथा वह्निर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विविना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्वरिवर्षं वा दशवृत्तिविधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधामतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र भगवान् ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति मुनास्तास्मिन्जीवेते नात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वणिक् पूर्वभवे कश्चिद्वासीद्धर्मपरायणः । द्विमार्यः सिद्धपीठस्यो धनधान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तिः । ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सप्तात्रेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 अथात्र कृतवान्पापं कामलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा तु संप्राप्तां सुशीलां प्रियशदिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतवापि मोहितः । ततो मृत्युवशं प्राप्तः सप्तहायो वणिक्सुतः ॥ ४ ॥
 मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विधिपुण्यवशात्सोऽत्र शतद्रोः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्थेऽर्कसुते कीटे जीवे सिंहे मृगे विधौ । स रक्तगौरो मतिमान् पितृमातृमुत्तमान्वितः ॥ ६ ॥
 भ्रातृमित्रघनैर्युक्तः सौम्यः पितृवचोऽनुगः । घृणी ह्रस्वोऽय मितदः क्षत्रवंशसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भ्रूणहा यश्चेदिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतः पूर्वं शृणुष्वाय स्वगेश्वर । ग्रामभवे या कनिष्ठामूत्सा ज्येष्ठात्र मृतपजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरतां चेति लक्ष्मणैर्लक्षयेत्सुत । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापापनोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्पलै रसमितैर्ब्रह्माणं कमलोद्भवम् । विश्वसूक्तिं त्रिलोकेशं सौवर्णं लिखितं शुभम् ॥ ११ ॥
 तदर्धार्धमितं देवं त्रिषु वित्तादिर्म पठन् । “ त्यक्त्वा वराङ्गनां शुद्धां यत्पूर्वं पापमर्जितम् ॥ १२ ॥
 तेनाहमत्र ब्रह्माणं प्रायश्चित्तं ददे द्विजः ” । गौरी तु राजती देया द्विपलार्कश्च तन्मितः ॥ १३ ॥
 माषपञ्चमितां विष्णोः सौवर्णां ब्राह्मणाय वै । हिरण्मयी तथा लक्ष्मीर्देया माषाष्टका शुभा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्वरेत्पश्चाद् गृह्यज्ञं समाचरेत् । भोजयेच्च ययाशक्त्या ब्राह्मणान्गरुडभञ्ज ॥ १५ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । ज्येष्ठार्यां च कनिष्ठार्यां नात्र कार्या विचारणा ॥ १६ ॥
 श्रुत्वेन शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न जीवन्ति मुतास्तस्य रिष्टं वेदांश्च केन्द्रके ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र पुत्रपौत्रविवर्धनम् । मविष्यति तथा ह्यायुः सप्तसप्तमिताः समाः ॥ १८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खशदेशे ह्यभूत्काश्चिच्छूद्रो धर्मप्रियस्ततः । विवाहं कृतवान्सूत कन्यायाः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 दोने स्वल्पमतिस्तस्माच्चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वियोगतः ॥ २ ॥
 चचार पर्वते सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । अथो भाविबलात्सूत प्राप्ता काचिद्रानना ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भसमायुक्ता नानामरणभूषिता । सा लुण्ठिता भयग्रस्ता तेन क्रूरधियाऽण्डज ॥ ४ ॥
 १ यस्मादिति-खपु० । २ द्विज-खपु० । ३ धर्मप्रिय-खपु० । ४ एने-खपु० ।

सहायैस्तु परित्यक्ता ताडनान्महदाकुला । तस्या गर्भच्युतौ तत्र कन्यापुत्री वभूवतुः ॥ ५ ॥
 असहायेन तेनैव पापमाचरितं पुरा । ततो यमपुरं प्राप्तो धर्माधर्मसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेण स जातोऽत्र वाणिकमुतः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्याभ्यभागे त्रिशयोजनसंमित्रे । स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गः स्वल्पवित्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 वातपित्तसमद्वन्द्वो बहुपुत्रीभिरन्वितः । प्रियस्त्रीसंयुतो लोभो पितृभक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जातपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चिद्व्रमद्गादिर्न सूत चन्द्रो मिथुनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति सुतं कर्क लभे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्बहुतं कन्याया न च पुत्रमुखं क्वचित् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलार्धार्धमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेख्यौ गर्भच्युतौ बालौ तौ बरौ भूषणान्वितौ । सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 देवः पञ्चमितैर्मावैस्तथा वेदानिविः सुत । जनेष्वेवेषो मन्त्रं वैष्णवं च्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् । होमयेच्च तिलांस्तत्र सवृतान्स्थण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
 स्वर्गह्योक्तविधानेन स्थापयित्वा हुतश्चनम् । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
 ततो रुद्रघ्नं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निराहारो रुद्रपूजनतत्परः ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्यान्नैव पुत्रमुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्देके ॥ १९ ॥

कृते त्वायुश्चतुरर्शातिश्चतुर्भिर्गणिकाः समाः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाके अष्टाध्याये द्विसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्रङ्गदेशे द्विजो धनी । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चालपानि दानान्यपि विजानता । पूर्वस्वपि च तेनैवाभ्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे ताम्रमये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोमोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 सर्वैर्मिलित्वा तद्वक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिर्ब्रिभिः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ५ ॥
 मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसौ ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे पञ्चनदे प्राप्य गौरः पिताधिको घृणी । वाचा मधुरया युक्तो राजसश्चतुरः सुधीः ॥ ७ ॥
 दर्शनीयो नातिह्रस्वो नात्युच्चः क्रोधवर्जितः । सुखस्त्रीमानसंयुक्तः स दासोऽतिधनैर्युतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । वृत्तः शत्रोऽल्पदो मन्दः स्वल्पधर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
 इष्टैर्मनोरथैर्हीनः पुत्रसंततिदुःखदः । ब्रह्मस्वभक्षणौत्पूर्वं फलमत्रास्ति निश्चितम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलयात्पुते राशौ घटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वर्गेश्वर । पुत्राभावो भ्रातृहीनः स्त्रीयुताल्पत्वसंयुतः ॥ १२ ॥
 लक्ष्मणैरेभिराढ्यस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णादिमितः शुभः । तद्वै बाध सौवर्णं देयं विचानुसारतः ॥ १४ ॥
 स्थापयित्वा घटे ताम्रे सघृते वस्त्रवेष्टिते । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १५ ॥

चतुर्विंशत्सहस्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः । होमयेच्च यथाशक्त्या कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे ॥१६॥
 घृतमिश्रांस्तिलांस्तत्र शक्त्या विमांश्च भोजयेत् । यम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भुतमुत्तमम् ॥१७॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृदिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥१८॥
 नैवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्याघनाशनम् । पुत्रसौरूपस्य लाभो न न तस्य परमा गतिः ॥१९॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽरिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽब्दके । प्रायश्चित्ते कृते ह्यष्टुः सप्तसप्तिमिताब्दकम् ॥२०॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥२१॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अर्थायज्ञिसप्तत्यविकटिशततमः ॥ २७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गान्धारदेशेऽभूत्काश्चिद्वाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाविपश्चोग्रदण्डो ब्रह्मभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 १ गत्वा तु कुरुक्षेत्रं सर्वस्वं विधिनाऽददात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सुत विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 ॥पमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । यौवने धार्पिता विप्रपत्नी चातिशुभानना ॥ ३ ॥
 कामलोभेन सततं पतिस्तस्याः प्रपीडितः । एवं निवसतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो वाहुजाधरः ॥ ५ ॥
 ऐरावत्यास्तु निकटे त्रिंशद्योजनसंमिते । शूरः सूरूपो मतिमान् यशस्वी प्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
 पुत्रदारधनैर्युक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । राजसेव्यतिविख्यातः सुवैश्वर्ययुतो वृषः ॥ ७ ॥
 देशेदेशेऽधिकाराढ्य आचन्ते सुखभागिह । दाता भोक्ता प्रधानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 धर्मादिदं तथा पापात्क्रोधी दण्डरतोऽव्ययी । पूर्वस्त्रीमुखहेतोस्तु मनोदुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
 धर्मणाद्विजयोपायाः प्राक् पतेस्तत्र ताडनात् । यौवने नेत्ररोगाढ्यश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥१०॥
 विह्वमङ्गादिदं चन्द्रो भौमयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥११॥
 हेमः पल्लवैर्दमितैः शिवः कायो विधाननः । सर्वोपचारैः संपूज्य दद्याद्विप्राय धीमते ॥१२॥
 गोभूहिरण्यदानानि कृत्वा च सुखमेधते ॥१३॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यविकटिशततमः ॥ २७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुखेन पाल्यते तेन कुटुम्बः शकटादिना । देवात्स च वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् ॥ १ ॥
 तस्मिन्दाहे तु निर्दग्धा जीवास्तत्र खगाधिप । पापमाचारितं काष्ठसंवन्धाद्भाविनो बलात् ॥ २ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतस्त्वत्र गतस्तु यमशासनम् । मुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गं तथाण्डज ॥ ३ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र वणिक्सुतः । गङ्गायाः पश्चिमे भागे सप्तयोजनसंमिते ॥ ४ ॥
 स रक्तगौरो वाचालो धूर्तो मध्यमरूपधृक् । स्वल्पवित्तयुतो लोभी समार्यो बुद्धिमान्नरः ॥ ५ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिताब्दान्तं जातसंततिनाशकृत् । तस्य चिह्नमिदं प्रोक्तं पापदृष्टयुतः सुतः ॥ ६ ॥
 पापभांशगतश्चन्द्रः पापालोकनसंयुतः । लक्षणैर्ज्ञेयश्चित्तैरवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्योद्भवात्पापादासुक्ता पूर्वजन्मनि । तस्मात्सा योषिता त्वत्र मृतपुत्रा प्रपीडिता ॥ ८ ॥

१ गौर इति-खपु० । २ राजसेवीति-खपु० । ३ दण्डनत इति कपु० । ४ यो बाल्ये-खपु० ।
 ५ विपश्चन्द्रो भौमक्षेत्रेऽविजनीपतिः-खपु० । ६ योषितेत्येतत्त्वित्ययम् ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पुत्रदुःखनिषूदनम् । रिष्टात्प्राक् दिवसाध्यक्ष लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि जीवदाहविमोचनीम् । यां कृत्वा विधिवत्सूत वंशवृद्धिः प्रजायते ॥ १० ॥

षट्पले राजते पत्रे वेदाङ्गुलमिताधिके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चमिधुताः ॥ ११ ॥

सर्पवृश्चिकगोधाढ्याः पक्षिणश्च पलोन्मिताः । देया विप्राय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १२ ॥

तदर्धमितकैर्वापि देया वित्तानुसारतः । वनदेवी तथा कार्यां स्ववेदमितमापकैः ॥ १३ ॥

माषद्वयहिरण्येन तथा कुर्याद्धृताशनम् । संपूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

“वनान्तरगताः पूर्वं ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्यादिदानाञ्च गच्छन्तु मम पातकाः” ॥ १५ ॥

इत्युच्चार्य नरः सर्वं ब्राह्मणाय निवेदयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा त्रिरावर्त्य विधानतः ॥ १६ ॥

जपेत्सहस्रद्वितयं देव्या मन्त्रमथोक्तवत् ॥ १७ ॥

मन्त्रः—“ॐ ह्रीं वनान्तरगतायै नमः ॥” मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्विधिना व्रतम् ॥ १८ ॥

एवं यः कुरुते सूत त्रिषु पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिस्तु जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ १९ ॥

नैवं कुर्याच्च यो मोहात्तस्य पुत्रविनाशनम् । द्विपञ्चाशन्मिते रिष्टमायुषश्चाद्रिवत्सराः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धनार्याणिशवादे कर्मविपाके अथयः पञ्चसप्तत्यधिकादिशततमः ॥ २७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्भोऽभवत्पूर्वं धर्मकर्मपरायणः । गौडदेशेऽतितेजस्वी चोग्रदण्डः प्रतापवान् ॥ १ ॥

सप्तविंशतमे वर्षे गयाश्राद्धमकारि च । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तान्यल्पाविधानतः ॥ २ ॥

स मन्त्रविदथो शूरो राज्ञः शत्रोः पुरं गतः । स्वामिधर्मरतो दैवात्कृतवान् गोगृहं पुरा ॥ ३ ॥

तत्रैका मुरभी सूत ह्यासन्नप्रसवा हता । तेनाज्ञतेन केनापि ताडिता गर्भदुःखिता ॥ ४ ॥

शल्यंगतेन दुःखेन मृता सा कालनोदिता । गर्भस्थोऽपि मृतो वत्सो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ५ ॥

प्रतापलोभयुक्तेन पापमुग्रमुपार्जितम् । सहायैकसमायुक्तः स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥

पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः कुरुजाङ्गले ॥ ७ ॥

द्विजो मध्यमरूपाढ्यः पितृमत्तः कुलाग्रणीः । सुखैश्वर्ययुतो दाता महाधनसमन्वितः ॥ ८ ॥

देशेदेशेऽधिकाराढ्यः स्त्रीभोगभ्रातृसंयुतः । गन्धेऽन्तेऽतिधनैर्युक्तो मतिमालोकविश्रुतः ॥ ९ ॥

प्राक् श्राद्धनितवर्षेऽत्र जातपुत्रसमन्वितः । गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १० ॥

कूरचेष्टोऽतिदुष्टात्मा दुर्धर्षः क्रोधसंयुतः । नैककन्यो महालोभी धर्मपूणोऽस्ति चाण्डज ॥ ११ ॥

गोवालवत्सकत्वधातृच्छकः शिशुनाशकः । यस्मात्प्रतापलोभेन गोभ्यो दत्तं भयं पुरा ॥ १२ ॥

तस्मात्प्रतापकालान्ते मध्ये वापि भयं त्विह । श्राद्धस्याल्पाविधानात्प्राग्धनहानिः प्रजायते ॥ १३ ॥

चिन्नमेतच्छरी लभे शुभपापान्वितोऽस्तगः । योऽभूदस्य सहायः प्राक् पृच्छकस्य सुतस्त्विह ॥ १४ ॥

लक्षितो लक्ष्मणैस्त्वेतैरेवं हि गरुडाग्रज । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोदनीम् ॥ १५ ॥

पल्लैर्कमितैः कार्या धेनुत्र हिरण्ययी । पत्रे लेख्या सवत्सा च तदर्धार्धमिता तथा ॥ १६ ॥

सा देया तु विधिज्ञाय गन्धपुष्पैरलङ्कृता । तथा पशुपतिर्देयः सुवर्णैकमितः प्रभुः ॥ १७ ॥

नारायणगणेशाकां देयास्तद्वन्मितास्तथा । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं दिक्कृतहसकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १९ ॥
 ततः शिवं सदा ध्यायेत्तत्सर्वकार्यार्थोत्पत्तिदम् । य एवं कुरुते सूरः पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
 न चास्य दुरितं व्याधिर्न च शत्रुभयं कचिद् । पुत्रपौत्रवनादीनां वृद्धिर्नैव न क्षयः ॥ २१ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याल्लोभान्मोहात्प्रयत्नतः । न च पुत्रवनादीनां वृद्धिर्न प्रजायते ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र रिष्टं षष्टिभितेऽब्दके । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसप्ताः स्युरायुर्वा त्विह ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो बभूव कुरुजाङ्गले । बहुमृत्युमुखैर्युक्तः क्रोधी वित्तसमन्वितः ॥ १ ॥
 विवाहं कृतवान् पूर्वं कन्याया ब्राह्मणस्य च । इठी धर्मक्रियाहीनो दुःसहायसमन्वितः ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां स्त्रियं धर्मयुक्तां सुशीलां रूपयुताम् । परित्यज्य शकरोद्यत्नाद्विवाहं भयसंयुतः ॥ ३ ॥
 ऋतुप्राप्तां तदा तां च परित्यज्य शुभाननाम् । प्रादश्यात्कं कनित्रायां रतिं कामातुरोऽप्ययम् ॥ ४ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता पापं शुभं फलम् । सहायद्वययुक्तश्च जातो बन्दिजनोऽधुना ॥ ५ ॥
 शतद्रोश्च समीपे तु गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायादयोऽल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजाचक्रः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविवर्जितः । ग्राममेव यः सहायोऽभूत्तोऽत्र पुत्रविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहजः पृच्छकस्यापि मृतो भ्राताऽधुनाण्डजाया स्त्री प्राक् तु सहायासीत्कनिष्ठा साप्पपुत्रिणी ८
 अत्र जन्मनि भार्या सा गर्भं नैव दधात्यसौ । लक्षणेराङ्कितं सर्वदेहि गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुःशृङ्गलात्मकम् ॥ १० ॥
 तदर्धार्धपलैर्वापि द्विजाय विधिपूर्वकम् । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः पुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥ ११ ॥
 कलशे स्थापयेत्तस्मिन् नानाऋग्भिश्च प्रयुजिते । तदग्रे होमयेद्धोमांस्तिलानष्टाक्षरेण तु ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं यः कुरुते सूरः मुच्यते भूगहयया ॥ १३ ॥
 पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डजः । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन प्रायश्चित्तं खगेश्वर ॥ १४ ॥
 तस्य जीवेच्च संतानं भविष्यति न संशयः । पञ्चाशदष्टवै तु रिष्टं चाकूतनैष्कृतेः ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिमितायुः कीर्तितं मया । ज्येष्ठकृष्णवतुः इयां निर्माणं कथितं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासत्सत्रियः काश्चिज्जाङ्गले च प्रतापवान् । धर्मशालाक्रियाक्षो ब्राम्हण्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे मृत । पूर्वस्वर्गो च विप्रैः श्रद्धापूर्वेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मणां धारितो गर्भः कामलाभेन नश्यत् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासद्भिर्भक्ष्यं पातनम् । ततो लोकमयात्सूतं विषं मुक्तां तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भे चोत्पातपीडनत् । सहायैकपुत्रेनैवं कृतं प्राक्षर्गं दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः सहायादयो हि बाहुजः । गत्वा चान्द्रमसं लोकं मुक्ता भोगांश्च शायतान् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता नरकांश्चातिदारुणान् । महापापकृताहोपादातेषां क्षत्रियादयः ॥ ७ ॥
 शतद्रोः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रश्चात्र जन्मनि ॥ ८ ॥

सुकर्माभिरतः साधू रक्तः श्यामश्च मध्यमः । धनो सुधीः पितृभक्तोऽनेकस्त्रीभोगसंयुतः ॥ ९ ॥

आद्यन्तसुखयुक्तश्च मतिमोल्लोकविश्रुतः ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसम्वादे कर्मविपाके अष्टाध्यायोऽष्टमस्तथाविच्छेदशततमः ॥ २७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगण्डगलो द्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्पतीकरं वक्ष्यामि शृणु चाण्डज ॥ १ ॥

अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतापे गुरुस्तथा । शिष्यो गुरुं वञ्चयित्वा योऽधीते तस्य तस्य च ॥ २ ॥

जायते गलगण्डारुहो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अमह्यमक्षपापी वा गण्डमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं वा वज्रं मौक्तिकमेव च । वैदूर्यं पुष्परामं च वज्रं मारकतं तथा ॥ ४ ॥

यमिर्मालां प्रकुर्वीत तत्र मध्येऽत्र राजतम् । अलमे मौक्तिकं मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यस्यत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ६ ॥

यद्वा तद्वर्गमेवं स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्वाह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ७ ॥

आचार्यस्तु शुचिर्दत्तः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतवित्तोपसंपन्नः सर्वप्राणिहिने रतः ॥ ८ ॥

एवंविधं पूजयित्वा वस्त्रमास्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तेन समिधाज्यचक्रकटम् ॥ ९ ॥

आसत्येन तथा मन्त्रः सोमराजानमित्यपि ।

मन्त्रः ।

“मालेयं सर्वदैवत्या ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥ १० ॥

इन्द्रादिलोककालैश्च तथा सर्वांगमैतपि । इयं मे कण्ठमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् ॥ ११ ॥

ब्राह्मणेभ्यः प्रदानात्तु गलगण्डं व्यपोहतु ।” ग्रहशान्तिः कृता येस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाः ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसम्वादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकोनशीत्यधिकविंशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो मुञ्जानरतयेव हि । मुंके स पाटलतनुः पिच्छोद्रेकी च जायते ॥ १ ॥

प्राणवानपि वा दद्यात्तिलान्वेदविदे तथा । मेन सूक्तेन विमन्त्र सर्पिषा मधुसूदने ॥ २ ॥

सहस्रं जुहुयादन्नं मम प्रीतिर्यत्र च । चाण्डालादिवचः शृण्वन् भोजनं दीपजं मतम् ॥ ३ ॥

अथ वृद्धगौतमवचः ।

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्गमज्जदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसम्वादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकोनशीत्यधिकविंशततमः ॥ २८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिमांसानां भक्षकः स्फोटवान्भवेत् । पार्श्वयोस्तत्त्रित्यथ कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥

चाण्डालकृत्वापीषु तडागे कूपकादिषु । स्नानं पीता च सर्वाङ्गे दाहवान्द्विस्तपादयोः ॥ २ ॥

स्फोटयुक्तश्च स भवेत्कृच्छ्रं सान्त्वनं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छक्त्यानुसारतः ॥ ३ ॥

१ प्रीतिवानपि भवेत्-खपु० । २ यमसूक्तेन इति-खपु० । ३ भोजनं कालकामतः-खपु० ।

अवमन्य तु भर्तारं जारमालिङ्गयतेऽनघ । सार्धं क्रीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यापि ॥ ४ ॥
नस्यास्तु स्तनयोः स्फोटो जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्तं स्रवति तद्गोगस्य प्रशान्तये ॥ ५ ॥
दद्याद्वा पञ्चलवर्णं हरिद्रां धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पुजयेच्च धने सति ॥ ६ ॥

निष्कद्वादशकं दद्याज्जपेन्नामप्रिसृक्तम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाय एकाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिर्देशाया गोः पीत्वा पयः स स्फोटवान्भवेत् । उपवासत्रयं कुर्याद्भोग्येर्द्विंशतिं द्विजान् ॥ १ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टायोऽष्टीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवानां ब्राह्मणानां वा धनाहरणतस्तथा । स्वामिद्रोहाद्वातारोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥

कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् ॥ २ ॥

[अत्र हिरण्यदानं कर्मविपाके ।]

शुर्वप्रीतिकरो यस्तु वातारोगी भवेन्नरः । नामत्रयेण कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥
होमयित्वा पराश्रं तु भुङ्क्ते वस्तु विगर्हितम् । सोमादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥

कुर्यात्सारस्वतं मन्त्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् ॥ ४ ॥

अनिच्छतीभिच्छती यासुपभुङ्क्ते परस्त्रियम् । बलादाक्रम्य स नरः सर्वसन्धिषु वेदनाम् ॥ ५ ॥

तीव्रामामोति रुगिणं चतुर्वातयुता भवेत् । ज्वरी तदुपनुत्त्यर्थं महिषीदानमाचरेत् ॥ ६ ॥

कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् । उद्यन्नद्यजपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् ॥ ७ ॥

नामत्रयं जपेन्मर्त्यां रोगशान्त्यर्थमात्मनः । सहस्रनामकं वापि स्तोत्रं सम्पद्यिष्वानतः ॥ ८ ॥

अच्युतानन्त गोविन्देत्येतन्नामत्रयं द्विज । अच्युतत्रितयावृत्त्या जपेद्भोगस्य शान्तये ॥ ९ ॥

पुरुषसूक्तं जपेद्द्विंशततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

[अत्र महिषीदानम् ।]

सभायां पक्षपाती च जायते पक्षपातकः । स्याच्चतुर्मापकः स्वर्णः सनिष्कष्टश्च एव हि ॥ ११ ॥

योऽकृत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते स्नानहोमजपादिकम् । स द्विक्तरोगसंयुक्तस्तत्पापस्यापनुत्तये ॥ १२ ॥

चान्द्रायणत्रयं कुर्यान्निष्कृच्छ्रांश्च समाचरेत् । ताम्रिवर्णामिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टायैक्यशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाञ्छयते नरः ॥ १ ॥

[तत्र लक्ष्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । पादघातपितृहननार्थमिदं दानम् ।]

लशुनं गृञ्जनं तालफलं वाश्नाति यो द्विजः । स वातपित्तारोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधिव्यतिरेकेण लशुनादिमक्षणे चान्द्रायणम् ।]

१ तदनुप्रीत्यर्थं-कपु० । २ सहस्रेत्यारम्याच्युतेत्यन्तः पाठः-सप्त० नास्तीति बोध्यम् ।

रक्तवस्त्रप्रवालानां हारी स्याद्रक्तवातवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यादितद्रोगस्य शान्तये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्शीत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रमदाद्यस्तु कृत्वोषधमथान्यथा । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥
कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्ये तथा ब्राह्मणभोजनम् ॥ २ ॥

[गोदानम्]

मद्यपो रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्सर्पिषो घटम् । मधुनोऽर्धघटं चैव सहिरण्यं विशुद्धये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऋषुहारी च पुरुषो जायते श्लेष्मणः सदा । उपोष्य दिवसं सोऽपि दद्यात्पलशतं ऋषु ॥ १ ॥
नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । परामर्षं समाप्नोति चेत्याह भगवान्यमः ॥ २ ॥
तच्छान्तये मासमेकं यावत् भक्षयेन्नरः । सहस्रनामपाठश्च होमश्चाष्टोत्तराद्युतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षडशीत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धूर्तोऽपस्माररोगी स्यात्स तद्वोषोपशान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा धेनुं दद्यात्सदक्षिणाम् ॥ १ ॥
[ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रप्रकरणे दर्शितम् ।]
सुरौ यो गर्भवद्गृष्टा प्रतिकूलं समाचरेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चान्द्रायणं नरः ॥ २ ॥
[विनायकप्रतिमादानम् ।]
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च सततं पुरुषः शीर्षरोगवान् । सीसं पलशतं दद्यादुपोष्य स तु वासरम् ॥ १ ॥
शुरूपरोधी शिरसि रोगवाञ्छायते नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापि वा ॥ २ ॥
औषधानि प्रदद्याच्च तिलपात्रं तथैव च । प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकारणात् ॥ ३ ॥
शिरोरोगयुतो भूयोचलिष्कृतिरयोच्यते । गोहत्यायां व्रतं कुर्यात्पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ४ ॥
[कूष्माण्डसंभवः ।]
ब्रह्मचारी यदाश्नीयाद्विप्रपात्रे विशेषतः । एकांशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥
अक्षीभ्यान् इत्येव सूक्तमष्टोत्तरं शतम् । जपेच्चरुघृताभ्यां यो जुहुयाच्च तथैव हि ॥ ६ ॥
[भिन्नपात्रे भिन्नकांसे भोजनमित्यर्थः ।]
औषधस्यापि हरणात्सूर्यावर्तेः प्रजायते । तेन सूर्यः प्रदातव्यो निष्कैकस्य यथाविवि ॥ ७ ॥
[अत्र चोपवीतदानं शंसन्ति ।]
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकाद्विंशततमः ॥ २८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मकर्मोप्युपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा परेषां यः प्रकाशयेत् ॥

स भवेत्पूतिवक्रस्तु कुर्याच्चान्द्रायणं व्रतम् ॥ १ ॥

धूपसूक्तचन्दनादीनि सुगन्धीनि च शक्तितः । दद्याद्विधाय पञ्चाशद्वाह्मणान्मोजयेत्तथा ॥ २ ॥

अनु च ।

परवाचां विघ्नकर्ता मुखरोगी प्रजायते । कर्मोद्धाटनतोऽन्येषां मुखरोगः प्रजायते ॥ ३ ॥

मुक्तं मार्जारसंसृष्टं मुक्ता दुर्गन्धवान्भवेत् । पीत्वा त्रिरात्रं गोमूत्रं मोजयेद्वाह्मणत्रयम् ॥ ४ ॥

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेद्भक्त्ररोगी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥

कुर्यात्कूष्माण्डहोमं च गायत्रीमयुतं जपेत् । दद्याद्विरण्यं ब्रह्मिश्च मुखरोगस्य शान्तये ॥ ६ ॥

वाग्विरोधं गुरौ कृत्वा मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दानेन विहितो गजरूपकसाङ्गतः ॥ ७ ॥

[स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्वान्नहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायत्र्याः स जपेष्टमं दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकरणात्सर्वदानृतभाषणात् । जिह्वाच्छेदात्तथाऽन्येषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥

जिह्वारोगी भवेदास्ये व्रणी चैवाभिजायते । पराकृष्टितयं चैव होमः कूष्माण्डसंहकः ॥ ३ ॥

कयानश्चित्रसूक्तस्य जपहोमस्तथैव च । ब्रह्मादीनां तथा दानमौषधस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥

इत्यसौ छर्दिरोगी स्याद्वां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ५ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमन्त्रजपश्च समुच्चीयत इति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमाज्जहरणे चैव दन्तपीडा प्रजायते । सं दद्यादाग्निनौ हेमनिष्कद्वयविनिर्मितौ ॥ १ ॥

सूकरे निहते चैव दन्तुरो जायते नरः । सं दद्याच्चद्विशुद्धचर्चं घृतकुर्मं सदक्षिणम् ॥ २ ॥

सुरापी श्यावदन्तः स्यात्प्राजापत्याष्टकं चरेत् । शर्करायास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥

जपित्वा तु महारुद्रं दशांशं जुहुयात्तिलान् । ततोऽभिषेकः कर्तव्यो मन्त्रैर्यारुणदैवतैः ॥ ४ ॥

[आत्मसमाः शर्करातुला दद्यादित्यर्थः ।]

मंत्रः ।

“त्वं तुले सर्वभूतानां परिमाणं प्रकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारादुद्धरस्व नमोऽस्तुते” ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां तर्ककरणान्निष्ठुरोक्तिः प्रजायते । खरोक्तिहास्यकरणाद्वाद्यान्मौक्तिककाञ्चने ॥ १ ॥

[खरोक्तिर्नीरसोक्तिः, गर्दभस्य खवद्रवो यस्य, स्वपरोद्देगजनकस्य वा ।]

शूको भ्रातृवशाच्चैव तस्येयं निष्कृतिः परा । तेन कर्मविशुद्धचर्यं व्रतं चान्द्रायणत्रयम् ॥ २ ॥
व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे वस्त्रेण तद्भुतम् ॥ ३ ॥
इमं मन्त्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदैवते । दुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि ।” ॥
स्वरोपघाती वाचां च हर्ता मूकः प्रजायते ॥ ५ ॥

[वाचां हर्ता गुर्वनुज्ञापृते वेदादिहर्ता पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलाधेन तदर्धतः । यथास्वविभवं सम्भग्वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ६ ॥
रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य ताम्रपात्रे परित्यजेत् । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं विदुः ॥ ७ ॥
आढकद्वितयं मानं तिलराशौ प्रयत्नतः । उपचारैः षोडशभिरभ्यर्च्य सर्वशास्त्रवित् ॥ ८ ॥
रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणानेन पूजयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोरोमितनाभिज । अतिप्रीतिकरो भानोस्तथा रुद्रस्य चैव हि ॥
पूजां मम गृह्णाण त्वं सर्वकेशविनाशक” ॥ १० ॥

आग्नेय्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मन्त्रपूर्वकः । समिदाज्यतिलैश्चैव समिधाष्टाक्षरेण तु ॥ ११ ॥

[चित्रमित्यनयार्चा ।]

तस्मै हुतवते पद्मं दद्यात्समृत्वा चतुर्मुखम् । यत्पद्मावाचां निरोधेन वैरूप्यं मम देहजम् ॥ १२ ॥
स्वरोपघातजं तीव्रं दुःखं रोगकरं तथा । तत्सर्वं नाशयन्त्वद्य ब्रह्मविष्णुशिवाग्रयः ॥ १३ ॥
त्रिदशादयश्च ये देवा हविष्मन्तस्तथा भुवि । एवं दत्त्वा तु तत्पद्ममाचार्यायातिभक्तितः ॥ १४ ॥
पृष्ठतस्तु ह्यनुब्रज्य स्वरमेदादिमुच्यते ॥ १५ ॥

[आज्यहोमे ‘चित्रं देवानाम्’ इति मन्त्रः ।]

वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयाद्विजो नरः । अधीतं तस्य नायाति जिह्वायां शवर्लं भवेत् ॥ १६ ॥
अपरिस्फुटवक्त्रो वा जिह्वायां घ्रणवानपि । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ १७ ॥
सूतं ताम्रशिवर्णारण्यं जपेच्चैवायुतत्रयम् । दद्याद्विरण्यं विप्रेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥

[वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति श्रुतकाध्यापक इत्यर्थः ।]

वाग्विरोधं गुरोः कृत्वा भवेद्गृहदवाहः नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसरस्वतीदानम् ।]

उद्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्वरः । स तत्पापविशुद्धचर्यं कृच्छ्रमेकं चरेद्बुधः ॥ २० ॥
कर्पूरस्य पलं दद्यात्सीरद्रज्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥

इति श्रीबृहस्पत्याख्ये कर्मविपाके अथान्यो द्विनवत्याधिकद्विशततमः ॥ २९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लवणस्यापहर्ता च शीर्णघ्राणाद्भ्रिपाणिकः । वर्वरस्वरवांश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥

उद्यन्नद्ययुक्तं चैव जपेत्तिष्ठंस्त्रिरायुतम् । जुहुयाच्चरुसर्पिभ्यां रक्तवासांसि दापयेत् ॥ २ ॥
 दद्याद्देवद्विजगवां कुर्यात्पूजां च शक्तितः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रदातव्यो ब्राह्मणाय प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 परदृष्टिविधानेन भिषङ्मिथ्याचरेण च । कामात्परस्त्रियं हृष्टा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
 चान्द्रायणं पराकं च पञ्चाशद्विप्रभोजनम् । वचोदा इति मन्त्रं तु जपेदाज्यं सकाञ्चनम् ॥ ३ ॥
 दद्याद्विप्राय विधिवन्नेत्ररोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

[एतच्च भोजनं मुद्रप्रधानम् ।]

मुद्रार्जं ब्राह्मणं दद्यान्नेत्ररोगापनुत्तये ॥ ५ ॥

दम्पतिभ्यां प्रवृत्तं तु मैथुनं यो निरीक्षयेत् । स नेत्रपृथयुक्तः स्यादक्षिभ्यामिति मन्त्रतः ॥ ६ ॥
 जपहोमौ च कुर्वीत शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशैः स्नानं स्वेः कुर्याद्विजोत्तमः ॥ ७ ॥
 [अतिप्रचुरदूषिका पूयमित्यभिधीयते ।]

घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संप्रदद्याद्घृतघेनुं विधानतः ॥ ८ ॥
 [अन्धत्वं प्रतिबद्धदृष्टित्वं नोत्पादितनेत्रत्वं राज्यन्धत्वं वा ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहान्यश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ९ ॥
 [चेतनाहीनो निश्चेष्टो निर्बुद्धिश्च, अस्यापि वक्ष्यमाणम् ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत त्रिंशच्छास्त्रविधानतः । व्रतान्ते कारयेन्नावं सुवर्णपलसंख्यया ॥ १० ॥
 स्तम्भं रौप्यमयं चैव ताम्रपात्रं च पूर्ववत् । नौका द्विजाय दातव्या सर्वोपस्करसंयुता ॥ ११ ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिमा च दातव्या सोपस्करोति । उपस्करो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव ।]

नन्त्रः ।

“वासुदेव जगद्वन्द्य सर्वभूताशयस्थित । पापार्णवे सुमग्नं मां तारयाश्रिततारक” ॥ १२ ॥
 इत्युदीर्य प्रणम्याथ ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ १३ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेऽपि ।]

शाकहारी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमणिद्वयम् ॥ १४ ॥
 कपिलाक्षित्वे-

रीतिहृत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्य दिवसद्वयम् । रीतेः पलशतं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १५ ॥
 [रीतिर्नाम ताम्रप्रकृतिको धातुविशेषः पित्तलमिति ।]

उच्छिष्टः सन्य आदित्यं पश्यन्नद्यन्तमम्बरे । मध्यंगतमयास्तं च जातमुच्छिष्ट एव सन् ॥
 नक्षत्राण्यथवा चन्द्रं स भवेन्मन्ददृष्टियुक् ॥ १६ ॥

घृतेन चरुणा नेत्ररश्मिहीनो हुताशने । जुहुयादयुतं सम्यगिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥ १७ ॥
 दद्यादर्जं वरं कृत्वा वासांसि व्याधिशान्तये ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रुनवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्यान्पूर्वं पुरीषं यो दद्मुरोगच्युतो भवेत् । शक्त्या तत्पापशान्त्यर्थं दद्याच्छम्भुं हिरण्यम् ॥ ११ ॥
 देवद्विजगृहे तीर्थे पुण्यस्थाधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं तु द्विभुजाभुमां कुर्याद्विचक्षणः ॥ १२ ॥
 लक्षणैः सोऽपि संयुक्तो वित्तशालिः न कारयेत् । वृषोऽपि रूप्यजः कार्यो घण्टासालंकृतो भवेत् ॥ १३ ॥
 वस्त्रैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्मूलमन्त्रेण पूजयेत् । ततो ब्राह्मणमाहूय दरिद्रं धर्मकोविदम् ॥ १४ ॥
 श्रुतवित्तोपसंपन्नं ज्ञातं चैवात्मवेदिनम् । वस्त्रांशुलीयकैस्तस्य पुजां भक्त्या प्रकल्पयेत् ॥ १५ ॥
 होमं च कारयेत्तेन समिदाज्यतिलैरपि । मन्त्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ १६ ॥

रुद्रगायत्री लिंगपुराणे विहिता यथा—

“ सर्वेश्वराय विश्वे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ ”

यद्वा व्यम्बकमन्त्रेण समिधो जुहुयात्सुधीः । कष्टाद्वेदेति मन्त्रेण जुहुयादाज्यमावृतः ॥ १७ ॥

[मूलमन्त्रः—पञ्चाक्षरी वा रुद्रगायत्री वा ।]

कैलासवासी भगवानुमया सहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो दद्मुरोगमाशु व्यपोहत् ॥ ८ ॥
 ततश्च ब्राह्मणान्स्मर्यक् प्रणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ९ ॥
 एवं दत्त्वा महादानं दद्मुरोगात्प्रमुच्यते । गोप्रहा लूतकी चैव प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ १० ॥

व्रतान्ते मेदिनीं दद्याच्छृणुयाच्चैव भारतम् ॥ ११ ॥

[भूमेरभावे मेदिनीप्रतिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेणेति ।]
 लोहहारी च पुरुषो भवेद्द्वै वर्वाङ्गकः । लोहं पलशतं दद्यादुपोष्य शतवासरम् ॥ १२ ॥
 कारुकाणां वधे कृष्णो रक्षाङ्गश्च प्रजायते । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं दद्याद्द्वै वृषभं सितम् ॥ १३ ॥

[कारुकाः शिल्पिनः ।]

तैलचौर्येण भवति नरः कण्डूयनः सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलघटद्वयम् ॥ १४ ॥
 वस्त्रहारी च शीर्णाङ्गः स प्रदद्यात्सुशोभनम् । हेम निष्कत्रयमितं वस्त्रयुगं च दापयेत् ॥ १५ ॥
 स्वाम्यङ्गनाभिगमने जायते दद्रुमण्डलः । कृत्वा लोहमयीं धेनुं पलषष्टिप्रमाणतः ॥ १६ ॥
 कार्पासमारसंयुक्तां सप्तधान्यसमन्विताम् । दद्याद्विप्राय विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ १७ ॥
 विष्वस्तमार्यागमने गजचर्मं प्रजायते । तत्पापस्य विनाशाय प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ १८ ॥

[विश्वस्तमार्यागमने शुरुतल्पगप्रायश्चित्तादि दोषवशात् प्रायश्चित्तेन निष्कृतिरभिधीयते ।

सा च कृच्छ्रादितपोदानरूपा । तत्र साङ्गं गोदानम् ।]

मयूरघातेन चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमिता देया तेन स्वर्णमयी शिखी ॥ १९ ॥
 हंसघातो भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्वेतमण्डलम् । रौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धये ॥ २० ॥
 अमेध्यस्य प्रदाता च विसर्पिण्याधिमान्भवेत् । मार्सं पयोव्रतं कुर्यादद्याद्धेनुं पयस्विनीम् ॥ २१ ॥

[तत्र सर्पिर्भूतिदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणादुर्गन्धाङ्गः प्रजायते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदेसम् ॥ २२ ॥

स दद्यान्मधुधेनुं च उपोष्याय द्विजातये ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूरीयणसनादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनक्त्यधिकाद्विशततमः ॥ २९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा नरकस्यान्ते पाण्डुकुक्षी प्रजायते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥
[प्रायश्चित्तं पाद्मार्पिकं कुर्वीत पापस्योपभोगेन सप्तत्वात् । पश्चात्कृते प्रायश्चित्ते-]

चत्वारः कलशाः कार्याः पञ्चपल्लवसंयुताः । पञ्चरत्नसमायुक्ताः सितवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥
[अत एव स्थानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन पूरिता युता इत्यर्थः ।]

गजे विनिहते बाधे कृमिकुक्षिः प्रजायते ॥ ३ ॥

मृते भर्तारं या नारी नीलं क्लृप्तं प्रधारयेत् । सा मृता नरकं याति कृमिकुक्षिस्ततः परम् ॥ ४ ॥
[नरकभोगादनन्तरं मनुष्यशरीरमासाद्येत्यर्थः ।]

स नीलवृषभान्पञ्च दद्यान्नान्द्रायणं व्रतम् । कुर्यान्नृशङ्खिणा भोज्या दद्याच्छक्त्या तदौषधम् ॥ ५ ॥
नीलवृषभलक्षणं भगवत्प्रणहरे-

मुक्ता वा स्पृश्यमस्पृश्यं जायते स कृशोदरः । त्रिरात्रं वैष्णवं कुर्यात्पातकादौ प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चमः पञ्चविंशतिशततमः ॥ २९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इक्षोर्विकारस्य हारी भवेदुदरगुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तेन दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥
गुरुमत्यर्थितां यातो गुल्मवाञ्जायते नरः । आचरेत्तन्निवृत्त्यर्थं मासमेकं पयोधनम् ॥ २ ॥
[वातगुल्मवानित्यर्थः ।]

मुञ्चामि त्वेति सूक्तेन धृतेन चरुसर्पिषा । जुहुयादयुतं सम्यग्वात आवातु भेषजम् ॥ ३ ॥
यतस्सूक्तं जपेद्दद्यादन्नदानं च शक्तितः ॥ ४ ॥

[वात आवातित्वि सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तमः पञ्चविंशतिशततमः ॥ २९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनजा रोगा यकृतप्रीहजलोदराः । तेषां प्रशमनार्थाय प्रायश्चित्तमिवं स्मृतम् ॥ १ ॥
एतेषु दद्यादिप्राय जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूप्यताम्राणां पलत्रयसमन्वितम् ॥ २ ॥
भृतकाध्यापको यस्तु कन्यादूषणतत्परः । प्लीहवान्स भवेद्दिमो जपेच्छ्रीसूक्तमेव हि ॥ ३ ॥

अयुतत्रयसंख्याकं ग्रीहोदरविमुक्तये ॥ ४ ॥

यो ब्रह्मविष्णुरुद्राणां भेदं युक्तिकदंबकैः । साधयेदुदरव्याधियुक्तो भवति मानवः ॥ ५ ॥
कुर्यात्कृच्छ्रातिकृच्छ्रे तु चान्द्रायणमथाऽपरम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् ॥ ६ ॥
जपेदयुतसंख्याकमुच्चकचेत्यृचं तथा । राज्ञा कर्मातिरुक्तेन नियुक्तो धर्मनिश्चये ॥ ७ ॥
पुरोहितः स्वाधिकारात्सचिवश्चान्यथाचरेत् । जलोदरत्वमाप्नोति तस्य बक्ष्यामि निष्कृतिम् ॥ ८ ॥
पयसा वर्तयेन्मासत्रितय व्रतमुत्तमम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् ॥ ९ ॥
उदरव्याधियुक्तस्तु भवेद् गुर्वङ्गनागमे । कुर्यात्तु मकरं सम्यग्वाजतं ताम्रमेव वा ॥ १० ॥
[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय दद्यादित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टमः पञ्चविंशतिशततमः ॥ २९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मन्दोदराग्निर्भवति शतिद्रव्येण वै जपेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्सततं द्विजान् ॥ १ ॥

[शतिद्रव्यं कदन्नमिति पाठः ।]

गोमांसखादको मन्दजठराग्निर्भवेन्नरः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमापयति यः पुनः ॥ २ ॥

स मन्दाग्निर्भवत्येव मृतकः स्वल्पकालतः । अग्निमान्द्यं भवेत्तस्य यस्त्रेताग्निविनाशकः ॥ ३ ॥

[तत्र भेषदानं स्वर्गस्य तण्डुलदानं च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहर्ता त्वजीर्णान्नो भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवासत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमथापि वा ॥ ४ ॥

जुहुयाच्चरुसर्पिर्भ्यामग्निमग्नीदृच्छया । परान्नविघ्नकरणौदजीर्णमपि जायते ॥ ५ ॥

लक्षहोमं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथ्यायो नवनवत्यधिकाद्द्विशततमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुणा नातुयातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥

[चरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

वध्याग्ने तत्प्रतीकारं शुद्धकांस्यमयीं दृढाम् । शोमनां कारयेद्वष्टां शुमरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥

पलैस्तु कुर्याद्द्विशत्या त्रिंशत्या वा तदर्धतः । सुस्वरां चायतौ श्लक्ष्णां पञ्चगव्येन द्वापयेत् ॥ ३ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवीतां तण्डुलोपरि विन्यसेत् ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देयं मन्त्रस्तु ब्रह्मज्ञानमिति ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहांश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥

[अस्य प्रायश्चित्तं नेत्ररोगहरणप्रकरणेऽन्वत्वहर प्रपञ्चितम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अथ्यायिद्विशततमः ॥ ३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रः प्रजायते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शास्त्रदृष्टेन वर्त्मना ॥ १ ॥

[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैकादशप्राजापत्यादिप्रतरूपा । अपरा प्रतिमादानजप-
होमब्राह्मणभोजनरूपा ।]

स्थापयेत्कुम्भमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छन्नं नीलमाल्यविभूषितम् ॥ २ ॥

तस्योपरि न्यसेद्देवं लोहपात्रे प्रचेतसम् । सुवर्णनिष्कषट्केन निर्मितं यादसां पतिम् ॥ ३ ॥

यजेत्पुरुषरूपेण वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[वरुणमूर्तिः पाशवदकरा मकरवाहना च भवति ।]

“यादसामधिपो देवो विधेयमपि पावनः । संसाराद्विकर्णधारो वरुणः पावनोऽस्तु मे” ॥ ५ ॥

इमं मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्वा मूत्रकृच्छ्रप्रशान्तये ॥ ६ ॥

१ स्वल्पकमयात् इति-कपु० । २ हृणात् इति-कपु० । ३ पितृत्वचेतनाहीनोहीनो मातृत्वजायते इति-कपु० ।

पशुयोनौ च गमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव स दद्यादात्मशुद्धये ॥ ७ ॥
तत्र तिलपात्रदानमाह ।

ताम्रपात्रे तिलान्कृत्वा पलषोडशकल्पिते । सहिरण्यं स्वशक्त्या वा विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ ८ ॥
नाशयेद्विविधं पापं वाङ्मनःकायसंभवम् । तिलपात्रं त्रिधा प्रोक्तं कनिष्ठाधममध्यमम् ॥ ९ ॥
स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमे तद्वत्सुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १० ॥
मत्सरी गुरुणा यश्च विधवामविगच्छति । समवेन्मूत्रकृच्छ्री तु गुरुतल्पार्धमाचरेत् ॥ ११ ॥
[गुरुतल्पार्धप्रायश्चित्तं पाङ्कवार्षिकमित्यर्थः । पञ्चदानं वा देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमने जायते चाश्मरी गदः । स तु पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १२ ॥
[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विप्राय विदुषे मधुधेनुं यथोदितम् । तिलद्रोणशतं चैव हिरण्येन समन्वितम् ॥ १३ ॥
दुग्धचौरस्तु पुरुषो जायते बहुभूत्रवान् । स दद्यादुग्धधेनुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १४ ॥
सोदर्यागमने रोगो जायते बहुभूत्रता ॥ १५ ॥

[पराकाक्षितयं ब्राह्मणभोजनं सहस्रात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तितः पाठः कार्यः ।]
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकात्रिशततमः ॥ ३०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालीगमनात्सर्वः प्रमेहव्याधिमाम्भवेत् । क्षुत्पिपासातुरश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्यवमध्यं तथा पदम् । तिर्यग्गामी सशूलेन प्रमेहेन युतो भवेत् ॥ २ ॥
कुर्यात्सान्तपनादीति प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वव्यवायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ ३ ॥
वातप्रमेहयुक्तः स्यात्कुर्व्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ४ ॥
पितृभार्याभिगामी च जलमेही नराधमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यविश्रुमेहीति निश्चयः ॥ ५ ॥

[पितृभार्या सपत्नजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं क्रमादत्र षड्वर्षाण्यथ पञ्च च । अब्दमित्याचरेत्सम्यक्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
ब्राह्मणः स्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । धेतुं स्वर्णमयीं कुर्यात्पूर्वेण विधिना ततः ॥ ७ ॥

[तत्र विष्णुप्रतिमा यथोक्तदानम् ।]

मंत्रः ।

“चक्रं सुदर्शनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हरतु क्षिप्रं विष्णुर्गरुडवाहनः ” ॥ ८ ॥
तपस्विनीप्रसङ्गेन प्रमेहो जायते गदः । मातुं रुद्रजपं कुर्याद्दद्याद्भक्तं च काञ्चनम् ॥ ९ ॥
[प्रसङ्गेन गमनेनेत्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्याधिकात्रिशततमः ॥ ३०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेद्यो हि लिङ्गं तस्य विनश्यति ॥ १ ॥
चाण्डालीगमने चैव हीनकुष्ठः प्रजायते । तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं कुम्भमुत्तरतो न्यसेत् ॥ २ ॥
[उत्तरतः शुद्धलिप्तदेशस्थोत्तरदिग्भागे उदकादिपूरितं कलशं स्थापयेत् । कलशस्यापनविधित्यर्थः ।]

कृष्णवस्त्रसमाच्छन्नं कृष्णमाल्यविभूषितम् । तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रे देवं धनेश्वरम् ॥ ३ ॥
सुवर्णनिष्कपद्मेन निर्मितं नखाहनम् । यजेत्पुरुषसूक्तेन वनदं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत्पूजयेत् ।]

“निधीनामधिपो देवः शङ्करस्य प्रियः सखा । स देवाधिपतिः श्रीमान्भम पापं व्यपोहतु” ॥ ५ ॥
इमं मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुक्षी लिङ्गनाशी च शुद्ध्यति ॥ ६ ॥
दुष्टवादी तु षण्डः स्यात्स दद्याच्च द्विजातये । रूप्यं पलत्रयं दुग्धघटत्रयसमान्वितम् ॥ ७ ॥
नृपो भृत्यादिहस्तादीनपराधं विनैव यः । छेदयेत्तस्यं देहस्तु भवेद्दग्ध इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापृष्ठसदृशश्च सत्रणश्चापि जायते । रुधिरं प्रसवेत्पश्चात्तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ ९ ॥
शतरुद्रं जपेत्सम्यगष्टोत्तरसहस्रकम् । यतिचान्द्रायणं चैव कुर्याद्दद्याच्च गां ततः ॥ १० ॥
जायते वृषणौपम्यव्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं मुच्यते रुद्रसंहिताम् ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायव्यधिकारिशततमः ॥ ३०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरालये जले मार्गे सकृद्विष्टां करोति यः । गुदरोगो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
मांसं सुरार्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । प्राजापत्येन चैकेन शमयेद्गुदजा रुजः ॥ २ ॥

[यद्यपि सुरार्चनमिति सामान्येनाभिहितं तथापि सूर्यप्राधान्येन रुद्रविष्णू पृथग्यौ ।
‘अरोग्यं भास्करादिच्छेत्’ इति स्मृतिः ।]

प्रसवगुदरोगे ।

विष्णुत्रोत्सर्जनं कृत्वा यः कृत्वा शौचकर्म तु । मुञ्चे जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्स प्रसवागुदः ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकः । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तथा च क्षीरसर्पिषा ॥ ४ ॥
अक्षीम्भामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाद्भविः । उद्यन्नद्यतृचं चैव जपेत्पूर्वोक्तसंख्यया ॥ ५ ॥

अध्यापयेच्च जुहुयाज्जपेद्दाशौयुतो भवेत् ॥ ६ ॥

[तन्निवृत्तौ प्रकुर्वीत कण्ठं चैव विष्णुहृदयं जपेत्तथा]

ताम्रभिर्वर्णामिति च जपेत्सूक्तं समाहितः । हिरण्यं सप्तृतं दद्याच्छ्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ७ ॥

[तत्र धेनुदानं च प्रशंसन्ति बोधायनः गोपालदानम् ।]

दानमन्त्रमाह ।

“वर्हापीडकसंयुक्तं वेषुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परिवृतं वनपुष्पावतंसकम् ॥
ददामि प्रीतये तस्य सर्वपापहरं परम्” ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाके अध्यायव्यधिरुधिकारिशततमः ॥ ३०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्ताग्निं शमयेद्यस्तु सोऽग्निसारयुतो भवेत् । अग्निरश्मीत्पृथं जप्त्वा दशांशं जुहुयात्तिलान् ॥ १ ॥
सर्पिषा चाहुतं दद्याद्विरण्यं ब्राह्मणाय च ।

[स्मार्ताग्निरौपासनाग्निः ।]

१ मुक्तस्तु भवेद्दग्धी विवा—खपु० ।

अत एवासुमादाय चित्तं त्रैमासि दम्पत्योरनुकूले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्त्यनु-
सारेण पूजां विधाय ' पुत्रकामनया हरिवंशश्रवणं करिष्ये ' इति संकल्पयेत् । ' दम्पत्योः
श्रवणकर्तृकत्वेन करिष्यावहे ' इति प्रयोगो वा । अन्यतरकर्तृकत्वे कारयिष्ये एवं संकल्प्य ।
श्रुताध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणं विभवानुसारेण वस्त्रशुद्धिकाकुण्डलादिभिः संपूज्य तं श्रवणे वृणु
' एभिश्चन्दनताम्बूलादिभिर्हरिवंशश्रवणे त्वामहं वृणे ' इति प्रयोगः । ततश्च प्रतिदिनमन्य-
सनप्रतिबन्धे स्नातावलकृतौ दम्पती तदेकाचित्ततया शृणुयाताम् । नारिकेलपूगादिनां
शमदमर्वान्प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् । अन्ते च स्वलंकृतां गां पयस्विनीं सवस्तां
स्वर्णशृङ्गीं रौप्यखुरां ताच्चपृष्ठां कांस्यदोहनां सक्त्रां सदक्षिणां च दद्यात् । संकल्प्य
स्वर्णादिमहादानानि दद्याद्यथाशक्ति । गोदानमन्त्रः गोदानविधौ । विनायकशान्तिस्तु
शान्तिसारे । प्रकृतमनुसरामः । ब्राह्मणोद्वाहनमेकं प्रायश्चित्तम् । अपरं हरिवंशश्रवणं परिशेषा-
न्महारुद्रं रुद्रमपि तृतीयं प्रायश्चित्तम् । अत एव वचनस्थिताः स्वशब्दार्थाः । एतानि त्रीण्यपि
शक्त्याद्यपेक्षया व्यस्तानि समस्तानि वा योज्यानि । महारुद्रलक्षणं दशांशहोमप्रकारो रुद्रानु-
वाकानामार्यादिसर्वपरिभाषा रुद्रविधाने समुपवर्णिता । एकादशपशून् परश्व गौः रुद्राय
गामिति श्रुतौ । दुर्मेनाश्चैव जायेत तस्य निष्कृतिः परा ।

कृच्छ्रचान्द्रायणे कुर्याद्धोमः कूष्माण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमविधिश्च स्वर्णदानं तथा परम् ॥ २ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं कुरीत यत्नतः । सहस्रनामजापी च न चेदेवं विशुद्धयति ॥ ३ ॥

एतान्यष्टकादिश्राद्धरहितादीनि पञ्चापि पृथक्पृथक्निर्मितानि । अतो यावद्ब्रह्माधिर्मोक्तस्तद्
तसहस्रनामस्तोत्रं पठेत् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्विधा तु या वन्ध्या भवेद्वत्सवियोजनम् । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं निबोधयेद् ॥ १ ॥
मृतवत्सा भवेत्काचित्काचिदेकप्रसूतिका । कन्याप्रसूतिरूपा च काकवन्ध्या चतुर्थिका ॥ २ ॥

[अप्रसूतेत्यर्थः]

सर्वस्ताः पापघोरेण जायन्ते पूर्वजन्मानि । मृतवत्सा द्रव्यहरणादेकसूताऽमुघातनाद् ॥ ३ ॥
कन्याप्रजर्णसंवन्धात्काकवन्ध्याविरोधतः ।

[तत्र स्वर्णधेनुदानम् ।]

हिरण्येन यथाशक्त्या सवस्तां कारयेद्द्वद्वाम् ॥ ४ ॥

वेतुं यत्नेन वत्सं च पादेन गुरुरब्रवीत् । धेनुं रूप्यखुरां रत्नं तस्याः पुच्छे नियोजयेत् ॥ ५ ॥
घण्टा गलेन बध्नीयात्ताम्रं पृष्ठे निधापयेत् । सर्वोपचारैः षोडशभिर्निवेद्यं पायसं भवेत् ॥ ६ ॥
मोदकं च तथा पूषं गुडं लवणमेव च । जीरकं च सुविस्तीर्णं शूर्पं वेणुमये द्द्वे ॥ ७ ॥
धेनोरेवं प्रदातव्यं ब्राह्मणस्त्रिषु चैव हि ।

[मोदकादिपरिपूर्णपात्राणि पडशै दश वा दद्यात् ।]

ब्राह्मणं सर्वशास्त्रज्ञं कुशलं धर्मवेदिनम् ॥ ८ ॥

विद्याविनयसंपन्नं शान्तं च विजितेन्द्रियम् । अलोलुपं सर्वजनप्रियं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥
आहूय भक्त्या संपूज्य वस्त्राद्यैर्गन्धपुष्पकैः । तेनैव कारयेत्पूजां मातृतो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥

होमं च कारयेत्तत्र समुच्चार्य ततः पुनः ।

“अस्य गौतम ऋषिर्धेनुर्देवताऽनुष्टुप् छन्दः । विनियोगः ।”

प्राङ्मुखत्वायोपविष्टाय प्रदद्यात्तामुदङ्मुखः ॥ ११ ॥

मन्त्रेणानेन विधिवत्पुच्छे हस्तं निधाय च ।

सार्धद्वयेन ।

“धेनुर्थागिरसामन्त्रेण प्रतिष्ठा मुरमेश या । दुहिता या तथा भानोरग्रेष्व वरुणस्य च ॥ १२ ॥

याश्च गावः प्रवर्तन्ते वनेषूपवनेषु च । ग्रीणन्तु ता मम सदा पुत्रपौत्रसुखप्रदाः ॥ १३ ॥

प्रयच्छन्तु दिवारात्रमविच्छेदं च शान्तये ।” एवं दत्त्वा च तद्दानं प्रणिपत्य विसर्जयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्विंशतिशततमः ॥ ३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

[अत्र कर्माणि स्त्रीपुंसयोर्मिलितयोः प्रत्येकं वा यथा नियतमधिकारः । अथ गर्भस्त्रावे-
यज्ञोपवीतदानम् ।]

स्ववर्गमा भवेत्सा तु बालकं हन्ति या विधैः । यज्ञोपवीतं कुर्वीत काञ्चनं तु स्वशक्तिः ॥ १ ॥

अत्यन्तवर्णापेक्षेण राजतं चोत्तरीयकम् । पलार्धेन तदर्धेन तदर्धेनाथवा पुनः ॥ २ ॥

ग्रन्थिप्रदेशे देयं तु मौक्तिकं वज्रमेव च । प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन गायत्र्या तान्नमाजने ॥ ३ ॥

द्रोणप्रमाणं तस्मिन्सु निःक्षिपेत्तद्विप्रमध्यतः । तान्नस्योपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुपूजितम् ॥ ४ ॥

गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्नैवेद्यैरपि भक्तिः ॥ ५ ॥

[वधि तान्नमाजनोपरि आज्यं तत्प्रमाणं यथालामोपपन्नं वा आज्यमुपवीतं स्थाप्यं
महोत्तरीयं च ।]

ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् । तिलैराज्येन मधुना मिश्रैरष्टोत्तरं शतम् ॥ ६ ॥

तस्मै हुतवते देयं वस्त्राद्यैः पूजिताय तु । मन्त्रेणानेन विधिवत्प्राङ्मुखत्वायोपवीतकम् ॥ ७ ॥

“उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विधृतं पुरा । भवनौकाप्रदानेन गर्भं संधारयाम्यहम् ।” ॥ ८ ॥

[अयमर्थः—संसारे द्विजकर्मा ।]

घनान्यन्यब्राह्मणेभ्यस्तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुव्रज्य तथा कार्यं प्रणिपत्य समापयेत् ॥ ९ ॥

गर्भसावकग्राहोषादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

[अस्मिन्कर्माणि स्त्रियोऽधिकारः ।]

मासोपवासिनी नारी यतः प्रस्त्रावेयेद्यदि । यदि संपर्कदोषेण जायत सान्यजन्मनि ॥ ११ ॥

स्वद्रक्ता सदा योनौ तन्निष्कृतिरिहोच्यते । मासोपवासं कुर्वीत तथा मासं पयोव्रतम् ॥ १२ ॥

क्षीरं मुष्णाति या नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । जन्मान्तरे तु तस्या वै क्षीरं न वितरेत्स्तने ॥ १३ ॥

क्षीरान्नं भोजयेद्विप्रान् साज्यं सप्रधुमण्डकम् । अनुलिम्पेच्च तेनैवाक्षिदिगन्तः स्वशक्तिः ॥ १४ ॥

विप्रपादोदकैश्चापि क्षालयेत्कुचमण्डलम् । सुरामांसघृतक्षौद्रघृतैर्वा गन्धपुष्पकैः ॥ १५ ॥

भूतेभ्यश्च बलिं दद्याद्भूतान्यत्र च संकृणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमाल्यो ह्यचिन्तकः ॥ १६ ॥

भूतमैष्यः स्वशक्तिश्च भूतानां पञ्चकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मन्त्रादीनां विशेषणम् । अत्र सुरादीनि बलिद्रव्याण्यविहितानि तेषु ब्राह्मणा
दिभिर्निषिद्धान्येवाग्राह्याणि ।]

ज्येष्ठभ्रातृवर्गदे तु यो वेदहति च स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीक उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥

प्राजापत्यत्रयं कुर्यादैवं च त्रयमेव च । तामग्निरिति चाचैनं चरुणाष्टोत्तराशुतम् ॥ १९ ॥

जुहुयाद्भोज्येद्विप्रानेवं पापादिमुच्यते ॥ २० ॥

मित्रमार्याभिगामी च मृतभार्योभिजायते । तस्य पापविशुद्धचर्यं द्विजमेकं विवाहेत् ॥ २१ ॥

धर्मपत्न्यां सुव्रतायां मुखमैथुनकारिणः । पत्न्या विराक्तिर्मवाति सुवर्णकलशेन सः ॥ २२ ॥

उमामहेश्वरं देवं रुद्रैकादशनीजपम् । स्नापयेच्छ्रद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नाम्बुधारया ॥ २३ ॥

[त्र्यम्बकमिति मन्त्रः । अथ यथाशक्त्यां सुवर्णेनोमामहेश्वरप्रतिमां रजतवृषारूढां कारयित्वा स्थापयित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ दारिद्र्यहरधनद्यूतदानम् ।

दरिद्रो जायत प्रत्यो दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं सावेत येन कारिणा तच्छृणु प्रभो ॥ २४ ॥

पलार्घ्येन तदर्घ्येन चतुर्थांशेन वा पुनः । धनदस्य प्रतिपूर्तितं कुर्याद्धेममर्थां शुभाम् ॥ २५ ॥

द्विभुजां बाहूनापेतां नयनानन्दकारिणीम् । शङ्खखण्डनिधिम्यां च युक्तां तच्छङ्खखण्डयोर्द्वयोः ॥ २६ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परीमाणं भवेद्भोज्यमितं शुभम् ॥ २७ ॥

ऋणं दत्त्वाधिकां वृद्धिं गृह्णीयाद्यश्च योभयम् । उत्पादयति चान्येषां पाषाणेन प्रहारतः ॥ २८ ॥

[अथिद्विग्रहणं नाम शास्त्रव्रतादिग्रहणम् । भयमुत्पादयतीति निमित्तमन्तरेण भयोत्पादनम् ।]

तलप्रहारकृच्चैव जातो वै धनिनां कुले । धनेन रहितः प्रायो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥

महाक्लेशो बहुद्वेगी उदावर्ती भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ३० ॥

कुर्यादिष्टचरुभ्यां च होमो व्याहृतिभिस्तथा । यत्किंचिदमितं सुक्तमयुतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥

अन्यायवृत्तिनृपतेः सेवनाद्विप्रहिंसनात् । महादानसमादानाद्गुरुभार्याविमर्दनात् ॥ ३२ ॥

दंष्ट्रिभ्यश्चाथ मरणादपमृत्योश्च निन्दया । वेदबाह्यस्य शास्त्रस्य पाठनात्कर्मसेवनात् ॥ ३३ ॥

विषोद्वन्धनशस्त्राद्यैर्मरणादपिसौनकात् । उदासीनः सभामध्यमङ्गात्स्त्रीगमनात्तथा ॥ ३४ ॥

श्रुताध्ययनसंपन्नश्रोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासीनः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु वारुणम् ॥ ३५ ॥

परीक्षासमये प्राप्ते भूतकाध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराज्ञां तु स्वर्णापहरणात्तथा ॥ ३६ ॥

अरण्ये निर्जने देशे ब्रह्मरक्षः प्रजायते । गयाश्राद्धं तु कृत्वापि जपहोमादिभिस्तथा ॥ ३७ ॥

देवतातीर्थसेवाभिः कन्यादानेन चैव हि । ब्रह्मरक्षसपैशाचान्मुच्यते मनुरब्रवीत् ॥ ३८ ॥

[ब्रह्मरक्षसत्वं पिशाचस्याप्युपलक्षणम् । तत्र निष्कृतिर्वृहन्मनुष्योक्ता पुत्रादिभिः कार्याः ।]

जपो वेदपारायणं पवमानादिसुक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिस्तोत्रजपश्च होमोऽयुतहोमादिः ।

तत्र गोभूहिरेण्यदानं साङ्गमिति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रजस्वलागामिनं च तदुच्छिष्टस्य भोजिनम् । प्रजाग्रहः प्रगृह्णाति ततः स ज्वरवान्भवत् ॥ १ ॥

अतिसारी च कुष्ठी च गोत्रे सर्वत्र वातवान् । स्त्रियश्चेद्भर्तृनाशः स्यादत्रेयं निष्कृतिः परा ॥ २ ॥

कृच्छ्रं चान्द्रायणं चैव कुर्यात्सातपनत्रयम् । अष्टोत्तरसहस्रं तु सर्पिषा जुहुयात्तथा ॥ ३ ॥

पुनर्मैतुमन्त्रेण जपेत्पुरुषसूक्तकम् ॥ ४ ॥

तत्र बलिदानमाह ।

कांस्यपात्रे नवे व्रीहितण्डुलानाढकोन्मितात् । निक्षिप्य जलकुम्भेन सार्धं नीत्वा चतुष्पथम् ॥ ५ ॥
गन्धपुष्पादिभिस्तत्र समम्यर्च्य बलिं क्षिपेत् ॥ ६ ॥

मन्त्रः ।

“प्रगृह्णीष्व बलिं चेमं प्रजाग्रह महाबल । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं प्रजाग्रह ।” ॥ ७ ॥
रजस्वलां च चाण्डालीं यो गच्छेत्तं ज्वरग्रहः । गृह्णाति तेन सन्तापघोरी भवति मानवः ॥ ८ ॥
चान्द्रायणं सांतपनं कुर्याच्च मधुमिश्रितैः । रसालपल्लवैर्होमो जातवेदसमन्त्रतः ॥ ९ ॥
नाम्नां सहस्रं तु जपेद्युतं जातवेदसम् । शक्त्या हिरण्यदानं च ब्राह्मणान्मोजयेत्तथा ॥ १० ॥
पायसं कांस्यपात्रे तु ध्वजैः श्वेतैः परिष्कृतम् । निक्षिप्य गन्धपुष्पाद्यैर्ग्रहपूजां विधाय च ॥
देवालये क्षिपेद्द्विद्वानिःक्षिपेच्च चतुष्पथे ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“प्रगृह्णीष्व बलिं चेमं दाहरूप महाज्वर । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं महाग्रह” ॥ १२ ॥
तस्करो यो महापाणिर्हिसको निर्दयाश्रयः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

केन कर्मफलेनाहमर्धाङ्गत्वमुपागतः । वक्तुमर्हसि देवेश श्रोतुमिच्छामि यत्नतः ॥ १४ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजस्तपोयुक्तो विरक्तः प्राक्चूडवः । बभूव मातरं त्यक्त्वा ह्येकपुत्रां तपरिवनीम् ॥ १५ ॥
स कदाचित्कुरुक्षेत्रे प्राप्य सूर्यपरायणः । गायत्रीजपमास्थाय तपस्तेपे सुदुश्चरम् ॥ १६ ॥
ऊर्ध्वबाहुरभूत्पूर्वं पुनरासीदधोमुखः । तस्य कर्माद्भुतं दृष्ट्वा पीडिता सा जनन्यभूत् ॥ १७ ॥
वर्जितोऽपि तया तत्र तद्वाचा न कृता रुपा । स्थापयित्वा शिरो भूमौ सोऽर्धङ्गेन तदातपत् ॥ १८ ॥
तस्मै शापं ददौ माता जन्मजन्मनि भो सुत । शरीरमर्धं संप्राप्य ज्वलत्पावकसंनिभम् ॥ १९ ॥
तमोमये महाकाशे गच्छ भ्रमवतां गतिम् ॥ २० ॥

एवं संशापितो विप्रो जनन्या स्वल्पपापकृत् । तत्क्षणादत्यजत्तत्र योगेनात्मकलेबरम् ॥ २१ ॥
प्राप्यैवं मद्विधोल्लोकान् विनतायामिहाण्डज । प्रयागे कश्यपाज्जातः सर्वदेवबलाधिकः ॥ २२ ॥
रौद्ररूपो महाकायो दुर्धर्पोऽर्धशरीरभृत् । संप्राप्य कश्यपाज्ज्ञानं प्राप्तस्त्वं मे पदं ध्रुवम् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

मातृशापप्रतिकृतिं ब्रूहि मे वदतांवर । यत्कृत्वा सर्वसौख्यानि सुलभान्यत्र जन्मानि ॥ २४ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

न काचिन्निष्कृतिः सूत मातुः शापविनाशिनी । तथापि तत्ते वक्ष्यामि शृणु गुह्यं परंतप ॥ २५ ॥
स्यन्दनानि महाबाहो मदीयान्यद्भुतानि च । दुर्लभानि च देवानां गन्धर्वोत्तराक्षसाम् ॥ २६ ॥
तान्यहं प्रेक्ष्य शून्यानि सूत हीनानि काश्यप । तावदेव मया दृष्टस्त्वं मे भक्तिपरायणः ॥ २७ ॥
स्थापितोऽसि रथे यस्मात्सर्वशास्त्रविशारद । नानासौरगणैस्तार्धं ममाश्रोदयकारकः ॥ २८ ॥

त्वां दृष्ट्वा मां प्रपश्यन्तु मूलोकादिसमाश्रिताः । त्वं निष्पापोऽसि पक्षीन्द्र मम सान्निध्यमक्षितः॥
यस्मान्मम पदे प्राप्ते सर्वकल्मषनाशने । जन्तुर्न लिप्यते पापैः पद्मपत्रमिवाम्मसा ॥ ३० ॥
एतत्ते कथितं वत्स तव कर्मफलं त्विदम् । सर्वकर्माश्रयं स्वर्गोपवर्गारुख्यं शुभाशुभम् ॥ ३१ ॥

अतः परं किमन्यत्त्वं श्रोतुमर्हसि तद्वद ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिकत्रिशततमः ॥ ३०८ ॥

अरुण उवाच ।

साक्षाज्जातिस्मरो देव कलौ कोऽपि भविष्यति । प्रादुर्भूतस्तथा त्वं मे ब्रूहि कः पुरुषोत्तमः॥१॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि कथां पौराणिकीमिमाम् । यथा जातः कलौ धोरे साक्षाज्जातिस्मरः प्रभुः॥
तत्र भाद्रपदे मासि कृष्णाष्टम्यां च पुत्रक । मथुरामण्डले पुण्ये निशीथे रोहिणीयुते ॥ ३ ॥
विजयाख्याे सुहूर्ते तु सूर्ये सिंहगतेऽण्डज । भारवतरणार्थाय कंसादीनां वधाय च ॥ ४ ॥
देवक्यां वसुदेवाच्च नररूपी जनार्दनः । शङ्खचक्रधरो देवः श्यामाङ्गः कमलक्षणः ॥ ५ ॥
चतुर्भुजो महाबाहुर्वनमालाविभूषितः । सकौस्तुभो गदापाणिः प्रादुर्भूतो भविष्यति ॥ ६ ॥
अदितिर्देवकी तत्र वसुदेवश्च कश्यपः । ताभ्यां जातोऽण्डजश्रेष्ठ तस्मात्स पुरुषोत्तमः ॥ ७ ॥
स एव जार्ति स्मरति कलौ साक्षात्पतत्रिण । नान्यः कदापि देवोपि शरीरं प्राप्य मालुषम् ॥ ८ ॥
तत्र पुण्यप्रभावेण नानादेवाद्विजार्चनात् । प्राकृताद्वेददानाच्च जार्ति सूर्यारुणात्स्मरेत् ॥ ९ ॥
साक्षाज्जातिस्मरो विष्णुर्यस्मात्स पुरुषोत्तमः । कृत्वाऽद्भुतानि कर्माणि त्रिदशैर्दुष्कृतान्यपि १०
भारोद्धारं पृथिव्याश्च गमिष्यति पदं स्वकम् । तस्य जन्मदिने सूत यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
व्रतोपवासं संपूज्य जन्मविज्ञैर्जनार्दनम् । स गच्छेत्परमं स्थानं यत्र विष्णुः सनातनः ॥ ११ ॥
पुनः कलियुगस्यान्ते स एव भगवान्हरिः । अवतारं स्वकं कृत्वा कल्किर्दत्तं तदादभुतम् ॥ १३ ॥
क्षयं नीत्वा जनान्दुष्टान्मलेच्छान्वर्मपराङ्मुखान् । प्रकाश्य वेदधर्माश्च गमिष्यति परं पदम् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायिकत्रिशततमः ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षीणात्पुण्यादथो कश्चिदपतत्सिद्धपुरात्सुत । स एवाज्यं महाभाग जातश्चैवात्र जन्मनि ॥ १ ॥
देशे गङ्गासमीपस्थे पुण्ये पुण्यजनाश्रिते । महीपालकुलेऽप्युये महोदरः पृथिवीपतिः ॥ २ ॥
लघुस्वरूपो मतिमान् नानातत्त्वचयान्वितः । महामात्यैर्द्वैर्दुर्भुक्तो भूपालानां भयप्रदः ॥ ३ ॥
तपःशेषान्महापुण्यात्सर्वमेतत्फलं सुत । पापावशेषात्पापिष्ठः कामी लोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
धर्मशास्त्रक्रियाहीनः शास्त्रवर्ती पतत्रिण । गङ्गास्नानान्महाबाहो प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
यत्र गङ्गाऽण्डजश्रेष्ठ प्रायश्चित्तं हि तत्र सा । प्रायश्चित्तं परं नैवाशेषपापनिवृत्तनम् ॥ ६ ॥
शिवाराधनजात्पुण्यादत्र जन्मनि सुव्रत । इहैव सर्वसौख्यानि चान्ते रुद्रगणो नरः ॥ ७ ॥
भविष्यति महापुण्याद्भद्रपूजनजात्फलान् । आयुस्तस्य महाभाग पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० दशध्यायिकत्रिशततमः ॥ ३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैलासात्पार्वतीशोपात्प्राप्तजन्मन्यपवर्गजा । बभूव काचिद्वनिता महादानरता सदा ॥ १ ॥
 पार्वत्याः शोभणादत्र यवन्यस्ति पतत्रिण । महाविभूत्या युक्ता सा समस्तैश्वर्यसंयुता ॥ २ ॥
 पृथ्वीपतेः सा पुत्रीयं जाता वै नर्मदातटे । पुत्रप्राप्तविहीना सा देवीशोपान्महासती ॥ ३ ॥
 भक्षनात्तद्व्रतस्यात्र न च पूर्णमनोरथा । सुवर्णवर्णा पद्माक्षी नानामरणशोभिता ॥ ४ ॥
 जाता कुम्भगते लग्ने स्थिते तत्र शनैश्चरे । पञ्चवेदमितायुः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 विधुज्य सर्वभोगान्सा गच्छेत्स्वर्गं महासती । अग्रे जन्मनि सा देवी भविष्यति च बाहुजा ॥ ६ ॥

पत्या सार्व प्रविश्यादौ पुनर्गच्छेच्छिवाल्यम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाके अ० एकादशाधिकविंशततमः ॥ ३११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च मिश्रकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तदगृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषभस्यापि प्राग्भवे विनतामुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्णौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मानि तद् मुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले रम्यपर्वते । षण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्वत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि सुखैश्वर्यधानान्वितः । पापस्यात्रार्जितस्याय प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः षष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्देक ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाके अष्टम्याये द्वादशाधिकविंशततमः ॥ ३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दिकेश्वरसांनिध्याच्छ्रुतो रुद्रगणो महान् । अभिमानान्वितस्तत्र रुद्रभक्तिपराङ्मुखः ॥ १ ॥
 शशो नन्दीश्वरेणाय यस्माद्बुद्धपराङ्मुखः । तस्मात्त्वं यवनो दृष्टो भविष्यसि महीतले ॥ २ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेश्वरः । अपि स्वल्पतरे काले शापान्मुक्तिं ददौ प्रभुः ॥ ३ ॥
 तस्य शापान्महाभाग जन्मन्यत्राजनि स्वयम् । महामुमिमुर्जा वंशे स्म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
 पुष्करात्पाकपरे देशे शुके स्तोत्रे तु लाभगे । मालव्ययोगे विरूपाते सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ५ ॥
 गौरो यशस्वी मतिमान् नानारत्नचयैर्बुधः । गजयूयैः समाक्रान्तो बहुभूपालसेवितः ॥ ६ ॥
 नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगयुतस्तथा । सकलैश्वर्यवित्ताढ्यः स्वेच्छाद्रव्याश्चिताञ्जुजः ॥ ७ ॥
 दातातिशक्तितो लोके धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायश्च न तु पूर्णमनोरथः ॥ ८ ॥
 बहुमृत्युः समायुक्तो यावज्जीवं सुखान्वितः । पञ्चवेदमिमे वर्षे रिष्टं शस्त्रास्त्रवन्वनात् ॥ ९ ॥
 दृढकर्मकृतात्पापाद्बुद्धपूजनमङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मनि विद्यते ॥ १० ॥
 चिद्रमङ्गान्तथा सूत भोमी नीवोष्टमे स्थितः । सूर्यस्यायगताच्छुक्रात्सङ्गनालव्यसंज्ञकात् ॥ ११ ॥

नायुर्दायमवामोति रिष्टान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाके अष्टम्याये द्वादशाधिकविंशततमः ॥ ३१३ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेश श्रुतमेतन्महाद्भुतम् । सदानुगामिनी नायों गतिं मे ब्रूहि मास्कर ॥ १ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं सतीक्ष्य भर्तारं या विशेषं हुताशनम् । सार्वं तेन महापुण्या ज्ञेया सा सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं यात्र विदेशस्थं पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विदेदशौ सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
धर्मात्पतिव्रता पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अथैकामून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेष्वज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्नौ विधिना सूत कृत्वा पूजां हरेर्मृशम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्वत्सा न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लतातलघातेन मूर्च्छितोऽमूद्यमाविषः । तत्काले वै तत्र पृष्ठो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽयुना ॥ ९ ॥
तद्युवाच ऋषिश्रेष्ठ गतेयं या शुभानना । सती तत्पादमारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥
मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
साऽऽगमिष्यति चैवात्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

काश्यां मृत्युस्तयोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायश्चतुर्दशाविकत्रिशततमः ॥ ३१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कामतो यश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद्ब्रह्मघ्नजात्पापाद्दण्डकर्मकृतात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः पंचदशाविकत्रिशततमः ॥ ३१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणात्र, क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षयेऽतिकेने नष्टयुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० षोडशाविकत्रिशततमः ॥ ३१६ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवासिद्धिजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपित्ताभ्यां किंचिद्वित्तसमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किंचिच्च कुशकारिणी ॥ २ ॥
पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकारुक्षिणी । ऋतुहीना कयं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां वै जारगानामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वा वीरप्रसूतानां शीघ्रगर्भसमुच्छिदाम् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनैर्दुष्टैः प्रलेपैर्दुष्टमक्षणैः । संभावनैस्तथावातैरन्यैर्वा बस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥

नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अन्याया ईर्ष्या चैव संतेतनाशनाय च । औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थे कल्पितोऽगदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयाभास विविधोऽनेन तद्भद्रः । तया वै ऋतुमावाच्च शीघ्रं पीतं तदौषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्त्वस्मिञ्जन्मनि मानद । ऋतावृतौ च संप्राप्ते जातं तद्विविधं रजः ॥ १० ॥
 वेदना जायते नित्यमसृग्वातोदरामयः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 एतत्कर्म कृतं पूर्वमेव वै गर्भदोषकृत् । तथापि फलहन्त्रीणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋजुमावाद्दुष्टबुद्ध्या कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पवन्धनाः ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिश्रित्य स्रवते शोणितं बहु । छिद्यन्तीव च वान्त्राणि सूचीमिति वुव्रत ॥ १४ ॥
 वेदनायाः पुरा भोगात्स्त्रीणां गर्भनिपातनात् । यावत्कालं निष्ठुरोयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेन पतेद्गर्भो ह्यथवा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकमासावधि चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । सुशुभे भूपदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रनाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिदैनसः । प्रौष्ठपथां तृतीयायां शुद्ध्यायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 नियमेन कृतं सूत व्रतं सिद्धिं ददाति तत् । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णीं राजतीं ताक्षीं मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारनूपुरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपतिष्ठेत विधिवद्भवानीमिषबल्लभम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् । द्रव्यैर्नानाविधैरर्घ्यैर्दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पास्तोपेतं मज्जनं मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते, गिरिशप्रिये । गृहाणार्घ्यमिदं देवि पुत्रान्मह्यं यदास्मिनः ॥
 देहिदेहि जगत्पूज्ये शंकरप्राणवल्लभे ” ॥ २५ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती ॥ २६ ॥
 देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्षोडश स्त्रियः । नानाविधैर्मध्यमोज्यैर्ब्राह्मणानय षोडश ॥ २७ ॥
 प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रियै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्माच्च वृषापेतां सितार्तां गार् वस्त्रसंयुताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“गर्भपाताद्धि यत्पापं दुष्टस्त्रीणांमुपार्जितम् ।

तदत्र वन्द्यतादेतुस्तस्मान्मुञ्च्य चाम्बिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयं सुमगां सती” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विष्टे विसर्जयेत् । एवं व्रतपराया वै गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 अथाऽत्र पुत्रपौत्रादद्या स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रासुखं च न ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भः समेधते । रजतस्य पलाम्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । “गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३५ ॥

१ तद्घृतः इति-खपु० । २ कृतमावाय-खपु० । ३ सुगर्भा सती इति-खपु० ।

यद्य वन्ध्यत्वं प्राप्तं तस्मान्मुच्येऽत्र जन्मनि । जन्मजात्यादिकं वत्स वद त्वमिह कर्मणः ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसहितं येन न सा गर्भस्य दोषहृत् ॥ ३७ ॥
 तत्रेदमपि संचित्य लक्षणं त्विह जन्मनि । यया प्राक् पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितो ॥ ३८ ॥
 दीनानाथविरोधः स्यात्स विरोधस्तथा सुत । अनुमन्त्रिप्रयोक्ता सा पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ३९ ॥
 बन्धुसंततिदुःखी स्यात्सर्वदा ह्यनवरिथति । शोकः स्याद्दूरे बाधा तावत्प्लीहादिविघ्नमः ॥ ४० ॥
 अन्तरात्स्यन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । पाणौ मुष्टितलाघाताज्जानुना सन्विथजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषजो वाग्निजो वापि शस्त्रजोऽस्माद्भिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्ष्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० समदशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोमतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाबोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथापि तिर्यक्तं सूत विमुञ्च्याऽधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्प्राक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कुशोदरातुरो भृशम् । लभे कुम्भाभिषे सत मौभचन्द्रयुतेऽण्डजः ॥ ४ ॥
 रिष्टं षष्टिमिते वर्षे जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वेजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तद्ये ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुषो भङ्गो वृद्धपापान् निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा स तु पुरं सूत कश्चिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विधिविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो यमाज्ञया सर्वाः मुक्ता नरकमातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादथाऽत्रापि स जातो क्षत्रियाधरः । देशेऽयोध्याभिषे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महामाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्तयस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदलीपत्रसंयुता ॥ ७ ॥
 निजवित्तानुसारेण वित्तशठ्यं विवर्जयेत् । देयास्तु विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापपनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शाम्यति । नैव कुर्यात्तु यो मोहाद्दिष्टं विंशन्मतेऽन्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याये एकोनविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योषिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामथानैव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृज्जटो गान्मृत्युषेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्सृष्टधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । बधिरो जायतेऽत्रैव प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णैकपलान्वितम् । पुस्तकं विधिवदद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्याधिकत्रिंशततमः ॥ ३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुषि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद्गोराधस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्चां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्याधिकत्रिंशततमः ॥ ३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवराङ्गना । पतिमिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यघातयत्पूर्वं भवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावक्रत्वमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
हैमनिष्कत्रयं दद्यात्पूर्वस्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महामाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्याधिकत्रिंशततमः ॥ ३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदेऽधुना । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोत्सङ्गताश्चार्यं प्रयागे गरुडाग्रज । मुञ्जातो मृगगे भानौ दूर्तः कर्मक्रियोज्जितः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासितस्यान्यक्षात्रियस्य पतत्रिणि ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुरानघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगे च संप्राप्ते स गत्वा यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
सुमध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पवित्तवान् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादत्र शृणुष्व वै ॥ ८ ॥
गोबालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोर्वाविप्रवधात्पापान्यत्र नाशकराणि च । गोराशिगः शनिः सोमात्पृष्ठो जीवो मृगास्थितः ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरी वन्या सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभिश्च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
तदर्धमैतिका वापि द्वयोर्वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
भाषैर्वाहितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाभ्यां च तथा वद्धिर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १६ ॥

नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः ॥ १७ ॥
नवसप्तसमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽपुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं वा कृतनिष्कृतेः ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवराङ्गना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानमोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरिभावं तथा स्मृत्वा गृहं दग्धं द्विजस्य च । चौरेण तत्पुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
साहाय्यात्स्वामिनः सर्वे प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरात्फलाज्जाता वियोनिजा ॥ ३ ॥
सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया घनधर्मादृचा पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
अयोर्विंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । साहाय्यात्तपतिश्चात्र पुत्रहीनो रुजान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथा च पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्त्रिंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयेन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥
तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय वा । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्वर्वाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छ्रेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्भरुडाग्रज । वक्त्रं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२९ ॥

अरुण उवाच ।

कंश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्या बोर्ध्वहृदयाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पवीर्यश्च अक्षिपाण्डूदरामयः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्ब्रह्मीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते बहिरुपघातव्रणाकुलः । पौत्राणां मातुलानां च दुःखवार्ताश्रुतिः सदा ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्रव्यामिलिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देह भवन्ति हि ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणीसन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मासानतिक्रम्य गर्भं चोदरसौख्यमाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाके न सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मानि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्धेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्थावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दोषिणं हत्वा सदा निष्ठुरमात्मना ॥ १० ॥
तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारस्थानपूर्वकाः । पातालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तत्पुत्रा त्यज्यते मातृवालानामनुकम्पया । मायाबन्धनमातृणां बालगर्ताश्रिता तदा ॥ १२ ॥
अन्यत्तद्धर्मिणां दृष्ट्वा क्षिप्यते बद्धिमस्मसात् । विनिघ्नन्ति प्रमादाद्यैर्मदं संततिदुःखमाक् ॥ १३ ॥
संततिदुःखितायास्तु नानादुःखाद्य जायते । अनया वित्तमासाद्य तेषां वैनाशनाय तु ॥ १४ ॥
तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तदशात् । भ्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तदोषचिह्निताः ॥ १५ ॥
पातले ज्वलिता तामिर्वहवो लघुप्राणिनः । गर्भयुक्ता मृतामातृक्षामयापि तथाम्बया ॥ १६ ॥
गर्भं न लभते तत्र मृतासौ दुःखजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतमजा ॥ १७ ॥
त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुरन्तरे । जन्तवो गर्भिणो ये तैः स्वकृतं कर्म भुज्यते ॥ १८ ॥
उभयोः कर्मणां हेतुन्वश्यावश्यमयोजकान् । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥
स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुप्राप्ते गृहेऽहनि शुभोदये । प्रायुदक्प्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ २१ ॥
तत्रोपर्याविकं स्तीयं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूजयेत् ॥ २२ ॥
निष्क्रमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २३ ॥
शुद्धं सोऽयं भृशं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २४ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । वेणुदण्डं कटे दक्षे वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २५ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्बन्धुपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २६ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविद्वदे पूजयेद्विविधैर्वनैः ॥ २७ ॥
ततस्ततः सपत्नीकं मुनीनां विन्मयेदिति । सदक्षिणा जगत्स्थिता पत्नी च तपसोवला ॥ २८ ॥
सा मया तिलसंख्या वैरापोमिस्तीव्रवेदनम् । लघिता स्त्रीजनाचारमजानन्त्या दयात्मिकाम् ॥ २९ ॥
नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं निर्गर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
सपत्नीकं च सौवर्णं निर्मितं सम्यगर्चितम् । विप्राय वेदविद्वदे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३१ ॥
एवमाश्राव्य ता मूर्तीः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठेति विहिताञ्जलिः ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजन्तुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तमत्यशुभं स्वामिच्छिन्वि तत्कर्म दारुणम्” ॥ ३३ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकवाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स तत्पापेन लञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । मुच्यते तदुपायान्तु कूर्चयुक् चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी धातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदल्म ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन कूर्चयुग् गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राग्मानदोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते कृमिछोदरः ॥ १ ॥

स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जितात् । मुच्यते किल रोगान्तु दुष्टात्कृमिभवात्सग ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः कृमिजाता रुजा सुत ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे तु प्रातस्तदिनपञ्चकम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्त्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पृष्टं तु यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नं स पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥

विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पृष्टं च सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥

सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । समार्यो नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥

कृतानि तेन दानानि नानापूर्वसु शक्तितः । वेदविज्ञानयुक्तेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥

अथो पापं मृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । त्यक्त्वा ज्येष्ठामृतुस्नातां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥

रतिं ददौ कनिष्ठायामनृताविवमोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥

मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिहस्थेऽर्के मुखे राहौ जीवे कर्केऽलिगे भृगौ । स रक्तगौरौ मतिमान् बन्धुखीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुघृष्णी स्वमितदो द्विजबन्धुसहायकः । सर्वं त्विदं फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भ्रूणहा-लोकेऽहितिं पौराणिका विदुः । शोषासाहाय्यतो जातं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
 मागवे या कनिष्ठाभूत्ता ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणैर्लक्ष्यते खग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पलैर्वेदमतिर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥
 तदर्धार्धमितं वाऽपि त्रिषु विंशदिग् पठेत् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“त्याक्ता वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् । तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ ११ ॥
 माषसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी । ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रविदे विह” ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्वरयश्चात्त्या शुभां दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १३ ॥
 श्रुत्वैवं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं त्वके । स पुत्रान्नोपसर्पेत रिष्टं पश्चादशब्दके ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अत्र जन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता वाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्विष्णुपूजनात् ॥ १ ॥
 यत्कृतं दुष्कृतं तच्च शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्भवं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्दत्तं पुनस्तस्मै मुक्तं सर्वभक्षेवतः । मृतो द्विजस्तद्दुःखेन क्षुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमाप्तापि मुक्तापि यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तथाधेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टत्रिंशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत श्रोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्चात्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्धत्वान्न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी श्रोच्छिष्टं सा शुमानना । नक्तान्धा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्ध्यरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुप्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारणसवादे कर्मविपाके अध्यायचत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राग् राज्यन्धो जायते, न हि । स तत्पापविशुद्धार्थं गोमूत्रं विधिवदतिवेत् ॥ १ ॥

भोजयेच्च तथा विप्राञ्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यं च्यरोगात्सततं शुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुङ्क्षु नारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यच्यरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्चैव गोभूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापास्तु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्विचत्वारिंशदधिकद्विंशततमः ॥ ३४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र भूदो जन्मनि जन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुचिबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं स्वीकरोत्येषाऽजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्रजापतिव्रताद्यत्नात्कृतात्पश्चात्पवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुश्चत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परावविघ्नपाती तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णैर्नातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । परावेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णैर्नैव रोगेण बाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽत्र सा ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यवक्ता सदाचारो साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापज्ञं चात्र जन्मनि । किलासदद्दृक्कण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
किञ्चिद्भयः प्रजायेत तत्कथं कारणं विना । तस्य भार्या मृतत्वङ्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
वातोद्भवा व्यया तस्या मूर्ध्नि तुदं प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्राः पुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ५ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्रा प्रतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ १ ॥
शूद्रा याता च संबन्धं बहुकालोजातागतः । अन्योन्यं प्रतिवसतः किञ्चित्कालवशगतः ॥ २ ॥

उभयोः कर्मणोर्हेतुर्धनहर्ता पतिर्यवः । ततस्तेन कृतं कर्म भीष्ममैत्रव जन्मनि ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्धतः शीघ्रं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रवर्षैस्तथा मासैर्मृतौ तौ दंपती तदा ॥ ५ ॥
 धनलोभवशात्सोऽसौ दुष्टचित्तः सुदुर्मनाः । तत्प्रिया च मृतौ तत्र गतौ वै यमशानम् ॥ ६ ॥
 प्रनष्टं तद्गृहं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पचितौ भृशम् ॥ ७ ॥
 पश्चान्मातुषमापन्नौ व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्थं स्यान्मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ८ ॥
 द्वित्रादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनैः । मृतपुत्रा भवेत्यत्र जाताजातास्तथैव च ॥ ९ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदिद्याशामपि च ब्रुवन् । जाताजाता विनश्यन्ति हि तस्याकृतानिष्कृतेः ॥ १० ॥
 एवं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्निभ्रयते परम् । सुयुणाश्च सुरूपाश्च लालनाञ्चाटुकारिणः ॥ ११ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरो भवेद्द्वयाधिर्घस्तो व्यसनवानयम् ॥ १२ ॥
 नास्ति सौख्यं लभेत्तस्य नानाशङ्कितचेतसः । सौख्यं न तद्धनस्यापि परापत्यानि पश्यतः ॥ १३ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्यपि कीर्तयेत् । स्वोदरे भ्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १४ ॥
 मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ १५ ॥
 दौर्मनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ १६ ॥
 भ्रियन्ते जातमात्रा ये पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि पुरा प्रायश्चित्तमथाचरेत् ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

जातस्य निष्कृतिः स्वामिनिह कर्मनिषूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तात संततेः सौख्यहेतवे ॥ १९ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिस्तुक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् २० ॥
 सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतारक्षामतिष्ठितः । स्थापयेदोषधैर्मन्त्रैर्बार्हण्यैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २१ ॥
 सुदृष्टे सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्य कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २२ ॥
 द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिकाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तित्वे शुभलक्षणे ॥ २४ ॥
 अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् अद्वावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 बाहूय विदुषो विमान् अन्यांश्च वेदादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अध्यादिकैस्तथा ॥ २६ ॥
 यो निर्मितः पुरा द्रोहो मया च परसुनुषु । भूमिद्रविणहेमाद्यलिप्तया स प्रणय्यतु ॥ २७ ॥
 नाशयेत्तन्महापापं मृतिंश्च शुभलक्षणा । तदस्तु महदप्राप्तं मृतं संततिरात्मनः ॥ २८ ॥
 तस्मान्मुच्ये महामाग पीतगोदानतोषतः । इति तत्र परिक्रम्य विस्तेनोक्तोऽतिष्ठति ॥ २९ ॥
 अग्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्यैतमुदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि ॥ ३० ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्भवान् । इहैव लक्ष्म विज्रेयं मातृवन्धुसुखोज्झितम् ॥ ३१ ॥
 स्वसुताः सुतसौख्याय संतोष्य निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् ३२ ॥
 विकारा विकृता प्रायो गमने पादवैकृतम् । पैतृजा मातुलान्या रुक् कासगुलमार्तिवन्ध्या ॥ ३३ ॥

मृतापत्यातिदास्तेषामनुमन्त्रादिभेदतः ।

तथातथाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः । पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायकम् ॥ ३४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विषं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण वाध्यते ॥ १ ॥
नास्ति तस्यात्र पापस्य निष्कृतिर्हृदकर्मणः । छर्दिरोमेण सततं युवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याये एकोनपञ्चाशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य बधे पापे प्रायश्चित्तं क्व विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याये पञ्चाशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मिन्यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव वाध्यते पीडया बहु ॥ १ ॥
वेतूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याये एकपञ्चाशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी त्वासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽपहज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वममजघवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाविधानदानात्सा क्रुद्धक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा यस्मात्सुखैश्वर्यसमान्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजनजाह्नतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसत्काश्चिद्ब्राह्मणो पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येणापहृतं द्रव्यं यत्स्थितं देवालये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजापते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्क्षतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं ससमुद्रां पलात्मिकाम् । सर्वानां सागरोपेतां सप्तद्वीपां वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्दिमाय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायेऽष्टपञ्चाशदधिकत्रिंशततमः ॥ ३५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्रामभवे प्रादाद्विषं कस्मिंश्च काश्यप । सात्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे ग्रामभवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्सुवीः ॥ १ ॥
 दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार बने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलाहृदात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा किल गर्भसमन्विता । त्रासिता लुण्ठिता साऽत्र तेन पापधियाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला बहु । तद्दर्शित्वौ च्युतौ पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्युण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 गौरः प्रतापी क्षीणङ्गः बहुद्वन्द्वपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमतिमान् बहुपुत्रीभिरान्वितः ॥ ८ ॥
 जातपुत्रैर्मृतैस्तप्तः पूर्वपापात्तथाण्डज । किमयं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
 पलाशार्धमितेनैव कार्या मुघटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समम्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 शिवं वा तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं सुत । दद्याज्जपेच्च मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलससर्षपात् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्भरिवंशं वा शतावृत्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 पुत्रसौख्यस्य लोभोऽपि चात्र जन्मनि वै भुवम् । रिपुं पञ्चाशद्वदे तु प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥
 वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्दोरात्सुदती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्ध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासेन विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्येत सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताहृदात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजननाद्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वेऽप्यत्रापि बाहुजा । कन्ध्या प्राग्या यतो दुःखाकुला च दयितान्विता ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वे बन्धयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापत्मारोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण त्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवञ्चने ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । सात्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
ज्ञानात्कृतान्महापापाच्च चोक्ता निष्कृतिमया । ज्ञात्वा भ्रातृवधे सुत प्रायश्चित्तं क तत्समम् ॥ २ ॥

सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० एकवैषाधिकत्रिशततमः ॥ ३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राऽक्षिप्रपीडितः ॥ १ ॥
विंशद्वर्षं व्यतीते च देहभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गन्वपुष्पैः समस्यर्च्य देवा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान् वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥

कृत्वाऽनेन विधानेन रिष्टं चैवं प्रणश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पष्ठषाधिकत्रिशततमः ॥ ३६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिद्यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्यांशमागतः । कालचक्राभिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्धोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकषष्ठषाधिकत्रिशततमः ॥ ३६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरतस्य या पूर्वेषुमूढे पतिव्रता । पत्युः पापप्रभावद्वै गर्ति प्राप्ता हि मानवीम् ॥ १ ॥
त्यक्ता शरीरं सा देवी पार्वत्यो सह मोदते । मुहूर्ते भोगान्समस्तान्चै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो बहेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विषष्ठषाधिकत्रिशततमः ॥ ३६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सुत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजते किल मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
एवं यः कुरुते सुत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽत्र मूकत्वं कदाचिद्धिनतासुत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिषष्ठषाधिकत्रिशततमः ॥ ३६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वञ्चयेत्कंचिल्लोभात्पूर्वभवेऽण्डज । सात्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्दद्याद्धेनुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपष्ठषाधिकत्रिशततमः ॥ ३६४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोऽर्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥

१ मोदते पार्वती सह इति स्यात् ।

शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्गणसमन्वितम् । दृढकण्डूविलीनोद्गमने पादवैकृतम् ॥ २ ॥
कर्मनुसारतो व्याविचिह्नं तस्य सहायकम् । मार्यां प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
रोपाद्युक्ताऽमिताद्यापि प्रदरार्तिः प्रजायते । सूतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुयाचकः । गत्वा चैव महारण्येऽवर्तत गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बहवोऽपि समायाताः शत्रवस्तैश्च वेष्टिता । जाता भीता तदा स्त्री सा त्रासयद्भिर्महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तत्र पश्चाच्च स द्विजो मृतः । तेन कर्मविपाकेन त्रिघन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति षण्मासं केचिद्र्पाधिकं भ्रूशम् । बहुकालं भवेत्किञ्चिच्चिह्नमङ्गे प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो किलैतच्च सुदुर्लभम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमघापहम् ॥ १० ॥
गङ्गायां वै सवर्णायां सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वक्ष्युगमं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्राकाशिकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहालोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
आयाति पापदोषेण भुवि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपष्ठ्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्ष्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृहानीतानि भानवैः । सर्वस्नेहानि चौर्येण सर्वशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्पातात्पक्षिन्नैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी कर्मभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
यौवने क्षयरोगाद्व्याऽऽकुला स्नेहहरा यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यात्पापौघनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्याशभागतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देवविज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठ्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वध्वयेत्काश्चित्पुरा घौर्येन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपष्ठ्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्गवा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥

दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णोपहारजात्पापादत्र सा स्वर्णकारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारजात् । कुरुक्षेत्रे शशिग्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥

तद्वत्वाद्यु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टषष्ठ्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अजहृत्प्राग्भवे यस्तु ज्ञानादत्र पतत्रिण । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
अन्नदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवषष्ठ्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काञ्चिमोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवर्षं पुरा । सात्र जन्मनि भूक्तवं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्राणव्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्त्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चान्न जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरे यामवेत्पूर्वं निषादी पुनरेव सा । शूद्राऽयमा पञ्चनदे जालाऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजाश्वोद्गादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सुत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
सा भर्तृसंयुता पूर्वं जनुष्यथ शिवार्चनात् । यवनी पूर्वपापाच्च निदार्हणां च सेवनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्राग्भवद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तमर्वमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाघृतानि स्नेहानि विप्राणां स्नेहमागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माज्ज्ञानकृतं कर्म प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रो प्रयागेऽस्ति श्रेष्ठो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
वनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानातीर्थराजाधिवासनात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्विसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद्गृहजो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो भ्रातृपुत्रसमन्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । पर्वस्वपि च सूस्वर्गोऽश्चक्षेभ्यासनादिकम् ॥ २ ॥

तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वरत्नानि पात्रेषु हव्यकन्यानि चाण्डज ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चापि भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४ ॥
 निर्दग्धं भवनं सर्वं रात्रौ वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दग्धे महामाग दग्धः क्षात्रशिष्टस्तथा ॥ ५ ॥
 बहवो गृहजा जीवा दग्धास्तद्गामजा ध्रुवम् । वैरिभावात्सहायैश्च पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
 एवं बहुतिथे काले स प्राप्तो यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधान्मुक्त्वा पापात्तथोत्तरान् ॥ ७ ॥
 पूर्वपुण्यप्रमावेण स जातो बाहुजोऽधुना । क्रूरक्षेत्रात्परे मागे दशयोजनसंमिते ॥ ८ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्स्वक्षो बहुधनैर्धुतः । यशस्वी भ्रातृभिर्नाडयः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९ ॥
 सुखीभूत्यसुखैश्वर्यानानावाहनभोगभाक् । ब्रुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभाग्यविवृद्धिदः ॥ १० ॥
 ह्रस्वः कृशोदरो बन्धुमान्योऽप्योऽमितिदः प्रभुः । आदिमध्यावसानान्तं सुखैश्वर्यसमन्वितः ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाज्जोभी पापरतः क्वचित् । बहुचिन्तातुरो धूर्तं दाने चाल्पमतितथा ॥ १२ ॥
 पीड्यमानस्तथा रोगैर्यौवने वातसंभवे । कुशैर्मैयैर्मनोदुःखैः कापि क्षीणाधिकारकः ॥ १३ ॥
 बालघातात्पुरा पापाज्जातपुत्रविनाशवान् । चिह्नमत्र जनुर्लघाद् गुरुमवेतु पञ्चमे ॥ १४ ॥
 तस्मात्पापस्तथा चन्द्रो नीचः केन्द्रेऽशुभान्वितः । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र पत्रत्रिण ॥ १५ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहापासीद्गामदाहेऽतिनिष्ठुरा । ज्येष्ठा स्त्री प्रष्टुरत्रास्ति मृतवत्ता खगेश्वर ॥ १६ ॥
 तथाऽपरः सहायोऽभूत्पुत्रः पूर्वभवेऽण्डज । सहजः सोऽत्र जनुषि बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ १७ ॥
 धन्ये ये बान्धवा भृत्याः सहायाः पण्मिताः पुरा । प्रष्टुस्तेऽत्र सुता जाता भवन्ति बहुदुःखदाः ॥ १८ ॥
 लक्षणैरेभिरादयस्य प्रष्टुरत्रैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥
 पुण्यक्षेत्रेऽष्टभिर्विष्टैः पञ्चभिक्षिभिरेव वा । कात्येत्यादिर्धर्माङ्घ्रिज्ञानेकादशशतैर्मितान् ॥ २० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपलै रुद्रं कुर्याद्धेममयं शुभम् ॥ २१ ॥
 सपत्नीकं यथाकारं सर्वावयवसंयुतम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ २२ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्चैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् । हिरण्यं तथा चाग्निं माषैः पञ्चमितैः शुभैः ॥ २३ ॥
 राजते च तथा पात्रे पलद्वयमिते शुभे । लेख्या जीवास्तु बालाद्या दग्धा ये च गृहाश्रिताः ॥ २४ ॥
 ब्राह्मणाय च ते देया दाहदोषपशान्तये । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्पलाष्टमितिकं सुत ॥ २५ ॥
 राजतं विधिवद्वात्सर्वदोषापनुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं द्वादशाक्षरम् ॥ २६ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्वांशेन गात्रं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नावयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमयं क्वचित् ॥ २९ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोमात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिञ्जीविते नात्र संज्ञयः ॥ ३० ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहघनान्तकम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ३१ ॥

गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततायिनाम् ।

जन्मादिप्रणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसम्पादे कर्मविपाके अन्त्यायश्चतुस्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७४ ॥

अरुण उवाच ।

अयच्छति च धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यवेद्देवान्पितॄंश्च श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
गयाश्राद्धादिभिः काम्यैर्दानैर्हव्यैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्मसनातनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७५ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । त्वां पृच्छाम्यत्र देवेश च्छिन्वि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग सर्वं धर्माच्छुभं भवेत् । कश्चिद्विप्रस्तीर्थमागं सकन्यः स्त्रीसुतान्वितः ॥ २ ॥
लुण्ठितो केनचिद्राज्ञा स मृतो धनलोभतः । तन्नाशनादपुत्रोऽयं शृणु तस्य प्रतिक्रियाम् ॥ ३ ॥
द्विजस्य प्रतिमां कृत्वा सर्वस्वेन हिरण्मयीम् । यथाकारां शिवस्यापि स पुत्रामदितेस्तु ताम् ॥ ४ ॥
यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने । तस्करासंगमे पापं प्राप्तमेवोत्सवम् महत् ॥ ५ ॥
तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्पहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनामनघोऽहं भवेदिति ॥ ६ ॥

भोजयेच्च शतं विप्रान् सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ७ ॥

८ ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्सप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यादत्र विधिज्ञाय पलमेकं पतत्रिण । कस्तुरिकाया विप्राय पाण्डुरभाशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिदासीत्कलिङ्गे वै द्विजो धर्मकृपापरः ॥ १ ॥
बहुस्त्रीवलसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गयायां कृतवान्छ्राद्धं श्रद्धाविधिसमान्वितः ॥ २ ॥
सततं कृतवान्पार्प कामान्व्यः स च निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वैसमाप्तां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ स्त्रीविमोहितः । जीवन्स तु चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्तवान् ॥ ४ ॥
शुभाच्छुभफलं शुक्ता पापान्नरकयातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातो वाऽत्रापि स द्विजः ॥ ५ ॥
देशे रम्यस्थले पुण्ये नदे लोहितसङ्गके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनशुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
शुभादिदं तथा पापान्मनोदुःखसमन्वितः । औमं माहेश्वरं रूपं हैमं सोपस्करं किल ॥ ७ ॥
यो दद्याद्धर्मतः पापात्स्त्रीत्यागान्मुच्यतेऽधुना ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शान्तिकं पौष्टिकं चेदं वक्ष्यमाणं तथाण्डज । सर्वपापहरं ज्ञेयं तथा रोगविनाशनम् ॥ १ ॥
कुर्याच्चान्द्रायणं पुण्यं त्रिविधं सर्वपापहृत् । पीडिते तु गदाद्यैस्तु हठनेत्रो भवेन्नरः ॥ २ ॥
पिपीलिकामध्यरूपं कुर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । अष्टोत्तरसहस्रं तु जपेत्सूक्तं च पौरुषम् ॥ ३ ॥
बालिरत्रापि ग्रहाणाममन्त्रजपपूर्ववत् । बाल्यहयुतं बालमादायोच्छिद्युक स्वयम् ॥ ४ ॥
औग्निं स्पृशति स्कन्दाख्यग्रहः संक्रमते ततः । पादयोर्हस्तयोश्चैव विकारो वायुजो भवेत् ॥ ५ ॥

बलिदानमाह ।

तिलपिष्टदधिकीरकृत्तरापूपसक्तवः । राजमाषाश्च मुद्गाश्च निष्पावाः कन्दमूलकम् ॥ ६ ॥
 पक्वं मांसं सुरा वेति पूर्णकुम्भयुतश्च वै । एभिर्देद्याद्भिलिं सम्यक् मध्यरात्रेण संयुतम् ॥ ७ ॥
 गवामङ्गेषु तिष्ठन्ति सुवनानि चतुर्दश । यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यादिह लोके परत्र च ॥ ८ ॥
 सर्वभूताश्रया भूमिर्वराहेण समुद्धृता । अनन्तसाम्ये त्वदानाच्छान्तिं श्रेष्ठां प्रयच्छ मे ॥ ९ ॥
 महर्षेर्गौत्रसंभूताः कश्यपस्य तिलाः स्मृताः । तस्मादेषां प्रदानेन मम पापं व्यपोह्यतु ॥ १० ॥
 हिरण्यगर्मगर्मस्त्वं हेमवीजं विभावसोः । अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ११ ॥
 शरणं सर्वलोकानां लज्जाया रक्षणं परम् । सुवेषधारि वस्त्र त्वमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १२ ॥
 सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत् । प्राणिनां जीवनेपायश्चातः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १३ ॥
 यथा देवेषु विश्वात्मा अवरश्च जनार्दनः । सामवेदस्तु वेदानां महादेवस्तु योगिनाम् ॥ १४ ॥
 प्रणवः सर्वमन्त्राणां नारीणां पार्वती यथा । तथा रसानां वै श्रेष्ठः सदा चेश्वरसो मतः ॥
 मम तस्मात्परां लक्ष्मीं ददस्व शुद्ध सर्वदा ॥ १५ ॥

प्रीतिर्यतः पितृणां च विष्णुशङ्करयोः सदा । शिवनेत्रोद्भवं रौप्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १६ ॥
 यस्मादत्र रसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना । शम्भोः प्रीतिकरं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १७ ॥
 पुण्यस्त्वं शंखं पुण्यानां मङ्गलानां च मङ्गलम् । विष्णुना विधृतो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥
 धर्मस्त्वं वृषरूपेण जगदानन्दकारक । अष्टयूतैरधिष्ठानमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १९ ॥
 विष्णुरश्वस्वरूपेण यस्मादमृतसंभवः । चन्द्रार्कवाहनो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २० ॥
 यस्मादायसकार्याणि दात्राधाराश्च सर्वदा । हे लोह लाङ्गलादीनि तस्माच्छान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २१ ॥
 यस्मात्त्वं छाग यज्ञानामाहुतित्वे व्यवस्थितः । यानं विभावसोर्नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २२ ॥
 यथा रत्नेषु सर्वेषु देवाः सर्वे प्रतिष्ठिताः । तथा शान्तिं प्रयच्छन्तु रत्नदानेन मे सुराः ॥ २३ ॥
 ग्रहा गावो नरेन्द्राश्च विशेषेण प्रपूजिताः । पूजकं पूजयन्त्येनं निर्दहन्त्यवमानिताः ॥ २४ ॥
 आयुःकामो विधानेन प्रयोगमिममाचरेत् । मुच्यते सर्वरोगेभ्य आयुःपूर्णां भवेन्नरः ॥ २५ ॥

न प्राप्नुयान्महारिष्टं प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ २६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनशतित्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
 सर्वं स्नेहं तेन नीतं मिलित्वा चार्धसीरिणाम् । कालेन तदधृतं लोभात्स्नेहमौषाधिकं सुत ॥ २ ॥
 मुक्ता पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्ता पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
 शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राज्यक्षमप्रपीडितः ॥ ४ ॥
 सर्वस्नेहातिदानाद्देवविद्याभिर्यथागतः । स्वर्णदानं तथा चात्र क्षयरोगादिमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायऽशतित्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा हन्ति सूत प्राग्या जाराश्रिता पतिम् । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥

१ यथा तीर्थेषु वेदेषु इति-खपु० । २ मौल्याधिकमिति-खपु० ।

विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥२॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभां गतिम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागार दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण वाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तस्यैव दानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्वाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक्कश्चिन्मथुरायामभूत्सुवीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो दैवाद्वातिता मृगभूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
तद्गर्भगौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहजान्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ सुतौ शावकौ चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शायकर्मणा भूत हतवान् वै रिपून्वहन् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातकः कर्कटे जीवे लभस्ये हि महासपाः ॥ ७ ॥
धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुष्यात्प्राकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । दंडप्रचार्यत्युग्रश्च पापाबाधपि फलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायस्याप्यत्र लक्ष्म शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विमो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभोजनजात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
हिरण्ययौ तथा देयौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा बाधुं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानामह्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
अथवा भोजयेद्विप्रान्सहस्रद्वयसमितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र न च पुत्रमुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाब्धिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
प्रायश्चित्ते कृते वाणसप्तत्यब्दं हि जीवनम् । चैत्राष्टम्यां च निघनं शुक्लायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायद्व्यशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्यात् गर्भं वा प्राग्भवेऽण्डज । साधयेत् तेन पापेन गर्भपातेन दुःखिनी ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवदत्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यै भवोद्विह ॥ २ ॥
अथवा पार्वतीं दद्याद्देवीं दशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्धाधर्मितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चतुरशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । सतीसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादान्मृत्युर्विष्णोः प्रपादनात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं समीक्ष्य विपादि सर्वस्वार्थार्थजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः षडशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथवा नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतिरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 भवणादिदिहासानां प्राजापत्याद्भवात्सुत । लूतिरोगेण पश्येत सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायस्सप्तशीत्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९० ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विचक्षणमन्त्रितः । संयुतो वायुपित्तभ्यां नेत्रतोदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सट्टतश्च सुखी धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखा शरा वापि बाह्वे स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
 कटिपृष्ठाऽभिघाताश्च व्रणे वाताग्निदर्शनम् । परोक्षे ह्यपवादं वै ह्युतेऽत्र कारणं विना ॥ ३ ॥
 तस्य मिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काक्लन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेश्म तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
 अप्सुता मिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमः ॥ ६ ॥
 अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेपि बलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः ॥ ७ ॥
 स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वैभवात् । सतां वै धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
 व्यभिचारवशात्तत्र अन्योन्यं तद्धृतं धनम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तया लोभचेतसा ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणी निधनं ग्राप्ता लोके गृह्णाति विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रो सौ ब्राह्मणीमभजत्पुरा ॥ १० ॥
 निर्विषं जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ११ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोकाकुलो मृक्षम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 प्राप्यते चानपत्यस्य एकापत्यो यवा यदि ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमर्बं दुःखमनपत्याथवा यदि ॥ १४ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।
 मार्गशीर्षे शुभे मासि शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुखसौख्याग्निव्रजेन प्रतिवासम् ॥ १५ ॥
 षोडशाब्दांश्च नारीणाभिः कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं दिक्षु सुतसौख्यकरं स्मृतम् ॥ १६ ॥

प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये च तद्व्रतैः ॥ १७ ॥
 स्नानोपवासनिरता नक्तजगरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
 परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैरेभिः करणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलैस्तु सकपूरैः सौभाग्याष्टकसंयुतैः । ततो वास्तमिते यानौ वर्तितः षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्वाहैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूपतिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वेष्टुजानि च ॥ २२ ॥
 सौभाग्याष्टकयुक्तानि सप्तधान्ययुतानि च । प्रत्येकं दीपं विन्यस्य गौर्यग्रेऽपि प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रसुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्षोडश नार्यः सुभगाः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीञ्छुभान् । नानामोज्यैस्तथा सूत पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दीनान्धकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत प्राप्नोति पुत्रपौत्रकान् । नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्पयत्नतः ॥ २७ ॥
 सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नाय्याश्चैवोपजायते ॥ २८ ॥
 स्वस्ता मातृष्वसा वापि सपत्नी शोकसंयुता । उदरार्तिरसूक्ष्मावः पार्श्वे घातः करादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिर्ज्ञानं कापि वाक्यदोषाद्धनच्युतिः । स्वसातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोष्टाशीत्याधिकात्रिंशत्तमः ॥ ३८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शकृन्मृत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । शुद्ररोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 एकं मासं यजेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । ग्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिथुनं सुत ॥
 न पश्यति तदा पीडां शुद्रजामत्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनवत्पञ्चिकात्रिंशत्तमः ॥ ३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराधेनुदानैश्च दशसंख्यैस्तथाऽण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्ययनात्पाप्राज्ञायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो नवत्पञ्चिकात्रिंशत्तमः ॥ ३९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां घातिनी चेयमभवत्पूर्वजन्मनि । तेनाष्टमादत्र वर्षादर्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि भो सूत तस्मात्सा मृतपुत्रिणी । इदं जीवेदिदं जीवेदिति चिन्तयती ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तथाण्डज । प्रायश्चित्तं कृणुष्वाय येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर । पञ्चत्र्येकमितावृत्त्या शिशुघातजकित्पिपात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनवत्पञ्चिकात्रिंशत्तमः ॥ ३९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्घातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

दद्यात्कालनरं सूत सर्वोपस्करसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥

सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्विनवत्याधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेद्यस्तु पूर्वं जन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥

अर्धिश्रितं परं वायोनार्शनं तस्य वच्म्यहम् । जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥

होमयेत्तद्वांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्यता दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायस्त्रिनवत्याधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूर्तं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

शुद्रोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चतुर्नवत्याधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव मुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥

सूर्यग्रहे प्रयागे तु सर्वस्वमददात्पुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचारितं त्विदम् ॥ २ ॥

यर्षिता क्षत्रिया यूना कामार्तेन शुभानना । प्रतारितः पतिस्तस्यास्तेन दैवहृतेन तु ॥ ३ ॥

ततो मृत्युवशं प्राप्तेः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं शुक्ला चाशुमादतिदारुणम् ॥ ४ ॥

अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियाधमः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥

सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशे तु विश्रुतः ॥ ६ ॥

किंचित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो मृशम् । क्षत्रियार्धषण्णात्पूर्वं भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥

वार्द्धक्ये कण्डुरोगार्तो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्टे सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥

हिंस्त्रभयं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥

दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनाथं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमाषकम् ॥ ११ ॥

एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य दद्वः कण्डूश्च तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥

अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वन्दाजीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्याय पञ्चनवत्याधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्श्यं भजति जन्मतः ॥ १ ॥

तेनैव मृत्युमामोति रोगेणैव पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टेऽप्य नष्टायुर्जायते महदेनसः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चनवत्याधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वं पापात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महामागं पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥

पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्वाणां तथैव च । मुच्यते पूर्वपापञ्च घोरकन्यावादिह ॥ २ ॥
अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्तडागे गोमदानतः ॥ ३ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तमव्यविक्रिशततमः ॥ ३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेदायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं सुरुचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयेत्तत्र वै विप्रान् वायुप्रीत्या पतत्रिणि । दानं वित्तानुसारेण वित्तशार्थं न कारयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टमव्यविक्रिशततमः ॥ ३९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्क्षात्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूदध्रुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्रौर्यैकर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गं संताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
गते बहुतिथे काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्ब्राह्मजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य समः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्मयः । क्षौमवल्लयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
तस्माच्छिवप्रसादाद्देवैः कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनचतुःशततमः ॥ ३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रीगासीद्ब्राह्मजा काचिद्भर्तृप्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
तदा देवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रे त्वददाद्विषं सा पापचारिणी ॥ २ ॥
मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तद्दुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
पापमाचरितं चोग्रं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वत्पापफलं सूत घोरं नरकसंज्ञकम् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यत्रास्ति पतत्रिणि । सा रक्तगौरा वर्महा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्थाः सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेशा प्रियंवदा ॥ ७ ॥
पतिप्रियरता चोभ्रा सुखैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापालोभादद्यात् स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
स्वरूपपापरता काले चाधिव्याधिसमान्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
सपत्नीपुत्रवधजात्पूर्वपापात्पतत्रिणि । लक्षणैरोमिरादृचायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
विष्णुः कार्यः शतैर्मासैः सौवर्णो विश्वयोनिर्युतः । तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्वन्धैः पुष्पैरलंकृतम् ॥ ११ ॥
देयौ विप्रेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
गायत्रीं च जपेत्तद्दद्याद्वाद्रावस्तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
नैवं या कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । तयाऽनुभूयते दुःखमसकृत्पुत्रनाशनम् ॥ १५ ॥

विप्राणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥
 रिष्टं षष्टिमितादन्दाद्भुवं वाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरूपसत्वादे कर्मविपाके ऽन्यायधृतुःशततमः ॥ ४०० ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढाज्वयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षं समाश्रित्य पोषिता भ्रातृमातुलैः । ह्यसम्वातगदार्ता सा बाल्येऽस्याद् ग्रहणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशक्नाद्यैर्घातश्च कृपादयोः । बहुपुत्रीप्रसूता च अपुत्रा जायते भुवि ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद ॥ ४ ॥

जातमात्रमृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः । केचिद्दृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः ॥ ५ ॥
 रक्तस्रावकृता पीडा मासेमासे सदाऽनघ । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तत्काल एव वैश्यस्तु परविच्चापहारकः ॥ ७ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो लोकवञ्चनतत्परः । ग्रामाधीशोऽभवद्यो वै तस्याग्ने भाषितं खलु ॥ ८ ॥
 एकस्माज्जस्रदिग्मेः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ९ ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हर्तव्यं तद्धनं त्विति । क्रिया नैव कृता तस्य सर्वं राज्ञा हृतं च तत् ॥ १० ॥
 एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्री वैश्यसहायकः । कतिचिन्मासपक्षान्तमुल्लंघ्य सोचिरान्मृतः ॥ ११ ॥
 म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्तत्र विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
 दानधर्मादिना केचिद्दरण्यामिह मानद । विप्रवंशे समुत्पन्ना जायन्ते चेह जन्मनि ॥ १३ ॥
 द्वितीयं जन्म तस्याऽपि विप्रत्वे जायते भुवि । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥
 ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च ॥ १५ ॥
 पुंरांकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् यच्चिरायुः सुतो भवेत् । कन्यापत्यप्रज्ञमनं बहुपुत्रंकरं प्रभो ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्यायिकं स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ १८ ॥
 छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं तस्मिन् दशपलैर्मितम् ॥ १९ ॥
 स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् २० ॥
 दधानं करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाक्षममाणे च त्वदिर्तिं विश्वमातरम् ॥ २१ ॥
 सौवर्णीं स्थापयेत्सूत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । हारकेयूरमुकुटां कुण्डलाभरणान्विताम् ॥ २२ ॥
 आसने वै समास्थाय ततो द्रोणान्दिशो दश । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानागन्धफलैश्चैव नानापुष्पैः सुगन्धितैः ॥
 अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतद्वीक्षयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि विप्रणासाहृतं धनम् । दूतसंगं च संप्राप्य वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ” ॥ २५ ॥
अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरीदं ब्रुवन् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ आदिते विश्वमातस्त्वां शरण्यां शरणार्थिनाम् । प्रजादुःखौघसंतप्तो हृदये नौमि चेश्वरि ॥
संप्रणाशाय दुःखस्य प्रजां देहि यशस्विनीम् ” ॥ २७ ॥

एवं कृत्वा विस्मृत्याथ ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमार्गेण तथा ॥ २८ ॥
चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृत्वा विधिं सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ २९ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्चैव बान्धवान् । ऐहिकं लक्षणं यत्तच्छरीरे गरुडाग्रज ॥ ३० ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादे व्रणं वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकचतुःशततमः ॥ ४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयश्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्भवाद्रोगाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतात्पापादिष्टरूपाच्च काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णाधुरिपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकचतुःशततमः ॥ ४०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा गर्भं तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णादिदानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायतृतीयचतुःशततमः ॥ ४०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देदपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
तत्संबन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
शुक्ला तत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटेऽधुना । स वै जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवचम्यहम् ॥ ४ ॥
वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतश्चापि पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तत्कृते शमनं भवेत् । जीवेत्पश्चिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
गतिस्तस्य महामाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्थचतुःशततमः ॥ ४०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृसुहृदा तदाज्ञापालनी सती ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि सा विप्रा काश्यां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपराऽत्रापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताग्रौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

सा गमिष्यति वै रवर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकचतुःशततमः ॥ ४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । योऽत्र तेन त्वाहतःश्वा पूर्वे शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापानुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजास्त्वह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकचतुःशततमः ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वे या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा तस्या अत्र प्रजायते ॥ १ ॥
रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्भोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतामृत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकचतुःशततमः ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्थत्र सुमुखी सुत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सुगर्भाफललालसा । फलं पक्वं त्रोटितं वै भक्षार्थं चौरकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति चैव ये पुत्रा अर्वाग्वर्षाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवाक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमन्त्र्याश्वत्थकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने षष्ठ्यां तु मोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैरूपैरसंयुतैः । फलानि विकीरेत्तत्र कृत्वाऽश्वत्थप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकचतुःशततमः ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते म्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकचतुःशततमः ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजवंशजः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां साहाय्यतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं कृतवांश्च सः । एकस्मिन्नै दिने गत्वा ददाहं पनसद्वाम् ॥ २ ॥
बलादैवस्य तत्रत्या जीवा दग्धा महाकुलाः । बन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । मन्वो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
बहुलोमी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनो शठो धूर्तः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुः सौमयुक्तोऽल्पसंततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चोक्तैरवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
बन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । भ्रातृपुत्रविहीनोऽसौ जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारकम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं वै प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहजकलिवेषे । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी तथा लेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो माषत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । तथा वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशकः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणसुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्घं वा तदर्घं विनतासुत ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तथाभितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि पुत्रक । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं षट्पञ्चकेऽन्दके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो दशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराशं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणां च ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चान्नं गायत्र्या त्र्यम्बकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकादशाधिकचतुःशततमः ॥ ४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारस्थितां सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥
 सोऽप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ स्वगाविप । वर्षत्रयं तदाऽश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्वादशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाजवर्धं मोहात्पूर्वमेव नरः । स राज्यक्ष्मी विज्रियो घोरपापसमुद्भवात् ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग, शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥
 घृतधेनुप्रदानेन क्षयं रोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्घार्धमेव च ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेवात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाऽकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पातयेत्काचित्परगर्मं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मानि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकं मृगस्थिते । तथा तज्जलपातेन तस्मात्पापाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायचतुर्दशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी च यो मर्त्यः पूर्वजन्मनि वादिनाम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमैर्वा गरुडाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽपूत्सुतान्विता । अयोध्यायां तु मुमुक्षु धनभर्तुसमान्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावाच्च सपत्न्या गर्भपातजात् । जातेयं पादजात्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा तु विधित्वा शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
प्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तैः । शिवरात्रौ तथा पश्चाद्दीपमाल्यादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्धरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या ह्येवं कुरुते सूत तस्याः स्यात्संततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगमपीडिता ॥ १ ॥
क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमश्वत् ॥ २ ॥
दुष्टकर्मभवं पापं तस्मान्नोक्तोऽत्र विन्मयः । पापनाशकरः कश्चिदुपायस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे कुरुते नरः । दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टादशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वं भवे सुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चितम् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दद्याद्देवस्य पुस्तकं तथा । ब्राह्मणायैव विदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च तिलात् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भग्नं कुर्याच्च या कांचिन्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
प्रतिष्ठिता कदाचित्सा जायतेऽत्र न चाण्डज । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वज्रे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविवलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्वत्कं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरका भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरुपोऽमितदो घृणी । बहुदेशाधिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । संतानसुखहीनस्तु मुरुपस्त्रीमुखोऽक्षितः ॥ ७ ॥
 बन्धुहीनो व्ययक्षीणः सर्वं तत्पापजं फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रं पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
 कुबेरमतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु विद्यानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 ल्लेख्यं पवित्रामायुष्यां पुत्रसंततिवर्धनीम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णमयः स्वल्पवृत्तिः कुशोदरः ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करपादे कुशलेण दंष्ट्रिश्चाङ्गिविधातिना ॥ २ ॥
 त्रिणित्वं जायते शीघ्रं नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च ब्रूते लोकेषु संततम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तपरायणा । अनृतं वदते किञ्चिर्किञ्चित्क्लेशकरी सदा ॥ ४ ॥
 अपत्यानि त्रियन्तेऽत्र एकद्वित्रिमिताऽब्दकाः । वर्षत्रयमिता बाला त्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमण्डज । उदरे यः स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 तस्य जायेत यदि वा मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले सद्युत्पन्नः कश्चिद् भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिसमन्वितः । तस्य प्रथमजातस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 द्वितीयोऽपि च तादृक्षस्त्वृतीयश्च स्तनंधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु तदा मृत्युं गतः पिता ॥ १० ॥
 क्रिया कृता च तैः पुत्रैर्वित्तेन सदृशा खग । मातैश्चिभिर्व्यतिक्रान्तैर्ज्येष्ठैर्नैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 विहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । पुत्रदुःखेन वै मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अमिधाताच्छिलामृता गर्भयुक्ता दिवं गताः स्वल्पे काले गते सोऽयं ज्येष्ठश्चैरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेद् । त्रियन्ते लघ्वश्चाथालघवः प्राणिनः कथम् ॥ १५ ॥
 तत्पापस्य विशुद्धयर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते साजुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
 उपोषणादिवा रात्रौ प्रातश्चाञ्जुदिते खौ । सुरभैर्वै सगर्माया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
 सुरुभे भूयदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं शुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पत्रे सायुधं वै चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृषैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्प्रदुग्मनाद्यांस्तथार्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगन्धं यशोऽन्वितम् । इमवाहुं चारुवाहुं मुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै । होमान्ते विप्रमोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“पापकर्म कृतं मौढ्याद्यन्मया पूर्वजन्मनि । सपत्नानां परेषां च पुत्राणां हननं कृतम् ॥ २४ ॥
 स्वकुलं चापि हनवान्भूमिद्रव्यादिलिप्सया । लघूनामलघूनां च हंता वै पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 ततोऽर्घं च मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ” २६ ॥
 स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्त्वा कोऽदादितं विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान्
 पेहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शसनम् । काष्ठलोष्ठकुशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालकुट्टनात् ॥ २८ ॥
 जलादग्न्यादिना बाधा घणवानत्र जायते । स्त्रियोद्धे विकृतिर्व्याधौ मुखे व्रणतिलादिकम् ॥ २९ ॥
 पैत्रजो मातुलानीनां नेत्रे तोदो विरश्मिता । स्वसुमार्तृष्वसुश्चापि बाल्ये वैधव्यमेव च ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्याया द्वाविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां चकार वै । तत्त्वाटङ्गयुता सात्र जायते सूत जन्मनि ॥ १ ॥
 थेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्गोमाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायते सुत ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं दिव्यं नवं तद्देवपाठिने ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पत्रत्रिप । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा तथा ॥ १ ॥
 घनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि हस्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणात्सुत ॥ २ ॥
 वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवह्नुभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥

पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कवचम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्यमुच्यते । दिनानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ब्राह्मणं न्यहन्मृत ब्राह्मणार्थं खगाधिप । वज्रदेशे वसन्पूर्वं सोऽत्र जन्मनि गौहजः ॥ १ ॥
घोरः सर्वकलामिहो नानाशास्त्रविशारदः । घनचान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीभोगसौख्यभाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ३ ॥
बालस्य हननात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिष । महाक्रोधपरो लोमी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महाकुले ॥ ५ ॥
नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवाम् । गन्धैः पुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यैर्विधानतः ॥ ६ ॥
ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्क्तौ चतुरश्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
शक्त्या च भोजयेद्दिग्राञ्चैवान्कांसारलङ्घकैः । नानामक्ष्यैः फलैश्चैव बर्षैर्माल्यैस्तथावर्धयेत् ॥ ८ ॥
विविधां दक्षिणां दद्याद्दृष्टमीतिकरां तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
मम ध्यानपरः सूत नित्यं सूत्वा समाचरेत् । पूजयेदध्यामयाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
तं च तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि खगेश्वर । आयुर्वर्षशतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत विन्मये त्वकृत तथा । पञ्चम्यां चन्द्रवारे च चत्वारिंशन्मिताब्दकैः ॥ १३ ॥
रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापातपूर्वजन्मकृताद्बुद्धात् ॥ १४ ॥
न मुच्यते महादैनैः सप्तजन्मकृतैरपि । वाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
पुत्रवृद्धिकारं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षघातेन रोगेण पीडितात्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तया निष्कर्मितं रवर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षघाताच्च संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे सूत सुरां वै त्रिविधां पिबेत् । मृज्जकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
गृहवित्तानुसारेण पलेनार्थपलेन वा । कुर्याद्भिरण्मयं पञ्चं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विषाय यत्नतः ॥ ३ ॥
दानेनानेन सततं मृज्जकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । मारावतारणार्थाय क्षत्रियाणां वधाय च ॥ २ ॥

कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्वातदोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजयक्षमान्विता सात्र तस्मिन्वयसि मामिनी ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः द्यूषुष्याथ खगेधर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
स्वर्णगोभूमिमिथानघृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
रिष्टं त्रिशन्मितेऽन्दे तु प्रायश्चित्ते कृते किल ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनागसं तु यः कश्चिद्दैश्यं हन्यात्पतत्रिप । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्याद्रक्तार्बुदरुजा मृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न सदेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
त्रिशद्वर्षं महारिष्टं रक्ताधिकयान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येये प्राप्ता माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव पापेन रहितानि च । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि यास्यत्येव पुनस्ततः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्दैश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्बुदसमन्वितः ॥ १ ॥
प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यायाद्विजा पापसमुद्भवा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि सूत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या धोरपापहरं सुत । सुवर्णपत्रं पक्षीन्द्र सत्पत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय प्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्त्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३६ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्वासादिना बाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतदानपरायणा ॥ २ ॥
 समावेशेन क्रोधस्य स्ववाक्यप्रतिपादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्नैत्रतोदजा ॥ ३ ॥
 अपत्यानि त्रियन्ते च द्वित्रैर्वर्षैः खगाऽधिप । रजोऽर्प्या वै प्रपीडयेत वेदना विविधा तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्त्रा कर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्रा सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशीनां भक्षणादन्नतत्परा ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणस्य सक्ताः गौर्धान्यभक्षणतत्परा । तथा गृहीत्वा लकुटं भृशं कुक्षौ प्रताडिता ॥ ८ ॥
 सगर्भा सुरमी तस्या गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतो वै गर्भमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभातः । इदं जन्म तृतीयं तु मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ११ ॥
 सप्तजन्म प्रजायेत गोस्त्रीब्रह्मप्रधातकः । नानाप्राक्कर्मणां पाको नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वदाऽपत्यं येन जीवेद्दिवाकर । अनुग्राहोऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यादितश्चरेत् । पौर्णमास्या दिने प्राप्य प्रातरभ्युदिते रवौ ॥ १५ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखं ममासनम् ॥ १६ ॥
 अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
 तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रीसूक्तेन च पूजनम् ॥ १९ ॥
 पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेत्त्रिविधैर्गुणैः । रुद्रैकादशिनीभिश्च जपेद्ब्रह्मं विधानतः ॥ २० ॥
 पूजालक्ष्म त्विदं पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
 होमान्ते विप्रमोजान्ते मन्त्रमेतत्तुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया कर्मवशतः कृतं पापं दुरात्मना । सगर्भायाश्च गोः पूर्वं लकुट्या कुक्षिताडनात् ॥ २३ ॥
 तत्कर्मवशसंप्राप्तमृतगार्भ्यार्हितो भृशम् । मृतसंततिदुःखानि प्राप्तानि महदेनसः ॥

तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संप्रददे त्विदम् ” ॥ २४ ॥

स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जनम् ॥ २५ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य पश्चाद्देवैर् तोषयेद्दिवा । भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 व्रतान्ते सुरभी दद्याद्देवीं द्रव्यादिशक्तितः । अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टान्धवात् ॥ २७ ॥
 यादृकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्ठकुशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् ॥ २८ ॥

शृङ्गाणां चोपघातश्च जायन्ते ब्रह्मजार्तयः । जलाकुलत्वं स्पृशंश्चिस्तादृशी तत्र वेदना ॥ २९ ॥
स्त्रियोङ्गे विकृतिर्व्याधौ मुखे व्रणतिलादिकम् । पैतृजा मातुलानीनां वैधव्यातिः सदातनौ ॥ ३० ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाह्याणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणाऽतिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य तु नाशनम् । दद्याद्दुकममयं पक्षं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय शुभे दिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां तु सुरां पिबेत् । मूत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं त्रियात् ॥ १ ॥
विद्वेन श्यावदन्तेन, लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्पाक्पापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशेषे च कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽज० एकोनचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक्तु पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तार्जुवसमाक्रान्ता दुष्टपापमयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मते वर्षे सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापाद्दुष्टरात्सूत कण्ठपाशादिसंभवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदली दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्वाह्याणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्पराम् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्स्यरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥

आयुरन्दास्तु षड्बुक्ताश्चाऽत्र सप्ततिसंख्यकाः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अघुना यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्मजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्वाह्याणान्दास्यया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यतेऽघुना ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्रामभवे सूत परद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥

दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्र्यहं त्री भवेत्पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ४४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुक्षी प्रजायते । स तत्पापं विशुद्ध्यर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥

स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यं चरेत्सूत सर्वपापप्रणाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥

प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ २ ॥

तस्मिन्काले ह्यभूदुद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ३ ॥

तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृप्राणावलम्बिनी ॥ ४ ॥

यातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता स्मृतवती तथा ॥ ५ ॥

तद्गुणेनान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता समर्तका । मुक्ता तत्र महाभोगानपूर्वांस्त्वामिधर्मतः ॥ ६ ॥

नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्भवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्भवः ॥ ७ ॥

सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ८ ॥

नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पत्युश्चरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ ९ ॥

महोदयः पुत्रपौत्रादयश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ १० ॥

स्त्रीसाहाय्यान्महामाग तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्चरययुता सापि युवती तद्रादादिह ॥ ११ ॥

स पुत्रः प्राक् सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महामनुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिण ॥ १२ ॥

स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थं मरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १३ ॥

पश्चाद्भीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टं न तन्मृतिः । रिष्टं पश्चादुद्भवे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १४ ॥

शस्त्रप्रहारैर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणांगणे । प्रजापीडनजात्पापाच्छेषं नात्र संशयः ॥ १५ ॥

दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्रह्यं शतपलात्मकम् ॥ १६ ॥

कुरुक्षेत्रादित्तिथिषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्कारसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १७ ॥

महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानं कालनरात्कचित् ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परे । बलात्कारेण पुरुषे सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं सर्वसुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं ह्येवं च बाह्वन्म् ॥ २ ॥

सर्वोपस्कारसंयुक्तं दद्याद्विधाय धीमते । न प्राप्नोति तदौन्मत्त्यं दानेन विनतासुत ॥ ३ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय विप्राय पुत्रिणोऽण्डज । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्यो पुत्रे विद्यमाने जाराक्ष्मणौ धृतः पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्राद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिमेऽन्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽन्दानां षडशीतिं च जीवनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मिमेऽन्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाह्मणीं सूत बलोत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्यागमवे सोऽत्र भदोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादसाध्याद्रोगाद्वै प्रेक्षक्तिर्नैव जायते । म्रियते रिष्टयोगेन सोन्मादी चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी हरेल्लोभान्महद्भु । साऽत्र जन्मनि पर्क्षाद्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्तु तत्पापशुद्धये । कृते तस्मिन्नुपाये तु श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्धर्मपारगः । धनधान्यसमायुक्तो दयालुश्चार्जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुप्रतः शक्तिमान्वीरः किञ्चिद्वाधिसमन्वितः । शन्द्रियाणां बलं हत्वा मोहो वै जायते शृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यसंकरपा धृताढ्या धनसंयुता । बहुपुत्रप्रसूताऽपि किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्त्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमादिह । तस्य गेहे प्रवृत्तं तु कन्यायाः प्रौढचमण्डज ॥ ६ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्वचदाहृतं वित्तं सर्वैर्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्याऽभवत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्यासुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले गते तस्याः पतिर्मृत्युवशगतः । सा बाला विधेया जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ ९ ॥

१ धारेत्यारम्य जीवनेतिपर्यन्तः पाठः खपु० नास्ति । २ अयं प्रश्नः खपु० नास्ति । ३ कृते ह्युपाये तस्मिन्नु इति स्यात् ।

व्रततीर्थरता नित्यं सत्यधर्मपरायणा । बहुवर्षैस्तया वत्स नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि त्वर्पित स्नेहकारणात् । किञ्चित्कालवशात्प्राप्ता मूर्ति सा ब्राह्मणी स्वग ॥ ११ ॥
 तां पुत्रीं हृदये कृत्वा सोऽगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मताः क्लिष्टा ॥ १२ ॥
 तेनै कर्मप्रभावेन पूर्वकन्या बहुप्रजा । सा तु भर्तृभवं गर्भं दधौ मृत्युं प्रतीक्षती ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके मृतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु पुत्रीवानत्र जायते । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भभादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापोपशाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन् पृथक्तेन प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां सा चिन्तयन्तीमिनागमम् । दक्षादिदां च मानेन यथाभावं यथामात ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्रह्मणे विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमनन्त्रिता ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिर्विधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्माणि सर्वत्र विस्तीर्थ ऋत्विजादयः । भूमिद्वविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् २५ ॥
 गृहदानं ततोऽ दद्याद्यथोपस्कारसंयुतम् । वर्षवर्षे तु संपूर्णे अन्नवस्त्रैश्च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशार्थं कन्यापत्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानादयः स्मृताः । नाशयेच्चैव तत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजनाच्च विधानेन ब्राह्मणैः स्वस्तिवाचनात् । विनायकाम्बिकाश्रुतीं हेमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्सूत नानाकर्माघशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वाहृदयदन्तोष्ठे रोगा वातादिदोषजाः । नृपचौराग्निहानिश्च वित्तानि च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानेन मनसा दूयते भृशमाधिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यां ताभ्रहारिणीं नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताभ्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्य दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्याऽनया भुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्मासन्ना हजा वध्वा विधिना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा साऽत्र जन्मनि । पूर्वजन्मन्यसौ विद्या न च गर्भं दद्यात्फलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वधमोचनम् । कृत्वाऽजां गर्भसंयुक्तां राजतीं षट्पलात्मिकाम् ॥ ३ ॥

वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमावैर्हरण्यः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि, वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धानं प्राक् क्षुत्पीडाप्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र मूलरुक्पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्रभ्यो रसदानाद्विशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगाच्चान्न कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलद्रोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक् सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढधर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
विराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवानभिदाहं च शत्रूणां भयदायकम् ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे तस्मिन्त्वगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्रोक्तो जातोऽत्र यमुनातटे । चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ ४ ॥
नानासुखैर्भर्ययुतो गजाश्वरथाहनैः । बन्धुभृत्याधिकारादथो बन्धुभूषणमूषितः ॥ ५ ॥
सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ६ ॥
जातसंततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतञ्जिन ॥ ७ ॥
चत्वारिंशन्मित्रे वर्षे सर्वसंततिनाशनम् । गृहप्राप्तान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्भवति ॥ ८ ॥
पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् बालवत्साधनाशनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वान्न तद्वर्णानन्तरं भुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
दृढकर्माजितात्पापाच्च चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्भरिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्तिविधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्राञ्च होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयश्चिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र चेत्कुर्व्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरस्तुत । मृत्युः पञ्चाशदन्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्विरुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
जीवे कर्कटे गे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरामिधे ॥ १८ ॥
निर्णयः कथितस्तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति गीतस्तस्मै पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
तथा तृतीये जनुषि मरणाद्गोष्टे सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । देया तत्पापशुद्धचर्यं रीतिः शतपलात्मिका ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विमांश्च भोजयेत् । सुचमतेऽत्र महामाग तद्रोगात्पापनाशयुक् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेयं महामाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदेदाङ्गपाठिने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ताः पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाऽण्डं विधिना तद्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्करं व्रतम् । तेनेह कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
मुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनात् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
स्वर्णकारकुले जातो घृतो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ६ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ७ ॥
नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविषर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिवृन्तनीम् ॥ ८ ॥
प्रयागे त्वथवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्णान् मन्त्रैस्तद्विद्मन्तैस्तथा ॥ ९ ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । संपूज्य विविदेहैर्व तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ १० ॥
शिवभक्तान्स्तथा शान्तान् दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथैवाभरणैः शुभैः ॥ ११ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १२ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकां स गच्छति ॥ १३ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यप । नाधिकारोऽस्ति शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १४ ॥
तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १५ ॥
आयुर्बद्धशतं तस्य पक्षीन्द्र कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते षष्टिवत्सरे ॥ १६ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनषष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्याद्वरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वै पुरा हेद्रीति नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चिन्नं परं शृणु ॥ १ ॥
रीति दद्याच्छतपलां तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाद्रत्तया तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धाबहारीणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च वाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धाबहानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽप्य पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तिः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उट्टघाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्यादिप्रैभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यैर्दं या महामाग गङ्गायां हि पतत्रिण । पूजयेत्सं रुद्राणां तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १ ॥
शक्त्याथ भोजयेद्दिपान् होमयेच्च स्वशक्तिः । अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २ ॥
जायते संगतिस्तस्या इह जन्मनि वै शुभम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतामुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगो विनश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचषष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे कीरामिधे सुत । धर्मकर्माल्पको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तिः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन रात्रौ वै भार्यया सह । तस्मिन् दाहे महामाग निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च धातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सस्त्रीकः स्वफलं मुक्ता पापादुष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पाञ्चनदे देशे स जातो बाहुजोऽधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोच्चो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवने तु सुखैश्वर्यधनैः स्थानैर्युतायुतैः । मितदो भोगवानाढ्यः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभो पापरतः क्वचित् । उग्रश्चिन्तातुरो दूर्तो दुःखमोगी तथाऽण्डज ॥ ९ ॥

सा ज्येष्ठा षष्ठरेव स्त्री मृतपुत्रात्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गे वृषमे क्षनिः ॥ १० ॥
 लक्ष्मणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लैर्वदमितैः शुभैः ॥ ११ ॥
 हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ १२ ॥
 उपचारैः षोडशभिः पूजयित्वा विधानतः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोत्रे सुमनोहरे ॥ १३ ॥
 सर्वोपस्कारसंयुक्ते क्षौमाम्बरविभूषिते । दद्याद्देवि विधिज्ञाय मन्त्रमेतदुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तन्नाशाय ददेद्दं तु शिवं गोरथसंस्थितम्” ॥ १५ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । जीवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १६ ॥
 पञ्चमासमितो वह्निर्देवो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्द्विजात् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । नायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविजिताः ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहादत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मित्रे कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २० ॥
 पञ्चाशन्मित्रिके रिष्टं दैवाच्चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमिताब्दकम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्षष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽत्र हि ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 तस्य पापस्य शमनं मया प्रोक्तं स्वगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याकाचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टषष्ट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देवि विधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गायत्र्याश्च जपेद्भुक्तं नात्र कार्या विचारणा । न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डजः ॥ १ ॥

स्वशरीरविवृद्धचर्यं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्भुक्तं हरति कस्यचित् । शुल्भोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥

गङ्गायां हि महामाग शुद्धधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देशोऽभवत्पूर्वं देशे नेपालसंज्ञके । बहुमित्रसुतैरादयो हीनद्रव्येण संयुतः ॥ १ ॥

आराधनं तु कृतवान् स देव्याः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥

अन्यस्त्रियमुपगतो व्यभिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

पापपुण्यफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र महीधरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥

देशेदेशेऽतिविख्यातो घृणी शूरो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महाभाग जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौरुषकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमी सर्वार्थकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धैर्मास्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥

दद्याद्देवविधिज्ञाय मुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापति तथा दद्याद्भ्राजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ८ ॥

ब्रह्मदैवतमन्त्रेण गृह्णीयात्स द्विजोत्तमः । पञ्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥

जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशशिन तद्दशशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥

य एवं कुरुते सूत सर्वपापविशोधनम् । प्रायश्चित्तं परं पुत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥

नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्दिवघातितः । न लभेत्स्त्रीसुखं सोऽत्र रिष्टं षड्वेदेऽण्डके ॥ १२ ॥

प्रायश्चित्ते कृतेऽन्धानां जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगं हन्याद्विनाऽऽखेटं प्राग्भवे योऽण्डजाधिप । षण्डः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातकः ॥ १ ॥

पापनाशकर्त्री तस्य निष्कृतिं वच्म्यहं सुत । दद्याद्वधं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥

सहासनमलंकारैर्भूषयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥

न स पश्यति खल्वत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्यात्तया शक्त्या तैलदानाद्दिशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजाऽमात्यः स वै काश्चिच्चारणः पूर्वजन्मानि । भग्यमूर्तिर्दृढो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दधाराऽसावधर्मतः । गर्भं च काममुग्धो यो भाविनोऽर्थस्य वै वलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजननायुष्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गलके पण्डो सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्प्रागत्र धनमोगमाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जनुषि या नारी गर्भघातकरी ह्यभूत् । गर्भपातेन दुःखार्ता साऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्दिपाय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ २ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापप्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुयादिह ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
ऊर्ध्ववातादिना पीडा वात्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा बुद्धेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तसावादिना पीडा जायते वायुसम्भव । स एव तस्या गर्भस्य घातं कुर्याच्च वृद्धितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मर्तैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टद्वैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारोऽपतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्रां च कुलटा वाक्यलंघनात् । भर्तुस्तु चौरिणी वृत्तिर्दृष्टसंगतिकोऽर्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्रव्यं हृतं तस्करबुद्धिना । भुक्तं ताम्भ्यां वैनतेय ब्रह्मत्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहैः । यातना बहुधाः प्राप्ताः पश्चान्मालुषतां गतः ॥ ९ ॥
किञ्चिद्गर्भप्रभावेण क्षात्रियं जन्मना भुवि । इदं जन्म चतुर्थं वै गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥
उभाम्भ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भाभिहंति हि । तस्या निष्कृतितः शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकाङ्क्षिणी । सौम्यायनं समासाद्य सितपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयःस्रवन्ती शान्तां वा सुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृह्णानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टैरनु यवसैः पानैर्मक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुमिश्रैः सा तां परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीमिश्र दीपैः प्राक् चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्यानैस्तदधःशायिनी शुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत ततस्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकांक्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाहूय समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नग्दामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं वै स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं माषपोडशसंमितम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादिति भाषिणी ॥ २२ ॥
 प्रदद्याद्वा सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥

प्रार्थना ।

“यन्मया कुलदाधर्माच्चानागर्भाश्च हिंसिताः । नानाभेदैः प्रयातास्ते मे गर्भा बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 त्वं च कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तरय नाशाय सवत्सां दापयेत्विमाम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेन्मम सत्वरम् । दानेनानेन सुरभे ह्यनघा किल सुव्रता ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगो भवेत्” । एवमास्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 द्विरप्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च । दापयेद्विजमुख्याय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ २८ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान् नानात्रैः सक्तुपायसैः । एवं कृतविधिः सूत नारी सा दुःखनाशिनी ॥ २९ ॥
 बन्ध्यत्वं मुच्यते सूत पुत्रं प्राप्य यशस्विनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अ०ष्टासत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिदुरङ्गं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्कारसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशीत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत सृष्टं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादर्धं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्कारसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्याधिकचतुःशततमः ॥ ४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभधर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 कूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चौरेण गां परां नीत्वा क्षुचितैर्मक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोनिमुपागताः । स तीर्थे मृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥

तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखितां च विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेत्थं सतहोपात्ममुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकशततमः ॥ ४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वस्थानात्पाताच्च वैकृता । पादमङ्गो भवेत्समात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
 कथं वा कस्य पापस्य विन्मयं विधिना चरेत् । यस्माद्रोगात्ममुच्येत चोर्ध्वपातमवात्तया ॥ ३ ॥
 अश्वं निष्कसुवर्णाढ्यं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्यधिकशततमः ॥ ४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महाभाग पाश्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्ते ग्रामे यो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कर्मचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां धारितो गर्भः काममुग्धेन निश्चयः ॥ २ ॥
 कृतं यत्नं महत्तत्र नासीद्गर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकशङ्कातुरा मृता ॥ ३ ॥
 गर्भपीडावशादुग्राद्बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं प्राकर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसद्भवः । ततोऽसौ मरणं प्राप्तो बाहुजः ससहायकः ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा मुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभाभ्ररकान्मुक्ता स्वार्जितान्दृढकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कुशङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवविस्तरः । आच्यन्तसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्धूतः पापरतः शठः । सक्न्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां च वीर्यदानात्प्राग्गर्भस्य वधात्युनः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापपनोदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भदोषसमुद्भवाम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्मा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदर्धाधैन वा कार्या त्रिषु वित्तानुमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पञ्चमाषमितं विष्णुं सर्वपापप्रणाशनम् । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पञ्चमाषकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्वपैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १८ ॥

एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते ॥ १९ ॥

अकृते न यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते यथोचिते ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मनि ह्यकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥

शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । सुक्तातिकाममुग्धेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥

स चाथ सूर्यपुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्राग्भवेऽपि च संकरः ॥ ३ ॥

षण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको धीमान्जाज्ञापचिपालकः ॥ ४ ॥

महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याञ्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥

सोऽश्वदानां द्विधानेन ब्राह्मणाय पतञ्जिन । न पश्यति महापीडां पापजां पादसंभवात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजां ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । भक्षार्थं सोऽत्र जनुषि पुरुषोऽङ्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥

न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्यप । प्रारब्धस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चौराधिपो महोश्रय तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्त्वा नरकान्धोरान् पापात्पुण्याच्च श्लाघतान् । स्वर्गान्पर्वतभागेऽत्र स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥

वामनो राजसन्मानी महोग्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥

भवन्त्यत्र च ये पुत्रा स्त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥

कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्धृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥

हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा, स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्यात्तत्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥

आयुश्चाष्टाधिकाऽशीतिः समानां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाकरः । बुल्माद्या उदरे बाधाः शिरोऽर्तिश्च पुनस्तदा ॥ १ ॥

व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्क्षेत्रादिना भवेत् । तस्य मार्याद्वयं वास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥

अन्योन्यद्वेषिभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरापरा । मृतवत्ता कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पतितम् । केन पापपमावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषिभावाच्च वर्तते च विविस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिदैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तद्विचं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
लुब्धनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । मत्सर्गैस्तर्जनावैस्तु तद्वचं च तदा हृतम् ॥ ८ ॥
कतिपयैरेव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतामुत । म्लेच्छभयसमाकृष्टो ब्राह्मणः क्रोधसंयुतः ॥ ९ ॥
तदर्थमपि सम्भ्रान्त आत्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै यतीरं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
हृतं तस्यापि तत्सर्व म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्काले गते किञ्चिच्छूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
प्राप्तस्ततो वै निरये वर्षायुतसहस्रशः । पाचितो नरके घरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुष्मापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु शूद्रवंशसमुद्भवं ॥ १३ ॥
तेन वै कर्मणा युक्तोऽप्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ह्यहि नारीणां हितकाम्यया १५
श्रीसूर्य उवाच ।

तैर्यस्यावत्सरं सेवामेकाचितेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतये भूयः क्रमेणानेन दम्पती । शुभेऽथ भूपदेशे तु गोमयाद्युपचरिते ॥ १७ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितान्भूयः प्रदुन्नाचांस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहं चारुशुतं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्साङ्गं धीतवत्वं सुचारं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसिकोपिदैः ॥ २१ ॥
पुष्पैः सुगन्धैर्धूपैश्चाप्यर्चयेद्विष्णुमहर्षणैः । तद्विप्रासौथ तद्विष्णोर्मन्त्रैरेव पूजयेत् ॥ २२ ॥
देवताऽग्निस्तथा विप्र एतं ते वामिषङ्गतः । शतमष्टोत्तरं इत्वा चरुणा पायसेन च ॥
होमान्ते विप्रमोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापमावेन कर्मान्धेन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारस्तथा वै दुष्कृतं कृतम् ॥ २४ ॥
ब्राह्मणानां बहु द्रव्यं नीत्वा मत्सर्गताडनैः । शुकं तस्मान्महत्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥
स्थिरगर्भमृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्म दुःसहम् । तत्तदनोविनाशाय दानं संप्रदे त्विदम् ” ॥ २६ ॥
स्वस्त्यस्तुतिं च तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्भवात् ॥ २८ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । दृढदुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने साश्रुकर्शिते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टकुशस्त्राद्यैर्वार्तः स्यादुपलेखनात् । गैलाकुलत्वं स्पृशेत्प्रेस्तादृशो व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
क्षेणोद्धे विकृतिव्याधिमुखे व्रणातिलादिकम् । पैत्राधिमातुलानीनां वैधव्यातिः स्वस्त्रादिषु ॥ ३१ ॥
स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्यपत्यजम् । कर्मानुसारो वै व्याविश्विन्नं तस्य सहायकम् ॥ ३२ ॥
स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः । एवं तु लक्षणैर्वार्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽप्ययोऽष्टाशौल्भिकचतुःशततमः ॥ ४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्व आभीरजा काचिदभूद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृषार्ताः सततं प्रयायां प्रेरितास्तया । निदाघकाले संघाते वह्निर्यामाजलाशये ॥ २ ॥
 व्यथान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता शृशं गावो लघुडेन दृढेन वै । तत्रैका लुपिता वापि वारिता च शृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भमारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदा सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैषा वेद्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता । सुखभोगधनैश्चर्यभूतिभिश्चान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजातपुण्यात्सर्वं पुण्यफलं विदम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ८ ॥
 रिष्टमब्दत्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पाप क्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां देव त्वं सर्वदर्शकः ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्ग्रां कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपशमनाय च ॥ ११ ॥
 सुवर्णाद्धमितां तद्दलेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 भोजयेत्तु यथाशक्त्या विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपाप्मान्न कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्याखण्डे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पादजः कश्चिद् गुर्जरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दद्यानि तेन विप्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽपि शक्तिः ॥ २ ॥
 दैवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा किल । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु धातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै सौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता लोकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शपं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यास्यति । तथा बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषे चन्द्रयुते सुत । श्यामाङ्गो धूसरः क्षीणः प्रमुदंशादने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रे प्रियवदान्वितः । मानभोगसुखाढ्यश्च मितदो लोमसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत शृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पलैर्दशमितैः कुर्याद्वाजसं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णपलैकैः मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । सूर्ययक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्भरिहरात्मकम् । तथैव गणनार्थं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । षष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टहस्रं तु यथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीं पञ्चसाहस्रं जपेत्पापविशोधनीम् ॥ १७ ॥

कुर्याद्धोमं दशशेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
न प्राप्नोति तदा रिष्टं षड्विंशब्दं प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवम्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीद्यश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्पत्र पुरुषो ह्यधिकाङ्ग्युतस्तदा ॥ १ ॥
कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्राढ्यं मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्वराङ्गाख्यरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं तत्पापनाशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छ्रुमानना । प्राग्भवेऽङ्गज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विलं कृत्वातितप्तं किल बालुकम् । पूरितं च तया सर्वं तद्वातायै पत्राणि ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । साऽपि मृत्युवशं प्राप्ता शुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शतद्रुके देशे शश्वदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले मृत ॥ ४ ॥
प्राग्दानप्रभवात्पुण्यादयो पापफलं शृणु । सर्वे तद्वंशजाः सूत तदये मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षाण्यष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाहृदाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
कुरुक्षेत्रादियासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्तरय सूत बुद्धिविवर्जिता । अत्र जन्मनि सा सुत वर्वराङ्गान्विता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छतपलं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्बर्वराङ्गाभिधासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्णवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याज्वधीत्सूत नार्यजं विधिवर्जितम् । साङ्गाधिकात्र जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अज दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सर्वस्य वेदविदुषे तदोषशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचनवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयः । वित्तमः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
समुपेतो धनैर्धान्यैः किञ्चिद्वापास्वान्मुवि । दायादाच्छत्रुवत्पीडा मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
नारीद्वयं च तस्यापि संजातं चात्र जन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
कदाचिज्जातमात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुण्यवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शास्त्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थबुद्धिर्योविनाढ्यो ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
 कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान्वग ॥ ८ ॥
 क्रिया कर्मविधानार्थं तथा दत्तं धनं स्वग । मृता पुनः क्षत्रियेण तस्य नीतं धनं सुत ॥ ९ ॥
 निराधारा मुताहीनाः पित्रा मात्रा मुदुःखिताः । सर्वैरवहरणाद्वापि मृताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 मातृपक्षे गता काचित्काचिदै पैतृके स्वग । उद्वासस्तद्गृहस्यात्र सञ्जातः किल कर्मणा ॥ ११ ॥
 यो वै क्षात्रगृहे पुत्रो ब्राह्मणः स तु जायते । योऽत्र न व्यो मृतः पुत्रो धनलुब्धः स एति वै ॥ १२ ॥
 एवं पुत्र ऋणीभूते तत्काल ऋणमाप्यते । ब्रह्मस्वहरणादेवं पुत्रपुत्रीमृतिः सदा ॥ १३ ॥
 पुरा कृतानि कर्माणि सुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतं सुत ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा । शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे ॥ १५ ॥
 प्रारभेद्धरिभक्तश्च संवत्सरविधिं त्विह । प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् ॥ १६ ॥
 पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मासमेव च । कुंकुमागरुकपूरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः ॥ १७ ॥
 अर्चयेद्विधिवैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् । भौमाप्यनाभसस्तोजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा ॥ १८ ॥
 एवं व्रतपरा नारी भर्तुमक्तिपरायणा । अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधिमथाचरेत् ॥ १९ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता । शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया ॥ २० ॥
 पूर्ववद्धरिभक्त्यर्च्य ऋचां षोडशभिः प्रभुम् । विधिवद्ब्रह्मिमास्याय ह्यर्चयेद्द्वैष्णवं चरुम् ॥ २१ ॥
 आज्यभागान्नसानेन कपिलाज्याहुतिर्हविः । पौरुषेण च सूक्तेन यावत्पोडसंख्यया ॥ २२ ॥
 अन्वत्यसमिधस्तित्तो जुहुयात्पोडशैव तु । पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरोरपि ॥ २३ ॥
 होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् । हिरण्यभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् ॥ २४ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि । दक्षिणां प्रतिपाद्याच्च च्छलकौटिल्यवर्जिताम् ॥ २५ ॥
 आश्रीयान्तं हविःशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् । इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वष्णवम् ॥ २६ ॥
 सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकिस्विषा । ऐहिकं लक्षणं चिह्नं पूर्वकर्मानुसारतः ॥ २७ ॥
 शुल्भार्शु उदरे बाधा गुदान्तवृषणार्तयः । वातरक्ताक्षिशिरसो नेत्रकर्मावित्तो व्रणः ॥ २८ ॥
 स्तनोपगौरवं दद्वर्गमने पादवैकृतम् । जनश्रुतिरभूतत्र छवते कारणं विना ॥ २९ ॥

हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीचन्द्रसूर्योक्तसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्णवत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । हृद्या दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदीपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तथा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहान्तगा । कृतवैतदद्भुतं कर्म मुक्ता तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलशोपलक्षिते

१ क्षत्रिण चित्तयित्वैव प्राप्त जन्म सुतस्य न इति स्यात् । २ गता कन्या इति स्यात् । ३
 इति ख० पु० ।

सुखदुःखसमाक्रान्ता संततेर्जातनाशतः । दुःखैरनेकैर्युक्तात्र मध्यमावे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गयायां पित्रुतर्पणम् । कुरुसेत्राधिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमस्तथाधिकचतुःशततमः ॥ ४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्वेच्छानं पतत्रिण ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तथाधिकचतुःशततमः ॥ ४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्धेतुं सवत्सां च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चशततमः ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं मुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशततमः ॥ ५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । क्षत्रजन्मनि दुःखार्ता दन्तपातजादृकात् ॥ १ ॥
 विधिवद्धेतुदानान् ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्रतादेकात्समात्पापमप्युच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्वलः । शिवपक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य कथ्यते ॥ २ ॥
 तेन कचिन्महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः कामसुगधेन निश्चितम् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । मुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्च शुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाशये ॥ ६ ॥
 स रक्तकृष्णो मतिमान् दीर्घो मध्यो पृथुः सुधीः आदिभागे धनी भोगी मध्यमेऽन्त्येऽतिसौख्यभाक्
 पुण्यादिदं तथा पापाल्लोमी पापरतः क्वचित् । चिन्तातिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शटः ॥ ८ ॥
 स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट जन्माङ्गात्पञ्चभागः ॥ ९ ॥
 भौमः सुतेभ्यैः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्ष्मैरिभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पलद्ध्यमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्गी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
 तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
 माषैः सप्तमितैर्द्वयो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥

होमयेतद्दशांशेन कपिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्ताधनाशनम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिश्च जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टादिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मितिकेऽन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकपञ्चशततमः ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधिपः । बभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कृद्ध्यसुवर्णस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुरोगविनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्वयधिकपञ्चशततमः ॥ १०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तया ग्रामात्ततो गत्वा निर्दग्धं गङ्गरं वनम् । निर्दग्धा बह्वस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवद्यत्तात्तथा पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥

घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोरगाः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायैश्वर्यरुचिकपञ्चशततमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशावाती महाभाग कुब्जकर्णी प्रजायते । निष्कृति तस्य पापस्य शृणुष्वत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
शक्त्या सोपस्करां दद्याद्देवेदाङ्गपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकपञ्चशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अश्विच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार चोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्तो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
आदानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च पर्वति । शूद्राधमोऽथ वै षण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥

निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृढास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकपञ्चशततमः ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं निहन्ति विनतास्तुत । सात्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्दधुं निष्कृद्ध्यस्य च ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापानोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकपञ्चशततमः ॥ १०७ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चित्सात्रकुले जातो वातरोगेण पीडितः । नानासंविमवा बाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहार्तः सर्वदा सोऽयं नेत्रे तोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशेषु बाल्ये स्याद्ब्रह्मणिगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतचारिणी । सौभाग्यसुखसंपन्ना पितृमातृसुखोज्झिता ॥ ३ ॥
केन संततिहीना च कर्मणा लिप्यते कथम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णान्तरे जातस्तस्करो वस्त्रहारकः । निषादैः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
दिनानामन्तरे प्राप्ते काश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तेन सर्वस्वं यत्किंचिच्चार्जनं कृतम् ॥ ६ ॥
तेनैव निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्करोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरे पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मानुषमापन्नः किंचित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
रवर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं जन्म चतुर्थं तु बन्ध्यत्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशात्सोऽपि तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जातवानिह ॥ १० ॥
पुत्रहानिर्भवेत्तस्य बन्ध्यत्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंगमे । विचिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्याभिमाषितम् ॥ १२ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकाञ्च ॥ १३ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणे तथा । पुण्याहे विधिना तिष्ठेदनपत्याघनाशनम् ॥ १४ ॥
सुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १५ ॥
परितो रत्नपात्रं तु द्रोणमानं सतण्डुलम् । विदध्यात्पर्वतावेव देवद्वमविभूषितौ ॥ १६ ॥
ततस्तौ दम्पती शुद्धौ ज्ञात्वाऽऽवाह्यताससी । दधानौ शुभवेपाढ्यौ चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १७ ॥
सूर्योदये ततो यत्नात्कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । सुवर्णशुद्धवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १८ ॥
हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलम् । आदितेरपि केयूरहारग्रैवेयभूषिताम् ॥ १९ ॥
तदर्धार्धविभागेन तनौ तस्याः शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २० ॥
तन्मूर्तिं त्रिनयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञानकर्माथ पुंसियोः ॥ २१ ॥
बाललीलाधरं विष्णुं वामनं प्रतिचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकाङ्क्षया ॥ २२ ॥
ततस्तदाश्रमतटात्सुमेरोऽस्तिलपर्वतात् । वामनमनुगच्छन्तौ मातैस्तत्पदभूषितैः ॥ २३ ॥
अर्दितां तमपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसा । रुदतीमिति तद्द्रष्टुमाह्वयन्ती परान्मुनीन् ॥ २४ ॥
एवं ध्यात्वाथ तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणां । पुष्पस्रग्धूपगन्धायैरर्चयेदतिविह्वला ॥ २५ ॥
तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यतः । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिमातुरुत्सङ्गमाभिनीम् ॥ २६ ॥
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थकृतलक्षणां ॥ २७ ॥
संयुक्तः राहितां देवीमर्चयेद्विविधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्विताम् ॥ २८ ॥
तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः सुताम् । यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने घने ॥ २९ ॥

संस्कारासंगमे पापं प्राप्तं मे चोलवर्णं महत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् ॥ ३० ॥
 सौवर्णां प्रतिमाभेनामनघेयं भवेदिति । भोजयेच्च शतं विमान् सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोष्टाविकपञ्चशततमः ॥ १०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातेन पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीड्यते वै भवेदृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्योपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो नवाधिकपञ्चशततमः ॥ १०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्त्र विविज्ञाय पलमेकं पतत्रिण । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरुक्ष्णाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो दशाविकपञ्चशततमः ॥ ११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु ब्राह्मणः फलम् । कश्चिच्छ्रेष्ठो कलिङ्गेऽभूद्विजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीवलसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गङ्गायां कृतवाञ्छाद् अद्वाविधिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 सततं कृतवान्पापं काममौढ्यान्नसंशयः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायै याचितः स्त्रीविमोहितः । अजीवत्स चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्तवान् ॥ ४ ॥
 शुभाशुभफलं भुक्त्वा पापाच्चरक्यातनाः । गयाश्चाद्ग्रभवेण जातोऽत्रापि च वै द्विजः ॥ ५ ॥
 देशे रम्यस्थले पुण्ये नदे लोहितसंज्ञके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनबुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापात्ततो दुःखसमन्वितः । सुलक्ष्मैः शास्त्रमानैश्च प्रलेपैर्दुष्टभक्षणैः ॥ ७ ॥
 संवाहनैस्तथा पानैरन्यैर्वा वस्तिकर्मभिः । गर्भस्य पातनोपायमकरोत्स विमोहितः ॥ ८ ॥
 पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि ॥ ९ ॥
 पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग । अनया चेर्यया चैव संततेर्नाशनाय च ॥ १० ॥
 औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थे कल्पितं गदम् । सपत्न्यै प्रेरयामास विविधं चैव तं गदम् ॥ ११ ॥
 तथा वा त्वृतुमावाञ्छ शीघ्रं पीतं तदौषधम् । पुष्पं प्रणाशिवं तस्यास्तरिमञ्जन्मनि मानद ॥ १२ ॥
 ऋतावृतौ च संप्राप्ते जाता सा विविधा रजाः । जाता वै वेदना नित्यमसृग्वातोदरामयः ॥ १३ ॥
 पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् । एतत्कर्म कृतं चैव विविधं गर्भदोषकृत् ॥ १४ ॥
 तथापि फलहन्तृणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् । ऋजुमावाहुष्टुद्रद्या कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ १५ ॥
 तेन वै कर्मणा वत्स विविधं पुष्पवन्धनम् । गर्भाशयमधिश्रित्य ख्रवते शोणितं बहु ॥ १६ ॥
 छिद्यन्ति ईव चान्त्राणि सूचीभिरिव तुद्यते । वेदना या पुरा भगवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने ॥ १७ ॥
 यावत्कालप्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् । तवानेव च तद्गर्भः पतेद्वा नाशसंभवः ॥ १८ ॥
 एवं तु लक्षणेर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् । एकवासौ विधि चैव दम्पती तीर्थसंगमे ॥ १९ ॥

सुशुभे भूमदेशे तु पुराणोक्तविधानतः । एतन्नाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः ॥ २० ॥
 प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् । यत्नेन गार्भिकं संज्ञमुपोषणपरायणः ॥ २१ ॥
 पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् । केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः ॥ २२ ॥
 सौवर्णीं राजतीं तार्क्षीं मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपुरमुकुटकुण्डलामरणादिकम् ॥ २३ ॥
 नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः । उपतिष्ठेत विधिवद्भवानीं प्रियवल्गुभाम् ॥ २४ ॥
 पतिपुत्रवतीमिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिताम् । रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् ॥ २५ ॥
 फलैर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मंत्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतोपेतैरञ्जनं भूम्नि निक्षिपेत् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिजाप्रिये । गृहाणार्घ्यमिमं देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः” ॥ २७ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २८ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवामुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्षोडश स्त्रियः ॥ २९ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानथ षोडश । प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ ३० ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रित्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ ३१ ॥
 सगर्भी च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणामुपार्जितम् । पापौघं वन्ध्यताहेतुस्तस्मान्मुञ्चाय चाम्बिको ॥ ३३ ॥
 तव दानेन पुत्रा मे भवेयं सुमगा सती” । इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विप्रं विसर्जयेत् ॥ ३४ ॥
 एवं व्रतपरायास्तु गर्भपातो न जायते । मुच्यते पुत्रपौत्राद्या स्वपत्या सह मोदते ॥ ३५ ॥
 न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रा सुखं च न । तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भस्य धारणम् ॥ ३६ ॥
 रजस्तस्य पलाभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् । निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने ॥ ३७ ॥
 गर्भपातं प्रकुर्वत्यां मया प्राक्तनजन्मनि । यदघं वन्ध्यकृत्प्राप्तं तस्मान्मुच्ये पतिव्रता ॥ ३८ ॥
 जन्मजात्यादिकं वत्स तव चेदिह कर्मणाम् । इदं कर्म चतुर्थं तु भूमिदेवकुलोद्भवे ॥ ३९ ॥
 सपत्नीसहिता चैषा न सा गर्भस्य दोषकृत् । तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणानीह जन्मनि ॥ ४० ॥
 यस्याः प्राक्पतितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितः । दीनानाथाविरोधः स्यात्सविरोधा तथा सुतः ४१
 अनुमन्त्रिप्रयोक्ता सा पितृमातृमुखोज्झिता । बन्धुसंततिदुःखी स्यान्मर्यादाघनवस्थितिः ॥ ४२ ॥
 शोकः रयादुदरे बावा तावत्स्त्रीहादिविभ्रमः । अन्तरास्यन्दमानो वा गर्भः सत्त्वोपलक्षितः ॥ ४३ ॥
 पाणौ मुष्टितलाघाताज्जानुना सक्थिजानुनी । दोषजो वाग्मिजो वापि शस्त्रजोन्मादजोऽपि वा ४४

ब्राह्मणान् भोजयेद्भक्त्या सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ४५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकादशाधिकपञ्चशततमः ॥ १११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोमतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाबोराक्षरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा तिर्यक्तं च सुत विशुज्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्प्राक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सुत कृशो दुःखातुरो मृशम् । लब्धे कुम्भाभिधे सूत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं षष्ठिमिते वषं जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ६ ॥
तदये ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन चायुषो भङ्गो दृढपापात् निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकपञ्चशततमः ॥ ११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुपिष्ठतः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो यमाज्ञया सर्वा मुक्त्या नरकयातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यशेषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाघरः । देशेऽयोध्यामिव गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
युवभावे महाभाग राज्यक्षमप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्या सुघटिता देव सूर्यस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
यथाविद्यानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्मोजयेच्छतया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्री विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्रिष्टं विशन्मि तेऽन्दके ॥ १० ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ११३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्माने निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुग्युक्ता ॥ १ ॥
न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्रोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृषाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणं व्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्द्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुषि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद् घोरार्थस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्यया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकपञ्चशततमः ॥ ११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुकः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । नभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकपञ्चशततमः ॥ ११७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यघातयत्पूर्वं भवे मोहाच्चकुटुम् । न सा चतुर्भवामोति सात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमानिष्कत्रयं दद्यात्सर्वस्वं वा प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महामाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोष्टदशविक्रमचतुस्रतमः ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्च नदे शुभः । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नातो मृगगते भानौ धूर्तः कर्मक्रियोच्छ्रितः ॥ २ ॥
 संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसितस्यान्यक्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुराऽनघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । सुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वरूपमतिः शठः । बृद्ध्याधिक्रमचारी च पैतिकः स्वल्पवित्तमाङ्ग ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाद्गृह्येण द्विज ॥ ८ ॥
 गोपालवत्सकवधाज्जीविघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रमाशकरा यतः । गौराशिगः शनिः सोमावष्टे जीवो मृगस्थितः ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकृत्यात्र जन्मानि । पूर्वं या स्त्री सहायासन्निभृतवत्साऽत्र सा सुता ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरां धन्यामत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरमी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका वापि द्वयोर्विचानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मापैर्वह्निर्भैर्यस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बह्निर्जीवा माषचतुष्क्रकाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतमन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्भरिषं वा दशवृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीविन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनविंशत्याविक्रमचतुस्रतमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया श्रीलघुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावात्तया स्मृत्वा गृहं दधं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरात्फलं प्राप्य वियोजितात् ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनकर्मादेषा पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥

क्षयरोगयुता वाल्ये बालघातादपुत्रिणी । गृहाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टं चैवात्र नश्यति । क्षयरोगयुता वाल्ये सहाया अपि तादृशाः ॥ ६ ॥

साहाय्यात्तपतिश्चात्र हीनो क्षयरुजान्वितः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्थात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयी तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥

पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीचारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनरखलिताण्डज ॥ १ ॥
तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्दानाद्दिनतामृत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्त्रघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गो दद्याद्विधिवत्सूत सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्यं विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुर्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्गुरुदाम्भज । वर्कं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गो दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुर्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजो रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्वचथाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पवीर्यश्च अक्षिपाण्डुरामयः । जायते क्षीर्पजा पीडा वाल्ये स्याद्गृहीगदः ॥ २ ॥

• शरीरे जायते बहिरुपघातव्रणाकुला । पीत्रीणां मातुलीनां तु वैधक्यं च स्वस्त्रादिषु ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रवत्पीडा भूमिद्रव्यादिलिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य गेहे प्रजायते ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवणां शुभावाणी संतोषमियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरमर्ममवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानात्तिमिरान्धानां स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपितं हत्वा सदा निदुरमानसा ॥ १० ॥

तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारस्थानपूर्वकाः । पातालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
 तप्तेषु जलतैलेषु तप्तभस्मचयादिषु । विक्षिप्ता सा तदा चाग्नौ प्राक्षिपत्पापचेतसा ॥ १२ ॥
 बालगर्भाशयान्बालानविस्पृष्टाखिलेन्द्रियान् । तत्त्यक्ताज्ञात्यजन्तापि माता बालानुकम्पया ॥ १३ ॥
 मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाश्रितास्तदा । अन्यतद्दर्म्मिणो दृष्ट्वा क्षिप्यते बन्धिमस्मसात् ॥ १४ ॥
 विनिघ्नन्ती प्रमादाद्यैर्भेदसंततिदुःखमाक् । संततिर्दुःखितायास्तु नानादुःखा च जायते ॥ १५ ॥
 आनीयाग्निं समासाद्य तेषां वै नाशनाय च । तथाविधेषु जीविषु भृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ १६ ॥
 भ्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तदोषचिह्निताः । पाताले ज्वलिता ताभिर्बह्वो लघुप्राणिनः ॥ १७ ॥
 गर्भयुक्ता मृता मातृक्षामयापि तथा च ते । मार्गं न लभते तत्र मृतास्ते दुःखजन्तवः ॥ १८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा वाधा प्राप्यते जन्तुनोदरे ॥ १९ ॥
 जन्तवः कर्मणा चैके स्वकृतैः कर्मबन्धनैः । उभयोः कर्मणोर्हन्तृत्वस्यावश्यप्रयोजकान् ॥ २० ॥
 इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । मयोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुप्राप्ते ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदक्प्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ २३ ॥
 तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा नानाचित्रविचित्रितम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये रत्नैः प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य वै पूर्वदिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
 शुद्धतोयं भृशं ताम्रं पात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्भ्राजन् पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । कोऽक्षमालां दक्षे च वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तु शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्बन्धवपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं च वेदविधिना पूजयेद्विधैर्वनैः ॥ २९ ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं तथा । सिद्धक्षणा जगत्सृष्टा पत्नी च तपसो बलात् ॥ ३० ॥
 सा मया तिलसंख्या वै चार्थिभेस्तीव्रवेदनैः । लंघिता स्त्रीजनाचारमजानन्त्या दयात्मकम् ॥ ३१ ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
 सपत्नीकस्य सौवर्णां निर्मितां सम्यगर्चिताम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
 एवं समाप्य ता मूर्तीः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥ ३४ ॥
 दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि विजान्त्या हताश्च ये । प्राप्ताऽहमशुभां स्वामिच्छिन्धि तत्कर्मकारणम्” ३६

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग ग्रागभवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
 कृष्णधेनुप्रदानेन विधिना च स्वगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्तोऽत्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोक्त्या गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्त्वभवत्प्राङ् मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते क्रिमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनान् । मुच्यते पूर्वरोगास्तु दुष्टात्सुत गदोदरात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः क्रिमिजोत्यरुजा सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे तु मान्यत्स्वयं दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्तानि पुरा सुत जायतेऽत्र कुशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कुशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुक्तं यया पुरा सुत सिद्धान्तं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शनं सततं सात्र स्याच्च कुशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । कुशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभायां नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापर्वसु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विधेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
अथो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्तुं संप्राप्तां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
सिंहस्थेऽर्के सुखे राहौ जीवे कर्केऽश्लगे भृगौ । स रक्तगौरो मतिमान् बन्धुस्त्रीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
लघुवृष्टी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके इति वेदविदो विदुः । योपासाहास्यतः पूर्वं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
प्राग्भवे या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणेर्लक्षयेत्स्वग ॥ ९ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पलैर्वेदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
तदर्धार्धमितं देयं त्रिषु विंशदिभं पठन् ॥ ११ ॥

मंत्रः ।

“त्याज्या वरानना शुद्धा पूर्वे पापं समर्जितम् । तत्पापस्य विनाशाय देदेऽहं गणनायकम् ॥ १२ ॥
माससप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्ययी । देदेऽहं विप्रमुख्येऽत्र वेदशास्त्रविज्ञादे” ॥ १३ ॥
ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १४ ॥
श्रुत्वैनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोषनं सदा । ते पुत्रान्नोपसर्पन्ति रिष्टं पञ्चाशब्दके ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादिकं त्रेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १६ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्रा जाता ग्रामिप्रपूजनात् ॥ १ ॥
ग्राम्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वामे खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्भयं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
न दत्तं तत्पुनरतस्मै भुक्तं सर्वभक्षेयतः । मृतो द्विजस्तदुत्सेन भुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशगा जाता सुक्तात्र यमशासनम् ॥ ४ ॥
पुत्रसंततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्णप्रयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
दानेनानेन सुमीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो मृत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्तत् नक्तान्धत्वं न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्वा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्प्ररोगान्मुक्ताः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राग्राज्यंधो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवद्विबेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विपान् शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगात्सततं मुक्तो भवति सानवः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुजारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यन्धरोगयुक्ता सा चात्रजन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्चैवं गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापाच्च विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वमेवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मृदो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्णसवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टत्रिंशदधिकपचशततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी ग्राममे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात्सात्रऽजगरी जायते जडा ॥ १ ॥

प्राजापत्यव्रताद्यत्नात्कृतात्पश्चात्पतनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्णसवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनचत्वारिंशदधिकपचशततमः ॥ १३९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो वत्सलः सुधीः । नित्यसत्यसदाचारो साधुसेवकसंयुतः ॥ १ ॥

तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलासो दहः कण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥

किंचिद्ददः प्रजायेत यौवने कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥

तस्योदरे वातवाधा मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्राप्रतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥

शूद्रा याता च संबन्धं बहुकालगतागतैः । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो गतस्तदा ॥ ७ ॥

उभयोः कर्मभोगैर्धनकर्ता यतस्ततः । मान्यकर्मकृता योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ९ ॥

तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रवर्षैस्तया मासैर्वयोमिश्र समन्वितः ॥ १० ॥

धनलोभवशात्तेन दुष्टचित्तेन वै तदा । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥

गृहस्य जात उद्वासो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पातितो भृशम् ॥ १२ ॥

पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्थं तु मृतापत्यं खगेश्वर ॥ १३ ॥

द्वित्रादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनैः । मृताः पुत्रा भवेयुस्ते जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥

इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि चाशुवन् । जाताजाता विनश्यन्ति ते तस्याऽकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

एवं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्निव्रियते परम् । सुगुणाश्च सुरुपाश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ १६ ॥

नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याघ्रान्तरो भवेद्दद्याधिर्घस्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥

नास्ति सौख्यं लभेयस्य नानाशङ्कितचेतसः । भवेच्च तद्वत्तस्याऽपि परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥

लक्षणानि पुरोक्तानि तस्य स्वान्यपि कीर्तयेत् । सोदरे व्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥

मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि बिच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥

दौर्मनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्यमदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥

अग्र्यन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतवाटवः । एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तप्रयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् इह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया २३
श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्य संततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिस्तुक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥
सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुस्तुक्तिभिः ॥ २६ ॥
सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिकाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तित्वे शुभलक्षणे ॥ २९ ॥
अर्चयेद्भन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय विदुषो विप्रान् तथैव वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अव्यद्विक्तेस्तथा ॥ ३१ ॥
भूमिद्रविणहेमाद्ये मल्लिप्ता सा च नश्यतु । नाशेयत्तस्य पापस्य मूर्तित्वं शुभलक्षणम् ॥ ३२ ॥
अग्नेनयेति मन्त्रेण विसृज्यैतन्नदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि ॥ ३३ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं साग्रं यथाविधि । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥
इहैव लक्ष्म विज्ञेयं मातृबन्धुसखोज्झितम् । स्वसुतासुतसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् ॥ ३६ ॥
विरुध्यन्ते ह्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् । विकारो विकृतौ लीयाद्गमने पादवैकृतम् ॥ ३६ ॥
पैतृजा मातुलान्यां तु कासगुलमार्तित्वग्व्यथा । मृतापत्यातिदस्तेषामनुमन्त्रादिभेदतः ॥ ३७ ॥
तथा तवात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य भूदुर्मुहुः । पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विषं दद्याद्घातार्थं पूर्वजन्मानि । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नारित तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं यौवने नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधे सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परे च यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मानि मानद । छर्दिरोगेण सोत्रैव बाध्यते पडिया तु सः ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्मदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं अभजच्चवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवमक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजनजाह्नतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनता सुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालये वसन् कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येण तु हृतं द्रव्यं यत्स्थितं देवताश्रये । तेन दण्डकृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो भुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये क्षात्रः पर्वते पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
चहद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगातो ह्यत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं ससमुद्रां पलात्मिकाम् । सवनां सागरोपेतां सप्तद्वीपां वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तिः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विपं कस्मिंश्च काश्यप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण पीड्यते ॥ १ ॥
धेनुना दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सक्तां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । असौ परस्य कान्याया उद्गाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
दानारूपत्वान्महाभाग चकारारूपविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
स चचार बने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविवलाहृढात् ॥ ३ ॥
नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सा लुण्ठितात्र त्रसिता तेन पापधियाण्डज ॥ ४ ॥
सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला बहु । तद्गर्भाद्देव्युतौ पुत्रौ पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
गौरः स्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यः पराक्रमी । पिताधिकोऽतिमतिमान् बहुपुत्रीभिरान्वितः ॥ ८ ॥
जातपुत्रैर्भृतैस्तप्तः पूर्वपापात्तथाण्डज । विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥

पलार्धार्धमितेनैव कार्या सुघटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविशोधाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मन्त्राश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलसर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्ममुच्यते ॥ १४ ॥
 तस्मात्पुत्रसुखं लेभे चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पश्चाद्वन्दे तु प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥
 वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकपञ्चशततमः ॥ १४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्गोरादसती पापनाण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्धचत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तशतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्दृढात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाद्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेह महाभाग पूर्वऽप्यत्रापि बाहुजा । यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वञ्चयेद्ब्राह्मणं सुत ॥ ४ ॥
 सोऽत्राऽपस्मारारोगेण पीड्यते बहुपीडया । तेनैव पापरोगेण त्रियतेऽत्र पतत्रिण ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवञ्चने ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । सात्र जन्मनि भूक्तत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृतान्न चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधं सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥

सप्तजन्मनि भूक्तत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्व्यापहरणात्प्रागत्राऽक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षे व्यतीते च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्वक्षार्थमहं वच्मि दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तथैव वैष्णवान्सुत ॥ ४ ॥
 कृत्वा तेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिदभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुयांशमागतः । कालचक्रार्थिर्धनं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोग्येच्च स्वशक्तितः । कालचक्रारुणदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वैऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रमावद्भिर्गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुनक्ति मोगान्सकलान् पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे आरुघातनम् । सोऽत्र जन्मनि शूकत्वं भजते कापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिना पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
य एवं कुरुते सूत स तत्पापप्रमुच्यते । न जायेतात्र शूकत्वं कदाचिद्विनतासुत ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्तावश्येत्काचिल्लोकान्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्वाद्येदं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५५ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरलपीयाञ्छिरोऽर्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिह्नं किचिद्वर्णसमान्वितम् । ददुः कण्डूर्विशालाक्षो गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
रोषयुक्ता मिताहारा प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुयाचकः । गत्वा चैव महारण्येऽर्जतं गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बह्वोऽपि समायाताः शत्रुभिः परिवेष्टिता । तत्र भीता तदा स्त्रीणां त्रासयन्ती महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तत्र तथैव च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन चियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकाले भवेत्काश्चिन्मृतानां चिह्नमेव च ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकरम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साष्टु पृष्टं महाबाहो परमेतच्च दुर्लभम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमघापहम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णानां सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण भुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५६ ॥

१ सोऽतिष्ठत् इति स्यात् । २ शत्रुभिर्वेष्टितस्य चेति भवेत् । ३ तत्र भीत्या तदा स्त्रीणां तत्रासाव इति पाठो भवेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृहाचीतानि मानद । सर्वस्नेहानि चौर्ध्वेण सर्वशून्यात्पुराऽनघ ॥ २ ॥
 भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च मुक्तादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्व कर्मणोऽत्र फलं भुवि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्राऽन्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला पक्षिन्नत्र स्नेहहरा यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापौघनाशनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्यांशभागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
 दद्याद्वेदविज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ११७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वश्येत्कश्चित्पुरा धूर्तस्य कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापायमुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकपञ्चशततमः ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी मुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्तृहिता नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारिताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महामाग परद्रव्यापहारजात् । कुरुक्षेत्रे शशिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तिः ॥ ३ ॥

तद्वत्त्वाद्यु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे यस्तु ज्ञानादत्र पतत्रिण । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तिः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहनाच्चक्रे नारी भ्रातृवंशं पुरा । सात्र जन्मनि मूकत्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रदद्यामि तस्य चान्द्रायणव्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलं स्वर्णमितं त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । नैनतेयात्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्वाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूक्री या भवेत्पूर्वं निषादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पञ्चनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजैश्चोद्गादिवाहनैः । मुक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 भर्तृसङ्गयुतात्पूर्वं पुनस्तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिषष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्प्रागभवद्भिः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
 तुलाधृतानि स्नेहानि विप्राणां स्नेहमागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 यस्माद् ज्ञानकृतं चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
 धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानात्तीर्थराजाधिसेवनात् ॥ ४ ॥
 नाजः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्भवंशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःषष्ट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव ब्राह्मणः काश्चिद्भद्रदेशे वसन्मुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन विप्रेभ्यो दानान्यल्पानि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्वपि विधानतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तथा तत्र कृतं तद्वर्षपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्गते काले संप्राप्तो यमशासनम् । मुक्त्वा पापाच्च नरकान् पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणादधः । यमुनायां महाभाग गौरः पित्ताधिको घृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैर्धन्यमतिस्त्रीभोगमाग्रः । दक्षः कार्येऽथ चार्चङ्गे धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान् प्रियमापणः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः कश्चित् ॥ ८ ॥
 घृतः शठः क्रोधपरो धनवृद्धिस्तयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषादत्राप्राप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राक्तथा गर्भस्य पातनात् । अत्र पञ्चाशदब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 चिद्भग्नद्वये सूनौ चन्द्रः शुक्रगृहान्वितः । पापार्भ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तथा पूर्वं सात्र संततिदुःखिता । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्यात्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धार्चयिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
 पत्रे गर्भान्विता भव्या बाहुभूषणसंयुता । गन्धपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 सा देयात्र विधिज्ञाय मन्त्रमुच्चारयन्निमम् ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

" ब्राह्मणा निर्मिते देवि पापमाचरितं त्वयि ॥ १६ ॥

तत्पापशमनायैव त्वां ददेऽहं हिरण्यमीम् । ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छतु तद्दृशम् ॥ १७ ॥
 सोमं च राजतं दद्यात्तन्मित्रं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हेमसौवर्णसंमितम् ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मित्रं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तद्वज्रत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दर्शनेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ २० ॥

रुद्रलक्षं त्रिशुणितं नानाविधविस्तरैः । धृजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २१ ॥
 य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं वर्षे षष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 आयुर्वैवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्वशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २६ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नावयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमयं क्वचित् ॥ २७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहधनान्तिकम् । त्रिसप्ततिमितं चायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ २९ ॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततायिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३० ॥
 यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पंचपष्ठधिकचतुःशततमः ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राप्नोति हि धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पितृन्चैव श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्राद्धादिभिः कस्यैहैव्यैर्दानैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्मसनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पट्पष्ठधिकपञ्चशततमः ॥ १६६ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
 जालुत्तमानां जनुषि सदा संपत्समृद्धिमान् । पूर्वजन्मनि किं जन्म सुखसंपत्समन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामपि सौख्यं च वैष्णवीमतिवर्तने । जातसंततिदुःखार्तेः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयागे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 बहुभिर्मिलितैश्चरैर्जगृहे सर्वभूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामित्त्वेन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं भगवन् लोकानां हितकाम्यया ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं शतसंमितम् ॥ ८ ॥
 गर्भस्त्रियागतामरागोभियेकः समयादनु । पञ्चमे वाय षष्ठे वा मासि जातः स्मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषितोः । सप्तमेषु च मासेषु यन्मृतः प्रसवस्त्रियः ॥ १० ॥
 अथवा चाष्टमे मासि सूत सद्यो विपद्यते । स चापि मृतकल्पा स्यादामयैः सूतिकाभयैः ॥ ११ ॥
 शोकादामोदरे दोषं शूलं गौरवकम्पनैः । रक्तस्रावो विवर्णश्च जायते कर्मणेरितः ॥ १२ ॥

रजस्तस्य पलाभ्यां तु कोशगर्भाश्रयाकृति । कुसुम्भवेष्टितं तं वा रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यवर्तिनीम् । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेदपि च यत्नतः ॥ १४ ॥
दद्यादिमाय विधिवद्यथाश्रुतिनिरूपितम् ॥ १५ ॥

प्रार्थना ।

“ यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतः पुरा । एतत्पापविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १६ ॥
मया मूढेन यद्धेतोर्विधितं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां मोचय प्रभो ” ॥ १७ ॥
यत्वं कृतविधेः सूत गर्भपाताऽधनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्गां दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवात्र ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । सात्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवद्यथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपट्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो ज्ञानाभरो वै घातयेत्सुतम् । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्वहुमक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि, पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि लूतादद्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानव्रतादीनि निष्फलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षो क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतं स्रहं तेन तेन सर्वं मिलित्वा चार्धसीरिणाम् । कालेन तद्धृतं लोभात्स्नेहं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥
मुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्त्वा पुनर्जातोऽत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । खेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहातिदानाद्देव स्वविचातुर्यमागतः । स्वर्णदानं तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सूत या प्राग्जाराश्रिताऽस्ती । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोरारधनादत्र गङ्गायामुपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभागतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहद्यस्तु प्राजन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तदेवदानादिप्रायः स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजादोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायिष्यसत्यधिकपंचशततमः ॥ १७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिविक्तजः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयार्थं गतो दैवाद् घातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्रभंजौ हतौ तत्रः शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
 स्वशौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून् बहून् । घातितः सोऽपि बह्विभिः प्रहारैरातिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्मोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्द्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्पुण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यद्युग्मश्च पुण्यात्पापफलं हृणु ॥ ९ ॥
 धूर्तः शूठः सर्वमक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलग्नणमतः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
 याम्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ स्वगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राभूमौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखातः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभुज्जनितात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्थं वा तदर्थकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्मयौ तथा देयौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभक्षैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिशान्सहस्रद्वयसंमिताम् । पुत्रपौत्रविबुद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
 अकृतप्रायश्चित्तस्य न च पुत्रसुखं भवेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाब्धिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकपंचशततमः ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहादौ विधिवदत्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्याद्धैर्मिं दशसुवर्णजाम् । युक्तां स्कन्दगणेशाभ्यां नानामरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धार्धमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकपंचशततमः ॥ १७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । सातिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शंकरप्रतिमादानाभ्यूतेर्विष्णोः प्रपादनात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्यधिकपंचशततमः ॥ १७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यक्कं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

कर्मक्षयेऽतिकष्टेन तस्मिन्वयसि पीडितः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेवारी पतेर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥

पापं परीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्धार्धजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥

पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥

वायुरोगोपशमनं हानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथवा नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतिरोगमपीडिता ॥ १ ॥

श्रवणादिविज्ञासनां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतिरोगं न पश्येत् सौऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विषममन्वितः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रतोदः शिरोऽर्तिमात्र ॥ १ ॥

सप्तद्रव्यश्च सुधीर्धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो वाताग्निदशनश्चान्यद्व्याधिपपीडितः ॥ २ ॥

परोक्षमपवादं च क्षुब्धते कारणं विना । तस्य प्रिया सदाचारा सती व्रतपरायणा ॥ ३ ॥

काकबन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्येन भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेशिर्मा तदा तस्य ब्रह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥

अप्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोममोहादिविभ्रमैः ॥ ६ ॥

अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेऽपि वलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जडतां गतः ॥ ७ ॥

स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स तां वै धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥

व्यभिचारवशाच्च अन्यतस्तद्धनं हृतम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तैर्न लोयचेतसा ॥ ९ ॥

ब्राह्मणी निघनं प्राप्ता लोके गृह्णाति विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽसी ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा ॥ १० ॥

निर्वशं जायते तत्र ब्राह्मणस्य स्वगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन त्रादृशं च भवेदिह ॥ ११ ॥

पश्चान्मानुषमपन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥

प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यमथो यदि ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमवन् दुःखमनपत्यमथो यदि ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासि शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुखसौख्यातिव्रतं तु मुनिवासम् ॥ १५ ॥
 षोडशाब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं दीर्घं सुखसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभं व्रतम् ॥ १७ ॥
 स्थानप्रवासनिरतं निशि जागरत्तपरा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
 परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवर्ती स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैरभिः करणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलैस्तु सकर्पूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वर्तिः षोडशतन्त्रुभिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलतैलेन दीपान्कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूपतिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वैष्णवानि च ॥ २२ ॥
 सप्तधान्यफलोपेतं सौभाग्याष्टकसंयुतम् । प्रत्येकं दीपान् विन्यस्य गौर्येऽग्रेऽपि प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रसुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्षोडश नार्यः शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतञ्जिभान् । नानामोज्यैस्तथापूपैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दीनान्वकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्वैरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत प्राप्नोति पुत्रपौत्रकान् । नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चात्र जायते ॥ २८ ॥
 स्वसा मातृषसा वापि सपत्नी शोकसंयुता । उदरातिरिस्कन्धावः पार्श्वपादकरादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिर्शंसन् क्वापि वाक्यदोषघनश्रुतिः । स्वसातिनिन्दाहीना सा परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अक्रन्मूत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासैकं पूजयेद्दिण्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिथुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराघेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्ययनात्पुण्याद्वायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां घातिनी चेयमभक्तपूर्वजन्मनि । तेनाष्टाब्दमिताद्दर्षाद्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि भो सूत तस्मात्सा मृतपुत्रका । इदं जीवेदिदं जीवेदिति चिन्तयती ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तथाण्डज । प्रायश्चित्तं कृणुष्वथ येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्दरिर्वाशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर । पञ्चत्येकमितावृत्त्याद्विजादिशिशुजाद्वधात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः शीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यात्कालनरं सूरतं सर्वोपस्कारसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत बायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं बायोर्नाशनं तस्य वच्म्यहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्री च विशेषतः ॥ २ ॥
होमयेत्तद्वांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । बायुरोगोपशान्त्यर्थं क्षतया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ९८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्धृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ९८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव सुखज कश्चिद्विद्याधनसमान्वितः । नानाकलासु कुञ्जलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वमददात् पुरा । तत्र भाविवलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
धर्षिता क्षत्रिया सत् कामलोभाच्छुभानना । प्रतागितः पतिस्तस्यास्तेन देवहतेन तु ॥ ३ ॥
ततो मृत्युवर्जं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा चागुप्तं त्वतिदारुणम् ॥ ४ ॥
अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादधः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
किंचित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षिता क्षत्रिया पूर्वं भर्षन्ताडनात्तथा ॥ ७ ॥
बार्हव्ये कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थकौ ॥ ८ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
हिरण्यं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । प्रजायित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैरतथा ॥ १० ॥
दीपैर्विचित्रैर्विधना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनायकं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददुः कण्डूश्च तस्माद्देगात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ९८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं व्रतं चरेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ९८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्यं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
तेनैव मृत्युमामोति रोगेणैव पतत्रिणः । प्राप्ते रिष्टेऽथ नष्टायुर्जायते महदेनसः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वं तस्मात्कन्या प्रजा भवेत् । जन्यन्त्यत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्धानां तथा सुत । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरात्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुष्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं सुरुचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवताः । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयेत्तत्र वै विप्रान् वायुप्रीत्यै पतत्रिण । दानं वित्तानुसारेण वित्तशठर्षं न कायेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्क्षेत्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद् ध्रुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्रौर्धकर्मरतो दृढम् ॥ १ ॥
लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गं संताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाऽयुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापौघनाशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य समः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
तस्माच्छिवप्रसादाद्द्वै कुष्ठस्तस्य प्रशम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्भर्तृप्रियतमा सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
तथा दैवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रे त्वददाक्षिणं च तदशानुगम् ॥ २ ॥
मृतस्तद्विषयोजेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्यां मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
पापमौचरितं चोग्रं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरे सुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वत्पापफलात्सूत घोरात्रकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽयुना ॥ ५ ॥
क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यत्रारित पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्थी सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता मान्या सर्वकर्मसु कौशला ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभादद्या न सपुत्रका । स्वल्पपापरता काले कुष्ठव्याधिसमन्विता ॥ ८ ॥
यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्द्धक्ये सुखवर्जिता । सपत्नीपुत्रस्य वधात्पूर्वपापात्पतत्रिण ॥ ९ ॥

लक्ष्मणैरभिरादयाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शतैर्भावैः सौवर्णो विन्ध्योनिभूत् ॥ १० ॥
 तद्वन्महेश्वरः कार्यो गन्धैः पुष्पैरलंकृतः । देवो विमेषु पात्रेषु पूर्वपापपुत्रये ॥ ११ ॥
 जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः । गायत्रीं च जपेत्तद्वद्भावो देयास्तथा मुत ॥ १२ ॥
 भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 न तस्याः क्लृष्टस्मरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण तस्याः पुत्रविनाशनम् । विप्राणां पूजनाहानात्तस्याः संततिवर्धनम् ॥ १५ ॥
 जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् । रिष्टं षष्टिमितादब्दाद् ध्रुवं वा कृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसर्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १९३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो शोभनाश्रयवः सुत । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्दद्यापारवान्भुवि । तस्य मिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षं समाश्रित्य पालिता भ्रातृमातुलैः । असृग्वातगदातां सा वाल्ये स्याद्गहणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्रार्थैर्घातोऽस्याः कृपादयोः । बहुपुत्रप्रसूता च अपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दुष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तसावाद भृशं पीडा मासेमासे कृतानघ ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रे समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो नानालोकभेदन्वहम् । ग्रामाधीशोऽभवत्सोऽपि तेनाग्रे सर्वभावितम् ॥ ९ ॥
 एकस्मिन्पञ्चसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुण्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तस्य धनं तदा । मिथ्याभिज्ञसनाद्वाक्यैः क्रोधयुक्तैश्च तर्जनैः ॥ ११ ॥
 अपुत्रश्च मृतो विप्रः सर्वस्वं नीतवांस्तदा । निराधाराः सुता जाता द्विजभोजो न कारितः ॥ १२ ॥
 क्रिया सर्वा कृता नैव सर्वं राज्ञा हृतं धनम् । एवं क्रमापरोधोऽसौ स क्षत्री सहदूतिकः ॥ १३ ॥
 केचिन्मासाच्च पक्षाच्चाचिरान्मृत्युवशंगतः । ग्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासने ॥ १४ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना केचिदिह जन्मनि मानद ॥ १५ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्नो जायते चेह जन्मनि । इदं जन्म द्वितीयं तु विप्रत्वं जायते भुवि ॥ १६ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
 नानापत्यानि नश्यन्ति नानाकर्मसमुद्भवात् । पापात्कृतानि कर्माणि मुञ्च्यन्ते चेह जन्मानि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पुत्रश्चरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । अत्रोपर्याविके स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ २० ॥
 छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशकपालिनम् ॥ २१ ॥
 स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णां शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥

दधानं करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्वामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णां स्थापयेत्सूत सौवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसनैश्च समास्थाय ततो द्रोणात् दिशो दश ॥ २४ ॥
 हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणान्वितौ । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २५ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणमर्चयेद्विवैर्गुणैः । नानार्थं च फलं देयं नानापुष्पैश्च पूजयेत् ॥ २६ ॥
 अभ्यर्च्य दंपती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनूपि विप्राणां यद्धृतं धनम् । दूतिकाकर्मणा सूत वाक्यदोषादिकं कृतम् ॥ २८ ॥
 तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव श्रुतिं ददाम्यहम्” ॥ २९ ॥

अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । अदिते विश्वमातरस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् ॥ ३० ॥
 प्रजादुःखौघसंतप्तं हृदयं मे महेश्वर । संप्रसन्नाथ दुःखान्तां प्रजां देहि यशस्विनि ॥ ३१ ॥
 एवं कृत्वा विसर्ज्याथ ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ ३२ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सोऽथ कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३३ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३४ ॥

काष्ठलोद्यादिशस्त्राद्यैः करपादे व्रणो वदेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तं स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्विमुच्यते । महापापोद्भवाद्रोगाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतात्पापाद्दृढरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरां सिद्धिं पूर्णोपुरापि च ह्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यमुवर्णात्याग्दानात्पापविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्णवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृपिकृद्वेदपारगः । स्वज्ञातयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपः कृतस्तदा ॥ १ ॥
 तत्सर्वन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरैको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्त्वा तत्पापजं सर्वं शतद्वनिकटेऽधुना । सैव जातो द्विजश्चात्र युवभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवचम्यहम् । वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतत्तथा ॥ ४ ॥
 गङ्गायां वासतः पूर्वात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तत्काले शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
 जीवेत्पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा ॥ ६ ॥

भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृसुहृदा तदाज्ञापालिनी सती ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विषा काश्यां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपरात्रापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वान्तं प्रविशेदत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चितामौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यूपाख्यानसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्त्यधिकार्यचतुस्रतमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वायुरोगेण दारुणेन पतत्रिणि । पूर्वजन्मनि यश्चाधातपूर्वं शूद्रां गृहाश्रिताम् ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्त्वह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यूपाख्यानसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनषट्शततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

: स्वर्गं पातयेत्पूर्वं नारी पापविमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 रजतस्पर्शताम्राणां दानाद्भोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यूपाख्यानसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्शततमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुसुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मपरा भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च सुखजा सगर्भा फललालसा । त्रोटितं च फलं पक्वं भक्षार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीना इहामभवत् । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाक् वर्षाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
 पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविनाशनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमग्न्याश्वत्थकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने षष्ठ्यां तु भोजनम् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तथा पक्वैः संपूषै रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाश्वत्थप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत्तु महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यूपाख्यानसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकषट्शततमः ॥ २०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्धातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
 जायते त्रियते सा च गलकुष्ठेन चाण्डज । पापाद् ज्ञानकृतात्पूर्वात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यूपाख्यानसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकषट्शततमः ॥ २०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजसङ्गकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बं तु पालयते तेन ज्ञानता । एकस्मिन् नै दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 बलादैवस्य संप्राप्ता जीवा दग्धा महाकुलाः । बन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाशुभफलं मुक्ता पापाच्च नरकास्तथा । मध्ये तु जाह्नवीक्षानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
 विपाज्ञानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥

चहुलोमी महास्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्मौमयुक्तोऽल्पसंततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चोत्तरवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
बन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माद्भातपुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविधनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशनम् । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्मयी शुभा लेख्या यत्रैतच्चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
प्रजापतिस्तथा कार्यो माषत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्धं वा तदर्धं विनतासुत ॥ १५ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजनम् । तथामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं षट्पञ्चकेऽब्देके ॥ १८ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायख्याधिकषट्शततमः ॥ ६०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुधृत । सात्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
कुर्यान्नानाविधं चान्नं रससर्वसमन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्ता दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
होमयेच्च तथान्नानि गायत्र्या षडङ्गकेन- तत् । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायख्याधिकषट्शततमः ॥ ६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिश्च यः कश्चिद्देवागारास्थितः सुत । भङ्गं कुर्याच्चरो मोहात्स्यापिता च परेण वा ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ खगाधिप । वर्षत्रयं तथाभ्यर्च्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकषट्शततमः ॥ ६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोमूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्राजदानतः ॥ २ ॥
घृतधेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्धाधिकेन च ॥ ३ ॥
देयं द्विजवार्यैर्वा विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणं काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ ४ ॥
रिष्टे नैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतानिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकषट्शततमः ॥ ६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानाच्च सततं विधिनाऽर्के मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्ये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकषट्शततमः ॥ ६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोवी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनाम् । सोऽत्र जन्मनि मृकत्वं मजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सुत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुरतः कं रम्यं पूजयित्वा विद्यानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गण्डाभ्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकषट्शततमः ॥ ६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायां तु सुमुखी धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वात्र विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
त्रैतैर्दानैर्भहापुष्पैर्नानाविभवविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्वापमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्धरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या चैनं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्संततिर्धुवम् ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकषट्शततमः ॥ ६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः खल्लादो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दग्दिदाय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकषट्शततमः ॥ ६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणा च क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
पूर्वं दृढं कृतं पापं तस्मान्नोक्तः पतत्रिण । पापनाशकरः कश्चिदुपायस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशाधिकषट्शततमः ॥ ६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्बिरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वमेव सुत । मृकत्वं जायते तस्माच्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । ब्रह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकषट्शततमः ॥ ६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वमेवण्डज । प्रतिमाया देवगेहे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोदशाधिकपट्टशततमः ॥ ११३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादृचं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद् मुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकं मृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो धृणी । बहुदेशेऽधिकारद्वयः पुण्यात्स्वर्गफलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । संतानमुत्सहीनस्तु सुरूपा स्त्री सुखोज्झिता ॥ ७ ॥
बन्धुहीनः पतिः साक्षात्सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ॥
कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाय । तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सर्विणं वेदसंमितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसंततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोदशाधिकपट्टशततमः ॥ ११४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षमाङ्गः क्षितिवर्णामः स्वल्पवृत्तिश्च जीवति ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादरायणः । करे पादे कुशलेण दंष्ट्रिश्चक्षिर्विधानतः ॥ २ ॥
व्रणत्वं जायते दीर्घनेत्रोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च ब्रूवते लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अमृतं वदते किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि मृतानीह एको वा द्वौ त्रयोऽपि वा । वर्षत्रयमिता बाला म्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्या तु साऽजघ । एकस्तुन्दे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेवं कुमातूर्णा मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानव्रतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः प्ररस्परम् । तस्याप्यपरमास्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनबंधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
क्रियाकर्म कृतं पुत्रैर्वित्तेन सदृशं खग । मासैस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तैर्येष्टेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । मात्राहि दुःखेन हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभिघाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठश्रौरेण घातितः ॥ १३ ॥
इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुरा कृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थश्च मृतापत्यं लघूनि चाऽलघूनि यत् ॥ १५ ॥
तस्य पापस्य शुद्धचर्यं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातुकूले ग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चोत्तमः ॥ १७ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चाहुदिते रवौ । सुरभैर्वै सगर्माया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
सुशुभे भूप्रदेशे तु कुंकुमाद्युपचारिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान् प्रद्युम्नाद्यांस्तथार्चयेत् ॥ २१ ॥
चारुदेशं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इभवाहुं चारुवाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोस्तोदेवांश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं कृत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २४ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पापकर्माघाः कृता वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्या चैकजातीनां संप्रेता च पुत्रिणी ॥ २६ ॥
स्ववंशहृन्नाद्यापि भूमिद्वयादिलिप्तया । लघूनामलघूनां च हन्ता वै पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
ततोऽथ वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् ॥ २८ ॥
स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्तः कोऽदादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदष्टबान्धवान् ॥
रेहिकं लक्ष्मं विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्जननम् । काष्ठलोष्टकुशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालक्रीडनात् ॥ ३० ॥
जलादग्न्यादिना बाधा व्रणो वा तस्य जायते । स्त्रियोद्धे विवृतिर्व्याधिर्मुखेतिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पैत्रेयी मातुलानीनां नेत्रतोदो विरश्मिता । स्वसुर्मातृष्वसुर्वापि बाल्ये वैधव्यमेवं च ॥ ३२ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशाधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां च कारयेत् । खल्वोटदृष्टुञ्चा सा च जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महामागं विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्भोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभर्क्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महामागं संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं तद्देवपारगे ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैव दानं प्रोक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतात्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मानुषी संकरा स्मृता ॥ १ ॥

१ सपत्नीनां इति स्यात् ।

धनपुत्रविहीना चा सात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥

चलात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशधिकपट्यतमः ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं च यः कुर्यात्समायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडा तत्रैव जायते ॥ १ ॥

दद्यान्निष्कृत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तस्माद्रोगाद्भिमुच्येत पक्षाघातात्पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्यतमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्त्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डभालाल्यरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥

पुण्यदेशे, महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कंबलम् ॥ २ ॥

नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोर्विंशत्यधिकपट्यतमः ॥ १२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणं हन्याद्ब्राह्मणस्य स्वगाविप । वृद्धदेशेऽसत्पूर्वं चात्र जन्मनि गौहजः ॥ १ ॥

धीरः सर्वकलामित्रो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगमाकू ॥ २ ॥

विद्यादानान्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ३ ॥

बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥

ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षडसे चतुरसे वा कुण्डे चाज्यतिष्ठान्नुमान् ॥ ७ ॥

शक्त्या च भोजयेद्विप्राञ्चैवान्कृमरलङ्घुकैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथा चरेत् ॥ ८ ॥

विविधां दक्षिणां दद्याद्दुर्गप्रतिकरां तथा । पश्चात्तेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाङ्गयो । चतुर्दश्यामथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥

समं ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यापाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥

तस्य तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि स्वगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥

प्रायश्चित्तेकृते ह्यायुः पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वङ्मते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥

रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातस्य निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्ददात् ॥ १४ ॥

न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । न हीहसं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥

पुत्रवृद्धिकर्तं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकपट्यतमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परंपक्षं च वातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥

: १ पुत्रहीनेत्येति स्यात् ।

तथा निष्कामितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षधातान्न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां तु विविधां पिबेत्तमूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
गृहवित्तानुसारेण पलेन द्विपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैर्दद्यादिप्रायं यत्नतः ॥ ३ ॥

दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते प्रापाक्रान्ते महीतले । मारावतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥

कृत्वा तु दुष्कृतं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
सुवर्णशतकं दद्यान्त तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजयक्ष्माचिता सात्र तस्मिन् वयसि भाभिनी । प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वथ खगेश्वर ॥ १ ॥
यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् । स्वर्णगोमूमिमिश्रान्नघृतघेनुतिलानि च ॥ २ ॥
देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये । रिष्टं त्रिशन्मितेऽब्दे तु प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्विंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपराधमृते कश्चिद्वैश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्याद्रक्तावुदरुजा भृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न संदेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

विंशद्वर्षे महारिष्टं रक्ताधिकयान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागतो योऽयं प्राप्नो माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दृष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविर्जितः । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो माहाद्वातघेद्वैश्य चान्यजन्मनि मानवः । स-१ जन्मनि विज्ञेयो रक्तावुदसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये महामाग क्षयः स्यात्पापकृद्भुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदधिकपट्युत्तमः ॥ ६१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि मूत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपद्मं पक्षीन्द्र सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशदधिकपट्युत्तमः ॥ ६२० ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्चासादिना बाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
किञ्चित्क्रोधगता या तु अवाक्ये वाक्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः क्षिरोर्तिर्नैत्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
अपत्यानि त्रिंयन्ते च एकोऽपि द्वौ त्रयोऽपि वा । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदना विविधा कृता ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्त्रा कर्म कृतं नैव स्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
व्रतानि विविधान्येव कृतानि सुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशिं गौरभक्षयितं पुरा ॥ ७ ॥
ब्राह्मण्या सा सबत्सा गौर्धान्यभक्षणतत्परा । गृहीतया लङ्कट्या वै तथा कुक्षौ प्रताडिता ॥ ८ ॥
सगर्भायास्तु सुरभेर्गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतो वै गर्भमध्यस्थः प्रसवे दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥
शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृषा । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
पश्चान्मानुषमाप्सा व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु मृतापत्यं स्वरोधर ॥ ११ ॥
सप्तजन्मनि जायेत गोस्त्रीब्रह्मप्रघातकः । नानाप्राक्कर्मणां तेषां नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुयाहोऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

माघे मासि च संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यामनिर्जितः । पूर्णमास्यां दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रवौ ॥ १५ ॥
सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखः समाविशेत् ॥ १६ ॥
अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्यैस्तथाचयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन त्रिभुजः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥
पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः । रुद्रैकादशर्नाभिश्च जपेद्बुद्धं विधानतः ॥ २० ॥
पूज्यो लक्ष्मितैः पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वान्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

यन्मया कर्मवशतः पुराभवे दुरात्मना । धेनुः सगर्भोपहता लङ्कट्या कुशिताडनात् ॥ २४ ॥
तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिना मृशम् । मृतसंततिदुःखानि प्राप्यति महदेनसः ॥ २५ ॥
तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संप्रददे त्विदम् ।" स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् २६
सर्पिण्यात्मानभालोक्य अन्यान्वै तोषयेद्विजान् । भूमिद्वविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः २७ ॥
व्रतान्ते सूरभीं दद्याद्धेमद्रव्यादिशक्तितः । अहःशेषे ततः सर्वं भोजयेदिष्टवान्धवात् ॥ २८ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
शृङ्गिभ्यश्चोपघातश्च जायन्ते व्रणजातयः । जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नौ तादृशी तत्र वेदना ॥ ३० ॥
स्त्रियोङ्गे विकृतिर्व्याधिर्मुखे तिलव्रणादिकम् । पैत्रीया मातुलानीनां विधवातिः रवस्त्रादिषु ॥ ३१ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यूहणसवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकात्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य प्रणाशनम् । दद्यादुक्कममयं पञ्चं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यूहणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मूत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिन्नेन इयावदन्तेन लक्षितः पादजः सदा । सप्तजन्मसु रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्प्राक्पापजात्सुत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयेऽवशेषे च कृच्छ्रं सांतपनं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यूहणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायत्रयस्त्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक् च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तार्जुदसमाक्रान्ता दृष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोके पतत्रिण ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मित्रे वर्षे सत्यंसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यूहणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चतुस्त्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वघर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापदुस्तरात्सुत कण्ठपाशादिसंभवात् ॥ २ ॥
निष्कृति कदर्ली दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पञ्चाच्छिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नज्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशना ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि षष्ट्युक्तं पञ्चसप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यूहणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पचात्रिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिवल्लोक्तर्षात्परस्त्री कामयेत्पुरा । अशुना यौवने प्राप्ते स उन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 दद्यात्प्रजामर्तिदेवं सौवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधायतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छत्स्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधेना सूत सोन्मादानुच्यतेऽशुना ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चविंशदधिकषट्शततमः ॥ १२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णोपहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण कुनखित्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तविंशदधिकषट्शततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यस्त्री याऽभवत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्तावृन्देन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दाणेन रक्तावृन्दविनाशनम् ॥ २ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुटी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धचर्यं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टविंशदधिकषट्शततमः ॥ १२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सप्तमीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं धोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्राममूयौ स मृतौ यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साक्षी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृप्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतत्रिण । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तथा ॥ ६ ॥
 तत्क्षणान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । मुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाप्रजापीडनजात्यापात्पूर्वसमुद्रवात् । तीक्ष्णात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रवः ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूथैः समानृतः । पत्युश्चर्यसंकीर्णस्तथा भैरवशसनः ॥ १० ॥
 महोद्यः पुत्रपौत्राढ्यः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः । स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः ॥ ११ ॥
 सुखैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशादिह । सपुत्रः प्रार्क्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महासुजः ॥ १२ ॥
 एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिण । स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा ॥ १३ ॥
 भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण । पञ्चाशीतिमितायुः स्याच्च च रिष्टेन तन्मृतिः ॥ १४ ॥
 रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु स्वदेशान्तसमं सुत । शस्त्रप्रहारैर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाङ्गणे ॥ १५ ॥
 प्रजापीडनजात्यापात्तदर्थे नात्र संशयः । दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥

देयं हिरण्यं तत्र तद्वच्छतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग ॥ १८ ॥

नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरादिह ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परे । वलात्कारेण पुरुष सोत्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
यत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णं वायुं मृगं हैमं च वाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विधाय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तमावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वजन्मन्यत्रैव जन्मानि । म्लेच्छरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपु विधाय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने भर्त्तरि तु जाराद्गर्भपरायणा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
काश्यां वासान्महामाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्राद्विजपालनात् ॥ २ ॥
धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोचितान् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽब्दके ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत पटशीत्यब्दांश्च जीवनम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मानि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाहणीं सूत वलोत्कर्षेण मन्यति । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
पापादसाध्यजादत्र रोगान्मुक्तिर्न जायते । म्रियते रिष्टयोगेन सोन्मादी चात्र जन्मानि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय चत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोभाद्धरेत्रपु । सात्र जन्मानि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापक्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेष्ट्यालुश्चार्जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुव्रतः शक्तिमान् धीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मोहानां जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रजायते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यजा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिक्स्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमे त्विह । प्रवर्तत तस्य गेहे कन्यायाः प्रौढयमण्डज ॥ ६ ॥
 भूमिद्विविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्वत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्याभवत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले ह्यतीते वै तद्विप्रोऽसौ मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पत्युपत्यार्थदुःखिता ॥ ९ ॥
 व्रतंतीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षास्तथा वत्स नियमैः शोषितं वधुः ॥ १० ॥
 पितुर्गृहे धनं भूरि त्वर्पितं पुत्रिका भृशम् । कचित्कालवशं प्राप्ता मृता सा ब्राह्मणी स्वग ॥ ११ ॥
 सा पुत्रा ह्युदरे भूत्वा सागमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधा तस्य निराधारा मृता च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्म प्रभावेण पूर्वकन्या बहुप्रजा । तस्य भर्तुर्भया याता मृतमिच्छति जन्मनि ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौखे नरके मतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा प्राप्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु बहुपुत्री प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भमवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्यो मृतात्मजः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन् पृथक् भे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथयपतमज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चिन्तयन्त्यामनागममादशान्दानि च मासेन यथाभावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्रह्मणे विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्माणि सर्वत्र विस्तरेद्विजादयः । भूमिद्विविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु संपूर्णे अन्नस्रवैश्च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृते विधौ सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशख्यं कन्यापत्यादयश्च ये ॥ २७ ॥
 तेषां पापप्रणाशार्थं कन्यादानादिभिस्ततः । नाशयेत्तदि पापं तु द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन्यज्ञं विधानेन ब्राह्मणान्वस्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकाभूर्तिं हेमानिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्तासां नानाकर्मोपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वारदनदन्तोष्ठव्रणवातादिदोषकृत् । नृपचौराग्निभिर्हानिर्वित्तानां च यतस्तः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानेन मनसा दूयते भृशमाधिजे । सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तन्तथा विधिः ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताञ्चहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताञ्चं दद्याच्च शक्तिः । तस्माद्दानान्महामाग पापं नश्यति तत्सणात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या तया भुक्तः पूर्वजन्मनि मानवः । गर्भासन्नाभजां जग्ध्वा विविना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन बहुशोऽत्र प्रकीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसौ विप्रान् च गर्भं दद्यात्तपलम् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वोपनोदनम् । कृत्वा गर्भेण संयुक्तां राजती यदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमापैर्हिरण्यः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विविनाण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापाधनोदनम् । तस्याः पुत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजरजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशप्रतिमां दद्यात्सौवर्णां द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्भोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनाथस्य लक्षजगर्थं विधानतः । होमयेत्तद्देशांशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोपचाशदधिकपट्शततमः ॥ ६४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धाब्जं क्षुत्पीडाप्राक्प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र शूलरुक्पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्राणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्यते शूलजगद्भोगात्तत्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद् विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ ६५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याभिपिक्तः प्राक् सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
विराट्देशे निवसन् राजकार्यरतः सदा । गृहं दग्धं तत्र शत्रोरनेन भयदायकम् ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे तस्मिन्सगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्रप्तो भुक्त्वा भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनवासुण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मानिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानासुखैश्चर्ययुतो गजान्धश्चवाहनैः ॥ ५ ॥
बन्धुभृत्याधिकाराद्यो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसंततिदुःस्वार्तो बालवत्सवधादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु बिहं पतत्रिण । चत्वारिंशन्मिमे वर्षे सर्वसंततिनाशम् ॥ ८ ॥
गृहपापान्महाभाग गवि रिष्टसमुद्भवात् । पूर्वपापफलस्यास्य भोगोदेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वदमे रवामिन्बालवत्साधनाशनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वथ तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान् चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्धरिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विग्रान्होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्सामरणान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र चेत्कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरामिधे ॥ १८ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीयजनुपि मरणं गोशुहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मौक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेद्भद्र पूर्वे रीत्यपहारकः । देयं रीतेः पलानां च शतं तत्पापनिष्कृते ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विभ्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजाद् ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमात्र जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापरय शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयहिरण्यं च दद्याद्विषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारगे ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डाढं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोमसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भे दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वद्वैरुष्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णार्थां मासिमसितु ४
 पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन वा । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्पञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्युरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यप्रचारी बलवाञ्छूरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥

संधिविश्रहसंयुक्तो दाता मोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वारिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्करम् । लुंठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्ततथा पुत्रविवाजितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिष्कृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वथवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं मुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तलिङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचरैश्च नैवेद्यैर्वह्नुदिपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवमर्क्तास्तथा शान्तान्दाक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुरन्दाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य च । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पथित्सरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं विधानतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हरयेद्रीर्तिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाशी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पट्पञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ ६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामवे वनिता या च परसिद्धावहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
 सिद्धावदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । सिद्धभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
 न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ ६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ ६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपापरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
 अथवा ग्रामवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पूजयेद्धक्षरुद्राणां त्रिगुणार्धतदर्धकम् । शक्त्याथ भोजयेद्दिग्गन् होमयेच्च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिरतस्या इह जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठविंशततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशनादन्न सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठविंशततमः ॥ ६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिषे सुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि आह्वणेभ्यो हि शक्तिः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्वादिक्कानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै जलात् । स्ववशस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन साहाय्येन स्त्रियाः सुत । तस्मिन्दोहे महाभाग निर्दग्धं वृषमद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं भुक्त्वा पापाद्दृष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधमः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेशः पुरुषो दृढः । रक्तो नोच्चो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विसुः ॥ ७ ॥
यौवने सुसुखैश्वर्यधनस्थानैर्युतः पुनः । मितदो भोगमाग्याढ्यः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । चिन्तातुरो धूर्त उग्रो दुःखातो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
गोधातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वरोम्भर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुरेवात्र सुतपुत्राञ्च जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गादृषेभ्यः शनिः । लक्षणैरैभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
कारयित्वा शिवं सार्द्धं पलैर्वेदमितैः शुभम् । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
तदर्धार्धमितं चापि त्रिषु विज्ञानुसारतः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
दद्याद्देविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं मया पापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ” ॥ १७ ॥
गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
पञ्चमापमितो वह्निर्देवो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्दिग्गन् । य एवं कुरुते सत् प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते मुलमाः पुत्राश्चाधिष्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
नैवं करोति यो मोहाच्चात्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मिते क्लृप्ते बर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
पञ्चाशन्मितकेऽन्दे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठविंशततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकपट्शततमः ॥ ६६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्वन्ध्यास्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सूत तथा मृद्भिश्च सप्तकैः ॥ २ ॥
 स मन्त्रैश्च तथा पूज्यः प्रथमं विनतासुत । विधिनानेन या कुर्याद्वन्ध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपट्यधिकपट्शततमः ॥ ६६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्यां परमां सार्ध्यां संत्यज्य दुर्भतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यर्ह्यां काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते क्षियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्वृद्धं मविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपट्यधिकपट्शततमः ॥ ६६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारीणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकपट्शततमः ॥ ६६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुष्टं स्वगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजती तथा । दद्याद्द्वेदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पट्यधिकपट्शततमः ॥ ६६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतघेनुप्रदानाच्च विधिना वेदधारणे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्यधिकपट्शततमः ॥ ६६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपट्यधिकपट्शततमः ॥ ६६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परप्लुतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
मृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्रपतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकप्रश्नतमः ॥ ६९९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छ्लोषघातकाः ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्धित्तसमन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्या भवेत्सा च जायते मृतपुत्रका । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं भवे महाबाहो विप्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्धितः । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मत्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मत्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौतवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणान्नैव वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके धीरे पच्यते चेह कर्मणा । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषेण धनं विपनिमं स्मृतम् । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशतादिकम् ॥ ११ ॥
तस्माद्विप्रऋणं प्रोक्तं प्रसह्य त्वभिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्मिः शतरुद्रजैः । यजनैरभ्यर्च्य मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीमिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जप्येनैवं तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमान्वितः । विधिवज्जुहुयाद्ब्रह्मै तिलैश्च मधुरधुतैः ॥ १७ ॥
हरितालपलाशीर्हि सर्पिषोऽत्र बह्वेहुते । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रसनान्वितम् ॥ १८ ॥
केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डज । प्रतिरुद्रं शतं विप्रान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिं कृतम् ॥ २० ॥
इतिहासपुराणोक्तिः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं समार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ २१ ॥
देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसां ॥ २२ ॥
सर्वासां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्पूर्वालुदीरितान् ॥ २३ ॥
एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्रिजान्सम्यक् अह्न्या समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतायिनः । वाचकोपारि संतुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रकैः ॥ २५ ॥

मुद्रां कर्णीकृत्य वरां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्विविण्णदानाद्येस्तोषयेद् ब्राह्मणाननु ॥२६॥
निष्कृतौ क्रियमाणायां सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७॥
जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्वितकृतनिष्कृतेः । दुष्टरुक् चानपत्यः स प्रमेहातीऽप्यकिंचनः ॥२८॥
कुनखी दहणः पाण्डुरोगी चैव क्रमाद्भवेत् । जलमग्निश्च चौरश्च राज्ञश्चिन्ता व्ययादिका ॥२९॥

लकुटप्रावशस्त्राद्यैर्जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं इमशानजाम् । मृतप्रेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेदतन्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चितां तस्य बलिमष्टविधां सजेत् । ज्ञानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटात्प्राप्य नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिनाचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पञ्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानामक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषापनुत्तये । अनेनैव प्रयोगेण बन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ बन्ध्या चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्वयपहरणात्प्रागग्न्याक्षिपपीडनात् ॥ १ ॥
विशद्वर्षे व्यतीति च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्मजितेनात्र षण्दशैवात्र शूद्रजः । गवां पालनजातुष्यात्प्रागग्नौ सुखसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र विन्मयम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचियोषिद्वै पूर्वे मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु धृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

माहिषीमवधीत्पूर्वमेव यश्च नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णशुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशृङ्गी रौप्यखुरां षण्ढाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्देविदे सुत ॥ २ ॥
कृष्णशुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्वहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन मृशं सुत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्तं गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसभा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्वभोगाद्यैर्नानाविधवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताद्यसंभवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाहाणान्मत्तया शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तथैव कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
 नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्सप्तत्यधिकपट्शततमः ॥ ६७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापमेवात्र बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काव्यपेयात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकपट्शततमः ॥ ६७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकपट्शततमः ॥ ६७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाढातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशीत्यधिकपट्शततमः ॥ ६७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कानिकुट्टनम् । ब्रह्मघातान्महापापात्षण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्मपुत्रस्य षण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् । ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्यधिकपट्शततमः ॥ ६८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । फलानां बहुपक्वानां तथामानां निपातनात् ॥ १ ॥
 पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती । अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागाप क्षात्रयाण्डज ॥ २ ॥
 अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाह्वता । फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः ॥ ३ ॥
 भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् । प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् ॥ ४ ॥

अमायां नालिकेराणि देयानि खलु शक्तिः । तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
 दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ ६ ॥
 कार्तिक्यामथ वैशाखां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युग्मकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 स मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नपगते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधेत्प्राग्मृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाच्छेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तद्विन्मयं कापि दत्तदानैरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कंश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिमिर्यवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचातुर्यसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरममूढुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवान्परघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमथात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौरेण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेषोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाल्लोभरतः क्रोधी नानामैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तषडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीत्यब्दकं चायुर्दत्ते कालनरेऽण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराह्वे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्थं लघुनं पुत्रं षडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायषत्तुरशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मै निहते पूर्वमेव च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्येन्नेत्रं रोगं कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसन्वादे कर्मविपाके अ० पञ्चाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वता देवालयेऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
 सा शद्रात्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महापापात्प्राक्कृताच्च पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाति दारुणा । त्रिदोषैर्भूषिता चात्र युवभावे स्वगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णार्धमिता भव्याः संपूज्याथ ग्रहेष्वस्म । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्मह्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 देया द्विजैर्मो बहुस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशीत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं वा नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगेण चाण्डज ॥ १ ॥
 धेतुं स्तनमयीं दद्यात्ससुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्देने महाहृतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राज्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजक्रियान्वितः । दण्डाधिकारवान्शूद्रो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभादद्योऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैव ब्राह्मणस्य पतत्रिणः ॥ २ ॥
 लोभाच्चकारासौ तत्र हण्डभेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तातिथमशासनम् ॥ ३ ॥
 देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽति चावमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु षण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
 सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं मृत ॥ ५ ॥
 सप्तजन्मन्यसौ षण्डो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योद्धार्ययशोधनः । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे मृशम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा सुरुपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पापं शाम्येद्धि तत्त्रिभ्यः । विधानं वा हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो घातुकास्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रं संजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता क्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यश्चैतस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्तथा ॥ ९ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरा होवै पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मसर्वं विष्णोर्कोशं, धुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैर्कोऽपि त्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
तस्य पापस्य नाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुले । तन्मध्ये स्थापयेत्कृष्णमम्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं ससर्वौषधिपण्डवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यसमोपेतं क्लृप्तयुक् चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कट्यविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवदादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । अष्टोत्तरशतं विप्रान् द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पैः समुद्भूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकथान्मोचयेद्देवेन्द्रं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ज० एकोनवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाद्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

षण्डोऽस्ति राजसम्मानी अत्र जन्मनि चाण्डजः । महादृष्टक्रियायुक्तो वधक्लेधनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतास्तु महादानात्सुवैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः जडोगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि पक्षीन्द्र प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं पायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ३ ॥

धुत्रस्त्रीसुखहीनश्च सर्वधर्मविवर्जितः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकवत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अहमस्मी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विवेष्टितं यस्माच्छृणुष्यात्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन कुमारो दीपवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादियं महादृष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । विवासिता यतः सर्वैः पितृमेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महापापवती पापाज्जातात्र यवनी खग । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥

चतुर्विंशन्मृते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विन्वत्यधिकषट्शततमः ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितम् ॥ १ ॥

धृतकुम्भं यथा दद्याच्छक्त्या विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिन्वत्यधिकपट्टशततमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूतं गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सोऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकपट्टशततमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना मेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वपुरं तदा । ब्राह्मणस्य तु या कन्या तस्मिन्कालेऽपि सा मृता ॥ २ ॥
मुक्ता शुभं फलं पुण्यात्पापात्पापसमुद्भवम् । सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् । वक्ष्यामि वृषमं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ ४ ॥
कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ १९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्गृषभस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद् मुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । षण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वं कृतात्सोऽपि सुरैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जडुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः षष्टिमितान्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दे ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्णवत्यधिकपट्टशततमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं धृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषक्षमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तलहारी तु यः कश्चिद्भवेल्लोभात्पुरामभवे । कण्ड्वा रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणस्य पतत्रिण । कण्डूरोगोपशमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणबल्लभा । भर्तृत्यक्ता विचिता सा महारोगवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महौषधैर्दिव्यैर्भर्तुः पुंस्त्वं हि नाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥

धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविचर्जितः । वर्णवाहोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥

बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डल ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमव्यवधिकपट्टशततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्त्यै महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खल्लः स्याद्वायुपीडातिदुःखितः ॥ १ ॥

सुवर्णभृगदानेन पूर्वपीडां न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशततमः ॥ ७०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पति परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युतात्र सा ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविकसप्तशततमः ॥ ७०१ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्तसिदर्शनः । उदरे वातजान् रोगान् किञ्चिच्छस्त्रोपधातकान् ॥ १ ॥

किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विचक्षणमिव । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥

एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ ४ ॥

व्यापारकुविवाणित्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् । व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्धितः ॥ ५ ॥

कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् । नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् ॥ ६ ॥

ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर । पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौरवे गतः ॥ ७ ॥

ब्रह्मस्वभक्षणञ्चैव वर्णाणां च सहस्रकम् । पातितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा ॥ ८ ॥

पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ९ ॥

निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विषमेव यत् ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १२ ॥

यजुर्वेदमयं देवं यजुर्मिः शतरुद्रजैः । यजनैरर्च्यं मुच्येत पापादाकल्पसंभवाद् ॥ १३ ॥

रुद्रैकादशानीमिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥

तद्गशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्वाति तिलैस्त्रिमधुरस्रुतैः ॥ १५ ॥

हरितालीपलाशाम्भ्यां समिधोऽत्र हविर्हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदत्तव्यं गोयुगं रसनान्वितम् ॥ १६ ॥

१ सद्यश्च, इति । “ऋणं विप्रस्य वाऽसह्यमपि कल्पशतावधि । तस्माद्विप्रकृणं घोरमसह्यमभिजायते”
ति-क० पु० ।

कैयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डलम् । प्रतिकुट्टं शतं विप्रान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १७ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधापत्यशान्तिं कृत् ॥ १८ ॥
 इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ १९ ॥
 देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २० ॥
 सर्वासामपि जांतीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरिताम् ॥ २१ ॥
 हरेर्विशस्य श्रवणात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । तस्य संततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत ॥ २२ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो व्याधिसप्तशततमः ॥ ७०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लङ्घ्येन भृशं मृत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महांदुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्वभोगाद्यैर्नानाविधमवस्युता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताघसम्भावात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतामुत ॥ ७ ॥
 होमेयेच्च तत्तस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणाञ्छक्त्या शिवपूजनतत्पराम् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं वा कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिजं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्याधिसप्तशततमः ॥ ७०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले स तु पापेन बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्याधिसप्तशततमः ॥ ७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिसप्तशततमः ॥ ७०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्धातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 स नानाधेनुदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिसप्तशततमः ॥ ७०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं शुष्कनिऋतम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नैत्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्भुज्जन्मानि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकसप्तशततमः ॥ ७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनताप्तुत । सर्वजन्मानि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाहृढात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चालुर्मास्ये च नित्यज्ञः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्सेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नालिकेराणि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकसप्तशततमः ॥ ७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामथ वैशाखायां दधिघेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकसप्तशततमः ॥ ७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मानि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्स्राभरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलतच्छायां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीविधजात्सुत । तस्मिंश्च पच्यते तत्र गुल्मरोगं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैधेत्यागवृषभानां च नासार्धं गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तद्विन्मयं कापि दत्तैर्दानशतैरेपि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽति यवदः । कवित्वंशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अथ तत्र महावादे क्लीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभ्युद्धं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघाते कृते सूत स्वशरीरमथात्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । सुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
महाभूमिमुजां वंशे म्लच्छानां वाजानि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो घूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
सखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनबाह्नसंयुतः । शूरः सुवेगोऽतिक्रूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥

पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं षष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्देते कालनेऽडज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवासरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्थं लशुनं पुत्र पडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहर्त्री भवेन्नारी प्राग्भवे याऽत्र जन्मनि । मेदसा पीड्यते सा तु विनतानन्दवर्द्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्वयोदशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरसौ निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्धिदिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिरोगं च कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्रा च महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृतात्तु पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दुःखिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णाद्धमिता भव्याः संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्मक्षैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्दिग्भ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धियुतः सूत जायते सोत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 मधुधेनुप्रदानाद्धै ब्राह्मणाय पतत्रिण । दुष्टगन्धिकृताद्दोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरसुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगेण पक्षिराद ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयीं दद्यात्सुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्दत्तेन महादुस्तम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्काश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूद्रो ह्रदो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभादचोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्याथो ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥

लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्त्वातिथिमज्ञासनम् ॥ ३ ॥
देशे पंचनदे ह्यत्र जातः शुद्धोऽतिचाधमः । स चाप्यत्र विवर्णस्तु स्वेच्छापापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनमोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥

सप्तजन्मन्यसौ पंडो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशधिकसप्तशततमः ॥ ७१८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशो धनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किंचिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते वक्षसि ह्यथ ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा मरुपा गुणशालिनी । प्रियमक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तने ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रप्रपागता । पश्चात्पुष्पं गतं ज्ञान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्त्रिधाः । विधानावहितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णान्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणस्य च मित्रं तु बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किंचित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिर्विनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखवती ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विषसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । त्रियतेऽत्र विषेणैको ब्रह्मस्वात्सकुलं खग ॥ १२ ॥
तस्य संतत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नौषधिपल्लवम् । नानाफलक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रयुक् चंदनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विमानं द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्धैतुं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्यवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे भाक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
मथुयेतुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गाधिरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बंधोऽस्ति राजसन्मानी चात्र जन्मनि चोदज । महादुष्टक्रियायुक्तो वृषबंधनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतास्तु महादानात्सुरैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः षंडो राजातिसेवनात् ॥ २ ॥
 नात्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमने पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मघ्नी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणुष्वान्न पतत्रिण ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविवाहा यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताऽद्वज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापा तस्या नोक्ताऽत्र निष्कृतिः । चतुर्विंशन्मिमे वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्कालचिह्नितः ॥ १ ॥
 घृतकुर्मं यथा दद्याच्छक्त्या विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पाप्राप्तमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
 गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित् सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्गेहं ददाह सा ॥ १ ॥
 तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाल च त्रिदंवा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवधस्तत्र किंचित्कालेऽपि सा मृता । मुक्ता फलानि सर्वाणि पुष्पपापोद्भवानि च ॥ ३ ॥
 सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापशोधनीम् ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तथा । पूजकश्रुतिधीनां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्गृहभस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि मुक्ता तु फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । बंदस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुरैश्वर्यधनान्वितः । पापाद्द्वार्जनात्सुत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्वतिः । तीर्थाश्रयेऽथ जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥

ताम्रकुम्भं सुवर्णाद्वच्च घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चित्सूत लोभात्पुरामवे । कंदूरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

शक्त्या तैलप्रदानञ्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कंदूरोगप्रशमनं दानं तैलघटद्वयम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वेऽभवच्चरणबल्लभा । पतित्यक्ताऽधिविन्ना सा महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥

तया महौषधैर्दिव्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥

धूर्तः पापरतो नित्यं सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःस्वार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥

बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चांडज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनत्रिंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्तार्थं महाभाग यो हन्याद्रायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खल्लोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥

न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चांडज । स्वशरीरविवृद्धार्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्बुद्धं हरति कस्यचित् । शुल्मोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥

गंगायां हि महाभाग शुद्धधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकत्रिंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वं भवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैराढ्यो ह्येव व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥

आराधनं तु कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥

अन्यस्त्रियामभिगमाद्वचमिचापरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

तत्र पापं फलं मुक्ता शुभाज्जातो महीतले । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥

देशेदेशेऽतिविरुधातो धृणी लघुर्महायशाः । स्वस्त्रीत्यागान्महत्पापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तिसौख्यकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हर्मां वै कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥

पलंपंचमितां लेख्यां गंधैर्माल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देवविधिनाय सुकुलीनाय चार्धिने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्भिजः ॥ ८ ॥
 पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् । जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन तद्वशांशेन तर्पयेत् । य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातिनः ॥ ११ ॥
 न लभेत्स्त्रीमुखं तत्र रिष्टं षड्वेदकेऽब्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । खञ्जः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातने ॥ १ ॥
 पापनाशकर्त्री तस्य निष्कृतिं वच्म्यहं सुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णं निष्क्युत शुभम् ॥ २ ॥
 सहासनमलंकारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥

न स पश्यति खंजत्वं दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रं कंडुरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानादिशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी यः कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दंडो धीरो शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्यां महाबाहो दधारासावधर्मतः । गर्भं च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजातपुण्यात्सोऽत्र जातो हि पाहजः ॥ ३ ॥
 देशे जांगलके पण्डः सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजनतो यस्मात्प्रागत्र धनमोगमाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखवद्भिनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भाढ्या याऽवधीतपूर्वं मृगं हि विनतासुत । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतवृणा ॥ १ ॥
 तद्घातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव महदेनसः ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवोर्न भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्क्युतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खंजत्वं नानुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्त्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३६ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृशांगः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्वं वातादिना पीडा बाल्ये स्याद्दृष्ट्वाणीगदः । तस्य भार्या सदाचार्य सुखेहा भर्तृसंयुता ॥ २ ॥

रत्नस्त्रावादिना पीडा जायते चोदराऽनिलः । उदरात्तस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रिभिः पंचभिर्मासैः चतुर्भिः सप्तमिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारं यतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलटा वाक्यलघनात् । मर्तुस्तुच्चौरिणी वृत्तिर्दुष्टसंगस्यचारजनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्व्यं हृतं तत्स्फुटद्विना । भुक्तं ताम्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्या पश्चान्मातुषमाप्नुयात् ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इदं जन्म चतुर्थं तु गर्भपातो विजायते ॥ १० ॥
उभाम्यां हि कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश येन गर्भः स्थितो भवेत् ॥ १२ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकतस्रस्ततमः ॥ ७३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि या नारी नानागर्भाक्षिघांसति ॥ १ ॥

तस्या निष्कृतये शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज । नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकांक्षिणी ॥ २ ॥
सौम्याद्यने समापूर्वमाणे पक्षे शुभेऽहनि । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् ॥ ३ ॥
पयःश्वन्तीं श्रान्तां वा सुरभीं शुभलक्षणाम् । गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहितः ॥ ४ ॥
दष्टैस्तु यवसैः पानैर्मधैः कंदूयनैरपि । रुचिंश्च सुगोष्ठानैः स तां परिचरेत्सदा ॥ ५ ॥
रात्रौ पुष्पावलीमिश्र दीपस्रक्चन्दनादिभिः । सुगीतमङ्गलध्वनैस्तदधःशायिनी भुवि ॥ ६ ॥
प्राणायामं प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा भुवि । तस्यास्तु पंचगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति ॥ ७ ॥
एवंव्रतपरा नारी मासिमासि तु संयुता । तस्या धेनोः सवत्साया दष्टं समयिकांक्षिणी ॥ ८ ॥
व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् । अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्रग्दामभूषणैः ॥ ९ ॥
सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तत्स्तनंघयम् । कृत्वा च विधिवत्स्यै तां दद्यादितिभाषिणी ॥ १० ॥
सुवर्णशुद्धमात्रेयं माषषोडशसंयुतम् । दापयेद्ग्रां सवत्सां च पूर्वपापानुत्तये ॥ ११ ॥
यन्मया कुलटेच्छातो नानागर्भा विहिंसिताः । नानाभेदैः पातिता मे गर्भा वै बहवो भुवि ॥ १२ ॥
तस्य कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सादानतोऽत्र च ॥ १३ ॥
इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेदस्य तस्य तु । दानेनानेन सुरमेरनघा सातिसुव्रत ॥ १४ ॥
भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भं मे सुभगान्विते । एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ १५ ॥
हिरण्यं रजतं ताम्रं वस्त्रं मुक्ताफलानि च । दापयेद् द्विजमुखाय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ १६ ॥
भोजयेच्च शतं विप्रान्नानाजैः सक्तुपायसैः । एवं कृतविधेः सूत नारी वा दुःखनाशनी ॥ १७ ॥

बंध्यत्वं भुज्यते सूत पुत्रमाप्तिर्यथास्विनी ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यैरुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकतस्रस्ततमः ॥ ७३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चित्पुण्यं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽपि प्रजायते ॥ १ ॥
स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्कारसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालवाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो मवेत्सूत मृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादश्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्कारसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
भ्रूरकर्म कृतं तेन दुष्टसंगेन चांडन । चौथेण गां परां नीत्वा क्षयितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
मृतास्ते तेन पापेन नानायोनिमुपागताः । सतीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवमार्वेऽडजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
आयश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मिमत् । लिखिता गौर्विधानेन पूजयित्वा विज्ञानतः ॥ ५ ॥
सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
शोमयेच्च यथामत्तया भोजयेच्च ततो द्विजात् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं याति घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च बहुवैकृतात् । पादसंगो भवेत्समात्पापाच्चैव स्वगाधिप ॥ २ ॥
करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनात्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत तच्चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
अश्वं निष्कसुवर्णाढ्यं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे सात्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वोपस्कारसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनादिनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वासीत्क्षत्री महाभाग पांचाले देशके क्षुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामपो विशुद्धो महान् ॥ १ ॥
हुष्कर्मचारितं तेन भाविनोर्ध्वस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतं यत्नं महत्तत्र नासीद्गर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकशंका तु सा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडा महत्युग्रा बालकोऽपि मृतस्ततः । महामपंचसंयुक्तः कृतं प्राग्दारुणं महत् ॥ ४ ॥

कर्मणां संग्रहे चेदं गर्भनाशसमुद्भवम् । ततो मरणसंभातो बाहुजोऽथ सहायधृक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं ततो गत्वा भुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभाचरकान्मुक्ता स्वकृताह्वदकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशांगो लंबश्च घनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आद्यंतमुखयुक्तश्च मतो दुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्वधाच्चात्र पुत्रक । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे खामिन्सर्वपापप्रणाशनीम् । पुत्रवृद्धिकरी धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणी ॥ १२ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पंचमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्यासंमन्वितः ॥ १३ ॥
 तदर्धाधेनं वा कार्या त्रिषु विचानुमानतः । गंधपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १४ ॥
 माषपंचमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पंचमाषकम् ॥ १५ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्री दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 झोमयेत्तुल्लैः साज्यैः सर्वपैः सलिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 यवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज ॥ १८ ॥
 अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं ययोदितम् । रिष्टं षष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्वनिकटेण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । युक्ता सा कामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चाथ मम पुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
 पंडस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राज्यप्रचारको धीमान् गजाश्वपरिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो नानाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गंगायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुंठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽवदानादिधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडां पापजां पादसंभवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चौराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गात्स्वगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतात्मज । गोभूम्यन्वादिकान्येव ब्राह्मणोभ्योऽतिमक्तिः ॥ २ ॥
 स भुक्ता नरकान्धोरान् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गान्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महेशो भ्रम्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुब्धात् ॥ ४ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्मृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोडज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीद् कुर्याच्चेत्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तथाशीतिर्वषाणां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो वातो देहे रुजाकरः । गुल्माद्या ह्यदरे बाधाः शिरोर्तिर्जायते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्वक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषिभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एको गर्भः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यं द्वेषिभावाच्च वर्तते विविधस्तवः । कश्चिद्विशो धर्मपरो वेदवेदार्थपारगः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्विचित्रं ग्राहयायास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं च तदा दिनैः ॥ ८ ॥
 कतिपयैरेव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छाद्वयं स वै दृष्ट्वा ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि प्राप्तश्च सात्मधातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हृतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तच्चदा । तावत्कालेन ते केचिच्छूद्रा म्लेच्छेन घातिताः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रशः । पच्यते नरके घरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषतां प्राप्नो दानधर्मप्रभावतः । ब्रह्मस्वहरणेनैव अपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं संवत्सरं सेव्यं होकाचित्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं ततः ॥ १५ ॥
 तावन्निर्कृतयो भूयः क्रमेणानेन वै तदा । मुशुमे भूपदेशे तु गोमयाद्युपवर्चिते ॥ १६ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं मुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेर्चयेत् ॥ १७ ॥
 सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं तु चतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वृषैश्च कुसुमादिभिः ॥ १८ ॥
 जननीसहितान्भूयः प्रद्युम्नाद्यास्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
 श्रीवत्साकं पीतवासं सुबाहुं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २० ॥
 पुज्यैः स्रग्वन्धूपाद्यैरर्चयेद्विष्णुमहर्षिणः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्देदे एताश्च पूजयेत् ॥ २१ ॥
 दवाग्निश्चाचरेद्विप्रस्तथा द्वेषादिभावतः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रमेतमुदीरयेत् । यन्मया पापभावेन कर्मान्वेन दुरात्मना ॥ २३ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे बहु वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां बहु द्रव्यं नीत्वा भक्षणतर्जनैः ॥ २४ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानामवान्तरे । स्थिरगर्भो मृतापत्यं प्राप्तं च कर्म दुःसहम् ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संपदे त्विदम् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
 हृष्टुःखं दीर्घनिश्वासो लोचने साश्रुकार्षिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्वृषलेखनम् ॥ २७ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शेभिस्तादृशं व्रणसंभवाः । स्त्रियोगे विकृतव्याधिर्मुखे व्रणतिलादिकम् ॥ २८ ॥
 पैतृजा मातुलानीनां विधवार्तिः स्वप्नादिषु । स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पञ्चपत्यजम् ॥ २९ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताश्चारचारिणः ॥ ३० ॥

एवं तु लक्षणवैयर्थ्यं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्यामीरजा काचिदभूद्भूतपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृषार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तया । दिनाद्यकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामाज्जलाशये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नपि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दडेन तु । तत्रैका तृषिता युक्ता ताडितापि भृशं तया ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदा सूत पतितं गर्भसंस्थितम् ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्सणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैव वेद्याङ्गनाधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता । मुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वपुण्यफलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णांते युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 तं शोचयति सा गर्भं तदुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टं चाब्दत्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शकः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्ग्रां कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णाङ्गमितां तद्वल्लेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापानुत्तमे ॥ १३ ॥
 भोजयेत्तु यथाशक्त्या विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोषात्तत्र कार्यं विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृमक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म तु वै तदा । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागे च घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माताभूदशुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता साऽपि दत्त्वा शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यथा लयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं शुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखनोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलये निशाक्रे । श्यामामो वुसरः क्षीणः प्रभुर्देशात्ने रतः ॥ ८ ॥
 विदुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रप्रियवदान्वितः । मानमोगध्रुवैश्वर्यो मितदो लोमसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविहजन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पलैर्दशमितैः कुर्याद्राजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं पलैकेन मितान् शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्यादि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपंचमितं रौक्मं कुर्याद्विरहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पंचोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिना दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मंत्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीपंचसाहस्रं दृष्टपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धोमं दशांशेन पश्चाद्वाह्यप्रभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्राप्नोति तदा रिष्टं षड्विंशब्दे प्रकीर्तितम् । पंचवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीद्यश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यद्य पुरुषो ह्यधिकांगः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्राढ्यं मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपंचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहंहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । बर्वरांगारुरग्रेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो बावाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपंचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुमानना । प्राग्मर्वेडज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले तप्तां कृत्वा वै बालुकांऽडज । प्रीता च तथा पूर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्य शुक्लाऽतियमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शतद्रजे देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुलेषु च ॥ ४ ॥
 प्राग्दानव्रतजात्पुण्यादथो पापफलं शृणु । सर्वे तद्वंशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षाण्यष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वाह्यजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपंचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सुत धातयेदनन्दनम् । सगर्मा गर्भपुष्ट्यर्थं जायते गोधिका तु सा ॥ १ ॥

भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति शान्यस्य नारी बुद्धिविर्वर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी वर्वराङ्गाधिका भवेत् ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं सस्रवर्णं दिजातये । मुच्यते पापजाहोषाद्भर्वाङ्गाधिकात्सुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याज्वधीत्सुत नार्यजं विधिवर्जितम् । साङ्गाधिकाञ्च जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥

यजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सर्वत्र वेदविद्वेषे तदोषशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९६ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो शुलभवातोदरामयः । वित्तपः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥

धनधान्यसमोपेतः किञ्चिद्व्यापारवान्मुवि । दायादाच्छत्रुवत्पीडां मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥

कदाचिज्जातमात्रश्च मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भारकर ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्त्वम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ४ ॥

धर्मलुब्धोऽभवत्सुत ग्रामाधीशः प्रतापवान् । ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥

पुत्र्यः पञ्चाऽभवत्तस्य ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः । कालेन मृत्युमापन्ना धनलुब्धैर्निराश्रयः ॥ ६ ॥

तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान् खग । क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्तद्धृतं खग ॥ ७ ॥

क्षात्रिणा चितयित्वा तु ह्यपुत्रस्य द्विजन्मनः । निराधाराः सुतास्तस्य पितृमातृमुखोज्झिताः ॥ ८ ॥

सर्वस्वहरणाच्चापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातुर्गता पक्षे काचिप्यैत्र्यमनागमा ॥ ९ ॥

उद्भासस्तद्गृहस्याशु संजातस्तत्र कर्मणा । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १० ॥

योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलुब्धेन चागतः । एवं पुत्रऋणं नेतुं तत्काले वै प्रजायते ॥ ११ ॥

एवं ब्रह्मस्वकात्प्राप्तात्पुत्रपौत्रमृतिस्तथा । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १२ ॥

तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतः सुतः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । संतर्ति लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे तु वत्सरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारमेद्धरिभक्तश्च संवत्सरविधिं सुत ॥ १५ ॥

मत्पहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन चार्चयेन्मासमेव च ॥ १६ ॥

कुंकुमाशुरुकर्पूरैश्चन्दनेस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विवैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १७ ॥
 भौमाप्यनभसस्तोजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १८ ॥
 अर्चयेती हरिं पूर्णं वर्षाविधि-समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषितः ॥ १९ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्धरिमभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिस्तथा ॥ २० ॥
 विधिवद्धहिमास्थाय अर्चयेद्वैष्णवं चरुम् । आज्यमागावसानेन कपिलाज्याहुतिस्ततः ॥ २१ ॥
 पौरुषेण तु सुक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २२ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यथ । होमान्ते विप्रभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २३ ॥
 हिरण्यभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनेन कृत्वा कन्यां सालङ्कृतामपि ॥ २४ ॥
 दक्षिणां प्रतिपाद्यास्मै छलकौटिल्यवर्जिता । प्राप्नीयात्तं ततः शेषं सह पत्या हरिं स्मरेत् ॥ २५ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । शुभगा च सुरुपा च भवेद्विगतकल्मषा ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं नित्यं पूर्वकर्मानुसारतः । गुल्मं तयोदरे बाधा गुदांते बहुशोऽर्तयः ॥ २७ ॥
 वातरक्तैरक्षितोदो तथा कर्णीतितो व्रणः । स्तनौ सुगौरवौ ददृभता वै पादवैकृतिः ॥ २८ ॥
 जनश्रुतिरभूत्तत्र भुवते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराङ्गना । तदा दानरतां जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिणि ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः समोपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावे पतत्रिणि ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहं गता । कृत्वैतदद्भुतं कर्म सुक्त्वा तु नरकान्नुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्साऽत्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसंततिनाशकृत् । दुःस्वैरनेकैर्युक्ताऽत्र मध्यभावे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्ता चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि मोहात्सा वधेच्छानं पतत्रिणि ॥ १ ॥
 निष्क्रत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना सर्वपापानुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनषष्ट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चितम् ॥ १ ॥
 दद्याद्धेनुं सवत्सां च सर्वाऽलंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठ्यधिकसप्तशततमः ॥ ८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठविकसतशततमः ॥ ७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । दन्तपातननाद्रोगात् साञ्ज जन्मनि दुःखिता ॥ १ ॥
विधिवद्धेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्विद्वत्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठविकसतशततमः ॥ ७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सुत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवमक्तियुतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वमवेण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य कस्यहे ॥ २ ॥
एकदा च महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्मः कामलोभेन निश्चमात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्मस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्मपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
गते बहुतिथे काले यातः स यमशासनम् । सुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जनाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमात्र दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमे त्वतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्षष्ठभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युक्तनिरीक्षितः । लक्ष्मैरैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदान्यहम् ॥ १० ॥
पलद्भ्यमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी सूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्थार्धमिता वापि त्रिषु विचातुसारतः । संपूज्य ब्रह्मविदुषे दद्याद्दोषापस्तुत्ये ॥ १२ ॥
मायैः सप्तमितैर्देव्यो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रशः ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्दर्शनेन कपिला गाः प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्तमवापहम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवति सुतास्तस्य स्त्रियन्ते नात्र संशयः । अष्टाद्रप आयुरन्दाः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पंचाशन्मितिकेऽन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विपष्ठविकसतशततमः ॥ ७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बन्धुं महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुनामक्रोरागर्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्रयं हिरण्यस्य कृत्वाऽत्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायशतः पञ्चविकसतशततमः ॥ ७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिन्धारणजा नारी बभ्रुव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहनं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्य संयमिनीपुरीम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तथा पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तषट्शेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटाग्निना विधानेन नानारूपा गृहोरगाः । शक्त्याथ भोज्या विभेन्द्रा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपष्ठधिकसप्तशततमः ॥ ७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजने दक्षः सिंघ्रमंडलजोऽहज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतकं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चादौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽथ वै बन्धः पूर्वं पापं शृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाहृतास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपष्ठधिकसप्तशततमः ॥ ७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्विनतास्तुत । सात्र जन्मनि रोगेण बन्धुमंडलेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडा वै भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशने दद्याद् बन्धुं निष्कृद्भयस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापानोदनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठधिकसप्तशततमः ॥ ७१७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षत्रकुले जातो नानारक्ताऽनिलोद्भवाः । नानासंधिभवा बाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मोहे वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोत्खंशश्च बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यसुरसंपन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
केन संपत्तिहीना च कथं कर्माणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातस्तस्करो वस्त्रहारकः । निर्पादैः सह संभूय चौरकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किंचिच्चारजनाकृतम् ॥ ६ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्कोऽसौ भूतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ७ ॥
सततं नैरके धोरे पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मातृपुत्रमापन्नः किंचित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं जन्म चतुर्थं च बन्ध्यत्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहन्ता भवत्यस्य बन्ध्यत्वं जन्मजन्मनि । शुभे तु वत्सरे प्राप्ते शुभतीर्थोदिसङ्गमे ॥ ११ ॥
विधिवद्विहितं पूर्वं सत चात्र प्रभाषितम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि ॥ १२ ॥
घनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विजयाजकान् । विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणार्जिते ॥ १३ ॥

१ संधिषु वा बाधा इति स्यात् । २ सर्पस्थानकरो इति-क० पु० ।

पुण्याहे विधिना तिष्ठेदनपत्याघनाशनम् । सुश्रुमे मृमदेशे तु समे कंबलविस्तृते ॥ १४ ॥
 विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुचमम् । परितोरत्निमानं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः ॥ १५ ॥
 विदध्यात्पर्वतानेवं देवदुमविभूषिताम् । ततस्तौ दंपती शुद्धौ ज्ञातावहतवाससी ॥ १६ ॥
 दधानौ शुभरूपादयौ चितयानौ प्रजापतिम् । तस्योदितेऽर्चने त्वरुपां कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः ॥ १७ ॥
 शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् । हेमयज्ञोपवीतां च सांक्षमालां कमण्डलुम् ॥ १८ ॥
 अदितेरपि केयूरहारप्रवेयभूषिताम् । तदर्धार्धविमागेन स्तनौ तस्याः शुभाकृती ॥ १९ ॥
 स वै समर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणीम् । तन्मूर्तित्रितयं सम्यक् कृतसंस्कारमर्चयेत् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञानकर्माथ पुंस्त्रियोः । बाललीलायं विष्णोर्वामनं परिचितयेत् ॥ २१ ॥
 मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं ततस्तनकांक्षया । ततस्तदाश्रमात्सूतं स्वाल्यात्पर्वतात्स्रग ॥ २२ ॥
 प्रत्यंतगिरिं गच्छन्तं मार्गैः स्वपदभूषितैः । अदितिस्तमपश्यन्ती विरहाकुलचेतसा ॥ २३ ॥
 रुदंतमिति तं दृष्ट्वा चाकरोत्तत्परं मतिम् । एवं ध्यात्वाऽथ तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणां ॥ २४ ॥
 पुष्पस्रग्गन्धघुषाधैरर्चयेदतिविह्वलाम् । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत ॥ २५ ॥
 ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्संगगामिनीम् । कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचितयेत् ॥ २६ ॥
 अपःपूयमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थगुणलक्षणम् । संयोगसहितां देवीमर्चयेद्विधिविशुणैः ॥ २७ ॥
 ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाह्वय गुणान्वितम् । तस्मै तां प्रतिष्ठां दद्याद्विज पृथोऽघनाशनीम् ॥ २८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसम्बदे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टषष्ठ्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । अथवा धर्मशास्त्राणि ज्ञात्वा दुःखं ददाति यः ॥ १ ॥
 राजयक्ष्मा भवेत्तस्य रोगपीडाऽतिदारुणा । अथवा गर्भघातेन तथा क्षेत्रस्य धारणात् ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्य शृणु यत्नेन चांजज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदलीं दिव्यां पर्णै रम्यैः समन्विताम् । फलभारेण संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन तु ॥ ४ ॥
 यथाविभवतः कुर्याद् ब्रह्मसूत्रेण भूषिताम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्चापि भक्ष्यैर्नानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदलीं दद्याद्वस्त्रालंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दरिद्राय वृत्तिस्थायान्न वेदिने । धर्मज्ञायातिदक्षाय मंत्रेणानेन तां क्षये ॥ ७ ॥

मन्त्रः ।

“हिरण्यगर्भं पुरुषं परात्परं जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो” ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्वेदपारगैः । शिष्टैरिष्टैर्वैश्विभिश्च सह भोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥

[पूजामन्त्रश्च अयं यक्षम् । जपहोमौ यथाशक्ति ।]

राजहा राजयक्ष्मी स्यादेवा तस्यास्ति निष्कृतिः । गोभूहिरण्यमिश्राजलवस्त्रप्रदानतः ॥ १० ॥

दातव्यानि समस्तानि वस्तूनि चाप्यक्षयः ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसम्बदे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूली स्यादन्नहर्ता च जन्मन्यत्र पतत्रिण । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरूपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 पलेनाथ तदर्धेन तदर्धेनाथवा सुत । सौवर्णं राजतं वापि शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २ ॥

ताम्रेण वाऽयसा वापि वादरेणाथवा पुनः । रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्वं च यथाशक्त्या पूजयेद्ब्राह्मणं शुचिः ॥ ४ ॥
ततो हुतवते शूलं पूजयित्वाऽथ शक्तितः । दद्यात्सदक्षिणं तत्र प्राङ्मुखसाय द्यदङ्मुखतः ॥ ५ ॥

प्रार्थना ।

“त्वं शूलं ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । दैत्यानां दानवानां च शंकरस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
तथोदरे स्थितं पार्श्वे चाथ पृष्ठेन संगतम् । शूलं विनाशाय त्वं मे महादेवेन राधितम्” ॥ ७ ॥
ततः स्नात्वाऽथ भुञ्जीत ब्राह्मणैः सह बंधुभिः । नमः शिवायेति केचित्प्रणवादि पठति च ॥ ८ ॥

[‘त्र्यम्बकं यजामहे’ इति ।] अरुचिशूले.

श्रद्धाहीनो हि धनवान्दानप्वरतिदानतः । शिरोरोगी नेत्ररोगी शूली चारुचिमान् भवेत् ॥ ९ ॥

[अत्र गोहनने यज्ञसाधनत्वादिशुणविशिष्टगोहननप्रायश्चित्तस्य शुरुत्वात्, विवस्त्वविष-
दानात् स्त्रीहावान् जायते नरः] वाक्शब्दछलिनो जठरशूलः ।

श्रुत्यध्ययनसम्पन्नं याचितारमार्कचनम् । ब्राह्मणं दातुमाहूय दानार्थं न ददाति यः ॥ १० ॥
स भवेज्जठरे शूली तथाधमानी च कर्हिचित् । पूर्वजन्मनि नास्तिक्यात्संध्यादिरहितो द्विजः ॥ ११ ॥
हस्तशूली स भवति निष्कदादशकं दिशेत् । मैथुनं शृणुयात्पुत्र कर्णशूली भवेत्तु सः ॥ १२ ॥
अथवा बधिरः किंचित् पक्षिन् सं ह्यशब्दवान् । निष्कविंशतिकं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १३ ॥
विष्णुप्राकाशिका मंत्राः क्षयरोगोपशान्तये । अपामार्जनपाठेन मंत्रितं सलिलं पिबेत् ॥ १४ ॥

भोजनं ब्राह्मणेभ्यः ।

नग्रां परस्त्रियं दृष्ट्वा सूर्यं चास्तमयोदितम् । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेशितुं क्षमते दृशा ॥ १५ ॥
वचो मे देहि मंत्रेण होमः स्यादथवाऽयुतम् । वयः सुपर्णा इति च नेत्रे शिखेच्च बारिणा ॥ १६ ॥

[परस्त्रियं दृष्ट्वेति कामतः । तथा सूर्यमंत्रः ‘वचो मे देहि’ शान्तिदशाक्षरो मंत्रो
होमकाले स्याद्दान्तः । सर्वेषु शूलेषु भ्रमरान् परीतायेत जायते बहुधा ततः ।]

अक्षीभ्यां त इति जपेनेत्रशूलं प्रशाम्यति । मोक्षदानं प्रकुर्वीत तथा मंत्रं जपेद्बुधः ॥ १७ ॥
अनुक्तेषु च रोगेषु रोपाग्निज्वलितेक्षणम् । भुजङ्गभीषणां शक्तिं शूलं पाशाङ्कुशौ दधत् ॥ १८ ॥
चक्रखड्गगदावज्र शराक्षरधनुषि च । साग्रं न्यस्तं च तर्जन्या तर्जयन्पारिपार्श्वगान् ॥ १९ ॥
दंष्ट्रादष्टाधरपुटं भ्रमत्पाणिमुदीक्षणम् । तत्तदभिमुखं धावन् ग्रहर्तुः पार्श्वयोः समम् ॥ २० ॥
विशीर्णकेशरोमाणां प्रतिरूपं प्रकल्पयेत् । शतं तस्यार्धमर्धं वा हेम्नः काश्यप तेन तु ॥ २१ ॥
तदेव प्रतिमानं वै कुर्याच्छांतिष्वपि स्वतः । येये रोगाः सदा सन्ति देहस्थाः सततं ह्य मे ॥ २२ ॥
गृहाण प्रतिरूपं तु सह रोगैर्द्विजोत्तम । मंत्रेणानेन तं दद्यात्पूर्वरीत्या कदाचन ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ये पुनः क्रूरकर्माणः पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवंतस्तदेनसा ॥ १ ॥
मंगलेषु च कार्येषु सततं कोपवान्नरः । उत्पञ्चराभिभूतः स्यात्पापस्यास्यापनुत्तये ॥ २ ॥
जातवेदसमंत्रेण ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सुरामांसोपहारौर्बलिः सर्वत्र शस्यते ॥ ३ ॥
सहस्रकलशस्नानं शतभोजनमेव च ॥ ४ ॥

[रोगगुरुलघुभावे जपे गुरुलघुभावः । इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । सुरादिभिर्वलिप्रकारभेदेन । उष्णज्वरे महेशस्य प्रकुर्यादभिषेचनं रुद्रेण शतरुद्रेण । अमुकामुक्ताक्यैरित्यर्थः । अत्र मृत्युं जयस्याप्युपलक्षणम् ।]

देवस्वहरणाच्चैव जायते विविधज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव रौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रं महाज्वरे । महारुद्रं जपेद्रौद्रे वैष्णवे तद्वत् जपेत् ॥ ६ ॥

[अथवा तच्छब्देन बुद्धिमद्भिर्वैष्णवानिं विष्णुहृदयं स्तोत्राणि परामृश्यन्ते ।]

अगारदाही ज्वरवाञ्छायते तत्र निष्कृतिः । नवं कम्मं समानोय भूमयं चाग्रणं दृढम् ॥ ७ ॥
लोहितं काष्ण्यैरहितं स्थापयेत्तण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ८ ॥
विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुनाऽप्यथवाऽऽज्येन खंडेनाथ गुडेन वा ॥ ९ ॥
तैलनाप्यम्भसा वा तान् पूरयेच्छक्तितो नरः । श्वेतपुष्पैरर्चयेत्तान्गंधपुष्पैस्तथाऽर्चयेत् ॥ १० ॥
तस्मै हुतवते घृतः श्रुतशीलाय सत्कृते । मन्त्रेणानेन विधिवत्पूजयित्वा ज्वरी नरः ॥ ११ ॥
प्रार्थना ।

महेश देवदेवेश वासुदेव परात्पर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशाम्यतु ॥ १२ ॥
एकान्तरं सन्निपातं तार्तीयिकचतुर्थकौ । पाक्षिकं मासिकं वाऽपि सांवत्सरिकमेव च ॥ १३ ॥
नाशयेतां च संक्षिप्रं वासुदेवमहेश्वरौ ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्यविकसतशततमः ॥ ७७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतघ्नो जायते मर्त्यः कफवाञ्छासकासवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पित्तुरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पंचाशद्विप्रभोजनम् । अग्निदत्तेन सूक्तेन जपं कुर्याद्विजोत्तमः ॥ २ ॥
पूजयेद्भोजयेद्वात्तन्मना नान्यमानसः । जपाकरणे गोदानं तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ३ ॥
[इति तत्र देयानि मधुसर्पिर्हिरण्यवासांसि ।]

मन्त्रः ।

“अग्नि दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम्” ॥

कुरुक्षेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृह्णीयाद्विविधान्यथवा स्वयम् ॥ ४ ॥
अपात्रभूतो दातृभ्यो निषिद्धेभ्यश्च मानवः । स पापान्भासकासैश्च कुक्षिकंठाक्षिभिस्तथा ॥ ५ ॥
कण्डूत्या पीडने चैव तद्रोगस्य प्रशान्तये । महिषी यमदैवत्यां दद्याद्वित्तानुसारतः ॥ ६ ॥
[‘स्वयमपात्रभूतः’ इति कर्मान्छानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्धेभ्यो दातृभ्यः ।]

मन्त्रः ।

‘कालमृत्युस्वरूपां तां महिषीं रक्तभूषणाम् । सालङ्कारां प्रदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु’ ॥ ७ ॥
पिशुनो नरकस्यान्ते जायते श्वासकासवान् । घृतं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंख्यया ॥ ८ ॥
उडां तडाः जपः कार्यो होमश्चर्वाज्ययोरपि ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरक्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यविकसतशततमः ॥ ७७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमार्गे नदीतीरे छायाया जुषिते नरः । भूतं पुरीषं कुरुते पात्रे मंचे जलेऽपि वा ॥ १ ॥
स यथा व्याधिमाम्नोति शिरोऽति गरुडाग्रज । सोऽपि कृच्छ्रत्रयं कुर्याद्वायव्या अयुतं जपम् ॥ २ ॥

तिलहोमसहस्रं च जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । विष्णुकर्ता भवेत्कूरः सोऽपि भवति मानवः ॥ ३ ॥
 तस्य कर्मविपाकेन व्याधिनाशनमुत्तमम् । शौमवस्त्रं समानीय बहुमूल्यं च यद्भवेत् ॥ ४ ॥
 मुक्ताफलानि वध्नीयाद् वसुभ्रान्ति समन्ततः । कुंकुमेनाङ्कितं सम्यक् कर्पूरागुरुषूपितम् ॥ ५ ॥
 तंडुलोपरि संस्थाप्य तंडुलैश्च समन्ततः । आर्चायां न्यस्य तद्वस्त्रं दद्यात्तां च सदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 ऋषीणां प्रवरोऽगस्त्यो लोपामुद्रापतिः प्रभुः । शौमवस्त्रप्रदानेन तुष्टो व्याधिं व्यपोहन् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽव्यायस्त्रिसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजद्रव्यहारी पांडुरोगी भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमतन्द्रितः ॥ १ ॥
 कुर्यात्कूष्माण्डहोमं च स्वर्णचन्द्रे च वाससी । ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति पांडुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
 [चन्द्रः रजतमित्यर्थः ।]

अग्निष्टोमादिकं कर्म प्रकल्प्य न समापयेत् । स पांडुरोगी भवति शिरोवेदनवांस्तथा ॥ ३ ॥
 अन्त्यजागमने मर्त्यः पांडुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽव्यायश्चतुःसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वृद्धान्यंत्राणि जायन्ते निस्तहंतुस्ततः परम् । ज्वरशीघ्रैऽष्टको दाह भव स्याज्ज निवृत्तये ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे वै कुर्याच्छतब्राह्मणभोजनम् । उद्यतिं च जपः पश्चादयुतत्रयसंख्यया ॥ २ ॥
 अन्ते सूक्तेनाचंयित्वा जुहुयाच्छतमष्ट च । अथवा महर्षिं दद्यात्प्रतिरूपेण कांचीनीम् ॥ ३ ॥
 यज्ञविघ्नकरो मर्त्यो जायते चांत्रवृद्धिमात्रम् । कुर्यात्स्वर्णमयीं शूर्तिं शुभां नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
 व्यावहारिकानिष्काभ्यामेकेनापि तदर्द्धतः । नारायणं चतुर्बाहुं गदापद्मादिधारकम् ॥ ५ ॥
 दक्षिणे तु गदां पञ्च नीलजीमूतसन्निभम् । वामे श्रीवत्सकं हस्ते पुष्टिपत्रे करे त्विति ॥ ६ ॥
 प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन स्थापयेत्कुंकुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य गन्धमाल्यैस्समर्चयेत् ॥ ७ ॥
 उपचारैः षोडशभिराचार्यो वैष्णवः शुचिः । सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यासुनिष्ठितः ॥ ८ ॥
 होमं चकारयेत्तत्र ह्याग्नेय्यां दिशि शाश्वतः । समिदाज्यतिलैश्चैव जुहुयान्मूलमंत्रतः ॥ ९ ॥
 रोगी तथाचर्चयेद्देवं नारायणमनामयम् । मूलमंत्रेण विधिवन्नेवैद्यं च सुसंस्कृतम् ॥ १० ॥
 नमोऽनन्ताय सांकारो मूलमंत्रः प्रकीर्तितः । ततस्तां प्रतिमां दद्यात् प्राङ्मुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ ११ ॥

प्रार्थना ।

नारायण जगन्नाथ शंखचक्रगदाधर । पूर्वजन्मनि यज्ञादौ विघ्नं यद्वै कृतं मम ॥ १२ ॥
 अन्त्रवृद्धिमहारोगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्तगदापाणे शमयाशु जगत्पते ॥ १३ ॥
 विप्राणां भोजनं दद्यात्सत्त्वा मुंजीत बंधुभिः । एवं कृत्वा समाप्नोति निरोगत्वं नरो भुवि ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽव्यायः पञ्चसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाज्जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राज्ञापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
 अत्र च ।

कामुकासत्कुक्कुटं च खरादीन्वा य ईक्षते । स नासिकाव्रणी च स्यादार्द्रनेत्रश्च जायते ॥ २ ॥
 [तत्र स्वर्णहरिणीदानं धेनुदानं वा ।]

स्वजातिजायागमने जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥

[स्वजातिजायागमनमित्यस्यार्थः ब्राह्मणस्य ब्राह्मणः, एवं क्षत्रियादेरपि क्षत्रियादिसवर्णपुरुषस्तद्भार्येत्यर्थः ।]

जलाग्निबंधनंप्राप्य निमित्तेन मृते तु यः । भवेदुरसि दुष्टं हि व्रणं तस्यापि निष्कृतिः ॥ ४ ॥
स दद्याद्दोद्वयं तस्य पंचाशद्विप्रभोजनम् । दक्षिणां च यथाशक्ति मुक्तो भवति रोगतः ॥ ५ ॥

अग्न्यधिकरणाविहितमार्गेण जलाद्रिमरणे ।

पितृष्वस्नाभिगमने वामाङ्गेन व्रणी भवेत् । तेन प्रतिः कृतिः कार्य्या सम्यग्दासीप्रदानतः ॥ ६ ॥

[शक्त्यनुसारेणाऽलंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।]

अदण्डचास्तर्जयेद्यो वै स च गुल्मव्रणी भवेत् । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ७ ॥

मृते भर्तारि या नारी ब्रह्मचर्याभिघातिनी । सा भवेद्भ्रणदोषेण संमोक्तुं क्षमते न च ॥ ८ ॥

संभोगानन्तरं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्यान्नीलवृषांस्त्रीन्वै मधुसर्पिस्तिलानपि ॥ ९ ॥

[च शब्दात्स्त्रीपुंसयोरुभयोरपीति तीव्रवेदना भवति ।]

लोहितो यस्तु वर्णेन मुखे पुच्छे च पाण्डुरः । श्वेतः खुरविषाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते ॥ १० ॥

यो गृहीत्वा द्विजो मोहान्निधुक्तो धर्मनिश्चये । भगन्दरो भवेत्तस्य ह्यधर्मं वदते मुखम् ॥ ११ ॥

आर्य्यभार्य्याभिगमने भगन्दरयुतो भवेत् ॥ १२ ॥

अत्र प्रतिक्रियामाह ।

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं वैदूर्यमेव च । गोमेदं च मरकतं पुष्परागं च मौक्तिकम् ॥ १३ ॥

हरितं नव चैतानि स्वर्णपात्रोपरि न्यसेत् । अथवा राजते तात्रे गवाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १४ ॥

स्वर्लग्नेश्चैव मंत्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाहूय वेदशास्त्रार्थकोविदम् ॥ १५ ॥

आदित्यादिग्रहाः सर्वे नवरत्नप्रदानतः । विनाशयन्तु मे हृष्टाः क्षिप्रमेव भगन्दरम् ॥ १६ ॥

अनेन कर्मणा नूनं यथावद्विहितेन तु । ततो नैरुज्यमाप्नोति ह्यसन्दिग्धं भगन्दरम् ॥ १७ ॥

[हरितं हरितरत्नम् । यस्मिन् सुवर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं गव्येन चान्येन पूरयित्वा इति ग्रहणम् ।]

स्वगोत्रस्त्रीप्रसंगेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या भेषीदानेन यत्नतः ॥ १८ ॥

[तत्र रजतमयो भेषः स्वर्णखुरादिभिः ।]

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाके ऽध्यायः पट्सप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतिमानादतिक्रोधादतिस्नेहमयादपि । यो धर्मानिश्चयज्ञानमन्यथा कुरुते नरः ॥ १ ॥

स पूयशोणितव्रणी कुर्यात्तच्छान्तयेऽथ तु । तप्तकृच्छ्रं प्रकुर्वाच तिलप्रस्थप्रदो भवेत् ॥ २ ॥

होमश्चरुघृताभ्यां च तिलैरष्टोचरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पेषां मर्मभेदेन मुष्टिपातेन चैव हि । असत्यवादनाच्चैव ग्रीहालीहयुतो भवेत् ॥ १ ॥

नाडीव्रणश्च जायेत तद्रोगस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं चातिचांद्रायणं चरेत् ॥ २ ॥
 कूर्ष्मांडहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगंडी गलद्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्प्रतीकारं वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १ ॥
 अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्ये गुरुस्तथा । शिष्यो गुरुं वचयित्वा योऽर्थीति तस्य तस्य च ॥ २ ॥
 जायते गण्डमालारूप्यो रोगस्तद्गुहशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यो वा गण्डमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं मौक्तिकमेव च । वैदूर्यं पुष्परामं च वज्रं मरकतं तथा ॥ ४ ॥
 एभिर्मालां प्रकुर्वीत सूत्रमप्यत्र राजतम् । अलामे मौक्तिकां मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
 ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ६ ॥
 यद्वा तदर्धमेव स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्वाह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ७ ॥
 आचार्यस्तु शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतवृत्तश्च संपन्नः सर्वप्राणिहिते रतः ॥ ८ ॥
 एवंविधं पूजयित्वा बल्लमाल्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचकृतकम् ॥ ९ ॥

[असत्त्वेन तथा मंत्रः । सोमं राजानमित्यपि मंत्रः]

मालेयं सर्वदैवत्या ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः । इन्द्रादिलोकपालैश्च तथा सर्वामरैरपि ॥ १० ॥
 इयं मे कण्डमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् । ब्राह्मणाय प्रदानेन गलगण्डं ज्योषाति ॥ ११ ॥
 गृहशान्तिः कृता येस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो भुञ्जानस्तथैव च । भुङ्क्ते च पाटलतुं मित्रद्रोही च जायते ॥ १ ॥
 यवान्विप्राय वै दद्यात्तिलान्वेदविदे तथा । यमसुक्तेन विप्रेन्द्र सर्पिषा मधुसूदनम् ॥ २ ॥
 सहस्रं जुहुयात्तत्र मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन्भुक्तिकाले तु कामतः ॥ ३ ॥

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमजदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिमांसानां भक्षकः स्फोटवान्भवेत्पार्श्वयोस्तन्निवृत्त्यर्थं कृच्छ्रचान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥
 चाण्डालकृतवापिषु तडागे कूपकादिषु । स्नात्वा पीत्वा च सर्वाङ्गदाहवान्हस्तपादयोः ॥ २ ॥
 स्फोटयुक्तश्च स भवेत् कृच्छ्रं सातपथं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छत्पथुसारतः ॥ ३ ॥
 अवमन्य तु भर्तारं जारमालिङ्गते तु या । सार्द्धं क्रीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यपि ॥ ४ ॥
 तस्यास्तु स्तनयोः स्फोटा जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्तं स्रवति तद्रोगस्य प्रशान्तये ॥ ५ ॥
 दद्याद्गां पंचलवर्णं हरिद्रां धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पूजयेच्च घने सति ॥ ६ ॥

निष्कद्वादशकं दद्याज्जपेत् सान्निभूतकम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिर्दशाया गोः पीत्वा पयो वै स्फोटवान्भवेत् । उपवासत्रयं कुर्याद्भोजयेद्विशतिं द्विजान् ॥ १॥
इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यष्टात्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवतानां ब्राह्मणानां धनाऽपहरणात्तथा । स्वामीद्रोहाद्वातरोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथाचरेत् ॥ २ ॥

अथ हिरण्यदानं कर्मविपाकेऽत्र ।

गुरोः प्रत्यर्पितां याति वातरोगी भवेन्नरः । नानामंत्रैश्च कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥
होमयित्वा परार्धं तु भुङ्क्ते वस्तु विगर्हितम् । सोन्मादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं स वै ॥ ४ ॥
कुर्यात्सारस्वतं मंत्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् । अनिच्छतीं भक्षतां च उपभुङ्क्ते परस्त्रियम् ॥ ५ ॥
बलादाक्रम्य स नरः सर्वसंविषु वेदनाम् । प्राप्नोति चैव बन्धे तु वातयुक्तो भवेन्नरः ॥ ६ ॥
ज्वरी तदपनुस्यथै महिषीदानमाचरेत् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ७ ॥
उद्यन्नद्य जपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । नामत्रयं जपेन्मृत्यो रोगशान्त्यर्थमात्मनः ॥ ८ ॥
सहस्रनामकं वापि स्तोत्रं सम्यग्विधानतः । अच्युताऽनन्त गोविन्द एतन्नामत्रयं द्विजः ॥ ९ ॥
अच्युतं त्रितयावृत्त्या जपेद्रोगस्य शान्तये । पुरुषसूक्तं जपेद्विद्वांस्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

अत्र महिषीदानम् ।

सभायां पक्षापाती यः पक्षघाती प्रजायते । स्याच्चतुर्माषकैर्होमै र्मुनिं दद्यात्प्रयत्नतः ॥ ११ ॥
योऽकृत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते ज्ञानहोमजपादिकम् । स हिक्कारोगसंयुक्तस्तत्पापस्यापनुत्तये ॥ १२ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्ब्रीहिकृच्छ्रंश्च समाचरेत् । ताम्रगवर्णामिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यष्टात्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाञ्जायते नरः ॥ १ ॥

[तत्र लक्ष्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । यदा वातपित्तहरणार्थमिदं दानम् ।]

लघुनं गृज्जनं तालफलं वाऽश्नोति यो द्विजः । स वातपित्तरोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधीव्यतिरेकेण लघुनादिभक्षणे चान्द्रायणं कामतश्चेद्दिगुणम् ।]

तत्तद्वस्त्रप्रवालानां हारी स्याद्रक्तवातवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यात्तद्रोगस्य प्रशान्तये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यष्टात्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रं विना यस्तु कृतबौषधमथान्यथा । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥

कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्यं ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनम् । मद्यपो रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्सर्पिषाढकम् ॥ २ ॥

मधुयुक्तं घटं दद्यात्साहिरण्यं विशुद्धये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाशीत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अप्रहारी च पुरुषो जायते श्लेष्मलः सदा । उपोष्य दिवसं सोऽपि दद्याच्छतपलं त्रु ॥ १ ॥
 नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । परामर्षं समाप्नोति इत्याह भगवान्मयः ॥ २ ॥
 तच्छांतये मासमेकं दधि वै मल्लयेन्नरः । सहस्रनामकं पाठ्यं होमश्चाष्टोत्तरायुतम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोऽध्यायविकसतशततमः ॥ ७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धूतोंऽपस्माररोगी स्यात्स तदोषस्य शान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा धेतुं दद्यात्सदक्षिणाम् ॥ १ ॥
 [ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रप्रकरणे दर्शितम् ।]
 गुरौ यो रिपुवद्दृष्ट्या प्रतिकूलः समाचरेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चांद्रायणं स च ॥ २ ॥
 [विनायकप्रतिमादानम् ।]
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यविकसतशततमः ॥ ७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च पुरुषो जायते शीर्षरोगवान् । सीतं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासरे ॥ १ ॥
 गुरुपरोधी शिरसि रोगवाञ्छयते नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्यात् चान्द्रायणमपि वा ॥ २ ॥
 औषधानि प्रदद्याच्च तिलपात्रं तथैव च ।
 अत्र च ।

प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकारणात् ॥ ३ ॥
 शिरोरोगयुतो भूयात्तन्निष्कृतिरयोच्यते । गोहत्याया व्रतं कुर्यात्पंचाशद्विभोजनम् ॥ ४ ॥
 कूर्पाण्डसंभवः ।

ब्रह्मचारी यदाश्रीवाद्भिन्नपात्रे विशेषतः । पक्षांशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥
 [अक्षीर्भ्यां त इति च सूक्तमष्टोत्तरं जपेच्चरुघृताभ्यां यो जुहुयाच्च तथैव हि मित्रपात्रं मित्र-
 कांस्थपात्रमोजनमित्यर्थः ।]

औषधस्यापिहरणात्पूर्ववत्तु प्रजायते । तेन सूर्यः प्रदातव्यो निष्कैकस्य यथाविधि ॥ ६ ॥
 [अत्र चोपवीतदानं शंसंत्याचार्याः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्यविकसतशततमः ॥ ७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मं क्रमादुपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा परेषां यः प्रकाशयेत् ॥ १ ॥
 स भवत्यूतिचक्रस्तु कुर्याच्चान्द्रायणं नरः । धूपसूचन्दनादीनि दधीनि च स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 दद्याद्विप्राय पंचाशद्ब्रह्माण्डभोजयेत्तथा ।

अनु च ।

परवाचां विन्नकर्ता मुखरोगी प्रजायते ॥ ३ ॥
 मर्मोद्धादेव चाऽन्वेषां मुखरोगी प्रजायते । श्वपार्जारादिभिः स्पृष्टं मुक्ता दुर्गन्धवान्भवेत् ॥ ४ ॥
 पीत्वा त्रिरात्रं मृगोत्रं भोजयेद्ब्रह्माण्डत्रयम् ।

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेदक्रोगी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चांद्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥
 कुर्यात्कूष्मांडहोमं च गायत्रीमयुतं जपेत् । दद्याद्विरण्यं व्रीहिं च मुखरोगस्य शान्तये ॥ ६ ॥
 वाग्विरोधं च कुरुते मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दाने च विहितं गजरूपं च सांगतः ॥ ७ ॥
 [स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्वान्नहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायत्रीं प्रजपेच्छं दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकरणात्सर्वदाऽनृतभाषणात् । जिह्वारोगस्तथाऽन्येषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥
 जिह्वारोगो भवेदास्ये व्रणी चैवाभिजायते । पातकद्वितयं चैव होमः कूष्मांडसंज्ञकः ॥ ३ ॥
 समायश्चित्रसूक्तस्य जपहोमस्तथैव च । ब्रीह्यादीनां तथा दानमौषधस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्याऽप्रदश्छर्दिरोगी गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ १ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमंत्रजपश्च समुच्चीयते ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमालहरणे चैवं दन्तपीडा प्रजायते । स दद्यादाश्विनौ हेमनिष्कद्वयविनिर्मितौ ॥ १ ॥
 सूकरे निहते चैवं दन्तुरो जायते नरः । स दद्यात्तद्विशुद्धचर्यं घृतकुम्भं सदक्षिणम् ॥ २ ॥
 सुरापां श्यामदंतश्च राजापत्याष्टकं चरेत् । शर्करायास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥
 जपित्वा तु महारौद्रं दशांशं जुहुयात्तिलात् । ततोऽभिषेकः कर्तव्यो मंत्रैर्वारुणदैवतैः ॥ ४ ॥
 [आत्मसमां शर्करायास्तुलां दद्यादित्यर्थः ।]

मन्त्रः ।

“त्वं तुले सर्वभूतानां प्रमाणं परिकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारादुद्धरस्व नमोऽस्तु ते” ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां तर्ककरणादिभुरोक्तिः प्रजायते । खरोक्तिर्हास्यकरणाद्व्यान्मौक्तिकां चने ॥ १ ॥

[खरोक्तिर्निष्ठुरा नीरसोक्तिः । गर्दभस्वरवद्वा स्वस्य परोद्वेगजनकस्य वा ।]

सूक्तो भ्रातृवधाच्चैव तस्येयं निष्कृतिः स्मृता । तेन कार्यं विशुद्धचर्यं त्रयं चान्द्रायणत्रयम् ॥ २ ॥
 अतान्ते पुस्तकं दद्यात् सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे वस्त्रेण संयुतम् ॥ ३ ॥
 इमं मंत्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं च विसर्जयेत् ॥ ४ ॥

मंत्रः ।

“ सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदेवते । दुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि ” ॥ ५ ॥
स्वरोपधाती वाचां च हर्ता मूकः प्रजायते ॥ ६ ॥

[वाचां हर्ता गुर्वनुज्ञामंतरेण वेदादिग्राही पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलाङ्गेन तदर्द्धतः । यथाविभवतः सम्यग् वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ७ ॥
रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य ताम्रपात्रे तिलोपरि । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं विदुः ॥ ८ ॥
आढकाद्वितियोन्मानं तिलराशौ प्रयत्नतः । उपचारैः षोडशभिराचार्य्यः सर्वशास्त्रवित् ॥ ९ ॥
रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणाऽनेन पूजयेत् । ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोरमितनाभिजः ॥ १० ॥
अतिप्रीतिकरो भानोस्तथारुद्रस्य चैव हि । पूजां मम गृहाण त्वं सर्वैश्वर्यहरो भव ॥ ११ ॥
आग्नेर्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मंत्रपूर्वकः । समिदाज्यतिलैश्चैव समिधाष्टाक्षरेण तु ॥ १२ ॥

[चित्रमित्यनयर्चया तस्मै हुतवते पद्मं दद्यात्स्मृत्वा चतुर्भुवम् ।]

यस्माद्वाचां विशेषेण वैरूप्यं मम देहजम् । स्वरोपधातजं तीव्रदुःखं रोगाकरस्तथा ॥ १३ ॥
तत्सर्वं नाशयत्वत्र ब्रह्मविष्णुशिवाग्रयः । त्रिदशदयश्च ये देवा हविर्भन्तस्तथा भुवि ॥ १४ ॥
एवं दत्त्वा तु तत्पद्ममाचार्यायातिमक्तितः । पृष्ठतस्त्वनुग्रह्यं च स्वर्भेदादिमुच्यते ॥ १५ ॥

[आज्यहोमे चित्रं देवानामिति मन्त्रः ।]

वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयाद्विजोत्तमः । अघीतस्य न जानाति जिह्वायां शबलं भवेत् ॥ १६ ॥
अपरिस्फुटवक्ता च जिह्वायां व्रणवानपि । कृच्छ्रातिकृच्छ्रौ कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ १७ ॥
सूक्तं तमग्निवर्णारुह्यं जपेच्चैवायुतत्रयम् । दद्याद्धिरण्यं विरेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥
[वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति भृतकाध्यापक इत्यर्थः ।]

वाग्विरोधं गुरोः कृत्वा भवेद्ब्रह्मद्वारं नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसरस्वतीदानम् ।]

उष्ट्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्वरः । स तत्पापविशुद्धयर्थं कृच्छ्रमेकं व्रतं ततः ॥ २० ॥
कर्पूरस्य पलं दद्यात्क्षीरद्रव्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायखनित्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लवणस्यापहर्ता च शीर्णवर्णाढप्रिपाणिकः । वर्वरस्वरांश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥
उद्यन्नद्यन्त्रं च सम्यग् जपेदष्टोत्तरायुतम् । जुहुयाच्चरुद्रव्याभ्यां रक्तवासास्तथैव हि ॥ २ ॥
दद्यादेवं द्विजे गां वा कुर्यात्पूजां स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायखतुर्वन्त्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रदातव्यो ब्राह्मणाय हिरण्यमयः ॥ १ ॥
परदाशिविधानेन मिपशमिथ्याचरेण च । कामात्परस्त्रियं दृष्ट्वा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
चान्द्रायणं पराकं च पंचाशद्विप्रभोजनम् । वचोदा इति मंत्रं तु जपेदाज्यं सकांचनम् ॥ ३ ॥
दद्याद्विप्राय विधिवन्नेत्ररोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
[एतच्च भोजनं युद्धप्राधान्यात् सुदानं ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् नेत्ररोगापनुत्तय इति ।]

दम्पतिभ्यां प्रवृत्तं तु मैथुनं यो निरीक्षयेत् । स नेत्रपूययुक्तः स्यादक्षीम्यामिति मंत्रतः ॥ ५ ॥
जपहोमौ च कुर्वीत शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशस्नानमेवं कुर्याद्विजोत्तमः ॥ ६ ॥

[अतिप्रचुरतरं दूषिकं पूयमित्यभिधीयते ।]

घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संप्रदद्याद् घृतघेतुं विधानतः ॥ ७ ॥

[अंधत्वं नाम प्रतिबद्धदृष्टित्वं नोत्पादितनेत्रत्वं राज्यंघत्वं वा ।]

पितृह्य चेतनाहीनो मातृहांधश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ८ ॥

[चेतनाहीनो निश्चेष्टो निवृद्धिश्च तस्यापि वक्ष्यमाणप्रायश्चित्तमेव रोगनिष्कृतिहेतुः नरकांतेश्च प्रजायते इत्यन्वयः ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत त्रिंशच्छास्त्रविधानतः । व्रतान्ते कारयेन्नावं सुवर्णपलसंख्यया ॥ ९ ॥

स्तंभं रौप्यमयं चैव तास्रपात्रं तु पूर्ववत् । नौका द्विजाम् दातव्या सर्वोपस्करसंयुता ॥ १० ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिभाषितो दातव्यः । सर्वोपस्करसंयुतेति-उपस्कारो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव च ।]

वासुदेव जगद्वन्द्य सर्वभूताक्षयस्थितः । पापार्णवनिमग्नं मां तारयाश्रिततारकः ॥ ११ ॥

इत्युदीर्य प्रणम्याथ ब्राह्मणांतं विसर्जयेत् ॥ १२ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेरपि ।]

शाकहारी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमणिद्वयम् ॥ १३ ॥

कपिलाक्षत्वेऽपि ।

रीतिहृत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्य दिवसद्वयम् । रीतिं पलशतं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १४ ॥

[रीतिर्नाम ताचप्रकृतिको धातुविशेषः । पित्तलमिति यावत् ।]

उच्छिष्टः सन् य आदित्यं पश्येद्दुर्धृतमम्बरे । मध्यंगतं तथाऽस्तं च यांतमुच्छिष्ट एव सन् ॥ १५ ॥

नक्षत्राण्यथवा चंद्रं स भवेन्मन्ददृष्टियुक् । घृतेन चारुणा नेत्ररश्मिहीनो हुताक्षने ॥ १६ ॥

शुद्धयादयुतं सम्यगिति शास्त्रस्य निश्चयः । रक्तवासांसि वै दद्यादक्षं तद्वधाविज्ञान्तये ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याल्लग्नसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजगृहे तीर्थे पुण्यस्याधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं तु द्विभुजं समं कुर्याद्विचक्षणः ॥ १ ॥

लक्षणैश्चैव पूर्वोक्तैः सर्वाङ्गसंस्कृतो मवेत् । वस्त्रैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्मूलमंत्रेण पूजयेत् ॥ २ ॥

ततो ब्राह्मणमाहूय दत्तं धर्मकोविदम् । श्रुतवृत्तौ च संपन्नं तथा चैवात्मवेदिनम् ॥ ३ ॥

वस्त्रांशुलीयकैस्तस्य पूजां भक्त्या प्रकल्पयेत् । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यतिलैरपि ॥ ४ ॥

मंत्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ ५ ॥

रुद्रगायत्री लिङ्गपुराणेऽभिहिता यथा-

“सर्वेश्वराय विद्महे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥”

यदा ज्यंवेकैर्नैव समिद्धे जुहुयात्सुधीः । कद्बुद्रायेति मंत्रेण जुहुयादाज्यमावृतः ॥ ६ ॥

[शूलमंत्रः पंचाक्षरो वा रुद्रगायत्री वा ।]

कैलासवासी भगवानुमया सहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो दद्वुरोगमाशु व्यपोहत् ॥ ७ ॥

ततश्च ब्राह्मणं सम्यक् प्रणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान्योजयेद्वापि स्वयं सुजीत वाग्यतः ॥ ८ ॥
एवं दत्त्वा महादानं ददुरोगात्प्रमुच्यते । गोत्रहा वृत्तकी चैव प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥

व्रतान्ते मेदिनीं दद्याच्छृणुयाच्चैव भारतम् ॥ १० ॥

[भूमेरभावे मेदिनीप्रतिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेण इति ।
लोहहारी च पुरुषो भवेद्देवर्षिरांगकः । लोहं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासरे ॥ ११ ॥
कारुकाणां वधे कृष्णो रूक्षांगश्च प्रजायते । तेन तत्पापशुद्धयर्थं दद्याद् वृषमं सितम् ॥ १२ ॥
[कारुकाः शिल्पिनः ।]

तैलचैरेऽपि भवति नरे कङ्कयनं सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलधट्टद्वयम् ॥ १३ ॥
वस्त्रहारी च शीर्णाङ्गः संप्रदद्यात्सुशोभनम् । हेम निष्कत्रयमितं वस्त्रयुग्मं च दापयेत् ॥ १४ ॥
स्वाम्यंगनाभिगमनं कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ १५ ॥
शय्यां दद्यात्स विप्राय सोपधानां सत्पुलिकाम् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्णवत्यधिकस्ततशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच १

अध्वे विनिहते चैव वक्रकंठः प्रजायते । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्सृजेत् ॥ १ ॥
शतं पलानि मानेन दद्याच्चैव द्विजातये । चक्रवाती दीर्घगलो दद्याद्वा अवलं शुभाम् ॥ २ ॥
अभक्ष्यभक्षदोषानु कंठरोगः प्रजायते । कुच्छत्रयं प्रकुर्वीत दद्याद्देवुं सदक्षिणाम् ॥ ३ ॥
दद्याद् कंठरोगी तु कंबलं कंबलोद्भवम् । ऊर्णाच्छादनं लोकानां शीतवातमयापहम् ॥ ४ ॥
सर्वदुःखहरं यस्मादृतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकस्ततशततमः ॥ ७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावते च निहते हीनपाणिः प्रजायते । पारावतं सौ वैर्ष्यं प्रदद्यान्निष्कमात्रकम् ॥ १ ॥
कन्दमूलस्थं हरणाद्धतपाणिः प्रजायते । देवतायतनं कुर्यादुद्यानं तस्य शान्तये ॥ २ ॥
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत ब्रह्मकूर्चं विधानतः । क्षीरहारी च पुरुषः विन्नपाणिः प्रजायते ॥ ३ ॥
प्रदद्याच्चैव विप्राय काश्मीरं च पलत्रयम् । अयोनी चैव गमनाद्भुजस्तम्भः प्रजायते ॥ ४ ॥
सहस्रकलशस्त्रानैः शंसुं पूज्य यथाविधि । कुनसी नरकस्थान्ते जायते विप्रहेमहृत् ॥ ५ ॥
स सुवर्णपलं दद्यात् कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । उदक्यावीक्षितं भुंक्ते जायते कृमिलोदरः ॥ ६ ॥
गोमूत्रयावकाहारः सप्तरात्रेण शुद्ध्यति । अमक्ष्यभक्षणे चैव जायन्ते कृमयो हृदि ॥ ७ ॥

यथावत्तु विशुद्ध्यर्थमुपोष्य धीष्मपंचकम् ॥ ८ ॥

[यथावत् व्रताङ्गभूतब्रह्मचर्यदक्षिणादानादियुक्तमित्यर्थः ।]

गजे विनिहते चैव कृमिकुक्षिस्तु जायते । मृते मर्तरे या नारी नीलवस्त्रं प्रधापयेत् ॥ ९ ॥

सा मृता नरकं याति कृमिकुक्षिस्ततः परम् ॥ १० ॥

[पापभोगानन्तरं मनुष्यशरीरमासाद्येत्यर्थः ।]

स नीलवृषभान् यावद्दद्याच्चान्द्रायणव्रतम् । कुर्म्यां त्रिशद्विजा भोज्या दद्याच्छतया तदौषधम् ॥ ११ ॥

[नीलवृषभलक्षणं भगवणहरम् ।]

सुक्ता वा प्राश्य संस्पृष्टं जायते ना कृशोदरः । त्रिरात्रं वैष्णवं कुर्यात्पातकाद्वै प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्ततस्तमः ॥ ७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इक्षुविकारहारी च भवेदुदरगुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तस्य दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥
गुरुप्रत्यर्थितां जातो गुल्मबाह्यायते नरः । आरभेतत्रिवृत्त्यर्थं मासमेकं यथाव्रतम् ॥ २ ॥

[वातगुल्मवानित्यर्थः ।]

मुञ्चेत्येतेन सूक्तेन आत्वेवं चरुसर्पिषा । जुहुयादयुतं सम्यग् वात आयातमेषजम् ॥ ३ ॥

एतत्सूक्तं जपेद्दद्यादन्नदानं च शक्तितः ॥ ४ ॥

[अतिवावसिति सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमस्ततस्ततस्तमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनकारी यः यकृत्स्नीहजलोदरः । तेषां प्रक्षमनार्थाय प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥

एतेषु दद्याद्विप्राय जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूप्यताम्राणां पलत्रयसमन्विताम् ॥ २ ॥

भृतकाध्यापको यस्तु कन्यादूषणतत्परः । ङ्रीहवान्स भवेद्विप्रो जपेच्छ्रीसूक्तमत्र हि ॥ ३ ॥

अयुतत्रयसंख्याकं प्लीहोदरविमुक्तये । यो ब्रह्मविष्णुरुद्राणां विभेदं गरुडाग्रज ॥ ४ ॥

साधयेदुदरव्याधियुक्तो भवति मानवः । कुर्यात्कृच्छ्रातिकृच्छ्रं च चान्द्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥

सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । जपेदयुतसंख्याकसुखमद्यमुचं तथा ॥ ६ ॥

रात्रौ कर्मातिमुक्तेन नियुक्तो धर्मनिश्चये । पुरोहितश्चाधिकारात्सचिवश्चान्यथाचरेत् ॥ ७ ॥

जलोदरत्वमामोतिं तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् । पयसा वर्तयेन्मासत्रितयं व्रतमुत्तमम् ॥ ८ ॥

सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । उदरव्याधियुक्तस्तु भवेद्वैवर्गनागमे ॥ ९ ॥

कुर्यात्तु मकरं सम्यग् राजतं ताम्रमेव च ॥ १० ॥

[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय देय इत्यर्थः ।]

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्ततस्तमः ॥ ८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मंदोदराग्निर्भवति निर्द्रव्येण वै यजेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्सततं दिजान् ॥ १ ॥

[श्रद्धाचिर्द्रव्यकदर्प्य इति वा पाठः ।]

गोमांसखादको मंदजठराग्निः प्रजायते । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रमतिकृच्छ्रं तथैव च ॥ २ ॥

अग्निर्मत्रं जपेन्नित्यं श्रीसूक्तं च विचक्षणः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमारयति यो नरः ॥ ३ ॥

स मन्दाग्निर्भवेदेव भृतकस्वल्पकांतिकः । अग्नेर्मान्द्यं भवेत्तस्य प्रश्नेवाऽग्निविनाशकः ॥ ४ ॥

[तत्रेदं मकरदानं स्वर्णस्य तंडुलदानं च ।]

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशस्ततस्तमः ॥ ८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहर्ता त्वजीर्णार्तो भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवासत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमयापि वा ॥ १ ॥

शुद्धयाच्चरुसर्पिर्भ्यामग्निनश्मीत्यृचाऽनया । पराजविन्नकरणादजीर्णमपि जायते ॥ २ ॥

लक्षहोमं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यष्टतमः ॥ ८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुणा नानुजातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥

[आचरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

वक्ष्यामि तत्प्रतीकारं शुद्धकांस्यमर्या ददाम् । शोभनां कारयेद्वंतां शुभरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥

पलैस्तु कुर्याद्विशत्या त्रिंशता वा तदर्द्धतः । सुवर्णाढ्यामतिच्छुष्णां पंचगव्येन स्नापयेत् ॥ ३ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवीतां तंडुलोपरि विन्यसेत् । पितृहा चेतनाहीनो मातृहार्थश्च जायते ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देया तद्दानमंत्रस्तु ब्रह्मजज्ञानमिति ।]

नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥

[अस्य प्रायश्चित्तं नेत्ररोगप्रकरणेऽध्यायहरे प्रपंचितम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशत्यष्टतमः ॥ ८०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुजायाभिगमनान्मृत्रकुच्छ्रं प्रजायते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ॥ १ ॥

[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैका प्रजापत्यादिमृतरूपा । अपरा प्रतिमादानजपहोम-
ब्राह्मणभोजनरूपा ।]

थापयेत्कुंभमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छ्रवं नीलमाल्यादिभूषितम् ॥ २ ॥

तरयोपरि न्यसेद्देवं लोहपात्रे प्रचेतसम् । सुवर्णनिष्कषट्कोन निर्मितं यादसां पतिम् ॥

जपेत्पुरुषसूक्तेन वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ३ ॥

[वरुणमूर्तिश्च पाशवरदकरा भकरवाहना च भवति ।]

मन्त्रः ।

“यादसामविषो देवो विश्वेषामपि पावनः । संसारव्यौ कर्णधारो वरुणः पावनोऽस्तु मे” ॥ ४ ॥

इमं मंत्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्य मृत्रकुच्छ्रप्रशान्तये ॥ ५ ॥

पशुयोनौ च गमनान्मृत्रकुच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव स दद्यादात्मशुद्धये ॥ ६ ॥

तत्र तिलपात्रदाने महाविष्णुः ।

ताम्रपात्रे तिलान्कृत्वा पलपोदःकल्पिते । सहिरण्यान्वशस्तया वा विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ ७ ॥

तत्र विष्णुप्रतिमाया यथोक्तदानम् ।

चक्रं सुदर्शनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हरतु क्षिप्रं विष्णुर्गुरुवाहनः ॥ ८ ॥

तपस्विनीप्रसंगेन प्रमेहो जायते गदः । दानं रुद्रजपं कुर्याद् दद्याद्दस्तया च कांचनम् ॥ ९ ॥

[प्रसंगेन गमनेनेत्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्यष्टतमः ॥ ८०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेच्चैह लिंगं तस्य विनश्यति । चांडालीगमने चैव हीनकुष्ठो प्रजायते ॥ १ ॥
तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं कुम्भश्रुततो न्यसेत् । कृष्णसूत्रसमाच्छ्रवं कृष्णभार्यानुलेपनम् ॥ २ ॥

[उत्तरतः शुद्धलिप्तप्रदेशस्योत्तरभागे उदकादिपूरितं कलशं स्थापयेत् । कलशस्थापनविधि-
नेत्यर्थः ।]

तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रं तत्र धनेश्वरम् । सुवर्णनिष्कषट्केन निर्मितं नरवाहनम् ॥ ३ ॥
यजेत्पुरुषसूक्तेन घनदं विस्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत्पूजयेदित्यर्थः ।]

मंत्रः ।

“निधीनामधिपो देवः शंकरस्य भियः सखा । स वै वनपतिः श्रीमात् मम पापं व्यपोहतु” ॥ ५ ॥
इमं मंत्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुष्ठो लिङ्गनाशी च शुद्धयति ॥ ६ ॥
बुधवादी च षण्डः स्यात्स दद्याच्च द्विजातये । रौप्यं पलत्रयं दुग्धघटत्रयसमन्वितम् ॥ ७ ॥
तृपो भूत्वेह हस्तादिमपराधं विनैव यः । छेदयेद् भुजस्तम्भो वा भवेद्दण्ड इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापुष्पसदृशश्च सप्रणश्चापि जायते । रुधिरं प्रसवेत्पश्चात्तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ ९ ॥
शतरुद्धं जपेत्सम्यगष्टोत्तरसहस्रकम् । प्रतं चान्द्रायणं चैव कुर्याद्दद्याच्च गां ततः ॥ १० ॥
जायते वृषणे तस्य व्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं शुक्यते रुद्धसंहिताम् ॥ ११ ॥
यानि चान्द्रायणादीनि प्रतान्युक्तानि तानि वै ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकाष्टतमः ॥ ८०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुरालये जले वापि शकुन्मूत्रं करोति यः । गुदरोगो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
प्रासं मुरार्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । प्राजापत्येन चैकेन शाम्भ्येद्गुदरुजाण्डज ॥ २ ॥
[यद्यपि मुरार्चनमिति सामान्येनाऽभिहितं तथापि सूर्यप्रधान्येन विष्णुरुद्रौ पूज्यौ । ‘आरोग्यं
भास्करादिच्छेत्’ इति श्रुतिः ।]

प्रसवगुदाद्ये ।

विष्णुत्रोत्सर्जनं कृत्वा योऽ कृत्वा शौचकर्म तु । संक्ते जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्स मसबाहुदी ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकम् । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तत्तथा क्षीरसर्पिषा ॥ ४ ॥
अक्षीभ्यामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाच्छुचिः । उद्यन्नयक्रुचं चैव जपेत्पूर्वोक्तसंख्यया ॥ ५ ॥
(गृहीत्वाऽथ वेतनं योऽध्यापयेत् तदर्थवचनम् ।) अध्यापयेच्च जुहुयाज्जपेद्वाशौश्रुतो भवेत् ॥ ६ ॥
निवृत्तौ च प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् । चान्द्रायणं चैव तथा जपेद्यत्सूक्तपौरुषम् ॥ ७ ॥
उद्यन्नयक्रुचं चैव श्रीविष्णुहृदयं तथा । ताम्रशिवर्णमिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ ८ ॥

हिरण्यं रजतं दद्याच्छ्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ९ ॥

तत्र च धेनुदानं प्रशंसन्ति केचिच्च गोपालदानम् ।

वर्हापीडकसंयुक्तं वेणुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परिवृतं जातीपुष्पावतंसकम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकाष्टतमः ॥ ८०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्ताभिं शमयेद्यस्तु सोतीसारयुतो भवेत् । अग्निरग्नीत्यृचं जप्त्वा दशांशं जुहुयात्तिलान् ॥ १ ॥
सर्पिषा तु घृतं दद्याद्विरण्यं ब्रह्मदैवतम् । दुर्मनाश्चैव जायेत तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ २ ॥

[दम्पत्योरनुकूले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्त्यनुसारेण दानं विधाय पुत्रकामनया हरिवंशश्रवणमहं करिष्ये इति संकल्पयेत् ।]

दंपत्योः श्रवणकर्तृत्वे करिष्यावहे इति प्रयोगो वा । अन्यतरत्कर्तव्ये करिष्ये इत्येवं संकल्प्य श्रुत्यध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणं विभक्त्यानुसारेण वस्त्रमुद्रिकाकुण्डलादिभिः संपूजितं श्रवणे वृणीतमेभिश्चन्दनताम्रमूलादिभिर्हरिवंशश्रवणे त्वामहं वृण इति प्रयोगः ।

ततश्च प्रतिदिनमव्यसनेप्रतिबन्धे स्नाताबलंकृतौ दम्पती तदेकचित्ततया शृणुयाताम् । नालिकेरपूजादिकुर्यात् । शमवान् प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् ।

अन्ते च स्वलंकृतां गां पयस्विनीं सवत्सां स्वर्णशृङ्गीं रौप्यखुरां ताम्रपृष्ठां कांस्यदोहनां सवत्सां सदक्षिणां च दद्यात् ।

कल्पः—स्वर्णरत्नादीनि महादानानि दद्यात् । यथाशक्ति वा गोदानमत्र ।

गोदानविधौ विनायकशान्तिस्तु । प्रकृतमनुसरामः । ब्राह्मणोद्वाहनमेकं प्रायश्चित्तम्, अपरं हरिवंशश्रवणम्, परिशेषान्महारुद्रोऽपि तृतीयं प्रायश्चित्तम् । अत एव वचनस्थितश्रवणशब्दो वा शब्दार्थः । एतानि त्रीण्यपि शक्त्याद्यपेक्षया व्यस्तानि समस्तानि वा योज्यानि ।

महारुद्रलक्षणं दशांशहोमप्रकारो वा रुद्रानुवाकानामृष्यादि च सर्वे परिभाषायां रुद्रविधाने समुपवर्णितम् ।

[एकादशपञ्च पञ्चरत्न गौः रुद्राय गामिति श्रुतौ ।]

कृच्छ्रचान्द्रायणं कुर्याद्धोमः कूष्माण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमाविधिश्च स्वर्णदानं तथाऽपरम् ॥ ३ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं कुर्वीत यत्नतः । सहस्रनामजापो च भवेदेवं विशुद्धयति ॥ ४ ॥

[एतान्यष्टकादिश्राद्धरहितानि पञ्चापि पृथक् निर्मितानि अतो यावद्वचाधिप्रकोपस्तावत् सहस्रनामस्तोत्रं जपेत् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकाष्टशततमः ॥ ८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्विधा तु या वन्ध्या भवेद्वत्संविद्योजनात् । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं निबोध वै ॥ १ ॥

मृतवत्सा भवेत्काचित् काचिदेकप्रसूतिका । कन्याप्रसूतिरूपा च काकवन्ध्या चतुर्थिका ॥ २ ॥

[काकवन्ध्याऽप्रसूतेत्यर्थः ।]

सर्वास्ता घोरपापेन जायन्ते पूर्वजन्मनि । मृतवत्सा द्रव्यहरणादेकमुतस्य घातनात् ॥ ३ ॥

तत्र स्वर्णधेनुदानम् ।

कन्याप्रजा ऋणसम्बन्धात् काकवन्ध्या विरोधतः । हिरण्येन यथाशक्त्या सवत्सां कारयेद्दण्डात् ॥

धेनुं रूप्यखुरां रत्नं तस्याः पुच्छे नियोजयेत् । घंटां गले निबध्नीत सवत्सां प्राङ्मुखः शुचिः ॥

चन्दनाशुक्रपुष्पगन्धमाल्यैः सुशोभनैः । उपचारैः षोडशभिर्नैवेद्यं पायसं भवेत् ॥ ६ ॥

मोदकं च तथापूर्णं गुडं लवणमेव च । जीरकं च तदापूर्वं शूर्पे वेणुमये ददे ॥ ७ ॥

[मोदकादिपरिपूर्णपात्राणि षडष्टौ दश वा दद्यात् ।]

धेनुरेवं प्रदातव्या ब्राह्मणस्त्रीषु चैव हि । ब्राह्मणं सर्वशास्त्रज्ञं कुशलं धर्मवेदिनम् ॥ ८ ॥
विद्याविनयसंपन्नं शान्तं चैव जितेन्द्रियम् । अलोलुपं सर्वजनमिथं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥
आहूय भक्त्या संपूज्य वस्त्राद्यैर्गन्धपुष्पकैः । तेनैव कारयेत्पूजां मन्त्रतो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥

पूजार्यां होमे च मंत्रः ।

होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचकृतकटम् । सोमो धेनुमिति मंत्रं समुच्चार्य ततः पुनः ॥ ११ ॥
[अथ हिरण्यं यथाशक्त्या दद्यात् ।]

अत्र बद्धिमूर्तिदानम् ।

अतिसारी स भवति यस्मैताम्रिनिनाशकः । स्त्रीहन्ता चातिसारीं स्यादश्वत्थान् रोपयेद्दश ॥
दद्याच्च शर्कराधेनुं यजेच्च सततं द्विजान् ॥ १२ ॥

रक्तातिसारे ।

दावाभिदायकश्चैव रक्तातीसारवान् भवेत् । तेनोदपानं कर्तव्यं रोपणीयास्तथा वटाः ॥ १३ ॥
[उदपातं कूपादिभिः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायेऽष्टाधिकाष्टशततमः ॥ ८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनन्यगतिकां भार्यामदुष्टां कारणं विना । परित्यजति यः सोऽथ ग्रहणीरोगवान्भवेत् ॥ १ ॥
धेनुं पयस्विनीं दद्याद्दृष्टाभरणभूषिताम् । हेमशृङ्गीं रौप्यखुरां वासोभिः परिवेष्टिताम् ॥ २ ॥
नवधानैः समायुक्तामैकैकं द्रोणपंचकम् । सहिरण्यं तु तद्दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
अलोलुपाय शान्ताय धर्मज्ञाय विशेषतः । होमं च पूर्ववत्कुर्यात्समिदाज्यचकृतकटम् ॥ ४ ॥
तस्मै हुतवते दद्यात्पूजितायांगुलीयकैः । गां कृष्णां विश्वरूपाय मन्त्रेणानेन रोगवान् ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“देवकीपुत्र चाणूरकंसारिष्टविनाशक । नाशाय ग्रहणीरोगं गोपीजिनमहोत्सव ॥ ६ ॥
कृतेनानेन दानेन ग्रहणीशान्तिमृच्छति” । तस्मादेवं तु कर्तव्यं ग्रहणीरोगिणा सदा ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो न्वाधिकाष्टशततमः ॥ ८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हरिणे निहते खल्लः शृगले त्वर्द्धपादकः । अश्वस्तेन प्रदातव्यः सौवर्णो निष्कसंमितः ॥ १ ॥
जायते वक्रपादस्तु निहते शुनि मानवः । निष्कत्रयमितं दद्यात्सौवर्णं तद्विशुद्धये ॥ २ ॥
अजाविघातेन चैव अधिकांगः प्रजायते । अजा तेन प्रदातव्या विधिना स्वर्णसंमिता ॥ ३ ॥

[अत्रापि स्वधत्तवह्रोत्तप्रकारेण शिवपूजां कृत्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

मार्गहा पादरोगी स्यादश्वदानं समाचरेत् । पतितेन तु संपर्कं बल्मीकव्याधिमान्भवेत् ॥ ४ ॥
गोमूत्रयावकाहारो मासाद्धैनं विशुद्ध्यति । सहिरण्यं प्रदद्याच्च तस्य पापस्य शुद्ध्ये ॥ ५ ॥
जायते यदि तत्रापि कृमिर्ब्रह्मविदां वर । तत्र भूर्तिः स्वर्णमयी देया लक्षणसंयुता ॥ ६ ॥
स्वगोत्रजाभिगमनाच्छलीपदी जायते नरः । योन्यामसृक्च खवति तत्र चान्द्रायणं चरेत् ॥ ७ ॥

[स्वगोत्रस्येत्यत्र लिंगमविवक्षितम् । योनिश्चन्द्रेण च मैथुनसाधनमिन्द्रियं लक्ष्यते । तत्र स्त्री
पुंसोरुभयोरपि कार्यं समम्]

मासं पयोव्रतं चैव तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते । पापस्य तन्निवृत्त्यर्थमुपवासत्रयं भवेत् ॥ ८ ॥

भोजयेच्च द्विजान्दानं पंचाशन्निष्कसंख्यया ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरुषो भाषते व्यर्थं स त्वग्दोषयुतो भवेत् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् प्रदद्यादौषधानि च ॥ १ ॥

[वैद्यकोक्तानि चक्रमर्दानीत्यर्थः । ब्राह्मणभोजनं च ।]

शुरुतल्पगदोषाच्च गुरुमैथुनदोषतः । दुश्चर्मा स्यादसौ कुर्याद्गुरुतल्यादिदोषतः ॥ २ ॥

[प्रायश्चित्तं कुर्यादित्यन्वयः । पाङ्कार्षिकमित्यर्थः ।]

अनुलुम्भति योऽन्येषां विषयान् पूर्वजन्मनि । सोऽन्यजन्मनि पामावान् भवेत्स्रवति शोणितम् ॥ ३ ॥

[अत्रापि व्याघ्रेर्गुत्वं लघुत्वं च द्रष्टव्यम् । अनुलुम्पनं विनाशनमपहारो वा । विषयाः सक्-
चन्दनानुलेपादयः । इति पामात्वदूषणम् ।]

ब्राह्मणं घातयेद्यो हि दद्गुरोगी भवेत्तरः । तत्पापशमनं वक्ष्ये ध्रुवर्णेन तदर्घतः ॥ ४ ॥

धेनुं हेममयीं कुर्याद्द्वौप्येणाप्यथवा पुनः । औमं माहेश्वरं रूपं दृष्टमावेन च स्थितम् ॥ ५ ॥

प्रदीपं भक्षयित्वा तु विमिरव्याधिमान्भवेत् । रूपप्रकाशकैर्मन्त्रैरिमिमन्त्र्य जलं ततः ॥ ६ ॥

गात्राणि प्रोक्ष्येत्तस्मान्मुक्तो भवति कित्त्विषात् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्यापि कारयेत् ॥ ७ ॥

तत्र यथोक्तगरुडदानं च कामलत्वे ।

कामली नक्तचौरः स्यात्तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् । कुर्याच्च पक्षिराजानं विष्णोर्वाहनमुत्तमम् ८

ध्रुवर्णेन यथाज्ञात्त्या पक्षयोर्मौक्तिकद्वयम् । नासिकायां तथा वज्रमुत्तरीयं च राजतम् ॥ ९ ॥

एवं कृत्वा गरुट्मन्तं घृतद्रोणोपरि न्यसेत् । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य श्वेतमाल्यैः समर्चयेत् ॥ १० ॥

[ब्राह्मणाय प्रदातव्यम् । होमादि ब्राह्मणभोजनं च ।]

तरक्षौ निहते चैव जायते केकरेक्षणः । दद्याद्रत्नमयीं धेनुं स तत्पापप्रशान्तये ॥ ११ ॥

मार्जारे निहते चैव जायते केकरेक्षणः । तेन वैदूर्यरत्नानि दातव्यानि स्वशक्तितः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाधिकाष्टशततमः ॥ ८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृपितृगुरुणां च देवब्राह्मणयोस्तथा । शृणोति निन्दां बुद्ध्या यः कर्णार्थ्यां तस्य शोणितम् १

पूयं च प्रसवत्यस्य शान्तिः कृच्छ्रचतुष्टयम् । हिरण्यरक्तवस्त्राणां दानाद्ब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥

होमाच्च सौख्यं भवति सौरमन्त्रेण शक्तितः । सर्वांगमविहीनश्च भेतश्चाद्धे सदादनात् ॥ ३ ॥

[शक्तित इति सर्वत्र सम्बध्यते ।]

स भवेत्कृमिकर्णस्तु तत्पापस्यापनुत्तये । दद्यात्तिलवृषान् पञ्च यथोक्तविधिना ततः ॥ ४ ॥

[नीलवृषभलक्षणं भगवन्नहरेऽभिहितम् ।]

वृषदाने शुभोऽनह्वान् सशुक्लाम्बरकाञ्चनः । स्वसृषाती च पुरुषो बधिरो जायते नरः ॥ ५ ॥

तेन कार्य्या विशुद्ध्यश्चान्यथा तु दद्मुमण्डलः । कृत्वा लोहमयीं धेनुं पलवष्टिप्रमाणतः ॥ ६ ॥

कार्या स्वर्णेन संयुक्ता सप्तधान्यसमन्विता । दद्याद्विप्राय विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ ७ ॥
विश्वस्तभार्यागमने गजचर्मम् प्रजापते । तत्पापस्य विनाशाय प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ ८ ॥

[विश्वस्तभार्यागमने गुरुतल्पगप्रायश्चिदादिदोषवशात् पाद्भवार्षिकम् । प्रायश्चित्तशब्देन निष्कृ-
तिरभिधीयते सा च कृच्छ्रादिरूपा दानरूपा च । तत्र साङ्गोदानम् । इति गजचर्महरम् ।]
मयूरघातेन चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमितो देयस्तेन स्वर्णमयः शिखी ॥ ९ ॥
हंसघाती भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्वेतमण्डलः । रौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धयति ॥ १० ॥
अमेध्यस्य प्रदाता च विसर्पव्याधिमान्मवेत् । मासं पयोव्रतं कुर्यात् दद्यादन्ते पर्यस्विनीम् ११
[तत्र सर्पघृतिदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणाडुर्गन्धाङ्गः प्रजापते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ १२ ॥
[सौगन्धिकं तु कहारं सुगन्धिद्रव्यं वा । जातवेदसमन्त्रेण जुहुयात् ।]

वस्तुगन्धहरे ।

मधुचौरस्तु पुरुषो जायते वस्तुगन्धवान् । स दद्यान्मधु धेनुं च उपोष्य च द्विजातये ॥ १३ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याखण्डसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा नरकस्यान्ते पांडुकुष्ठो प्रजापते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥

[प्रायश्चित्तं पाद्भवार्षिकं कर्तव्यं पापस्योपमोगेन कृत्वा पश्चात् कृते प्रायश्चित्ते ।]

चत्वारः कलशाः स्थाप्याः पञ्चपल्लवसंयुताः । यश्वरत्नसमायुक्ताः श्वेतवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥

अश्वत्थानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन धृतिताः । कषायपञ्चकोपेता नानाविधफलान्विताः ॥ ३ ॥

सर्वोपधिसमायुक्ताः स्थाप्याः प्रतिदिशं ततः । रौप्यमष्टदंष्ट्रं पञ्च मध्यकुम्भोपरि न्यसेत् ॥ ४ ॥

[पञ्च पल्लवाः—आम्राश्वत्थवटप्लक्षोदुम्बराणाम् । सुदृश-गजाश्वरथ्यावल्मीकनदीसंगम
हृदगोकुलेभ्यो ग्राह्याः । कषायाः—अश्वत्थादीनां त्वचः ।]

तन्मध्ये कलशोपरि अष्टदंष्ट्रं रौप्यपद्मं निधाय तत्र वायुदेवं स्थापयेदित्याह ।

तस्योपरि न्यसेद्देवं पुण्डरीकं चतुर्भुजम् । पलार्द्धाद्विप्रमाणेन सुवर्णेन विनिर्मितम् ॥ ५ ॥

यजेत्पुरुषसूक्तेन त्रिकालं प्रतिवासरम् । यजमानः शुभैर्गन्धैः पुष्पैर्धूपैर्यथाविधि ॥ ६ ॥

पूर्वादिकुम्भेषु ततो ब्राह्मणा ब्रह्मवादिनः । स्थापयेयुः स्वकान्वेदानुगृहेदप्रभृतीन् शनैः ॥ ७ ॥

दशांशेन ततो होमो गृहशान्तिपुरस्सरम् । तत्र कुडे विधातव्यो घृताक्तैस्तु तिलैर्यवैः ॥ ८ ॥

द्वादशाहमिदं कर्म समाप्य द्विजपुङ्गवः । भद्रासने यजमानस्याभिषेकं हि समाचरेत् ॥ ९ ॥

[द्वादशदिनसाध्यमेतत्कर्म । तत्र प्रतिदिनं प्रातर्मध्यदिनसायंकाले ह्याचार्येण पूजितम् ।

एवं यजमानः पूजयेद्देवम् । वेदचतुष्टयाभावे यथा समशाखाध्यायिभिश्चतुर्भिर्ब्राह्मणैश्चत्वारि
वेदपारायणानि कारयेत् पारायणं वा । होमद्रव्यं च घृताक्तास्तिलयवाः । प्रतिदिनं होमः
पूजा च । अन्त्ये दक्षिणादीनि दद्यात् । द्विजपुंगव इति आचार्यः ।]

अभिषेकानन्तरं हि गोभूहेमतिलादिकम् । ब्राह्मणेभ्यस्तथादेयमाचार्याय निवेदयेत् ॥ १० ॥

एतत्प्रतिमादानमन्त्रमाह ।

“आदित्या वसवो रुद्रा विश्वेदेवा मरुद्गणाः । प्रीताः सर्वे व्यपोहन्तु मम पापं सुदारुणम्” ॥ ११ ॥

इत्युदीर्य मुहुर्मत्तया तमाचार्यं समापयेत् । एवं विधानैर्विविधैः श्वेतकुष्ठो विशुष्यति ॥ १२ ॥
कुण्ठी गोवधकारी स्यान्नरकान्तेऽस्य निष्कृतिः ॥ १३ ॥

[तत्रापि सविधिः ।]

अनु च ।

यो नरो हन्ति वै जन्तून्कुष्ठरोगी भवेत्तु सः । सान्तपनं प्रकुर्वीत भगवानाह शङ्करः ॥ १४ ॥
[क्षुद्रजन्तूनामिदं प्रायश्चित्तम् । अत्र केचन-उमामहेश्वरेण साकं साङ्गवृषभदानं शंसन्ति ।]

हीनकुष्ठे शातातपः ।

मातृगामी भवेद्यस्तु तस्य लिङ्गं विनश्यति । बालायां गमने चैव हीनकुष्ठः प्रजायते ॥ १५ ॥
[अत्र प्रतिक्रिया लिङ्गहानिहरे पूर्वमेव प्रसंगात्प्रदर्शिता इति ।]

दीक्षितेस्त्रीप्रसङ्गेन जायते रक्तकुष्ठवान् । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १६ ॥

[कुर्वीत इति शेषः । एतच्च प्रायश्चित्तं रोगस्याल्पत्वे प्रायश्चित्तस्य लघुत्वात् । रोगाधिक्ये तु त्रैमासिकमुपपातकप्रायश्चित्तं द्वैगुण्येन कार्यम् ।]

रक्तपीते कुष्ठे ।

स्वसुतागमने चैव रक्तकुष्ठं प्रजायते । भगिनीगमने चैव पीतकुष्ठं प्रजायते ॥ १७ ॥
तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं पूर्वतः कलशं न्यसेत् ॥ १८ ॥

गुल्मादिकुष्ठे ।

भ्रातृजायाभिगमने गुल्मकुष्ठं प्रजायते । स्ववधूगमने चैव कृच्छ्रकुष्ठं प्रजायते ॥ १९ ॥
[स्ववधूः स्वपुत्रभार्या इति भावः ।]

तेन कार्यं विशुद्धयर्थं प्राशुक्तस्यार्धमेव च । दशांशहोमः सर्वत्र घृताक्तैः क्रियते तिलैः ॥ २० ॥
[प्राक् षाड्वावार्षिकं प्रस्तुतं तदर्थं त्रैवार्षिकम् ।]

कटचादिकुष्ठे ।

पितृव्यपत्नीगमनात् कटिकुष्ठं प्रजायते । निष्कृतिस्तेन कर्तव्या कन्यादानेन यत्नतः ॥ २१ ॥
नेत्रकुष्ठे ।

मातुलान्यभिगमनान्नेत्रकुष्ठं प्रजायते । कृष्णाजिनप्रदानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २२ ॥
यदगम्यासु सम्बद्धं प्रायश्चित्तमुदीरितम् । तदेव युनिभिः प्रोक्तं नियतं तत्सुतास्वपि ॥ २३ ॥

[समुवर्णं सत्रीहि कृष्णाजिनदानम् ।]

ताम्बूलहरणे चैव श्वेतोष्ठत्वं प्रजायते । दक्षिणासहितं दद्यात् स वैदुर्यमणिद्वयम् ॥ २४ ॥
रूपहा नरकस्यान्ते जायते चित्रकुष्ठवान् । प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्वियं रौप्यपलत्रयम् ॥ २५ ॥
उदुम्बरी ताम्रचौरो नरकान्ते प्रजापते । प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्ताम्रं पलशतं दिशेत् ॥ २६ ॥

कुष्ठरूपम् ।

कुष्ठः सर्वाङ्गगामी च शूलयज्ञोपवीतधृक् । घातन् व्रणहरः शुद्धस्त्रिनेत्रः किंकिणीयुतः ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तोदशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुतिपपासातुरा नारी भर्तारमवमत्य या । मिष्टान्नं स्वयमभ्राति न सा पुष्पवती भवेत् ॥ १ ॥
मिथुनानि च पंचाशद्भोजयेत्तन्निवृत्तये । दद्यात्सौभाग्यवस्तूनि तेभ्यः शक्त्यनुसारतः ॥ २ ॥
इक्षवस्तवराजश्च हरिद्रा चैव धान्यकम् । विकारवच्च गोक्षीरं कुसुमं लवणं तथा ॥ ३ ॥
[एतत्सौभाग्याष्टकैस्तवराजः सौभाग्यं सुवर्णद्रावकं द्रव्यमुच्यते । कर्पूरो वा शर्करा वा ।
विकारवत् शित्तरिणी ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशाधिकाष्टतमः ॥ ८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधवागमनेनापि नित्यं नारदवधतिः । रक्तार्बुदी भवेत्कुर्यात्प्रायश्चित्तं प्रशान्तये ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापि वा । एवमेवापि विधवा प्रकुर्याद्भोगशान्तये ॥ २ ॥
रक्तार्बुदी वैश्यहन्ता जायते धर्ममाचरेत् । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्सृजेत् ॥ ३ ॥
पित्रा वा गुरुणा वापि यो नरः शास्त्रनिर्णये । स्पृहतेऽसौ प्रजायेत उदरव्याधिमान्भवेत् ॥ ४ ॥
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् । तद्विष्णोरिति च जपेद्युतत्रयसंख्यया ॥ ५ ॥
सर्पिर्मधुसमायुक्तमण्डकाग्नेन भोजयेत् । विप्रांस्तत्पादसलिलैर्मर्जयेद्गदरे तथा ॥ ६ ॥
असृग्दरी स भवति यस्तु हिंस्यादृष्टा पशून् । असृग्दरी द्वारयति तपोवृक्षानपि क्षतात् ॥ ७ ॥

[तत्र गोदानं सारम् । तत्र रुद्रमूर्तिदानं च ।]

अन्नचौरो भवेद्यस्तु सोऽक्लस्माज्जायते कुशः । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं दानहोमामिवेचनम् ॥ ८ ॥
पलेन वा तदद्धेन तदद्धेनाथ वा पुनः । सुवर्णेन प्रतिहृतिं कुर्याद्वृद्धस्य भक्तितः ॥ ९ ॥
तन्मूर्तिब्राह्मणायैव देया शक्त्या विधानतः । न करोति महायज्ञानस्थिरोऽपि प्रजायते ॥ १० ॥
कृच्छ्रं चान्द्रायणं कुर्याच्छस्त्या विप्रांश्च भोजयेत्तर्हिपित्तान्नं प्रदद्याच्च हिरण्यं च स्वशक्तितः ११
[दक्षिणां हिरण्यं दद्यात् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकाष्टतमः ॥ ८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिचौरस्तु पुरुषो शुक्तो भवति कल्मषात् । दधिधेनुः प्रदातव्या तेन विप्राय शुद्धये ॥ १ ॥
दंतपातनकैर्युक्तः शूद्रहन्ता भवेन्नरः । प्राजापत्यं चरेदेकं दद्याद्धेतुं सदक्षिणाम् ॥ २ ॥
श्रुतिस्मृतिनिषिद्धानि यानि दानानि सन्ति वै । अजाश्वमहिषीदानं प्रतिग्रहणकारणात् ॥ ३ ॥
निषिद्धयोषिद्धमनाद्विज्ञाप्यस्य वधादपि । देवस्य च परीक्षायां दस्युव्याघ्रादिनिर्मितेः ॥ ४ ॥
निषिद्धधनशास्त्राणि भ्रणानुरुनिष्कृतेः । तडागादेश्च भङ्गाच्च बाह्यशास्त्रोपजीवनात् ॥ ५ ॥
ब्राह्मणस्वापहरणात्सर्वङ्गेषु प्रजायते । वेदना दारुणा तद्वत्तस्याश्च शममृच्छयेत् ॥ ६ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापि वा । गोमूत्रहिरण्यवासांसि दद्यात्कुर्याज्जपं तथा ॥ ७ ॥
तद्विष्णोरिति मंत्रेण कुर्यादत्रायुतत्रयम् । पानीयं पायसं मुद्गाः शर्करा मधुसंयुता ॥ ८ ॥
इदमावश्यकं देयं सर्वरोगादिशान्तये । प्रतिप्रापङ्गकारी तु ह्यप्रतिष्ठः प्रजायते ॥ ९ ॥
संवत्सरत्रयं सिध्वेदधत्तं शनिवासरे । उद्वाहयेच्चमधत्तं शमीसाम्यविधानतः ॥ १० ॥

[शमी चेत्तया सह शमी पार्श्वे न भवति तदा वृषोत्सर्ग इव साया ये कुशास्तैरेव समानीय विधानतो विवाहः ।]

कुब्जो मूषकहा दद्यात् सप्तधान्यं सकाचनम् । अनिवेद्य सुरादिभ्यो मुञ्जानो जायतेऽधनः ॥ ११ ॥

स भोजयेत्सहस्रं तु शर्तं वा हि द्विजोत्तमान् ॥ १२ ॥

[सुरादिभ्यो हरिहरादिभ्यो वैश्वदेवकर्मदेवताभ्यश्चादिशब्दादतिथिपुत्रादिभ्यः । श्रवणं द्वितीया निष्कृतिः । ह्युत्पुत्तरवाक्यस्यापि तेन विशुद्धयति इत्ययं विशेषः । तथा च हरिवंशश्रवणं द्वितीया निष्कृतिः ।]

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पंचनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १३ ॥
विप्रसङ्गतः प्राप्तः प्रयागं गरुडाग्रज । सुस्नातो मृगगे भानौ धूर्तो धर्मक्रियोज्झितः ॥ १४ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ १५ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुराऽनघ । तत्रैका बत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ १६ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ १७ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गंगायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिटे ॥ १८ ॥
स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकः प्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पवित्तभाक् १९
सकन्यकः सपत्नीको बन्धुभृत्यसुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वोत्पापादत्र शृणु त्वयं ॥ २० ॥
गोबालवत्सकवधाज्जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशवान् ॥ २१ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ २२ ॥
लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्साऽत्र सा मृत ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापनिवृद्धनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यामन्यजन्मनि निश्चयात् ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्मयी ॥ २५ ॥
तदर्द्धमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ २६ ॥
माषैर्वह्निमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाभ्यां च तथा वह्निर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ २७ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रारिष्टनाशकम् ॥ २८ ॥
होमयेदष्टशतं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ २९ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ३० ॥
नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ३१
नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः ॥ ३२ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकाष्टशततमः ॥ ८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वणिक् पूर्वभवे कश्चिद्दासीद्धर्मपरायणः । द्विभार्यः सिद्धपीठस्थो धनधान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । ब्राह्मणेषु दरिद्रेषु गृहस्थेषु विशेषतः ॥ २ ॥

अथापि कृतवान्पापं कामलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुयासां सुशीलां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायाममृतौ विधिमोहितः । ततो मृत्युवशं प्राप्ताः ससहायो वणिक्सुतः ॥ ४ ॥
 सुक्ता पापफलं पापात् पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विधेर्वैलवशात्सोऽत्र शतद्रोः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्थे भूधुते कीटे जीवे सिंहगते विधौ । स रक्तगौरो मतिमान् पितृमातृसुखान्वितः ॥ ६ ॥
 आरुमित्रधनैर्युक्तः सौम्यः पितृवचोनुगः । घृणी हस्वोऽथ मितदो वर्णोत्तमसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भूणहा यस्मादिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतः पूर्वं शृणुष्याथ स्वगेश्वर । प्राग्भवे या कनिष्ठाभूत् सा ज्येष्ठाऽत्र मृतप्रजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरता चेति लक्षणैर्लक्षितासुत । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापापनोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्पलै रसमितैर्ब्रह्माणं कमलोद्भवम् । विश्वभूतिं त्रिलोकेशं सौवर्णं निखिलं शुभम् ॥ ११ ॥
 तदर्द्धार्द्धमितं देयं त्रिषु वितादिमं पठन् ॥ १२ ॥

“ त्यक्त्वा वराननां शुद्धां यत्पूर्वं पापमर्जितम् । तेनाहमत्र ब्रह्माणं प्रायश्चित्तं ददे द्विज ” ॥ १३ ॥
 गौरी तु राजती देया द्विपलार्कश्च तन्मितः । माषपंचमिता विष्णोः सौवर्णी ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥
 हिरण्यमी तथा लक्ष्मीर्देया माषाष्टका शुभा । ब्राह्मणान् करयेत्तत्र गृह्यज्ञं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्त्या ब्राह्मणान्गरुडप्राज । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १६ ॥
 ज्येष्ठायां च कनिष्ठायां नात्र कार्या विचारणा । श्रुत्वेनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्य रिष्टं वेदत्रिकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् ॥ १८ ॥
 भविष्यति तथा ह्यायुः सप्तसप्तमिताः समाः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकाष्टशततमः ॥ ८१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खशदेशे क्षभूत्कश्चिच्छूद्रो धर्मकियारतः । विवाहं कृतवान् पूर्व कन्यायाः कृतजन्मनि ॥ १ ॥
 दाने स्वल्पमतिस्तस्माच्चकारापविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैद्ययोगतः ॥ २ ॥
 चचार पर्वते सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । अथो भाविबलात्तत्र प्राप्ता काचिद्भाराना ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भसमायुक्ता नानाभरणभूषिता । सा लुण्ठिता भयत्रस्ता तेन क्रूरधियाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैस्तु परित्यक्ता ताडनान्महदाकुला । तस्या गर्भेच्युतौ तत्र कन्यापुत्रौ बभूवतुः ॥ ५ ॥
 असहायेन तेनैव पापमाचरितं पुरा । ततो यमपुरं प्राप्नो धर्माधर्मसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेण स जातोऽत्र वणिक्सुतः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्याभ्यभागे त्रिशोचोजनसंमिते । स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गः स्वल्पवित्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 वातापित्तसमद्वन्द्वो बहुपुत्रीभिरन्वितः । स्वयं स्त्रीसंयुतो लोभी पितृभक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जातपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चिद्धमङ्गलदिदं सूत चन्द्रो मिथुनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति सुतं कन्यां लामे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्भुत्त्वं कन्याया न च पुत्रसुखं क्वचित् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलार्थार्द्धमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेख्यौ गर्भेच्युतौ वालौ सौवर्णीभूषणान्वितौ । सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 दयः पंचमितैर्मावैस्तथा वेदनिधिः सुत । जपेच्च वेदसो भन्त्रं वैष्णवं च्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥

पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् । होमयेच्च तिलांस्तत्र सधृतास्थण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
 स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा इताशनम् । ब्राह्मणान्मोजयेच्छतत्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
 ततो रुद्रप्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निराहारो रुद्रपूजनतत्परः ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रसुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिमेऽन्दके ॥ १९ ॥
 ह्यायुरब्दाश्चतुरशीतिः प्रायश्चित्ते कृतेऽण्डज ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशविंशततमः ॥ ८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमेव कश्चिद्वंगदेशे द्विजो बनी । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 वृत्तानि तेन चाल्पानि दानान्यपि विधानतः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे ताम्रमध्ये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह । ततो यमपुरं प्रापः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ५ ॥
 शुक्ला पापफलं न्यायात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसौ ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशं पञ्चनदं प्राप्य गौरः पिताधिको घृणी । वाचा मधुरया युक्तो राजसश्चतुरः सुधीः ॥ ७ ॥
 दर्शनीयो नातिह्रस्वो नात्युच्चः क्रोधवर्जितः । सुखस्त्रीमानसंयुक्तः सदा सोऽतिधनैर्युतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्धोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः शठोऽल्पदो दुग्धी स्वल्पधर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
 इष्टैर्मनोरथैर्हीनः पुत्रसन्ततिदुःखितः । ब्रह्मस्वभक्षणात्पूर्वं फलमत्र विनिश्चितम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलभ्रातृसुते राशौ घटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं बक्ष्याम्यथ खगेश्वर । पुत्राभावो भ्रातृहीनः स्त्रीसुतालपसमन्वितः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरिभिरादृशस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रबक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 लक्ष्मीनारायणौ कारयौ सुवर्णोर्द्धमितौ शुभौ । वद्वौ वाऽथ सौवर्णौ द्वयोर्विचक्षणसारातः ॥ १४ ॥
 रथापयित्वा घटे ताच्चे सधृते वस्त्रवेष्टिते । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १५ ॥
 चतुर्विंशसहस्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः । होमयेच्च यथाशक्त्या कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे ॥ १६ ॥
 घृतमिश्रांस्तिलांस्तत्र शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्याधनाशनम् । न च पुत्रसुखं लब्ध्वा न तस्य परमा गतिः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पंचाशन्मिमेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमिताब्दकम् ॥ २० ॥

जन्मादिमरणार्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकऽष्टततमः ॥ ८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वज्रदेशे ह्यभूत्कश्चिद् बाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाधिपश्चोदण्डो गुरुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 स गत्वा तु कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विधिनाऽऽदात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सूत विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । यौवने धर्षिता विप्रपत्नी चातिशुभानना ॥ ३ ॥

कामलोभेन सततं पतिस्तस्याः प्रपीडितः । एवं निक्सतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ५ ॥
ऐरावत्यास्तु निकटे त्रिशद्योजनसंमिते । गौरः सुरूपो मयिमान् यशस्वी म्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
पुत्रदारधनैर्युक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । राजसेवीतिविख्यातः सुखैश्वर्ययुक्तो नृपः ॥ ७ ॥
देशदेशेऽधिकाराढ्य आद्यन्तमुखभागिह । दाता मोक्ता प्रधानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
धर्मोदिदं तथा पापात्क्रोधी दण्डरतो व्यपी । पूर्वस्त्रीपुत्रवहीनस्तु मनोदुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
धर्वणाद्विजयोपायास्तत्पत्युस्तत्र तद्वनात् । यौवने नेत्ररोगाढ्यश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १० ॥
चिह्नमङ्गादिदं चन्द्रो भौमयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
हेमः पल्लवदेशमितैः शिवः कार्यो विधानतः । सपत्नीको वृषस्थश्च सर्वाभरणभूषितः ॥ १२ ॥
तदर्द्धमितो वापि त्रिषु विस्तारुसारतः । होमयेच्च तदग्ने तु त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
तिलाज्यमधुयुक्तेन कुण्डे वा स्थण्डिलेषु च । स च देवो विधिज्ञाय दद्वुरोगापनुत्तये ॥ १४ ॥
तन्मित्रं च तथा दद्याद्राजतं च गणेश्वरम् । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्गन्धपुष्पोपचारकैः ॥ १५ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । न तस्य दद्वुरा पीडा भविष्यति कदाचन ॥ १६ ॥
स्त्रीरिष्टं च तथा न स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र दद्वुरोगो विवर्धते ॥ १७ ॥
नागसप्तमितायुः स्याद्रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रणवाद्यस्तथा मन्त्रव्यम्बकाय नमस्तथा ॥ १८ ॥

मंत्रः—“ॐ त्र्यम्बकाय नमः” इति ।

इति श्रीबृहदसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोर्विषयव्यवहारादृशततमः ॥ ८२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद् यामुने गरुडायज । प्राग्भवे च द्विजश्रेष्ठो ग्रामाध्यक्षो घनाल्पकः ॥ १ ॥
विभोत्सङ्गगतश्चाश्वं प्रयागे स्नानमाचरत् । एकदा तु वने गत्वा ददाह सघनं वनम् ॥ २ ॥
तत्र दग्धा महाजीवा वनाग्निज्वालाया भृशम् । तेन कर्मविपाकेन पुत्रसौरूपविवर्जितः ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुत्रदुःखनिषूदनीम् । रिष्टात् प्राग् दिवसाध्यक्ष लोकानां हितकाम्यया ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि जीवघातविमोचनीम् । यां कृत्वा विधिवत्सूत वंशवृद्धिः प्रजायते ॥ ५ ॥
पट्पले राजते पत्रे वेदाङ्गुलमिताब्दके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चभिर्युताः ॥ ६ ॥
सर्पवृश्चिकगोधाढ्याः पक्षिणां च तथालयाः । देया विप्राय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ ७ ॥
तदर्धमितकैर्वापि द्वयोर्विस्तारुसारतः । वनदेवी तथा कार्या स्वदेवमितमापकैः ॥ ८ ॥
माषद्वयहिरण्येन तथा कुर्याद्धुताशनम् । संपूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

वनांतरगताः पूर्वे ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्यादिदानाच्च गच्छन्तु मम पातकाः ॥ १० ॥
इत्युच्चार्य नरः सर्वं ब्राह्मणाच्च प्रदापयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा त्रिराकर्त्य विधानतः ॥ ११ ॥
जपेत्सहस्रद्वयं देव्या मंत्रं यथोक्तवत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरोद्दिधिना व्रतम् ॥ १२ ॥

मंत्रः—“ॐ ह्रीं वनान्तरगतायै नमः” इति ।

एवं यः कुरुते सूत त्रिषु पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिस्तु जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १३ ॥
नैवं कुर्व्योऽत्र यो मोहात्तस्य पुत्रस्य नाशनम् । द्विपंचाशन्मितेऽरिष्टमायुः पञ्चाद्विवत्तरम् ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशत्याधिकाष्टशततमः ॥ ८२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रोऽभवत्पूर्वं सर्वधर्मपरायणः । गौडदेशेऽतितेजस्वी चोग्रदण्डः प्रतापवान् ॥ १ ॥
सप्तर्विशन्मिते वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तान्यल्पविधानतः ॥ २ ॥
स मन्त्रवित्पत्त्या शूरो राज्ञः शत्रोः पुरं गतः । स्वामिधर्मरतो दैवात्कृतवान् गोग्रहं पुरा ॥ ३ ॥
तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नप्रसवा हता । तेनाज्ञप्तेन तेनापि ताडिता गर्भदुःखिता ॥ ४ ॥
शल्यंगतेन दुःखेन मृता सा कालनोदिता । गर्भस्योऽपि मृतो वत्सो भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥ ५ ॥
प्रतापलोभयुक्तेन तेन पापमुपाजितम् । सहायैकसमायुक्तः स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
पापात्पापफलं मुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः कुरुजाङ्गले ॥ ७ ॥
द्विजो मध्यमरूपाढ्यः पितृभक्तः कुलाग्रणीः । सुखैश्वर्ययुतो दाता महाधनसमन्वितः ॥ ८ ॥
देशदेशेऽधिकाराढ्यः स्त्रीभोगी भ्रातृसंयुतः । मध्येन्येऽतिधनैर्युक्तो मतिमल्लोकविश्रुतः ॥ ९ ॥
प्राक्श्राद्धप्रमिते वर्षे जातपुत्रसमन्वितः । गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १० ॥
क्रूरचेष्टो महोरस्तु दुर्धर्षः क्रोधसंयुतः । नैककन्यो महालोभी धर्मेऽपूर्णोऽस्ति चाण्डल ॥ ११ ॥
गोबालवत्सकवधात्प्राग्जातशिथुनाशकः । यस्मात्प्रतापलोभेन गोभ्यो दत्तं भयं पुरा ॥ १२ ॥
तस्मात्प्रतापकालीने मध्ये बापि फलं त्विदम् । श्राद्धस्याल्पविधानात्प्राग्धने हानिः प्रजायते ॥ १३ ॥
चिह्नमेतच्छशी लभे शुभपापान्वितोऽस्तगः । योऽभूच्छ्राद्धे सहायः प्राक् पृच्छकस्य सुतस्त्वह ॥ १४ ॥
लक्षितो लक्षणैरेभिरेवेहि गरुडाग्रज । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोदनीम् ॥ १५ ॥
पलैरकमितैर्देया धेनुत्र हिरण्मयी । पत्रे लेख्या सवत्सा च तदर्घाधमिताऽथवा ॥ १६ ॥
सा देया तु विधिज्ञाय गन्धपुष्पैरलंकृता । तथा पशुतिर्देयः सुवर्णैकमितः प्रभुः ॥ १७ ॥
नारायणगणेशार्का देयास्तद्विनितास्तथा । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं दिक्सहस्रकम् ॥ १८ ॥
अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १९ ॥
ततः शिवं सदा ध्यायेत्सर्वकामार्थसिद्धिदम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
न तस्य दुरितं व्याधिर्न च सर्पभयं भवेत् । पुत्रपौत्रधनादीनां वृद्धिरत्रैव न क्षयः ॥ २१ ॥
नैवं विधानं यः कुर्व्याल्लोभान्मोहात्प्रयत्नतः । न च पुत्रधनादीनां वृद्धिरत्र प्रजायते ॥ २२ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते पुत्र रिष्टं पष्टिमिताच्छके । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसमायुर्जीवनं त्विह ॥ २३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्याधिकाष्टशततमः ॥ ८२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो बभूव कुरुजाङ्गले । बहुभृत्यसुखैर्युक्तः क्रोधी द्वैव्यसमन्वितः ॥ १ ॥
विवाहं कृतवान् पूर्वं कन्याया ब्राह्मणस्य ह । हठी धर्मक्रियाहीनः सहायद्वयसंयुतः ॥ २ ॥
ऋतुप्राप्तां स दीनां च परित्यज्य शुभाननाम् । प्राददात्प्राक्क्रान्तिपायां रतिं कामातुरोऽप्यलम् ॥ ३ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्त्वा पापफलं त्विह । सहायद्वययुक्तश्च जातो बन्दीजनोऽधुना ॥ ४ ॥

शतद्रुके समीपस्थे गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायाद्व्योल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजार्चकः ॥ ५ ॥
 वाचा मधुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविवर्जितः । प्राग्जन्मनि ऋतुज्ञातां नागमद्भूणहा ततः ॥ ६ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोके पुत्रसंततिदुःखितः । सहायाम्यां युतः पूर्वं पुंस्त्रीभ्यां लक्षणे शृणु ॥ ७ ॥
 पुमानेकः सहायोऽभूत् सोऽत्र पुत्रविवर्जितः । सहजः पृच्छकस्यापि भृतो भ्राताऽधुनाण्डज ॥ ८ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीत् कनिष्ठा साऽप्यपुत्रिणी । अत्र जन्मनि भार्या सा गर्भे नैव दद्यात्पत्नौ ९
 लक्षणैरङ्कितं सर्वैरवेहि गरुडाग्रज । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥
 लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुष्पाट्टिपलात्मकम् । तदर्धार्धपलैर्वापि द्विजाय विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाढ्यैः पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । कलशे स्थापयेत्ताम्रे नानाऋग्भिः प्रपूजिते ॥ १२ ॥
 तदग्रे होमयेद्द्विमांस्तिलानष्टाक्षरेण तु । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एव यः कुरुते सूत मुच्यते भूणहत्यया । पुत्रपौत्रविवर्द्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज ॥ १४ ॥
 नैवं कुर्यात्पयत्नेन प्रायश्चित्तं खगेश्वर । नास्य जीवति सन्तानं भविष्यति न संशयः ॥ १५ ॥
 पंचाशदष्टवर्षेषु रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिमितायुः कीर्तितं मया ॥ १६ ॥

ज्येष्ठे कृष्णचतुर्दश्यां निर्याणं कथितं ह्यवम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहदूर्ध्वारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योर्विंशत्यधिकः प्रश्नतमः ॥ ८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागास्तिक्षत्रियः कश्चिज्जाङ्गले च प्रतापवान् । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो ग्रामाध्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दधानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्यापि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सुत विषं मुक्त्वा तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भे चोत्पातपीडनात् । सहायैकयुतेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः ससहायो हि बाहुजः । गत्वा चान्द्रमसं लोकं मुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं मुक्त्वा नरकांश्चातिदारुणान् । महापापकृतादोषाद्भर्तृवै क्षत्रियादधः ॥ ७ ॥
 शतद्रोः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात् स शूद्रश्चात्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 सुकर्माऽमितदः साधुः रक्तश्यामश्च मध्यमः । बनी सुखी पितृभक्तो नैकस्त्रीभोगसंयुतः ॥ ९ ॥
 आद्यन्तमुखयुक्तश्च मतिमाल्लोकविश्रुतः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोमी पापरतः क्वचित् ॥ १० ॥
 धूर्तः सकन्योऽतिशयश्चिन्तादुःखसमन्वितः । ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राक् तद्व्यान्मृतपुत्रकः ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदत्र लग्नाच्च सोमः पापान्वितो रिपौ । गोस्त्रीविप्रवचाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः ॥ १२ ॥
 स्त्रीसाहाय्यकृतात्पापात्पूर्वं गर्भसमुद्भवात् । अत्र जन्मनि या नारी ज्येष्ठा संततिवर्जिता ॥ १३ ॥
 लक्षितो लक्षणैश्चोक्तैः पृच्छकश्चात्र जन्मानि । वक्ष्यामि निष्कृतं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १४ ॥
 ब्राह्मण्याः प्रतिमा कार्या पल्लवंदमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मंत्रपूर्विका ॥ १६ ॥
 सुवर्णैकमितं दद्याच्छिबं पापप्रणाशनम् । राजतं च तथा दद्यात् सोमं चार्द्धपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तद्दशांशतः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात् पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
 य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवर्द्धिः स्यात् स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १९ ॥

नैवं करोति यो मोहात् प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः षडशीतिमितान्दकम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षं षष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्ब्रामाध्यक्षो विराट्जः । दत्तानि तेन दानानि गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ १ ॥
ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अथान्यग्रामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥
एकपुत्रस्य पुत्रो वै भुजमुले पुराज्जघ । घातितस्तेन खड्गेन निशार्थां चौरकर्मणा ॥ ३ ॥
स मृतस्तेन दुःखेन भाविनोर्यस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृता दुःखमपीडिता ॥ ४ ॥
वैरमावरतेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
मुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
शतद्रुनिकटे देशे भेषजं शनिसंयुते । कीटराशिगते जीवे सुते चापगते विधौ ॥ ७ ॥
गौरो धूर्तः प्रभुर्मध्यः क्वचित्पापरतः सुधीः । घनभोगसुखैर्युक्तो मितदो लोमसंयुतः ॥ ८ ॥
पितृमातृसुखैर्हीनो भृत्यस्त्रीबन्धुसंयुतः । पात्रे दानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
पूर्वं बालवधात्पापादिह जन्मनि चाण्डज । द्विवेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
तथा प्राग् बाहुजबयाद्ब्रामाध्यक्षो विवर्जितः । लक्षणैर्लक्षयेदैतैः पृच्छकं चात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यां सर्वारिष्टविनाशनीम् ॥ १२ ॥
पलपंचमितं कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यम् । तन्मातरं च सौवर्णीं सुवर्णैकमितां शुभाम् ॥ १३ ॥
लक्ष्मीनारायणं तद्ब्रह्मजतं त्रिपलात्मकम् । तन्मितां राजतीं गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रपूजिताम् ॥ १४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा । शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावर्त्यविधानतः ॥ १५ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विधिपूर्वकम् । यो न कुंभोद्भिधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् ॥ १६ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । वेदवेदमिते वर्षे रिष्टं चैव प्रकीर्तितम् ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १८ ॥
एकाशीतिसमायुः स्याच्चैत्रादौ मृगमे मृतिः । जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्क्षेत्रे कुले सुधीः । विप्रोत्सङ्गतस्तत्र प्रयागे मकरे वसन् ॥ १ ॥
कृतवान्विधिवत्स्नानं दानं स्वल्पं च शक्तिः । दैवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
कामलोभेन सततं शूद्र्यां गर्भश्च वारितः । स्त्रीसाहाय्ययुतेनेदं पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
विविधैरौषधैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वैर्मिलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
ततो बहुतिथे काले गतास्ते यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
मृगे ह्यैरावतीतिरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । श्लिष्ट्वाक् स्वल्पधर्माढ्यः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
सहोदरधनैर्हीनो जातपुत्रविनाशकः । परदारामिगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
पापात्पूर्वकृतात्सूत लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूत प्राक् पापं समुपार्जितम् ॥ ९ ॥

तनैकाऽत्र हि पत्नी च तयोः पुत्रशुचान्विता । तयैका बहुपापत्वाद्भ्रातुः पत्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुविहीनाऽत्र पूर्वपापात्प्रदृश्यते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत पूर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
 सार्द्धवेदमितैः स्वर्णैः पद्मं कुर्याद्विरण्मयम् । सनालमष्टपत्राढ्यं शुभं तद्ब्रह्मदैवतम् ॥ १२ ॥
 पूरयेत्पारदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्याद्देदविदे सूत विधिमन्त्रं पठन्मुधीः ॥ १३ ॥
 “ब्रह्मयोनिरिदं पद्मं माध्यं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भधारणपापोत्यदोषनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेऽहं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये ।” इत्युच्चार्य नरो दद्यादस्मादोषात्प्रमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद् ब्रह्माणं तन्मित्रं सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च यथाज्ञत्तया जपेच्चैवाधमर्षणम् । नैवं विधानं यः कुर्याल्लोमान्मोहादिशेषतः ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिंस्त्रीविते नात्र संशयः । श्रुत्वैवं विधेः कुर्याद्विधानैकं समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विर्षकम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं षष्टिमितेऽप्ये तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीबृहस्पत्यैरणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्विंशत्याधिकाष्टशततमः ॥ ८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्वाजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मनि यामुने । धनधान्यसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोण्डज ॥ १ ॥
 दद्यान् तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । अथो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्थापितं द्रव्यं पुनर्दत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 स च कालवशं प्राप्य भुक्त्वा पापफलं महत् । पुण्यात्युष्णफलं तत्र स शूद्रो जाङ्गलेऽधुना ॥ ४ ॥
 देशे रामहृदाधाम्ये तत्त्वयोजनसंमिते । कृष्णस्तनौ सुते यस्मात् क्रूराः पश्यन्ति पापतः ॥ ५ ॥
 ह्रस्वो मध्यो धनाढ्यस्तु श्रेष्ठो मतिमुखान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखमातिगह ॥ ६ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमतिर्धूर्तः पापात्सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥
 अथो भ्रातृसाहाय्यात्तु ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 लक्षितो लक्ष्मणैरभिः पृच्छको विनतासुत । निष्कृतिं च प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् ॥ ९ ॥
 लक्ष्मीश्च राजसी कार्या पलैर्दशमितैः शुभा । सर्वावयवसम्पन्ना पीतवस्त्रविभूषिता ॥ १० ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । “लक्ष्मि त्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्मार्जितात्पापान्मां रक्ष शरणागतम्” । इत्युच्चार्य नरो दद्याद्विप्रद्रव्याधनाशनम् ॥ १२ ॥
 तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोत्तरूपवत् । पलद्वयमितौ तद्ब्रह्मनाधिपादिनेश्वरौ ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्यात्सर्वान्दिवौकस्यः । जपेत्पञ्चसहस्रं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्मोजयेच्छत्तया शिवभक्तान्विधानतः । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 तस्याऽत्र पुत्रयुगलं कन्यैका च भविष्यति । न करोति च यो मोहाद्विधिवत्पापशोधनम् ॥ १६ ॥
 तस्य पञ्चमिताब्दान्तं न च पुत्रमुखं त्विह । आयुश्चात्र तदब्दान्तं प्रायश्चित्तेऽकृते धुना ॥ १७ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरधिका सप्ततिः समाः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यैरणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्याधिकाष्टशततमः ॥ ८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभूद्द्वैवकुलोत्पन्नो धनधान्यसमन्वितः । सरस्वत्याश्च निकटे विष्णुवर्मसमन्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः । पर्वस्वपि च तेनैव श्रद्धाहानेन चेतसा ॥ २ ॥
 दैवादजा द्विजस्याथ प्राप्ता वै गर्भसंयुता । वैरिभावाद्वातयित्वा मुक्ता तेन विजानता ॥ ३ ॥
 तत्सुताश्च तथा सूत पापमाचरितं त्विदम् । धर्माधर्मफलं मुक्ता गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यवशास्तु स जातः पादजोऽधुना । सरस्वत्या याम्यभागे विशद्योजनसंमिते ॥ ५ ॥
 स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिसमन्वितः । चित्ताधिकः स्वल्पधनः स्त्रीभ्रातृसुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाज्जातपुत्रविनाशकृतम् । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्सा स्त्री तत्र प्रपीडिता ॥ ७ ॥
 तस्य चिह्नमिदं ज्ञेयं भेषः पञ्चमभावगः । पापयुक्तस्तथा दृष्टो राहुरेकादशे स्थितः ॥
 लक्षणैर्लक्षितः प्रोक्तैरवेहि गरुडाग्रज ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वारिष्टनिषूदनीम् । इह पुत्रवर्गी धन्यां लोकानां हितकाम्प्रया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत् वक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥

पलैर्द्वादशभिः कार्यो भेषी गर्भसमन्विता । राजती च तदर्द्धा वा द्वयोर्वित्तानुसारतः ॥ ११ ॥
 मन्त्रमेतं समुच्चार्य देया विप्राय धीमते । मया पूर्वमेव मुक्ता भेषी गर्भसमन्विता ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणस्य ददाम्यस्मान्भेषीं रौप्यमर्थो शुभाम् । दैवो वैश्वानरो यस्मात् पशुघातात् प्रमुञ्चतु ॥ १३ ॥
 तस्माद्वैश्वानरो देवो देयश्चाह्वयप्रमाणतः । जपेद्द्वौताशनं मन्त्रं सहस्रं पाशुपं तथा ॥ १४ ॥
 होमः कार्यो दशंशेन स्थापयित्वा हुताशनम् । तण्डुलाज्ययवान्हुत्वा तिलान्संमिश्र्य यत्नतः ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥
 तस्य वंशविष्टुद्धिः स्यादाशुरब्दास्त्रिसप्ततिः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं खवेदमितकेऽब्दके ॥ १७ ॥

यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चिद्भिजोऽभवत्पूर्वं वङ्गदेशेऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
 धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पित्रोः सुखसमन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः ॥ २ ॥
 सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूतेन चेतसा । मृगयायै गतो विप्रः कदाचिदैवयोगतः ॥ ३ ॥
 घोरं कर्म कृतं तेन प्रारम्भे यौवनस्य च । लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र ग्रहैर्घर्षितो भृशम् ॥ ४ ॥
 हतोऽप्यायुर्वलेनैव न स मृत्युवशं गतः । ब्रह्मस्वमिति तज्ज्ञात्वा न मुक्तं केनचिद् गृहे ॥ ५ ॥
 तेनैव भक्षितं सूत येन विप्रः प्रपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पात्रदानवशात्सूत स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे वैपाशिके लग्ने चापसंस्थेऽस्तगे रवौ ॥ ७ ॥
 भेषगे राहुयुक्तेऽथ सौम्यक्षे विधुसंयुते । स गौरो दर्शनीयाक्षः सत्त्ववान्स्वल्पवित्तभाक् ॥ ८ ॥
 धर्मे चाल्पमतिभ्रातृपितृमातृसमन्वितः । दानादिदं फलं सूत तथा पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 यत्रयत्र कृता घाताः प्राग्भवे ब्राह्मणस्य च । इह जन्मनि तत्रास्ति बाल्ये कुष्ठगदान्वितः ॥ १० ॥
 यथो स्त्रीपुत्रहीनोऽत्र जायते गरुडाग्रज । यौवनेऽपि च बार्हक्ये तस्येदं कर्मणाः फलम् ॥ ११ ॥
 एभिश्च लक्षणैः सूत लक्षणीयोऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १२ ॥
 गायत्रीं विधिना जप्त्वा कांतिं शुद्धिमवाप्नुयात् । प्रयागे निवसन्वीरः काश्यां वा कुरुजाङ्गले ॥ १३ ॥

अथवाऽष्टसहस्राणि जप्त्वा कुर्यादिमं विविम् । हिरण्मयौ सोमविप्रौ कार्यौ सुस्पष्टकाकुभौ ॥ १४ ॥
पत्रेऽथ वा च तौ लेख्याौ सर्वलक्षणसंयुतौ । देवौ विप्राथ विविवत्पूजयित्वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत कुष्ठहानिः प्रजायते । स्त्रीपुत्रसुखमत्रैव भवत्येव न, संशयः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चैद्भवेद्भोगविवर्धनम् । न पुत्रसुखमाप्नोति स्वयं जीवन्कदाचन ॥ १७ ॥
रिष्टं द्वात्रिंशदन्दे तु जीवनं वर्षसप्ततिम् । आनन्त्यात्स्वलु जीवानां विस्तरं नोदितं मया ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विधिना सूत दानवर्मरतो भवेत् । वैश्यः पूर्वभवे सूत व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणाऽतिथिपूजकः । तदग्रे धान्यराशिं तु भक्षयन्ती क्षुधादिता ॥ २ ॥
आसन्नप्रसवा सूत सूरभी कालमोहिता । शृशं तेन हता कुक्षौ लोमोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
बालवत्सो मृतस्त्वत्र गर्भस्थश्चातिताडनात् । तद्दुःखेन मृता सा तु धेनुराकन्दती पुरा ॥ ४ ॥
यवं हि निवसस्तत्र मृतोऽसौ यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गे बह्मभोगान्मुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ५ ॥
शतद्विनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लगते सौरौ गुरौ मीनेऽप्यलौ खौ ॥ ६ ॥
कुलाग्रणीः कार्यकरो गुणी पितृकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान् द्विभार्यौ वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
चन्द्रः पापयुतस्तत्र कन्यायां समवस्थितः । गोबालवत्सकवधात् पापात्पूर्वादपुत्रकः ॥ ८ ॥
स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
प्रायश्चित्ते कृते पुत्रः कनिष्ठायां भविष्यति ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेज्ञान लोकानां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्व्वाथ खगेश्वर । सुवर्णदशका सूत धेनुः कार्या सगर्भिका ॥ १२ ॥
सर्वालंकारयुक्ता च पत्रे लेख्या यथोक्तवत् । तदर्धार्धप्रमाणा वा त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
संपूज्य नाममन्त्रैस्तु सा देया ब्राह्मणाय गौः । “यन्मया पूर्वजनुषि पापं गोघाततः कृतम् ॥ १४ ॥
तदत्र पापनाशाय ददेऽहं गां हिरण्मयीम् ” । मन्त्रमेनं समुच्चार्य दद्याद्विप्राय धीमते ॥ १५ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् । आसन्नप्रभवामेकां दद्याद्वा भोजयेद् द्विजान् ॥ १६ ॥
अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत ॥ १७ ॥
न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृते नरकमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
एकहर्निष्य पञ्चाशदन्देऽमृत्युज्वरेण वै । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः षष्टिरैकयुता समाः ॥ १९ ॥
कन्यागते खौ चन्द्रे मीनस्थे मरणं ध्रुवम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहस्पत्यैरणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८२० ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मन्यथात्र च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणाः खग ॥ ३ ॥
 अथ भाविवलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तदगृहे स्वर्णं लोभयुक्तेन तेन च ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्मशुपेयिवान् । स्वर्णापहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे कृशो नातिलघुः सुवीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभी दुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्मालग्रगः सुतगः शशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्जीवोऽधुनाऽण्डज ॥ ८ ॥
 यौवने स्त्रीसुखं त्वत्र द्विपञ्चाशन्मिताब्दके । मृशं पुत्रसुखं प्राप्तं पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्थौ सूर्यजीवौ तस्माद्वाजोपसेवकः । सुवर्णहरणाद्दोषात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनर्त्तु ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वैहिकैरसौ । अथो भ्रातृसाहाय्यात्तु ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे षट्पञ्चाशन्मिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्ररिष्टं विजानीयात् स्वदेहे वापि जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुत्ररिष्टविनाशनीम् । त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलत्रयसुवर्णाढ्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै । तदर्धार्धमितां वापि श्रेष्ठमध्यकानिष्ठिकाम् ॥ १५ ॥
 त्रिषु विज्ञानुसारेण तत्पूजादिककल्पना । सुवर्णहरणात्पाद्दोदानान्मुच्यतेऽधुना ॥ १६ ॥
 षट्पञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णायुर्जायते नरः ॥ १७ ॥
 सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् । कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्याद्वागतेऽण्डज ॥ १८ ॥
 वृषलग्ने च निधनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकात्रिंशद्विकारष्टशततमः ॥ ८३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद् वैश्यो धर्मपरायणः । मथुरायां महाभाग भिषग्भृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भञ्जिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वज्ञातिवनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्राऽभवद्गर्भः पातनं हि चकार सः । महौषधैः स्वेदनाद्यैः परीवादाद्याऽण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनात्र वणिक्सुतः । जातो रामद्विधाद्यमध्ये षष्टियोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 नात्युच्चः श्यामलो भव्यः स्वल्पविचसमन्वितः । चिह्नमङ्गात्पञ्चमेजे शुभदृष्टिविवर्जिते ॥ ८ ॥
 चन्द्रे मिथुनराशिस्थे भौमदृष्टे च पुत्रक । साहाय्यलक्षणं सर्वं शृणुष्वथ खगेश्वर ॥ ९ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीद् गर्भपातनकर्मणि । पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाऽऽकुलाऽत्र च ॥ १० ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापप्रणाशनीम् । मावैस्त्रिंशन्मितैरेत्रे कार्या वैश्या हिरण्यमी ॥ ११ ॥
अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चर्चिता सुत । तदर्धमितिका वाऽपि द्वयोर्विज्ञानुसारतः ॥ १२ ॥
सा देवा च विधिज्ञाय मन्त्रमेतदुदीरयेत् । गर्भपातनजादोवात् पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात् सर्वपापविशोधनम् । साह्रं सहस्रद्वितयं गायत्रीं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
जपेद्धृत्वा दशान्शेन पूर्वपापप्रणाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया दद्याच्चैव तु दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् । उत्पत्तिर्जायते तस्य सन्ततेनात्र संशयः ॥ १६ ॥
न कुर्याद्विधिवत्तत्र लोभान्मोहादिशेषतः । इह जन्मन्यपुत्रत्वं जायते चान्यजन्मनि ॥ १७ ॥
पञ्चसप्तसमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । चत्वारिंशन्मितेऽरिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं कूरककर्मा यतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि बङ्गदेशे वसन्सदा ॥ १ ॥
वाचकेभ्यः प्रदत्तानि गोभूम्यन्वादनिकानि च । अथो माविबलात्सुत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
सीम्नि वादे हृतं द्रव्यं ब्राह्मणानामधर्मतः । द्विजेन वै सहायेन कृतं तत्कर्मदारुणम् ॥ ३ ॥
भूमिवादे मृतस्तत्र सह्यामे कालनोदितः । मुक्ता भोगाञ्जुमान् स्वर्गे पापात्पापफलं तथा ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वतोऽधुना । भूमिपालकुलेऽत्युये सिंहलमे गुरावजे ॥ ५ ॥
सूर्ये भेषगते चन्द्र चापस्ये पापसंयुते । गौरः शूरो महोऽप्रस्तु बहुकन्यः कृतौ शुभः ॥ ६ ॥
ददाति शक्तितो धीमान्नात्युच्चो बन्धुसंयुतः । बहुव्ययपरो नित्यं पौत्तिकः म्रियवाग्मृणी ॥ ७ ॥
बहुभार्यो यशस्वी च भृत्यवाहनसंयुतः । अष्टाविंशन्मिते वर्षे स्वल्पपुत्रः सुखान्वितः ॥ ८ ॥
अन्तरायोद्भवैः पुत्रैरतिदुःखप्रपीडितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं धनहीनोऽत्र दृश्यते ॥ ९ ॥
सहायो यो द्विजः पूर्वं भवेऽभूद्विन्तासुत । तुलायां सोऽनुजो जातश्चात्र जन्मन्यपुत्रकः ॥ १० ॥
शृणु सूत वक्ष्यामि निष्कृतिं पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
पुण्येऽग्नि विप्रकायिते धेनूनां पञ्चकं सुत । दद्याच्च वृषमं गौरं पृष्ठे बल्लभुगान्वितम् ॥ १२ ॥
सुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितियुतं शुभम् । मन्त्रेणानेन विधिवत्प्रष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥
भूमिमागयुतं गौरं वृषमं रुद्रदैवतम् । ददेऽहं सीम्नि द्रव्योत्थपापनाशाय वै द्विज ॥ १४ ॥
अथो स्वर्णद्वयाढ्यं तु शुभं दद्याच्चरुद्वयम् । कर्मप्रकाशकायैव मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १५ ॥
“सोपस्करं काञ्चनाढ्यमथं तुभ्यमहं ददे । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानय” ॥ १६ ॥
एवमुच्चार्य दद्याच्च पूजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वहरणाद्भुवम् ॥ १७ ॥
शृणुयाद्धरिवंशं च त्रिरावर्त्य विधानतः । होमयेद्दशसाहस्रं ब्राह्मणान्पञ्च भोजयेत् ॥ १८ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्यादहैव फलमश्नुते ॥ १९ ॥
नैवं कुर्याच्च विधिवत् तस्यारिष्टादिजं भयम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोऽयमयोध्यायामभूच्छूद्रश्च धार्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृवल्लभः ॥ १ ॥
गयायां द्वादशे वर्षे गतो मातृसाहाय्यतः । सानुजश्च सपत्नीकः सहायत्रयसंयुतः ॥ २ ॥

गत्वा च विधिवच्छ्राद्धं कृतवान्गरुडाग्रज । तस्य पुण्यप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः ॥ ३ ॥
 अथ गत्वा गृहे वर्षे चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् । कृतवान्दारुणं कर्म यौवने काममोहितः ॥ ४ ॥
 स्वजातिजं धर्मशीलं शूद्रं हत्वा महौषधैः । पत्नीत्वे स्थापिता तत्र भार्या कामविमोहिता ॥ ५ ॥
 सर्वस्वं तस्य यत्किंचिद् गृहीतं विविधैश्छलैः । तस्य पुत्राश्च ये जातास्ते हतास्तस्य भार्या ॥ ६ ॥
 सपत्नीभावदुःखेन कृतं कर्मातिदारुणम् । पृच्छकस्य तु या माता तथाप्यनुकृतं त्विदम् ॥ ७ ॥
 स्त्रीयुतोऽसौ मृतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ८ ॥
 गयाश्राद्धप्रभावाच्च स जातः पृथिवीपतिः । शतयोजनविस्तीर्णं देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ९ ॥
 पितृभक्तिविशेषाच्च चैहिकं लक्षणं त्विदम् । पितृभे जननं चास्य गुरुचन्द्रौ तु सिंहौ ॥ १० ॥
 वृषराशिगतो भानुर्भौमाज्ज्ञेया नभश्चराः । जन्मनो द्वादशे वर्षे राज्यप्राप्तिर्न संशयः ॥ ११ ॥
 जातोऽत्र रक्तकृष्णोऽसौ देवब्राह्मणपूजकः । पितृभक्तिरतो विद्वान् गीतनृत्यप्रियः कविः ॥ १२ ॥
 देशदेशेतिविख्यातो दाता भोक्ता बलान्वितः । सहोदरविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुमजः ॥ १३ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च क्षयवृद्धिधनान्वितः । पादजस्य वधात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १४ ॥
 पादोदरव्यथायुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहस्रैर्युतः पूर्वं शृणुष्वथ स्वर्गेश्वर ॥ १५ ॥
 या धर्मपत्नी प्लवाङ्गीऽसीस्ता ज्येष्ठाऽत्र मृतप्रजा । बालघातं कर्म यस्मात्पूर्वेऽत्र विनतास्तुतः ॥ १६ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनुषि गयायां च सहायकः । स जातः कर्कटे जिवे पृच्छकस्य सुतोऽधुना ॥ १७ ॥
 वसुभे मिथुनेऽप्येके सोऽपि राजा भविष्यति । याऽभवत्पूर्वजनुषि माताऽत्र जननी तु सा ॥ १८ ॥
 प्राक् श्राद्धकर्मतोऽपापा जाता राज्ञी यशस्विनी । पापत्यानुमतात्पूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता ॥ १९ ॥
 पूर्वजन्मनि यं शूद्रं हत्वाऽऽनीता शुभानना । शूद्रस्य चाय सर्वस्वं तस्य कर्मफलं शृणु ॥ २० ॥
 अत्र जन्मनि सा नारी मृता त्रिंशन्मिताब्देके । कुचत्वारिंशके वर्षे शूद्रघातः कृतः पुरा ॥ २१ ॥
 जन्मतस्तन्मिमे वर्षे प्रष्टुमृत्युर्भविष्यति । देशोत्पातो भृशं तत्र हाहाकारो विलुण्ठनम् ॥ २२ ॥
 अथवा सर्वज्येष्ठस्य सुतस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्नथो रिष्टनिषूदनी । कथ्यतां दिवसेशान लोकानां हितकाम्यया ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह रिष्टात्प्रमुच्यते ॥ २५ ॥
 श्रुत्वा न पुस्तकं पुत्र प्रष्टा श्रद्धासमन्वितः । पूर्वं पापघटं दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् ॥ २६ ॥
 प्रष्टा गृहे शुचिस्थाने स्नात्वा तु विमले जले । देवान्पितॄन्समभ्यर्च्य सुमनाः सुसमाहितः ॥ २७ ॥
 भक्त्या संपूज्येष्टदेवं ततः काम्यं समाचरेत् । शूद्रस्य प्रतिमा कार्य्या पलैः संसमितैः शुभा ॥ २८ ॥
 हिरण्मयी यथोक्ता हि तदर्धाद्येन वा पुनः । कालस्य शोमना मूर्तिः कार्य्या लोहमयी शुभा ॥ २९ ॥
 द्विजाय विधिना देया मन्त्रेणानेन वीमता । काममोहात्कृतं पूर्वं यन्मया शूद्रघातनम् ॥ ३० ॥
 तस्माच्च निष्कृतिं विप्र देदेऽहं तुभ्यमत्र च । “कालं त्वं सर्वभूतानां भयदश्च क्षयंकः ॥ ३१ ॥
 मां रक्ष पूजितोऽसि त्वं रिष्टात्पापसमुद्भवात् ।” अथाष्ट मूर्तयः सूत दिक्पालानां हिरण्यजाः ॥ ३२ ॥
 अष्टस्वर्णमिता देया विप्रेभ्यो दोषनाशकाः । अथ रुक्ममयी मूर्ति विष्णोर्दीक्षात्पलत्रिकाम् ॥ ३३ ॥
 विषाय वेदविदुषे दत्त्वा विप्रांश्च भोजयेत् । शिवस्य पूजनं कुर्यात् पूर्वपापविशुद्धये ॥ ३४ ॥

पुत्रपौत्रघनैर्युक्त इह जन्मनि जायते । श्रुत्वेन पुस्तकं सूत नेमां कुर्याच्च निष्कृतिम् ॥ ३५ ॥
इह पुत्रविहीनः स्यादेकवेदमितेऽब्दके । द्विसप्ततिमिते वर्षे सृष्ट्युश्च कृतनिष्कृतेः ॥ ३६ ॥
इति श्रीबृहस्पत्युपाख्यानसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशोऽष्टमः ॥ ८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमेव कश्चिद्विराटे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृषिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
स्वर्णवित्तयुतस्त्यागी बन्धुमान्यो भित्ताशनः । स्वर्णधर्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
अथो तस्य गृहे कश्चिद्विप्रः स्थापितवान्वनम् । तस्मै द्विजाय लोभाद्दे पुनर्दत्तं न तद्वनम् ॥ ३ ॥
दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाशुभम् ॥ ४ ॥
फलं भुक्त्वाऽधुना जातः स्रतद्वनिकटे खग । रवौ केतुयुते चन्द्रे मेषराशिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः । रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी बन्धुरतः सदा ॥ ६ ॥
धूर्तो व्यथान्वितो बाग्मी वातापिचिविर्जितः । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मनि मानद ॥ ७ ॥
कृतवान्दारुणं कर्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । तस्य भार्या सदाचारा मुञ्चेहा भर्तृभक्तिः ॥ ८ ॥
रक्तचावादिना पीढा जायते चोदरेऽनिलः । तस्याश्चोदरजं गर्भं पातयेच्चैव पृष्ठतः ॥ ९ ॥
द्वित्रैस्तु पञ्चभिर्मामैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तदा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ११ ॥
अतिकष्टाद्देनतेय गर्भपातकृतागसा । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्त्रतः ॥ १२ ॥
नानाद्रव्यग्रहर्त्री च कुला वाक्यलङ्घनात् । भर्तुस्तु चौरिणीवृत्तिरिष्टसंगतिवर्जनात् ॥ १३ ॥
तेन दुष्टेन यद् द्रव्यं हृतं तस्करबुद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ १४ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणेर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्ता पञ्चान्मानुषतां गतः ॥ १५ ॥
किञ्चित्पुण्यमभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इद्वस्तुतीयो हि लयाद् गर्भपातोऽप्यतो भवेत् ॥ १६ ॥

उभारभ्यां हि कृतं कर्म मुच्यते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं श्रुहि विश्वेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभं भूयदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः ॥ १९ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्तस्योपरि कुम्भं सुलक्षणम् । सुशीतसालिलैः पूर्णं सरत्तौषविपल्लवैः ॥ २० ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलाकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कल्पविनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवदादिने । प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् ॥ २२ ॥
संकष्टान्मोचयेद्देनूं स्त्रीयुतो भक्तिभाषितः । एवं कृतविवेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहस्पत्युपाख्यानसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशोऽष्टमः ॥ ८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा भोजे ब्राह्मणो ज्ञानदुर्बलः । स्वल्पाध्ययनयुक्तश्च सुबुद्धिरतिथिप्रियः ॥ १ ॥
 दानधर्मरतः शक्त्या ब्राह्मणानां च पूजकः । परग्रामे स्थितस्तस्य शत्रुः सीमापहारकः ॥ २ ॥
 स तेन राज्ञौ सततं गत्वा चौर्येण घातितः । प्रहारैरतिविद्धस्तु गतः स यमशासनम् ॥ ३ ॥
 संततिस्तस्य दुःखवार्ताऽभक्ष्यपानहराकुला । सहायाद्वेन विप्रेण कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले सोऽपि प्राप्तो यमालयम् । मुक्ता च नरकान्धोरान् ब्रह्महत्यासमुद्भवान् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्स्वर्गफलं चापि ब्राह्मणातिथिपूजनात् । दानाच्च प्रगभवे सूत स जातो ब्राह्मणादयः ॥ ६ ॥
 बाहुजः क्षात्रधर्माच्च गतिं प्राप्तोऽत्र जन्मनि । कुरुक्षेत्रात्परे भागे त्रिशद्योजनसम्मिमे ॥ ७ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान् विधिज्ञो धनभोगभुक् । पितृभ्रातृमुखैश्वर्यस्त्रीमित्रज्ञातिसंयुतः ॥ ८ ॥
 नातिहृस्यो नातिदीर्घो बाहनाढ्यः प्रभुः कृशः । आद्यन्नसुखभोगी च प्राग्दानाद्भिज्जपूजनात् ॥ ९ ॥
 लोभमोहरतः पापात्स कचित्पापयुग्मवेत् । यौवने ब्रह्मघातात्प्रागत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १० ॥
 क्षयरोगान्वितो यूनि तथा पुत्रविवर्जितः । सहायलक्षणं चात्र वक्ष्यामि गरुडाग्रज ॥ ११ ॥
 यश्च प्राग्वै सहायोऽभूत्तत्परो ब्रह्मघातने । सोऽग्रजः प्रहुरत्रासीद्यौवने हि क्षयं गतः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पल्लैरकादशमितैः कृत्वा विप्रं हिरण्यम् ॥ १३ ॥
 सर्वावयवसंयुक्तं सुलेख्यं वस्त्रसंयुतम् । तद्वद्वै कदलीं कृत्वा शुभां लेख्यां सपल्लवाम् ॥ १४ ॥
 दद्यादत्र विधिज्ञाय तद्वद्वा वा नियोजयेत् । सोमं दद्यात्पलैस्तच्चै राजतं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 विष्णुपालांश्च ततो दद्याद्राजताञ्चक्रपूर्वकान् । पलैः षोडशभिस्तद्वद्वन्माल्यैः प्रयुजितान् ॥ १६ ॥
 सुवर्णत्रिमितं सूर्यं दद्याद्दोषापनुत्तये । चत्वारिंशत्सहस्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः ॥ १७ ॥
 भोजयेच्च द्विजाञ्चतया क्षयरोगाद्भिमुख्यते । अथवा कौटिमेकां तु सावित्रीजपमाचरेत् ॥ १८ ॥
 होमयेच्चाष्टसाहस्रं क्षयरोगोपशान्तये । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १९ ॥
 न तस्य क्षयरोगोऽरित जन्मन्यत्र च वै ध्रुवम् । प्राक्कृतात्सर्वपापाच्च ब्रह्मघातात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य भविष्यन्ति तदुद्भवाः । नैवं करोति यो लोभादिभवे सति तत्क्षणात् ॥ २१ ॥
 क्षयरोगेण तन्मृत्युर्युवभावेऽत्र जन्मनि । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्ततिवत्सत्सम् ॥ २२ ॥

रिष्टं तत्त्वमिते तस्य तथा चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पटत्रिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणस्य कुले कश्चित्पूर्वं कीरसमुद्भवः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तस्तेजस्वी कुलविश्रुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वापि च विप्रेभ्यो दम्भयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामतप्तेन निश्चितम् । बाहुजायां धृतो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्वज्ञातीयायां पक्षिवर कृतं तत्पातनं तथा । ततः किंचिद्वेते काले स प्राप्तोऽन्तकशासनम् ॥ ४ ॥
 मुक्ता पापाच्च नरकान्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वधर्मप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना ॥ ५ ॥
 मीनराशिगते सौरौ देशे पञ्चनदाभिधे । गौरः कलानिधिः श्रेष्ठः स्त्रीमित्रसुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 ऐश्वर्याढ्यो वाग्विनोदी धनभोगसमान्वितः । सभायां चतुरो धीरो मानवाहनकीर्तिभाक् ॥ ७ ॥
 षड्विंशतिवर्षे तु मन्त्री मन्त्रवरस्तथा । सप्तत्रिंशद्वे चाब्दे जातपुत्रविनाशकः ॥ ८ ॥
 बाहुजायां वीर्यदानात्तद्वधान्मृतपुत्रकः । लक्ष्मैतदत्र लशाच्च सौरिः पापान्वितः सुत ॥ ९ ॥

स्त्रीगोविप्रवधाः पापाः सुतशान्तिकरा यतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १० ॥
बाहुजाप्रतिमा कार्या पलैर्दशमितैः शुभा । हिरण्मयी मुरूपा च पत्रे लेख्याऽतिसुन्दरी ॥ ११ ॥
तदद्वाद्धिमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका ॥ १२ ॥
सुवर्णैकविंशं दद्यात्सर्वपापप्रणाशनम् । रौक्यं शुभं तथा दद्यादिन्द्रं सार्धपलामकम् ॥ १३ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदशांशतः । ब्राह्मणान्मोजयेच्छक्त्या सर्वपापात्यमुच्यते ॥ १४ ॥
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १५ ॥
नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं यथाप्रतम् । न जीवन्ति मुक्तास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः पञ्चाशीतिमितान्दकम् । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽनिष्टं वेदव्यासमिति ध्रुवम् ॥ १७ ॥
इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशदधिकः प्रथमतः ॥ ८३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वेऽर्षो वैश्यजः सुत गयायां चावसत्सुत । श्रुतिशस्त्रक्रियाहीनः पुत्रपौत्रैश्च संयुतः ॥ १ ॥
विप्रात्सङ्गततस्तत्र काशीजानं चकार सः । दुःखेन पाल्यते तेन कुटुम्बं तुरगेण वै ॥ २ ॥
एकदा तु वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् । तस्मिन्दाहे तु निर्दग्धा जन्तवस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥
दुष्कृतं च कृतं कर्म कुटुम्बभरणाय च । स्त्रीपुत्रमित्रसंयुक्तो गतो यमपुरं प्रति ॥ ४ ॥
भुक्त्वा शुभाशुभं तत्र जातोऽयं बाहुजोऽधुना । विपाशैरावतीमध्ये भ्रातृयुक्तोऽल्पवित्तभाक् ॥ ५ ॥
यत्रःस्थे तु गुरावृक्षे रेवत्यां मृगमे शनौ । श्यामगौरस्तथा मध्ये दुःखदुःखोदयान्वितः ॥ ६ ॥
सकन्यो बहुमायश्च पुत्रहीनोऽत्र दृश्यते । आपश्चपश्चवर्षान् जातपुत्रविनाशकः ॥ ७ ॥
जीवदाहात्कृतात्पापात्स्वरूपपुत्रोऽत्र वै खग । स्त्रीतहाययुतो यस्मात्पतित्वं च भविष्यति ॥ ८ ॥
सत्त्वघातात्पुरा चात्र कण्ठादुद्धृत् रुजान्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सुत तयोः पुत्रमुखं त्विह ॥ ९ ॥
प्रवक्ष्यामि खगाध्यक्ष शृणु पापविशोधनम् । राजताश्चटकाः कार्य्याः पत्रे लेख्या वनान्तिके १०
पलत्रिंशन्मिते यत्नाद्देवाङ्गुलिमिताधिके । तदर्धार्धमिते वापि न न्यूनाधिककल्पनां ॥ ११ ॥
तत्र शृङ्गिकसर्पौ तु कार्य्यौ यत्नाद्ब्रह्मान्तरे । वनदेवी तथा कार्य्या मापवेदैर्हिरण्मयी ॥ १२ ॥
वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्लतौषधिसमन्विताः । सर्वे संपूज्य विधिवद्गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥ १३ ॥
ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्ववन्मन्त्रमुच्चरेत् । “वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुरा ॥ १४ ॥
वनदेव्यादिदानात्तु गच्छन्तु मम पातकाः ।” य एवं कुरुते सूत पुत्रसौख्यविवर्द्धनम् ॥ १५ ॥
भविष्यति न संदेहो दानस्यास्य प्रभावतः । नैवं करोति यो मोहात्तानां प्राप्नोति तत्सुतः ॥ १६ ॥
येथाऽस्य भ्रातरो याता नाशं पुत्रस्तथैव च । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरष्टपष्टिसमाः सुत । फाल्गुने पुष्यनक्षत्रे निर्याणं कथितं मया ॥ १८ ॥
इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदधिकः प्रथमतः ॥ ८३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पूर्वकर्मविचेष्टितम् । प्रागासीद्ब्राह्मणो विद्वान्स्वदेशे धर्मवित्तसुधीः ॥ १ ॥
विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्मरतः सदा । दत्तानि तेन दानानि स्वर्धन्यां श्रद्धयान्वितम् ॥ २ ॥
अथो पापं कृतं तेन कामलुब्धेन निश्चयात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ३

यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सुतं विषं भुक्त्वा मृता तु सा ॥ ४ ॥
 देव्या गृहे च वसती देवीपूजनतत्परा । तेन चान्यैर्हृतं तस्या देवस्वं तदुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रीभ्यां युक्तेन विमेषेण प्राक्कृतं कर्म दारुणम् । द्रव्यलोभमयात्सुतं कामलोभात्तथैव च ॥ ६ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्नो ब्राह्मणो वेदपारगः । भुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 भद्राष्टरूपां मेघलगे मृगस्थे च शनैश्चरे । इंदौ वृषे पर्वते हि स जातः क्षत्रियोऽधुना ॥ ८ ॥
 दीर्घो मध्यमरूपाढ्यो देवब्राह्मणपूजकः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो महोद्यमरतः सदा ॥ ९ ॥
 तीर्थप्रियो यशस्वी च बन्धुमान्यः सुखी नरः । सुशीलो वाग्विलासी च घनवृद्धिक्षयान्वितः ॥ १० ॥
 स्त्रीभ्यां साहाय्ययुक्तेन पापमाचरितं पुरा । तस्मात्ते वनिते द्वे तु पुत्रहीने च पुत्रक ॥ ११ ॥
 तयोश्चैका मृता पूर्वं पुत्रदुःखमपीडिता । या त्वन्या सापि पुत्राद्यैरेतदुःखाकुलाऽण्डज ॥ १२ ॥
 ब्राह्मण्यां प्राग्भूतो गर्भस्त्यक्त्वा सूक्ष्मलेक्षणात् । तस्मादत्र स्त्रियामन्यः स्थिरगर्भो न जायते ॥ १३ ॥
 ब्रह्मस्त्रीगोवधाः पापाः पुत्रदुःखकरा यतः । यैर्मलित्वा धनं भुक्तं देवस्वं तदुपार्जितम् ॥ १४ ॥
 नीचकर्मरतः पूर्वं जन्मन्यत्र द्विजादयः । ते ग्रष्टरुजाः प्राग्जाः पुत्रहीना मृता ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 पृच्छकोन तु प्राग्भुक्तं देवरवं हि यथा यथा । नात्र जन्मनि लोभाद्द्वै तदभुक्तं बहुदुःखदम् ॥ १६ ॥
 एवं सर्वसहायानां लक्षणैः सहितोऽण्डज । स्वकीयैश्चापि विज्ञेयः पृच्छको नात्र संशयः ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद् मे स्वामिन्सर्वपापप्रणाशनीम् । अत्र पुण्यकरीं पुण्यां सर्वदुःखविनाशनीम् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजतं कमलं कुर्यात् पलायकमिति शुभम् । ब्राह्मणं स्थापयेत्तत्र रौक्मं पद्मं पलैर्मितम् ॥ १९ ॥
 पलद्वयमितां कुर्याद्राजतीं ब्राह्मणीं शुभाम् । सपुत्री विधिवद्देया सर्वविद्याऽन्विताय च ॥ २० ॥
 द्विजाय विधिना पुत्र मन्त्रमेतमुदीरयेत् । “कारणं सृष्टिरुत्पत्तेर्ब्रह्मणो ब्राह्मणीं शुभाम् ॥ २१ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशजम् । ददेऽहं तु महाभाग कुम्भं मां च शिवं कुरु” ॥ २२ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापापनुचये । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या शक्तितोऽण्डज ॥ २३ ॥

शृणुयाद्भरिवंशं तु दशावर्त्थं विधानतः ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुद्रभूतश्चोग्रदण्डः प्रतापवान् । ग्रामाध्यक्षो महाभाग यमुनायां महाबलः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेष्वतिशक्तितः । कुरुक्षेत्रादितोऽर्थेषु ग्रहणेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन स्वकुले दुष्टचेतसा । ग्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रियस्य विजानता ॥ ३ ॥
 वैरिभावेन वै रात्रौ धातितश्चोग्रकर्मणा । तत्पुत्रो ह्येकपुत्रस्य भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ४ ॥
 स तप्तस्तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । युवभावे साहाय्येन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो धनिनां कुले । देशद्रामहंदाद्याभ्ये दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 स वणिक्स्वर्णवर्णाढ्यः पितृभ्रातृसमन्वितः । नानासुखैर्धर्मयुतो गुणी रत्नसमन्वितः ॥ ८ ॥

साध्वी दानदयायुक्ता भार्या श्रीलवती सुत । पुण्यादुक्तमिदं लक्ष्म पापात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 लोभी पापरतः किञ्चिन्मातृहीनः क्रियालसः । पिताधिकः शत्रो धूर्तो मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 ग्राम्बालघातात्सततं जातसन्ततिनाशकः । जन्मन्यत्र च तस्मिन् चन्द्रात्सौरौ सुतस्थिते ॥ ११ ॥
 कन्यास्येऽङ्गात्सुते राहौ चन्द्रे केतुयुतेऽण्डज । बालघातः कृतो यस्मात्पाम्भवे यौवनेऽत्र च ॥ १२ ॥
 अष्टाविंशन्मिताब्दान्तमभूत्पुत्रविनाशनम् । लक्षणैर्लक्षयेदत्र पृच्छकं गरुडाग्रज ॥ १३ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् । सुवर्णाब्धिमिता कार्या प्रतिमा शैशवी शुभा ॥ १४ ॥
 लख्या तत्र सुगन्धेन पत्रे स्वर्णमयेऽण्डज । सर्वामरणसंयुक्ता मन्त्रैः पूज्या विशेषतः ॥ १५ ॥
 सा देया तु विधिज्ञाय मन्त्रेणानेन धीमता । “यत्कृतं पूर्वजनुषि स्वज्ञातिशिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 तद्वातपापनाशाय ददेऽहं स्वर्णजं शिशुम् ।” इत्युच्चार्य नरो दद्याद्बालघातात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 ततः पञ्चदशैर्मासैर्दद्यात्पशुपतिं द्विज । मापैः पञ्चमितैः सूर्यं दद्याद्दिग्मं द्विजातये ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं त्रिसहस्रकम् । जपेच्च होमयेद्विप्र सर्वं बहुफलप्रदम् ॥ १९ ॥
 दानं च भोजयेच्छत्पा विप्रान्दद्याच्च दक्षिणाम् । लक्षरुद्रं त्रिगुणिनं पूजयेद्वा विधानतः ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । अत्र पुत्रविष्टुद्धिः स्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ २१ ॥
 नैवं कुर्यात्तयोरेकं लोभान्मोहाद्विशेषतः । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः ॥ २२ ॥
 रिष्टं षड्विंशदब्देऽत्र तस्य चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः षट्सप्तप्रमितं ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकष्टशततमः ॥ ८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मागासीद्विद्भेदेऽसौ द्विजो राजपुरोहितः । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्मरतस्तथा ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वपि च विप्रैर्मन्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 अथो पापं कृतं तत्र कामलुब्धेन निश्चयात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ३
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सूत विषं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ४ ॥
 गर्भस्योऽपि मृतस्तस्या बालको विनतासुत । स्त्रीभ्यां युक्तेन विप्रेण प्राक्कृतं कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्नो ब्राह्मणो वेदपारगः । सहायाम्भ्यां युतस्तत्र सोमलोकं पुरा ययौ ॥ ६ ॥
 सोमग्रहे महादानाद्भुक्त्वा भोगांश्च शान्धतान् । ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ७ ॥
 महापापकृताद्दोषाद्भतिर्वै ब्राह्मणादघः । क्षात्रे कुले महादुष्टे पर्वताश्रयमाश्रिते ॥ ८ ॥
 चन्द्रे पापगते लग्ने तुलाख्ये कर्कटे गुरौ । भानौ भकरराशिस्ये स जातोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ९ ॥
 गौरः सूक्ष्मः कुशो भोक्ता चपलो लोभसंयुतः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ १० ॥
 सुखैर्धर्मयुतः कापि क्वचित्पापयुतः क्षमी । शौर्यादचोऽतिथसस्वी च धर्मबुद्धिरतस्तदा ॥ ११ ॥
 स्त्रीगर्भपातजादोपान्मृतपुत्रोऽत्र जन्मनि । ब्राह्मण्यां वीर्यदानाच्च मुखं दुःखमथाण्डज ॥ १२ ॥
 एतैर्लक्षणसंयुक्तः पृच्छकश्चाण्डजोत्तम । सहायाम्भ्यां युतो यस्मादासीत्स्त्रीभ्यां परे भवे ॥ १३ ॥
 तेन पुत्रविहीने तेनानिते द्वे मृते सुत । बालयौवनसंप्राप्ते पुत्रदुःखमपीडिते ॥ १४ ॥

गोस्त्रीब्रह्मवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

पापेभ्यो मुच्यते जन्तुः प्रायश्चित्तो यतोऽर्ध । तद्वदस्व महाभाग प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनम् । राजतं कमलं कुर्यात्पलत्रिकमितं शुभम् ॥ १७ ॥
 ब्रह्माणं स्थापयेत्तत्र रौक्मं स्वर्णाष्टकं विभुम् । अश्वोपरि न्यसेत्सूर्यं राजतं पलपञ्चकम् ॥ १८ ॥
 पलद्वयमितां कुर्याद्ब्राह्मणीं राजतीं शुभाम् । सपुत्रा विधिवद्देया कर्मप्रकाशकाय वै ॥ १९ ॥
 द्विजाय विधिनापूज्य मन्त्रमेतमुदीरयेत् । “सूर्यं सहाश्वं ब्रह्माणं ब्राह्मणीं च सुतान्विताम् ॥ २० ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशनम् । ददेऽहं तु महामागं तुभ्यं मां च शिवं कुरु ” ॥ २१ ॥
 इत्युच्चार्य ततो दद्याद्धेनूनां पञ्चकं सूत । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या शक्तितोऽण्डज ॥ २२ ॥
 बालवत्सयुतां दद्याद्धेनुं च कपिलां शुभाम् । शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावस्थं विधानतः ॥ २३ ॥
 लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा प्रयत्नतः । नैवं करोति यः सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ २४ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यादपञ्चमितेन्दके । करोति विधिना यस्तु पुत्राढ्यो जायतेऽधुना ॥ २५ ॥
 षष्टिरक्युताऽब्दानां तस्य चायुः खगेश्वर । स्त्रीभ्यामत्र सुशीलाभ्यां मुखवृद्धिर्भविष्यति ॥ २६ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते सति । फाल्गुने कृष्णपञ्चम्यां स्वात्यक्षे मिथुनोदये ॥ २७ ॥

निर्याणं कथितं तस्य विस्तारं च विचारयेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशद्विकारष्टतमः ॥ ८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्विराटे क्षत्रियोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृषिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
 स्वल्पवित्तयुतस्त्यागी भ्रातृमान्योऽतितामसः । स्वाचारधर्मरहितोऽतिथिपूजनतत्परः ॥ २ ॥
 वित्तेर्हीनाधिकैर्युक्तो रक्तः श्यामोऽतिदुर्मतिः । अथो तस्य गृहे कश्चिद्विजः स्थापितवान्धनम् ॥ ३ ॥
 तस्मै द्विजाय लोभाद्वै पुनर्वर्त्तनं तद्वसु । दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ४ ॥
 गत्वा धर्मपुरं दैवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् । फलं मुक्त्वाऽधुना जातः पुष्करे पञ्चयोजने ॥ ५ ॥
 कर्कटस्थे गुरौ लभे वृश्चिके चन्द्रसंस्थिते । मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः ॥ ६ ॥
 रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी दम्भरतस्तथा । धूर्तो विद्यान्वितो वाग्मी बाल्ये पित्रोर्विवर्जितः ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद । कृतवांश्चोद्यपापं तु तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ८ ॥
 अत्र जन्मनि सा भार्या मृता सा बहुपुत्रिका । ततो द्विनार्यौ प्रागाभ्यां सुताभ्यां विनतास्तु ॥ ९ ॥
 हीने ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । वदामि विन्मयं तस्य पूर्वदुष्कृतनाशनीम् ॥ १० ॥
 पलपञ्चतदूर्ध्वं वा द्वयोर्वित्तानुसारतः । सूर्यो दद्यात्सुवर्णेन घण्टामरणभूषिताम् ॥ ११ ॥
 सवत्सां विप्रमुख्याय पूजिताय प्रयत्नतः । ततः प्रभृति रोगाणां क्षय एव भविष्यति ॥ १२ ॥
 धनधान्यसपुत्रश्च जायतेऽत्रैव जन्मनि । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं द्विधा मतम् ॥ १३ ॥
 पूर्वोक्तफलमेवं तु सर्वथैव भविष्यति । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
 पञ्चवेदमिते वर्षेऽरिष्टं चात्र महाद्भुतम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वस्युः पञ्चाशीतेमिताः समाः ॥ १५ ॥

बहुलत्वात्तु जीवानां विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशद्विकारष्टतमः ॥ ८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वाजकुलोत्पन्नो देशेऽङ्गे पूर्वजन्मनि । बभूव नीतिधर्मज्ञो विवेकी बलसंयुतः ॥ १ ॥

दत्तं तेन तु सर्वस्वं ब्राह्मणेभ्यो विजानता । अथ भाविवलादन्यब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्थापितं वित्तं पुनर्दत्तं न तेन च । द्विसहस्रैर्मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतास्ते यमशासनम् । सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ४ ॥
 पितृभक्तिप्रभावेन स जातो ब्राह्मणोऽधुना । देशे पञ्चनदे लगे तुलारूपे रविसंयुते ॥ ५ ॥
 शनौ पञ्चमगे तुर्ये चन्द्रे लाभगते गुरौ । स रक्तगौरौ मतिमान् लोभा बूर्तः शठो घृणी ॥ ६ ॥
 पूर्वपुत्रैर्विहीनश्च प्राप्तसन्ततिसंयुतः । ब्रह्मस्वभक्षणान्पूर्वं पापादत्र च पृच्छक ॥ ७ ॥
 चन्द्राग्निमितवर्णान्तं जातपुत्रविनाशकः । एभिश्च लक्षगैर्लक्ष्यो जायते गरुडाग्रज ॥ ८ ॥
 सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु सर्वस्वभक्षणं कृतम् । तेन तावत्र सहजौ प्राक्तु यो पृच्छकस्य च ॥ ९ ॥
 पुत्रहीनो मृतो ज्येष्ठः कनिष्ठोऽपि भविष्यति । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णाष्टमितः शुभः । तथा पलद्वयमितौ राजतौ शुक्रभास्करी ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वाऽत्र पापनाशनम् । भविष्यति न सन्देहः पुत्रवृद्धिर्भविष्यति ॥ १२ ॥
 न करोति यथाशक्त्या प्रायश्चित्तमिदं मृत । सप्तवेदमिते वर्षे पुत्ररिष्टं न संशयः ॥ १३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत न भयं विद्यते कश्चित् । द्विसप्ततिमितान्वान्तं जीवनं कथितं ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 शुक्लाष्टभ्यां नभोमासे लगे वृश्चिकसंज्ञके । निर्याणं जननं तस्य स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरूपसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायलिखित्वारिशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो बभूव धनिनां कुले । धर्मकर्मक्रियायुक्तो ब्राह्मणानां च पूजकः ॥ १ ॥
 अथो भाविवलात्तत्र ह्यभिदाहः कृतः पुरा । तस्मिन्दाहे च निर्दग्धो नानापक्षिसमूहकः ॥ २ ॥
 गरुडाद्यस्तथा गोधानागाद्या जीवराशयः । सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावात्तु स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ४ ॥
 सरस्वत्याः परे भागे विंशद्योजनसंमिते । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुत्रसुखं त्विह ॥ ५ ॥
 प्रवक्ष्यामि महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व मे । रौक्मजाश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या वनान्तरे ॥ ६ ॥
 पलत्रिंशन्मिते पत्रे त्वष्टांशुलमिताधिके । तदर्द्धार्द्धमिते पत्रे दिक्पतीनैश्च कल्पयेत् ॥ ७ ॥
 तत्र वृश्चिकसर्पौ च कार्यौ यत्नाच्च गह्वरे । वनदेवी तथा कार्या माघत्रयाहिरण्ययी ॥ ८ ॥
 वृक्षा लेख्या बने तस्मिन्वनौषधिलतादयः । संपूज्य सर्व विधिवद्ब्रह्मपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्ववन्मन्त्रशुक्लम् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुरा । वनदेव्यादिदानात्तु गच्छन्तु मम पातकाः” ॥ ११ ॥
 य एवं कुरुते सूत पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । भविष्यति न सन्देहो दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ १२ ॥
 नाशयेन्निविधं पापं कायवाक्चित्तसंभवम् । तिलपात्रं त्रिवा शोक्तं कनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ १३ ॥
 स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे सिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमं तद्वत्सुवर्णं पारिकीर्तितम् ॥ १४ ॥
 मत्सरी गुरुणा यश्च विधवामपि गच्छति । स भवेन्पुत्रकृच्छ्री तु गुरुतल्पार्द्धमाचरेत् ॥ १५ ॥
 [गुरुतल्पार्द्धप्रायश्चित्तं पाद्भार्पिकमित्यर्थः । पद्मदानं च देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमने जायते चाश्मरीगदः । स तु पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विप्राय विदुषे मधुघेनुं यथोदिताम् । तिलद्रोणशतञ्चैव हिरण्येन समन्वितम् ॥ १७ ॥
दुग्धचोरस्तु पुरुषो जायते बहुमूत्रवान् । स दद्याद्दुग्धघेनुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १८ ॥
सोदरीगमने रोगो जायते बहुमूत्रता । पराकद्वितयं चत्वारिंशद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १९ ॥
सहस्रमात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तिः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चान्द्रायणत्रयं कुर्यादादि मध्यं तथा परम् । तिर्यग्गामी स शूलेन प्रमेहेण युतो भवेत् ॥ १ ॥
कुर्यात्सांतपनादीनि प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वव्यवायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ २ ॥
वातप्रमेहयुक्तः स्यात्कुर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ३ ॥
पितृभार्याभिगामी च जलमेही तथाऽधमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यमिष्टुमेहीति निश्चयः ॥ ४ ॥
[पितृभार्या सपत्नीजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं क्रमादत्र षड्वर्णयथ पञ्च च । अब्दानित्याचरेत्सम्यक्ततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
ब्राह्मणस्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । घेनुं स्वर्णमयीं कुर्यात्पूर्वेण विधिना ततः ॥ ६ ॥
प्राङ्मुखोऽपि विधाय प्रदद्यात्तामुदङ्मुखः । मन्त्रेणानेन विधिवत्पुच्छं हस्ते निधाय च ॥ ७ ॥

ध्यानमन्त्रमाह ।

“धेनुर्यागिरसां सत्रे प्रविष्टा सुरमेश्वर्या । हुहिता या तथा भानोरग्रेश्च वरुणस्य च ॥ ८ ॥
याश्च गावः प्रवर्तन्ते वनेषूपवनेषु च । प्रीणन्तु ता महादानात्पुत्रपौत्रप्रदाः सुखम् ॥ ९ ॥
प्रयच्छन्तु दिवारात्रमनिष्टस्य च शान्तये ।” एवं दत्त्वा च तद्दानं प्रणिपत्यं विसर्जयेत् ॥ १० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४५ ॥

अत्र कर्मणि स्त्रीपुंसयोर्मिलितयोः प्रत्येकं वा यथानिमित्तमधिकारः ।

अथ गर्भस्रावयज्ञोपवीतदानम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

स्रवज्ञर्भा भवेत्सा तु बालकं हन्ति या विपैः । यज्ञोपवीतं कुर्वीत काञ्चनं तु स्वशक्तिः ॥ १ ॥
अत्यन्तवर्णयुक्तेन राजतं चोत्तरीयकम् । पलाशेन तदर्धेन तदर्धेनाथ वा पुनः ॥ २ ॥
ग्रन्थिप्रदेशे देयं तु मौक्तिकं कज्रमेव च । प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन गायत्र्या ताम्रभाजने ॥ ३ ॥
द्रोणप्रमाणं तस्मिन्स्तु निक्षिपेद्दधि मध्यतः । आज्यस्थोपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुपूजितम् ॥ ४ ॥
[दधि ताम्रभाजनोपरि आज्यं तत्प्रमाणं यथालाभोपपन्नं वा आज्यमुपवीतं स्थाप्यं महोत्तरीयम् ।]

गन्धपुष्पाक्षतैर्घृतेनैवेद्यैरपि भक्तिः । ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
तिलैराज्येन मधुना मिश्रैरष्टोत्तरं शतम् । तस्मै हुतवते देयं वस्त्राद्यैः पूजिताय तु ॥ ६ ॥
मन्त्रेणानेन विधिवत्प्राङ्मुखोऽपि विधीयते ॥ ७ ॥

मंत्रमाह ।

“उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विधृतं पुरा । भवनौकाऽस्य दानेन धर्मसन्धारणं स्वयम् ॥ ८ ॥

[अयमर्थः—संसारं द्विजकर्मनिष्पादकत्वेन यतस्तारयत्युपवीतम् ।]

वरात्रं ब्राह्मणेभ्यस्तु तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुव्रज्य तथा कार्यं प्रणिपत्य क्षमापयेत् ॥ ९ ॥

गर्मस्त्रावकरादोषादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

अस्मिन्कर्मणि स्त्रियोधिकारः ।

मासोपवासिनी नारी यतः प्रस्त्रावयेद्यदि । यदि संपर्कदोषेण जायते साऽन्यजन्मनि ॥ ११ ॥

स्त्रवद्रक्ता सदा योनौ तन्निष्कृतिरिहोच्यते । मासोपवासं कुर्वीत तथा मासं पयोव्रतम् ॥ १२ ॥

क्षीरं युष्णाति या नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । जन्मान्तरे च तस्या वै क्षीरं न क्षरते स्तने ॥ १३ ॥

क्षीरान्नं भोजयेद्विप्रान्साज्यं समग्रं मण्डकम् । अनुक्षिपेन्न तेनैव तूच्छिष्टात्रेण रक्षितः ॥ १४ ॥

विप्रपादोदकैश्चापि क्षालयेत्कुचमण्डलम् । सुरामांसघृतक्षौद्रैर्हर्षपूगैर्गन्धपुष्पकैः ॥ १५ ॥

भूतेभ्यश्च बाल दद्याद्भूतानत्र च संशृणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमाल्यो ह्यवित्तकः ॥ १६ ॥

भूतभ्यः स्वशक्तिश्च भूतानां पञ्चकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मन्त्रादीनां विशेषणम् । अत्र सुरादीनि बलिद्रव्याण्युक्तानि तेषु ब्राह्मणादि-
भिरनिषिद्धान्येव ग्राह्याणि ।]

उपेष्टभ्रातर्यनूढे तु यो न चोद्वहति स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीक उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥

प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्वदानां त्रयमेव च । तामग्निरिति वाज्येन चरुणाष्टोत्तराष्टुतम् ॥ १९ ॥

जुहुयाद्भोजयेद्विप्रानेवं पापात्प्रमुच्यते । मित्रभार्याभिगामी च मृतभार्यः प्रजायते ॥ २० ॥

तस्य पापस्य शुद्धचर्यं द्विजमेकं विवाहयेत् । धर्मपत्न्यां सुव्रतायां सुखे मैथुनकारिणः ॥ २१ ॥

पत्न्यां विरक्तिर्भवति सुवर्णकलशेन सः । उग्रामहेश्वरं देवं रुद्रैकादशिनीजपैः ॥ २२ ॥

ज्ञापयेच्छुद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नांबुधारया ॥ २३ ॥

[त्र्यम्बकं यजेति मन्त्रः । अथ यथाशक्ति सुवर्णेनोग्रामहेश्वरप्रतिमां रजतवृषभारूढां कार-
यित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ दारिद्र्यहरधनदमूर्तिदानम् ।

दरिद्रो जायते मर्त्यो दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं वाधते येन कारणं तच्छृणु प्रभो ॥ २४ ॥

पल्लवं तद्वह्नेन चतुर्थांशेन वा पुनः । धनदस्य प्रतिवृत्तिं कुर्याद्भ्रातृभार्या शुभाम् ॥ २५ ॥

द्विसृजां वाहनोपेतां नयनानन्दकारिणीम् । शंसपन्ननिविश्यां च युक्तां वै स्कन्धयार्द्धयोः ॥ २६ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवेष्टेच्च तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परीमाणं भवेद्द्वौणमितं खग ॥ २७ ॥

ऋणं दत्त्वाधिकां वृद्धिं गृह्णीयाद्यः स्वपो मयम् । उत्पादयति चान्येषां पापाणेनाऽप्रदानतः ॥ २८ ॥

[अधिकवृद्धिग्रहणं नाम शास्त्रवृत्तिवृद्धिग्रहणं विहायोत्पादयतीति निमित्तमन्तरेण
भयोत्पादनम् ।]

तलप्रहारकृच्चैव जातोऽपि धनिनां कुले । धनेन रहितः प्रायो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥

महाक्लेशी बहुद्वेगी उदावर्ती भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ३० ॥

कुर्यादिष्टचरुभ्यां च होमं व्याहृतिमिस्तथा । यत्किंचिदमितं सूक्तमयुतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥
 अन्यायवृत्तिवृत्तिसेवनाद्विप्रदर्शनात् । महादानसमादानाद् गुरुभार्याविमर्दनात् ॥ ३२ ॥
 दंष्ट्रिभ्यश्चैव मरणादपमृत्योश्च निन्दया । वेदबाह्यस्य शास्त्रस्य पठनात्कर्मसेवनात् ॥ ३३ ॥
 विप्रो बन्धनशस्त्राद्यैर्मरणादथ सौनिकः । उदासानः सभामध्ये कृत्वा स्त्रीगमनं तथा ॥ ३४ ॥
 श्रुताध्ययनसंपन्नश्रोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासानः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु दारुणम् ॥ ३५ ॥
 परीक्षासमये प्राप्ते भृतकाध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराज्ञां तु स्वर्णापहरणात्तथा ॥ ३६ ॥
 अरण्ये निर्जने देशे जायते ब्रह्मराक्षसः ॥ ३७ ॥

[ब्रह्मराक्षसत्वं पिशाचत्वस्याप्युपलक्षणम् ।]

तत्र निष्कृतिर्वृहन्मनुवोक्ता पुत्रादिभिः कार्या ।

गयाश्राद्धं तु कृत्वापि जपहोमादिमिस्तथा । देवतातीर्थसेवाभिः कन्यादानेन चैव हि ॥ ३८ ॥
 ब्रह्मराक्षसत्वपैशाच्यान्मुच्यते मनुवर्षात् ॥ ३९ ॥

[जपेद्देवपारायणं पावमानसूक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिजपश्च वाऽयुतहोमादि, तत्र गोभू-
 हिरण्यदानं साङ्गम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदविकाशततमः ॥ ८४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमौक्तिकहारी यः प्राग्भवे विनतात्मज । तस्य पुत्रसुखं नास्ति विना तत्पापशोधनम् ॥ १ ॥
 तत्पापशोधनं मुख्यमत्र पार्थिवपूजनम् । ततो गोदशकं दद्यात्सर्वद्रव्यसमन्वितम् ॥ २ ॥
 नानासुखैश्वर्ययुतो गजाश्वरथवाहनेः । बन्धुभृत्याधिकाराढ्यो बल्लभूषणभूषितः ॥ ३ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । वृत्तौ मिथ्याभिवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
 जातसन्ततिदुःखात्तौ बालवत्सवादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतत्रिण ॥ ५ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपातान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्रवात् ॥ ६ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद म स्वामिन्बालवत्साधनाशनीम् ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रयश्चित्तं न विद्यत । दृढकर्माजिततात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज । माघे वा कार्तिके वापि दशावर्त्यं विधानतः ॥ १० ॥
 ततस्तु भोजयेद्दिप्रान्होभयेच्च स्वशक्तितः । कोटिलसायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा ॥ ११ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्सामरणान्विताम् । दद्याच्च कपिलामकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत स कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद् विवाहादपरात्सुत ॥ १३ ॥
 मृत्युः पञ्चाशदन्दे तु खग चाकृतनिष्कृतः । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा ॥ १४ ॥
 द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज । जीवे कर्कटके सूत मकरे चन्द्राशिगे ॥ १५ ॥
 त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्ष मृगाशिराभिषे । निर्यार्णं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातफलात् ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदविकाशततमः ॥ ८४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धयर्थं देयं रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महामाग तद्गोतापापजाबुधम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महामाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वतः पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारिणे ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपंचाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्टयर्थं कुक्कुटाण्डं स्वगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डभक्षणान् ॥ २ ॥
कृत्वाण्डं विधिना तद्वैरूप्यं द्विपलात्मकम् । तद्वर्धामितं वापि त्रिषु विज्ञानुसारतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छांकरं व्रतम् ॥ ४ ॥

फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु । पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणे च ॥ ५ ॥

भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पचासदधिकाष्टशततमः ॥ ८५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत महामाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभबत्प्राग्भवे विमो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवान्भूरो भञ्जी महायशः ॥ २ ॥
सन्धिष्विग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदारुणम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
मुक्त्वाऽतिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । तथापुण्यफलात् सूत प्राप्तपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
महामिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बमरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सून सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वथवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मंत्रैस्तल्लिङ्गकैस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तांस्तथा शान्तान् पूजयेद्वज्रदक्षिणैः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाऽमरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुर्वते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्दि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
तप्ता शलका देया वै शूद्रकर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

वायुरब्दाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिचेतसः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते षष्टित्सरे ॥ १७ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यादु वरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णानिष्कत्रयं भुत । जायते सुहृमरोमा सा विनतानन्दवर्द्धन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुराऽपहरेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्याच्छतपलां तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया तिलात् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विपञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलेनैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानं विभेभ्यो दीनेभ्योऽपि पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव ज्ञियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्राघाती भवेत्पूर्वे जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विभेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बंध्येयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तद्यवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पूजयेत्पुष्करद्राणां त्रिगुणार्द्धं तदर्द्धकम् । शक्त्याथ भोजयेद्विपान्वांधवांश्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशतादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिधे मृत । धर्मकर्माल्पको भक्तः पितृपुत्रयनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्धादिकानि च ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वैभवात् । स्ववंशजस्य कस्याऽपि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
 निर्दग्धं वैरिभावेन रात्रौ भार्यासाहाय्यतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
 गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सखीकः स्वफलं मुक्ता पापाद्दुष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पंचनदे देशे स जातो बाहुजाघरः ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोबो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
 यौवनेन्ते सुखैश्वर्यधनधान्यैश्च संयुतः । मितदो लोभमाग्याढ्यः कृतिमानी जनप्रियः ॥
 पुण्यादिदे तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥

चिन्तातुरो यो धूर्तश्च दुःखातो मानवर्जितः । गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दाहकर्मणि चाण्डज ॥ १० ॥
 सा ज्येष्ठा प्रद्वरेवात्र मृतपुत्राञ्च जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माह्लाद् वृषभे शनिः ॥ ११ ॥
 लक्षणैरिभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लवैदमितैः शुभैः ॥ १२ ॥
 हिरण्यमे महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् । तदर्वाधमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । संस्थाप्य पशुपं पञ्चाक्षरोरथे सुमनोहरे ॥ १४ ॥
 सर्वोपस्कारसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते । दद्याद्देवविधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयन् ॥ १५ ॥
 मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदजितम् । तन्नाशाय ददेद्दं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ॥ १६ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चाऽन्ये घातिताः पुरा १७
 पञ्चमाषमितो बह्विंद्यो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं द्वादशाक्षं होमयेद्गोत्रयेद् द्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिष्ठाधिविवर्जिताः ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाच्चात्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽन्वे वाऽरिष्टं चाकृतनिष्कृते । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशद्विंशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतात्मज । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविद्वेषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनषष्ठ्यविक्राष्टततमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोज्झिततनुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्बन्ध्या स्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सूत तथा मृद्भिश्च सप्तकैः ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः समन्त्रैश्च संपूज्य प्रथमं मृत । विधिनाऽग्नेन या कुर्याद्वन्ध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चविक्राष्टततमः ॥ ८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्या परमां सार्धं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यां स्त्रीं काममोहितः १
 सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते म्रियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशममं मया प्रोक्तं स्वगाधिप । तस्मिन्वयसि तदृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विषष्ट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुष्टं स्वगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतरवरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुरवराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायधृतः पट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्वंकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुगयुताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तरया व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६५ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छ्रोपघातकाः ॥ १ ॥
 किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विषमन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
 कोन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वोद्भवे महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ १ ॥
 व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्द्धितः । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वंचितम् ॥ २ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ३ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्नो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणायैव वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ४ ॥
 पतितो नरके धीरे पच्यते चेह कर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ५ ॥

इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणादापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मत्वं विषतादृशम् । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशतादिकम् ॥ ११ ॥
तस्माद्विप्रऋणं प्रोक्तमसह्यं त्वमिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिः सौख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्मिः शतरुद्रजैः । यजनैरयं मुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशिनीमिस्तं रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । केयूरकुण्डलाकल्पमंत्रपुस्तकमण्डलः ॥ १७ ॥
प्रतिरुद्रं शतं विमान् भोजयेत्सुसमाहितः । निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् ॥ १८ ॥
एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिकृत् । इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च ॥ १९ ॥
शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं समर्थः प्रीतितोन्वहम् । देवर्षिपितृमृत्यानामृषीणां च महीक्षिताम् ॥ २० ॥
देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् । सर्वासां सर्वजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि ॥ २१ ॥
ऋषीणां भूपिपत्नीनां वंशान्सर्वाभुदीरितान् । एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्येतऽपत्यदुःखदात् ॥ २२ ॥
गुरुन्देवान्निजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् । एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतार्थिनः ॥ २३ ॥
वाचकोपरि संतुष्टो भूमिद्रविणवासकैः । मुद्रां कर्णीकतवरं गां दत्त्वा च पयस्विनीम् ॥ २४ ॥
भूमिद्रविणवासाद्यैस्तोषयेदन्यब्राह्मणान् । निष्कृतौ क्रियमाणार्थां सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २५ ॥
ऐदिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः ॥ २६ ॥
कुष्ठरुक् चानपत्यस्य प्रमेहातोऽप्यर्किचनः । कुनत्पी दह्लुः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् ॥ २७ ॥
जलाग्निभ्यां च चौरैश्च राज्ञा वित्तविनाशवान् । लकुटश्रवणश्चाद्यैर्जायन्ते व्रणजातयः ॥ २८ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणस्मृते कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पट्टचिकाष्टशततमः ॥ ८६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतमेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेदतंद्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य वलिमष्टविधं सृजेत् । ज्ञानं कृत्वा मृदादंभैः पत्रैर्हृक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटे प्राप्य नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिनाऽऽचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा विजेभ्यो विधिना नानामक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषापनुत्तये । योगेनानेन नार्थत्र वन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणस्मृते कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्टचिकाष्टशततमः ॥ ८६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ क्षत्रा चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनात् ॥ १ ॥
विशद्वेषं व्यतीते च नेत्रमङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥

कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चविकाष्टशततमः ॥ ८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनात्र षण्दशैवापवर्णजः । गवां पालनजात्युष्यात्यागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र विन्मयम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यविकाष्टशततमः ॥ ८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योषितां पूर्वं मोहात्परधृतं हरेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु घृतवेलेप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यविकाष्टशततमः ॥ ८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वभवे पूर्व नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रं कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णभृङ्गौ रौप्यखुरां घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलसंयुक्तां दद्याद्देहविदे स्तुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्यविकाष्टशततमः ॥ ८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित् स्वर्णकारी पतञ्जिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडितां कुक्षिभागे तु लकुटेन वृशं स्तुत ॥ २ ॥
तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसम्पन्विता ॥ ३ ॥
तत्कर्मणा समायुक्ता संप्राप्त्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्रमोगाद्यै (दि)र्नानाविषयसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताद्यसम्भवात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरणेषु तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतास्तुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलाब्जाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं वा कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं मयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यविकाष्टशततमः ॥ ८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापमेवात्र बहुभूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मानि । बहुभूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसप्तत्यविकाष्टशततमः ॥ ८७३ ॥

१ आपं चैव हलन्तानामित्युक्त्या दिशोतेवदिदं यन्वेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सात्रैव बहुभुवनरुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयाऽत्र न पश्येद्बहुमुन्नताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्धातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कुष्ठगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कुष्ठगुल्मोत्पत्त्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
वयवा महिषीदानाद्विभ्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजद्रोगोत्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं शुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्सप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव फलहृत्काचित्पमादादिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाहृदात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात् फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तिः ॥ ४ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यग्रे खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिकयामय वैशारूपां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिभुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽसप्तत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातने नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सावरणां सूत महिषी यमदैवताम् । युगकंचलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नुपगते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनार्शत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७९ ॥

१ कृष्णेति—छ० पु० । २ कृष्णेति—छ० पु० । ३ पापजाहृदादिति भवेत् । पापसम्भवादिति तु युक्तं प्रतिभाति ।

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधे प्राग्वृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाछेदोत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥

नारित तद्विन्मयं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्यधिकारशततमः ॥ ८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि स्वगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवान्नात्मघातनम् । परघाते कृते सूत स्वशरीरमयाऽत्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव लाटदेशेऽसौ पादजो धर्मकर्मवित् ॥ ६ ॥
 राजमान्योऽतिकुशलो विष्णुभक्तिपरायणः । सत्पात्रेषु ददौ दानमन्नवस्त्रवनादिकम् ॥ ७ ॥
 परोपकारनिरतो जनो धर्मोपदेशकः । पुत्रवान्यनवाञ्छुगे यशस्वी ज्ञानवाञ्छुचिः ॥ ८ ॥
 शुभमप्यशुभं चैव यौवने कृतवान्मुत । शुभारुख्यं कर्म तत्प्रोक्तमशुभं शृणु तत्त्वतः ॥ ९ ॥
 धनिनो राजमान्यस्य वैश्यस्य प्रतिवंशिनः । पत्न्या दास्या च श्यालेन संयुक्तः स्त्रीसाहाय्यतः १० ॥
 विषप्रयोगात्तं वैश्यं हत्वा तद्द्रव्यमाहृतम् । (मकरारुख्यं च निक्षेपं पञ्चकुम्भमयं तथा ॥ ११ ॥
 तन्मध्ये कुम्भमेकं तु संकल्पयितव्यं ततः ।) पापं घोरं समाश्रित्य मृतः कतिपयैर्दिनैः ॥ १२ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण हिमवत्पादमाश्रिते ॥ १३ ॥
 मायापुरीमहाक्षेत्रे गङ्गापश्चिमभागतः । धर्मकर्मसमायुक्तो जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ १४ ॥
 इदं तु पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशंसमाश्रितम् । तिर्यग्गोनिषु भूभागे भुक्त्वा जन्मचतुष्टयम् ॥ १५ ॥
 संकल्पितस्य हरणात्स्वर्भानुर्जन्मलग्नगः । मकरारुख्यस्य भूभागान्निवेश्य हरणादपि ॥ १६ ॥
 लग्नतः पञ्चमे चैव मकरे भूमिनन्दनः । हरणात्पञ्चकुम्भस्य पञ्चग्रहसमाकुलः ॥ १७ ॥
 व्यायस्थाने विशेषेण द्यूने केतुर्व्यवस्थितः । वातामयो गुप्तापितः कदाचित्करोगवान् ॥ १८ ॥
 महदारम्भकश्चादौ परिणामे विराक्तभाक् । संसारदुःखमूयिष्ठं निर्वृत्तिं चिन्तयेत्सदा ॥ १९ ॥
 राजमान्यो वदान्यश्च पितुः सुखविवर्जितः । धर्मे बुद्धिं सदा कुर्यान्मन्दस्तद्दानिकृन्मुहुः ॥ २० ॥
 प्राग्भवे ये सहायास्तत्पापकर्मणि वै खग । तेऽत्र पत्नीमुता भूत्वा दुःखं दत्त्वा मृतिं गताः ॥ २१ ॥
 प्राक्पत्नी या तु संजाता सैवेर्दानीं तथा भवेत् । निक्षेपद्रव्यहरणात्पापादुःखी च सर्वदा ॥ २२ ॥
 दासीप्रसङ्गात्पापान्निर्धातुः सुखवर्जितः । स्त्रीप्रसङ्गेनातिसौख्याच्चिन्ताक्रान्तो भवेत्सदा ॥ २३ ॥
 लक्ष्योत्र लक्ष्णैरेभिः प्रायश्चित्तं वदास्यहम् । पलैर्दशमितैः कार्यो वैश्यो दुर्वर्णघातुतः ॥ २४ ॥
 पत्रे लेख्यः शुभाकारः स्त्रीयुगेवमुदीरयेत् । “दुर्वर्णवर्णजं त्वेन सभाय सोमदैवतम् ॥ २५ ॥
 ददेऽहं विप्रसुरुखाय पूर्वपापविशुद्धये ।” घृतपूर्णान्पञ्चकुम्भान्पलरूप्यमुखान्पृथक् ॥ २६ ॥
 पञ्चभ्यो ब्राह्मणेभ्यो वै दद्यात्पापविशुद्धये । धेनुं सालंकृतां दद्यादाचार्याय प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्याद् भक्त्या विप्रांश्च योजयेत् । य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥
 स पुत्रसुखमाप्नोति स्त्रिया चात्रैव जन्मनि । नाधयो व्याधयस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् ॥ २९ ॥

न करोति यदा लोभात्प्रोक्तं वै पापशोधनम् । न जीवन्ति मृतास्तस्मिन्जीविते नाऽत्र संशयः ३०
 शून्यं पञ्चमिमे वर्षे रिष्टं चाऽकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तस्य सप्तोनां वर्षसप्ततिम् ॥ ३१ ॥
 जीवन् कथितं त्वत्र न त्वारेष्टभयं भवेत् । न भवेत्पुत्रमरणं निर्याणत्वे च सप्ततिः ॥ ३२ ॥
 जन्मादिमरणांतं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोतिम्रियवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः । महामूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् ॥ ३ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते ॥ ४ ॥
 गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः । सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनयोगभाक् ॥ ५ ॥
 शूरः सुवेशोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः । पापाहोमरतः क्रोधी नानामैरवशासनः ॥ ६ ॥
 रिष्टं षष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण । महाकालनराहानात्पुवर्णस्य पतत्रिण ॥ ७ ॥
 सर्वविचपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वृत्ते कालनेरेण्डज ॥ ८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणं मरणं स्मृतम् ॥ ९ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १० ॥
 हृदिस्थं लघुनं पुत्र षडंगुलमितं शुभम् । दध्नाश्रुहरणाक्षरी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 मेदसा पीड्यते सा तु विनतानन्दवर्द्धन । दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुंबने ॥ १२ ॥
 मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरसौ निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कात्वरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरोत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता ह्यतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्राऽत्र महामाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृताज्जु पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया धृतेनाऽत्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णादिमितं मन्यं संपुज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्मक्षैर्मौज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुधेनुप्रदानाद्वै ब्राह्मणाय पतत्रिण । दुष्टगन्धिकृताद्दोषान्मुच्यते नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडपृथ्वा । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्पतत्रिण ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाह्रुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्शीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्पभूतकश्चिन्नो राजकृपान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूद्रो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्वापि विशेषतः । ज्यमिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ताऽतियमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु षण्ढः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानाबाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मन्यसौ षण्डो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्यौदार्यशोधनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंरुपया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा मुरूपया गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं नश्यति तत्त्वयः । विधानं च हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो घातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो भित्रसंजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्द्धितः । काले न महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भाक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

गायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विषसंतुल्यं पुत्रपौत्रविनाशनम् । विषेणैकोऽपि त्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्ततिनाशाय कारयेन्निष्कृतिं पराम् । सुशुभे मृष्टदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सशतिसलिलैः पूर्णं सप्तवैषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं कर्तुंलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकांश्च । शतमष्टोत्तरं पक्षिन् द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं वस्त्रेण परिचापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सुत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशोत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानासु व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोननवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसन्मानी अत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो धनवन्धनतत्परः ॥ १ ॥
प्राकृतासु महादानात्सुखैश्वर्यसमन्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नाऽत्र जन्मनि मो सुत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवाजितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मग्री सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्विषम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणुष्वान्न पतत्रिण ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादिदं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविर्वाह्या यतः सर्वा पितृगेहे स्थितापण्डज ॥ ३ ॥
चतुर्विंशमिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते हन्तुरः सोऽपि काले तत्पापविक्रितम् ॥ १ ॥
घृतकुर्मं यथा दद्याच्छतया विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुहं मोहान्नराधिपः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
शुद्धधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तदाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधस्तत्र किंचित्कालेन सा मृता । मुक्ता तत्र फलं पूर्वपुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥

सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिमानी च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्गृहमस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनिं मुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । षण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुवैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथिनां च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्थोश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः षष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशद्वदके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्णवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेत्लोभात्पुराभवे । कंङ्का रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणेषु पतत्रिण । कंङ्कुरोगोपशमनं, दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छ्रुमानना पूर्वभवे चारणबल्लभा । मर्त्येत्त्यक्ताधिविना सा महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महौषधैर्दिव्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
वृत्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविवृद्धार्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुडं हरति कस्य चित् । गुल्फोदरेण रोगेण पीड्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवशततमः ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देश्योऽभवत्पूर्वमेव नेपालविश्रुते । बहुमित्रसुखैरादयो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं यतः । शुभं न्यायफलं मुक्ता वै जातोऽत्र महीधरे ॥ २ ॥
गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः । देशेदेशेऽतिविरूपातो घृणी लघुमहायशः ॥ ३ ॥
स्वस्तीत्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्षतीप्रतिभां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चभिर्तां लेख्यां गन्धमाल्यैरलङ्कृताम् ॥ ६ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय स कुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ७ ॥
ब्रह्मदैवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्विजः । पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ८ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेत्तदशशेन तदशशेन तर्पयेत् ॥ ९ ॥
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥
नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातितः । न तस्य स्त्रीमुखं त्वत्र रिष्टं षड्देदकेऽन्दके ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकनवशततमः ॥ ९०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतामृत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्गनिष्कयुतं शुभम् ॥ १ ॥
सहासनमलङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ २ ॥
न स पश्यति खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्याय द्व्यधिकनवशततमः ॥ ९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्मेव सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रं कंदूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघट्टद्वयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्याय त्र्यधिकनवशततमः ॥ ९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । मय्यमूर्तिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दद्यानोऽसावधर्मकम् । गर्भं चकार कामेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं मुक्ता यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजातुष्यात्प्रागत्र घनभोगभाक् ॥ ३ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्याय चतुरधिकनवशततमः ॥ ९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भाढ्या याऽवधीतपूर्वं मृगं हि विनतात्मज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
तदद्यात्काले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव महदेनसः ॥ २ ॥

तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्रोय तुरगं युवानं मूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
स्वर्णनिष्कृत्युतं चाऽत्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥

दानप्रमावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाविकनवशततमः ॥ ९०५ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
उर्ध्वं वातादिना पीडा बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा मुञ्चेद्वा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । उदरात्तस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च पृष्ठतः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मसैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागस्तः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलटा बोक्क्यलंघनात् । भर्तुस्तच्चौरिणी वृत्तिर्दुष्टसङ्गतिचार्जनात् (१) ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद् ब्रह्मं हृतं तस्करवृद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्त्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं मुक्ता पीडितो दारुणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मानुष्यमाप्नुयात् ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इदं जन्म चतुर्थं तु गर्भपातो हि जायते ॥ १० ॥
उभाभ्यां हि कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कृतं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भं जिवांसति । निष्कृत्या च तया शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकांक्षिणी । सौम्यायने समापूर्यमाणपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
तस्य पापस्य शांत्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः सवन्तीं शान्ताङ्गसुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
गृह्णानीय विधिवत् पूजयेत्तां समाहिता । इष्टैस्तु यवसैः पानैर्धन्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
रुचिरैश्च सुमिष्टान्नैः स तां परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपस्तक्चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
सुगीतमङ्गलध्वानैस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः ॥ १८ ॥
तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संताता ॥ १९ ॥
तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकांक्षिणी । व्रतान्ते तु द्विजाचार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नग्दाममूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तत्स्तनंधयम् ॥ २१ ॥
कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यामितिमाषिणी । सुवर्णशुद्धमात्रेयं माषषाडशसंयुतम् ॥ २२ ॥
दापये गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये । यन्मया कुलटाकांक्षानानागर्भो जिघांसिताः ॥ २३ ॥
नानाभेदैः प्रपातं मे गर्भो वै बहवो भुवि । तस्य कर्माजितं पापं गर्भपातादि दूषणम् ॥ २४ ॥
एतत्समस्तनाशाय सवत्सां दानतस्त्विमायम् । इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेत्तस्यतस्य तु ॥ २५ ॥

दानेनानेन सुरभेरनघां सातिमुप्रता । भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे स्थिरतामियात् ॥ २६ ॥
 पवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं तार्क्ष्यं फलानि च प्रदापयेत् ॥ २७ ॥
 द्विजमुखाय दत्त्वाऽथ भूरिद्वन्द्वेण तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्रान्नानाजैः सक्तुपायसैः ॥ २८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत नारी वा दुःखनाशिनी । बन्धयत्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तिरश्विनी ॥ २९ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकनवशततमः ॥ ९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्तुरगं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठेन संभूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकनवशततमः ॥ ९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहानो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादर्धं सुवर्णादर्थं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकनवशततमः ॥ ९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 कूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डलज । चौरेण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायाोनिसृपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवमावेऽण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसंयुताम् । लिखित्वा गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविद्वेषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तदोपात्तमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकनवशततमः ॥ ९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वास्थानाच्च बहुवैकृतः । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव स्वगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनात्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत न चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
 अर्धं निष्कसुवर्णादर्थं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकनवशततमः ॥ ९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदर्धं प्राग्भवे सोऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गन्धादि पुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं सुवर्णादर्थं सुसंयता । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्विनासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाधिकनवशततमः ॥ ९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षेत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाघनसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतो यत्नो महोस्तत्र नासीद्गर्गस्य पातनम् । सा तु हालाहलं पीत्वा लोकानां शंकया मृता ॥ ३ ॥
 महर्त्या पीडया चैव बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायानां पंचकेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहं चेदं गर्भनाशसमुद्भवम् । ततो मरणसंप्राप्तो बाहुजोऽथ सहायधृक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा मुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नकान्मुक्ता स्वकृताद् दृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मानि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च घनसौख्यसमन्वितः । पितृमातृविहीनश्च भित्तदो लोभमोहितः ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आद्यंतसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्धृतः पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्वधाज्जातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापापनोदनीम् । तत्र धर्मकर्मां धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयै गर्भधारणनाशनीम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदर्द्धार्धेन वा कार्या त्रिषु विचानुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पंचमांशमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पञ्चमाषकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सूर्यं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्षपैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । रीतेः पलानां च शतं देयं तत्पापशुद्ध्ये ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विभ्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजाद्विषम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशाधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खरोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु, तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारिणे ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशाधिकनवशततमः ॥ ९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मग्नुक्तं गर्भपुष्टयर्थं कुक्कुटाण्डं स्वर्गेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्येषा प्राक्पापाण्डभक्षणात् ॥ २ ॥

कृत्वाऽण्डं विधिना तद्वद्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुमानतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुन्यादिर्तुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छंकरं राजौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चाऽत्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अमवत्प्राग्मवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाब्जशूरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन धातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विधासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । कुंठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः शप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्ताऽतिदारुणान्मृत नरकान्धोरदर्शनात् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बमरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिष्कृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वथवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं शुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मंत्रैस्तद्विहृतैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्भिजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्दक्षिणामिश्र पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथैवाचरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । सत्यं प्राप्य तु निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य अवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं परारायणं येन पापेनाक्रान्तेचेतसा ॥ १६ ॥
 व्याघ्रवदशतं तस्य कृतनिष्कृतिचेतसः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पृथिव्यस्तरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्मवे हन्यात् स्वरमत्रैव अन्मनि । स्वररोमसमान्यस्या रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्करत्रयं मुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकनवशततमः ॥ ९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा वै हरेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते साऽत्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशाधिकनवशततमः ॥ ९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे विनिता या च परसिद्धान्तहारिणी । साऽत्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्तदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । मिश्रम्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उद्धृताती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पूजयेत्तुलसं रुद्राणां त्रिगुणार्थं तदर्धकम् । शक्त्याथ भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनितासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः काश्चिद्देशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मकरो भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन राज्ञौ भार्यासाहाय्यतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च धातिताः क्रूरकर्षणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्त्वा पापाद्गुह्यं शुभं तथा । शुभात्पुण्यात्पञ्चनदे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोच्चो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवनेऽन्त्ये सुखैश्वर्यधनैः स्थानैर्युतोऽसुतः । मितदो भोगभाग्यादचः कृतौ मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तातुरो यो बूर्तश्च दुःखातो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
गोघातादिप्रदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायासीद्वाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रहरेताऽत्र मृतपुत्रास्ति जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट जन्माङ्गादृषभे शनिः । लक्ष्मणैरभिरादचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लैर्वदमितैः शुभे । हिरण्ये महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥

तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरवे सुमनोहरे । सर्वोपस्कारसंयुक्तं वित्तानाम्बरभूषितम् ॥ १५ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् । मोहात्पूर्वं महामागं अग्निदाहाद्यदर्जितम् ॥ १६ ॥
 तन्नाशाय ददेद्दं तु शिवं गोरथसंस्थितम् । गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते ॥ १७ ॥
 शिवपत्रमिदं दद्याद्ये त्वन्ये घातिताः पुरा । पञ्चमाषमितो बह्विधो हेममयः शुभः ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् । अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्विजान् ॥ १९ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । न तस्य पुत्रमरणं तदये जायते क्वचित् ॥ २० ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽन्दे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः चतुर्युतशतान्दकम् ॥ २१ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तयोर्विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो, जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादपङ्कजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तयोर्विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यायाश्च महामागं प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिजतुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्बन्धुः ज्ञानं शतौषधैः । पञ्चैर्धृष्टोद्भवैः सूत तथा मृद्भिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 सप्तभिः सलिलैर्वापि संपूज्य प्रथमं सुत । विधिनाग्नेन या कुर्याद्बन्ध्याः पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्यां परमां साध्वीं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीकामलोमतः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेजश्च ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगाधिप । तस्मिन्चयसि तद्दृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वा काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२७ ॥

या नारी ह्यवधीत्पूर्वं मोहादुद्वं स्वगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वरापङ्कज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२८ ॥

१ 'सामन्त्रैश्च तं पूज्य प्रथमं विनतासुत' इति-ख० पुस्तके पाठः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि धः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्त्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वैकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महामाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्त्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३० ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छ्रोणोपघातकात् ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोमश्च किञ्चिद्विषममन्वितः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ २ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्व ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवम् । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ४ ॥
व्यवहारादीनां कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्द्धितम् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ५ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ६ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौखे गतः । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ७ ॥
निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं च विषोपमम् ॥ ८ ॥
ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कालशतादिकम् । तस्माद्विप्रऋणं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ ९ ॥
ब्रह्मस्वभक्षणञ्चैव वर्षाणां च सहस्रकम् । पतितो नरके धोरे पच्यते चेह कर्मणा ॥ १० ॥
पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १३ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्मिः शतरुद्रजैः । यजनैरथ मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १४ ॥
रुद्रैकादशिनीभिस्तु रुद्रैकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १५ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्ब्रह्मै तिलैस्त्रिमधुरप्लुतैः ॥ १६ ॥
हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हवे हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रसनान्वितम् ॥ १७ ॥
केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रप्रस्तकर्मद्वलुः । प्रति रुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुर्य्यदाक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिं कृत् ॥ १९ ॥
इतिहासपुराणोक्तिसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विविचार्थं सभार्यः प्रयतोऽन्वहम् ॥ २० ॥
द्वार्षिपितृभर्त्यानामृषीणां च महात्मनाम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २१ ॥
सर्वासां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २२ ॥
एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्दवान्द्विजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतार्थिनः । वाचकोपरिसंतुष्टो भूमिद्विविणवस्त्रकैः ॥ २४ ॥
 सुद्राकर्णीकृतवते गां च दत्त्वा पयस्विनीम् । भूमिद्विविणदानाद्यैस्तोषयेदन्यत्राह्वयान् ॥ २५ ॥
 निष्कृतौ क्रियमाणायां सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
 जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । कुष्ठरक्तं चानपत्यस्य प्रमेहातोऽप्यकिंचनः ॥ २७ ॥
 कुनखी दद्रुणः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निभ्यां च चौरैश्च राज्ञा वित्तविनाशवान् ॥ २८ ॥

लकुटप्रावशस्त्राद्यैर्जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ २९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे सुष्कानिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 तेन कर्माजितेनाऽत्र षण्दशैवापवर्णजः । गवां पालनजातुण्यात्प्रागात्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवाऽत्र विन्मयम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योषिता पूर्वं मोहात्परधृतं पिबेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगाक्षेत्रजान्नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकनवशततमः ॥ ९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वं भवे यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णशूर्पं रौप्यखुरी घण्टाऽऽभरणमूषिताम् । सूक्ष्मकम्पल्लयुक्तां च दद्याद्देविदे सुत ॥ २ ॥
 कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषट्त्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णदेहा पतत्रिणा । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्रूढे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिमागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
 तच्चाडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोघातान्न किंल्लिषात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् ॥ ४ ॥
 कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोककुले तथा । मार्गे हि धर्मतोयार्थं प्रतिष्ठां कारयेत्ततः ॥ ५ ॥
 संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतामुत । होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह ॥ ६ ॥
 भोजयेद्वाह्वान्मान्मकत्था शिवपूजनतत्परान् । दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ७ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नैवं या कुरुते अत्रा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुर्गं हरति मानवः । तत्काल एव पापेन बहुसूत्री प्रजायते ॥ १ ॥

दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिनात्वत्र जन्मनि । बहुपुत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्त्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुपुत्ररुजाकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयाञ्च न पश्येद्बहुपुत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्धातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानारत्नदानं विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथस महिषीदानाद्विपाय विधिनाण्डज । महिषीवधजांद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य षण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाऽज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नाऽत्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्षण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्विनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्याऽपि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागापि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्किल्बिषाहृदात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अत्रायां नालिकेराणि देयानि खलु शक्तितः ॥ ३ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामय वैशाखेयां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातेन नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलसंज्ञां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महारोगान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्पहते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विध्येतप्राग्वृषभानां च नासाढ्यं गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥

नास्ति तद्विन्मयं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदधिकशततमः ॥ ९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महाबादे कवीनां हि खगेश्वर । महावीरमभूदुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परं प्रतिक्रुते सूत स्वशरीरमयाऽन्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचैर्येण चाण्डज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मवात्तात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवं लम्पस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुञ्जे धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेशोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाछोभरनः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं षष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 महाकालनराहानात् सुवर्णस्य पतत्रिण । सर्ववित्तपटंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाशीतिसमायुः स्याद्वत्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्ते हरिष्टं स्यादकृते प्रोक्तमत्सरे ॥ ११ ॥
 कालरूपेण शस्त्रेण तत्कृते मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदिस्यं लघुनं चिह्नं षडङ्गशुलमिदं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदधिकशततमः ॥ ९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहर्त्री तु या नारी प्राग्भवे तत्र जन्मानि । भेदसा पीड्यते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिघेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चव्यारिंशदधिकशततमः ॥ ९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुशौ निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नघेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यग्निजं रोगं कावरोत्थं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिह्ना देवालयेऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
 सा शूद्राऽत्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात् महानास्तु पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनैव चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चाऽत्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहत्यापशोचनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥

दिसुवर्णमिता भव्याः संपूज्याऽय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्मक्ष्यैर्मोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानद्वि ब्राह्मणानां च तर्पणात् । दुष्टगन्धयुताहोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकनवशततमः ॥ ९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं धानयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगवती सुत ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्ससुवर्णां विधानतः । न पश्यत्याक्षिरोर्गं सा तदङ्गेन महाद्भुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकनवशततमः ॥ ९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्पभूतकश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूद्रो दंडो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्वापि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैव ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
लोभाच्चकाराऽसौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्त्वाऽतियमशासनम् ३
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । स चास्त्वत्र विवर्णस्तु षण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मन्यसौ षण्डो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकनवशततमः ॥ ९५० ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्यैर्दार्ययशोधनी । राजमान्योऽविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किंचिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंरूपया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा मरुता गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानधर्मप्रवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्क्षिण्यः । विधानावहितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रसंजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्द्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किंचिदपिदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणोऽत्र च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवः । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मत्वं विपसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
 तस्य सन्ततनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 सुशीतलज्जलैः पूर्णं सप्तवैपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपरि स्थितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रसक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
 प्रतिष्ठां पुजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विमान्द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुर्दपती परिदापयेत् ॥ १९ ॥
 एवंकृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यां काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे भाक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धादद्या प्रजायते ॥
 मधुघेनुप्रदानात्तु व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

षण्डोऽस्ति राजसन्मानी अत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो बधवन्धनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतास्तु महादानात् सुवैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाभूतः षण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
 नाऽत्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मज्ञी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्याः शृणुष्याद्य पतत्रिण ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । आग्भवे विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादिदं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । तद्रोगसंयुता सैव पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापाज्जाताऽत्र यवनी तु सा । भविष्याते मारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 चतुर्विंशन्मिसे वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुःपचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिद्धिनः ॥ १ ॥
 वृत्कृर्मं यथाशक्त्या दद्याद्विप्राय वीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत शुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मानि पीडयते ॥ १ ॥

शुद्धचेतुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वे शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सबाळा च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधस्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । मुक्ता तथा फलं सर्वं पुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
सा शूद्धी यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृंगो भयानकः । तेन तद्गृपभस्याऽपि प्राग्भवे विनतामुत ॥ १ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं मुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ २ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । षण्डस्तु तेन पापेन सचास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ३ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ५ ॥
आयुः षष्टिमितान्दं तु रिष्टं पंचाशदब्दके ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनयैवं दद्याच्छस्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठदधिकनवशततमः ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेद्धोभात्पुराभवे । कंद्वा रोगेण सततं पीड्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्यधिकनवशततमः ॥ ९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताऽधिभिन्ना सा महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महौषधैर्दिव्यैः पुंस्त्वं दूरीकृतं पतेः । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
वृत्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकषष्ठ्यधिकनवशततमः ॥ ९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खञ्जोऽसौ नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥

न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविबृद्धचर्यं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुडं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते साऽत्र जन्मनि १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्भोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैराढ्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान् देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरुपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियां समभवद्व्यभिचारपरो हृदः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं लुक्ता स जातोऽत्र महीवरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेऽतिविख्यातो घृणी लघुमहायशाः । स्वर्क्षात्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् । पलपंचमितां लेख्यां गन्धैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय मुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तदा दद्याद्भ्राजवं त्रिपलतमकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदैवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्विजः । पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेत्तद्वशांशेन तद्वशांशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सुत सर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
नैवं करोति यो मोहाज्जडधर्मावेषातितः । न लभेत्स्त्रीमुखं चोद्यं रिष्टं षड्वेदेकदके ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सुत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना यो प्राग्हन्यान्मृगं हि विनतामुत । खंजः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
पापनाशकरी तस्य निष्कृतिं वच्म्यहं सुत । दद्यादर्थं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सिंहासनैरलंकारैः पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न स पश्यति खंजत्वं दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचषष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सुत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानाचैलघट्टद्वयात् । सुवर्णाद्व्याचत्था शक्त्या तैलदानादिशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्षष्ट्यधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । मव्यमूर्तिर्दृढो वीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्यां महाबाहो दधारासावधर्मतः । गर्भे च कामलोमेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं मुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजात्युप्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जाङ्गलके षण्ढः सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजा रतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगमाक् ॥ ४ ॥

स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽयं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठधिकव्यशततमः ॥ ९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भार्थं याज्वधीत्पूर्वे सृगं हि गरुडाग्रज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्वातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव च तदेनसः ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत झृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न सा पश्यति गर्भोत्था पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥

दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपष्ठधिकव्यशततमः ॥ ९६८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्गृहीणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा मुञ्चेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
 रक्तखादिना पीडा जायते चोदरानिलः । उदरात्तस्यां गर्भस्य पातं कुर्याच्च पृष्ठतः ॥ ३ ॥
 द्वित्रैस्तु पंचभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
 अतिकष्टदैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहर्ता च कुलटा वाक्यलंघनात् । भर्तुस्तच्चौरिणी वृत्तिर्दुष्टसंगतिका च सा ॥ ७ ॥
 तेन द्रष्टेन यद्रव्यं हृतं तस्करवृद्धिना । मुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्धनं मुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहैः । यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मालुब्धमाप्तवान् ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेन क्षात्रोऽयं जन्मना मुवि । इदं जन्म चतुर्यं तु गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥

उभाभ्यां च कृतं कर्म मुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भं जिघांसति । निष्कृत्या तस्य शुद्धिस्तु श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंयुक्ता ध्रुवं सा व्रतकांक्षिणी । सौम्यायने समापूर्वमाणपक्षे शुभे हिता ॥ १४ ॥
 दैस्तु यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि । रुचिरैरम्बगोस्थानैः सतः परिचरेत्सदा ॥ १५ ॥
 रात्रौ पुष्पावलीमिश्र दीपस्तक्चन्दनादिभिः । स्वगीतमङ्गलध्वानैस्तदधःशायिनी मुवि ॥ १६ ॥

माणयत्नं प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः । तस्यास्तु पंचगव्यानि यथाचारं यथाश्रुति ॥ १७ ॥
 एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता । तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकांक्षिणी ॥ १८ ॥
 व्रतान्ते द्विजमासाद्य समस्तगुणशालिनम् । अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्रग्दामभूषणैः ॥ १९ ॥
 सम्यग्भ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तं स्तनंघयम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादभिमाषिणी ॥ २० ॥
 सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं माषषोडशसंयुतम् । दापयेद्गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
 "यन्मया कुलटाकांक्षानानागर्भा जिघंसिताः । नानौषधैः पातितास्ते गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
 तस्य कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सादानतस्त्वियाम् ॥ २३ ॥
 इह जन्मनि बन्धवत्वं नाशयेदस्य तेन तु । दाने नानेन सुरभेरनवाञ्ज हि सुव्रत ॥ २४ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुप्रगान्वितः ।" एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २५ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं तथा नानाफलानि च । दापयेद्विजमुख्याय भूरिद्वयेण तोषयेत् ॥ २६ ॥
 भोजयेच्च शतं विमान् नानान्नैः सक्तुपायसैः । एवंकृतविधेः सूत नारी वा दुःखनाशिनी ॥ २७ ॥
 बन्धयत्वान्मुच्यते सूत पुत्रमाप्तिशस्विनी ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसन्धाने कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्पुरुषं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्कारसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसन्धाने कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादश्वं सुवर्णादयं सर्वोपस्कारसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसन्धाने कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सङ्करः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी कर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरकर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गतितोऽण्डज । चौयेण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्मक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोगिनिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गानदीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्चेष्ट चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशशंसिता । लिखिता गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 देया वै वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्री च जपेत्तत्र नियुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च तथा द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तदोपात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसन्धाने कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं बापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि चैवोर्ध्वपाताच्च बहुवैकृतः । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव स्वगाविष ॥ २ ॥

करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनात्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत न चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥३॥
अथं निष्कसुवर्णाद्यं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे साऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गन्धादि पुण्यतीर्थे तु दापयेत् ॥ १ ॥
पूर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाद्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षेत्री महाभाग पांचाले देशके शुभे । धर्मकर्मसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कर्मचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्रायां वै धारितो गर्भः कामलोमेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतो यत्नो महास्तत्र नासीद्गर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं मृता सा लोकशंकया ॥ ३ ॥
महत्या पीडया सूत बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपंचयुक्तेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततः स मरणं प्राप्नो वाङ्मजो गरुडप्रज ॥ ५ ॥
सूर्यलोके तदा गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभाभारकं भुक्त्वा स्वकृतादुग्रकर्मणः ॥ ६ ॥
स पर्वणि महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । जातोऽत्र यमुनातीरे वाङ्मजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौरुषसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
अनेकस्त्रीसंयुतश्च नानाविभवसंयुतः । आद्यन्तमुखयुक्तश्च दुष्टिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
धर्मादिदं तथा पापाद्भूतः पापतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्विधानमृतपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापाऽपनोदनीम् । पुत्रवृद्धिकरा धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि शृणु सुत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशनीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पंचमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्यां विधानतः ॥ १४ ॥
तत्तदाधेनं वा कार्या त्रिंशु वित्ताऽनुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥
पंचमाषमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पंचमाषकम् ॥ १६ ॥
राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलातमकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पैः सलिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापाऽपनुत्तये ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद्ब्रह्मवधात्पापाद्बुद्धिभ्रमः सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पटसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं धातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । वातुक्षयेऽतिकेष्टेन नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादितरीषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसूर्याख्ये कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७७ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भूतम् । सहानुगामिन्योर्नोयोगीति मे ब्रूहि मास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं समीक्ष्य भर्तारं या विशेद्धि हुताशनम् । तत्सार्धं सा महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
 श्रुत्वा मृतपतिं याऽत्र विदेशस्थं पतिव्रता । तद्वक्षेण विशेदग्निं सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
 पातिव्रत्याद्धि धर्मान् भवेन्मोक्षगतितस्तयोः । तथैकाऽभून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेऽण्डज ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
 दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताऽग्निं विधिना सूतं कृत्वा पूर्जां हरेर्मृशम् ॥ ६ ॥
 सा गता यमराजस्य स्फुर्ये दत्त्वा पदांबुजम् । वैकुण्ठं चाण्डजश्रेष्ठ यज्ञत्वा न निवर्तते ॥ ७ ॥
 तल्लुत्तातलघातेन सूचिच्छतोऽभूद्यमाधिपः । तत्काले तत्र संपृष्टो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
 धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥

यम उवाच ।

पतिव्रताया धर्मस्तु सर्वदा सेवितोऽनया । तस्मात्पुण्याद्विप्रेष्ट यातेयं वै शुभानना ॥ १० ॥
 सती तत्पादमारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज । मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वर्गं पतिम् ॥ ११ ॥
 महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम । साऽऽगमिष्यति चैवाऽत्र पत्युः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे । काश्यां मृत्युस्तथोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसूर्याख्ये कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूतं धातितो भूमिलोमतः ॥ १ ॥
 सहायर्पचयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महावोरोच्चरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तत्राऽपि तिर्यक्तं सूतं विमुञ्चयाऽधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्माक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सोऽपि कृशो दुःखातुरो भृशम् । लये कुम्भाभिवे सूतं भौमश्चन्द्रयुतोऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं षष्टिमिते वर्षे जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तद्वये ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुपो भङ्गो दृढपापाच्च निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसूर्याख्ये कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्भर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा स त्वरितं सूतं कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह च पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो यमान्नया सर्वा मुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥

पुण्यशेषादथाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधरः । देशेऽप्योघ्याभिषे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदली पत्रसंयुता ॥ ७ ॥
 यथा वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । दद्यात्तां विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छ्रुत्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्य प्रशम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहादिद्वंद्वं विशतिकेऽब्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यधातयत्पूर्वमेव मोहाच्च कुक्कुटम् । नासां वक्रत्वमाप्नोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पूर्वं चैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकं परम ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योविदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामथात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं भयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृघोती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चांद्रायणव्रतं कुर्यात् सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्र्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शो काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानादत्र जनुषि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्भोगाद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्शीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पंचनदेऽण्डज । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महाधमः ॥ १ ॥
 विप्रसङ्गातः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नातो वै मृगगे भानौ धूर्तकर्मा क्रियोज्झितः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासितोन्यस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिमावात्पुरानघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स सूत यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेन स जातो पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वल्पमतिः शूठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैतिकः स्वल्पवित्तमाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं प्राप्य पापादत्र शृणुष्व वै ॥ ८ ॥
 गोबालवत्सकत्रयाज्जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशवान् ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्षष्ठे जीवे भृगुस्थिते ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट पृच्छकस्याऽत्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्साऽत्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कूर्तिं वद मे स्नाभिन्सर्वपापनिबूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरी धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कूर्तिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तदद्धमिति का वापि द्विजे विज्ञानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 भावैर्विद्विमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विविना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 शोमयेदष्टशतकं रुद्रस्यापि प्रयत्नतः । शृणुयाद्भरिर्वंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नाऽत्र संशयः १९ ॥
 नवसप्तसमायुः स्यात् प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवर्षमिमे वर्षे रिष्टं चाऽकृतनिष्कृते ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावात्तया स्मृत्वा गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे पतित्रिण ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सूत प्राग्भवे समुपार्जितम् । तस्यापजं महाघोरं फलं प्राप्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशृणुपणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मदंडा पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशन्मित्रे वर्षे रिष्टेनैवाऽत्र नंदयति । साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग हन्यात्पापविमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्पत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्धिरण्यमी तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथा च पुस्तकं दद्याच्छाल्मस्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽगधीनारी पूज्य पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताऽण्डज ॥ १ ॥
 तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिप्रमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वकधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि भानद । लंबकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्वाऽऽभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगावाऽत्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोननवत्यधिकनवशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजन्मनि घातयेद्गुरुदाग्रज । वक्त्रं स कण्ठरोगेण बाध्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गमं दद्याद्विधिविना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९० ॥

अरुण उवाच । :

काश्चिद्वेप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्मोर्शश्चापि हृदयथा ॥ १ ॥
मेहाद्याः स्वल्पवीर्यंश्च ह्यंशिपांडूदरामयाः । जायंते शीर्षजा पीडा बाल्येऽस्य ग्रहिणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते वह्निरुपघातव्रणाकुलः । पुत्राणां मातुलानीनां विधवांसिः स्वप्नादिषु ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमेर्द्रव्यस्य लिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहेऽत्र संति वै ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाण्याऽसन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नाऽत्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाताः विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्वयेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मकम् । अज्ञानानां कुलस्त्रीणामाचारश्च न शोभनः ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु सा क्रूरा स्थावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा ॥ १० ॥
तस्या गेहे श्रिता नित्यं मार्जारश्वादिनंतवः । पातालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तेषु वै बालकाभ्यंभुतसमस्मचयादयः । निक्षिप्ताश्च तथा चाग्निः प्रक्षिप्तः पापचेतसा ॥ १२ ॥
मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाश्रितास्तदा । अन्ये तद्वर्मिणो ये च क्षिप्त्वा वै वद्विभस्मकम् ॥ १३ ॥
जंतून्प्रमादान्निघ्नन्ति ते च संततिदुःखिनः । संततेर्दुःखितायास्तु नानादुःखानि संति च ॥ १४ ॥
अनयाग्निं समाक्षिप्य तेषां वै नाशनं कृतम् । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ १५ ॥
भ्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तत्पापदोषतः । पातालेऽपि च दग्धास्ते बहवो लघुजंतवः ॥ १६ ॥
गर्भयुक्ता मृतास्तत्र क्षामा अपि तथाऽजयः । मार्गे लभन्ते नो तत्र मृतास्ते लघुजन्तवः ॥ १७ ॥
तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधाऽपत्यजा बाधा प्राप्यते जनुरन्तरे ॥ १८ ॥
जन्तवो गर्भगाश्चैतत्स्वकृतं कर्मबन्धनम् । उभयोः कर्मणोर्हंतुरवश्यं च प्रयोजनात् ॥ १९ ॥
इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवर्षसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुपाते सौम्यग्रहशुभोदये । प्राशुदकप्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्ते ॥ २२ ॥

तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २३ ॥
 निष्कमानध्रुवर्णस्य शलाकां मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपूरिते ॥ २४ ॥
 शुद्धतोयैश्चैतं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २५ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । दधानं दक्षहस्तेशं वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २६ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां भूर्तिं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्भन्वपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २७ ॥
 सम्यक्कृद्वावती नारी त्रिविधापत्यदुःस्तिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयित्वा यथाविधि ॥ २८ ॥
 दद्याच्चैव सपत्नीकान्ब्राह्मणांश्चैव भोजयेत् । तिसृशुणा जगत्स्रष्टा ये सृष्टाः क्षुद्रजंतवः ॥ २९ ॥
 ते मया तिलसंख्याश्च दद्याद्वा वै तीव्रवेदनम् । लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयात्मकाः ॥ ३० ॥
 नाशयेस्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्यां गुणशालिने ॥ ३१ ॥
 एवमाश्वाय तां भूर्तिं समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाम् ॥ ३२ ॥
 दानान्ते कीर्त्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं चात्राशुभं स्वामिशिञ्चि तत्कर्मकारणम् ॥ ३४ ॥
 दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायं एकनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्षं भक्षयेद्यस्तु भवे प्राक् मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
 स भीष्मपञ्चक्रादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगास्तु दुष्टाश्च किमिलोदरात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिननवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमर्षं भक्षयेन्नारी प्राग्मवे गरुडाग्रज । जायते जडरे तस्याः कृमिजोत्था रुजां सुत ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्थं दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायं जिनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन सततं साऽत्र जाता कृशोदरी । सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १ ॥
 कृशोदरव्यथा नश्येन्नत्पापस्य विनाशनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वमवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभायो नर्मदातीरे दत्तं दानं हि तेन वै ॥ १ ॥
 वेदवेदाङ्गयुक्तेषु सत्पात्रेषु विधानतः । अथ पापं मृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां त्यक्त्वा तृतुप्राप्तां धर्मशीलयुतां प्रियाम् । रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ४ ॥

श्रद्धादानबलात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः । सिंहस्थके सुखे राहौ जीवे कर्केलिगे भृगौ ॥ ९ ॥
 स रक्तगौरी मतिमान् वन्धुस्त्रीसुखसंयुतः । लघुर्वृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः ॥ ६ ॥
 सर्वमेतत्फलं दानात् स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भूणहा लोके इति पौराणिका विदुः ॥ ७ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । स्वर्णपंचपलैः कृत्वा गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ ८ ॥
 तदद्धर्ममितो वाऽपि देयो मंत्रमिमं पठन् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ त्यक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् ॥

तदुग्रपापनाशाय ददं हं गणनायकम् ” । माषसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी ॥ १० ॥
 ददं हं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रार्थपारिणे । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वाैवं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं सुत ॥
 स पुत्रानैव चामोति रिष्टं पञ्चाशद्वन्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 अन्यज्जन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता पार्थिवपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न दत्तं च पुनस्त्वस्मै मुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुःखेन क्षुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशगा प्राप्ता मुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनाऽत्र युवभावेऽक्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्थेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनाऽनेन सुपीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यत्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्णवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽन्यजन्मनि भो सूत चोच्छिष्टं भक्षयेन्नरः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः १
 भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्षया गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्धत्वान् न संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत याऽमर्ह्यं भक्षयेत्किल । रसलोभेन वै नारी चोच्छिष्टं सा शुमानना ॥ १ ॥
 नक्ताऽन्धा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया । गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् ॥ २ ॥

नक्तान्ध्यरोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निडालोच्छिष्टभोजी तु राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्ध्यरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवन्वत्यधिकनवशततमः ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुग्रारी प्राग्भवे विनतासुत । रात्र्यन्धरोगयुक्ता सा चाऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजेभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सहस्रतमः ॥ १००० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र बृहो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतासुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्मवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाधिकसहस्रतमः ॥ १००१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात्सा वाऽजगरी जायतेण्डज ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतादत्र कृतात्पंचापवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पताञ्जण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो व्याधिकसहस्रतमः ॥ १००२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराशविघ्नकारी यश्चाऽभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायव्याधिकसहस्रतमः ॥ १००३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुल्ये सुत या नारी पूर्वजन्मनि । पारान्नेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतञ्जिण ॥ १ ॥
 अजीर्णनैव रोगेण बाध्यते पीडया भृशम् । लक्षहोमेन सततं सा पापान्मुच्यतेऽशुना ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुरधिकसहस्रतमः ॥ १००४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्पनिष्ठः सदाचारः साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चाऽत्र जन्मनि । किलासदद्गुहंश्च नेत्रतोदो विरहिमता ॥ २ ॥
 किञ्चिद्भद्रः प्रजायेत तद् व्रते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
 वातवायोदरे तस्या स्तया शूर्पि च जायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्राः पुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना नारी शूद्रा प्रतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 परस्परस्य सम्बन्धे बहुकालो गतागतः । अन्योन्यप्रीतिवशतः किञ्चित्कालवशं गतः ॥ ७ ॥
 उभयोः कर्मणोर्दुर्धनहर्ता त्वितस्ततः । मान्यकर्मकृता योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णाऽलंकारैर्युतः । धनलोभाद्वस्तुनो भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ ९ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रैर्वपस्तथा मातैर्वयसा च समन्वितः ॥ १० ॥
 धनलोभवशेनैव दुष्टचित्तेन दुर्मनाः । अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ तौ यमशासनम् ॥ ११ ॥

तद्देहस्योद्भसो जातो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पावितौ भृशम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्यं तु मृतापत्यं खगेश्वर ॥ १३ ॥
 द्वित्रादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनात् । मृताः पुत्रा भवन्त्येव जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
 इदं जीविदेदं जीवेदित्याशामपि च ब्रुवन् । जाताजाता विनश्यते तस्याथाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 अचिराच्च भविष्यन्ति कुमाराश्चिरजीविनः । सुरोपमांः सुरुपाश्च लालनाच्चादुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसुतेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्देवाधिर्भस्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यस्य लेशोपि नानाशंकितचेतसः । भवेच्च तद्धनस्यापि परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्य नामापि कीर्त्तयेत् । स्वोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं तस्य चिह्नं तत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महाव्याधिः शोकश्चैवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिच्छिह्नं कर्मनिषूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाज्ञानीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥ २५ ॥
 सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्थापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
 सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमपाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्भ्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिताम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां काश्यपे शुभलक्षणाम् ॥ २९ ॥
 अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 आहूय विदुषो विप्रान् तथा च वेदादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अध्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मयाद्य पुरा द्रोहमापाद्य परसूनुषु । भूमिद्रविणहेमाद्ये तलिप्सा तस्य नश्यतु ” ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तद्धि पापं मे मूर्त्तिस्ते शुभलक्षणा । तदस्तु महदप्राप्तं मृतसन्तन्त्रिरात्मनः ॥ ३३ ॥
 तस्मान्मुच्ये महाभागापितृगोदानतोषितः । इति तत्र परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्तेव तिष्ठति ॥ ३४ ॥
 अग्ने नयेतिमन्त्रेण विसृज्यैतदुदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि ॥ ३५ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टबन्धुभिः । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं भ्रातृबन्धुसुखोद्भिस्तम् ॥ ३६ ॥
 स्वसुतासुतसौख्यानि न सन्त्यनिजपुत्रता । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् ॥ ३७ ॥
 विकारो विकृतौ लीयाद्भ्रमने पादवैकृतम् । पितृजा मातुलानीनां सगुल्मार्त्तित्वचो व्यथा ॥ ३८ ॥
 मृतापत्यात्तैरप्येषा मनुमंत्रादिभेदतः । तथातथाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुदुर्मुहुः ॥ ३९ ॥

पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायकम् ॥ ४० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकसहस्रतमः ॥ १००५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विषं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मानि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नास्ति तस्याऽत्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं यौवने नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्याऽत्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविकसहस्रतमः ॥ १००६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य बधे सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविकसहस्रतमः ॥ १००७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मानि मानद । छर्दिरोगेण चात्रैव बाध्यते पीडया भृशम् ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मृच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविकसहस्रतमः ॥ १००८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवविकसहस्रतमः ॥ १००९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्मदे सुत । सा चाऽत्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वममजयवनं यतः । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुविश्वधर्मसमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजनजाच्छुभात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृत्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशविकसहस्रतमः ॥ १०१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालये वसन्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मानि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येणापि हतं द्रव्यं यत्स्थितं देवताश्रेये । तेन दुष्टेन यत्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो भुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रेये क्षत्री पर्वते पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्त्तश्चाऽत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारी तु पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं समुवर्णां पलत्मिकाम् । सवनां सागरोत्पेतां सप्तदीपां वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकादशविकसहस्रतमः ॥ १०११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यप । साऽत्र जन्मनि रोगेण च्छेदिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्तस्माद्वोषात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिदैवयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र आप्ता भाविवाहदृढात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सा लुण्ठिताऽत्र त्रसिता तेन पापविषाण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैः सा परित्यक्ता ताडिता ह्याकुलाऽभवत् । तद्गर्भाद्वै च्युतौ पुत्रौ पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिमे ॥ ७ ॥
 गौरः स्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोतिमतिमान् बहुपुत्रीभिरन्विनः ॥ ८ ॥
 जातपुत्रैर्मृतैस्तत्र पूर्वपापात्तथाण्डज । विन्मयं तत्र वक्ष्यामि येन पापात्ममुच्यते ॥ ९ ॥
 पलाथेन तदधेन कार्या वा घटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय च । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य भंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च भंत्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतपङ्गुलससर्षपात् । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवर्शं वा शतावृत्त्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्वोषात्ममुच्यते ॥ १४ ॥
 तस्मात्पुत्रसुखं लेभे चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु प्रायश्चित्ते कृते शुभे ॥ १५ ॥
 वेदसप्तसमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वे याऽत्राऽपि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्गोरादसती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्ध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरापि । वाराणसीं गता चास्यां वासाच्च विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृढात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजादृतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वेऽप्यत्राऽपि बाहुजा । वन्द्या च पापतो दुःखाकुला च दयितोज्जिता ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भ्रातृघातकरी नारी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि सूक्तत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं क तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि सूक्तत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चाञ्ज जन्मनि वाहुजः । देवद्रव्याऽपहरणात्प्रागत्राऽक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षे व्यतीते च नेत्रमंगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्य प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान् वैष्णवान्श्च दद्या युतः ॥ ४ ॥
 कृत्वा तेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिद्यो मयेत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य विचतुयाशदानतः । कालचक्राभिर्बन्धं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्धोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वैऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रभावाद्वै गतिं प्राप्य हि मानुषीम् ॥ १ ॥
 त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुक्त्वा भोगान्समस्तान्वै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजते तेन कर्मणा ॥ १ ॥
 तेन मीता तदा नारी त्रस्यन्ती च महावने । गर्भपातोऽभवत्तस्याः पर्वते च ततो मृतः ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन त्रियंते तस्य बालकाः । केचिज्जीवन्ति मासान्तं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् ॥ ३ ॥
 बहुकालं तु वै कश्चिच्चिह्नं तस्य च जायते ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्न एष सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः श्रोतं प्रायश्चित्तमघापहम् ॥ ६ ॥
 गोत्रयं वै सुवर्णाढ्यं सौवर्णनिष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वसुधुमं गुरोरपि ॥ ७ ॥
 कर्मप्राकाशिकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिः कर्मणः फलम् ॥ ८ ॥
 पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहोच्छ्रोमाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ ९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृहाग्नीतानि मानद । सर्वस्नेहानि चौयेण सर्वशून्याद्गृहात्पुरा ॥ २ ॥

सुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्पूर्वकर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च मर्त्यशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 यौवने क्षयरोगाऽऽद्या यतः जेहहरा पुरा । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापीवनाशनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि ग्रंथत्वेन वित्ततुर्याशमानतः । कृत्वा तु कंदेली रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
 दद्याद्देवविधिनाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो निश्चल्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वेञ्चयेत्सूत पुरा धूर्तस्य कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग सक्तसां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चव्रथं कुर्यात् स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्गुभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्गुभा । स्वर्णापहारजात्पापात् सा जाता स्वर्णकारतः ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग पद्मव्यापहारणात् । कुरुक्षेत्रे शशियस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
 तद्दत्त्वाऽशु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेत्सूत पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयाऽत्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 अवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूकरे याऽभवत्पूर्वं निषादी पुनरेव सा । शूद्रावमा पञ्चनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजैश्चोद्गादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 मर्त्यसंगयुतात्पूर्वं पुण्यतत्तीर्थवासनात् । युवतिर्वदुरुपा च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्विंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्दिप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाम्बासरतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
 तुलाधृतानि स्नेहानि विप्राणां स्नेहमागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 यस्माज्ज्ञानकृतं चैव प्रागभवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
 धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाम्बासात्तथा दानातीर्थराजाधिवासनात् ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चाऽत्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव ब्राह्मणः कश्चिदंगदेशे वसन्सुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन विभ्रेभ्यो दानान्यन्यानि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्वपि विधानतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन पूर्वजन्मनि चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूत कृतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्वेते काले संप्राप्ते यमशासनम् । सुक्ता पापाश्च नरकं पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यमभावेन स जातो ब्राह्मणादधः । यमुनार्या महामाग गौरः पिताधिको धृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रघृत्वैश्वर्यनानास्त्रीभोगभाग्ररः । दक्षः कार्येषु चार्त्तगो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान् प्रियमापणः । चिन्तातुरः पापशेषादत्राप्ताप्तमनोरथः ॥ ८ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राक् कृतात्तद्गर्भपातनात् । अत्र पश्चाद्वद्वन्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 चिह्नमङ्गास्तुते सूत चन्द्रः शुक्रग्रहान्वितः । पापाभ्यां पुत्रभावेपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ १० ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तथा पूर्वं साऽत्र सन्ततिदुःखिता । लक्षणेभिर्भिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 कार्योऽत्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णादद्या पलैर्मिता । तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ १२ ॥
 पत्रे गर्भान्विता भव्या बहुभूषणसंयुता । गन्धपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १३ ॥
 सा देयाऽत्र विधिज्ञाय मंत्रशुभारयन्निमम् ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“ ब्राह्मणि निमित्ते देवि पापमाचरितं परम् । तत्पापशमनायैव त्वां देदेहं हिरण्मयीम् ” ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छतु तद्दृशम् । सोमं च राजतं दद्यात्तन्मितं पापशान्तये ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं वापि ह्रीं सौवर्णसंमितम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु ज्यैष्ठ्यं तन्मितं जपेत् ॥ १७ ॥
 मंत्रमष्टाक्षरं तद्वज्रपत्ता शुद्धिमवाप्नुयात् । होमयेत्तद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः ॥ १८ ॥
 ब्राह्मणाभ्योजयेत्पश्चात् पूजयेच्च विधानतः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं नानाविधविवस्तिरैः ॥ १९ ॥
 पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं विधिना तत्र प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २० ॥
 तस्य सन्ततिवृद्धिः स्यात् स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् ॥ २१ ॥
 प्रायश्चित्तं द्वयोरेकं न कुर्याद्विद्वान्मोहितः । भवन्ति तत्सुतास्तास्मिन्जीविते नाऽत्र संशयः ॥ २२ ॥
 न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रमादतः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं वर्षे षाष्टमिते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 व्याघ्रनवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 पद्माक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दशांशेन तथा विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 शृणुयाद्दीर्घं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २६ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात् स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाधयो व्याघ्रस्तस्य न चारिष्टमयं क्वचित् २७
 नैवं करोति यो मोहाद्यो भोत्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तास्मिन्जीविते नाऽत्र संशयः २८ ॥
 पञ्चविंशन्मते वर्षे रिष्टं देहस्य नाशकम् । त्रिसप्ततिमि तायुः स्यात्प्रायाश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ २९ ॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततायिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ३०

यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यचरणसंथादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२६ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश च्छिन्धि मे सर्वसंशयात् ॥ १ ॥
जात्युत्तमानां जनुषि सदा संपत्समृद्धिमान् । वन्धूनामपतिसौख्यं च वैष्णवानातिवर्त्तते ॥ २ ॥
जातसन्ततिदुःस्वार्त्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयागे भर्तृसंयुता सर्वाभरणमूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
बहुभिर्मिलितैश्चरैर्गृहीतं भूषणं तदा । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ७
श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासा विधिं चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं मितिसंमितम् ॥ ८ ॥
सगर्भायाश्च गोः पक्षिभामिषेकः प्रपादनु । पञ्चमे वाऽथ षष्ठे वा मासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
तयोः कर्मविशेषाच्च कथयिष्यामि योषितोः । सा चापि मृतकल्पा स्यादामजैः सूतकाम्यैः १० ॥
शोकदामोदरे टोपो भूतगौरविकल्पनैः । रक्तस्त्रावो विवर्णस्य जायते कर्मणेरितः ॥ ११ ॥
रजतस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाशयाकृति । कुसुमवेष्टितं येन रक्तवस्त्रेण वेष्टेत् ॥ १२ ॥
मधुना पूरयेत्तत्र शलाका रूपवर्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ १३ ॥
दद्यादिमाय विधिवद्यथाश्रुति निरूपितम् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतस्तु यः । एतद्दानं विशुद्धवर्धं गर्भकोशं ददाम्यहम् १५ ॥
महामूढेन यद्धेतोर्निषिक्तं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां शोचय प्रभो ॥ १६ ॥
एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्मां दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १७ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टबान्धवान् ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित् पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मानि रोगेण शूलैर्नैव प्रवीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छङ्कस्यस्यापि शूलरोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि या ज्ञानान्नरं वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चाऽत्र जन्मानि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाभाग मन्त्रैस्तद्वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मानि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साऽत्र जन्मनि लूतादद्या भवत्येव मयोदितम् । तीर्थज्ञानव्रतादीनि फलान्यत्र हि चाण्डल ॥ १ ॥

ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे वनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥

नीतं सर्वं रसं तेन मिलित्वा चार्द्धसीरेणाम् । कालेन तदधृतं लोभात्स्नेहं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥

शुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं मुक्त्वा पुण्याजातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥

शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥

सर्वस्नेहादिदानाद्देवस्वित्तात्तुर्यभागतः । स्वणदानात्तथा चात्र क्षयरोगात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सूत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिघ्नी सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विववा सुत ॥ १ ॥

विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृष्णोपसेवनात् ॥ २ ॥

धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्ताग्निस्मरारेणेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

तदेवदानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्भोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रावसिक्तो यः काश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आवेदकमतः सदा ॥ १ ॥

मृगयायां गतो दैवाद्यातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सुत वातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥

गर्भोऽभ्युत्तौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥

ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शश्वदं पुरा ॥ ४ ॥

स शौर्यकर्मणा सूत धातयित्वा रिपुन्वहन् । धातितः सोऽपि बहुभिः प्रहृतैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥

संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्त्वा नानाविधान् भोगान् स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥

देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥

धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्पुण्यात् प्राकृतात्सकुलः सुखी ॥ ८ ॥

नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचार्यत्पुत्रश्च पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥

धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं मत्तः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥

याम्यां मिलित्वा मुक्तौ द्वौ मृगशावकौ खगाधिप । जातौ तस्य च तौ पुत्रौ शुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥

अपस्मारोण रोगेण मृता चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्त्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥

भांसिभुग्जनितात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलशं तु तदर्द्धं वा तदर्द्धकम् ॥ १३ ॥

हिरण्मयौ तदा देयौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेत्तु तथा वायुं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मेत्रैर्वृषगन्धाद्यैर्नानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्विप्रान् सहस्रद्वयसंमितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र न च पुत्रसुखं खगे । रिष्टेन भरणं चास्य वर्षे वेदाब्दकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं वर्षसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लार्थां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापाद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्येत तेन पापेन गर्भस्थैर्यै भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्यादेर्वी दशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धाधमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजाद् मुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेन्नारी देवागारं पतञ्जिन । सातिसारेण महता पीडया पीड्यतेऽधुना ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोः प्रदानतः । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणः प्राग्भवे सूत तिर्यक्कं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव पापात्तत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षयेतिकुष्ठेन त्वस्मिन्वयसि पीड्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । निधतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं समीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्द्धाधगेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगोपज्ञमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथ या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव संततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतारोगं न पश्येत सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । संयुतो वायुपिचाम्भ्यां नेत्रतोदशिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सदृष्टो ह्यसखी धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखा शराद्यापि बाल्ये स्याद्बह्वीगदः ॥ २ ॥

कटिपृष्ठे व्यथा तस्य सहते नाग्निदर्शनम् । परोक्षमपवादं च स ब्रूते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्या तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रविवेशी तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
अजानन्वैश्यजां तस्या विवाहं स चकार ह । पतिपुत्रसुखावाप्त्यै पूजयन्ती गिरेः सुताम् ॥ ६ ॥
भोजयित्वा षोडशात्र ब्राह्मणीः पतिसंयुताः । एवं विधिं समास्थाय भोजयेदंपतीञ्जुमान् ॥ ७ ॥
नानाभोज्यैस्तथा पुण्यैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । दीनान्धकृपणभ्योन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ८ ॥
एतद्वैरीव्रतं नाम मार्गशीर्षं समाचरेत् । एवं कृतविधेः सूत प्राप्ता सा पुत्रपौत्रकान् ॥ ९ ॥
कालधर्ममिता चात्र काकवन्ध्याऽभवत्पुनः । नारी नियमसंपूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ १० ॥
सुतसौभाग्यभोगाय पतिपुत्रमुखाग्रये । ऐहिकं लक्षणं पापनारीणां चात्र जायते ॥ ११ ॥
स्वस्वा मातृष्वस्वा बापि सपत्न्या जायतेऽथ शुक् । उदरात्तिरसुकस्त्रावः पार्श्वपादकरादिषु ॥ १२ ॥
मिथ्याभिर्ज्ञानं कापि वाक्यदोषधनच्युतिः । सा याति निन्दां हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डल । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमात्स्वस्त्ययनाज्जापाद्वायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद्वाहुजः सुकुलोद्भवः । धनवान्यसमृद्धोपि स्त्रीपुत्रसुखसंयुतः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च सततं गोभूम्यश्वादिभ्यो च ॥ २ ॥
अथो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । तद्वृद्धे स्थापितं द्रव्यं घटे ताग्रमये स्थितम् ॥ ३ ॥
पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा । स्त्रीपुत्राभ्यां मिलित्वा तु तद्धनं भक्षितं पुरा ॥ ४ ॥
एवं किञ्चिद्गते काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा तत्पापजं कर्म शुभं तत्पूर्वदानतः ॥ ५ ॥
क्षेत्रमृत्युप्रभावाच्च गतिर्जाता द्विजस्य तु । स तथेरावतीचन्द्रभागान्ते स्वप्नजन्मनि ॥ ६ ॥
गौरो बुद्धचधिकः सौम्यः प्रधानपुरुषान्वितः । वाचा मधुरया युक्तो यशस्वी धर्मसंयुतः ॥ ७ ॥
भृत्यस्त्रीविविधैर्धर्मसुखमोगसमन्वितः । सर्वोपकारकुशलो धीरो मित्रसमाकुलः ॥ ८ ॥
सर्वं पुण्यप्रभावेण शृणु पापफलान्यतः । मात्सर्यलोभमोहादयः क्वचित्पापरतस्तथा ॥ ९ ॥
धूर्तः शठो महोद्विग्नः स्वाचारकुशलः क्षमी । नातिवित्तयुतः स्थैर्यः सकन्यो विभ्रमाकुलः ॥ १० ॥
ब्रह्मस्वभक्षणोत्पापात्प्रागत्र ह्यनपत्यकः । चिह्नं लभे घटाव्यक्षः शनिः पुत्रेऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वगोचर । स्त्रीपुत्राभ्यां पुरा यस्माद्भक्षितं तद्धनं बहु ॥ १२ ॥
पुत्रनाशो महदुःखं पुत्रे नून्यत्र जन्मनि । लक्षणैरैमिरादयस्य शृणु पापविशोधनम् ॥ १३ ॥
पलैः शतमितैः कुर्यात्कुर्वं ताग्रस्य यत्नतः । सुवर्णाष्टयुतं साज्यं त्वर्थं वा रत्नसंयुतम् ॥ १४ ॥
श्रेष्ठं वित्तपडशेन त्रिषु वित्तानुसारतः । सूर्यमक्ताय वै दद्यान्मन्त्रेणानेन धीयुतः ॥ १५ ॥
“यद्भुक्तं ब्राह्मणद्रव्यमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । तद्दामि घटं स्वर्णं विप्रद्रव्याघनाशनम्” ॥ १६ ॥

इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्सौर्वर्णं त्रिपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 जपेत् त्रिंशत्सहस्राणि गायत्रीं यत्नतः शुभाम्भोजयेच्च द्विजान् शक्त्या गां दद्यात्कपिलां तथा ॥ १८ ॥
 सूर्यव्रतं तदा कुर्यात्पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । य एवं कुरुते पूर्णं प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि न क्षयः । वयस्यन्ते महाभाग धनैश्वर्यसुखान्वितः ॥ २० ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न भविष्यन्ति तत्सुताः । षट्षष्ट्यैकोनषष्टिवर्षं रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 अष्टसप्ततिवर्षात्तमायुरत्रैव जन्मनि । तीर्थमृत्युप्रभावाच्च मुक्तिर्जन्मत्रयेण्डज ॥ २२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽद्विचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वातूल लक्षणाद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैर्दशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ १ ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा तदर्द्धमिति काथवा । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैरिमं मंत्रमुदीरयेत् ॥ २ ॥
 मंत्रः ।

“अज्ञानाद्यदि वा ज्ञानात्पूर्वं वा घातिता मया । ददाम्यहं द्विजं सौर्वर्णीं हर पापं मम त्वरा” ॥ ३ ॥
 सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैः स्वर्णैर्देयस्तत्र प्रजापतिः ॥ ४ ॥
 शिवस्तु तन्मितः कार्यो मंत्रैश्चापि विशेषतः । तद्दोषशमनायैव देयस्तत्र द्विजातये ॥ ५ ॥
 देवौ तु तन्मितौ कार्यौ सूर्यविष्णु हिरण्मयी । वेदस्वर्णमिताः कार्या वातज्वरकफामिधाः ॥ ६ ॥
 स्वस्वाकारसमायुक्ता मंत्रैरावर्त्तनादिकैः । हेरंबो वेदमापश्च देयस्तद्दोषशान्तये ॥ ७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं तथा । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं कमलोत्पाष्टकं तथा ॥ ८ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन मध्वाज्यतिलसर्पैः । होमान्ते दक्षिणां दद्यात्सर्वकामफलप्रदाम् ॥ ९ ॥
 हिरण्मयीं तु पक्षीन्द्र यथावित्तानुसारतः । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्विविधानैः सुपूजितान् ॥ १० ॥
 शिवमक्तांस्तथा शान्तान्स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः । य एवं कुरुते शक्त्या पूर्वपापविमोचनम् ॥ ११ ॥
 न तस्य दुरितं किञ्चिज्जन्मन्यत्र प्रजायते । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ १२ ॥
 रोगानत्र न पश्येत् कृते माक्पापशोधने । बहुपुत्रसुखं लेभे स्त्रीरिष्टं नैव पश्यति ॥ १३ ॥
 अष्टसप्तमितं चायुः कृतनिष्कृतिकस्य च । चत्वारिंशन्मित्रे रिष्टं पुंसश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽद्विचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीन्महाभाग कलिङ्गे बाहुजः पुरा । आधिग्याधियुतः सोऽपे विप्रद्रव्यापहारकः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं ह्यभूत्तस्य काशीवासात्तथाण्डज । शिवपूजनदानाच्च देवतानां च पूजनात् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तनु सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽद्विचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीन्महाभाग बाहुजा पतिव्रतमा । धनपुत्ररता साध्वी देशे सिंहलके पुरा ॥ १ ॥
 साऽददत्तत्र दानानि नारी भर्तृसहायतः । पञ्चपर्वसु विप्रैर्म्यो गोभूम्यन्वासनादिकम् ॥ २ ॥
 सुवर्णं तिलपात्राणि नानापद्मम्बराणि च । मङ्ग्यमोज्यानि चाक्षानि विविधानि फलानि च ॥ ३ ॥
 तथा कृतं च विधिना विभूतिद्वादशीव्रतम् । कार्तिके शुक्लपक्षादौ विष्णोः सामर्थ्यं महत् ॥ ४ ॥

उर्वश्या यत्कृतं पूर्वे तत्कृतं च तथा सुत । तयोक्तं कृतवान्सर्वं राजमंत्री च तत्पतिः ॥ ५ ॥
 अथ सापत्नरोषाच्च घोरं पापमुपाजितम् । अपापायास्तथा तस्याः कृतं गर्भस्य नाशनम् ॥ ६ ॥
 विविधैरौषधैरुग्रैः सर्वं पतिबलात् सुत । सा मृता तेन दुःस्वेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ७ ॥
 स्वमर्तमुखलोभार्थं यन्नाघद्वयमोजितम् । परलोकं ततः प्राप्य भुक्त्वाऽऽशुमशुभं फलम् ॥ ८ ॥
 विभूतिद्वादशीपुण्याज्जातौ राजकुले च तौ । सेयं स्वसमवा नारी तस्मै दत्ता च भूपतेः ॥ ९ ॥
 गौरी मध्यस्वरूपाद्या स्थूणा सत्पौत्रसंयुता । यशस्विनी कीर्तियुता बहुदानरता, सती ॥ १० ॥
 मुख्या नृपाङ्गना लोके सुखैश्वर्यसमाकुला । विख्याता धर्मतश्चात्र धनवाहनमागिनी ॥ ११ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाहोभाद्यानृतभाषिणी । क्रूरा पापरता कापि प्रजापीडनतपरा ॥ १२ ॥
 महानृपाश्रितमयैः क्लेशैर्दुःस्वैर्महाबन्धैः । प्रपीडिता यूनि रोगैर्वातपित्तादिसंभवैः ॥ १३ ॥
 आद्यंते सुखयुक्तापि युवभावेतिदुःखिता । प्राक्कृताद्गर्भपाताच्च स्त्रीधाताच्चाप्यपुत्रका ॥ १४ ॥
 एकोनत्रिंशदन्दास्तु यावद्वर्षाष्टकं सुत । भर्तुरिष्टं विजानीयात्तत्सहायादिदं फलम् ॥ १५ ॥
 लक्षगैरेभिराढ्या च शृणु तत्पापशोधनम् । कारयेद्वायुर्जां सुत पलैर्दशमितां शुभाम् ॥ १६ ॥
 तदर्धाधमितां वापि त्रिषु वितानुसारतः । पत्रे हिरण्यये लेख्यां सर्वभरणभूषिताम् ॥ १७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय निवेदयेत् । पलाशकमितं तद्ब्रह्माणं कारयेद्यष्टः ॥ १८ ॥
 सौवर्णं च शुभाकारं पूर्वपापप्रणाशनम् । तं दद्याद्विद्विषे स्त्रीधानमुच्यते शुभम् ॥ १९ ॥
 लक्ष्मीनारायणं वापि रुद्रं तद्द्विधानतः । समुल्लिख्याथ सौवर्णं पत्रेष्टपलसंमिते ॥ २० ॥
 स्त्रीपुत्रसहितं देवं दद्याद्विषाघ धीमते । चतुःपलैर्विघ्नराजं सौवर्णं कारयेच्छुभम् ॥ २१ ॥
 तद्ब्रह्मं तथा वायुं समुल्लिख्य विधानतः । वालं च तन्मितं हैम पूजयित्वा विधानतः ॥ २२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । अष्टादशसहस्रं तु मंत्रमष्टाक्षरं जपेत् ॥ २३ ॥
 गायत्रीं तन्मितां सुत तथा मृत्युञ्जयं जपेत् । वायुब्रह्मगणेशार्कमंत्रान्पिपहराञ्छुभान् ॥ २४ ॥
 एकादशसहस्राणि चैकैकस्य जपेद्यष्टः । होमयेद्युतं तद्वत्तथा विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 य एवं कुरुते यत्नात्पूर्वपापविशोधनम् । न चारिष्टमर्थं तस्य नाधिष्ण्याधिमर्थं क्वचित् ॥ २६ ॥
 कुशप्रतिमितायुः स्यात्पूर्वपापविशोधनात् । त्रिपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः ॥ २७ ॥
 त्रिषष्टिमितके वापि नात्र कार्या विचारणा । शरीरारोग्यमतुलं महदैश्वर्यमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 स्वर्गलोके गतिस्तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । न करोति यदा लोभात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २९ ॥
 इह कष्टं भजेन्नित्यं न च सन्नतिमाप्नुयात् । कीटे जले ज्ञनौ याता निर्याणं मेषराशिके ॥ ३० ॥
 इति श्रावदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो व्यापारकुशलो महान् । धनवान्यसमायुक्तो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 अथ पापं कृतं तेन नानादोषसमुद्भवैः । क्लेशैर्मयैर्मनोदुःखैः क्वचित् क्षीणकलेवरः ॥ २ ॥
 स्वज्ञातीनां वीर्यदानद्रुहो चिह्नं महाव्रणम् । लक्षगैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मणः कारयेद्धैर्यं पलैः पञ्चमैतैर्विभुम् । हिरण्यमयं यथाकारं सपत्नीकं प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 तदर्धाधमितं वापि त्रिषु वितानुसारतः । इमं मंत्रं समुच्चार्य दद्याद्विषाघ धीमते ॥ ५ ॥

मंत्रः ।

“पितामह महाप्राज्ञ सृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय ददामि त्वां हिरण्यम् ॥ ६ ॥

रोगविनाशाय क्षिप्रं तज्जं शुद्धोद्भवं महत् ।' संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ७ ॥
 तथा पञ्चमितैर्माषैः स्त्रीं कुर्याद्भर्भसंयुताम् । लेख्या हिरण्यये पत्रे गन्धपुष्पैः सुपूजिता ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैर्माषैः सौवर्णीं प्रतिमा शुभा ॥ ९ ॥
 वायोः कार्या शुभाऽलेख्या सा च देया कुटुम्बिने । पात्रं ताक्षमयं पुत्र घृतपूर्णं सदक्षिणम् ॥ १० ॥
 सर्वरत्नसमायुक्तं पट्टवस्त्रेण वेष्टितम् । ग्रीत्यै सूर्योदिसेदानीं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं च जपेदष्टाक्षरं तथा । त्र्यम्बकं तु सहस्रैकं ब्रह्मतद्दिशुणं तथा ॥ १२ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ १३ ॥
 प्राग्जन्मजान्महापापादव्यभिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र सन्देहो गोत्रजात्रापि पातकात् ॥ १४ ॥
 पुत्रसन्ततिवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ १५ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्याद्देदपंचाशदब्दके ॥ १६ ॥
 स्वरिष्टं पुत्ररिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४६ ॥

अरुण उवाच ।

कन्याप्रजो ह्यप्रजश्च नानादुःखसमन्वितः । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अस्मिन्नन्मनि वैश्यस्तु परविप्तापहारकः ॥ २ ॥
 द्रुतिकार्कर्मनिरतो नानालोभचयान्वितः । ग्रामाधीशोऽभवत्सोऽपि सर्वं तेन च चोरितम् ॥ ३ ॥
 यको ग्रामेऽवसद्विप्रः क्षान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्राः पञ्च मृतास्तस्य चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ४ ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तेन धनं महत् । मिथ्याभिर्शंसनैर्वाक्यैः क्रोधात्ताडनतर्जनैः ॥ ५ ॥
 अपुत्रश्च मृतो विप्रो सर्वस्वं नीतवान्वणिक् । निराधारा सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ ६ ॥
 चूथा कर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रदूतीसहायवान् ॥ ७ ॥
 मासेनैकेन पान्थानां वसु मुष्णन् द्विजाधमः । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ८ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना कश्चिदिह जन्मनि मानद ॥ ९ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्नो जायते चेह जन्मनि । इदं तु द्वितीयं जन्म विप्रियं जायते भुवि ॥ १० ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मसमुद्भवः । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्त्येन पुत्रस्थिरो भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स शुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ १४ ॥
 छादयेच्छुभ्रवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताक्षं दशपलात्मकम् ॥ १५ ॥
 स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । सुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ १६ ॥
 दधानां करयुग्मेन चाक्षमालाकमण्डलू । कश्यपाद्गामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ १७ ॥
 सौवर्णीं स्थापयेत्सूत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्थाय तत्र द्रोणादिशंदिशम् ॥ १८ ॥
 हारकेयूरमुकुटं कुण्डलाभरणान्वितम् । एवं तौ दंपती सम्यगर्पयेत्पर्वतोपरि ॥ १९ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विविधैर्भुजैः । नानार्घफलदानैश्च नानाकुसुमपूजनैः ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य दंपती तौ तु मंत्रमेनमुदीरयेत् । “मया वै पूर्वजनुषे विप्राणां यद्धृतं धनम् ॥ २१ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् । क्षम्यतां देव तत्सर्वं तव भूतिं ददाम्यहम्” ॥ २२ ॥
 अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरेदं ह्रुवन् । “अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्ये शरणार्थिनम् ॥ २३ ॥
 प्रजादुःखौघसंतप्तहृदयं मामिहेश्वरि । संप्रणाशाय दुःखस्य प्रजां देहि यशस्विनीम्” ॥ २४ ॥
 एवं कृतविधिः सम्पद्य ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २५ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ २६ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लग्नं तस्य शरीरेषुपजायते ॥ २७ ॥

काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः कपालादौ व्रणो भवेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं धातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेष्णुज । स राजयश्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 अस्मिन्वयसि पक्षिन्द्र सोऽपि प्राणैर्विपुञ्ज्यते । महापापोद्भवाद्भोगाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतात्पापाद्बहुरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्वाश्रमपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत् कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देवदारगः । स्वज्ञातीयस्य लोभेन वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
 तत्संबन्धादभूद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोमाहिजः काले गतो हि यमशान्तम् ॥ २ ॥
 मुक्ता तत्पापजं सर्वं शतद्विनिकटेऽधुना । सोऽपि जातो द्विजश्रेष्ठ वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महापुण्यात् सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वसतेः सर्वात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तत्कृतं क्षमनं भवेत् । जीवेत्षष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महामाग वेदाभ्यासाद्यथा तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृमुहदां वाक्यपालनतत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विप्रा काश्यां जाता हि मुव्रत । व्रतदानपरा सापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताग्रौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चान्यजन्मनि वै सती । भविष्यति महाराजकुले राजातिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीड्यते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि योऽजस्रं भवेच्छूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात् सर्वपापानुत्तये ॥ २ ॥
सर्वं पापं क्षयं याति रोगस्तत्पापजोऽपि च ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते त्वत्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्पर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सुत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा फललालसा । त्रोटित्यान्यफलं पक्वं भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाक्पर्यष्टितोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवंत्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
रविवारेण्डजश्रेष्ठ निर्मेयान्धत्थं सुत । तत्तले ब्राह्मणान् सूर्याग्ने षष्ठ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्कैर्धुरै रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाभ्युदयप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी घातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन रोगेणैव प्रपीडिता ॥ १ ॥
जायते त्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाच्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुनेऽप्यासीत् पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं तेन जानता । एकस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह परसद्दुग्धम् ॥ २ ॥
बलं दैवस्यसंप्राप्तो जीवा दाहान्महाकुलाः । बन्धोः सहायतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शूद्रसत्कुले ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽप्यदृक् ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । मातृहीनः शठो घूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्भौमयुक्तोत्पसन्ततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चोक्तैरेवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
बन्धोः सहायतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माद्भ्राता पुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्मयी तदा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥

प्रजापतिस्तथा कार्यो माषत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः साधयेत्कार्यसाधिनीम् । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापानुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रतिरूपस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दक्षायुतं तदर्धं वा होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १५ ॥
 तावन्मितं सूर्यमंत्रं विधिवत्प्रजपेत्ततः । विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्यापूर्वविबुद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 अकृते तु यथाशक्ति रिष्टं षट्पञ्चकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १८ ॥
 जन्मादिमरणांतं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । सात्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नोर्विधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणामूरम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चान्नात् गायत्र्या त्र्यम्बकेण तु । मुच्यते जीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः काश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात् परेण स्यापितां पुरा ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ स्वगाधिप । वर्षत्रयं तदाश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाङ्मनूवर्षं मोहात्पूर्वभवे नरः । प्रायश्चित्तं महामागं शृणु चात्र प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्राभदानतः । व्रतधेनुप्रदानेन क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ २ ॥
 दानं ययातुमानेन सर्वस्वार्घाहमेव च । देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशम्यति । रिष्टस्य च विनाशः स्यान्नास्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सत्ततं विधिनाकं मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपष्टादिकसहस्रतमः ॥ १०१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादेनः । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 संघातबन्धने शुद्धैः क्षौमजैर्गरुडाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठषड्विकसहस्रतमः ॥ १०२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ वन्ध्या प्राग्भवेह्यभवत्सुत । यानयोषस्य सुमुखी घनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
 पूर्वपापप्रभावेन सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादनाञ्जैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
 प्रायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वा तु विधिना शिवमभ्यर्च्य शक्तितः ॥ ३ ॥
 ब्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविभवविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमाला दिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
 अर्धरात्रे च माध्यां वा माघे स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वर्णमूर्तैश्च नौकायां च पतत्रिण ॥ ५ ॥

य एवं कुरुते सम्यक् तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकषष्ठ्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतामुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः खल्वाटो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्कारसंयुताम् । ब्राह्मणाय दीद्राद्य तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विषष्ठ्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्वाजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगेण पीडिता ॥ १ ॥
 यश्मणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशश्वतम् ॥ २ ॥
 दृढकर्मकृतं पापं तस्माच्चोक्तं पतत्रिण । पापनाशकरं किञ्चिदुपायं त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिषष्ठ्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । भूक्त्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं दानं दद्यादेदस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पूजयेच्च द्विजान् भक्त्या भोजयेद्वाक्षणांस्तथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःषष्ठ्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वं भवेण्डज । देवागारे स्थापितायाः प्रतिमायाः परेण च ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षं पूजयेत्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचषष्ठ्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्चाद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ १ ॥
 स्थापितं तदगृहे द्रव्यं लोमादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तदुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ २ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्सर्वफलं मुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ३ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ४ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो वृणी । बहुदेशाधिकारादयः पुण्यात्सर्वफलं त्विदम् ॥ ५ ॥
 लोमी क्रूरो महाभुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु सुरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ६ ॥

बन्धुहीनो ध्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ७
कुबेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णं स्वर्णनिर्मितम् ॥ ८ ॥
लेख्यं पत्रे पावित्रे च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते शक्त्या तस्यादिष्टं विनश्यति ॥ ९ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णोऽथ स्वल्पवृत्त्या च जीवनम् ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किंचिद्वादपरायणः । करो पादे कुशलेण दुष्टशृङ्गामिघाततः ॥ २ ॥
अणो हि जायते दीर्घनेत्रतोदो ह्युराव्यया । परेषामपवादं च स ब्रूते लोकतोन्वहम् ॥ ३ ॥
मिया तस्य शुभाचारा पतिमाक्तिपरायणा । अनृतं वै वदेत्किंचित्कार्कश्यस्य हि कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि ध्रियन्ते न जातान्यपि हि कानिचित् । वर्षत्रयमिता बाला चियन्ते माससीम्मताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमेव च । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसृतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यं प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानव्रतदयायुक्तः प्रजाप्रीतिः परन्तपः । तस्य चैकोऽविनीतस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
द्वितीयः पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
तस्यैवर्धदेहि कर्म पूर्वैर्विचसमं कृतम् । मासैस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तेऽर्धेऽर्धेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोर्यस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्तया मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभिघातव्ययाक्रान्ता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन पापेन उषेष्टश्चैरेण घातितः ॥ १३ ॥
द्वितीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यत्वकारकम् । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्य घातनस्यापि बालव्यापादनस्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्तेः सानुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चोजसा ॥ १६ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । सुरभेर्गोमयेनाथ घ्राणं चोपलेपयेत् ॥ १७ ॥
सुशुभे भूपदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूयैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतः प्रष्टुमनार्थास्तथाचयेत् ॥ २० ॥
चारुदेहं सुवक्त्रं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इभवाहुं चारुबाहुं सुबाहुं पूजयेत् क्रमात् ॥ २१ ॥
पूजितं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पचन्दनगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २२ ॥
तद्विप्रासोऽपि तद्विष्णोरतो देवामिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रमेनमुदीरयेत् । “जन्मया पापकर्माधं कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ २४ ॥
सपत्नीकं च जघास तथैव वरपुत्रिणीम् । स्वप्नेहभवनाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया ॥ २५ ॥

लघुनामलघूनां च हतां वै पूर्वजन्मनि । ततोन्वत्वं मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २६ ॥
 तदेनःसंविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ।" स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् ॥ २७ ॥
 सर्पिष्वात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः । ऐहिकं लक्ष्यं विज्ञेयं पूर्वकर्मोभिशंशनम् ॥ २८ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिघाताद्वा व्रणस्तस्य हि जायते ॥ २९ ॥
 स्त्रीणामङ्गविकारादि तिलव्रणरुगादिकम् । पैत्रीयमातुलान्यादिनेत्रतोदो रसाज्ञता ॥ ३० ॥
 स्वसा मातृष्वसा वापि बाल्ये वैधव्यतामियात् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाधिकसहस्रतमः ॥ १०६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या प्राग्भवे महामोहात्परनिन्दां च कारयेत् । खल्वाटदृग्भुजा सात्र जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाधिकसहस्रतमः ॥ १०६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं दद्यात्तदेवपारगे ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दारिद्र्याय दद्याद्दोषापनुत्त्ये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलव्री या महादुष्टा पूर्वमासीत् पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रैर्विहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
 बासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 भूरिभोगं विप्रतोषं दद्याद्दानं पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्गवा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालं जघान वै कश्चिद्ब्राह्मणस्य खगाधिप । वज्रदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्ययुतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभारुः ॥ २ ॥

विद्यादानात् कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्यापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महालोमपरो मूढो नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मवातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विविधच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैलक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षडक्षे चतुरक्षे वा कुण्डे चाज्यतिलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विप्रान् शैवान्कासारलङ्घुकैः । नानामक्ष्यफलैरेवं वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचरेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्ब्रह्मतीति करीं तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्यापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं नरं सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यत्नात्पञ्चम्यां चंद्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात् क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवाचनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसम्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्तत्त्वविकसहस्रतमः ॥ १०७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजं प्राग्भवे हन्यात्सुरां च त्रिविधां पिबेत् । सूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुसारेण पलेनार्द्धपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पक्वं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणमसुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं सूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसम्वादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यविकसहस्रतमः ॥ १०७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरं कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारावतरणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसम्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यविकसहस्रतमः ॥ १०७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेण्डज । कुनसी, जायते चात्र महापापेन लज्जितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसम्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्यविकसहस्रतमः ॥ १०७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी मोक्ता या पूर्वं वातयेजृप्सु । राज्यहमन्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वान्न खगेश्वर । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वपूर्वाधनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णगोभूमिमिथानं धृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥

रिष्टं त्रिशन्मिमे बर्षे प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्यविकसहस्रतमः ॥ १०७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्वैश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राग्जन्मनि च युक्तः स्याद्रक्तार्जुदरुजा भृशम् ॥ १ ॥

भविष्यति न सन्देहो तस्य मृत्युः स्वगाधिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

त्रिंशद्वर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसत्यविकसहस्रतमः ॥ १०७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेद्वैश्यमन्यजन्मनि मानद । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तावुदसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग पापरोगक्षयो भवेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्यविकसहस्रतमः ॥ १०७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं प्राप्ता माधुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥

प्राप्ते कलिद्युगेऽत्रैव सर्वपापविर्जितम् । कृत्वा याहुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अशीत्यविकसहस्रतमः ॥ १०८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि भूत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । कुर्याद्विरण्मयं पञ्च विप्राध्याय निवेदयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाशीत्यविकसहस्रतमः ॥ १०८१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्वासादिना बाधा उदरार्तिश्च तस्य वै ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्त्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥

कदाचित्क्रोधवशात् कुवाक्यानाञ्च भाषिणी । उदरे वातजान् रोगान् शिरोऽपि दधती कदा ॥ ३ ॥

अपत्यानि भ्रियन्ते च एको द्वित्रास्तथैव च । तेन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥

व्रतानि विविधान्येव सा चक्रे भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशे सा भक्षणार्थं समागताम् ॥ ६ ॥

सर्वत्सां ब्राह्मणस्याथ गां धान्यानि हि खादतीम् । गृहीत्वा लकुटीं कुक्षौ भृशं ताडितवत्यसौ ॥ ७ ॥

सगर्भासुरभीवत्सगर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतोसौ गर्भमध्यस्थो प्रसवे भृशदुःखिता ॥ ८ ॥

शीर्षदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥

पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं तृतीयं तज्जन्म मृतापत्यस्य कारकम् ॥ १० ॥

सप्तजन्मसु जायन्ते गोस्त्रीब्रह्मप्रघातकाः । नानाप्राक्कर्मणां तेषां नानापत्यार्थदुःखिता ॥ ११ ॥
 सपत्नीकः शुचिः ज्ञातो ह्यौषधैः स्नानमन्त्रतः । उपोषणं दिवारात्रं त्रयोदश्यां विवर्जयेत् ॥ १२ ॥
 पूर्णमासीदिनं प्राप्य प्रातश्चातुदिते रवौ । सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 तत्रोपरि गवां स्थानं महाशोभासमन्वितम् । अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्यैश्च चर्चयेत् ॥ १४ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं मुशोभनम् । तत्रोपरि न्यसेद्देवं माघवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १५ ॥
 सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वृषैर्द्वैपैः प्रसूनकैः ॥ १६ ॥
 ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन त्रियः सूक्तेन पूजयेत् । मुशुभैर्वृषगंधाद्यैश्चैद्विवर्जयेत् ॥ १७ ॥
 रुद्रैकादशिनीभिश्च जपेद्बुधविधानतः । पूजा लक्ष्मिदैः पुष्पैर्वस्त्रपूतैश्च वारीभिः ॥ १८ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च । रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वान्यसमाहुतिः ॥ १९ ॥
 एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् । होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रमेनमुदीरयेत् ॥ २० ॥
 “यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मनि पाप्मना । सगर्भायास्तु गोघोरं लकुटद्या ताडनं कृतम् ॥ २१ ॥
 तस्मात्कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिनाशनम् । मृतसन्ततिरूपाणि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २२ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय शास्त्रदानी भवत्वित्यम् ।” स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जनम् ॥ २३ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य अन्यान्वै तोषयेद्विजात् । भूमिद्रविणवासांसि घनं दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 व्रतान्ते सुरभीं दद्यादेष्टव्रव्यादिं शक्तितः । अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेद्विष्टबन्धुभिः ॥ २५ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् ॥ २६ ॥
 शृङ्गिणां चोपघातश्च जायते व्रणजार्त्तयः । जलाकुलत्वं स्पृशेन्निस्तादृशस्तत्र जायते ॥ २७ ॥
 नायगे विकृतिव्याधी आस्ये व्रणतिलादिकम् । पैत्रेयीमातुलान्यादेर्वैधव्याप्तिर्भवेदपि ॥ २८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यध्यायविक्रसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरं नाशयेन्महत् । दद्याद्वृक्षमयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय मुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यध्यायविक्रसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । सूत्रावरोगरोगेण सूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ १ ॥
 दृढात् प्राक्पापजात् सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पूर्वपापावशेषे च कृच्छ्रस्तापनं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्व्यध्यायविक्रसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक् च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्ताब्जिदसमाक्रान्ता दृष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
 प्राक्पापापादुष्करात्सूत कण्ठपार्थादिसम्भवात् । निष्कृत्यै कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् ॥ ३ ॥
 पूजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परान् । यात्वेन कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् ॥ ४ ॥
 नश्येच्च क्षयरक्तस्या रोगशोकप्रणाशनम् । आयुर्वर्षाणि षष्ट्युक्तं यत्र सप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाध्यायविक्रसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नेरोऽतिबलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । जन्मन्यस्मिन् यौवने तु सोन्मादी जायते भृशम् ॥
 दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणान् भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत मोहादाद्यु प्रमुच्यते ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पदशतित्वविकसहस्रतमः ॥ १०८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण खल्वाटेन युता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशतित्वविकसहस्रतमः ॥ १०८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या नारी भवे पूर्वे पतिव्रता । रक्तावुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दाणेन रक्तावुदविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादेकर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशतित्वविकसहस्रतमः ॥ १०८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुक्षी प्रजायते । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा प्रारभे पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यसमन्वितः । सुवीः स्वधर्मनिरतो दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामी धर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ताः बभूवुर्विसुखास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यमृष्टुद्धं धोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । पतिव्रतामहासत्त्वा भर्तुः प्राणावलंबिनी ॥ ५ ॥
 धातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं मनस्विनी । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्गुणा ह्यन्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता समर्तका । मुक्त्वा तत्र महामोगानपूर्वान्स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे बभूव सः ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिमे । गौरः सूरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूयैः समानृतः । पत्युश्चरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोक्षपुत्रपौत्राढ्यश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽविकाराढ्यः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसहायान्महाभागः तथा पुत्रसहायतः । सुखैर्भार्ययुता सापि यवनी तद्रक्षाभवत् ॥ १२ ॥
 सपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिण ॥ १३ ॥
 स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थं मरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥

पञ्चाशीतिमितायुः स्यान्नच रिष्टं भवेन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु स्वदेहान्तसमं मृत ॥ १५ ॥
 प्रजापीडनजात्पापात्तद्वर्षे नात्र संशयः । दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 तथा हिरण्यं तद्भद्रं शतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादित्येषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं द्रव्यमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु तत्त्वतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हैमं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्दिमाय धीमते । न प्राप्नोति मर्दोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रच जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रुणं विमाय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्भोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने हि पत्यौ या जाराद्धर्मं दधार वै । सा चात्र पादजा दुष्टा नच गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात् सततं दरिद्रिजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्यथोचितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेब्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत षडशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सांश्च जन्मनि जायेत सर्वकार्येषु सिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोभाद्धरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रुणं तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान् वेदपारगः । धनवान्यसमायुक्तश्चेर्ष्यालुश्चाजर्वान्वितः ॥ १ ॥
 सुम्रतः शक्तिमान्धीरः किचेद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेहवान्तं व्यजायत ॥ २ ॥
 उदरात्तिरस्युवाधा किंचिद्देहे ह्यपद्यत । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥

सत्यवाक् सञ्चरित्रा च व्रतानामनुकांक्षिणी । एकदाऽऽसूत सा पुत्रं दम्पती हर्षसंयुतौ ॥ ४ ॥
 अथ सा मृतपुत्राभूत्कर्मणां परिपाकतः । तस्य गेहे च कन्यासीत्प्रौढा या न विवाहिता ॥ ५ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय सार्पिता । तद्ग्रेहादाहृतं द्रव्यं सर्वस्वं स्ववशीकृतम् ॥ ६ ॥
 यदा समुत्सुका प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिमक्तिपरा नित्यं विषयेभ्यः सुस्वार्थिनी ॥ ७ ॥
 पत्युः सा जरसा खिन्ना निर्विण्णाऽभूद्रानना । व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी ॥ ८ ॥
 बहुवर्षेस्तया वत्स नियमैः शोषितं वपुः । पित्रा घनं गृहे भूरि त्वर्पितं तत्कृते भृशम् ॥ ९ ॥
 अथ कालवशं प्राप्ता दीना सा ब्राह्मणी खग । सा पुत्री ह्यदरे भूत्वा ह्यगमज्जन्मजन्मनि ॥ १० ॥
 कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै । तेन कर्मप्रभावेण पूर्वकन्या बहुप्रजा ॥ ११ ॥
 कन्याविक्रयकर्त्ता च रौरवं नरकं गतः । यातना बहुधा मुक्त्वा वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो मृतो गर्भः पूर्वकर्मप्रभावतः । भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद ॥ १४ ॥
 भर्तृविद्वेषिणी नित्यं तथापत्यानुरागिणी । तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव पापं शाम्यति येन वै । निष्कृतिं वद विश्वात्मन् पृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणीं नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ १७ ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां सा चिरापत्यमनागतम् । दशाब्दिकां स्वामानाय यथाभावं यथामति ॥ १८ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । आक्षेप विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 महापापौघशमनं कन्यादानमर्तद्वितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् ॥ २० ॥
 एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः । शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेष्टविगादिकम् ॥ २१ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि नानाभोज्यानि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् ॥ २२ ॥
 वर्षेवर्षेऽपि संपूर्णे ह्यन्नवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रो यशो लभेत् ॥ २३ ॥
 पापं पुत्रविनाशारब्धं कन्यापत्यादिकं च यत् । तत्तत्पापप्रणाशार्थं कन्यादानादिशक्तितः ॥ २४ ॥
 कुर्यादसंशयं तस्य सुखं शान्तिः प्रजायते । यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् ॥ २५ ॥
 विनायकाम्बिकाभूतिं हेमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय ददेत्ताश्च नानाकर्मभिश्चान्तये ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जिह्वावदनदन्तौष्ठत्रणो वातादिदोषकृत् ॥ २७ ॥
 नृपचोराग्निहानिश्च वित्तानि च यतस्ततः । तस्य ह्यानन्दमनसो दुःखं नश्यति चाधिजम् ॥ २८ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य सुस्तीत सह बन्धुभिः ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्णक्याधिकसहस्रतमः ॥ १०९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महामाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया भुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्भासत्ता ह्यजा वद्धाविधिना गर्भवारिणी ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मविपाकेन न च गर्म दद्यात्पलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वधर्मोचनम् । कृत्वाजां गर्मसंगुक्तां राजर्तां षट्पलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमाषैर्हिरण्यः । पूजयेत्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
 यैवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमः ॥ १०९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सौविणीं द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्गोमादिमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तदंशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमः ॥ १०९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धार्चं क्षुत्पीडाभिः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक्पीडितोऽधुवम् ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विप्रणां रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजाद्गोमात्रा कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानं वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः शताधिकसहस्रतमः ॥ ११०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुर्वाभिषिक्तः प्राक् सूत वसूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभागः दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 वैराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवान् गोग्रहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्सामृता भूरि पुरे तस्मिन्खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाङ्गाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं ग्रातो मुक्त्वा मोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातुष्यात्प्रागत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारणो धर्मनिरतो बहुपापं जहौ खलु । एवं कृतविवेहः सूत सर्वपापघ्नाशनम् ॥ ५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥ ६ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं जायते किल । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ७ ॥

जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महामाग प्राञ्जन्मन्यतिकोविद् । ग्रामवासः सदा सौम्यः शनद्वृत्तिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव ह्यद्या षोडशवार्षिकी । भुक्तातिक्रामलोमेन बलात्कारेण दुःखिना ॥ २ ॥
 सोऽनायो धर्मपुत्रस्य मुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवाल्लिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 षण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । महोत्साही महामानी महाविभवविस्तरः ॥ ४ ॥
 मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्यायां शिवपूजनात् । भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सप्ततिः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वापुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगद्युतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडां पादजां पापसंभवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतामुत ॥ गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स मुक्ता नरकान् धोरान् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतमागे तु स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसन्मानी महोग्रो मंत्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा स्त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्वृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याद्यः पुत्रवर्द्धनम् ॥ ८ ॥
 व्याधुरद्यौ तथाशीतिसम्मितं कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नोऽवातदेहो रुजाकरः । गुरुमाद्या ह्यदरे वाधा शिरोतिस्नस्य सन्ततम् ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिनाऽभवत् । तस्य भार्याद्वयं गेहे, किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरा परा । स्मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एकोदरं स्थिरीभूतं न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्त्तते ब्राह्मणेन वै । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्विचित्रं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः कुवीः ॥ ७ ॥
 लङ्घनाय मर्ति चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं नाप्तवान्यदा ॥ ८ ॥
 दिनैः कतिपयैरेव शूद्रश्चाण्डालसख्यतः । ब्राह्मणं भर्त्सयामास ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 प्रतिकर्तुमशक्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च तद्गर्भा भर्त्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हतं तस्यावशिष्टं स्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । गते कतिपये काले शूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 नतो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रकम् । पपात नरके घोरे शूद्रः स्वाद्युभकर्मणा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । तृतीयं जन्म चैतद्धि तस्य विप्रापकारिणः ॥ १३ ॥
 तेन वै कर्मणा तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतां सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे संवत्सरं सेवां ह्येकचिन्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा । मुमुक्षुं भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेर्चयेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं साधुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृषैश्च कुमुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जनन्या सहितं भूयः प्रद्युम्नं हि समर्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुशुभं यशस्विनम् ॥ २० ॥
 श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत् क्रमात् । पूजनं ब्रह्मसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः स्रग्गन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुमर्हणैः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोः क्रमं संपश्य नित्यशः ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“ ईदरेतो देशमि तथैव विप्ररेतो देवामि । ततो विप्रोऽतो देवामिषक् चेतो ” ॥ २३ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च । होमान्ते विप्रभोजान्ते भन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ २४ ॥
 यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना । स्लेच्छराज्ये च व्यापारे मत्या वै दुःश्रुतं कृतम् ॥ २५ ॥
 ब्राह्मणानां शुचिं द्रव्यं नीतं भक्षणतर्जनैः । द्रव्यापहरणात्प्राप्तं सुखं नाना भवान्तरे ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ स्थिरगर्भा मृतापत्या हुत्वा कर्म सुदुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ” ॥ २७ ॥
 स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्त्वा कोदादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विप्रवन्धुभिः ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिश्वासो लोचने शस्त्रकेशिते ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पृशोम्रेस्तादृशो व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
 भार्याङ्गे विकृतव्याधिर्वर्षके व्रणतिलादिकम् । पितृष्वसमातुलानीस्वप्नादेर्विषवाव्यथा ॥ ३१ ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पञ्चपत्यजम् । कर्मानुसारजो व्याधिश्रिङ्गं तस्य सहायवत् ॥ ३२ ॥
 स्वकुलेऽपि प्रवर्तन्ते पतिता धर्मचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं तदा भवेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुद्रसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपाक्षाः सततं प्रपात्यां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले मंप्राप्ते वहिर्गोमाकुलाश्रये ॥ २ ॥
 बयान्यगावः सततं तस्मिन्वापि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्तास्तथा गावो दृढेन लङ्कटेन च । तत्रैका तृषिता धेनुस्तंतसा च शृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तदा तत्ताडनात्सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सो मर्मव्यथायुक्तो मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैषा वैश्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूषणैर्युक्ता नानापशुभिरान्विता । सुखभोगधनैर्वान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजातुण्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् । यस्मात् पूर्णगर्भत्वे युवंभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं तद्दुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं दुःखं मुक्ता मोक्षयति चाण्डज ॥ ९ ॥
 रिष्टमन्दत्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्नेन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शनः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्भानं कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ १२ ॥
द्विमुवर्णमितां तद्वल्लेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १३ ॥
भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोषान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पार्श्वजः कश्चिद्दुर्जरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिपरो नित्यं दानादिविधिपूर्वकम् । स हि चक्रे विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तिः ॥ २ ॥
देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म मुदारुणम् । वैरिपुत्रः पुरा सुत पादाघातेन घातितः ॥ ३ ॥
कुर्वता च सुतीक्ष्णेन दिवा वै चौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुत्रदुःखान्भूता सापि ददौ ज्ञापि हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्याति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
विपाशानिकटे देशे वृषलमे स्थिते विधौ । श्यामांगो धूसरः क्षीणः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रप्रियगणान्वितः । मानभोगमुखैर्धनैः सुखी वै लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदाः मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
जातः पुत्रविहीनोऽसाविहजन्मनि भूतले । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लैर्दशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
तन्मात्रा संयुतं चैव शुभलक्षणलक्षितम् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १३ ॥
सूर्यभक्ताय शान्ताय तं दद्याद्दे कुटुंबिने । पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्धारहरात्मकम् ॥ १४ ॥
तथैव गाणनार्थं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्द्यात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
व्यष्टाभरं तथा भंजं वैदिकं सूर्यदैवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु शुभं प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
गायत्रीपञ्चसाहस्रं दुष्टपापविमोचनम् । कुर्याद्धोमं दशंशेन पञ्चाह्वाहणभोजनम् ॥ १७ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं षड्विंशान्दे प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥

पञ्चवेदमितान्दान्तमायुस्तस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीर्ध्वंश्च पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकांगः कदाचन ॥ १ ॥
कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सुवर्णाढ्यं मुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि पीड्यते । धर्मराल्येन रोगेण महादुःखप्रदेन हि ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लौहं विविना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वा पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छ्रमानना । प्राग्भवेण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विले गत्वा चालितं तप्तवालुकम् । पूरितं च नथा सर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता मुक्तातियमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शातद्रुके देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
प्राग्दानव्रतजात्पुण्याच्छृणु पापफलानि वै । सर्वे तद्वंशजाः सुत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चात्र तस्याश्च सर्वमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाहृद्वाज्जन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥

कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्रं घातयेत्पश्चिन्नन्दनम् । सगर्भा गर्भेऽपुष्ट्यर्थं जायते गोधिका सुत ॥ १ ॥
मोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लौहं हरति यान्यस्य नारी बुद्धिविर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी वर्धराख्ययुता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लौहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्धर्गराभिव्यातासुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याबधीत्सूत तीर्थजं विधिर्वर्जितम् । सा गोधिकात्र जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सवस्त्रं वेदविदुषे तद्दोषशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायस्योद्देशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११३ ॥

अरुण उवाच ।

क्षाध्वे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयीः । वित्रपः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यमुद्योपेतः किञ्चिद्वाचापारवान् सुधीः । दायादाच्छन्नपीडश्च मिथः ह्येकश्च तस्य वै ॥ २ ॥
तस्य नारीद्वयं चासीत्सञ्ज्ञातं चारुजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रो बभूव ह ॥ ३ ॥
कदाचिज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निभासकः । एकाऽपुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षत्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थलुब्धः प्रजातोयं ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
ग्रामे तस्य स्थितिं चक्रे ब्राह्मणः कोऽपि सत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
कालेन सृष्ट्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यथ ॥ ८ ॥
और्ध्वदैहिककर्मादि तया सम्यगनुष्ठितम् । क्षत्रियश्चिन्तयित्वाथ ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥

क्षत्रियो धर्मतः स्वामीत्येवं तेन हृतं धनम् । निराधाराः सुता जाताः पित्रभावेन दुःखिताः ॥
सर्वस्वहरणाद्वापि गताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥

काचिन्मातुर्गता पक्षे काचित्पिप्लवे तथा गता । उदयस्तद्वहे विप्र संजातस्तस्य कर्मणः ॥ ११ ॥

यो वै क्षत्रकुले पुत्रः स वै ब्राह्मण एव हि । एवं ब्रह्मसकं प्राप्तं युक्तं पुत्र मियस्तदा ॥ १२ ॥

पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतः सुतः ॥ १३ ॥

तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । लभेत सन्ततिं सौख्यं लोकानुग्रहकृद्द ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते हायने शुभवासरे । प्रारभेद्भक्तिमत्तश्च संवत्सरविधानवित् ॥ १६ ॥

प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मासमात्रकम् ॥ १७ ॥

कुंकुमागरुकपूरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥

भौमाप्यमारुतशिखिव्योमकैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तुर्भक्तिपरायणा ॥ १९ ॥

अर्चयन्ती हरिं पूर्ण वर्षावधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥

शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्भक्तिमत्तश्च ऋग्भिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥

विधिवद्भक्तिमाधाय ह्यर्चयेद्द्वैष्णवं वरम् । आज्यमागावसाने तु कपिलाज्याहुतिर्हविः ॥ २२ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अन्त्यसमिधस्तिष्ठो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २३ ॥

पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥

हिरण्यभूमिवाससि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालङ्कृतामपि ॥ २५ ॥

दक्षिणां प्रतिपद्याय च्छलकौटिल्यवर्जिताम् । प्राङ्नीयात्तं हविः शेषं सह पत्न्या हरि स्मरेत् ॥ २६ ॥

इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरुपा च भवेद्द्विगतकलिविवा ॥ २७ ॥

ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मानुसारतः । शुल्मार्शसान्तु वाधा च गुदान्तर्व्रणजातयः ॥ २८ ॥

वातरक्तोऽक्षिशिरसोनेत्रकर्णान्वितो व्रणः । स्तनोपगौरवं दद्वरन्ते वै पादवैकृतिः ॥ २९ ॥

जनश्रुतिं मानवा हि ब्रूयुर्वै वारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशाधिकसहस्रतमः ॥ १११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कङ्कुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥

सर्वैः सुखैः सदोपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृतं महत्पापं भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥

समीपे वसतश्चास्यां ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निहोतुर्वै वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥

तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहं गता । कृतैतदद्भुतं कर्म सुक्ता तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥

दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलम्नोपलक्षिते ॥ ५ ॥

सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसन्ततिनाशकृत् । दुःखैरनेकैर्युक्तात्र मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥

प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवासाच्च प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरजायुक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाच्छानं बध्नात्पतन्नि ॥ १ ॥
निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापापनोदनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
दद्याद्धेतुं सवत्सां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र वक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
तया तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विधायविधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखार्ता दन्तपाताख्यया रुजा ॥ १ ॥
विधिवद्देनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्यव्रतादेकात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत बाहुजो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
स कदाचिन्महामाग पापाचाररतो ह्यभूत् । स्वज्ञात्या वै धृतो गर्भः कामलोभेन तेन वै ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तस्यास्तु नाभूद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
एवं वदुति काले गतः स यमशासनम् । भुक्ता पापजदुःखानि पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये कलाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्नातिदीर्घः पृथुः सुवीः । आदिमागे घनी रोगी मध्यमे त्वतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिर्दं तथा पापाल्लोभी पापरतः कचित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः श्रुतः ॥ ८ ॥
स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पृष्ठभावागः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्ष्मणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलह्यमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धार्धमिता वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य वेदविद्वेषे दद्याद्रोगापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापैः सप्तमितैर्दं यो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिस्तु जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाल्लोमात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥

न जीवते । सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेन्दके ।

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महामाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयहिरण्यस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बह्वरः जावास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्तद्दानवशात्पूर्वाद्वा सा पादजामवत् ॥ ३ ॥
जीवधातात्तथा पूर्वात्पापात्त्रैव जन्मनि । जाता सन्ततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहं विचरदंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोदगाः । शक्त्या प्रयुज्य विप्रेन्द्रांस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२२ ॥

अरुण उवाच ।

तुर्यामवस्थां संप्राप्य पुत्रशोकाकुलो नरः । जायते केन पापेन कथ्यतां दिवसेश्वर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोदितम् । बभूव यामुने देशे क्षत्रियो घनवान् सुखी ॥ २ ॥
राजमन्त्री महाप्राज्ञो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । बुद्धिमावीतिमान्वाग्मी शूरो धीरो महायशः ॥ ३ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मियंवदः । बहुग्रामाधिपो दक्षो श्रुत्यवाहनसंयुतः ॥ ४ ॥
दत्तानि तेन दानानि संवत्सरमितं खग । स्वाश्रमं पुनरागत्य धर्मवेत्तापि बाहुजः ॥ ५ ॥
कृतवान्दारुणं कर्म भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्वस्वामिववसंज्ञं तु पापमुग्रं खगेश्वर ॥ ६ ॥
तस्य स्वामी महाराजः कनिष्ठाया वशं गतः । ज्येष्ठां सुतद्वययुतां त्यक्तवान् विनतात्मज ॥ ७ ॥
राज्याधिकारिणमपि कनिष्ठावशगो नृपः । कनिष्ठायाः सुतायाभूद्राज्यदाने समुत्सुकः ॥ ८ ॥
ततो मंत्रिवरो राज्ञो ज्येष्ठपुत्रयुगेन वै । मिलित्वा कैश्चिद्वैश्व तयोर्मातृसहोदरैः ॥ ९ ॥
विपादिकमपञ्चेन जवान् च महीपतिम् । तज्ज्येष्ठाय ददौ राज्यं राजपुत्राय वै खग ॥ १० ॥
ततो बहुतिथे काले कनिष्ठस्य सहायदः । ववाय तस्य राज्ञोऽपि समुद्युक्तः स बाहुजः ॥ ११ ॥
तज्ज्ञात्वा नृपतिर्वैरं कृतवाञ्छाशूलं तदा । शस्त्रेण चात्मघातं हि कृतवान्कश्यपात्मज ॥ १२ ॥
यमलोकं समासाद्य मुक्ता पाप भल ततः । पुण्यात्स्वर्गफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ १३ ॥
हिमालये पुण्यदेशे भागीरथ्यास्तटे शुभे । जातो द्विजवरो धीमानुब्रह्मः स्थूलो महायशः ॥ १४ ॥
स तु मध्यमरूपाद्व्यो रक्तगौरौ विचक्षणः । स्वधर्मनिरतो दक्षो देवद्विजपरायणः ॥ १५ ॥
राजमान्यः प्रतापी च श्रुत्यवाहनसंयुतः । बहुग्रामाधिपः सर्वशास्त्रविच्छिन्नभक्तिमान् ॥ १६ ॥
परोपकारनिरतः सन्धिविग्रहसंयुतः । सर्वविद्यामुवेत्ता च नीतिविद्यापि चाण्डज ॥ १७ ॥

देशेदेशेतिविख्यातो भोक्ता सर्वजनप्रियः । स्मेरवक्रः सुभाषी च सत्पौत्रेण समन्वितः ॥ १८ ॥
 वेदान्तविद्योगवेत्ता सर्वदा कौतुकप्रियः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ १९ ॥
 वास्ये पित्रोः सुखैर्हीनः कैशोरे युवभावके । सहोदरसुखैर्हीनो जायासुखविर्वर्जितः ॥ २० ॥
 बार्धके पुत्रहीनश्च मनोदुःखसमन्वितः । गतागतघनैर्धुक्तः सर्वसंगविर्वर्जितः ॥ २१ ॥
 ग्रामभवे राजघाते च सहायौ यौ नृपात्मजौ । जातौ तावत्र जनुषि पितरौ निधनं गतौ ॥ २२ ॥
 यामवस्थां तु संप्राप्तावभूतान्तौ सहायकौ । तामवस्थामिह प्राप्य पुत्रौ निर्वशतां गतौ ॥ २३ ॥
 वातरोगान्वितो गेहे सर्वदा कलहाकुलः । श्रद्धावानपि सर्वत्र स्वीयश्रद्धाविर्वर्जितः ॥ २४ ॥
 प्राधान्यघातजात्पापात्सन्तानसुखविर्वर्जितः । जन्मलभात्सुतस्थाने क्रूरग्रहसमन्विते ॥ २५ ॥
 सप्तमे भवने क्रूरदृष्टिर्मृगगते विधौ । लभे त्वेतादृशे चैव जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ २६ ॥
 श्लेष्मलः सर्वदा वातपीडायुक्तस्त्रिकांघ्रिषु । कदाचित्कर्णपीडायुक् कदाचिन्नेत्ररोगयुक् ॥ २७ ॥
 कदाचिज्ज्वरवाश्चैव तथाऽप्राप्तमनोरथः । राजलोकप्रियोऽपीह राजमीतिषु शङ्कितः ॥ २८ ॥
 विचिकित्सापरो जायासंगमध्वप्रसन्नधीः । दयावानपि लोकेषु कायत्रिगुणसंयुतः ॥ २९ ॥
 हृत्पूर्वं वामभागोऽपि लशुनं दृश्यते जनैः । प्रागात्मघातजं चिह्नं स्फुटं हि विनशात्मज ॥ ३० ॥
 यो राजा निहतोऽनेन ग्रामभवे कश्यपात्मज । तद्गार्यात्पुत्र जनुषि पुत्र्यो जाताः सुदुःखदाः ॥ ३१ ॥
 लक्ष्मणैरभिराढस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलत्रयेण कर्जव्यो बाहुजस्तु हिरण्यः ॥ ३२ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवो विधिविदे सुत । तद्वत्कुर्यान्महाभाग लक्ष्मीनारायणं शुभम् ॥ ३३ ॥
 दद्याद्वैदविदे सूत दरिद्राय कुटुम्बिने । स्वात्मघातजपापाच्च मुच्यते नात्र संशयः ॥ ३४ ॥
 गायत्री दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा । अष्टोत्तरं महामंत्रं जपेद्रविसहस्रकम् ॥ ३५ ॥
 होमयेत्तद्दशदिशं शक्त्या विप्रान्श्च भोजयेत् । पार्थिवानां शिवानां च नियुक्तप्रमाणतः ॥ ३६ ॥
 पूजयेद्विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । य एवं कुरुते सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ३७ ॥
 न तस्य दुष्कृतं किञ्चिन्नावयो व्याघयो न च । अशीतिमितवर्षे तु रिष्टं तस्य न जायते ॥ ३८ ॥
 गजनागमेतावन्दांतं जीवनं तस्य निश्चितम् । पुत्रप्राप्तिर्मवेत्तस्य सर्वजीवदयावतः ॥ ३९ ॥
 बार्धकेऽपि महामाग जीवत्पुत्रो हि जायते । सन्नति समवाप्नोति यद्वत्त्वा न निवर्तते ॥ ४० ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । सप्तजन्मसु दुःखी स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत जन्मभात्तद्विलोकयेत् ॥ ४२ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्योक्तसंवादे कर्मविपाकेऽव्याख्योक्तिस्त्युत्तरशतधाविक्रसहस्रतमः ॥ ११२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गृहदाग्रज ! । स स्नातो मृगगे भानौ धूर्तो धर्मक्रियोऽजितः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षत्रियस्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुराणव । तत्रैका बत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । पापपुण्यफलान्वेवं मुक्ता ह्यधमकर्मकृत् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतपौजनसंभिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्या चिरप्रचारी च पैतृकस्वल्पवितभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुसूत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वपापादथ फलं शृणु ॥ ८ ॥

गोबालवत्सकववाञ्जीविघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधादीनि पापान्यर्भकहानि हि । गोरशिगे शनौ सोमात्पृष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वे या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सा च सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिघ्नीनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णोमिता कार्या सुरमी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
तदर्द्धार्द्धा च शक्त्या वै विधिज्ञाय प्रदापयेत् । मंत्रमेतं समुच्चार्य पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“स्वज्ञातिजेतिचपले यन्मया पापमर्जितम् । यद्गर्भघातनं घोरं ज्ञानाज्ञानाच्च यत्कृतम् ॥ १५ ॥
त्वन्नाशनं च सुरमे तस्मात्त्वं नु हिरण्मयीम् । ददेऽहमत्र विप्राय तत्पापान्मां प्रमुच्यतु” ॥ १६ ॥
सुवर्णैकमितं कुर्याद्ब्रह्माणं च हिरण्मयम् । स्त्रीपतिं पूज्य गन्धाद्यैर्दद्यात्पापानुत्तये ॥ १७ ॥
तदर्धमितकं केतुं सौवर्णं च प्रदापयेत् । गायत्र्यष्टसहस्राणि सहस्रं त्र्यम्बकामिधम् ॥ १८ ॥
अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेन्मंत्रान्प्रयत्नतः । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
विप्रांश्च भोजयेत्पश्चात्स्वयं सुक्षीत वाग्यतः । होमति कपिलां दद्यात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् । स मुच्यते गर्भपाताद्दद्यामिचाराच्च संशयः ॥ २१ ॥
अनेन विधिना सूत यः कुर्यात्पापशोधनम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २२ ॥
नैवं विधानं यः कुर्याद्लोमान्मोहादिशेषतः । पञ्चवेदान्दपर्यन्तं न च धुत्रसुखं लभेत् ॥ २३ ॥
पञ्चवेदमिते बर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुश्चतुःसप्ततिवर्षकम् ॥ २४ ॥
नाधयो व्याधयस्तस्य नान्यरिष्टमयं भवेत् । जन्मत्रयमपुत्रः स्यात्प्रायश्चित्तेऽकृते धुना ॥ २५ ॥
पुत्रपौत्रविबुद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । जननं युग्मगे जीवे निधनं कर्कटे स्थिते ॥ २६ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । अन्यदन्तर्गतं सूत जन्मशास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे मोहात्सुरां पिवेत् । प्रदरेणैव रोगेण जन्मन्यत्र प्रपीडिता ॥ १ ॥
काशीवासान्महाभाग तद्देशमरणात्तथा । प्रदरात्सा विमुच्येत पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीन्मुखजः काश्चिद्वेदशास्त्रसमन्वितः । देशे गुर्जरके सूत राजपूज्यो दृढव्रतः ॥ १ ॥
स्त्रीपुत्रधनसंपन्नः शिवभक्तिपरायणः । कृतवान्सोऽपि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽल्पशक्तितः ॥ २ ॥
गोशय्याभूमिभक्ष्याणि विविधानि पर्वसु । अध्यापितस्तथा विप्रास्तेन सर्वे विजानता ॥ ३ ॥
तिलधेनोस्तथा लोमात्कृतो ह्युग्रप्रतिग्रहः । न कृतं शोचनं मोहात्पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ४ ॥
स युक्तः पुण्यपापाभ्यां प्राप्तो धर्मपुरं प्रति । मुक्त्वा शुभाशुभौल्लोकान्विद्यादानप्रभावतः ॥ ५ ॥
शतद्रुकासरस्वत्योर्मध्ये जातो द्विजोऽधुना । स रक्तगौरो मतिमान्विद्याभ्यासरतः क्षमी ॥ ६ ॥

स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तः पितृभ्रातृसुखान्वितः । नातिदीर्घोऽतिलोभादथो बहुमित्रः प्रियंवदः ॥ ७ ॥
 लामालामे समश्चात्र भृत्यवाहनभोगभाक् । कासरोगयुतश्चात्र तिलधेनोः पुराग्रहात् ॥ ८ ॥
 चिह्नमत्र जनुर्लगाच्चन्द्रः पापान्वितो रिपौ । गुरुः सप्तमभावस्थः प्रष्टुरत्रैव जन्मानि ॥ ९ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादयस्य वक्ष्येऽहं पापशोधनम् । धेनुं हिरण्मयीं कृत्वा पलपञ्चमितां शुभाम् ॥ १० ॥
 द्रोणपञ्चमितैर्युक्तां गन्धपुष्पाद्यलंकृताम् । दद्याद्विप्राय विदुषे कासरोगप्रशान्तये ॥ ११ ॥
 ब्रह्मविष्णुशिवाकार्कानामैकैकपलसंयुताम् । कृत्वा मूर्तानां प्रतिमां पत्रे लेख्यां प्रयत्नतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं विधिज्ञाय निवेदयेत् । चतुर्विंशतिसहस्राणि गायत्रीं च जपेद्बुधः ॥ १३ ॥
 होमयेच्च तिलैस्तद्वच्चक्ष्या विप्रैश्च भोजयेत् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥
 कासश्वासान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । नाधयो व्याधयस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १५ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वान्मन्त्रान्मायुरत्र प्रकीर्तितम् । प्रायश्चित्ते कृते सूत सप्तविंशतिनेऽङ्गके ॥ १६ ॥
 रिष्टं च दारुणं प्रोक्तं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मविश्वयुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुरुदेशे द्विजः कश्चिन्मृगं घातितवान्पुरा । तस्मान्मृगवधादत्र पाददुःखप्रपीडितः ॥ १ ॥
 चिह्नमत्र मृगोद्धेस्ति रिष्टेशः पादमे रियतः ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

श्रुतमत्राद्भुतं देव पापपुण्यफलं त्विदम् । प्रमुच्यते पूर्वपापाद्यथा तद्वद् शोधनम् ॥ ३ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तं परं त्विह । एकादशसहस्रं तु पार्थिवानां तु पूजयेत् ॥ ४ ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्विविधैस्तथा । शतमेकादशमितं स्तोत्रं हिरण्यगर्भजम् ॥ ५ ॥
 पठेद्भक्त्या च मत्प्रोक्तं पूर्वपापप्रणाशनम् । ततः पलैर्वेदमितैर्दद्यात् हिरण्मयीं शुभा ॥ ६ ॥
 सर्गां ब्राह्मणीं सूत तद्वर्द्धाईमथापि वा । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौर्वर्णं स्वर्णसंभवम् ॥ ७ ॥
 संपूज्य विधिना मंत्रैः पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । हिरण्मयं मृगं कृत्वा पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ ८ ॥
 पलैर्वेदमितैः सूत गन्धपुष्पैः प्रपूजयेत् । मंत्रमेतं समुच्चार्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ज्ञानाज्ञानयुतं पापमर्जितं मृगघातनात् । तत्पापनाशनायैव ददेऽहं स्वर्णजं मृगम्” ॥ १० ॥
 राजतं च तथा दद्यात्पवनं पादरोगनुत् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जन्मन्मन्त्र पतत्रिण । पादरोगोपशमनं जायते पापशोधनात् ॥ १२ ॥
 नैवं कुर्याच्च यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । न भवन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥ १३ ॥
 न च रोगोपशमनं जायतेऽत्र भवेण्डज । पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पञ्चसप्ततिम् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविश्वयुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैलासात्पतितः कश्चिद्बुद्धभक्तिपराङ्मुखः । शापार्जदिगणाद्भुष्टो भविष्यति महीतले ॥ १ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नैन्दिकेश्वरः । व्यापि स्वल्पतरे काले शापमुक्तिं ददौ प्रभुः ॥ २ ॥

तस्य शापान्महाभाग जन्मन्यत्र जनिः स्वयम् । महाभूमिसुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 पुष्करात्माकपरे देशे शुके स्वेच्छे सुभावगे । मालव्ययोगे त्रिख्याते सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ४ ॥
 गौरो यशस्वी मतिमान्नानारत्नचयैर्युतः । गजयूयैः समाक्रान्तो बहुभूपालसेवनः ॥ ५ ॥
 नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगमुतैस्तथा । सकलैश्वर्यवित्ताढ्यः स्वेच्छाद्रव्यान्वितस्तथा ॥ ६ ॥
 दानानि शक्तितो दत्ते धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायाच्च न तु पूर्णमथोरथः ॥ ७ ॥
 बहुभृत्यैः समायुक्तो यावज्जीवमुखान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शश्वच्च बन्धनात् ॥ ८ ॥
 दृढकर्मकृतात्पापाद्बुद्धपूजनमङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महामाग नात्र जन्मनि विद्यते ॥ ९ ॥
 चिह्नमङ्गात्तथा सूतेर्भौमो नीचोष्टमस्थितः । सूर्यसंगताच्छुक्रात्संगान्मालव्यसङ्गात् ॥ १० ॥

नायुर्दायमवाप्नोति रिथान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ ११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२८ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवेदेवेश श्रुतमेतन्महाद्वुतम् । सहानुगामिन्या नार्यां गर्ति मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं प्रतीक्ष्य भर्तारं या विशेषं हुताशनम् । तेन सार्द्धं महापुण्या ज्ञेयात्र सहगामिनी ॥ २ ॥
 श्रुत्वा मृतं पतिं यात्र विदेशस्थं पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेषश्रौ सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
 धर्मात्पातिव्रतात्पूर्वं भवेत्सोऽक्षगतिर्द्वयोः । अथैका सा महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेष्वज ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भक्तिपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
 दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्नौ विधिना मृतं कृत्वा पूजां हरेर्भृशम् ॥ ६ ॥
 सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यज्ञत्वा न निवर्त्तते ॥ ७ ॥
 तल्लुत्तातलवातेन भूर्च्छित्तोऽभूद्यमाधिपः । तत्कालेऽपृच्छि धीरेण नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
 धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥
 तमुवाच मुनिश्रेष्ठं या गताद्य शुमानना । सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥
 भोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
 सा गमिष्यति चेत्तत्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

काश्यां मृत्युस्तयोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 सुघोराद्ब्रह्महत्याख्यपापान्नास्त्यपरं त्वधम् । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३० ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निगुरुवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपित्ताभ्यां किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । पुत्रहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिन्नाम् । यद्वाञ्छितप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैः स्वेदनैरुग्रमलेपैर्दुष्टमक्षयैः । संवाहनेस्तथा वातैरन्यैर्वा वस्तिर्कर्मोभेः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तितम् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अनया ईर्ष्या चैव सन्ततेर्नाशनाय च । औषदैश्छेदनावैस्तु तस्यार्थे कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विधिना चैव तद्रदम् । तथा वै ऋतुभावाच्च परिपीतं तदौषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्मन्त्रे मानद । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यभवन्नित्यमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्वर्मपातनम् ॥ ११ ॥
 तथा चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भदोषकृतम् । अन्यस्या अपि गर्भस्तु निभृतं नाशितस्तथा ॥ १२ ॥
 ऋत्वभावो दुष्टबुद्ध्या कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा क्तस विविधं पुष्पवन्धनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिश्चित् स्रवति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव गात्राणि सूचीभिरिव नित्यशः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुरा जाताः स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्तथेह चान्या हि सर्वा जाता हि दुःसहाः ॥ १५ ॥
 तदौषपरिहारार्थं प्रायोश्चित्तं समाचरेत् । सपत्नीगर्भघातस्य निष्कृतिं प्राक्समाचरेत् ॥ १६ ॥
 रजतस्य पलाम्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् । निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने ॥ १७ ॥

मन्त्रः ।

“गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि । यदद्य बन्ध्यकृतप्राप्तं तस्मान्मोच्येह जन्मनि” ॥ १८ ॥
 यस्मात्प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता । दीनानायविरोधश्च तेनेयमसुता त्विह ॥ १९ ॥
 अनुमन्त्री प्रयोक्त्री च पितृमातृमुखीञ्जिता । बन्धुमन्ततिदुःखादद्या मर्यादाद्यनवस्थितिः ॥ २० ॥
 शोकः स्याददुरे बाधा तद्वस्त्रिहादिविक्रिया । अन्तरा स्यन्दमानोपि गर्भः सञ्जोपलभ्यते ॥ २१ ॥
 अथान्यागर्भपातस्य सञ्चितस्येह निष्कृतिः । विस्तरात्तां प्रकुर्वीत येन सर्वाद्यसंशयः ॥ २२ ॥
 तावदेव पतेद्गर्भो नान्यथात्वस्य संभवः । सुशुभे भूप्रदेशे तु पुगणोक्तविधानतः ॥ २३ ॥
 संप्रणाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौष्ठपद्यां तुगीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥ २४ ॥
 यत्नेन गर्भिकारुषं हि उपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजां सतीम् ॥ २५ ॥
 केतकैर्मसंयुक्तैश्चपकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णीं राजतीं ताम्र्णीं सूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २६ ॥
 हारनूपुरकोटीरकुण्डलाभरणादिकैः । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २७ ॥
 उपतिष्ठेत् विधिवद्भवानीप्रियवल्लभम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २८ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्वीतनृत्तादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैर्बुधैर्दद्यान्मंत्रपुरःसरम् ॥ २९ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमंजनं मूर्ध्निनिक्षिपेत् । नमस्तेस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमिये ॥ ३० ॥
 गृहाणार्धमिमं देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः । पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते ॥ ३१ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रमाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती ॥ ३२ ॥
 देवमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश क्षियः । नानाविधैर्भक्ष्यमोज्यैर्ब्राह्मणानथ पोडश ॥ ३३ ॥
 प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधाभ्यसमान्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ ३४ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् ॥ ३५ ॥

सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३७ ॥

मन्त्रः

“अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणां वशं गता ॥

यदत्र बन्धयताहेतुस्तस्मान्मोचय मास्रिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुमगाः सति” ॥ ३८ ॥

इमं मंत्रं समुच्चार्य दत्त्वा विप्रं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३९ ॥

लभते पुत्रपौत्राद्यान्स्वयं तैः सह मोदते । सपत्नीगर्भघातस्य प्रायश्चित्तेऽप्ययं विधिः ॥ ४० ॥

शुभार्थिन्या प्रकर्तव्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोमतः ॥ १ ॥

सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापकर्मणो घोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥

तिर्यक्त्वं च तथा सूत विभुज्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्माकसोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥

क्षयरोगयुतः सूत कृशो दुःखानुरो भृशम् । लभे कुम्भामिधे सूत मौमवन्दयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं पष्ठमिधे वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥

तदा ते तु मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन चायुषो भङ्गो दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥

ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणं लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥

पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अयो यमाज्ञया भुक्ता नाना नरकयातनः ॥ ३ ॥

पुण्यशेषादयोऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधरः । देशेऽयोध्याभिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥

युवभावे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽनुना । कार्यास्तत्र त्रिवेदानां मूर्तयस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥

ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥

यथा वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥

ब्राह्मणान्मोजयेच्छतया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापपनुत्तये ॥ ९ ॥

एवं कृते महाभाग क्षयरुतस्यात्र शम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहादिष्टं विशन्मिसेऽन्दके ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामथात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥

न तस्याः पापशमनं अयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृधात्री च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचस्मात्पुण्यात्प्रमुच्यत ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापकृद्ब्रह्मघातनम् । यज्ञानादन्यजनुषि क्षयरूपीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापात्कृताद्धोरात्सा हि सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकारस्येऽर्कं स्नानात्स्वत्रैव जन्मनि । काश्या वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यूक्तः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वे आतृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तस्य हि ॥ १ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक्सूत काचिद्भिजधवानना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यघातयत्पूर्वमेवे मोहाच्च कुक्कुटम् । वक्रनासत्वमाप्नोति साऽत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पावित्राय प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदेऽण्डज । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विप्रोत्सङ्गगतश्चापि प्रयागे गरुडाग्रज । स ज्ञातो मृगगे मानौ धूर्तकर्मा क्रियोद्भिमतः ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य मिश्रकस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरानघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन स प्राप्तः करालं यमशासनम् । फलानि पापपुण्यानां बुभुजे दृष्टवीश्च सः ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्धर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैतृकस्वल्पवित्पाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वपापादथ फलं शृणु ॥ ८ ॥
गोवालदासघाताच्च जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधादीर्न नाशयन्तीह बालकान् । गोराशिगे शनौ सोमात्वष्टे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वे या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सा च सा पुनः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरमी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदर्द्धमितिका वापि द्वयोर्विंशतानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रेदेया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥

माषैर्वद्विभितैर्दयस्तथा पशुपतिः सुत । मासाभ्यां च तथा वद्विर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मंत्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्ररयाग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्विंशं वा दशवृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वे काचिद्विजधवानना । पतिमिया शीलयुता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरभावात्तया साधोर्गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणश्च सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सर्वे प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरात्पुण्यात्प्राप्य शुभाशुभम् ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुता । क्षत्रियस्य च वर्माढ्या पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेणैवात्र नश्यति । सहायस्तपतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तयात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकल्मषः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यावधीन्नारी पूर्वपापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥
 तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापाद्विमुच्येत सात्र वै विनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बकघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लंबकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुषि धातयेद्भरुडाग्रज । बकं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सुत श्वेताम्र पथस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो धार्मिको वित्तसंयुतः । उदरे वातनारोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृदयथाः ॥ १ ॥
 मोहाद्याः स्तल्पवीर्यवं पाण्डुरोगोदरामयः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्यादग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 शरीरे जायते बह्वैरुपघातो ज्ञाणवलिः । पौत्राणां मातुलानां च स्वस्वादेर्विधवाव्यथा ॥ ३ ॥
 दायदाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्वयाभिलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे त्विमानि हि ॥ ४ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा कदाचित्क्रोधवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणी सन्तोषमियकारिणी ॥ ५ ॥
 मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मासा अतीता हि गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
 अज्ञानतिमिरान्धत्वात्स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अज्ञानतो कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् ॥ ९ ॥
 सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्द्वीपिनं सा वै जघान क्रूरसाहसा ॥ १० ॥
 तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जाद्युनपूर्वकाः । पलालकीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
 तस्माद् बालुकागन्धुतममस्मक्यादिषु । आविक्षिप्तास्तया चाशौ पापाकुलितचेतसा ॥ १२ ॥
 बालगर्भाशयान्बालानविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् । तांस्त्यक्त्वा निजने तेषां मातृभिर्बालघातेनी ॥ १३ ॥
 मायाबन्धनमात्रत्वाद्बालगर्भाश्रितास्तदा । तैस्ताः क्षिप्त्वा समिद्धेऽग्नौ मस्मसादकरोत्क्षणात् ॥ १४ ॥
 विनिवेद्मन्ति प्रमादाद्येर्बालादीन्यापचेतसः । संतस्यभावस्तेषां वै नानादुःखौघ एव च ॥ १५ ॥
 आनारय्याग्निं जनैस्ते वै प्रक्षिप्यन्ते गतायुवः । तथाविधेषु जीविषु मृतेष्वपि च तदज्ञात् ॥ १६ ॥
 मृताश्च शिशवस्तेऽपि तदात्मदोषचिह्निताः । अनले उवालिता ये वै बहवो लघुबालकाः ॥ १७ ॥
 गर्भयुक्ता मृता ये वै मातृयुक्तास्तथैव च । लभन्ते सद्गतिं नैव मृतास्ते दग्धजंतवः ॥ १८ ॥
 तेन कर्मविपाकेनस्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा वाया प्राप्यते, जनुरन्तरे ॥ १९ ॥
 जन्तवो गर्भगा ये के स्वकुतात्कर्मबन्धनात् । उभयोः कर्मणां हेतूँल्लभन्ते नात्र संशयः ॥ २० ॥
 तृतीयं जन्म चैतद्धि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा न यस्माद्धि पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुद्धिरे समनुभासे प्रहेऽहनि शुभोदये । प्रायश्चमवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ २३ ॥
 तत्रोपजीविकं तीर्थं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानतिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वे च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
 शुद्धतोयमृतं ताक्षपात्रं दशपलोनितम् । स्थापयेद्भ्राजतं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं हि प्रजापतिम् । को साक्षको दक्षो वामे चाथ कर्मलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्दन्वपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं हि वेदविद्भासं पूजयेद्विधैर्धनैः ॥ २९ ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं शुचिम् । सदक्षिणं विवायाथ गोवासीभिः प्रपूजयेत् ॥ ३० ॥

“मया जन्मान्तरे यच्च कृतं कर्मातिदारुणम् । लंघितास्त्रीजनाचारा अजानंत्या दयादिकम् ॥ ३१ ॥
तत्पापं नाशयस्वाद्य दैवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
सपत्नीकस्य सौवर्णेर्निर्मितां मूर्तिमर्चिताम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मंत्रं तिष्ठन्ती विहितांजलिः । यन्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया ॥ ३४ ॥
कृतं संप्राप्तमशुभं स्वार्मिस्तच्छिन्वि साम्प्रतम् । दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ३५
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कुर्वैर्हीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पूर्वे धातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोक्तं गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यमक्षको यस्तु भवेत्प्राङ्मानवोण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगास्तु दुष्टास्तु न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्था हि रुक्मव्रत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्यदिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्द्विधिवर्जितम् । सिद्धान्नं ना पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुश्च तान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणाशनम् । तथा कृशोदरत्वं च क्षिप्रं नश्यति काश्यपे ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजमार्घया । दुष्टस्पर्शेन सततं साऽत्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतास्तु स्वात्समात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्याया तस्यास्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वमेवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभायौ नर्मदातीरे^१, धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अयोपापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमासां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाया अनृतौ च विशेषतः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वमागतः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेऽर्के मुखे राहौ जीवे कर्कशेऽल्लिगे भृगौ । सरक्तगौरो मतिमान्बन्धुस्त्रीमुखसंपुतः ॥ ६ ॥
 लघुघृष्टणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोक इति पौराणिका विदुः । योपासहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चोति लक्षणेर्लक्षयेत्सर्वम् ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वपापप्रणाशिनीम् । कुर्यात्पलैर्वेदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्थाधर्मितं देयं त्रिषु विच्चादिर्म पठन् ॥ ११ ॥

मंत्रः ।

त्यक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् ॥

तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम् । मापसप्तमितां लक्ष्मीं शुभाऽऽलेख्यां हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 ददेऽहं विप्रमुखयाय वेदशास्त्रविदे मुदा । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वा न शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं तदा ॥ १४ ॥
 सपुमात्पाप्नुयात्पुत्रान् रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १५ ॥
 अन्यजन्मादितो ज्ञेयं विस्तिरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्विपञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे रामहृदे जाता पादजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विषा जाता प्राग्विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 तन्न दत्तं पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्खेन क्षुधितस्तु पतत्रिणा ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं तेन ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमापन्ना भुक्तातिप्रमत्तासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनात्र युवमावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तथाद्धेन कार्यां स्वर्णमयीं शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भुक्त्वास्तु यः । रात्र्यन्धो जायते सूत जन्मन्यत्र स मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाऽशक्त्या गोघ्नं प्राशयेत्तथा । भुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्ध्यत्वात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्वा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्वरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मानि सुव्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी यो राज्यन्धो जायते त्विह । तत्पापस्य विशुद्धचर्यं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुजारी प्राग्भवे विनतात्मज । राज्यन्धरोगमुक्ता सा ह्यत्र जन्मानि जायते ॥ १ ॥
 द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तया । मुच्यते पूर्वापापान् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात् सात्र ऽजगरा जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रताद्यत्नात्कृतात्पश्चात्पर्वतनैः । मुच्यते पूर्वापापत्सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपष्ठुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविघ्नकारी च यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 विधिना लक्षहोमे तु कृते वै गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । परान्नेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
 अजीर्णैव रोगेण बाध्यते पीडिता धृशम् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यं नित्यसदाचारः साधुसेवासुसंयतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मानि । किलासौ ददृक्कण्डूश्च नेत्रतोदं विषूचिकाम् ॥ २ ॥
 उर्ज्ज्विज्ज्वरं प्रपद्येत पूर्वकर्मविपाकतः । तस्य मार्गाः सुतन्वन्त्री स्त्रीवर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥

वातव्यया तदुदरे भूर्ध्नि पीडा च जायते । मृतवत्ता कथं जाता मृतपुत्री तथा पुनः ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वे वैश्या समुत्पन्ना म्रिया शूद्रावतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
शूद्राज्जाता च संबन्धं बहुकालं रता भृशम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालं वशं गता ॥ ७ ॥
उभयोः कर्मणोर्हृतोर्धनहर्त्री यतस्ततः । तत्पत्या कर्मकृद्योसौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्भूतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ९ ॥
तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुर्गतेतौ । द्वित्रिवर्षैस्तथा मासैः पञ्चत्वं जग्मतुः किल ॥ १० ॥
धनलोभवशात्तौ वै दृष्टचित्तेन दुर्मदौ । अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमसादनम् ॥ ११ ॥
तद्देहदण्डः संजातो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितो भृशम् ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुषतां यातौ व्रतदानप्रभावतः । पूर्वकर्मविपाकेन मृतपुत्रौ बभूवतुः ॥ १३ ॥
द्वित्र्यादिमासजा बाला मृता द्वित्र्यादिहायनाः । तस्यामवन्मृताः पुत्रा जाताजातास्तथैव च १४
अयंजीवेदयं जीवेदित्याशागतचेतसोः । जाताजाता विनश्यन्ति तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
नैकोऽपि जीवति प्रायोऽचिरादेव विनश्यति । सगुणाश्च सुशीलाश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥
पूर्वकर्म विपाकेन सर्वे मरणमागताः ॥ १६ ॥

नश्यत्सु जातमात्रेषु जानन्नान् सुतेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्वाविग्रस्तो व्यसनमागयम् ॥ १७ ॥
नापि सौख्यं भवेत्तस्य नानाशक्तितेतसः । अमवञ्चेतसो दाहः परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्यपि कीर्तये । स्वोदरे भ्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
मृतवत्तोद्भवं चिह्नं पूर्ववत् प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
दौर्मनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगणमाहात्म्याद्बुध्यन्ते दुःखराशयः ॥ २१ ॥
भ्रियते जातमात्रो वै पुत्रोऽकृतविनिष्कृतेः एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्निह कर्मनिपुदनी । कथयतां दिवसेशन नारीणां हितकाम्यया २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्थं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विविद्विधिमाचरेत् । मूर्तिं बालस्य निर्माय सौवर्णीमथराजतीम् ॥
पठिन्नः शान्तियुक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥ २५ ॥

सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतरक्षां प्रतिष्ठिताम् । स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
मुदिष्टे मृग्युमे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपधापयेत्तीर्थं कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानतिलैर्युक्तं कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिं जाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय कुलजान्बिभान् विदुषो वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥
उपाजितः पुरा द्रोहो मया वै परसूनुषु । भूमिद्रविणोहमादिह्रिपत्या तद्धिनश्यतु ॥ ३२ ॥
गां सौवर्णीं ददाना तु विप्रायेदं हृषीत सा । मया जन्मांतरेदृष्टवशादाचरितं तु यत् ॥ ३३ ॥

तस्मान्मुच्येयं वै पापाच्छीघ्रं गोदानतोऽधुना । इति तां त्रिष्वरिकम्य परिचर्या विधाय च ॥ ३४ ॥
 अग्रे नयेति मंत्रेण विसृजेत्तदुदीरयेत् । चेत्तुं दद्यात्सक्तसां च सहिरण्यां यथाविधि ॥ ३५ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुकान् । इहैव लभते साध्वी सौख्यं पुत्रसमुद्भवम् ॥ ३६ ॥
 व्याधयः प्रशमं यान्ति सद्यो वै कृतनिष्कृतेः ॥ ३७ ॥

विकारो विविधस्तस्य संपद्येताथ संक्षयम् । पित्तजो वातजो वाऽन्या कासगुल्मादित्वग्वथा ॥ ३८ ॥
 मृतापत्यार्तिजापीडोदरव्याधिपरसंशयः । न निष्कृतिः कृता येन नरेण विभवे सति ॥ ३९ ॥
 तथा तथात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुहृदुहः । पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडयाऽनिशम् ॥ १ ॥
 धनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःषष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनीदेशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
 पुत्राभिलाषिणी पूर्वं ह्यमजघवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
 नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुरानघ । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
 अत्र जन्मनि सा लक्ष्म्या रुद्रपूजनजाह्वतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
 अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्यापान्मोक्षयते विनतासुत ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयैवसत्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजार्तो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
 चोरेण निहृतं द्रव्यं यतिस्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता वै तत्फलानि हि । जातो गङ्गाश्रये क्षत्रः पर्वतेः पूजनाद्धरोः ॥ ३ ॥
 बहुद्रव्यान्वितो जातः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगात्तत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
 देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी बभूव ह । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
 कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं सप्तशुद्धां पलात्मिकाम् । सर्वनां सागरोपेतां सप्तदीपां वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
 गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय वीमते । पाण्डुरोगाद्विमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्याप काश्यपे । सात्र जन्मनि रोगेण चर्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥

धेनूनां दशकं दद्यादशतौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्वोपात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदंगे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्चासाबुद्धाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
द्रव्याल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
चचार विपिने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविवलाहदात् ॥ ३ ॥
नानामरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सा लुण्ठितात्र त्रसिता तेन पापधियाण्डज ॥ ४ ॥
सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुलाभवत् । तदमोहौ च्युतौ पुत्रौ पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
ततो धर्मपुरं प्राप्ताः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापात्पाप फलं तथा ॥ ६ ॥
परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
गौरः सुरुपः क्षीणांगो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभरिन्वितः ॥ ८ ॥
जन्मनैव नृतः पुत्रा पूर्वपापात्तथाण्डज । विन्मयं तस्य वक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
पलाद्धार्धमितेनैव कार्या सुघटिताण्डज । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
वैघ्न्यं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकभितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मंत्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
होमयेच्च यवांस्तत्र सतपद्गुलससर्षपात् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
शृणुयाद्भरिंशं वा शतावृत्तिविधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्द्वोपात्ममुच्यते ॥ १४ ॥
लभते तनयं चारुं चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पश्चाश्चतमेन्दे प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥
वेदसप्ततिरायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं चात्रापि व्यभिचारिणी । सा धरोन्नरकान्याति पत्यनादरतोऽण्डज ॥ १ ॥
न शुद्ध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शुभैरपि । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजोपवासतः ॥ २ ॥
तथा तत्रैव वसतेर्गंगाम्भसेवनादपि । मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताहदात् ॥ ३ ॥
बाहुजेयं महामाग पूर्वजन्मनि चेह वै । वन्ध्या प्राग्जायते दुःखाकुला च दयितोऽजिह्मता ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्त्ततां पूर्वं वंचयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽप्रापस्मारोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । सात्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥

ज्ञानान्महापापकृतात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं न चास्ति हि ॥२॥

सप्तजन्मनि भूक्तत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिमपीडनम् ॥ १ ॥

विंशतिवर्षं व्यतीते नेत्रमङ्गो भविष्यति । तद्रक्षणोपायमहं वक्ष्ये दानं तु पापहृत् ॥ २ ॥

कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्वपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥

राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवान्ब्रह्मदा सुत ॥ ४ ॥

कृत्वानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहकरः कश्चिदभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत ज्वररोगेण पीडितः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्योशभागतः । कालचक्रामिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्धोमेयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रारुपदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिहस्त्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वेभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रमावादैर्गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥

त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुनक्ति भोगान्सकलान् पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥२॥

गच्छेच्च परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्मवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि भूक्तत्वं प्राप्नोति कापि मानवः ॥१॥

चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥

एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽस्य भूक्तत्वं कदाचिद्विननाश्रुतम् ॥ ३ ॥

या तथा वंचयेत्काचिद्धोकान्पूर्वभवेण्डज । सात्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यादद्याद्धेतुं पयस्विनीम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोत्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥

शरीरे जायते चिह्नं किंचिद्वर्णसमन्वितम् । दद्रुकण्डूकिलासाद्या गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥

कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायिनी । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कालयोगतः ॥ ३ ॥

रोषयुक्तापि पितातु प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रियां सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गताश्चैव महारण्ये भार्या तस्य हि गर्भिणी ॥ ५ ॥

बहुभिश्च समायातः शत्रुभिः परिवेष्टिता । तत्र भीता तु तत्पत्नी तत्रासाञ्च महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तस्या अपत्यं हि मृतं तदा । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
कश्चिज्जीवति षण्मासं कश्चिद्वर्षाधिकं भृशम् । ततोऽधिकं तथा कश्चिन्न हि जीवति कश्चन ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो यस्मिन्श्चायं सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सर्वणं हि स्वर्गनिष्केण संयुतम् । पुष्पेयं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरापि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विभिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः शुभाम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
बाध्यते पापदोषेण सुवि जन्मानि जन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या लभते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्सप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्त्वेव बहुदानप्रदायिनी ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृहानीता हि मानद । सर्वस्नेहास्तु चौरेण सर्वशून्यगृहे पुरा ॥ २ ॥
मुक्तानि बहुभिः सुत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वकर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
क्षयरोगाकुला यूनिभावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापौघनाशिनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्याशभागतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्यां पुत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देदविधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्बन्धयेत्कश्चित्पुरा धूर्तेन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयागे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणमूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ १ ॥
बहुभिर्मिलितैश्चैव गृहीतं सर्वभूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ २ ॥
तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भायै प्रदातव्यं भोजनं संमितं खग ॥ ५ ॥
गर्भाश्रयगतो नासौ निषेकसमयाद्बन्धु । पञ्चमे वाय पष्ठे वा मासि पातः स्मृतश्च यः ॥ ६ ॥
तयोः कर्मविशेषाश्च कथयिष्यामि सत्तम । सप्तमादिषु मासेषु नश्यति प्रसवस्रियाः ॥ ७ ॥

अथवा चाष्टमे मासे सूत सद्यो विपद्यते । सा चापि मृतकल्पा स्यादामयैः सूतकामयैः ॥ ८ ॥
 शोकादामोदराऽऽतोपशूलङ्गैरवकंपनैः । रक्तस्त्रावो विवर्णत्वं जायते पवनेरितम् ॥ ९ ॥
 रजतस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् । कुसुमवैष्टितं चैव रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १० ॥
 मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यवर्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ ११ ॥
 दद्याद्विप्राय विधिवद्यथाश्रुति निरूपितम् ।

मंत्रः ।

यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतः स्वयम् । एतद्दानविशुद्धचर्यं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १२ ॥
 पुरुषश्चेत्पापकर्ता मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १३ ॥

मंत्रः ।

मया मृदेन यद्रेतो निर्विकृतं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्पातं तस्मान्मां मोचय प्रभो ॥ १४ ॥
 एवकृतविधेः सूत गर्भपातायनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेण्डज । सात्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानाजरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तत्र कुर्यान्महाबाहो मंत्रैस्तैर्वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
 नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुराज्ञानेन काश्यप । साऽत्र जन्मनि लूताढ्या भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 तीर्थस्नानवतादीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्यधिकशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु । नीता सर्वसास्तेन मिलित्वा चार्द्धसीरिणा ॥ १ ॥
 कालेन तद्धृतं लोभात्स्नेहार्थं भूरिसारवत् । मुक्ता पापफलान्याशु भ्रमरत्वमुपागतः ॥ २ ॥
 ततः पुण्यफलं मुक्ता जातोऽत्रैव हि पर्वते । शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् ॥ ३ ॥
 स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः । सर्वज्ञेहादिदानैस्तु स्ववित्तानुर्यभागतः ॥ ४ ॥
 स्वर्णदानात्तथाचात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सुत या प्राग्जाराश्रिताऽसती । पतिप्री सा महादुष्टा जातात्र विषवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गंगाया ह्युपसेवनात् । गर्ति शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपवासतः ॥ २ ॥
धमादत्र महामाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुरशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तद्देवदानाद्विधाय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजद्रोगादतिसाराच्च निश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याभिषिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुत । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो दैवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गर्भेणैव निहतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां जुतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमार्या चाण्डजाविप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत जवान च रिपून्बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारेरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्मोगान्स जाता ज्ञाह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचारी तेजस्वी पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः शठः सर्वभक्ष्यः सर्वपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं मत्तः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याम्यां मिलित्वा मुक्तौ तु मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राबुधौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभक्षणजात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्ष्मन्तु तदर्थं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
अथवा भोजयेद्दिप्रान्सहस्रद्रव्यसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १४ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रसुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदादिकेण्डज ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं वर्षसप्ततिम् । चैत्राऽष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाम्रज ॥ १६ ॥
इति श्रीबृहसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या अभूव प्राग्मवेण्डज । सात्रैव तेन पापेन गर्भस्थैर्यं न विन्दति ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्येत तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वतीं दद्यादेवीं दशशुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्धाधीमतां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्येत पूर्वपापाच्च गर्भपातनजास्तुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहसूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेक्षारी देवागारं पतत्रिण । साऽतिसारेण महता पीडयते ऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोः प्रदानतः । न जायते महापीडा घोरतीसारसम्भवा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाश्वत्थोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यक्त्वं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षयेतिकुष्ठेन त्वस्मिन्वयसि पीडयते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोननवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेक्षारी पत्युर्भिन्नं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वाद्वर्धनेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादर्यजा नारी गोत्रघातकरी पुरा । जायते सततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रतोदशिरोर्त्तिमात् ॥ १ ॥
 सद्रुतश्च सुखी धीमान्धर्मिष्ठः सत्यवाक्शुचिः । व्रणो रेखा क्षरात्तस्य बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
 कटिपृष्ठाभिघातादद्यो वाय्वग्निग्रहजाद्गयात् । परोक्षप्रतिवादांश्च स ब्रूते कारणं विना ॥ ३ ॥
 तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काकत्वन्व्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकीम् । प्रतिवेश्मस्थितां तस्याः कामतो बुभुजे कुवीः ॥ ५ ॥
 अप्रसूतिः प्रिया सा हि चपला चारुलक्षणा । विप्रस्य सन्ततेल्लोभात्तया यौवनविभ्रमात् ॥ ६ ॥
 अज्ञानाच्च सतीवृत्तेरुमयोर्वा बलीयसा । प्राक्कर्मणा कुभार्यस्तु ब्राह्मणो निन्द्यतां गतः ॥ ७ ॥
 स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शृशं तां वर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ! ॥ ८ ॥
 व्यभिचारवशात्तत्र ह्यन्योन्यं मुखलिप्सया । गृहीतं तद्धनं तस्य घूर्तयां लुब्धचेतसा ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणी सा धनादचामूल्लोके वै प्राप विश्रुतिम् । तेन दुःखेन वै विप्रो ब्राह्मणीमत्यजत्तदा ॥ १० ॥
 निर्वैशः स हि संजातो ब्राह्मणस्तु खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशो वै तदामवत् ॥ ११ ॥

पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो मृशम् । द्वितीयं जन्म चैतद्धि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
अत्रापि चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्प्रेन वध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमव दुःखं न स्याद्वास्यानपत्यता ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यब्दं मुखसौख्याप्तिव्रतं तु प्रतिवासरम् ॥ १५ ॥
षोडशानां तु नारीणां पूजनं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं सूत सुतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याऽहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभव्रतात् ॥ १७ ॥
स्नानोपवासनिस्ता निशि जागरतत्परा । ततो मन्ध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
परिधायाच्येद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
ताम्बूलैरपि कर्पूरैः सौभाग्याष्टकस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वर्ति षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
'विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवायतः । गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
नैवेद्यं विधित्कुर्यादपूपाब्जादितण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि वेणुशूपाणि कारयेत् ॥ २२ ॥
सप्तधान्यफलोपेतं सौभाग्याष्टकसंयुतम् । प्रत्येकदीपं विन्यस्य गौर्यग्रे वै प्रकरयेत् ॥ २३ ॥
पतिपुत्रसुखायै पूजयेन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्षोडशैवाथ शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
एवं विधिं समास्थाय पूजयेदपतीञ्छुभान् । नानामोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिम्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
दीनान्धकृपणैर्म्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
एवंकृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् । नारी नियमसंपूर्णां व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
मुखसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखासये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्यां श्वेततम्प्राजयते ॥ २८ ॥
उदराक्षिरसृक्स्नावः पार्श्वपादकरादिषु । मिथ्यामिश्रंसनं कापि वाक्यदोषाद्भनच्युतिः ॥ २९ ॥
स्वातिनिन्दा च हीनत्वं परेम्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनक्षत्रोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रन्धूत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
मासैकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाष्टज । प्राजापत्यं चरेत्कूर्च्छं दद्याद्गोमिथुनं सुत ॥ २ ॥
न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिनक्षत्रोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमाचारीभक्षानास्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमांस्त्वस्त्ययनात्पाठाद्वायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्भली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नक्षत्रोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आलानां घातिनी चेयममवत्पूर्वजन्मनि । तेनाशब्दमिताद्दर्पादर्वांग्वालो न जीवति ॥ १ ॥

अत्र जन्मनि भोः सूत तस्मात्सा मृतपुत्रका । इदं जीवेदिदं जीवेच्चिन्तयतीति वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तदांज । प्रायश्चित्तं शृणु त्वं वै येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
श्रवणाद्धरिवंशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर । पञ्चयेकमितावृत्त्या शुष्येद्वै शिशुजादधात् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चवत्सुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्धातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यात्कालनरं सूत सर्वोपस्करसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चवत्सुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं बायोर्नाशनं तस्य वच्म्यहम् । जपेन्मृत्युंजयं मंत्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
होमयेत्तद्वशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं श्रुत्वा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्सुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिश्रुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्सुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव मुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वमददत्पुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
धर्षिता क्षत्रिया यूनि कामलोभाच्छुभानना । प्रतारितः पतिस्तस्यास्तेन दैवहतेन तु ॥ ३ ॥
ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभादतिदारुणम् ॥ ४ ॥
अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादथ । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
सुरूपदेहः सदनुद्धिः स्त्रीपुत्रघनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेति विश्रुतः ॥ ६ ॥
किञ्चित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षणात्क्षत्रियायास्तु भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
वार्द्धके कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्द्धपलेन वा ॥ ९ ॥
हिरण्यमयं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनाथं तथा दद्यात्सौवर्णं दशभाषकम् ॥ ११ ॥
एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य द्रष्टुकण्डूश्च तस्मादोपात्प्रसूच्यते ॥ १२ ॥
अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतं च । प्रायश्चित्तं कृते तत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्धरोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं व्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र काश्यं भजति जन्मतः १
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण च पतत्रिणि । प्राप्नोतिऽथ नष्टायुर्जायते च तदेनसा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यका घातिता पूर्वे तस्मात्कन्याभजा भवेत् । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लक्षरुद्राणां वा तदर्धार्धपूजनात् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरात्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तदागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तर्हिमस्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुमपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं तुरुचिरं कृत्वा संस्थाप्य देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र वै विप्रान्वायुप्रीत्या पतत्रिणि । दानं विचानुसारेण विचशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्र्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच

कश्चित्क्षान्नकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद्वम् । गिरिवासी महादृष्टश्रौर्यकर्मरतो हृदः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गे सन्ताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 विचानुसारतः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यम् । सौद्रवस्त्रयुतो मय्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महात् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादाद्द्वि कुष्ठस्तस्य प्रणश्यति ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुर्द्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्धर्तुः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 मृतस्य विषयोगेन गृहीतं हि धनं तथा । तदुत्खेन पतिस्तस्या मृतपुत्रः शुभान्वितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं चोषं सुपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं मुक्ता पूर्वपुण्यफलानि वै ॥ ३ ॥
 तद्वत्पापफलात्सुव घोराभरकसंज्ञकात् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ४ ॥

क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्येऽत्रास्ति पतत्रिण । सा रक्तगौरा वर्मह्वा सदा पुण्यपरायणा ॥ ५ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेष्वप्रियंवदा ॥ ६ ॥
 पातिमियरता चोद्या सुसैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा प्रापाच्छोभाढ्या स्वल्पपुत्रका ॥ ७ ॥
 स्वल्पपापरता काले बाल्ये व्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्यके पुत्रवर्जिता ॥ ८ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्पतत्रिण । लक्ष्मणैरभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 विष्णुः कार्यः शतैर्माषैः सौवर्णैर्विश्वयोनिभृत् । तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्भग्नैः पुष्पैरलंकृतम् ॥ १० ॥
 देवो विषेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मंत्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ ११ ॥
 गायत्रीं च जपेत्तद्दद्याद्वावस्तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रास्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥
 एवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । न पुत्रवधमामोति सौख्यं तस्या विवर्धते ॥ १३ ॥
 विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १४ ॥
 रितं षष्टिमिते वर्षे ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तराद्विंशताधिकतद्वत्तमः ॥ १२०५ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो पित्रादिवचनानुगः । सदाचारः सुशोभाढ्यो ह्यानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किंचिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षमनादित्य प्रीतिर्वै भ्रातृमातुलैः । ह्यसृग्नातगदार्षत्वं बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशलाद्यैर्वातस्तु करपादयोः । बहुपुत्रप्रसूतिश्च ह्यपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 मृतपुत्रत्वमेतद्वै जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टा न वा चापि मृतःपुत्रोऽग्निमासकः । रक्तस्रावादभृशं पीडा मासेमासे प्रजायते ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रे समुत्पन्नः किंचिद्विप्रमिपतिस्तथा । परे जन्मनि वैश्यस्तु पतिव्यापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो नानालोकामिमेलकः । ग्रामाधीशोऽभवत्सोपि ततःस्वातन्त्र्यमीषिवान् ॥ ९ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तेन धनं महत् । मिथ्याभिक्षं सनैर्वाक्यैः क्रोधभर्तृसनतर्जनैः ॥ ११ ॥
 अपुत्रमृतविप्रस्य सर्वस्वं नीतवांस्तदा । निराधारा मुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ १२ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञाहृतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रियो दूतिकायुतः ॥ १३ ॥
 किञ्चित्कालान्तरे चैव चौर्यार्थं गतवान्यदा । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १४ ॥
 अपश्यत्पच्यमानांस्तु नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना पूर्वोद्दिह जन्मनि मानद ॥ १५ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्नो जातो वै चेहं जन्मनि । जन्म चेदं द्वितीयं वै विप्रत्वस्य हि कारकम् ॥ १६ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्याऽपत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्माजितानि वै । पुराकृतानि कर्माणि मुच्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिञ्जीविद्येन मुतश्चिरम् । कन्याऽपत्यप्रशमनं बहुपुत्रकरं तथा ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुप्ते भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । आसनं त्वाविकं स्तीर्यमथवा त्वजिनं शुभम् ॥ २० ॥
छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं सकपालकम् ॥ २१ ॥
स्थापयेत्काश्यपीं श्रुतिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥
दधानां कर्युग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कर्यपादामभागे वै त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
सौवर्णीं स्थापयेत्सूतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसनेऽत्र समास्थाय ततो द्रोणादिशंदिशम् ॥ २४ ॥
हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणान्वितम् । एवं तौ दंपती सम्यगर्चतां पर्वतोपरि ॥ २५ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां भक्त्यादिविविधैर्गुणैः । नानार्घफलदानाच्च नानापुष्पसमर्पणात् ॥
पूजान्ते प्रार्थयित्वा तु मंत्रमेनमुदीरयेत् ॥ २६ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां वै हृतं धनम् ।

द्वितिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् । तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव श्रुतिं ददाम्यहम् ” ॥ २७ ॥
अदितिं च प्रणम्याथ कृतांजलिदिदं ध्रुवम् ॥ २८ ॥

मंत्रः ।

“ अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् । प्रजादुःखौघसंतप्तहृदयस्य ममेश्वरि ॥
संप्रणशय दुःखं हि प्रजां देहि यज्ञस्विनीम् ” ॥ २९ ॥
एवं कृत्वा विसृज्याथ ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ ३० ॥
चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवंकृतविधिः सूत कृष्णां गां प्रददेत्ततः ॥ ३१ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥
लोष्टकाष्ठादिशस्त्राद्यैः करपादघ्नं वदेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः षडुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राज्यक्षमरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
अस्मिन्नयसि पक्षीन्द्र सोपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्भवाद्भोगाच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतात्पापाद्दृढरूपेण काश्यपे ! । नाशयेत्परमं सिद्धं पूर्णायुष्कमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमार्थं तु यः कश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सत्ततं रोगेणात्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाश्रय । ताम्ररूप्यसुवर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देवारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपमकारयत् ॥ १ ॥
तत्सम्बन्धेऽभवद्बुद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
श्रुत्वा तत्पापजं सर्वं श्रुतवृत्तिकटेऽधुना । स हि जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि ॥ ४ ॥

वेदाभ्यासान्महासुत सावीत्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतः सर्वात्पूर्वपापाच्छुतोऽभवत् ॥ ५ ॥
न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तत्कृते शमनं नहि । जीवेत्पश्चिमीतब्दान्तं रिष्टं चैव प्रणश्यति ॥ ६ ॥
गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तुसुहृदामाज्ञापालनतपरा ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि सा विद्या काङ्क्षा जाता हि सुप्रता । व्रतदानपरा चापि भर्तुतोषणलालसा ॥ २ ॥
पञ्चपञ्चाशदब्दान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताञ्चौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीड्यते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि यश्चाद्यादर्शं शूद्रपुद्गाश्रितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं स्मृतम् । व्रतान्ते कपिलां द्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १२११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वगर्भं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहेना । जलोदरकुशा पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेतुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सून सदा भर्तृपरायणा । दानवर्मरता भग्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वभासीच्च मुखजा सगर्भा फलाढया । ज्ञोतिनं वै तपा चान्यफलं मोक्तुं विनाज्ञया ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा भर्वागष्टाब्दतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्रिमासुर्वन्तश्च यस्मादकृतानिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविज्ञोधिनीम् ॥ ४ ॥
ज्ञानिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमंश्चाश्वत्यर्कं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने षष्ठ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैः सापूपैरसंयुतैः । फलानि विकीरेत्तत्र कृत्वाश्वत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जवित्तस्याश्व वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणं सुतम् । सात्र जन्मनि कुष्ठेन पापरोगेण पीड्यते ॥ १ ॥
ततो वै श्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पाषाज्ज्ञानकृतसत्पूर्वाज्ञोक्तो निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुने ह्यसिन्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायकः ॥ १ ॥

शकटेन कुटुम्बस्य पालनं ह्यकरोत्सदा । एकास्मिन्ने दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 वशं दैवस्य संप्राप्तो जीवा दग्धा महाबलाः । बन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्त्वया । माघे तु जाह्नवीक्षानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
 विषाक्षानिकटे देशे योजने सप्तसम्मिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽस्पृहक् ॥ ५ ॥
 बहुलोमी बहुस्त्रीको देवताविधिपूजकः । आरुहीनः शठे धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्भौमयुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चोक्तेरवेहि गरुडाम्रज ॥ ७ ॥
 बन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् । पुत्रानरोयकं कर्म बलवच्चैतदेव हि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद प्रभो सुतसौख्यविवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनदेवी तेन कार्या पलेनार्द्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्यमी शुभाऽऽलेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्पो भावत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य पुष्पगन्धार्चैः सा देवी कार्यसाधिनी । सा वै देया विधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणविधानतः ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्द्धं वा जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तावज्जपेत्सूर्यमंत्रं विधिवत्प्रणवादिकम् ॥ १६ ॥
 विप्रैर्मन्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत्र पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु यथाशक्ति रिष्टं पदपञ्च केन्दके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिप्रणान्तं हि स्वल्पभेदात् सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परां या हरेचारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चार्चनं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रैर्मन्यो भोजनं दद्याच्छुभं वा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चान्दान्गायत्र्या ध्वजकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारस्थितां कुधीः । भग्नां कुर्यान्नरौ मोहात्परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेन्न जन्मन्यथ स्वगाधिप । वर्षत्रयं तथास्वत्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चात्प्रेक्षाजवधं मोहान्पूर्वभवे नरः । स राजयद्भी विज्ञेयो घोरपापयुतो नरः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिण्यमिष्टाक्षतिलवज्रप्रदानतः ॥ २ ॥
 व्रतधेनुप्रदानेन क्षमरोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वाद्धर्षमेव च ॥ ३ ॥

देयं द्विजवधादौ तु विचाचात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणं काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
रिष्टेणैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नरी घातयेत्काचित्पसर्गं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकै मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि भूकत्वं व्रजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सुत दद्याद्दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गरुडाग्रज । एतत्तत्पातनाप्रस्य नाशनं समुदाहृतम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यासंभवा सुभूर्धनमर्हसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जानेयं पादजात्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा सुविधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
व्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तृतैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेष्टज ॥ ४ ॥
अर्धरात्रे महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
यां चैवं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकविंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः काश्चित्प्राग्भवे विनंतासुत । कुर्याद्दुर्मतिमापन्नः खल्वादी जायेतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणा वै क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातक्षये क्षयं याति तच्छरीरमसांप्रतम् ॥ २ ॥
हृदकर्मकृतात्पापात्तस्मान्नोक्तं पतत्रिण । पापनाशकरं किञ्चित्कर्म चात्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुते । भूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्वेदस्य पुस्तकम् । विप्राय वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
होमयेच्च तिलान्भक्त्या भोजयेद्वाह्याणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेण्डज । प्रतिमाया देवगृहे स्थापितायाः परेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै स्वगाविप । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वेदे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतवाञ्छाद्भुत्तमम् ॥ १ ॥
विधिना तेन दत्तानि काम्यश्चाद्धानि तत्र वै । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरूपो मितदो वृणी । बहुदेशोऽधिकारादथः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोमी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु सुरूपास्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्छुभं स्वर्णेन निर्मितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वेदे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधानात्तेन दत्तानि काम्यश्चाद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो वृणी । बहुदेशोऽधिकारादथः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोमी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु सुरूपास्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तां दद्याद्ब्राह्मणाय वै । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
लेख्यं पवित्रं परमं पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वल्पवृत्तेर्विजोविकः ॥ १ ॥

द्वव्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वेदपरायणः । करे पादे कुशलेण दंष्ट्राभ्युद्विधानतः ॥ २ ॥
 ज्ञाणो हि जायते दीर्घा नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च ब्रूते लोकस्य सोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं भाषते किञ्चित्किञ्चित्कुशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि मृतानीह तस्याः कानिचिदेव हि । वर्षत्रयमिता बाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यं प्रजायते । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं तु भ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव च । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानवतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ ९ ॥
 तदौर्ध्वदेहिकं पुत्रैर्वित्तेन सदृशं कृतम् । मासत्रये ह्यतिक्रान्ते ज्येष्ठेनैव दुरात्मना ॥ १० ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्तया मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ ११ ॥
 अभिधाताच्छिलाभूताद्गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरेणैव कालेन ज्येष्ठश्रीरेण घातितः ॥ १२ ॥
 द्वितीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यं प्रजायते । पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वाभिन्धेन पापक्षयो भवेत् । लघूनामलघूनां च गर्भस्थानां हि तत्त्वतः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्याऽप्यने तु संप्राप्ते ह्यनुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १५ ॥
 उपोषणदिने रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । गुरुभेदे सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १६ ॥
 सुशुभे भूप्रदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुमुमादिभिः । जनन्यासहितान्देवान्प्रद्युम्नाद्यांस्तथाऽर्चयेत् ॥ १९ ॥
 चारुदेहं सुवैशं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इमवाहं चारुवाहुं सुचारं पूजयेत्क्रमात् ॥ २० ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पस्रग्भूगन्वाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २१ ॥
 तद्विप्राप्तोऽथ तद्विष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २२ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । “यन्मया पापकेनावं कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ २३ ॥
 स्वपत्न्या वै वधो मोहात्पुत्राणां तु तथैव च । स्वकन्याहननाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्तया ॥ २४ ॥
 लघूनामलघूनां च हननात्पूर्वजन्मनि । यन्वाधं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २५ ॥
 तच्चदेनोविनाशाय दानं संप्रदेद त्विदम् । ” स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽडादिति विसर्जनम् ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य मुंजीत द्विजबन्धुभिः । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शंसकम् ॥ २७ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिना बाधा ब्राह्मणाश्मादिना तथा ॥
 नायङ्गैः विकृतिव्याधी भुस्ते तिलव्रणादिकम् । पेत्रीयमातुलान्यादिनेत्रतोदादिकं तथा ॥ २९ ॥

स्वसुमातृष्वसुवर्गिण वालवैधव्यत्वादिकम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां समाचरेत् । पट्टं युता सा हि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 वेत्तुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारुग्णरोगेण संयुक्तो जायतेऽत्र वै ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं वेदविदे च तत् ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दारिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलप्रीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्स्वगाधिप । अत्र पूर्वकृतापुण्यान्भानुरी संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि हृश्यते । निष्कृतिं तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणात्पुनः ॥ २ ॥
 वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं तु यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत पक्षाघातात्पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी दिज्वल्लभा । गण्डमालारुग्णरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छता दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवधीद्वालकं कश्चिद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । बह्वदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलामिहो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिविजितः ॥ ३ ॥
 विप्रबालकघातोत्थात्पातकाद्वै स्वगाधिप । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य बालघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्ये के क्षेत्रे पूजयेद्विधेर्विच्छिन्नान् । गन्धपुष्पैस्तथा घूर्गैर्लक्षसंख्याविधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षडस्त्रे चतुरस्त्रे वा कुण्डेचाज्यातिलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विप्राञ्छैवान्कासारलङ्घकैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव बलैर्माल्यैस्तथाचयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्ब्रह्मप्रीतिकर्ता तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाऽष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा भमाग्रतः । पूजयेदर्धपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तमहं सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चवर्षाधिकं खग ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यस्मात्पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । प्रायश्चित्तेऽकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात् क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ १४ ॥
 नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् । पुनर्वृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवाचनम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्तद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कर्मितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्येताऽत्र महारोगात्पक्षाघातात् संश्रयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुण्डादागतस्तत्र मयुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । मारावतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनली जायते चात्र महापापेन लाङ्छितः ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णं सततं स तद्दोषविनाशनम् । चांद्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजयक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन्व्यसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वान्न खगेश्वर । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वजन्मपापनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णगोमूमिशिष्टाजघृतघृतुतिलानि च । देयानि ब्रह्मया सूत क्षयरोगापनुचये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिंशन्मितेऽन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्देश्यं हन्यात्तत्खगाधिप । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्याद्वक्त्रार्द्धरुजा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशे वर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्धातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्द्धदसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महामाग क्षयः पापरुजोऽपि हि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं शक्तिर्माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥

प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिवेत् । सात्र जन्मनि भूत्रस्य कृच्छ्रेणाति प्रपीड्यते ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहर्त्रं सुत । सुवर्णपद्मदानं च सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विचक्षणमन्त्रितः । कासश्वासादिना बाधा ह्यदुरातिश्च तस्य वै ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्तासौ कृपिवाणिज्यतत्परः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥

किञ्चित्कोधयुता सा वै कुवाक्यानाञ्च भापिणी । उदरे वातजा रोगा शिरोतिर्नैत्रतोदनम् ॥ ३ ॥

नैकोपि दिवसस्तस्या यस्मिन्सा मुदिता भवेत् । रजोदोषात्प्रपीड्यते वेदनाभिस्तथातुरा ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्व ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तुः कृतं कर्म नैतत्स्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा शूद्री द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥

व्रतानि विविधान्येव चक्रे वै सुखकांक्षिणी । तद्गृहे धान्यराशेस्तु भक्षणाय समागताम् ॥ ६ ॥

ब्राह्मणस्य शुभां गां वै धान्यराशिं समश्नतीम् । गृहीत्वा लकुटी सा वै भृशं कुक्षावताडयत् ॥ ७ ॥

सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपघातनात् । मृतः सा सुरभिर्वत्स प्रसवे दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥

शिशुदुःखेन सुरभिर्भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥

पश्चान्मातुष्यमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चैतद्वि मृतापत्यत्वकारकम् ॥ १० ॥

सप्तजन्मनि चैवं हि गोस्त्रीब्रह्मवघादधुक् । नानाप्राक्कर्मणान्तेषां नानापत्यार्थदुःखता ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येनापत्यं हि जीवति । अनुयाह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते ह्यनुकूलेग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १३ ॥

उपोषणं दिवारात्रौ त्रयोदश्यामतन्त्रितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातर्भानूदिते सति ॥ १४ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखसमाश्रितम् ॥ १५ ॥

वर्हणाद्युपचारैश्च कुंकुमाद्यैः समर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥

तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पक्षे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥

उपचारैः शुभैर्गन्धैर्वृषैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
 पुष्पैश्च गन्धवृषाद्यैरर्चयेद्वैविधैर्गुणैः । रुद्रैकादशनीमिश्च जपेद्वृद्धविधानतः ॥ १९ ॥
 तथा लक्ष्मिस्तैः पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २० ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समिदाज्यादिभिश्चरेत् । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः पुराजन्मनि दुर्विधा । गोः कृनो गर्भघातो हि लकुट्या कुक्षिघातनम् ॥ २३ ॥
 तेन वै कर्मणा प्राप्तं भृतगर्भादिकं शृणुम् । भृतसन्तान्तिदुःखानि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २४ ॥
 तत्तदेनोपशान्त्यर्थं दानं संप्रदशम्यहम्” ॥ २५ ॥

स्वस्त्यस्तु तेति स प्रोक्तो कोदादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य शक्त्या वै तोषयेद्विजान् २६
 भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । ब्रह्मान्ते सुरारिं दद्याद्धेम द्रव्यादि शक्तितः ॥ २७ ॥
 अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टवन्धुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २८ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् । शृंगिणां चोपघातानि जायन्ते व्रणजार्चयः ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शोभ्रिस्तादृक्प्रजजायते । नार्यगे विकृतिव्यापी सुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजामातुलान्यादेर्विधवार्षिश्च जायते ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरं नाशयेन्महत् । दद्याद्रत्नमयं पञ्च सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मूत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
 चिद्वेन इयावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
 वृद्धात्प्राक्पापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयार्थं विधिवत्कृच्छ्रसान्तपन्नं चरेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्तावुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं स्वगाधिप ॥ २ ॥
 चत्वारिंशन्मिमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वकर्मान्विता सती ॥ १ ॥

क्षयरोगयुता चात्र युवभावे खगाधिप । प्राक्पापाद्दुस्तरात्सुत कंठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च क्षयरक्तस्याः सुखमाप्नोति वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥

आयुर्वर्षाणि षष्टि स्यात्तथा सप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिचलोत्कर्षात्परस्त्री कामयेत्पुरा । इह वै यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्ण शक्तितोण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विविना सून सोन्मादानमुच्यते त्विह ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भावे सूत परस्पर्णापहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण कुनखारुपेन बाध्यत ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मानि ॥ २ ॥

चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहा यो भवेत्पूर्वं भवे ना चात्र निःप्रजाः । रक्तार्धुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महामाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्धुदविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पचाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्याऽपि प्रहात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ताः बभूवुर्विशुखास्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले त्वभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे तदा । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महाभागा साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलींविनी ॥ ५ ॥
घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
तद्गुणो सातकालेऽपि दिवि प्राप्ता समर्तका । मुक्ता तत्र महाभोगान्स्वामिप्राग्धर्मसम्भवान् ॥ ७ ॥
नानाप्रजाघातजानि पापान्यथ बुभोज सा । क्षीणात्पुण्यात्तथा जत्रे म्लेच्छदेशे तु तत्पतिः ॥ ८ ॥
सिन्धोः पश्चिममागे तु शतयोजनसम्मिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पत्युश्चरयत्सर्कार्णस्तथा यैरवशामनः ॥ १० ॥
महोद्यः पुत्रपौत्राढ्यश्चात्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारी च स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
स्त्रीसाहाय्यान्महामाग तथा पुत्रसमन्वितः । सुलैश्वर्ययुता साऽपि यवनी तद्वशा त्विह ॥ १२ ॥
सपुत्रः प्राक्साहाय्याच्च सौम्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं सप्तसाहाय्यात्खगाधिप ॥ १३ ॥
स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थभरणादपि । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्खगेश्वर ॥ १४ ॥

पञ्चाशीतिसमायुस्यानच रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशत्तमेन्दे स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रप्रहारैर्विविधैः प्राप्स्यत्यत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्यापात्तद्वेषं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देवो हिरण्यस्तद्वद्भजः शतपलात्मकः ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादित्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तः देयश्चायं तु पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तमिदं महत् । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपञ्चाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमयेत्स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं श्रेष्ठमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं बाणं मृगं हैमं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न ग्रामोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रप्रहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्यौ जीवति या जाराद्रभे धृतवती पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भे दद्याति वै ॥ १ ॥
 काश्यपा वासान्महाभाग अद्रया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रीद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिमेन्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत षडशीत्येवजीविनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं प्राग्जघान वै । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकर्मस्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । तस्य विंशतिमे वर्षे खग शस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणो सूत बलौत्कर्षेण मन्दवीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादसाध्यरोगाद्वै तस्य मुक्तिर्न जायते । त्रिपते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्र च जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोभाद्धरेत्रपु । सात्र जन्मनि पर्षाद्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्ध्यै । तत्पापस्य क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनवान्यमुखोपेतश्चेर्ष्यालुश्च जनान्वितः ॥ १ ॥
सुव्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्दद्याद्विसमान्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेही वै जायते भृशम् ॥ २ ॥
उदरातिरस्रग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिमक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
सत्यवाक्सत्यपा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रान्दि सुषुवे कथञ्चित्कोऽपि जीवति ॥ ४ ॥
अथवा मृतपुत्रा च पुत्र्यो जीवन्ति वा सुत ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु प्रतीच्यां समजायत । तस्य गेहे स्थिता कन्या प्रौढा साभूत्कियद्दिनैः ॥ ७ ॥
भूरिद्विषणलोभेन वृद्धविप्राय सार्पिता । धनं विप्रस्य तत्पित्रा हृतं कन्याबलेन वै ॥ ८ ॥
यावत्कन्या भवेत्प्रौढा पातिसङ्गमकांक्षिणी । पतिमक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ९ ॥
किञ्चिद्द्वेषं व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पत्युपत्यार्थदुःखिनी ॥ १० ॥
व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षैस्तया क्त्स्न नियमैः शोषितं वपुः ॥ ११ ॥
पित्रा धनं गृहे भूरि त्वपि कन्याकृते । अथ कालवशात्प्राप्ता मृतिवै ब्राह्मणी खग ॥ १२ ॥
सा पुत्री ह्युदरे भूत्वा ह्यगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्या निराधारा मृताश्च वै ॥ १३ ॥
तेन कर्मप्रभावेण बहुकन्याजानिः किल । तद्गर्भायाश्च गर्भे वै जायते मृतिमिच्छति ॥ १४ ॥
पुनर्जन्म पुनर्भृत्पुनर्जायते निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके गतः ॥ १५ ॥
यातना बहुया सुता वार्पाणाञ्च सहस्रकम् । पश्चान्मातुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १६ ॥
इदं जन्म चतुर्थं वै पुत्रीजन्म हि यत्र वै । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन वै कर्मणा च सः ॥ १७ ॥
भार्या तस्याऽपि विप्रस्य पूर्वजन्मानि मानद । भर्तृविद्वेषिणी जाता न ह्यपत्याऽपुराणिणी ॥ १८ ॥
तेन कर्मविपाकेन भूरि कन्या मृताः सुत ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथन्देव येन पापं प्रणश्यति । निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मणा येन पापेन शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २१ ॥
स्वकन्यां वरयोग्यां वै चिन्तयित्वा शुभे दिने । प्रयतेत विवाहार्थं यथाशक्ति यथामति ॥ २२ ॥
कन्यां रूपवतां शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २३ ॥
ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २४ ॥
कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधौ सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २५ ॥
शान्तिकर्मणि सर्वत्र वृणुयाद्विगादिकान् । भूमिद्विषणवासांसि कन्यावासांसि वै ददेत् ॥ २६ ॥
गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु सम्पूर्णं ह्यन्नवस्त्रादिकं ददेत् ॥ २७ ॥
एवंकृतविधौ सूत बहुपुत्रा यशस्विनः । पापं पुत्रविनाशाख्यं कन्यापत्यादिकं च यत् ॥ २८ ॥
तस्य सर्वस्य नाशार्थं कन्यादानं स्मृतं खग । नाशयेनेन पापं च द्विजानां विधिना रचनात् ॥ २९ ॥
यज्यन्नाविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् । विनायकां विकामूर्तीं हेमनिष्कप्रमाणतः ॥ ३० ॥

आचार्याय देदेते च नानादौषप्रशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३१ ॥
जिह्वारदनदन्तोष्ठप्रगो वातादितो भवेत् । वृषचौराग्निहानिश्च विचादेश्च यतस्ततः ॥ ३२ ॥
तस्य मानेन मनसा दूयते भृशमाविना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्राप्यश्चित्तं समाचरेत् ॥ ३३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठ्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिः । तस्माद्दानान्महामाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठ्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्सात्रकुले जातः प्रागसौ चारणास्तिवह । गौरः कलानिधिर्वीरो धनपुत्रसमान्वितः ॥ १ ॥
द्विजाङ्गताडनात्पूर्वं दहुरोगनिपीडितः । उपाभाहेश्चराहानात्सौवर्णाच्छक्तिर्लोडन ॥ २ ॥
पूर्वपापविशुद्धिः स्यात्तिलाज्यमधुहोमतः । गायत्र्या दशसाहस्रजपाद्वाह्यणभोजनात् ॥ ३ ॥
तदन्ते कपिलादानात्सूर्यभक्तिप्रसादतः । नाशमायाति स क्षिप्रं दहुरोगोऽतिदारुणः ॥ ४ ॥
न चासौ रोगजं दुःखपाप्मोतीह ममाज्ञया । रिष्टमाप्नोति पृथग्दे प्राप्यश्चित्तविवर्जनात् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पष्ठ्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्द्विजवरो ह्यासीद्देशे मगधके पुरा । धनधान्यसमायुक्तश्चेत्प्रकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
तीर्थयात्राप्रसंगात्स गयायामगमत्स्वग । स चकार गयाश्राद्धं प्रयागे स्नानमाचरत् ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वयहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतश्चान्यपक्षत्रियस्य स्वगाधिप ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्पं सञ्जुनावात्स दुष्टधीः । तत्र जीवा भूरि दग्धास्तथा वत्सतरी शुभा ॥ ४ ॥
कालयोगेन स प्राप्तः यमसादनमद्भुतम् । पापाच्च नरकान्मुक्ता महात्रासकरान्स्वग ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः क्षत्रियोऽयुना । गंगायाः प्रान्तरे देशे नानापुण्यप्रदे शुभे ॥ ६ ॥
स शूरो बलवान्बूरुः धर्मैः स्वरूपमतिः शठः । बुद्धयःऽधिकः प्रचारी च पैतृकस्वल्पचित्तमाक् ॥ ७ ॥
स कन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यमुखान्वितः । धर्मादिदं तथा पापात्फलमत्र शृणुष्व हि ॥ ८ ॥
गोबालवत्सकवधाज्जीविघातादपुत्रकः । पञ्चपञ्चमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
बालगोघातजान्याशु पापानि सुतहानि हि । गोराशिगे शनौ सोमात्पञ्चे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
चिन्त्यं लग्नादिदं सूत पृच्छ कस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्साऽत्र सा सुतः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापविशोधिनीम् । सुतवृद्धिकीर्णं धन्यामिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । मत्स्वर्णमिता कार्या सुरमी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदर्थमिति का वाऽपि निजवित्ताऽनुसारतः । संपूज्य विविचन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
माषैः पञ्चमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाम्भ्यां च तथा वद्विर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापाऽनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन रुद्रस्याग्निं प्रयत्नतः । शृणुपाद्वा हरेर्वेशं दशाङ्गुल्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूतं प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र स्वगाधिप ॥ १८ ॥
 सप्तपञ्चमिताब्दान्तं प्रायश्चित्तेन जीवति । पञ्चपञ्चमिताब्दान्ते रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठपुत्तपद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्रकुले काश्विनीतिशास्त्रविशारदः । नासके राजमन्त्री च स्वामिधर्मरतः सुधीः ॥ १ ॥
 शिवभक्तिपरो धीरः स्त्रीपुत्रजनसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्तुतिः ॥ २ ॥
 भूशय्यावाहनादीनि विविधानि पर्वसु । सुवर्णतिलपात्राणि बहूनि विविधानि च ॥ ३ ॥
 नृपाज्ञया गतः सोऽथ नृपः शत्रुपुरं प्रति । गावो नीता महामाग तेन शत्रुपुरात्ततः ॥ ४ ॥
 तत्रैका सुरभी सूतः ह्यासन्नप्रसवा हता । तेनाऽऽज्ञप्तेन तेनाऽपि ताडिता सा मृशाकुला ॥ ५ ॥
 गर्भपातोऽभवत्तस्या भ्रूशं तद्यष्टिताडनात् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ६ ॥
 तेन स्वाभिरतेनाऽपि कृतं तत्कर्म दारुणम् । महापापं कृतं तेन भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥ ७ ॥
 साहाय्यतश्च कस्यापि कृतं कर्म शुभाऽगुभम् । अयं किंचिन्नो काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ८ ॥
 पापाष्टफलं मुक्ता शुभाच्छुभफलं तथा । पुण्यपापाविशेषाश्च स्वामिधर्मरतेस्तथा ॥ ९ ॥
 नानादानाद्गणिकचात्रं सन्निहत्यापुरेऽजनि । पञ्चयोजनविस्तीर्णे स च मध्यस्वरूपधृक् ॥ १० ॥
 रक्तः श्यामोऽथ मतिमान्नात्युच्चः समदेहधृक् । राजपचारी विबुधोऽमितदः स्त्रीमुखान्वितः ॥ ११ ॥
 पितृमातृमुहूर्तिनो नानास्थानाऽविकारवान् । पितृहृन्माधिको भानी यशस्वी बहुभिन्नयुक्तः ॥ १२ ॥
 समार्यां चतुरो धीरो बहुमान्यः मर्यद्वद् । धनवान्यसुखैर्धर्मवद्वस्त्रीभोगभागीह ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्भोभी पापरतः क्वचित् । हठी वृणोऽङ्गुली द्वेरी स्वल्पतन्ततिसंयुतः ॥ १४ ॥
 ह्रैर्धर्मधैर्मनोदुःखैर्गुण्यते च क्वचित्क्वचित् । गोबालवत्सक्रवधाध्याक्पादात्र चाण्डज ॥ १५ ॥
 अष्टपञ्चाशदङ्गुली जातपुत्रविनाशकः । गोबालब्राह्मणवधास्त्रीपुत्राणां विनाशकः ॥ १६ ॥
 गोबालस्त्रीद्विजवधात्पापद्विंशतिनाशनम् । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र स्वगेश्वर ॥ १७ ॥
 गोमदे ये सहायाः प्राक् तेऽत्र पशुः सुता मृताः । चिद्रमगे त्विदं सूत्रं प्रहुरत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 गर्वा दण्डाभिवादाद्वै ह्यत्राशिस्तनी गनः । लङ्गगौमिरादयस्तत्र प्रायश्चित्तं वक्ष्यामिह ॥ १९ ॥
 त्रिपलैर्नीभेतां चैव धेनुं कुर्याद्विरण्मयीम् । पत्रे लेह्यां ययाकारां सगर्भाभरणान्विताम् ॥ २० ॥
 तदधर्माभिर्मां वापि निजविताञ्जुसारतः । संगुण्य गन्धपुष्पाद्यैर्भस्मैश्चापि विशेषतः ॥ २१ ॥
 ताञ्च दद्याद्विज्ञाय मन्त्रमेतदुदीरयन् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“मया ज्ञानात्तथाऽज्ञानात्पीडिता सुरभी पुत्र ।

तद्दोषशमनावैव ददेऽहं त्वां हिरण्मयीम् । देवि त्वं मम पापानि तत्तन्नाशस्मसात्कुह” ॥ २३ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापाद्विशुध्यते । सुवर्णैकमितं तद्दद्यात्पुत्रपुत्रां विभुम् ॥ २४ ॥
 स्त्रीपुत्रजनवान्पादेः मुखं वै भवति ध्रुवम् । नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रमुखं भवेत् ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दे । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः चतुःसप्तति वै समाः ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठपुत्तपद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमेव कश्चिदम्बष्ठो द्रव्यसंयुतः । विद्याभ्यासरतो नित्यं धर्मकर्मसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चान्यानि दानान्यपि विज्ञानता । पापमाचारितं तेन गौरवादेव तस्य च ॥ २ ॥
 कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुंबिना । स्थापितं तदृहे द्रव्यं घटे लोहमये स्थितम् ॥ ३ ॥
 पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा । कुटुंबैर्मिलित्वा तद्रुक्तां ह्यपौरुषतदीयकैः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तो ह्यम्बष्ठो यमसादनम् । सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वदानप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । देशे प्रभासके रम्ये गौरः पितांश्विको घृणी ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तो राजकर्मरतः सुधीः । दर्शनीयो नातिह्रस्वः नात्युच्चः क्रोधवर्जितः ॥ ७ ॥
 सुखी स्त्रीमानसंयुक्तः सदा सौष्ठविर्नयुतः । पुण्यादिदं तथा पापांश्विभवात्परतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 घृतैः शठोऽल्पदो दम्भी स्वल्पाधर्मा कृपान्वितः । द्रव्यैर्मनोहरीनः पुत्रसंतातदुःखदः ॥ ९ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणात्पूर्वं फलमत्रास्ति निश्चितम् । लक्ष्मैतददंजश्रेष्ठ पृच्छकस्याऽत्र जन्मनि ॥ १० ॥
 जन्मलभ्यात्सुते राशौ घटे पापसमन्विते । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ खगेस्वर ॥ ११ ॥
 पुत्राऽभावो भ्रातृहीनो ह्यल्पस्त्रीभुवसंयुतः । लक्ष्मणैरभिरादयस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोभनम् । लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णद्वयनिर्मितः ॥ १३ ॥
 तदर्थेन तदर्थेन निजविचारानुसारतः । स्थापयित्वा घटे लोहे सघृते वस्त्रवेष्टितम् ॥ १४ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । चतुर्विंशसहस्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः ॥ १५ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे । घृतमिश्रांस्तिलावशत्तया तत्र विमांश्च भोजयेत् ॥ १६ ॥
 मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्सखीकस्यात्र जन्मनि । नैवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्वयानिनाशने ॥ १८ ॥
 नस्यात्पुत्रसुखं तस्य नापि स्यात्परमा गतिः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पश्चादश्रितकन्दके ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमिताव्दके । जन्मादिप्ररणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपञ्चमोऽष्टादशोऽधिकसहस्रतमः ॥ १२६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वंगदेशे ह्यभूत् कश्चिच्छूद्रः स्थविरतायुतः । ग्रामाऽधिपश्चाद्गण्डो विष्णुभक्तिपरो हृष्टः ॥ १ ॥
 स गत्वा च कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विधिनाऽह्यदात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सूत विप्राय च कुटुंबिने ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोर्यस्य गौरवात् । कौमारे धर्षिता विप्रपत्नी चाऽतिशुमानना ॥ ३ ॥
 कामलुब्धेन धृष्टेन पतिस्तस्याः प्रपीडितः । दिनैः कतिपर्यैव गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षयरोगसमायुक्तो विंशे वर्षे खगाधिप । प्रायश्चित्ताद्यंकरणादुःखादेहांतरं गतः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपञ्चमोऽष्टादशोऽधिकसहस्रतमः ॥ १२६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । नभूव बाहुजः कश्चित्पीठे जालंधरः पुरा ॥ १ ॥
 नृपतिश्चैकदेशस्य धर्मशास्त्रक्रियान्वितः । बहुस्त्रीपुत्रसंयुक्तो घनधान्यसमृद्धिमात्र ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विधानतः । भूशय्याभिररण्यादिगृहान्नानि च पर्वसु ॥ ३ ॥

गयाश्राद्धं कृतं चाऽपि यथाविभवविस्तरात् । अथाऽऽगत्य स्वके देशे भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥ ४ ॥
 कदाचिन्मृगयां प्राप तत्र तीर्थाद्वापागताः । स्वशत्रुपुरजाः प्राप्ता लुण्ठितास्तेन ते तदा ॥ ५ ॥
 तत्रैको ब्राह्मणश्चापि सपत्नीको हि लुण्ठितः । तत्पत्न्या गर्भपातोऽमृताढनात्सा विचोष्टिता ॥ ६ ॥
 मृता वै तेन दुःखेन गर्भपातेन तत्क्षणात् । एवं बहुसहायादयः पृच्छकोऽतीव दुष्टधीः ॥ ७ ॥
 पापमाचरितं तेन दुष्कर्मप्रेरणादिना । स च तत्कर्मणा युक्तः काले धर्मपुरं गतः ॥ ८ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातो बाहुजोष्ठुना ॥ ९ ॥
 ऐरावत्याः परे भागे पञ्चयोजनसम्मिते । देशे स गौरो मतिमान्पुरुषः प्रियवाग्धृणी ॥ १० ॥
 दाता भोक्ता यशस्वी च बहुमान्यो जनप्रियः । पौत्तिको नाऽतिदीर्घश्च पुष्टांगो बहुमित्रभाक् ॥ ११ ॥
 धनधान्यसुखैश्वर्यबहुस्त्रीभोगभागीह । देशेदेशेऽतिविख्यातः शूरो राजजनप्रियः ॥ १२ ॥
 मध्यमे चैव वयसि धनवाहनभोगभाक् । पुण्यादिदं तथा पापाद्धोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 शो धूर्तोऽभिमानादयो वृथा व्यापातकृत्तया । कुशैर्भयैर्मनोदुःखैः कदाचिद्वै प्रपीड्यते ॥ १४ ॥
 सकन्यापुत्ररहितः ब्राह्मण्या गर्भपातनात् । तद्वधाच्च महामाग न हि जीवन्ति तत्सुताः ॥ १५ ॥
 यैर्मिलिता सहायैः प्राक्कृतं कर्माऽतिदारुणम् । प्रभुरत्रैव ते पुत्रा मृता दुःखप्रदाः सदा ॥ १६ ॥
 चिद्धमत्र जनुर्लभान्नोच्चराशिरतो गुरुः । चन्द्रश्रापेश्वरेणादयः स्त्रीपुत्रसुखनाशनः ॥ १७ ॥
 लक्ष्मणैरैरिरादयस्य प्रभुरत्रैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
 उग्रामहेश्वरौ कार्यौ सपुत्रौ च हिरण्यमयौ । पलैः पञ्चमितैः पत्रे चतुष्कोणे प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
 तदर्धार्धमितैर्वाऽपि निजविताऽनुसारतः । गन्धपुष्पादिकैः पूज्यः षोडशरूपचारकैः ॥ २० ॥
 देयास्ते च विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

“ ददेऽहं त्वां महादेव सपत्नीकं सपुत्रकम् । प्राक्पापाद्गर्भघाताच्च शुचं मां जगदीश्वर ॥ २२ ॥
 त्वं पापनाशक स्वामिन्मम पुत्रप्रदो भव ” ॥ २३ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । तद्वत्पलैकप्रमितां ब्राह्मणीं गर्भसंयुताम् ॥ २४ ॥
 स्वर्णं च तन्मित्रं दद्याद्धेनुं विप्रवराय च । लक्ष्मीनारायणं चाऽपि तदर्धं च तद्वन्मित्रम् ॥ २५ ॥
 हैमं रविं प्रदद्याच्च पूर्वपापाऽपनुत्तये । पूर्वं जपेच्च गायत्रीं देवीं दशसहस्रकम् ॥ २६ ॥
 त्रिंशत्सहस्रं विधिवन्नैवर्णं धर्मवर्कं जपेत् । तथा दशसहस्राणि जपेदष्टाक्षरं सुत ॥ २७ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन शक्त्या विप्रश्च भोजयेत् । जापकेभ्यः प्रदद्याच्च सौवर्णीं पापनाशिनीम् ॥ २८ ॥
 आज्यावलोकनं कुर्यादिभिकं तु कारयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २९ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि न क्षयः । षडर्शातिमिताव्दातं जीवेत्पापविशोधनात् ॥ ३० ॥
 बहुपुत्रसुखैश्वर्यं मुक्ताऽन्ते स्वर्गमाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाद्धोमात्पापविशोधनम् ॥ ३१ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जाविते नात्र सशयः । अष्टषष्टिमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३२ ॥
 जन्मत्रयमुत्रः स्याद्ब्राह्मण्या गर्भनाशनात् । शनौ भेषगते जातो भृगरथे निधनं भवेत् ॥ ३३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत ! तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमंत्रो द्विजः कश्चित्प्राग्भावे पृच्छकस्तत्त्वसौ । कर्लिंगदेशे मतिमान्स्वामिधर्मरतोऽभवत् ॥ १ ॥
 उग्रदंडो महातेजा बहुविद्याविशारदः । शिवभक्तिपरः शूरः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः ॥ २ ॥
 अद्ददद्बहुदानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । ततः षड्विंशके वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि विधिवद्दत्तवान्गरुडाग्रज । पुनरागत्य त्वरितं कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 वैरभावाच्च सततं तेन वै विनतासुत । ध्वस्ता निजपुराद्विप्रास्तथा प्राक्तद्धनं हृतम् ॥ ५ ॥
 सर्वं समर्पितं राज्ञेऽनीत्या किञ्चित्स्वकं कृतम् । राजसाहाय्यतः सर्वं पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
 ततः किञ्चित्काले प्राप्नो धर्मपुरं प्रति । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 पुण्यपापाऽविशेषाच्च गयाश्राद्धप्रभावतः । प्राक्तनक्षात्र संस्काराज्जातः क्षात्रकुलेऽधुना ॥ ८ ॥
 देशे वैपाशिके रम्ये रक्तगौरः सुरुपधृक् । बहुस्त्रीपुत्रमित्राढ्यो बहुभृत्यसमन्वितः ॥ ९ ॥
 देशाध्यक्षोऽस्तितेजस्वी शूरो राज्याऽधिकारवान् । दाता भोक्ता कलाऽभिज्ञः स्वधर्मपरिपालकः १० ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमन्वितः । बाचा मधुरया युक्तो नानावाहनभोगभाक् ॥ ११ ॥
 गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं कृणु । धूर्तः शठोऽतिलोभाढ्यः क्वचित्पापरतस्तथा ॥ १२ ॥
 क्लेशैर्मयैर्युनि भावे मनोदुःखसमन्वितः । धर्मकर्मणि सालस्यो बहुधर्मविचारवान् ॥ १३ ॥
 विप्राणां प्राक्कृतात्पापान्नात्र पूर्णमनोरथः । जन्मलयादिदं चिह्नमत्र जन्मनि चाण्डल ॥ १४ ॥
 शुरुत्वात्पूर्वपापाच्च वैरिभावगतो गुरुः । लक्षणैरभिप्रादद्यस्य प्रदूरत्रैव जन्मनि ॥ १५ ॥
 तत्पापशोधनं वक्ष्ये येन सौख्यं प्रजायते । लक्ष्मीः कार्या प्रयत्नेन सुवर्णाष्टकनिर्मिता ॥ १६ ॥
 तदर्धार्धमिता वाऽपि निजवित्ताञ्जुसारतः । पत्रे लेख्या चतुष्कोणे सर्वाञ्जयवसंयुता ॥ १७ ॥
 संपूज्य पुष्पगंधाद्यैः षोडशरूपचारकैः । सा च देया विधिज्ञाय ब्रह्मस्वाधविनाशिनी ॥ १८ ॥
 सोमं च तन्मित्रं दद्यात्तद्वर्चं च घनाऽधिपम् । लक्षमेकं तु गायत्रीं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १९ ॥
 विभवे द्विगुणं कुर्याद्येन स्यात्पापशोधनम् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य लक्ष्मीकृतं दुःखं न कदाचित्प्रजायते ॥ २१ ॥
 अकृतेऽत्र यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाऽधिप । नेत्रपञ्चाशदन्दास्तु यावद्वर्षचतुष्टयम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीद्वययोर्महारिष्टं तस्य देहेऽपि पीडनम् । पञ्चसप्तमितान्द्यायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २३ ॥
 नच स्त्रीधनरिष्टं स्यान्न मनस्तापजं भयम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च दुःखं कचित्सुत ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्रधनैश्वर्यं सुखमत्र भविष्यति । देवल्लोके गाविस्तस्य गयाश्राद्धप्रभावतः ॥ २५ ॥
 जन्मादिनिघर्णतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षष्ट्युत्तरदिशताधिकस्तहस्ततमः ॥ १२६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग कौकणे बाहुजः पुरा । घनवान्यधुर्वैर्युक्तो विष्णुभक्तिपरो हृदः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पापमाचरितं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 धृतः स्वज्ञातिजार्या वै गर्भस्तेनायतेर्बलात् । ततो लोकभयात्सूत कृतं तद्गर्भपातनम् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । स गत्वा धर्मनगरं बुभोज सुखदुःखकम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्राऽपि बाहुजः । सरस्वत्याः परे देशे पंचयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 गौरः सुरुपो मतिमान्वापापरनिरतो घृणी । क्वचित्पापरतो लोभो चिंताशाठ्यचरतस्तथा ॥ ६ ॥

या स्त्री पूर्वं सहायासीदत्र पुत्रविवाजिता । लक्षणैरेमिराढ्यस्य, प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ७ ॥
सुवर्णदशकात्सूत ब्राह्मणी च हिरण्मयी । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्देया द्विजवराय च ॥ ८ ॥
पूर्वपापादिनिर्मुक्तो पुत्रतौल्यं लभेदिह । काशीवासान्महाभाग तद्देशे भ्रमणात्तथा ॥ ९ ॥

लभेत पुत्रात्स मुखं पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याक्षणावादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठुत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कर्हाटाऽभिषे देशे कश्चिदासीद्विजोत्तमः ॥ १ ॥
प्राग्भवे नृपतिर्विज्ञो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवमक्तोऽतिनीतिधृक् ॥ २ ॥
बहुस्त्रीधनपुत्राढ्यो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ ३ ॥
बहुपर्वसु भूम्यश्वकन्यावस्त्रगृहाण्यापि । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरथकाचनम् ॥ ४ ॥
चहुरत्नानि भाण्डानि महादानानि चाण्डज । अथो भाविबलात्सूत पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
सीमांतरे स्थितं तस्य विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
स्वस्त्रीभ्रातृसहायाच्च रात्रौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चाऽपि मिलित्वा बहुभिर्जनैः ॥ ७ ॥
तस्मिन् दग्धे मातृयुक्ताः स्त्रियो बाला द्विजस्य हि । निर्दग्धा बालवत्साढ्या गौरिका जन्तवस्तथा ८
सर्वस्वं लुङ्गितं तस्याऽपराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपत्न्या निवेदितम् ॥ ९ ॥
महादानरता साऽपि बहुपुत्रा पतिप्रिया । तयाऽपि तत्स्त्रीसंवादात्कोधाद्विजकुलं हृतम् ॥ १० ॥
भुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपाजितम् । धर्मज्ञेन नृपेणाऽपि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
अथ किंचिद्गते काले स भ्रातो यमशासनम् । भुक्ता पापफलपापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
बहुपुण्यान्महादानात्स जातोऽत्राऽपि भूपतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्स्वयोजनसम्मिमे ॥ १३ ॥
स रक्तगौरौ मतिमान्नात्युच्चो न लघुर्धृणी । बाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
बहुज्ञो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
क्षात्रधर्मरतो माग्नी दण्डदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्बुद्धिमान् ॥ १६ ॥
बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । पितृश्लेष्माधिकः शूरो बहुभूषणैर्भूतः ॥ १७ ॥
गजाश्ववाहनैराढ्यो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सूर्यैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
शिवाचनान्महादानात्पापकृतात्तु फलं त्विह । सर्वमेतन्मया पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
धूर्तः शठोऽतिदंभाढ्यो बहुचेष्टो भयान्वितः । लोभी पापरतः क्वापि पित्रोः सुखविवाजितः ॥ २० ॥
प्राग्भवे जीवधाताच्च कफपितृरुगन्वितः । बालवत्सवधात्पूर्वं पूर्वपुत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र स्वगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीद्विजोमाह्वयस्वभक्षणे ॥ २२ ॥
सा कनिष्ठा च संप्रदुष्ट पुत्रशुचान्विता । यौ भ्रातरौ सहायौ प्राग्भवेतां दाहकर्मणि ॥ २३ ॥
तस्या जातौ तु तावत्र पुत्रौ निर्वासितौ गतौ । गोस्त्रीबालवधात्पापात्प्रागत्र सुतनाशनम् ॥ २४ ॥
महापापस्य लभेदं राहुर्गुरुगृहं गतः । लक्षणैरेमिराढ्यस्य प्रष्टुमैव जन्मनि ॥ २५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पलैः षष्टिभितैः कार्यां सुरभीं दत्तसंयुता ॥ २६ ॥
पत्रे हिरण्ये लेख्या सर्वागमरणान्विता । तदर्धार्धमिता वापि निजविज्ञानुसारतः ॥ २७ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २८ ॥

मन्त्रः ।

“अज्ञानान्नं मया दग्धा यत्पापं घोरमर्जितम् । अतोऽहं देवि हैमो त्वां ददेऽहं मच्छुभं कुरु” २९ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्प्रागोघातात्प्रमुच्यते । तथा पशुपतिः कार्यः पलैः षोडशमियुतः ॥ ३० ॥
 पत्रे हिरण्यये लेख्यः सपत्नीकः सपुत्रकः । शिवमन्त्रेण संपूज्य षोडशोरूपचारकैः ॥ ३१ ॥
 स च देवो विधिज्ञाय पूर्वपापप्रशान्तये । तथात्र ब्राह्मणी कार्या पलैः षोडशमिमिता ॥ ३२ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजविज्ञाऽनुसारतः । सा च देया विधिज्ञाय स्त्रीवधान्मुच्यते त्विह ॥ ३३ ॥
 तदैवतं तथा सोमं हैममष्टपलात्मकम् । लक्ष्मीनारायणं हैमं तद्वदुग्रविनाशनम् ॥ ३४ ॥
 प्रजापतिर्गणेशश्च दग्धजीवा हुताशनः । विप्रबालास्त्रयः कार्यास्त्रिपलैर्निमिताः खग ॥ ३५ ॥
 हिरण्ययेषु पत्रेषु मन्त्रैर्लेख्या यथोक्तवत् । विप्रेभ्यो विधिवदेयाः सर्वपापप्रणाशकाः ॥ ३६ ॥
 पञ्चविंशतिसहस्राणि गायत्रीं विधिना जपेत् । सहस्रदशकं तत्र मंत्रमष्टाक्षरं तथा ॥ ३७ ॥
 षकादशसहस्रं तु त्र्यम्बकं द्विविधं जपेत् । ब्रह्माग्निसौरविघ्नेशसौरिमंत्रांस्तथा जपेत् ॥ ३८ ॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणि चैकस्याष्टसहस्रकम् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३९ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्वाज्जन्मन्यत्र खगेश्वर ॥ ४० ॥
 नाधयो व्याधयस्त्वस्य न च शत्रुमयं भवेत् । महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोरथात् ॥ ४१ ॥
 सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षमवाप्नुयात् । आयुः सप्तविंशतीं प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ४२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टमूत्रविशन्मिमेऽब्दे । त्रिचत्वारिंशदब्दे वा ध्रुवं पञ्चाशदब्दे ॥ ४३ ॥
 चतुर्विधं महारिष्टं भवत्येव न संशयः । या च पृच्छति धर्मज्ञा तत्प्रिया कर्मपीडिता ॥ ४४ ॥
 प्रायश्चित्तार्थतः पादाच्छुद्धयत्यत्र न संशयः । सेहाधिव्याधिरहिता राज्यं पुत्रमुत्तमं लभेत् ४५ ॥
 शनौ कन्यागते जातो मेघस्थे निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ४६ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तज्जन्माङ्गाद्विचिन्तयेत् ॥ ४७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टम्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगायां प्राप्य पक्षीन्द्र प्रष्टुं गजवधः कृतः । ग्रामये गजचर्मऽसावत्र जाता द्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सौवर्णीं द्विपलात्मिकाम् । गंधपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्गोघातमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणान्दद्यात्सुवर्णमयुतं खग । सर्वपापविशुद्धस्तु मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धानं क्षुत्पीडाभिः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितो भवेत् ॥ १ ॥
 दशद्रोणप्रमाणं तु चात्र हेमयुतं तथा । दद्याद्विप्रवरायैव तस्माद्गोघातमुच्यते ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानाद्वा शक्तः । विप्राय अद्वया । शूलरोगोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्रादुर्गर्हि च भुवः पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महामागो द्रवो धर्माक्रियापरः ॥ १ ॥

वराहदेशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवान्गोमहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्सा तत्र पुरे मृता धेनुः खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्नो मुक्ता च सदसत्फलम् । विष्णुपूजनजातपुण्याज्जातोत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारणो धर्मनिरतो बहुद्वयसमन्वितः । गजादिवाहनैरादयो वस्त्रभूषणभूषितः ॥ ५ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोमसमन्वितः ॥ ६ ॥
 जातिसंतातिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं खगाधिप ॥ ७ ॥
 क्षत्वारिशन्मते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपापान्महाभाग ध्रुवरिष्टसमुद्भवात् ॥ ८ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र योगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनोशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वत्र तद्वर्णनन्तरं मुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्धरिवंशस्य वैशाखे विधिनाद्वज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वाऽपि दशाष्टृत्या विधानतः । तस्तु भोजयेद्दिमान्होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षाद्युतं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्ब्रिवाहादवरात्सुत ॥ १४ ॥
 मृत्युः पश्चादादन्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नमत्यव्दमितं तथा ॥ १५ ॥
 द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज । जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकराशिगे ॥ १६ ॥
 त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरोभिधे । निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनं नात्फलात् ॥ १७ ॥
 भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् । तथा तृतीये जनुषि मरणं गोमहात्मसुत ॥ १८ ॥
 सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वे रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं दद्याद्रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रोश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोमात्पापजादध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वर्गं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यस्य दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राप्तमुक्तं गर्भपृथ्वर्यं कुक्कुटादं खगेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकता लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाद्वज । न च गर्भं दद्यात्प्रेषा प्राक्पापाद्वदभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वादं विधिना तद्वैश्वर्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ३ ॥

दत्त्वा विधाय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ४
पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतानिष्कृतेः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाञ्छूरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
सन्धिविश्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता म्रियंवदः । गत्वा हारिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिद्विष्कृतम् । छुटितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । तेन वै कर्मणा पुत्र प्राप्तं तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
सुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । पुण्यात्पुण्यफलं सूत प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वापि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कटुवमरणे हृदः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिष्कृतनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वथवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्ताडिगजैस्तथा ॥ १० ॥
गंधपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्भिजात् ॥ ११ ॥
शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेद्ब्रह्मद्रव्यतः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निदर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
आयुर्वर्षशतं तस्य कृतानिष्कृतिकस्य वै । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते षष्ठिवत्सरे ॥ १७ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वमत्रैव जन्मनि । स्वरोमसमानि स्युस्तस्य रोमाणि सन्ततम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय ततो दद्यात्स्वर्णानिष्कत्रयं मुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानंदवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हरते रीतिं नारी सा च स्वमाधिप । पिंगाक्षी जायते तस्याः प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्रीं प्रजपेच्छक्त्या जुहुयाद्दि तिलांस्तथा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अग्ने चैव या नारी परसिद्धानामक्षिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धान्तस्य च विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ खगाधिप । भिक्षुभ्यश्च तथा दानादसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥

न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरद्विशताविकसहस्रतमः ॥ १२७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राष्ट्रघाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽब्ज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरद्विशताविकसहस्रतमः ॥ १२७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वधीयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भापातरता सा तु जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥

मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापौघवती हि सा । निष्कृतिं तत्र वक्ष्यामि गंगाया हि खगाधिप ॥ २ ॥

पूजयेद्धक्षरुद्राणां त्रिगुणं वा तदर्द्धकम् । शक्त्या च भोजयेद्विप्रान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

व्यनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टीत्युत्तरद्विशताविकसहस्रतमः ॥ १२८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥

दानात्पलशतादत्र सीसकादंजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरद्विशताविकसहस्रतमः ॥ १२८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे केराभिषे सुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रघनान्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । सर्वस्वमपि पात्रेभ्यो गोभूष्यश्वादिकं च यत् ॥ २ ॥

पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥

निर्दग्धं वैरिभावेन रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥

गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहूतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥

सखीकः स्वफलं भुक्त्वा तत्र ताम्यामशेषतः । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोचो नातिनीचो बहुकथ्यः पृथुर्विधुः ॥ ७ ॥

यौवनेल्पमुल्लैश्वर्यधनैः स्थानैर्युतायुतः । मितदो भोगभाग्याढ्यः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥

पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमी पापरतः क्वचित् । चित्तारोगोतिधूर्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥

गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥

या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दाहकर्मणि चांडज । सा ज्येष्ठा ग्रष्टरेवात्र मृतपुत्रा हि जन्मनि ॥ ११ ॥

लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ जन्मांगादृषभे शनिः । लक्षणैरेमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥

कारयित्वा शिवं साम्बं पल्लैर्वदमितैः शुभैः । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं सुसुन्दरम् ॥ १३ ॥

तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुसारतः । पूजयित्वा तु गंधाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥

संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वितानांवरभूषिते ॥ १५ ॥

दद्याद्देवविधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदजितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गारुडसंस्थितम् ” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये पातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमाषमितो बह्विर्देवो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्रा आविर्व्याविविजिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्वा ह्यत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मितैकोने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽब्दे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दके ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकादंडजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बंधयायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्यादंध्यास्नानं शतौषधैः । पत्रैर्धृक्षोद्भवेः सूत मूत्सनाभिः सप्तभिस्तथा ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः समंत्रैश्च तं पूज्य प्रथमं सुत । विधिनानेन या कुर्यादंध्या पुत्रं लभेद्दृष्टवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुद्धां स्वभार्यां परमां साध्वीं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ! ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनात्किञ्च ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगाविष । तस्मिन्वयसि तन्मृत्युर्भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत ! प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्ववधीत्पूर्वं मोहादुष्टं स्वगाविष । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र ! जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजर्तां तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्थान्मुखराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतघेनुप्रदानाच्च विधिवद्देदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टाशीत्युत्तरदिशताविकसहस्रतमः ॥ १२८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंस्ति महाभाग ! ग्रहणीरुग्युतात्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्युत्तरदिशताविकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजाग्रोगान्किंचिच्छस्त्रोपघातकान् ॥ १ ॥
 किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिः पुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ! ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्ययं सूत शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना भूयो ब्रह्मवित्तेन वर्धितम् । कालेनैवं सृतो विप्रो वनं शूद्रेण वंचितम् ॥ ६ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणान्नैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरके धोरे पक्तस्तेन स्वकर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नः पीडितश्चेह कर्मणा ॥ ९ ॥
 पूर्वजन्मनिजितैः पुण्यैर्व्रतदानादिभिः खग । तृतीयं जन्म चैतद्धि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥
 निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणाय विपं दत्त्वा ब्रह्मस्वं यथभोज वै ॥ ११ ॥
 ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमेतस्योपरि तन्महत् । तस्माद्विप्रधनं प्रोक्तमसह्यं त्वमिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणां च निष्कृतिं वद तां प्रभो ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पृजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
 यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजमानः प्रमुच्येत पापादाकरुपसंभवात् ॥ १५ ॥
 रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जपत्तैवं तोपयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
 तदंशं शोभेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्ब्रह्मै तिलैस्त्रिमधुराप्लुतैः ॥ १७ ॥
 हरितालीपलाशोत्थाः मिथोऽत्र हवेर्हुताः । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रशान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुंडलाकरुपमंत्रपुस्तकमंडलम् । प्रतिकुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविवि कृत्वा त्रिविधं नाशयेदघम् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तसक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्थं सभार्यः प्रीतितोन्वहम् ॥ २१ ॥

देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगंधर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
 सर्वेषां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वावुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्विजान्सम्यक्श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवं कृत्वा ततः सूत हरिवंशं निशम्य वै । वाचकोपरि संतुष्टो भूमिद्रविणवासकैः ॥ २५ ॥
 मुद्रिकाकर्णभृषार्दि गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानाद्यैस्तोषयेदन्यब्राह्मणान् ॥ २६ ॥
 निष्कृतिं कुर्वतः पूज्यान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७ ॥
 जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । कुष्ठरुक्चानपत्यत्वं प्रमेहार्तिर्धनक्षतिः ॥ २८ ॥
 कुनारित्वं ददृलत्वं पांडुरोगित्मेव च । जन्मलग्नाच्च चोरत्वं रात्रौ वित्तव्ययादिकम् ॥ २९ ॥
 लकृट्प्रावशस्त्राद्यैर्जायते व्रणजातर्यः ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्य दिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतप्रेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेदतीन्द्रतः ॥ १ ॥
 पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधं सजेत् । ज्ञानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
 शतच्छिद्रं घटं प्राप्य नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
 हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानामक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
 स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषापनुत्तये । एतत्प्रयोगोत्तमैश्च बंध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो चात्र जन्मनि वाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागन्नाक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गवैः पुण्यैः समभ्यर्च्य दीपान्दद्यात्पुवर्णजान् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 कर्मणा तेन संजातः बंद्यश्चैवापवर्णजः । गवां पालनजातुष्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिनवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्ललना पूर्वं मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगाज्जेत्रजाचात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वभवे चायं नराधिपः । सोऽत्र जन्मनि पर्क्षाद्र लघुगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥

स्वर्णशृङ्गीं रौप्यसुरीं घंटाभण्डभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्विदिविदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनक्त्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी खगाधिप । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कृष्णिमागे तु लघुदेन तथा भृशम् ॥ २ ॥
ताडनात्सा महादुःखं प्राप्ता गर्भातिचारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमन्विता ॥ ३ ॥
तेन कर्मविपाकेन संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्री हि संजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्वमोगाद्यैर्नानाविभवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राणघाताघसञ्चयात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । वार्पां सा स्वेच्छया कुर्यादेशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सुत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनक्त्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सुत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले सोऽन्यजनुषि बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धघेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनक्त्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि चात्रैव बहुमूत्रकणाऽऽकुला ॥ १ ॥
दुग्धघेनुप्रदानाच्च वेदवेदांगपारगे । विधिना काश्यपे सात्र न पश्येद्बहुमूत्रकम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनक्त्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाढातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कृष्णगुल्मात्प्रवाध्यते ॥ १ ॥
स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथ वा माहिषिदानाद्विप्राय विधिनादज । महिषी पापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कानिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य वंशः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्वंशः स्याद्बहुजन्मसु ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादादिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सर्ता ॥ १ ॥
 अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डजा । पुत्रविहीना सा फलचौर्याद्धि पातकात् ॥ २ ॥
 फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजात् ३
 प्रायश्चित्तं परं तस्य फलचौर्यस्य तस्मृतम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तिवः ॥ ४ ॥
 एवं कृतेऽपत्यवृद्धिर्जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्तिक्या माघवैशाख्योर्दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्गोगाद्विमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ! ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषी घातनाञ्जारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र ! कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात् साभरणां सूत ! महिषीं यमदैवताम् । कंवलद्वयसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । प्रायश्चित्ते कृते तस्मिन्कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विध्यात्प्राग्यो वृषानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासालेदोत्र तस्य स्याद्भूनि भावे हि निश्चयात् ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं न तस्यास्ति दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिसम्पन्नो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानरितो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत ! स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 अथ भूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिंघोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवि लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो घूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैश्वर्यसमाक्रान्तो घनवाहनमोगमाक । शूरः सुवेपोऽतिभूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापालोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं षष्टिमिते वर्षे पंचहीने खगाधिप ॥ ९ ॥
 सुवर्णस्य महाकालनरस्य हि खगधिप । सर्ववित्तपंडशेन दानाद्रिष्टक्षयो भवेत् ॥ १० ॥
 पश्चाद्भीतिमितायुः स्यादन्ते कालनरेंडज । प्रायश्चित्तेऽकृते त्वत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥

कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् । महाबोराहवे सूत ! चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदिस्थं लघुनं पुत्र षडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिग्रहरणान्नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
दधिधेनुप्रदानञ्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षौ निहते पूर्वे भवे च गरुडायज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिर्जं घोरं कातरोत्थं हि काश्यप ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वता देवालयेंडज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
दीपा दत्ता यया सा हि धनपुत्रसमन्विता । चण्डीगृहे महादानात्प्राकृतास्तु खगाधिप ॥ २ ॥
हरणादपरस्यास्तु चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया धृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
सुवर्णाद्रिमितं भव्यं संपूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्मक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगंधयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानाद्वा ब्राह्मणाय विपश्चिते । दुष्टगंधकृतादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडायज । कच्चराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्खगाधिप ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्दानेन महाहृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दंडाधिकारवाञ्छुद्गो दंडो ब्राह्मणपूजितः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभादथोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य खगाधिप ॥ २ ॥
लोभाच्चकारातौ तत्र हृडच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तातिथमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । सचास्त्यत्र विवर्णस्तु पंडः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥

सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनमोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
 सप्तजन्मस्वसौ षंडो भविष्यति स्वमेध्वर ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३११ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्यौदार्यशो धनी । राजमान्यो विरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । सर्वदा वातरक्तादि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । प्रियमक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यशालिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रं प्रसूयाथ चान्यपुत्रमजीजनत् । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्स्त्रियाः । विधानावहितायां सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । स हि ब्राह्मणसख्येन बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 सञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु विप्राय चार्पितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
 इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखयुता ह्येवं पुत्रहीना स्वगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विषतुल्यं वै पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैको हि क्षियते ब्रह्मस्वात्सकलं कुलम् ॥ १२ ॥
 तस्याः संततिवृद्धयै हि कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । शुभे भूभूतदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पञ्चं राजतं शुक्लतंडुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमम्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 सुशीतसलिलैः पूर्णं सरस्वौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
 प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विद्वान्द्रोणान्तसैव निर्मितान् ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपुजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्धेतुं दंपती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
 एवं कृतविधेः सुत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गधाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
 मधुधेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गधिरोगात्सततं मृच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मघ्नी सा समारूपाता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचोष्टितं तस्याः शृणुष्वान्न स्वगाधिप ॥ १ ॥

अनया द्रव्यलोभेन सप्तन्या घातितः सुतः । ग्राम्ये विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादियं महापापा जातात्र यवनी खग । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चांडज ॥ ३ ॥

तस्या वर्षे चतुर्विंशे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

षंडः स्त्रीराजसन्मानी ह्यत्र जन्मनि चांडज । महादुष्टक्रियायुक्तो वधवधनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतास्तु महादानास्तुलैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः षंडोऽगम्यानिषेवणात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविषर्जितम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भं यथाशक्ति दद्याद्दिपाय धीमते । सुवर्णसहिर्षं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानात्तु विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित्तती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधात्तत्र किंचित्कालेऽपि सा मृता । मुक्ता पापफलं सर्वं पुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
सा शूद्री यमुनातीरे जाता वै पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृंगो भयानकः । तेन तद्वृषभस्यापि ग्राम्ये विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्णौ तु कूर्तं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं मुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिंधुमण्डले पर्वताश्रिते । षण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र खगाधिप ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतास्तोऽपि सुलैश्वर्यधनान्वितः । पापाद्ब्रह्मात्तथा तस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पष्टिमिराव्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वाहनं गरुडाग्रज । दंतुरा सांभवेदत्र तत्काले घातकारणात् ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोषशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवे लोभात्पुरा भवेत् । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय खगाधिप । कण्डूरोगस्य शमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । मर्त्यत्यक्ताधिविज्ञा सा महारोषवती ह्यमूत् ॥ १ ॥
तया महौषधैर्द्वयैः पुंस्त्वं पत्युर्विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योतिदुःखार्तो न शुभं लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मस्वसौ पापान्युक्तः स्याद्दिनतात्मज ॥ ४ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चांडज । स्वशरीरविबुद्धचर्यं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्बुद्धं हरति कस्यचित् । गुरुमोदरेण रोगेण पीड्यते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गंगायां हि महाभाग गुडयेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्समाद्रोगाद्दिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देश्योऽभवत्पूर्वभवे नेपालदेशके । बहुमित्रमुखैराढ्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान्देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं सोऽप्यगमद्वयमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं मुक्त्वा स जातोऽत्र महीपतिः । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेऽतिविख्यातो धृणी स्वल्पो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापात्स जातः स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकीं कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
पलपञ्चमितां लेख्यां गंधैर्मास्यैरलंकृताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय कुलीनाय तथार्थिने ॥ ७ ॥
प्रजापतिं ततो दद्याद्राजतं त्रिपलातमकम् । ब्रह्मदैवतमंत्रेण गृह्णीयात्स महाद्रिजः ॥ ८ ॥
पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् । जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
होमयेत्तदशांशेन तदशांशेन तर्पयेत् । य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥

प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मान्पापात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातितः ॥ ११ ॥
 लभते स्त्रीसुखं नात्र रिष्टं पद्मेदेकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते स्रुत जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतत्तमज । खल्वः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातनात् ॥ १ ॥
 पापनाशकरी तस्य निष्कृति वच्यमहं सुत । दद्यादर्धं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहासनं सालंकारं पूजयित्वा विधानतः । विविज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 न पश्यति स खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे स्रुत परतैलापहारिणी । सात्र जन्मनि पर्क्षाद्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते वै दानेन घटयोस्तैलपूर्णयोः । यथाशक्ति सुवर्णादद्यात्तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वैः कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्ययुतिर्दृढो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे स गृहधीः । गर्भं दधार राक्षी वै भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्य फलं भुक्त्वा बमलोके खगाधिप । शिवपूजनजातुष्यात्सोत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 षण्ढो हि जाङ्गले देशे सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भोदया यावधीत्वपूर्वं मृगं हि विनताडज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्घातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातेन दुःस्वार्ताऽवश्यमेव तदेनसा ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं स्रुत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्र च जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानभ्रमावात्पक्षीन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्गृहणीगदः । तस्य भार्या गताचारा भर्तृभक्तियुक्ता सदा ॥ २ ॥
 रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भोऽपि तस्या उदरे पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
 द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मोसैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥

अतिकष्टादैनतेय गर्भपातकृतामसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारादिकं बहु ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहरणं कुलटाकर्मतः कृतम् । भर्ता चास्या दुष्टबुद्धिर्दुष्टसङ्गतिदोषतः ॥ ७ ॥
 तेन दुष्टेन यद्रव्यं हृतं तस्करबुद्धिना । मुक्तं ताम्यां वैनतेय ब्रह्मसर्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्धनं मुक्ता पीडितो दारुणैर्ग्रहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मानुषतां गतः ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । जन्म चेदं चतुर्थं वै गर्भपातोऽत्र जायते ॥ १० ॥
 उभाभ्यां च कृतं कर्म मुञ्चते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश यया गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भजिघांसीनी । तस्याः शुद्धिं तु निष्कृत्या शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंयुक्ता ध्रुवं स्याद्भ्रतकांक्षिणी । सौम्याग्ने समोप्यर्माणपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः खवन्तीं शान्तां च सुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्सुसमाहितः । इष्टैस्तु यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुगोस्थानैः सती परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपस्तवचन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्यानैस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायमथाश्रता । एवंव्रतपरा नारी मासमासीत संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकांक्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नग्दामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयां तत्तदनन्वयाम् ॥ २१ ॥
 भक्त्या च विधिवत्तस्मै तां दद्यादितिभाषिणी ॥ २२ ॥

मंत्रः ।

“सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं माषषोडशसंमितम् । ददानि गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥
 यन्मया कुलटावृत्त्या नानागर्भा विनाशिताः । नानाभेदैः प्रयाता मे गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 कर्मणा तेन जनितं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय दानमेतत्करोम्यहम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि वंध्यात्वं नाशमेतु ममानघे । दानेनानेन सुरभे सुप्रीता भव सुव्रते ॥ २६ ॥

“भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगासि भोः” ॥ २७ ॥

एवमारित्वति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं फलानि विविधानि च ॥ २८ ॥
 दापयेद्विजमुख्येभ्यो शार्थनाभिश्च तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्राभानात्रैः सत्कुपायसैः ॥ २९ ॥
 एवं कृतविधेः सूत नार्या दुःखं विनश्यति । वंध्यात्वं मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तिर्यशस्विनी ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चिरदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिजुरंगं घातयेन्नरः । वक्रकट्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्पर्शान्धदानादिविवरसर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकंठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चिरदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जन्तुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत मृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादर्थं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपटुचये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सुत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभाद्धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरं कर्म कृतं तेन दृष्टसंगेन चांढज । चौयेण गां परां नीत्वा क्षुधितोऽभक्षयत्पुरा ॥ २ ॥
 मृतः स तेन पापेन नानायोनिमुपागतः । स तीर्थमृत्युवशतो गंगातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तस्यैव हि प्रभावाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवमावेष्टजश्चेष्ट चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशकैर्मिताम् । लिखित्वा गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्री च जपेत्तत्र नियुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना सूत स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । आहोस्वित्पुरुषस्यापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च पतनात्किल । पादभंगो भवेत्सस्मात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य प्रार्थयित्वा यथाविधि । या सा पापात्प्रमुच्येत नचोर्ध्वात्पतनं ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 अर्थं निष्कसुवर्णाढ्यं दद्यात्पापविशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदर्थं प्राग्भवे साऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादौ पुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकंठपीडाया विनतात्मज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्रो महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामे वै विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्राणां च विधृतो गर्भो कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतो यत्नो महास्तत्र नारीगर्भस्य पातने । तथा हालाहलं पीतं मृता सा लोकशंकया ॥ ३ ॥
 महत्या गर्भपीडाया बालकोऽपि मृतस्तदा । सहायैः पञ्चभिर्युक्ता कृतवत्येतमद्भुतम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहं दुष्टा गर्भपातसमुद्भवम् । ततः संप्राप्तमरणो बाहुजोऽय सहाययुक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा मुक्ता मोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्मुक्ता स्वकृतान्दृढकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपश्रुवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जाजो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्ग लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविधसंयुतः । आयुषा सुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥

धर्मादिदं तथा पापाद्धूतः पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगी च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्वन्ध्याजातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत भयन्ततः । पूर्वपापविशुद्धचर्यं गर्भधारणाशिनीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पत्नैः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्वेनाथ वा कार्या निजवित्तानुमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
भाषपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पञ्चमाषकम् ॥ १६ ॥
राजानं च तथा दद्यात्सोमं सार्द्धपलात्मकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमयेत्तदुलैः साज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १९ ॥
अकृतं तु यथाशक्ति प्रायश्चित्तं यथोदितम् । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं पञ्चसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मत्रिशदुत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभिवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यत्र कोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्तान्तिकमलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
स चाथ धर्मपुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनम् । पूजनाच्छिबर्लिङ्गानां प्रागत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
षडस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वप्रतिपालकः ॥ ४ ॥
महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गंगायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सप्ततिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुंठनतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानविधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पतत्रिन् पादसंभवाम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजं जानन्प्राग्भवे विनतासुत । मक्ष्यार्थं सोऽत्र जनुषि पुरुषोऽगाधिको भवेत् ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिर्दृष्टपापस्यात्र च काश्यपे । प्राप्तव्यस्य क्षयो नाऽत्र प्रायश्चित्तात्सहस्रशः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यन्वादिक्षानीह ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स सुक्ता नरकान्धोरात्पापात्पुण्याच्च शाश्वतात् । स्वर्गान्धर्वतमागेषु संजातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोयो मंत्रपारगः । पुत्रहीनो ह्यसौ सूत परवित्तस्य छुटनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्धृतपूरीतान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोडज । रौद्रव्रतं चरन्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यो भक्त्या स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्यात्पुत्रविवर्द्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तथाशीतिवर्षाणि कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४० ॥

अरुण उवाच ।

भ्रातृवंशे समुत्पन्नो वातदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ह्युदरे व्याधिः शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चिद्भक्तिकरी परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय मास्कर ॥ ३ ॥
 गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेन कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विधिस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशालार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोर्धस्य वै वलात् । तद्विप्तं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 वधनाय मति चक्रे ब्राह्मणं भार्यया सह । भर्तृनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं च तदा दिनैः ॥ ८ ॥
 कतिपयैश्च शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छमीत्या स वै साधुर्ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽज्जगात् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्काले गते कश्चिच्छूद्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षायुनसहस्रकम् । पच्यते नरके चोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । जन्म चेदं तृतीयं वै शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे संवत्सरं सेवां ह्येकचित्तेन दम्पती ॥ १६ ॥

श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा । तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा ॥ १७ ॥
 सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मन्त्रेण रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेर्चयेत् । सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गवैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सहितान्भूयः प्रष्टुमनाद्यास्तथाचर्चयेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं चारुबाहुं चारुगुप्तं सुशोभनम् । श्रीवत्साकं पीतवासं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पैः सुगंधिवृषैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुमन्त्रयम् ॥ २२ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः क्रमत इत्यसौ । इत्यादिमन्त्रैर्जुहुयाच्छतमष्टोत्तरं हविः ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रपूजान्ते मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पापभावेन कृतं कर्म दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारे मया वै दुष्कृतं कृतम् २५॥
 ब्राह्मणानां हृतं द्रव्यं भीत्या ताडनतर्जनैः । द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २६ ॥
 स्थिरगर्भमृतापत्यबालघातादि दुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्वहम् ” ॥ २७ ॥
 स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्दिष्टबन्धुभिः २८
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । इदुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने साश्रुकर्षिते ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादि शस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पृशोन्नेस्तादृशो व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
 नार्यङ्गे विकृतव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् । पितृजामातुलान्यादेर्विधवार्तिः प्रजायते ॥ ३१ ॥
 स्वकुले भेतजा पीडा दुःखं वैकल्यजं तथा । कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३२ ॥
 स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तैः प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृषार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामजलाश्रये ॥ २ ॥
 नैः पानं प्रकुर्वन् यो जलं शीतलमुत्तमम् । ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै ॥ ३ ॥
 तत्रैका तृषिता गौस्तु ताडिताऽपि भृशं तथा । न च त्यक्तं जलं मृत गर्माधानान्विता यतः ॥ ४ ॥
 तस्मिन्काले च तस्यास्तु पतितो गर्भसंस्थितः । वत्सस्तत्ताडनात्सूत मृतश्चापि हि तत्क्षणात् ॥ ५ ॥
 विचेष्टितामेदं यस्याः सैषा वेश्याङ्गनाऽधुना । नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता ॥ ६ ॥
 सुखमोगधनैर्वान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत । प्राग्गोसेवनजात्युप्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् ॥ ७ ॥
 अथात्र गर्भपूर्णत्वे शुभभावे खगाधिप । न मोचयति सा गर्भं तदुःखेनाकुला भृशम् ॥ ८ ॥
 एवं वर्षत्रयादन्ते मोचयिष्यति वै सुत । रिष्टमन्दत्रये मृत बालवत्सवधादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदृश्यमाह् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलमेकां स्वर्णशृंगादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ ११ ॥
 द्विसुवर्णमितां तद्द्वेष्ट्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोषाच्चत्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पार्श्वः कश्चिद्गुजरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 दैवाच्छङ्कुरहं गत्वा कृतं कर्म रुषा तु वै । वैरिपुत्रः पुरा मृत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तायुधेन तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलप्रेऽब्जसंयुते । श्यामाङ्गो वृषः क्षीणः प्रमुदंशाग्ने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रप्रियसमन्वितः । मानभोगसुखैश्वर्यो मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 नातपुत्रविहीनोऽसौ चिह्नं जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लैर्दशमितैः कुर्याद्राजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णो पल्लैकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्नैवेद्यैः सूपचारकैः । सूर्यभक्ताय ज्ञाताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपञ्चमितं रौप्यं कुर्याद्धरिहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीपञ्चसाहस्रं दृष्टपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धोमं दक्षांशेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्राप्नोति तदा रिष्टं पदत्रिंशब्दे प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमिताब्दां तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीधश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकाङ्गो ह्यकिचनः ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्राद्यैर्मुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि काश्यपे । वर्बरांगास्थरोगेण पीड्यते नास्ति संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वानशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासिच्छिमानना । ग्रामर्वेदज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांमतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले कृत्वा चातितप्तां हि बालुकाम् । प्रूरितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं स्वगाधिप ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः सग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शातद्वजे देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 प्राग्दानवतजात्पुण्यादथो पापफलं शृणु । सर्वे तद्वंशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च बर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाहृदाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥

कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति धर्मतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राम्भवे पुत्र घातयेद्जनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्टयर्थं जायते गोधिका तु सा ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारम्भस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यत्र नारी वृद्धिविर्वर्जिता । अग्रजन्मनि सा नारी बर्बरांगान्विता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात् पलशतं लोहं समुद्दिश्य द्विजातये । भुच्यते पापनाशो गार्हर्षरांगमिधात् सुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याज्वधीत्सुत नार्यजं विधिवर्जिता । सा गोघिकाग्रजनुषि भविष्यति तदेनसः ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सवस्त्रं वेदविदुषे तद्दोषशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो गुरुमवातोदरामयः । वित्तया कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्ययुतश्चैव किञ्चिद्वापारवान्भुवि । दायदाच्छत्रुवत्पीडा मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
तस्य भार्याद्वयं चापि संजातं चात्र जन्मनि । बहुपुत्र्य प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
कदाचिज्जातमात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुण्यवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ६ ॥
अर्धलुब्धः स संजातो ग्रामाधीशः प्रतापवान् । ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ७ ॥
पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः । कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निराश्रयः ॥ ८ ॥
तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यथ । क्रियाकर्मादिकं तस्य चक्रे वै शक्तितः खग ॥ ९ ॥
क्षात्रेण हि हृतं सर्वमपुत्रस्य धनं बहु । निराधाराः सुता जाताः पित्रभावात् दुःखिताः ॥ १० ॥
सर्वस्वहरणादापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातुर्गता पक्षे काचिन्मात्रा सह स्थिताः ॥ ११ ॥
भाटुर्भावः क्षत्रगृहे संजातस्तस्य कर्मणः । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः सोऽजनि ब्राह्मणः स्वयम् ॥ १२ ॥
योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलोभेन चागतः । एवं पुत्र ऋणी मृतस्तत्काले चर्णहृत्स्वयम् ॥ १३ ॥
एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तं पुत्रास्तस्य मृताः सदा । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥
तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृताः सुताः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिं क्रियते शुभा ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । संतर्पितं लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्ययने शुमवासरे । प्रारभेद्भरिभक्तश्च संवत्सरविधिः स्मृतः ॥ १७ ॥
प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन हर्षयेन्मासमात्रकम् ॥ १८ ॥

कुङ्कुमागरुकरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १९ ॥
 भौमाप्यनाभसस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ २० ॥
 अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधि तथा चरेत् । शुभे मासे सिते पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २१ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्धरिमभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः शुभम् ॥ २२ ॥
 विधिवद्ब्रह्मिमास्याय ह्यर्चयेद्वैकृतं चरुम् । आज्यभागवसानेच कपिलाज्याद्रुतिर्हविः ॥ २३ ॥
 पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अन्धत्यसामिवस्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २४ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजमोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २५ ॥
 हिरण्यभूमिवासानि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विषस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां चालंकृतामपि ॥ २६ ॥
 दक्षिणां प्रददेच्चैवच्छलकौटिल्यवर्जिताम् । प्राश्नीयात्तु हविःशेषं सह पत्न्या हरि स्मरन् ॥ २७ ॥
 इति कृत्वा विधि नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षण चिन्त्यं पूर्वकर्मातुसारतः । शुल्भार्शसां तथा वाचा गुदे तप्तव्रणार्तयः ॥ २९ ॥
 वातरक्तादि शिरसि नेत्रकर्णादिषु घ्नणः । स्तनीयगौरवं ददुस्तथा वै पादवैकृतिः ॥ ३० ॥
 जनश्रुतिरभूत्तत्र दुष्कृतौ कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिप ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदोपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तथा कृतं महापापं भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपंवासिना चास्या ब्राह्मणेन च तद्गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहगता । कृत्वैवमद्भुतं कर्म मुक्ता तु नरकान्सुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलमोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसन्ततिनाशकृत् । दुःखैरनेकैर्युक्तात्र मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 मायश्चित्तं परं चास्या गयायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्राधिवासस्य पापनाशनमुत्तमम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपचाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्वेषेच्छानं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापापनोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं धातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्धेतुं सवत्सां च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विपचाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

था नारी मोहतो हन्याच्छवानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं मुत । देयं विप्राये विधिना चक्रपादप्रणामनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वे या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मनि दुःखार्ता दंतपातरुजांडज ॥ १ ॥
विविधद्वेन्दुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुंबिने । प्राजापत्यव्रतादेकात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपंचाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेण्डज । तेन दानानि दत्तानि विप्रेभ्यो भास्करग्रहे ॥ २ ॥
कदाचित्तु महाभाग पापमाचारितं त्विदम् । स्वज्ञात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नामूर्द्ध्वर्मेस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चांडज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । सुक्त्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकान्छुमानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्तिवह । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
रक्तः कृष्णोतिमितमान्दीर्घो भव्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेत्येति सौख्यमाकु ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः कश्चित् । अतिर्विचिन्तयुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पञ्चभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरभिराह्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्ध्यमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्ववयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धमितिका नापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्याद्वापिपुत्रतये ॥ १२ ॥
मायैः सप्तमितैर्देव्यो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जपत्वा त्र्यंबकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
होमयेतद्दशशेन कापिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि मानवः ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव काश्यपे । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोद्यनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विंशतीणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पंचाशन्मितकन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयहिरण्यस्य कृतवात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चांडज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य जन्मनि तं व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तथा पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसंतर्पिणीना वै कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपदंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपाण्यहोरागम् । भोजयित्वा द्विजाश्चकृत्या तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशधाती महाभाग ! कुब्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥

शक्त्या सोपस्करान्दद्याद्देवदेवांगपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपट्चत्तरत्रिंशतान्विकसहस्रतमः ॥ १३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मदयापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽहज ॥ १ ॥

देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि खगाधिप ॥ २॥

पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥

प्राग्दानवशतः सोऽथ जन्मन्यत्र च पर्वते । शूद्राघमोऽथ वै षण्ढः पूर्वपापादतः शृणु ॥ ४ ॥

निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृढात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पष्ठसुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६० ॥

શ્રીસૂર્ય ઉવાચ !

या नारी नकुलं पूर्वे धातयेदिनतामुत । सात्र जन्मनि रोगेण वन्धुमंडलजेन च ॥ १ ॥

पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्गोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कद्वयेन च ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्युत्तरनिश्चिताविकल्परहिततमः ॥ १३६१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षात्रकुले जातो नानावृत्त्या तु लामवान् । नानासंधिषु पीडा स्याद्बुद्धरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥

मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रस्वेदं विरग्निताम् । कटिपृष्ठोरुवंशार्तिं बाल्ये स्याद्ग्रहणी गदः ॥ २ ॥

तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतचारिणी । सौभाग्यमुखसम्पन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥

केन संततिहीना च कर्मणा कथय प्रभो ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णाधमो जातस्तत्करो वस्त्रहारकः । निषादैः सह संभूय चौर्यकर्मकरोऽभवत् ॥ ५ ॥

वनानामंतरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्यनात्स्थितम् ॥ ६ ॥

तेन वै निहतो विप्रो तत्स्फरेण दुरात्मना । तत्स्फरोऽसौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥

स पश्चान्नरके घोरे पतितोन्दायुतं खग । पश्चान्मानुष्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥

स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । चतुर्थ जन्म चैतद्धि वैधव्यं यत्र चाजानि ॥ ९ ॥

व्यभिचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन ह्यपत्यं जायते त्विह ॥ १० ॥

पुत्रहीना कथं चेयं वंश्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततोः सुखमाप्नोति बन्ध्या तद्वै बह्व प्रभो ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंगमे । विविदिदिहितापूर्वं कृतं स्मृत्युपमाषितम् ॥ १३ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनवान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
 विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणाहनि । पुण्याहे विधिमातिष्ठेदनपत्याधनाशनम् ॥ १५ ॥
 सुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥
 परितोऽग्निमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतं रम्यं तृणद्रुमविभूषितम् ॥ १७ ॥
 तत्र तौ दम्पती शुद्धौ ज्ञातावहतवासासी । दधानौ शुभवेषाढयौ चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १८ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयमितस्य वै ॥ १९ ॥
 इमेयज्ञोपवीतं च ह्यक्षमाला कमण्डलुः । अदितेरपिकेयूरहारमैवेयभूषिताम् ॥ २० ॥
 तदर्धमितिकां चापि प्रकुर्वीत शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 तन्मूर्तित्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं जातकर्माय पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं सुविंचितयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तस्या दामतटादाप्नुत्य तिलपर्वतात् । प्रत्यंतगिरिमायातं मार्गैः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अथ तं समपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसाम् । रुदन्तीमिति तं द्रष्टुमाहूय तत्परान्मुनीन् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वाथ तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणाम् । पुष्पसंग्रूपगन्धार्चैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्मणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं श्रुतिं मातुरुत्तसंगगाभिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिमं मन्त्रैर्मन्त्रार्थगुणलक्षणम् ॥ २८ ॥
 सुपुत्रसहितां देवीमर्चयेद्विधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्यातुं समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रा मदितेः सुताम् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया निहतो विप्रो हत्वा तु तद्वस्त्रं वै वने । तत्करैस्सह यत्पापं प्राप्तमेवोत्तवर्णं महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्वदाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनां भवेयमनयेति हि ” ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विषष्ठ्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्र विधिज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्राय पांडुरुद्घनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तम्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिदासीत्कालिगे वै द्विजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीवलसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गयायां विधिना आर्द्रं अर्द्धावित्तसमन्वितम् ॥ २ ॥
 स ततः कृतवान्यापं कामलोभेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमासां धर्मिष्ठाः प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायां घातितस्त्रीविमोहितः । जीवेत्स हि चिरं-कालं पश्चान्मृत्युमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाहारुणनारकान् । गयाआर्द्रप्रभावेण जातश्चात्रापि वै द्विजः ॥ ५ ॥
 देशे रम्यस्थले पुण्ये तदा लोहितसंज्ञके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो घनबुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापान्नरो दुःखसमन्वितः । शूलयुक्तोदरो भीरुर्जातपुत्रविवर्जितः ॥ ७ ॥
 कनिष्ठा या प्रिया पूर्वमासीद्दूर्तविमोहिनी । सात्र जन्मनि जाता वै पुत्रहीना हि दृश्यते ॥ ८ ॥
 भर्तृमध्या शुभाचारा हृदि रोगप्रपीडिता । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 रुक्मपंचपलैः कुर्याद्वाह्यं कमले स्थितम् । पत्रे लेख्यं शुभाकारं सर्वावयवसंयुतम् ॥ १० ॥
 पूजयित्वा तु गंधाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । दद्याद्देवविधिज्ञाय पूजिताय प्रयत्नतः ॥ ११ ॥
 तन्मितां राजती गौरीं लेख्यां च शुभलक्षणां । दद्याद्यत्नेन तां देवी पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 गायत्रीपञ्चसाहस्रं जपेत्पश्चादिधानतः । होमान्ते भोजयेद्दिर्मास्तदा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १३ ॥
 तदा संततिवृद्धिः स्यात्कुष्ठरोगात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो लोमात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 पंचविंशतिमेऽन्दे तु रिष्टं वै दारुणं स्मृतम् । पंचाशीतिमिताब्दांतं जीवनं कृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र खगाधिप । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैवं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटस्य वधे सूत प्राग्भवेऽत्रैव जन्मनि । नासावक्रत्वमाप्नोति नरश्चाकृतानिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं विधिज्ञाय प्रयत्नतः । तद्दोषशमनायैव जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कंचिच्चटकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडिता चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 माषत्रयमितं दद्याच्चटकं हैमनं शुभम् । प्रायश्चित्ते कृते सूत पांडुरोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं न कुर्याद्या नैरोग्यं नाप्नुयात्कचित् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टषष्ट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्जारघाती पुरुषः प्राग्जन्मन्यत्र चांडज । पिंगेक्षणो भवेत्सूत तत्काले पूर्वघाततः ॥ १ ॥

अत्र वैदुर्धरत्नानि देयानि विविधानि च । पिंगाक्षिरोगस्तस्माच्च पुण्यान्न च विवर्धते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१९ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वैश्यकुले जातो वातरक्तेन पीडितः । किलासौ ददुर्कंद्वादि शरीरे घृतवान्पुरा ॥ १ ॥
तस्य भार्या सदाचारा किञ्चित्क्लेशस्य कारिणी । न सुखं मातृपित्रादेः पतिधर्मे सुखं महत् ॥ २ ॥
नानायोनौ कथं जाता मृतवत्सा च सा कथम् । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टिम् । पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु दानधर्मपरायणः ॥ ४ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च बहुद्रव्येण संयुतः । व्यापारं म्लेच्छराज्येऽपि चकार सुवि मानद ॥ ५ ॥
कदाचित्कालयोगेन म्लेच्छो देशांतरं गतः । गृहव्यापारकोषं च ह्यमात्ये वै समर्पितम् ॥ ६ ॥
व्यापारकुशलः शूद्रो ह्यमात्योऽभूच्चृपस्य वै । व्यभिचारमतिश्रार्सान्म्लेच्छधीरतितप्तरः ॥ ७ ॥
एवं बहुतरं कालं म्लेच्छासङ्गं चकार सः । म्लेच्छस्त्रिया ह्यभूद्रर्मस्तेन शूद्रेण दारितः ॥ ८ ॥
एवं कर्म कृतं ज्ञातं प्रतिवेशिद्विजेन वै । अथ किञ्चित्काल आगतो म्लेच्छराष्ट्रगृहे ॥ ९ ॥
विप्रः कथितवान्सर्वममात्येन च यत्कृतम् । प्रतिवेशमस्थितेनाहो म्लेच्छश्चक्रकोष वै शृणु ॥ १० ॥
तस्य पापं प्रगल्भस्य ज्ञात्वा सर्वे जनास्तदा । म्लेच्छा निहन्त्युस्तं शूद्रं सर्वस्वं जङ्गरे च ॥ ११ ॥
स वै वर्षसहस्रं तु नरके तीव्रवेदनः । पश्चान्मानुष्यमापन्नः किञ्चिद्धानप्रभावतः ॥ १२ ॥
चतुर्थं जन्म चैतद्धि वैश्यवर्णोऽस्ति साम्प्रतम् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन वै निश्चला भजा । तां ब्रूहि कर्मणां साक्षिण्डोकानां सौख्यहेतवे ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे मासे सिते पक्षे शुभे दिने । सानुकूलग्रहे पुण्ये प्रारभेतविधिं ततः ॥ १५ ॥
गोमयेनोपसंलिप्ते संस्तरे मृदुकम्बले । स्थापयेद्विधं बान्धुं साश्रमद्रुमभूमिकम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्तैलमयं द्रोणस्य पञ्चकम् । परितो विविधैर्धान्यैः प्रत्येकं द्रोणसम्मितैः ॥ १७ ॥
अर्चयेत्काननं रम्यं विविधद्रुमभूमिभिः । गोधूमशालिसुव्रीहिसुद्रमाषतिलादिभिः ॥ १८ ॥
चणकत्रयामनीवारप्रियंगुप्रसुरैः शुभैः । मध्ये मेरुं प्रतिष्ठाप्य पञ्चद्रोणतिलार्चितम् ॥ १९ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशपलात्मकम् । देवं तदुपरि स्थाप्य पञ्चस्वर्णविनिर्मितम् ॥ २० ॥
बालगोपालवेषं च बलोद्धवसमन्वितम् । मूर्तित्रयं समासाद्य प्रत्येकं पलनिर्मितम् ॥ २१ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं पूजयेद्विधैर्गुणैः । विष्णुसूक्तेन मन्त्रेण नैवेद्याव्याचमादिभिः ॥ २२ ॥
ततो ब्राह्मणमाहूय विद्वांसं वेदवादिनम् । अलोलुपं सदाचारं सदा ज्ञातं च सद्गुणम् ॥ २३ ॥
तस्मै तां प्रतिमां दद्याद्विधिवद्दिहिताशिषम् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया परदारामु कृतं गर्भविघातनम् । तत्पापेन मया प्राप्तं पुत्रसंततिनाशनम् ॥ २५ ॥
तत्तदेनोविनाशाय मूर्तित्रयं ददाम्यहम् । दानेनानेन भूदेव यवेयमनघः प्रभो ” ॥ २६ ॥
एव कृतविधिः सूत यथोक्तफलमश्नुते । प्रतिमां प्रतिगृह्णामि स्वस्तितेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ २७ ॥
। ममाद्यं चारत्यसंख्यातं जननीबालघातनम् । नानादुःसौघदं चापि तस्मान्मोच्यो हि सुव्रतः ॥ २८ ॥

कुलटावालनाशादिजनितावविवर्जनम् । त्रिमूर्तिसमुदायेन भवेदिति द्विजानमेत् ॥ २९ ॥
अष्टोत्तरशतं हुत्वा मधुत्रयसमन्वितम् । होमान्ते विप्रमोक्ष्यान्ते सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्जारघाती पुरुषः प्राग्जन्मन्यत्र चांजज । पिण्डेक्षणे भवेन्नूनं काले वै पूर्वघातजे ॥ १ ॥
इह वैदूर्यरत्नानि देयानि विविधानि च । पिंगाक्षिरोगस्तस्माच्च पुण्यान्न च विवर्धते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या स्त्री काचिन्महामाग मार्जारीं धातयेत्पुरा । सात्र जन्मनि पिंगाक्षी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
वैदूर्यसंज्ञकं दद्यादुक्तपापविशुद्धये । अकृते रत्नदाने तु पिंगाक्षित्वाच्च मुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पौष्पधीर्पूर्वजनुषि शुक्रं पापविमोहितः । जायते स्वाहिता वाणी तस्य चात्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शास्त्राणां प्रतिमा देया तेन पापविमुक्तये । लिखित्वा पुस्तकान्यत्र सस्वर्णानि च काश्यपे ॥ २ ॥
तत्पापान्मुच्यते जन्तुर्वाणी तस्य शुभा भवेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव सूक्ते काश्चिद्बाहुजः पूर्वजन्मनि । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः ॥ १ ॥
पूर्वस्वमपि सकलं राजस्वर्णादिकानि च । अथो भाविबलारुपत्र ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
तद्गृहे स्थापितं हेम घटे मृण्मयजे शुभम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
स्त्रीपुत्राभ्यां मिलित्वा तु भक्तिं तद्धनं पुरा । एवं किञ्चिद्गते काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
मुक्त्वा तत्पापजं कर्म शुभं तत्पूर्वदानतः । क्षेत्रमृत्युप्रमावाच्च स जातोऽत्रापि बाहुजः ॥ ५ ॥
गोदावर्याः समपि तु पंचयोजनसम्मिते । खर्वटे च शुभाकारः प्रधानपुरुषान्वितः ॥ ६ ॥
वाचा मधुरया युक्तो यशस्वी धर्मसंयुतः । सृत्यस्त्रीवाहनैर्युक्तः सुखभोगदयान्वितः ॥ ७ ॥
सर्वोपचारकुशलो धीरो मित्रसमाकुलः । सर्वं पुण्यफलादेव शृणु पापफलात्फलम् ॥ ८ ॥
मात्सर्यलोभमोहाद्यः क्वचित्पापरतस्तथा । घूर्तः शठो महोद्विग्नः प्रचारकुशलः क्षमी ॥ ९ ॥
मातृवित्तयुतो धीरः सवन्धुर्विभ्रमान्वितः । द्विजस्वमक्षणात्पापात्प्रागत्र मृतपुत्रकः ॥ १० ॥
चिह्नं लग्ने घटाध्यक्षः शनिः पुत्रेऽत्र जन्मनि । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
स्त्रीपुत्राभ्यां पुरा यस्माद्भक्षितं तद्धनं सुत । पुत्रनाशो महादुःखं पित्रोर्थन्यत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
लक्षणैर्भिराढ्यस्य शृणु पापविशोधनम् । पलैः शतमितैः कुर्यात्कुम्भं तात्रस्य यत्नतः ॥ १३ ॥
सुवर्णाढ्ययुतं साहस्यं सक्षीभं रत्नसंयुतम् । अथो वित्तपदंशेन यद्वा वित्तानुसारतः ॥ १४ ॥
सूर्यभक्तार्थं वै दद्यान्मंत्रेणानेन भक्तिः ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ यद्धुक्तं ब्राह्मणद्रव्यमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । तद्वदामि घटं सर्वं विमद्रव्याघनाशनम् ” ॥ १६ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्वित्रिमुवर्णमितं शुभम् ॥ १७ ॥
 जपेद्दिशतिसहस्राणि गायत्रीं यत्नतोऽप्यहम् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १८ ॥
 सुखं पुत्रस्य लभते चात्र जन्मनि नान्यथा । प्रायश्चित्ते कृते पुत्र जीवनं नव सप्त च ॥ १९ ॥
 वर्षाणि रिष्टमकृते पंचाशद्वत्सरे शृणु ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशकस्य वधान्तारी पूर्वजन्मनि काश्यपे । कुब्जकर्णः प्रजायेत निष्कृतिं तस्य वचन्यहम् ॥ १ ॥
 शय्यां दद्याद्दि विप्राय वेदवेदांगवेदिने । सर्वोपस्करयुक्तां च सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचसत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेत्सूत ग्राहने सूक्ष्मं नरः । माग्घातकाले सोऽत्रैव कुब्जकर्णः प्रजायते ॥ १ ॥
 वस्मात्तेनेह जनुषि सप्तधान्यानि चाण्डज । देशानि विप्रमुख्येभ्यो तत्पापस्यापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावक्रत्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वण्यसौ प्रयत्नतः । तद्दोषशमनायैव पापनाशकं परम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं रम्यं शूद्राणां चैव नियोजयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावतं च यो हन्यात्पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पीतपाणिः प्रजायते ॥ १ ॥
 निष्कत्रयहिरण्यस्य दानात्पारावतस्य तु । प्रमुच्यते पीतपाणिरोगादानप्रभावतः ॥ २ ॥
 आयुषस्तस्य वृद्धिः स्यान्महादानाच्च पुत्रक । सर्वारिष्टं क्षयं याति जीवनं नवसप्तसिम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७८ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्वैश्यकुले जातः सुविचारी विवेकवान् । विष्णुभक्तिरतो नित्यं नियतं ब्राह्मणप्रियः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेत्किञ्चिद्वायुना पीडनं मृशम् । शिरोर्तिर्जायते काचित्किञ्चिन्मोहादिविभ्रमः ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभा नित्यं पतिभक्तिपरायणा । व्रतदानतपा नित्यं सत्यवाक्सत्यभाषिणी ॥ ३ ॥
 वंच्यात्वं जायते तस्याः किञ्चित्कर्मप्रभावतः । तत्कर्म वद् मे स्वामिन्प्रार्जितं पूर्वजन्मनि ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । पूर्वं वर्णोचरे जातः स्वर्णकारकुले तथा ॥ ५ ॥
 सर्वेषामेव लोकानां हतं तेन च कांचनम् । ब्राह्मणीक्षत्रियवैश्याशूद्राणां दुष्टद्विना ॥ ६ ॥

गर्भस्य पातनोपायो बहुकालमकारि वै । व्यभिचारस्तो नित्यं स्वर्णकारः सहायवान् ॥ ७ ॥
 एवं काले व्यतिक्रान्ते मृतो यमपुरं ययौ । नरकं बहुविधं प्राप्य वर्षायुतसहस्रकम् ॥ ८ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण इह जन्मानि मानवः । इदं चतुर्थकं जन्म वैश्यवर्गस्य वीश्वर ॥ ९ ॥
 अनात्मजत्वं लभते पूर्वकर्मवशाद्भुवि । गर्भपातो भवेत्तस्य पत्न्यां दुःखं च जायते ॥ १० ॥
 परद्रव्यापहणादुःखोद्रेकः प्रजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन पापं प्रशम्यति । अपत्यं जायते येन लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे मासे सानुकूलग्रहेऽहनि । पूर्यमाणे विधौ सौम्यग्रहदृष्टिशुभान्विते ॥ १३ ॥
 समर्पकां शुचिः स्नात्वा सौम्यालंकारभूषिता । उपोषणरता साध्वी स्वभर्तुर्वृतिमाचरेत् ॥ १४ ॥
 माघमासस्य पूर्णायां या कुर्याद्वै प्रयत्नतः । उपोषिता दिवा रात्रौ विधौ चाभ्युदिते सति ॥ १५ ॥
 शुभस्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । सौवर्णस्य चतुर्भिश्च कारयेत्प्रतिमां शुभाम् ॥ १६ ॥
 रुक्मिणीं राजते पद्मे सर्वालंकरणैः सुत । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विष्णुसुक्तेन केशवम् ॥ १७ ॥
 श्रियः सुक्तैः श्रियं त्वत्वेनानापुष्पफलादिभिः । नैवेद्यैस्तोषयेद्विष्णुं नानानैर्घृतपायसैः ॥ १८ ॥
 एतैः संपूज्य विधिवज्जुहुयात्तिलतंडुलैः । शतमद्योत्तरं हुत्वा पूर्णान्ते शतमाचरेत् ॥ १९ ॥
 सव्यपार्श्वे स्वभर्तुश्च पुनस्तामुपवेशयेत् । निष्कृद्धयेन सौवर्णां दक्षिणामयुतं ददेत् ॥ २० ॥
 सुवृत्तं वैष्णवं पात्रं त्रयं वा पञ्च सप्त च । सप्तधान्यफलोपेतमष्टसौभाग्यवस्तुभिः ॥ २१ ॥
 रक्तवस्त्रेण संछाद्य मालाकुसुमसंयुतम् । तत्रोपरि न्यसेद्दीपं घृतपूर्णं शिखाधरम् ॥ २२ ॥
 कल्पयेद्विष्णुसुक्तेन प्रयच्छेद्विष्णुप्रीतये । भोजयेच्च शतं विप्रान्नानाभिः सत्कुपायसैः ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधिः सूत व्रतान्ते दानमाचरेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि दूतीकर्म कृतं बहु । कुलटात्वं गर्भघातो बालहत्यादिकं तथा ॥ २५ ॥

तस्मान्मोच्या महाभाग निष्पार्पां कुरु सुव्रत ” ॥ २६ ॥

अनघेत्युच्चरत् विप्रः समादाय गृहं व्रजेत् । ततः समर्चयेद्देवं मंत्रमेनमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

“ यथाष्टपुत्रा त्वं देवि प्रद्युम्नादिमुतैर्भुवि । माधवस्य प्रसादेन चाष्टपुत्रा भवाम्यहम् ” ॥ २८ ॥

वर्धमाने तथा गर्भे बंध्यात्वं विलयं व्रजेत् । एवं तु विधिवत्कृत्वा विसृज्य सकलं ततः ॥ २९ ॥

एवं व्रतपरा नारी गर्भाश्च सुलभान्ब्रजेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे विनतासुत ॥ ३० ॥

उदरार्तिरसुकलावः पार्श्वपादक्रादिषु । पीडादाहादिबाधिर्यमल्पनेत्रं भवेदिति ॥ ३१ ॥

मिथ्यामिश्रं सन्नं कापि वाचि दोषो घनच्युतिः ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादं कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूलकं यावधीनारी पूर्वजन्मनि निश्चयात् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कुञ्जकत्वं प्रपद्यते ॥ १ ॥

प्राक्पापशोधनी चैषा निष्कृतिर्जन्मनीह वै । सप्तधान्यानि देपानि सस्वर्णानि द्विजातये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याखण्डसंवादं कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मयूरपातने पूर्वभवे शृणु सुपुत्रक । वज्रमण्डलरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 स्वर्णनिष्कत्रयस्यात्र मयूरं विधिनांढज । दद्याद्विप्राय मुख्याय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुकं हि घातयेन्नारी पूर्वजन्मनि याण्डज । अत्र जन्मनि सा योषा बाण्या वै स्वलिता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्याच्छुकं सुवर्णस्य यथाविज्ञानुसारतः । मुच्यते तेन दानेन तत्पापात्पूर्वमर्जितात् ॥ २ ॥
 अथ वा शास्त्रदानेन ब्राह्मणाय खगाधिप ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदवधीन्नारी मयूरं प्राग्भवेण्डज । सात्र जन्मनि तत्काले पीड्यते कृष्णमण्डलात् ॥ १ ॥
 दद्याद्धेममयं त्वत्र मयूरं शुभलक्षणम् । निष्कत्रयस्य विधिना सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसघाती भवेद्यस्तु मोहात्प्राग्गुरुद्वयज । श्वेतमण्डलरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तत्पापमोचनं सूत जन्मन्यत्रैव जायते । राजतेनैव हसेन दानेनात्र प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धातयेन्नारी पापात्पारावतान्सुत । जन्मन्यत्र च सा रोगात्पीतपाणेर्व्याकुला ॥ १ ॥
 प्रमुच्यते पीतपाणिरोगाद्दानप्रभावनतः । शुद्ध्यत्यत्र महारोगाद्धातात्पारावताच्छुभात् ॥ २ ॥
 यथाशक्ति हिरण्यस्य दानतो विनतासुत ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसं या घातयेन्नारी स्वाज्ञानात्पूर्वजन्मनि । श्वेतमण्डल्या सा तु पीडया पीड्यते त्विह ॥ १ ॥
 लिखित्वा राजते पत्रे हंसं पलमितं शुभे । दद्यादत्र दारिद्र्या ब्राह्मणाय विधानतः ॥ २ ॥
 श्वेतमण्डलां पीडां नाशयेत्तत्क्षणादिह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्पितरं हन्यात्पूर्वजन्मनि सुव्रत । चेतनारहितश्चापि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्यादद्याद्धेममयं शुभम् । नौकां पलमितां सूत शुभैराच्छादनैर्वृताम् ॥ २ ॥
 विप्राय वेदविदुषे पूर्वपापापनुत्तये ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८७ ॥

श्रुत्युच्यते ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कर्मादासीद्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 प्रारम्भे नृपतिर्विज्ञो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिवित् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्राढ्यो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वसु भूम्यश्च कन्यावस्त्रगृहाणि च । सूर्यचन्द्रोपरागो च गजाश्वरथकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुरत्नानि भांडानि महादानानि चांढज । अथो माविवलायूनि पापमाचारितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमान्तरस्थितस्यापि विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीभ्रातृसहायैश्च राज्ञौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुभिर्जनैः ॥ ७ ॥
 तस्मिन्दाहे मातृयुक्तास्त्रयो बाला द्विजस्य च । निर्दग्धा बालवत्साढ्या गौरैका जंतवोऽपि च ॥ ८ ॥
 सर्वस्वं छुंठितं तस्यापराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपात्न्यै निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता सापि बहुपुत्रा पतिमिया । तयापि तत्स्त्रीसंवादात्कोधाद्विजकुलं हतम् ॥ १० ॥
 मुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपार्जितम् । धर्मज्ञेन नृपेणापि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अथ किंचिद्व्रते काले स प्राप्तो यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्युण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महापापात्स जातोऽत्रापि भूपतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिमे ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्नात्युच्चो न लघुर्धृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो मानी दंडदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्वेष्टितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । पितृक्षेष्माधिकः शूरो बहुभूषणैर्वृतः ॥ १७ ॥
 गजाश्ववाहनैराढ्यो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्पापकृतात्तु फलं त्विदम् । सर्वमेतत्तथा पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोतिर्दमाढ्यो बहुद्वेषी भयान्वितः । लोभो पापरतः कापि पित्रोः सुखविवर्जितः ॥ २० ॥
 प्राग्दाहे जीवधाताच्च पितृवातरुगन्वितः । बालवत्सवधात्पूर्वं पूर्वपुत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणात्पूर्वं कुक्षिरोगसमन्वितः । ब्रह्मस्वभक्षणे गोप्यकरणाद्भुक्तरोगवान् ॥ २२ ॥
 भिषग्वरकृतैर्यत्नैर्वहुपापैर्महौषधैः । निःशेषं तस्य रोगस्य निवृत्तिर्न च जायते ॥ २३ ॥
 स्वस्त्रीसहोदराः पूर्वं सहाया दाहकर्मणि । ते तत्र तु सुता मृत्युवत् प्राप्ताः खगोत्तम ॥ २४ ॥
 गोस्त्रीबालवधात्पापात्प्रागत्र सुतनाशनम् । लक्ष्मदेवमेनसो राहुभौमौ गुरुगृहं गतौ ॥ २५ ॥
 सुतस्यौ पुत्रमरणं द्वौ त्विज्यौ बुधवेश्मणौ । तमोयुक्तो विधुश्चास्य तद्दशांतर्दशासु च ॥ २६ ॥
 महदुःखं समाप्नोति प्राणमीतिर्मुहुर्मुहुः । लक्षणैरिमिगद्वयस्य प्रष्टुरत्रैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पलैर्दशमितैः कार्यं कालचक्रं हिरण्यम् ॥ २८ ॥
 मदध्यायोक्तविधिना संपूज्य परया सुदा । भक्त्या देयं विधिज्ञाय रोगमीत्यपनुत्तये ॥ २९ ॥
 राहुकेतुविध्वनां च सौररपि विशेषतः । मृत्युञ्जयरय देवस्य प्रतिमाश्च हिरण्यमीः ॥ ३० ॥
 पद्मिःवह्मिः पल्लैः कृत्वा प्रतिष्ठाप्य सुपूज्य च । प्रयच्छेद्विजवर्येभ्यो वरमूर्तिं तथैव च ॥ ३१ ॥
 अग्निमूर्तिं प्रयच्छेत् पल्लैर्वसुभितैः कृताम् । हिरण्यमीं तदाकारां ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३२ ॥
 एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ मृत्युञ्जयविधानकम् । काग्येज्यपहोमौ चाप्यपमृत्युविनाशनम् ॥ ३३ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुद्धान्वितानुसारतः । दक्षिणापि तथा देया भक्त्या च विनतात्मज ॥ ३४ ॥

य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र खगेश्वर ॥ ३५ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । न कुशिरोगो न मृतिर्न मन्दाग्निर्न भीस्तथा ॥ ३६ ॥
 महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोस्थान् । सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥
 सप्तसप्तविरायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टमूनत्रिशन्मितेन्दके ॥ ३८ ॥
 पंचत्रिंशन्मितेन्दे वा ध्रुवं पंचाशदब्दके । चतुर्विधं महारिष्टं भवत्येव न संशयः ॥ ३९ ॥
 शनौ कन्यागते जातो मेघस्थे निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ४० ॥
 यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिंघ्रमंडलजोऽहज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि खगाधिप ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽयं वा षण्डः पूर्वपापाचकृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्द्व्यस्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकान्वयुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतात्मज । सात्र जन्मनि रोगेण वधुमंडलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुजं निष्कत्रयात्मकम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय नवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाद्घातयेन्नारी प्राग्भवे मातरं स्वकाम् । सात्र जन्मनि चक्षुर्म्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्ध्ये । ब्राह्मणाय तथा नौकां हैम्रीं दद्यात्पलात्मिकाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्सुखलोमेन पक्वान्नं परमं महत् । जिह्वापाकोद्भवा पीडा जायतेऽत्रैव निश्चयात् ॥ १ ॥
 गायत्रीं प्रजपेच्छ्रुत् तद्दशांशेन होमयेत् । स्वगृहोक्तविधानेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाज्जिह्वापाकात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीत्क्षत्रियः काश्चिद्भामाध्यक्षो महाधनी । चिरैदृचां निवसन्विप्रो शिवाराधनतत्परः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि । ह्यण्योऽतिशक्तितः । गोमूखर्णाभ्यश्वाणि रत्नादीन्यापि पर्वसु ॥ २ ॥
 पापमर्चरितं तेन विनार्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रियस्य विजानना ॥ ३ ॥

वैरभावाच्च वै रात्रौ धातितश्चैर्यकर्मणा । तत्पुत्रो ह्येकपुत्रस्य बालभावे व्यवस्थितः ॥ ४ ॥
 तत्पिता तेन दुःखेन मृत्युचक्रमुपागतः । युवभावे सहायाम्यां युक्तो नोपार्जितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्य धर्मपुरं प्रति । युक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 शिवार्चनात्तथा दानात्तत्र जातो वणिक्सुतः । सौम्ययाम्याश्रिते देशे नार्मेदं शतयोजने ॥ ७ ॥
 रुधुस्वरूपो मतिमान्स्वधर्मादबो धनाधिपः । वाचा मधुरया युक्तो रक्तगौरोऽतिपित्तमाक् ॥ ८ ॥
 पितृबन्धुमुखैश्वर्यस्त्रिभोगधनवाहनैः । संयुक्तो दानशीलश्च यशस्वी पितृवल्लभः ॥ ९ ॥
 शैशवे युवभावे च चंद्रवत्सुखदुःखमाक् । मध्येऽत्यंतधनैर्युक्तः सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । यौवनेऽतिशयो घृतो मत्तो दुःखसमन्वितः ॥ ११ ॥
 प्राग्बालघातात्सततं जातपुत्रो न कर्मणि । प्रागत्र सहजौ प्रदुर्ज्ञेयौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ १२ ॥
 पुत्रसंततिहीनौ द्वौ जन्मन्यत्र खगेश्वर । लक्षणैरिगिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 रुद्रानेकादश नित्यं पूजयेदुपचारकैः । तर्हिगर्भत्रैर्विधिवद्यावदेकादशं दिनम् ॥ १४ ॥
 अद्भिद्वादशके नित्यं पूजयेदुपचारकैः । रुद्रं पल्लैर्वदमितैः सौवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 तदर्थमितकं वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ १६ ॥
 माघाष्टकमितां दद्याद्गौरी स्कंदं द्विमाषकम् । गणेशं तन्मितं हैमं बालघातोपशान्तये ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यंबकं तु सहस्रकम् । तावदष्टाभरं जप्त्वा होमयेद्गोत्रवेद्भिर्ज्ञान् ॥ १८ ॥
 शृणुयाद्भरिर्वंशं च सप्तम्यां व्रतमाचरेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ १९ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रवृद्धिः स्याद्बालभावे विशोभतिः । पंचसप्ततिसंख्यायुः कृते प्राक्यापशोधने ॥ २१ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते रिष्टमष्टत्रिंशन्मितेन्दके ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्तृतिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातरं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे कश्यपात्मज । जन्मान्धो जायते सोऽपि धोराग्मात्पृथक् ॥ १ ॥
 न जायतेऽत्र पक्षीन्द्र पापान्मुक्तिर्दृढात्ततः । आ सप्तजन्मनो नूनं चमुर्हीनो भविष्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्तृतिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सुत प्राग्भवे ज्ञानवर्जिता । परमात्रं हरेल्लोभात्साधनीनात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तथा निष्कद्वयं स्वर्णं विधिना वेदपारमे । देयं तत्पापशुद्धचर्यमन्नादद्या जायते ततः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाढातयेन्नारी प्राग्भवे मातरं स्वकां । सात्र जन्मनि चक्षुर्म्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्धये । ब्राह्मणाय तथा नौकां हैम्रीं दद्यात्पलात्मिकां ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीन्महाभाग बाहुजा पतिवल्लभा । बहुव्रततरा साध्वी देशे पाश्चात्संज्ञके ॥ १ ॥
 साददत्तत्र दानानि नारी पतिसहायतः । सर्वस्वं च कुरुक्षेत्रे राहुग्रस्ते दिवाकरे ॥ २ ॥

अथो भाविबलात्सूत पापमाचरितं तथा । धूर्तया भर्तुरुद्देशे कृतं कुलजनाशनम् ॥ ३ ॥
 एवं गतमुतो रात्रौ तत्पतिश्चौर्यकर्मणा । ददाहारिपुरं रम्यं बहुलैर्कनिषेवितम् ॥ ४ ॥
 तत्र दग्धो द्विजश्चैको कपिला च रिपोः सुतः । धर्मज्ञोऽपि प्रियाहेतोर्घोरपापं चकार सः ॥ ५ ॥
 एवं बहुतिथे काले गतौ तौ यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकान्पापात्सर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ६ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातौ राजकुले च तौ । सेयमेव विपाशारुणे देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ७ ॥
 लम्बे मृगामिधे जाता महोद्या प्रियवादिनी । दत्ता तस्मै च तत्पित्रा राजपुत्राय धीमते ॥ ८ ॥
 प्राक्कर्मणां विभोगाय सदादीनामिह ध्रुवम् । गौरवर्णां सुपुत्रादद्या सदा दानरता सती ॥ ९ ॥
 यशस्विनी कीर्तिमती मुखैश्वर्यसमाकुला । मरुत्या नृपांगना लोके प्रसिद्धा कुलशीलतः ॥ १० ॥
 बहुद्रव्ययुता नारी रत्नवाहनभागिनी । धर्मादिदं तथा पापालोभाद्व्यानृतमाषिणी ॥ ११ ॥
 क्रूरा क्वचित्पापरता प्रजापीडनतत्परा । महानृपाश्रितमयैः क्लेशैर्दुःखैर्महान्वयैः ॥ १२ ॥
 प्रपीडिता च तारुण्ये सापस्मारादिजैर्मयैः । आद्यते मुखयुक्तापि युवभावोऽतिदुःखिता ॥ १३ ॥
 सप्तविंशान्या वर्षाद्विष्टं वर्षाष्टकं महत् । पितृभर्तृमवं धोरं स्वदेहमुत्तजं तथा ॥ १४ ॥
 एवं चतुर्विधात्पापाच्चिह्नमङ्गे महाद्वयः । लक्षणैरैमिरादद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १५ ॥
 ब्रह्माणं कारयेद्वैल्यं पलैः पञ्चमितैर्विमुम् । हिरण्यं यथाकारं सपत्नीकं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तैर्दर्शमितकं वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ १७ ॥
 इमं सुमन्त्रमुच्चार्य भक्तिभावेन काश्यपे ॥ १८ ॥

मन्त्रः ।

“ पितामह महाप्राज्ञ सृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय ददामि त्वां हिरण्यमयम् ॥ १९ ॥
 रोगं विनाशाय क्षिप्रं तज्जं गुह्योद्भवं महत् ” ॥ २० ॥
 तथा पञ्चमितैर्मयैः कार्यां स्त्री गर्भसंयुता । लेख्या हिरण्यमे पत्रे गंधपुष्पैः प्रयुजिता ॥ २१ ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैर्मयैः सौवर्णीं प्रतिमां शुभा ॥ २२ ॥
 वायोः कार्या शुभा लेख्या सा च देया कुटुंबिने । पात्रं तास्रमयं तद्वद्वृत्तपूर्णं सदाक्षिणम् ॥ २३ ॥
 सर्वरत्नसमायुक्तं पट्टवस्त्रेण वेष्टितम् । ग्रीतयै सूर्यादिखेदानां दद्याद्वोषोपशान्तये ॥ २४ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा । ज्यवंकं च सहस्रैकं ब्राह्मं तद्विद्युणं तथा ॥ २५ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन शक्त्या विप्रांश्च योजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ २६ ॥
 प्राक्कर्मजान्महापापाद्व्यभिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र संदेहो रोगाच्चापि तदुद्भवात् ॥ २७ ॥
 पुत्रसंततिवृद्धिः १५ यात्रायश्चित्तं कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्ते जीवनं कथितं त्विह ॥ २८ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्यात्पदपंचाशन्मिमेऽब्दके ॥ २९ ॥
 सरिष्टं पुत्रारिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या दुष्टा प्राग्भवे गर्भं पातयेदिह यत्नतः । श्रवणं हरिवंशस्य कन्धोद्गाहं शिवार्चनम् ॥ १ ॥
 कृत्वा पुत्रसुखं पश्येज्जन्मन्यत्र स्वगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्सूतो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलवर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपित्ताभ्यां किञ्चित्छेदशस्य कारिणी । तद्गार्या हि पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥

ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वाचिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनैर्मनैः प्रलेपैर्दुष्टभक्षणैः । संवाहनैस्तथा पातरन्यैर्वा वस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
अनया ईर्ष्या चैव संततेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनाच्चैस्तु तदर्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
सपत्न्यैः प्रेरयामास विधिना चैव तद्वदम् । तथा वै ऋतुमावाञ्च परिपीतं महौषधम् ॥ ९ ॥
पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्मनि मानद । ऋतावृतौ च संप्राप्ते जाताश्च विविधा रुजः ॥ १० ॥
वेदना ह्यभवन्नित्यमसृग्वतोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भनाशनम् ॥ ११ ॥
तथा चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलहृतृणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
ऋत्वभावो दुष्टबुद्ध्या कृतो वै पूर्वन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स ! विविधाः पुष्पबन्धनाः ॥ १३ ॥
गर्भाश्रयमधिश्रित्य स्रवते शोणितं बहु । क्षीयन्त इव चात्राणि सूचीभिरिव तोदनम् ॥ १४ ॥
वेदना याः पूराऽभूवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
तावानेव च तद्गर्भनाशस्यास्ति हि संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
एकवासोविधि चैव दंपती तीर्थसंगमे । सुशुभे मृगदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
संप्रणशया दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
यत्नेन गार्भिकं सौम्यमुपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियाम् ॥ १९ ॥
केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चपकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णां राजतीं ताम्नी शूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
हारनूपुरकोटीरकुंडलामरणनादिकम् । नैवेद्यैः शुभकासीरमोदकापुष्पायसैः ॥ २१ ॥
उपतिष्ठेत विधिवद्भवानी प्रियवल्लभा । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैरर्घ्यैर्दद्यान्मंत्रपुरस्सरम् ॥ २३ ॥
फलपुष्पाक्षतोपेतमंजनं शुद्धिं प्रक्षिपेत् । नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये ॥ २४ ॥
देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोढशस्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यमोज्यैर्ब्राह्मणानथ षोडश ॥ २५ ॥
प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २६ ॥
दातव्यं गिरिजामूर्तये पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २७ ॥

सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनक्त्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशघाती महाभाग कुब्जकर्णः प्रजायते । निष्कृति तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाविप ॥ १ ॥
गां हि सोपस्कतां दद्याद्देवदेवाङ्गवेदिने । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलगोण्डज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । सपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतत्रिराद् ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतश्चेह जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽथ वै षण्डः पूर्वपापप्रभावतः ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दत्तासुत ॥ ५ ॥

इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्विनतासुत । सेह जन्मनि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भ्रुं निष्कद्वयस्य च ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूर्वपापानोदनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातो नानावृत्तिः किलाभवत् । नानासंधिषु बाधा वै ह्युदरार्तिश्च तस्य हि ॥ १ ॥
 मेहादिबाधया नित्यं नेत्ररोगो विरदिमता । कटिपृष्ठोरुवंशेतिर्बाल्ये च ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया ग्रीतिकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृसुखोज्जिता ॥ ३ ॥
 कथं संततिहीना च वदोपायं च सन्ततेः ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वणोत्तरे जातस्तत्स्फुरो वस्त्रहारकः । निषादैः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
 वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिज्जार्जनात्कृतम् ॥ ६ ॥
 स तेन निहतो विप्रस्तत्स्फुरेण दुरात्मना । तस्मादसौ मृतश्चापि बभूव वनपन्नगः ॥ ७ ॥
 स पश्चात्तरके घोरे पतितोऽप्युतसंख्यया । तस्मान्मातुष्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
 स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं चतुर्थकं जन्म बंध्यात्वं यत्र संस्थितम् ॥ ९ ॥
 व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्फुरः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते स्विह ॥ १० ॥
 पुत्रहीनो भवस्तद्द्वंध्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततेर्हि सुखं ब्रूहि बंध्यानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थोदिसंगमे । विधिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्वाभिभाषयेत् ॥ १३ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । वनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
 विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणाहनि । पुण्याहे विधिमातिष्ठेद्वनपत्याघनाशनम् ॥ १५ ॥
 शुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलसंस्तुते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतसुचमम् ॥ १६ ॥
 परितोऽरत्निमानं तु द्रोणमानं सुतंडुलैः । विदध्यात्पर्वतान्सूत देवदुमविभूषितान् ॥ १७ ॥
 ततस्तौ दंपती शुद्धौ स्नातावहतवाससी । दधानौ शुभवेष्टादधौ चित्तयन्तौ प्रजापतिम् ॥ १८ ॥

तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मृतिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णमुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकर्मण्डलम् । अदितेरपि केयूरहारमैवेयभूषिताम् ॥ २० ॥
 यथाविचित्रभागेन तनुं तस्याः शुभाकृतिम् । स दिव्यामर्चयेन्मृतिं विष्णोर्वाग्मनरूपिणः ॥ २१ ॥
 तन्मृतिं त्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञातकर्मादि पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं परिचितयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकाक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तदाश्रमाच्चैव सुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्यंतगिरिमिच्छन्तं मार्गैः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अदितिं समपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदतीमिति तं द्रष्टुं तत्परषीन्समीक्षतीम् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वा तथा मंत्रैर्मंत्रार्थोदितलक्षणां । पुष्पैश्च धूपगंधाद्यैरर्चयेदति विद्वलां ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोः विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं श्रुतिं मातुरुत्संगगामिनीम् २७
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिति प्रोक्तमंत्रार्थगुणलक्षणां ॥ २८ ॥
 सपुत्रां खलु तां देवीमर्चयेद्विविधैर्युगैः । ततो ब्राह्मणमध्यात्तु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः सुताम् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया निहतो विप्रो धनं ह्रत्वाध्वगस्य हि । तस्करैस्सह संप्राप्तं पातकं चोत्खर्षेण महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्वदाम्यहम् ” ॥ ३२ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमामेनां भवेयमनवेति च । भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीबृहद्वसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुतश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातनात्पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातर्जं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापे विनष्टे तु पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्वसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुतश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादिह विधिज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्राय पांडुरुदनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्वसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । पुरा कश्चित्कालिनेऽमूढिजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीकुलसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गयायां कृतवान्योऽथ आर्द्रं दानं विशेषतः ॥ २ ॥
 तच्छ्राद्धदानवानुहल्याद्विजो जातो दशार्णके । प्राक्पापास्तु महाभाग व्यभिचारादपुत्रकः ॥ ३ ॥
 प्रयागे मकरे स्नानाद्वायत्रीजपतो मृतिः । काश्यां जातो द्विजो वेदाभ्यासी धर्मपरायणः ॥ ४ ॥
 स गृहस्थाद्विद्युक्तश्च शिवाचरनरतः सदा । लब्ध्वा सर्वं सुखं चात्र शिवलोकमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहद्वसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोसावभूत्पूर्वं राजपुत्रः प्रतापवान् । पुलिन्ददेश उत्पन्नो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 स्त्रीपुत्रघनसंयुक्तो धर्मशास्त्रक्रियारतः । कृतवान्स गयाश्राद्धं यथाविभवविस्तरम् ॥ २ ॥
 गोमूहिरण्यवस्त्राश्वरत्नान्नादि विधानतः । मक्ष्यशय्यासनादीनि प्राददत्तंचपर्वसु ॥ ३ ॥
 सत्पात्रेषु महाभाग विविधानि गृहाप्यपि । ततो माविबलात्सुत कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 ग्रामान्तरे संस्थितस्य शत्रोः सीमापहारिणः । निर्दग्धं हि गृहं तेन रात्रौ चौर्येण कर्मणा ॥ ५ ॥
 तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धश्चास्य सुतः शिशुः । स्त्रियौ च गौः सवत्सा च निर्दग्धा गृहजंतवः ॥ ६ ॥
 यौवने स्त्रीसाहाय्याच्च पापमाचारितं पुरा । अथो किंचिद्व्रते काले स गतो यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ८ ॥
 यमुनाप्रान्तरे देशे पंचयोजनसंमिते । गौरस्वरूपो मतिमान्दंडदाक्षिण्यतत्परः ॥ ९ ॥
 नातिदीर्घो नातिह्रस्वो वातपित्तात्मको घृणी । सभायां चतुरो धीरो बहुस्थानेऽधिकारवान् ॥ १० ॥
 बहुस्त्रीको दृढो मानी पितृमातृमुखाल्पकः । चलः स्वधर्मनिरतो बहुभृत्यजनैर्वृतः ॥ ११ ॥
 राजमान्यो महोत्साहोऽमितदो लोकविश्रुतः । धनवाहनभोगानां भोक्ता बहुजनप्रियः ॥ १२ ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः । धर्मादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 धूर्तः शठोऽतिदंभाढ्यो परस्वहरणे रतः । क्लेशैर्भयैर्मनोदुःखैर्व्यथैश्चापि प्रपीडितः ॥ १४ ॥
 गोबालवत्सकवधादिभिदाहात्सुराकृतात् । कन्यादुःस्वामिवत्स्वञ्ज जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्पुण्यपापान्मृतस्यैवं विचारयेत् । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रष्टुत्रैव जन्मनि ॥ १६ ॥
 गोस्त्रीबालवधान्नूनं पुत्रनाशकरा यतः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 दशभिस्तु पलैः कार्या सुरभी वत्ससंयुता । हिरण्मयी यथाकारा पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १८ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ १९ ॥
 सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापानुत्तये । तथा सुवर्णैकमितः शिवः स्त्रीपुत्रसंयुतः ॥ २० ॥
 संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापहरो हरः । तदर्धमतिको ह्यभिर्देयः पापविनाशकृत् ॥ २१ ॥
 दशमाधमिता जीवा ग्रामदाहेऽपि ये मृताः । देया हिरण्मये पत्रे लिखित्वा बालकादयः ॥ २२ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेत्पापविशोधनम् ॥ २३ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । गामेकां विधिवद्दद्यात्सर्वपापविनाशिनीम् ॥ २४ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २५ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमयं भवेत् । पञ्चाशीत्यब्दपर्यन्तमायुः स्यात्पापशोधनात् ॥ २६ ॥
 न करोति यदा लोमात्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति मृतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २७ ॥
 वर्षे षष्टिमिते रिष्टं देहान्तो वा धनक्षतिः । प्रायश्चित्ते कृते सूत स्त्रीपुत्रसुखमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 न पश्यति तदा रिष्टं देहजं धनजं तथा । कर्कस्थिते शनौ जातो देहान्तो वृषभस्थिते ॥ २९ ॥
 जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणैव रोगेण पीडयतेऽचेह जन्मनि ॥ १ ॥

भास्करं चात्र सौवर्णं दद्यात्पलमितं सुत । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैः प्रदरान्मुच्यते त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदंगदेशसमुद्भवः । राजमंत्रो महोग्रस्तु क्षात्रधर्मरतः सुवीः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तिपरायणः । बहुवृत्तिधरो धीरो राजकार्येषु तत्परः ॥ २ ॥
मुखैश्वर्यसमाक्रांतो बहुस्त्रीपुत्रसंयुतः । स चकार महादानं शिवमियकरं परम् ॥ ३ ॥
बस्त्रभूषणभक्ष्याणि गोऽश्वशय्यासनानि च । अददत्पाम्भवे सूत सर्वमेव स्वशक्तितः ॥ ४ ॥
स कदाचिद्व्रतो देवादाज्ञप्तः प्रभुणा पुरा । यौवनेऽग्निपुरं तेन प्राप्य गावः समाहृताः ॥ ५ ॥
तदाज्ञप्तजनैश्चात्र ताडिता व्याकुलीकृताः । तत्रैका सुरमी सूत ह्यासन्नप्रसवाऽभवत् ॥ ६ ॥
तद्गर्भातो ह्यभवत्तदुःखेन च सा मृता । राजकार्येऽतिलोभाच्च पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ७ ॥
पापपुण्ययुतः प्राप्तो जीवनान्ते यमालयम् । तत्र मुक्ता शुभ्रलोकांनुपण्यात्पापात्तथेतरान् ॥ ८ ॥
शिवयागप्राभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । युग्मे लभे घनोरंशेऽनलभे मेषगे रवौ ॥ ९ ॥
ग्रामागे चंद्रभागावां ऐरावत्यास्तयोत्तरे । गौरो मध्यमरूपादयो नात्युच्चैर्न लघुधृणी ॥ १० ॥
यशस्वी प्रियवाक्शान्तः पैत्तिकोऽतिजनैर्वृतः । सभायां चतुरो धीरो विख्यातो राजसेवकः ॥ ११ ॥
स्त्रीभ्रातृधनभोगादयः पुत्रपौत्रसमन्वितः । देशेदेशेऽधिकारादयो बहुवाहनभोगभाक् ॥ १२ ॥
यौवनंतिविधनवान्मुखैश्वर्यसमाकुलः । शिवयागादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १३ ॥
क्वचित्पापरतो धूर्तो लोभमोहसमाश्रितः । शठः क्रोधरतो हीनः स्वाधिकाराच्चलाचलः ॥ १४ ॥
बाल्ये मातृमुखैर्हीनोऽमितदो बहुकन्यकः । कुशैर्भयैर्मनोदुःखैर्युन्यते तापितः क्वचित् ॥ १५ ॥
गोदुःखजातृर्वपापाद्यौवनेस्त्रीबधो भवेत् । प्रष्टव्यं कनिष्ठयां स्वल्पं पुत्रसुखं त्विह ॥ १६ ॥
चिह्नमङ्गादिदं सूत प्रष्टव्यैव जन्मनि । गवां दंडाहतात्पापादंडराशिगतो गुदः ॥ १७ ॥
लक्ष्मणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णैः पञ्चभिः कार्यां सवत्सा सुरमी सुत ॥ १८ ॥
तदर्धमितिका वापि निजविज्ञानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्मंत्रैश्चापि विशेषतः ॥ १९ ॥
सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २० ॥

मन्त्रः ।

“ मया पूर्वं त्वमज्ञानात्पीडिता सुरभि पुरा ॥ २१ ॥

तद्दोषशमनायैव ददेऽहं त्वां हिरण्मयीम् । देवि त्वं मम पापानि तत्क्षणाद्गमसात्कुरु ॥ २२ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । तस्मादर्धमितं हैमं दद्यात्पशुपतिं विभुम् ॥ २३ ॥
पुत्रपौत्रविवृद्धयर्थं पूर्वपापानुचये । त्र्यम्बकं लक्ष्मणं वा तदर्धं वा जपेद्बुधः ॥ २४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपित्वा शुद्धिमाचरेत् । होमयेत्तदंशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २६ ॥
स्वाधिकारप्रवृद्धिः स्यात्सुखैश्वर्यविशेषतः । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २७ ॥
सप्तसप्ताब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २८ ॥
कन्यागते शनौ जातो निधनं मेषगे तथा । ऋक्षैश्च शशिराशस्थे रवौ मेषगते तथा ॥ २९ ॥
जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यर्दतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चित्पूर्वजन्मनि यासुने । स्त्रीपुत्रभ्रातृसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षात्रधर्मरतः शूरो विष्णुभक्तिपरायणः । स च प्रादात्कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विविनाङ्ग ॥ २ ॥
 महापर्वसु विप्रेभ्यो दरिद्रेभ्योऽपि शक्तितः । ततो बहुतिथे काले स्वस्थानं प्राप्य बाहुजः ॥ ३ ॥
 स चकार महापापं भाविनोर्यस्य गौरवात् । ऋतुप्राप्तां स्त्रियं ज्येष्ठां संत्यज्य म्रियवादिनीम् ॥ ४ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनुतौ कामलोभतः । अथ केनापि विप्रेण स्थापितं तद्गृहे धनम् ॥ ५ ॥
 घटस्थं न पुनर्दत्तं तस्मै लोभाच्च तदसु । स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सर्वैर्मुक्तं तेनाप्यसद्वनम् ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तोद्यतः सोऽपि प्राप्तो मृत्युवशं तदा । स मुक्ता पापपुण्योत्थं फलं तत्र स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
 सर्वस्वदानात्प्रागत्र द्विजोऽसौ नृपपूजितः । चिद्वमत्र घटे लगे जातो ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ८ ॥
 गौरो मध्यमरूपाढ्यो मन्त्रविद्वक्तपितृमाक् । धर्मज्ञो नीतिविदिद्यास्त्रीपुत्रसुखसंयुतः ॥ ९ ॥
 लघुर्दयालुर्विख्यातो बहूनां हितकारकः । कुशर्चितादिभीत्याढ्यः पापात्पापफलं त्विह ॥ १० ॥
 स्त्रीत्यागाद्भूषणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । सप्तपञ्चाशदब्दांतमपि ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ११ ॥
 या कनिष्ठा सहाया प्राक्सा ज्येष्ठात्र मृतात्मजा । बहवः प्राक्सहाया ये ते मृताः शिशवोऽत्र च ॥ १२ ॥
 लक्ष्मणैरैरिभिराढ्यस्य शृणु पापविशोधनम् । लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्सौवर्णं द्विपलात्मकम् ॥ १३ ॥
 समुल्लिख्य शुभे पत्रे तदर्धमितके तथा । तल्लिगमंत्रैः संपूज्य षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 दद्याद्विप्रवरायैव पूर्वपापापनुत्तये । शिवं च तन्मितं दद्यात्सपत्नीकं सुतान्वितम् ॥ १५ ॥
 शतैः पलैस्तु ताम्रस्य घटं दद्यात्तदर्धकम् । वा स्वर्णस्य घटं शक्त्या गोघृतेन प्रपूरितम् ॥ १६ ॥
 दद्यादेदविधिज्ञाय ब्रह्मस्वाधविनाशनम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु तद्वदशक्षरं जपेत् ॥ १७ ॥
 त्र्यंबकं द्विगुणं चापि सर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च तिलाञ्जस्तथा ब्राह्मणान्भोजयेच्छुभान् ॥ १८ ॥
 एकादशसहस्राणि पश्चात्कुर्याच्च पार्थिवान् । दद्यात्सुवर्णभौमं च ऋतुदोषोपशान्तये ॥ १९ ॥
 मम जन्मदिने सूत व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । अनेन विविना यस्तु कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ २० ॥
 स्त्रीत्यागात्पूर्वजात्पापात्तथा ब्रह्मस्वभक्षणात् । मुच्यते न च संदेहो नचारिभयं भवेत् ॥ २१ ॥
 अशीतिमितवर्षान्तं जीवनं कथितं त्विह । गंगायां निधनं प्रोक्तं तस्य स्वर्गतिर्ध्रुवम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीपुत्रसुखवृद्धिः स्यान्न च शत्रुविवर्धनम् । नाविष्याविमयं तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ २३ ॥
 त्रिषष्टिमितके वर्षे पंचसप्ततिके तथा । चतुर्विधं महारिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २४ ॥

ध्वजे भेषगते जन्म निर्घाणं वृश्चिके स्थिते ॥ २५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरस्तुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । राजपुत्रोऽभवत्काश्चित्पृच्छकोऽसौ पुरानघ ॥ १ ॥
 गंगासमाश्रिते देशे युग्मयोजनसम्मिते । ग्रामाध्यक्षो महातेजा धर्मशास्त्रक्रियायुतः ॥ २ ॥
 शिवभक्तिपरो विद्वान्मन्त्रविचारुचेष्टितः । पुत्रमित्रादिमानाढ्यो धनधान्यसमाकुलः ॥ ३ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मकरेऽपि च । अन्यपर्वसु विप्रेभ्यो वस्त्राभरणानि च ॥ ४ ॥
 गोमूशय्यासनादीनि भक्ष्याणि विविधानि च । सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ ५ ॥
 अथो भाविबलात्तेन कामलुब्धेन यौवने । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः पापमाचरितं त्विदम् ॥ ६ ॥
 यत्ने कृतेऽपि बहुशो नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सूत विषं मुक्ता तु सा मृता ॥ ७ ॥

स्त्रीसहायेन तेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 प्राप्य धर्मपुरं तत्र शुभाशुभविवेचनम् । पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्सर्गाश्च शान्धत्तान् ॥ ९ ॥
 तीर्थराजप्रयागात्प्राग्दानाच्च विधिवत्तथा । सरस्वत्याः परे देशे जांगले नखयोजने ॥ १० ॥
 कुले महति पक्षीन्द्र जातो वन्दीजनोऽधुना । गौरः सुरूपो मतिमान्सुशीलश्च दयापरः ॥ ११ ॥
 चंचलो दर्शनीयासो नात्युच्चो न लघुः क्षमी । नाचा मधुरया युक्तो राजसेव्यश्च मंत्रवित् ॥ १२ ॥
 उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनप्रियः । कुलाग्रणीर्यज्ञस्वी च भृत्यवाहनभोगभाक् ॥ १३ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्धोभी पापरतः क्वचित् । बूर्तः झटोऽतिमितदो पितृसौख्यविवर्जितः ॥ १४ ॥
 किञ्चिदुजास्ति जठरे पिताधिक्योऽतिवीर्यभाक् । ब्राह्मण्यां वीर्यपातात्प्राग्गर्भपाताच्च तद्वधात् ॥ १५ ॥
 अत्र जन्मन्यसौ प्रष्टा पुत्रसौख्यविवर्जितः । या स्त्री पूर्वं सहायासीत्पापकर्मणि चाण्डज ॥ १६ ॥
 सा प्रदुश्च वनिता पुत्रदुःखात्प्रपीडिता । गोस्त्रीविप्रवर्ष पापं पुत्रदुःखकरं यतः ॥ १७ ॥
 प्रदुर्लभादिदं चित्रं सूर्यः स्त्रीराशिगः किल । अत्युग्रद्वै पूर्वपापाद्गुरुचङ्गुहे गतः ॥ १८ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैर्दशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ १९ ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा सगर्भाविषयान्विता । वा तदर्धहिरण्येन यथाविज्ञानुसारतः ॥ २० ॥
 संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

‘सौवर्णी ब्राह्मणीमिनां सगर्भा सोमदैवताम् । ददेऽहं विप्रमुखाय पूर्वपापविशुद्ध्ये’ ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितैः शुभम् । तदर्धमितकं वापि निजविज्ञानुसारतः ॥ २३ ॥
 सोमं दद्यात्पलैकं तु हेमं पापविशुद्ध्ये । पलेनार्धपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २४ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च सर्वपापविशुद्ध्ये ॥ २५ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु श्यम्बकं तन्मित्रं जपेत् । अष्टाक्षरं तदर्धं तु जपेद्दोषापनुचये ॥ २६ ॥
 होमयेच्चदशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्याच्छ्रुत्या विर्माश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 यथाविधि हरेर्वशं शृणुयाद्बहुपुत्रदम् । य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 लभतेऽसौ पुत्रमुत्तमं स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाघयो व्याघ्रघस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् ॥ २९ ॥
 न करोति यदा लोभाज्जिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिज्जीविते नात्र संशयः ॥ ३० ॥
 पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तस्य वर्षाणां पञ्चसप्ततिसु ॥ ३१ ॥
 जीवनं कथितं त्वत्र न चारिष्टभयं भवेत् । न भवेत्पुत्रमरणं निर्योणान्ते शुभा गतिः ॥ ३२ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३३ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यैरुणसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चित्सात्रकुले जातश्चोग्रकर्मा प्रतापवान् ॥ १ ॥
 अंगदेशे धनाढ्यस्तु ग्रामाध्यक्षोऽतिधार्मिकः । बन्धुस्त्रीसंयुतो विप्रवंशाराधनतत्परः ॥ २ ॥
 पितृभक्तिपरो विद्वान्बली मात्सर्यसंयुतः । स चकार गयाश्राद्धं यौवने विधिनाण्डज ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि दत्तानि विविधानि फलाप्तये । पूर्वस्वपि च गोधान्यवस्त्रावासनकाञ्चनम् ॥ ४ ॥
 अथो पापं कृतं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । वैरभावकशाद्रात्रौ स्वकुले क्रूरचेतसा ॥ ५ ॥
 अन्यग्रामाधिपस्यापि क्षत्रियस्य विजानता । झोकपुत्रस्य वै पुत्रो घातितश्चोग्रकर्मा ॥ ६ ॥

तत्पिता तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । तस्त्री तेनैव दुःखेन पुत्रकष्टेन वै मृता ॥ ७ ॥
 स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 धर्मो धर्मयुतस्तत्र गतो यमपुरं प्रति । पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 गयाश्राद्धप्रभावेण चान्नदानेन मानद । ऐरावतीप्रदेशे तु स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ १० ॥
 रक्तश्यामः सुशीलश्च नात्युच्चो न लघुघृणी । नानामोगसुखैश्वर्यधनाढ्यो दानमानयुक् ॥ ११ ॥
 सभायां चतुरो धीरो विद्वान्धर्मार्थसाधकः । बन्धुस्त्रीमित्रसंयुक्तो मृत्युवाहनमोगभाक् ॥ १२ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः पित्राधिकः शाठ्यमनोदुःखसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृहीनोऽलसो भीरुश्चोदरे तु व्यथा क्वचित् । पूर्वं बालवधात्पापात्पुत्रसौख्यविवर्जितः ॥ १४ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायामूद्धकर्मणि चाण्डल । सा ज्येष्ठा मधुरत्रासीन्मृता पुत्रविवर्जिता ॥ १५ ॥
 बालयौवनसंप्राप्ता पुत्रदुःखाकुला गता । या द्वितीया सहाया प्राक्सा कनिष्ठा जन्मनि ॥ १६ ॥
 प्रष्टुर्व्यतिरत्रास्ति पुत्रशोकप्रपीडिता । स्त्रीबालद्विजघाताद्याः पुत्रनाशकराः स्मृताः ॥ १७ ॥
 तस्य लग्नादिदं चिह्नं तनावर्को न संशयः । श्रुत्वैवं विधिवत्कुर्याद्विधानं हि समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विदत्सरम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं षष्टिमितेन्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्क्षेत्रकुले सुधीः । विप्रोत्संगगतस्तत्र प्रयागे मकरो वसन् ॥ १ ॥
 कृतवान्विधिवत्सनानं दानं स्वरूपं च शक्तिः । दैवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्राणां गर्भं दधार वै । स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरौषधैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वैर्मिलित्वा तु पातकं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतास्ते यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे ह्यैरावतीतीरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । श्लिष्टवाक्स्वल्पधर्माढ्यः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरघनैर्हीनो जातपुत्रविनाशकः । परदारभगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्ववृत्तात्सूत लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूत प्राक्पापं समुपार्जितम् ॥ ९ ॥
 तेनैकास्त्यत्र पत्नी च तस्य पुत्रशुचान्विता । तथान्या बहुपापवाह्यातुः पत्न्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुसुखैर्हीना नानारोगसमन्विता । पूर्वं यो हि सहायोऽभूत्स हि भ्राताग्रजस्त्वह ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य समस्तास्ते क्षयरोगप्रपीडिताः । चान्द्रायणव्रतं कुर्याद्बालरूपं हरिं यजेत् ॥ १२ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादित्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्वादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चातुर्वर्ण्यं प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपिताभ्यां किंचिद्वित्तसमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किंचित्केशस्य कारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी । पुत्रहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैच्छेदनाद्यैस्तु प्रलेपैर्दुष्टमक्षणेः । संवाहनैस्तथा पातैरन्यैर्वा वलिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विमर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अनया ईर्ष्या चैव संततेर्नाशनाय च । औषधैच्छेदनाद्यैस्तु तदर्थे कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विविधांश्चैव सा गदान् । तदा वै ऋतुमावाञ्च तथा पीतं तदीषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्मनि मानद । ऋतावृतौ च संप्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यमवन्नित्यमसृग्वतोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 तथा चैतत्कर्म कृतं गर्भदोषकरं महत् । तथापि फलहंतुणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 स्त्रीभावाद्दुष्टबुद्ध्या च यत्कृतं पूर्वजन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पबंधनाः ॥ १३ ॥
 गर्भाश्रयमघिश्रित्य ख्वति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव चांगानि सूचीभिरिव वेदनाः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुराऽभूवस्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेव च तद्गर्भः पतेद्वा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकवातोर्विधिं चैव दंपती तीर्थसंगमे । सुसमे भूपदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रणाशाय दुःखस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुल्कायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 यत्नेन गार्भिकं नाम ह्युपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चपकैः कुसुदोत्पलैः । सौवर्णां राजती ताम्री मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारनूपुरमुकुटकुण्डलाभरणान्विताम् । नैवेद्यैः पुष्पकासारभोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपातिष्ठेत विधिवद्भवानी प्रियवल्लभाम् । पतिपुत्रवर्तीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्दीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैश्चैवार्वा मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमञ्जनं मूर्ध्नि निःक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मंत्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये । गृहाणार्घ्यमिमं देवि पुत्रान्महर्षं यशस्विनः” ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्षोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानथ षोडश । प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ २८ ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिनाम्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेता सितां गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्दिमाय गुणशालिने ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणां वशं गता । यत्पापं वन्ध्यताहेतुस्तस्मान्मोचय चांविके ॥ ३१ ॥
 तव दानेन पुत्रो मे भवेच्च सुभगे सति” ॥ ३२ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विश्वं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३३ ॥
 लभते पुत्रपौत्रादीन्प्रियेण सह भोदते । लभते गर्भपातं नो पतिपुत्रसुखं भवेत् ॥ ३४ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं सुविन्दति । रज्ज्वरस्य पलाश्यां वै कोशं गर्भाश्रयाकृतिसु ॥ ३५ ॥

निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने । गर्भपातं प्रकुर्वत्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३६ ॥
 यदर्धं बन्धकृत्पात्रं तस्मान्मोचेह सुव्रत । जन्मजात्यादिकं वत्स नन्देदिह कर्मणाम् ॥ ३७ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसादिता पूर्वं सा वै गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३८ ॥
 तस्येमानीह चित्यानि लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ३९
 दीनानाथविरोधः स्यात्तद्विरोधतया सुत । अनुमन्त्री प्रयोक्त्री सा पितृमातृमुखोद्दिष्टा ॥ ४० ॥
 बन्धुसंततिदुःखं स्यान्मर्यादाघनवस्थितिः । शोकः स्यादुदरे बाधा तद्वत्स्नीहादिविघ्नमः ॥ ४१ ॥
 अंतरा स्यंदमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । इत्यादिलक्षणैर्ज्ञात्वा पूर्वोक्तां निष्कृतिं चरेत् ॥ ४२ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ४३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सोमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 महापातकयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथातिकालं तिर्यक्तं विमुञ्ज्याधर्मजं स्वयम् । कर्मक्षयेऽयं पुण्यात्पाकसोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कुशो दुःखान्तरो भुङ्क्षम् । लभे कुम्भामिवे सूत भौमचन्द्रयुतेण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं षष्टिमीते वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वा मुखं भग्नं दृढपापान् निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवकश्चिद्मर्माशान्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह स पुरं शत्रोर्हृतवास्तवतः वसु । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो यमक्षये सर्वा भुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादथोऽत्रापि स जातः क्षत्रियावरः । देशेऽथोऽध्यामिवे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिवेदानां सूर्तयस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदल्यः पत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
 यथाविचानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापपनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृत्वा महाबाहो भयं तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यान्नरो मोहाद्रिष्टं विंशतिमेऽन्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योषिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामथान्नैव सा ज्ञेया क्षयरुग्युता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं भयोक्तं च स्वगाविप । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रीधाती त्र पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते तत्र प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्द्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्चापि मक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्देहघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
नानाकष्टवती सा हि निजसर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकः प्रजायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । कामतो हि भवेत्सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावक्रत्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्सर्वत्रैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विभोत्संगगतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मकरे मानौ धूर्तः कर्मक्रियोज्जितः ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतस्यान्यक्षात्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरातनात् । एका वत्सवती दग्धा जीवाश्चापि ह्यनेकशः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स वै यमनिकेतनम् । मुक्ता पापफलं पापात्युष्यात्युष्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्तिवह । गंगायाः प्रान्तरे देशे पंचयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मत्तिमान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैत्रिकस्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यकः सपत्नीको बंधुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाच्चैतत्फलं शृणु ॥ ८ ॥
गोबालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदान्दपर्यन्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधा लोके पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥
शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १२ ॥
तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १३ ॥
माषैर्वह्निमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाभ्यां च तथा बहिर्जीवा माषचतुष्कजाः ॥ १४ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १५ ॥
होमयेत्तद्वशांशेन रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्भक्तिर्विशं च दशावृत्तिविधानतः ॥ १६ ॥

यः कुर्याद्विविधवत्सुत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र भवन्त्या ॥ १७ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १८ ॥
 नवसप्ततिवर्षान्तमायुरेवं कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरांगना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वरमावात्तया भव्यं गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे खगाधिप ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरान्मूलात्प्राप्य वियोजितात् ॥ ३ ॥
 सैवं जात्यविरोधेन पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्या पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । गृहाग्निदाहपापस्य प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशे मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नक्षयति । सहायस्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तयात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाडज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताडज ॥ १ ॥
 तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत तद्दानादिनतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लंबकंठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधितश्चैकां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कंठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुषि घातयेद्गंडाग्रज । वक्त्रं सा कंठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सुत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२७ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा शुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्वचथा ॥ १ ॥
 मोहाद्याः स्वल्पवीर्यत्वमक्षिपांडूदरामयाः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ २ ॥
 शरीरे जायते वद्विर्मुवघातव्रणादिकम् । पात्राणां मातुलान्यादेर्विधवार्तिः स्नुषादिषु ॥ ३ ॥

दायादाच्छत्रवत्पीडा भूमिद्रव्यविलिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि जायन्ते तच्छरीरके ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौतवर्णा सुवाणी च संतोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाताऽस्थिरगर्भा च सा कथम् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यमाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ८ ॥

पूर्वजन्मानि सा क्षत्री संजाता विनतास्रुत । अज्ञानतिमिरांध्येन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् ॥ ९ ॥
अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् । सर्वभूतेषु चात्मानं स्थावरेषु चरेषु च ॥ १० ॥
प्रमादाद्दीपिनं हन्ति सदा निष्ठुरमानसा । तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः ॥ ११ ॥
पलालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता मृशम् । सा तप्तवालुकाग्र्यं बुतप्तमस्मचयादिषु ॥ १२ ॥
अविश्लिषा तदा सासौ प्राक्षिपद्दृष्टचेतसा । बालगर्भाशयान् बालान्मुविस्पष्टास्त्रिलेन्द्रियान् ॥ १३ ॥
तन्मातृभिः सा तत्याज ज्वलने बालघातिनी । पापा बंधनमात्रं सा बालघातादिकं त्विह ॥ १४ ॥
परत्र यातना घोरा न व्यजानाद्दुराशया । विनिघ्नंति प्रमादाद्ये प्राणिनस्ते नराधमाः ॥ १५ ॥
रौरवे चिररात्राय पच्यंते यातनादिभिः । आनाय्याग्नि महीपस्तु प्रक्षिपेत्तान्नराधमान् ॥ १६ ॥
तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तदृशात् । क्षियन्ते शिखरस्तेषां पूर्वदोषानुसारतः ॥ १७ ॥
अनले ज्वलिता यामिर्वह्नौ लघुप्राणिनः । गर्भयुक्ता मृतास्ते वै मातृभिः सहिताः खग ॥ १८ ॥
न लभंतेथ ते भार्या मृता वै दृष्टजंतवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजाः ॥ १९ ॥
त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जनुरंतरे । जन्तवो गर्भंगा ये ते स्वकृतं कर्म भुञ्जते ॥ २० ॥
उभयोः कर्मणोर्हेतूनादायैव जनिर्भवेत् । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २१ ॥
मृतापत्या पुत्रहीनाऽस्थिरगर्भा हि यत्र सा ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २३ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिने समनुभासे ह्यनुकूलग्रहे खग । प्राशुदक्प्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ २४ ॥
आसनं चाविकं शुद्धमास्तीर्य सुविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २५ ॥
निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यमे क्षिपेत् । तस्य पूर्वे च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २६ ॥
शुद्धतोयभृतं ताम्रं पात्रं दशपलात्मकम् । स्थापयेद्वाज्रं पञ्च तन्मध्ये फलनिर्मितम् ॥ २७ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं हि प्रजापतिम् । करेऽश्रमाला दक्षे हि वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं सूर्तिं तां शुमलक्षणां । अर्चयेद्भस्त्रपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २९ ॥
तत्र श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं हि वेदविदासं पूजयेद्विविधैर्घनैः ॥ ३० ॥
ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं वदेत् ॥ ३१ ॥

मंत्रः ।

“सिद्धधुणेह स्रष्टा वै पत्नी च तपसो बलात् । ता मया तिलसंख्याकैराधिभिस्तीव्रवेदनैः ॥ ३२ ॥
लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयादिकम् । नाशयेस्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम्” ॥ ३३ ॥
सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौवर्गेर्निर्मितं सम्यगर्चितम् ॥ ३४ ॥

विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणबालिने । एवमाप्राप्य तां शूर्तिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३५ ॥
प्रदद्याद्दानविधिना अद्वया च सदक्षिणाम् । दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३६ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजन्तुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं सुचोरमशुभं स्वामिस्तच्छिन्वि पातकम्” ॥ ३७ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकधाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र स्वगाविष । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काकं विनतानंदवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवत्यलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानाच्च यथोक्ताद्गुरुद्वयज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमध्यमक्षकी यस्तु भवेत्प्राङ्मानवोद्वज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते क्रिमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपंचकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगाच्च दुष्टात्क्रिम्युदरात्स्रग ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमध्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः क्रिमिजोत्था हि रुक्मसुत ॥ १ ॥
तत्पापशमनं कार्यं भीष्मपंचकजं व्रतम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्थं दिनपंचकम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धाच्चानि पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदराख्यां च रुजं नेह प्रपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुक्तं यथा पुरा सूत सिद्धाच्चं द्विजमार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सेह स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवाद्भ्रतात्पुण्यात्सर्मात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभायो नर्भदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥

कृतानि तेन दानानि नानापूर्वमु शक्तिः । वेदयुक्तेषु विषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमासां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाय अतृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गंगायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेके मुखे राहौ जीवे कर्केऽल्लिगे मृगौ । स रक्तगौरो मतिमान्वन्धुस्त्रीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुघृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानास्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोक इति पौराणिका विदुः । यो वा सहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतामुत ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्मदोषयुता चेति लक्षणैर्लक्षयेत्स्वग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापप्रणाशनीम् । कुर्यात्पलैर्वेदमितैर्गेणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्धमितकं वापि निजविच्चादिमं पठन् ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“पूर्वं वराननां शुद्धां त्यक्त्वा यत्पापमजितम् । तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम्” ॥ १२ ॥
 माससप्तमितां लक्ष्मीं शुभालेरुष्यां हिरण्मयीम् । ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रार्थवेदिने ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पञ्चाच्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यति च तत्सुताः १४
 श्रुत्वैतच्छक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं शुभम् । स पुत्रैर्लभते नैव रिष्टं पश्चाद्वद्वके ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादिकाज्ज्ञेयं विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पंचनदे जाता बार्हुजा पूर्वजन्मनि । सेह जन्मनि वै विप्रा जाता वै विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणु तच्च स्वगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्भवं तदृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वत् पुनस्तस्मै मुक्तं सर्वं यथारुचि । मृतो द्विजस्तु दुःखेन धुधितश्च त्रगाधिप ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पंचत्ववशगा सापि मुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनेह युवमावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येह पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्गमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकाः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं मक्षयेत्तु यः । राज्यं च जायते सोऽपि जन्मन्यत्र हि मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छत्तया गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्धत्वाच्च संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यं च जायते त्विह । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यं चरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद् नारी प्राग्भवे विनतासुत । रात्र्यंशुरोगैर्युक्तौ वै चेह जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रमाशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात्तु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चांडालीगमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनि जन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रताच्चेह दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनासुत । चांडालं प्राप्नुयात्सा चाऽजगरा जायतेऽज ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतात्पंचाशदावृत्त्या तु वर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठः सदाचारो साधुसेवायुतः सुधीः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चेह जन्मनि । किलासो ददृक्कंठश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
 किंचिद्भद्रः प्रजायेत कारणेन विना खग । तस्य भार्या सुतन्वंगी स्त्रीधर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
 उदरे च व्यथा तस्या मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यौ मृते कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्राय तारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्राज्जातश्च सम्बन्धो बहुकालं गतागतम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतो रेमे सा तद्वशंवदा ॥ ७ ॥
 चकार सा नान्यकर्मचौर्यकर्मरताऽभवत् । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥
 धनलोभाद्भक्तस्ताभ्यां भाविनोर्यस्य वै बलात् । तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥
 त्रिभिर्वर्षैस्तथा मासैर्युतस्य सुमुखस्य हि । धनलब्धौ दुष्टचित्तौ घातकौ दम्पती च तौ ॥ १० ॥
 अचिरान्न मृतौ तत्र गतौ वै यमशासनम् । पुत्रशून्यं गृहं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नरके पातितौ मृशम् । पश्चान्मातुष्यमापन्नः कृतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं च यत्र वै । त्रिवर्षमासजातस्य बालस्य हननादसौ ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो हि सञ्जातो जाताजातस्तथैव च । अयं जीवेदयं जीवेदित्याशाबद्धचेतसः ॥ १४ ॥
 जातंजातं नश्यति च तस्य चाकृतनिष्कृतेः । कदाचिदेकस्तिष्ठेद्देह्यचिरान्प्रियते परः ॥ १५ ॥
 सुगुणश्च सुरुपश्च लालनाच्चाटुकारिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्माघकारणात् ॥ १६ ॥
 व्याध्यन्तरैर्भवेदाधिग्रस्तो व्यसनवानयम् । न सौख्यं वै कदाप्यस्य नानाशंकितचेतसः ॥ १७ ॥
 भवेच्च हतकस्यापि पश्यतोऽपि न पश्यतः । लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमानिह कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
 यस्तस्य त्रियते बालः स वै ब्राह्मण एव हि । मृतवत्सोऽहं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥

स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः । दौर्भनस्य महानाधिः शोकस्यौघः प्रजायते ॥ २० ॥
अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकीर्तयः । त्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्राश्च कृतचाटवः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्दहकर्मनिपूदिनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्सौधनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं संततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥ २५ ॥
सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
शुद्धिद्रे सुशुभे देशे गोमयाशुपल्लवके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
सौवर्णीं प्रतिमां वत्स बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितप्रार्णां मूर्तिं तां शुभलक्षणाम् ॥ २९ ॥
अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक्पूज्यावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय विदुषो विप्रान्छूचीन्वै वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अध्वर्यादिभिस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यो निर्मितः पुरा द्रोहः पापं वै परसूनुषु । भूमिद्रविणहेमादोर्लिप्ता या वै मया कृता ॥ ३२ ॥
नाक्षयेत्तं महापापं मूर्तिस्ते शुभलक्षणा । दुःखं वै सुमहत्यान्तं मृतसंततिजं मया ॥ ३३ ॥
तस्मान्मुच्ये महामार्गार्पितगोदानपुण्यतः ” ॥ ३४ ॥

इति तं त्रिः परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्ते च तिष्ठति । अग्रे नयेति मंत्रेण विसृज्यैनमुद्गारयेत् ॥ ३५ ॥
धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं सार्धं यथाविधि ॥ ३६ ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य मुंजतिरैश्च बंधुभिः । इदं लक्षणं ज्ञेयं मातृवंशसुखादिति ॥ ३७ ॥
स्वसृतासुतसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यते ह्यपत्यानि तादृशानि मिथः स्वयम् ॥ ३८ ॥
विकारः प्रकृतौ स्याद्वै गमने पादवैकृतम् । पितृजा मातृजा वापि कासगुल्मातिहृदयथा ॥ ३९ ॥
सृतापत्यातिस्तपामनुमंज्रादिभेदतः । तथा चैवात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः ॥ ४० ॥
पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विषं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं प्रतिनाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधारन्वे प्रायश्चित्तं न वै यतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुत्रचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडया सह ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूतं प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १-॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मांगधी ह्यासीज्जाता जलहदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेंदज ॥ १ ॥
 पुत्राभिलाषिणी पूर्वं तत्याज यवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिर्वाजिता ॥ २ ॥
 नानाधेनुयुतादानात्कुक्षेत्रे पुरानघ । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
 इह जन्मनि सा लक्षरुद्रपूजाप्रतात्खग । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
 अथवा हरिवंशस्य शतावृत्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेऽवसत्कश्चिद्वाहणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
 चौर्येण निहितं द्रव्यं यत्स्थितं देवालये । तेनेदं च कृतं सूत कर्म चात्यन्तदारुणम् ॥ २ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो भुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गंगाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
 बहुद्रव्यान्वितो भूयः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चेह जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यपो सात्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिंस्तेन पीड्यते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विप्रस्त्वभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च स उद्वाहमकारयत् ॥ १ ॥
 दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽभूत्कदाचिदैवयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता माविबलाद्वात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्ता पापात्पापं खगाधिप ॥ ४ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजस्त्विह । गंगायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 गौरः सुरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिचाधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरान्वितः ॥ ६ ॥
 जातपुत्रा मृताः सप्त पूर्वपापादिहाण्डज । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 पलेन च तदर्थेन कार्या मुघटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी मूषणान्विता ॥ ८ ॥

पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गंधैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ९ ॥
 वेधसं तत्र सौर्वर्णं सुवर्णैकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मंत्रांश्च तर्हि गान्धिविपूर्वकम् ॥ १० ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतंडुलससर्षपां । भोजयेद्ब्राह्मणान्यश्वात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्तिविधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 सुखं पुत्रस्य लभते चेह जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पश्चाद्दद्वे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत ॥ १३ ॥
 वेदसप्तत्यन्दमायुः प्रायश्चित्ते कृते भवेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्व यासीद्वै व्यभिचारिणी । सा गता नरकान्धोरानसती पापकृत्वरा ॥ १ ॥
 न शुद्धचतुशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरपि । बाराणस्यां गतिश्चास्याः चतुर्दशधा शिवव्रतात् ॥ २ ॥
 मोक्ष्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्वात् । बाहुजेऽयं महाभाग पूर्वप्यत्रापि बाहुजा ॥ ३ ॥
 बंध्या प्राक्पापतो दुःखादाकुला दयितोऽजिता ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं बन्धयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्माररोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 नैनैव पापरोगेण त्रियतेऽत्र खगाधिप । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणबंधने ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । सात्र जन्मनि भूकृत्वं जव्रत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृतान् चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मण्ये सुत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि भूकृत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चेह जन्मनि बाहुजः । देवद्व्यापहरणात्प्रागेहाक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशतिवर्षावसाने नेत्रभंगः प्रजायते । तद्वर्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गंधपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥
 कृत्वानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वज्ञेहहरः कश्चिदप्रवृत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत वित्ततुर्यांशतः स वै । कालचक्रामिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोजयेच्च स्वशक्तिः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मदाररता ह्यत्र या पूर्वैऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रमावाद्दे गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽम्बिकया सह । मुनक्ति भोगान्सकलान्पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षष्ठाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि भूकत्वं व्रजति ह्यपि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न भ्रात्रोत्पन्नं भूकत्वं कदाचिद्विनाश्रुतम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ठाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता बचयेत्कांचिल्लोभात्पूर्वभवेऽहज । सेह जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीड्यते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्दद्याद्धेनुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टषष्ठाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोतिंश्चैव जायते ॥ १ ॥
कपोले तिलकं तस्य मुखं व्रणसमन्वितम् । दद्रुकण्डकिलासादि गमने पादवैकृतम् ॥ २ ॥
कर्मानुसारी वै व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकृत् । भायां ग्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
रोषयुक्ता भवेद्वापि प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणःफलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गतश्चैव महारण्ये सा चासीद्गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बहवो हि समायाताः शत्रवः पर्यवेष्टयन् । स्त्रियं ते त्रासयाप्राप्तुः परिरुह्य खला भृशम् ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तस्या मृतश्चैव शिशुः क्षणात् । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिन्जीवन्ति पणमासं केचिद्वर्षावपि भृशम् । बहुकालं न वै काश्चिद्विह्वलेतत्परीक्षयेत् ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्नश्चायं सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः श्रोतं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सर्वर्णं हि सौवर्णं निष्कसंमितम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरापि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते तस्य निष्कृतिं कर्मणां तु यः ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो घनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा पापनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण मुवि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते मक्त्या लभते पुत्रपौत्रकान् ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनषष्ट्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृसुखान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्थान्यस्य शूद्रस्य गृहानीता हि मानद । तथा रसास्तु चौर्येण सर्वशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
 भुक्ता हि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सूत कर्मणाऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला यूनि भावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य महत्तथाधनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्याशमानतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्यां पञ्चयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देदविधिज्ञाय क्षयरोगोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वंचयेत्कश्चित्पुरा धौर्त्येन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपष्ठ्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौरांगी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुक्षेत्रे चन्द्रग्रहे स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
 तद्वत्सा सा लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठ्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे यस्तु ज्ञानादत्र खगाधिप । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः त्रिपष्ठ्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवर्षं पुरा । सात्र जन्मनि मूकत्वं व्रजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं व्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःपष्ठ्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपष्ठ्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाम्नासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाधृतं च ज्ञेहादि प्राणिनां चिरसंचितम् । गृहीतमतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माज्ज्ञानी ह्यभूद्विप्रः प्राग्भवे तत्फलं शृणु । स चेह च प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाम्नासात्तथाः दानातीर्थराजाधिवेननात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्क्षयरोगस्य हान्यजन्मनि चांजज । दोषात्स्वल्पफलैर्युक्तो जीवेद्वर्षात् ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पद्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा हि ब्राह्मणः कश्चिदंगदेशेऽवसत्सुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन विप्रेभ्यो दानान्यल्पानि शक्तितः । सत्प्रात्रेभ्यः परं सूत सर्वस्वस्य विधानतः ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन कामलोभेन चांजज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
स्त्रीसाहाय्यात्तथा तत्र कृतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातमवेन च ॥ ४ ॥
एवं किंचिद्व्रते काले स प्रातो यमशासनम् । मुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गाच्च शाश्वतात् ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणाधमः । यमुनार्या महाभाग गौरः पिताधिको वृणी ॥ ६ ॥
धनमिन्द्रपुत्रैश्वर्यमतिस्त्रीभोगभागरः । दक्षः कायेषु चार्वंगो धर्मिष्ठो लामसंयुतः ॥ ७ ॥
मानी यशस्वी विनयी कांतिमान्प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पषाष्टोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
धूर्तः शूढः क्रोधपरो धनवृद्धिस्तयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषादन्नाप्राप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
ब्राह्मण्यां धीर्यदानात्माकतया तद्गर्भपातनात् । इह पंचाशद्वृन्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
चिह्नमगाद्वचये सूर्यश्चन्द्रः शुक्रगृहाश्रितः । पापाभ्यां पुत्रमखेऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
स्त्रीसाहाय्यतया पूर्वं सात्र संततिदुःखिता । लक्षणैरेभिराद्वचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
कार्या वै ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धमिदं वापि निजविचिन्तुसारतः ॥ १३ ॥
पत्रे गर्भान्विता भव्या बहुभूषणसंयुता । गंधपुष्पाक्षतैर्वैभैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
सा देया वै विधिज्ञाय मंत्रमुच्चारयेदिमम् ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ ब्राह्मणा निर्भिते देवि पापमाचारितं त्वयि । तत्पापशमनायैव त्वां ददेऽहं हिरण्यमीम् ॥ १६ ॥

ब्राह्मणाय महामागे पापं गच्छतु तल्लयम् ॥ ”

सोमं च राजतं दद्यात्तन्मित्रं पापशान्तये । लक्ष्मणनारायणं चापि हैमं सौवर्णसन्मित्रम् ॥ १७ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मित्रं जपेत् । मंत्रमष्टाक्षरं जप्त्वा हुत्वा वै शुद्धिमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
होमयेत्तद्दशशेन तिलाज्ययवतंडुलैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ १९ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं नानाविभववित्तैः । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २१ ॥
ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्वयोरेकं न कुर्याल्लोभमोहतः ॥ २२ ॥
न भवन्ति सुतास्तस्मिन्निवृत्ते शुद्धिवशनात् । न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ २३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं वर्षे पशुमिदं ध्रुवम् । आयुर्मवति वर्षान्तमिह पापाविशोधनात् ॥ २४ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपित्वा शुद्धिमाचरेत् ॥ २५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । शृणुयाद्दरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ २६ ॥
 य एवं कुरुते मृत द्वयोः पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 नाघयो व्याघयस्तस्य न चारिष्टमयं भवेत् । नैवं करोति यो मोहान्पूर्वपापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तास्मिन्जीविते नात्र संशयः । पंचात्रिंशन्मित्रे वर्षे रिष्टं देहधनान्तकम् ॥ २९ ॥
 त्रिसप्ततिमिताद्वायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह । गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा त्वाततायिनाम् ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छात्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपष्ठशुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्रार्थयति धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पितृंश्च श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्चाद्धादिभिः कव्यैर्दानैर्हव्यैर्विधानतः । सर्वपापविनुर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपष्ठशुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि त्वां तु देवेश छिधि मे सर्वसंशयम् ॥ १ ॥
 यः प्राक्तने वै जनुषि सदा सम्पत्समृद्धिमात्र । दानधर्मादिक्लेशेह सुखसंपत्समन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामविसौख्यं च वैष्णवी तस्य वै मातिः । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भसंयुक्ता प्रयागे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढवा नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 चन्द्रे निमीलिते चौरस्तस्या जग्राह भूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्यया पापं प्रणश्यति । ब्रूहि विस्तरतो देव लोकानां हितकाम्यया ७
 श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासोविधिश्चैव लक्षपूजा ततः परा । सगर्भा गौः प्रदातव्या इविष्यं मितभोजनम् ॥ ८ ॥
 गर्भाशयगतो मासान्निषेकसमयादनु । पञ्चमे वाथ षष्ठे वा मासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषिताम् । सप्तमेषु च मासेषु जन्मतः प्रसवाङ्गयम् ॥ १० ॥
 अथवा चाष्टमे मासि सूतः सद्यो विपद्यते । स चापि मृतकल्पः स्यादात्मयैः सुतिकात्मयैः ॥ ११ ॥
 शोकादामोदराद्दोषाः शूलं गौरवकम्पने । रक्तस्त्रावो विवर्णत्वं जायते कर्मणेरितम् ॥ १२ ॥
 रजस्तस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाशयाकृतिम् । कुसुम्भवेष्टितं तं तु रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
 मधुना पूर्येत्तत्र शलाकां रूप्यनिर्मिताम् । तन्मध्ये हेमशकलं निक्षिपेदतियत्नतः ॥ १४ ॥
 दद्यादिप्राय विधिवद्यथाश्रुति निरूपितम् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि गर्भघातः कृतः प्रभो । तत्पातकविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १६ ॥
 मया मूढेन यद्वेतो निषिक्तं परयोषिति । ततोऽन्यत्पत्यं यत्माप्तं तस्मान्मां मोचय प्रभो” ॥ १७ ॥

एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्वा दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसत्सुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे काचित्पुरुषं ताडयेत्त्वग । सेह जन्मनि रोगेण शूलेनैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्सुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योज्ञानात्रो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैर्वै वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गंधपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा विज्ञानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसत्सुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यपे । सात्र जन्मनि लूताढ्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानं व्रतादीनि तत्फलान्यत्र चांडज । ज्ञानपूर्वकृतापापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसत्सुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे घनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीताः पूर्वं रसास्तेन मिलित्वा चार्धसीरिणा । कालेन ते ह्वा लोमात्त्रेहा मृत्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
भुक्ता पापफलान्धोरान्भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्भुक्ता पुण्यशेषाच्च पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रोऽज्ययकलायुक्तो भूमिदानात्सुार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहातिदानाद्द्वै स्वविज्ञान्यभागतः । स्वर्णदानात्तथावात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसत्सुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सूत प्राग्या जाराश्रिता सती । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्ये ह विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गंगाया उपसेवनात् । धर्मादिह महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसत्सुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानाद्विषाय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतीसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसत्सुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्द्धाभिषिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो दैवाद्धातिता मृगशूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 गर्भगौ निहतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवर्शं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्मोगान्स जातो ब्राह्मणस्त्वह ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटेगे जीवि लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्युक्तो गाराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुपुण्यात्पाक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चेद्देव जन्मनि । राज्यप्रचार्येत्यग्रश्च पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥
 धूर्तः शठः सर्वमध्यः सर्वपापतः क्वचित् । सहायलक्षणं चात्र शृणु पुत्र यथातथा ॥ १० ॥
 याभ्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राबुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विमो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभक्षणजात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्घ्यं वा तदर्घ्यकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्मयौ तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वार्युं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्विप्रांसहस्रद्वयसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रसुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाब्धिफेण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् । चैत्राश्रम्यां च निधनं शुद्धार्यां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्सप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादथा बभूव प्राग्भवेण्डज । सा चेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवच्चेह जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्याद्देवीं दशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्घ्यमिटिकां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं खगाधिप । सातिसारेण महता पीडया पीड्यतेऽधुना ॥ १ ॥
 शंकरप्रतिमादानान्मूर्तैस्तस्य प्रपूजनात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारजा क्वचित् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यक्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव प्राप्नोत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षयेऽतिकुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीड्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग काचिद्धातयेन्नारी पत्युर्मिच्छं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 गपं प्रतीक्ष्य विभादेः सर्वस्वार्धार्धजेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 वृजयित्वा, विधानेन गंधैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूतं दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथ या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चेह लूतिरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यघ्नतात्सुत । लूतिरोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मानि चांडज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्वित्तसमन्वितः । संयुतो वायुपिताभ्यां नेत्रतोदशिरोर्तिमात् ॥ १ ॥
 सङ्घत्तश्च सुधीर्धीमान्बर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । कदाचिदुदरे बाधा व्रणो वातादिदोषतः ॥ २ ॥
 प्ररोक्षमपवादं च क्षुबतेः कारणं विना । तस्य प्रिया सदाचारा सती व्रतपरायणा ॥ ३ ॥
 काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकीम् ॥ ५ ॥

प्रतिवेशिज्ञानिनस्तु चकमे काममोहितः । अग्रसूता हि सा तस्य त्रपला चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
 वैश्येनाकारिता सा वैःलोभमोहादिविभ्रमैः । अज्ञानात्सङ्गमिच्छन्ती भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ७ ॥
 तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः । स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य गौरवाद ॥ ८ ॥
 सुतनुं धर्षयामास बहुकालं स्वगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य बाहुजस्य हृतं धनम् ॥ ९ ॥
 गृहीतं तद्धनं सर्वं धूर्तया लुब्धचेतसा । ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके दुष्कीर्तिमाप हि ॥ १० ॥
 तेन दुःखेन विप्रो वै ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा । निर्वेशो गृहदुःखार्तो ब्राह्मणस्तु स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह । पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् ॥ १२ ॥
 ईदं तु द्वितीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बंध्यात्वनाशनम् । एकापत्यमवं दुःखमनपत्यत्वमेव वा ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुखसौख्याप्तिव्रतं तु प्रतिवत्सरम् ॥ १५ ॥
 षोडशब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरोव्रतमिदं सूत सुतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममास्थाय दंतधावनपूर्वकम् । अथाहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये सुतव्रतम् ॥ १७ ॥
 ध्यानोपवासनिरता निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
 परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवर्तो स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलैस्तु सकर्पूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्त्वमिमे भानौ वर्ति षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥

विधाय तिलतैलेन दीपान्कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुप्यादपूपतिलतंडुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाण्यभिनवानि च ॥ २२ ॥
 सप्तधान्यफलेपितसौभाग्याष्टक्युञ्जि हि । प्रत्येकं दीपकं न्यस्य गौर्यग्रे तु प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रसुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्पोदन्नं खीर्वै शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेतां तु दंपती । नानामोज्यैस्तथा पुण्यैः पक्षिभ्यो वलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दीनान्धकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्वैरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् । नारीनियमसंपूर्णां व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 सुखसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्यो वै संप्रजायते ॥ २८ ॥
 स्वसुर्मातृष्वसुर्वापि सपत्न्याः शोक एव वा । उदरार्तिरस्वस्वावः पार्श्वपादकरादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिर्ज्ञानं कापि वाक्यदोषभवच्युतिः । स्वजातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो भर्मेतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शङ्कन्मृत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासैकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाऽहज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्भूमिधुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धातयेद्यः पुमानारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराघेतुदानेन दशसंख्येन चाऽहज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमास्त्वस्त्ययनाज्जाप्याद्वायव्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्वली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालानां धातिनी चैव या भवेत्पूर्वजन्मनि । तेनात्राब्दमितात्कालादर्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥
 इह जन्मनि भोः सूत तस्मात्सा मृतपुत्रका । अयं जीवेद्यं जीवेन्नित्यन्ती च वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापाचर्याऽहज । प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य दशावृत्त्या स्वर्गेश्वर । पञ्चम्येकमितावृत्त्या विशुद्धिः शिशुजाद्वयात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्घातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालनरं सूत सर्वोपस्कसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टावक्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वक्ष्यहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनता सुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात् प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव मुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकालाम् कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे च सर्वस्वमदत्तपुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचारितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धर्षिता क्षत्रिया यूने कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन दैवहृतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तो गत्वा तु यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा पापादत्यन्तदारुणम् ॥ ४ ॥
 अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियाधरः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो मृशम् । धर्षणात्क्षत्रियायास्तु भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 बार्थके कन्दुरोगातो निश्चयादिह जन्मनि । लक्ष्मैतद्वद्वज्रेण सूर्यशुक्रौ चतुर्यकौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गंधैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनाथं तथा दद्याद्दशमाषसुवर्णजम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददुर्कं ह्यत्र तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र सप्तव्यब्दं तु जीवनम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे जले वापि गोष्ठे वा विनतासुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यमत्रं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्यं भजति मानवः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण च खगाधिप । प्राप्ते रित्ते च नष्टायुर्जायते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वपापात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्यत्र महामाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनालक्षरुद्राणां तदर्धार्थार्चनादिह । मुच्यते पूर्वपापान् घोरान्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विन्वयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वमेव नारी देवद्वयापहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र भेदायुग्रपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं स्थिरं कृत्वा तत्र स्थाप्याश्च देवताः । बायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽहज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र वै विप्रान्वायुमीत्या खगाधिप । दानं वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिन्वयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महामाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । राजपुत्रो भवेत्कश्चित्पृच्छकोऽसौ पुरामवे ॥ १ ॥
 गंगासमाश्रिते देशे युगमयोजनसम्मिते । ग्रामाध्यक्षो महातेजा धर्मशास्त्रक्रियायुतः ॥ २ ॥
 शिवभक्तिपरो विद्वान्मन्त्रविचारुचेष्टितः । सुपुत्रमित्रमानाढ्यो धनधान्यसमाकुलः ॥ ३ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मकरेऽपि च । अन्यपर्वेषु विप्रेभ्यो वस्त्राश्वामरणानि च ॥ ४ ॥
 गोभृशय्यासनादीनि भक्ष्याणि विविधानि च । सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ ५ ॥
 यथो भाविवलात्तेन कामलुब्धेन यौवने । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः पापमाचरितं त्विदम् ॥ ६ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सुतं विषं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्येन तेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 प्राप्य धर्मपुरं तत्र शुभाशुभविवेचनम् । पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतात् ॥ ९ ॥
 तीर्थराजप्रभावात्प्राग्दानात्तु विविधचया । सरस्वत्याः परे देशे जाङ्गले नखयोजने ॥ १० ॥
 कुले महति पक्षीन्द्र जातो वन्दिजनोऽधुना । गौरः सूरूपो मतिमान्शुशीलश्च दयापरः ॥ ११ ॥
 चञ्चलो दर्शनीयाक्षो नात्युच्चो न लघुः क्षमी । वाचा मधुरया युक्तो राजसेव्यश्च मन्त्रवित् ॥ १२ ॥
 उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनप्रियः । सभायां चतुरो धीरो सुवैश्वर्यसमाकुलः ॥ १३ ॥
 सुधर्मा दानशीलश्च धनस्त्रीमित्रसंयुतः । कुलाग्रणीर्यशस्वी च मृत्यवाहनमोगमाक् ॥ १४ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाह्नोमी पापरतः कश्चित् । धूर्तः शठोऽप्य भित्तो पितृसौख्यविर्वाजितः ॥ १५ ॥
 किंचिद्वगास्ति जठरे पित्तार्थिक्योऽप्यवीर्यमाक् । ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राग्गर्भपाताच्च तद्व्यात् ॥ १६ ॥
 यत्र जन्मन्यसौ प्रथा पुत्रसौख्यविर्वाजितः । या स्त्री पूर्वं सहायामूत्पापकर्मणि चाण्डज ॥ १७ ॥
 सा प्रशुत्र वनिता पुत्रदुःखप्रपीडिता । गोस्त्रीपुत्रवधे पापं पुत्रदुःखकरं यतः ॥ १८ ॥
 मृष्टुर्लभादिदं चिह्नं सूर्यः स्त्रीराशिगः किल । महादुःखकृतात्पाप्राद्गुरुवृद्धे गतः ॥ १९ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैर्दशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्यमी ॥ २० ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा सगर्भावयवान्विता । तदर्थेन हिरण्येन निजवित्तानुसारतः ॥ २१ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । सा च देवा विधिज्ञाया मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“सौवर्णीं ब्राह्मणीभेतां सगर्भां सोमदेवताम् । ददेऽहं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये” ॥ २३ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितैः शुभम् । तदर्धमितिकं वापि द्वयोर्वित्तानुमानतः ॥ २४ ॥
 सोमं दद्यात्पलैकं तु हैमं पापविशुद्धये । पलेनार्धपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २५ ॥
 पूजयेत्पारदेनैव दद्यात्पापविमुक्तये । सुवर्णद्वयमानेन विष्णुं रुद्रं च कारयेत् ॥ २६ ॥
 वेदवेदमितैर्मर्षैर्गणेशार्कौ हिरण्मयी । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विधानतः ॥ २७ ॥
 ब्राह्मणेभ्योऽपि ते देयाः सर्वपापविशुद्धये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं तथा ॥ २८ ॥
 अष्टाक्षरं तदर्धं तु जपेद्दोषानुत्तये । होमयेत्तद्देशेन तिलाज्ययवतंडुलैः ॥ २९ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्याच्छतत्या विप्रांश्च भोजयेत् । पश्चाद्वापि हरेर्विशं शृणुयाद्ब्रह्मपुत्रदम् ॥ ३० ॥
 य एवं कुरुते सूत शतत्या पापविशोधनम् । सुखं पुत्रस्य लभते स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ ३१ ॥
 नावयो व्यावयस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् । न करोति च यो मोहाद्विष्वेकं पापशोधनम् ॥ ३२ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविति नात्र संशयः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पञ्चसप्ततिम् । जीवनं कथितं तत्र न चारिष्टं भयं भवेत् ॥ ३४ ॥
 न भवेत्पुत्रमरणं निर्याणान्ते च सन्नतिः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३५ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रो नर्मदायां वसन् सुत । धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ १ ॥
 विप्रोत्संगतस्तत्र गङ्गास्नानमकारयत् । कष्टेन पाल्यतेऽनेन कुटुम्बः शकटेन वै ॥ २ ॥
 कदाचित्स वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् । तस्मिन्दाहे तु निर्दग्धा जीवास्तत्र खगाधिप ॥ ३ ॥
 पापं कृतं स्वकार्यार्थं कुटुम्बरक्षणाय च । स्तिसिंहाययुतस्तत्र गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 सुक्ता शुभाशुभं तत्र जातोऽयं पादजस्तिवह । नर्मदापात्रमे देशे पर्वते मध्यरूपधृक् ॥ ५ ॥
 वृश्चिकस्थे बुधे ऋक्षे रवौ वृषमगे तमे । रक्तगौरस्तथा बाल्ये भ्रातृहीनोऽल्पवित्तकः ॥ ६ ॥
 स चादिकन्यापुत्रैस्तु रहितो दृश्यते सुत । कुचत्वारिंशदब्दान्तं न च पुत्रमुखं क्वचित् ॥ ७ ॥
 जीवदाहात्कृतात्पापादल्पपुत्रोऽत्र वर्तते । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्सापलत्वं भविष्यति ॥ ८ ॥
 जीवधातात्पुरा चात्र पादादूर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुत्रमुखं त्विह ॥ ९ ॥
 प्रवक्ष्यामि महामाग प्रायश्चित्तमयो शृणु । राजताश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या हिरण्मये ॥ १० ॥
 पलत्रिंशन्मिते यस्माद्द्वस्वंगुलविधानके । तदर्धमितके वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ११ ॥
 तत्र वृश्चिकसूर्यो तु कार्यो यत्नाद्दानान्तरे । वनदेवी तथा कार्या पञ्चमर्षैर्हिरण्मयी ॥ १२ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्लघौषधिसमन्विताः । य एवं कुरुते सूत पुत्रसौख्यविवर्द्धनम् ॥ १३ ॥
 भविष्यति न सन्देहो दानस्यास्य प्रभावतः । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽस्तिह ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्ते कृतेत्वायुरष्टषष्ट्यब्दसंमितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मथुरामण्डले सूत वसन्मन्त्री प्रतापवान् । धर्मिष्ठो दानशीलश्च देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सूत विषं मुक्त्वा तु सा मृता ॥ ३ ॥
 धर्मकोऽपि मृतस्तस्या गर्भपातोत्थपीडनात् । सहायैकयुतेनैव नाभूद्गर्भस्य पातनम् ॥ ४ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः ससहायो हि बाहुजः । मुक्त्वा पापफलं त्पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 महापापकृताद्दोषान्ननिर्वै बाहुजादधः । यमुनायां लभगे तु विशद्योजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शुद्धश्चेह जन्मनि । सुकर्माऽमितदो दक्षो मतिमल्लोकविश्रुतः ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राक्तदद्याच्चाप्यपुत्रकः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ८ ॥
 शुद्धायाः प्रतिमा कार्या पलाद्धस्वर्गनिर्मिता । लेख्या गर्भान्द्युतैर्वालेः सौवर्णेर्भूषिता शुभा ॥ ९ ॥
 सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये । देयः पञ्चमितैर्भाषैस्तथा वेदनिधिः सुत ॥ १० ॥
 जपेच्च वेद्यसो मन्त्रं वैष्णवं त्र्यम्बकं सुत । पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् ॥ ११ ॥
 होमयेच्च तिलांस्तत्र सघृतात् स्थण्डिले शुभे । स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । ततः सूर्यव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 सप्तम्यां च निराहारः सूर्यपूजनतत्परः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ह्यवम् ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्यस्तुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्मसौ शूद्रो धर्मकर्मसमन्वितः । विप्रोत्संगगतस्तत्र गंगास्नानमयाकरोत् ॥ १ ॥
 दुःखेन पाल्यते तेन कुटुम्बस्तुरगेण वै । एकदा तु वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् ॥ २ ॥
 तस्मिन्दग्ध्रे तु निर्दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः । कृतमाचरणं दुष्टं कुटुम्बभरणाय च ॥ ३ ॥
 भ्रातृमित्रैश्च संयुक्तो गतो धर्मपुरं प्रति । मुक्त्वा शुभं तथा पापं जातोऽयं पादजाधरः ॥ ४ ॥
 शतद्वनिकटे देशे पुत्रपौत्रसमन्वितः । धनुस्थिते गुरौ ऋक्षे कन्या चन्द्रे वृषे रसौ ॥ ५ ॥
 श्यामाङ्गो दिव्यशोभादधः सुखदुःखाकुलो महान् । स्रोतसाययुतो यस्मात्पत्नीत्वं च भाविष्यति ॥ ६ ॥
 सत्त्वघातात्पुरुषो चोग्रात्कटेरुर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ ७ ॥
 पत्रं कृत्वा सुवर्णाढ्यं पलयुग्ममितं तथा । तस्मिन्हरण्यये पत्रे चटकाद्याश्च लेख्यकाः ॥ ८ ॥
 वनदेवीं तथा कार्यां नानासत्त्वसमन्विता । सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविमोचनात् ॥ ९ ॥
 रौक्मं शुभ्रं तथा दद्यादिन्द्रं सार्धपलात्मकम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १० ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या सर्वपापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ ११ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं ययामतम् ॥ १२ ॥
 न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वेदाक्षीतिमिताब्दकम् ॥ १३ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सुत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्भिन्दिजनः सूत सर्वविद्याविशारदः । वेदाम्यासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
 तुलाघृतादिस्नेहास्तु विप्राणां स्नेहमागिनाम् । गृहीता अतिलोभेन चौयेणैव तु तत्कृते ॥ २ ॥

यस्माज्ज्ञानकृतं चैतत्प्राग्भवे तत्फलं शृणु । स क्षत्रियः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
 धनमित्रसमायुक्तः कुष्ठरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानात्तीर्थराजाधिवासतः ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्कुष्ठरोगस्य चात्रजन्मनि चांडज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्याधातो भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । हरिदानात्तथा चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 भविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सा मृगी याभवत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । वैश्याधमा पञ्चनदे जातात्र विनतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजाश्वोष्ठादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत क्षेत्रराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 द्विजसंगयुतात्पूर्वं पूर्वं तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गते बहुतिथे काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गंगायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्ब्राह्मजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापौघनाशिनीम् ॥ २ ॥
 सर्वसंस्थयुतः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षीमवस्त्रयुतो भव्यो मृगाभ्यां संयुतो महान् ॥ ३ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं ग्रीतो भवति वै शिवः ॥ ४ ॥

तस्माच्छिवप्रसादाद्देवैः कुष्ठस्तस्य प्रशम्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मजा काचिद्भूतः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 तदा दोषात्सा सुमगा द्रव्यलोभरताऽभवत् । सपत्नीपुत्रमददाद्विषं चैतद्दशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विषयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्य मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं चोद्यं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं सुक्ता पूर्वपुण्यफलानि वै ॥ ४ ॥
 फलानि तद्वत्पापानां घोराक्षरकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽतिह ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यशक्तिसमन्विते । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्या सुरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पापालोभाढ्या स्वल्पपुत्रका ॥ ७ ॥
 स्वल्पपापरते काले चाधिव्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्धके पुत्रवर्जिता ॥ ८ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजात्पूर्वपापात्स्वगाधिप । लक्षणैरेमिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 विष्णुः कार्यः शतैर्माषैः सौवर्णैर्विश्वयोनिसृत् । देवो विप्राय पात्राय पूर्वपापापनुत्तये ॥ १० ॥
 जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेन्नरः । गायत्रीं च जपेत्तद्व्यावद्भावस्तथा सूत ॥ ११ ॥

भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्पयस्तेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १२ ॥
 न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । एवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १३ ॥
 विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणां सप्तसप्ततिम् ॥ १४ ॥
 रिरं षष्टिमिते चाब्दे ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याष्टासवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्बुत्तरपञ्चशताविकसहस्रतमः ॥ १५०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देहीबन्धः कृशानुवत् । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्विद्याविदाम्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिमक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 भावृपक्षं न चायाति प्रीतिं वै भ्रातृमातुलैः । असृग्वातगदार्तानां बाल्ये स्याद्गहणी गदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्ठाश्मशस्त्राद्यैर्वातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद् । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तत्वावादभृशं पीडा मासेमासेऽभवत्किल ॥ ६ ॥
 कन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविचापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो लोकचिन्तानुरञ्जकः । ग्रामावांशोऽभवत्तोऽपि स्वातन्त्र्यमगमत्परम् ॥ ९ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तोदान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त न पुत्रो विचसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तेन घनं घनम् । मिथ्याभिर्शंसनैर्वाक्यैः क्रोधमर्त्संनतर्जनैः ॥ ११ ॥
 अपुत्रश्च मृतो विप्रो सर्वस्वमहरच्छटः । निराधाराः मुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ १२ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतं च यत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रियो दूतिकया सह ॥ १३ ॥
 किञ्चित्कालानन्तरं वै दस्युकर्मरतोऽभवत् । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १४ ॥
 केचित्केचिद्विप्रच्यन्ते नरके मृशदाकणे । दृष्ट्वा भुक्त्वा यातना वा इह जन्मनि मानद् ॥ १५ ॥
 विप्रवशे समुत्पन्नः कस्मात्पत्युक्तात्स हि । इदं द्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै ॥ १६ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजापते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
 नानापत्यान पच्यन्ते नानाकर्माजितानि हि । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रार्थश्चित्तं वद स्वासिन्धेन जीवेच्चिरं सुतः । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रकरं तथा ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्याथवा चाजिनकं शुभम् ॥ २० ॥
 छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताञ्त्रं दशकपालिकम् ॥ २१ ॥
 स्थापयेत्काश्यपी मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥
 दद्यान्नां कश्युमेन चाक्षमालां कर्मण्डलुम् । काश्यपी वामभागेन त्वदिर्तिं विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णीं स्थापयेत्सूतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्थाय ततो द्रोणादिर्शोदिशम् ॥ २४ ॥
 हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणान्वितौ । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २५ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विवैरुणैः । नानाफलसुतं चाध्य दत्त्वा पुष्पः प्रपूजयेत् ॥ २६ ॥
अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां वधवन्धने । कृते कृतं दौत्यसुग्रं वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
तत्सर्वं क्षम्यतान्देव तव श्रुतिं ददाम्यहम्” । अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिं दत्त्वा ॥ २९ ॥
“अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् । प्रियादुःखौघसंतप्तहृदयं मामवेश्वरी ॥ ३० ॥
सम्प्रणाशाय दुःखस्य प्रजान्देहि यशस्विनि ।” एवं कृत्वा तु विभुजेद्राक्षणाभोजयेत्ततः ॥ ३१ ॥
शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा । चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ ३२ ॥
एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समुद्दिभिः ॥ ३३ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेषुपजायते । काष्ठलोद्यादिशस्त्राद्यैः करपादघर्षणं वदेत् ॥ ३४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तः स्यादिह जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्ब्रवाद्रोगान्नचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतपापं परिश्रुपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुष्कमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्मेन्तु यः कश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलन्धरेण सततं रोगेणेह प्रपीड्यते ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देवपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यत्र वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
तत्सम्बन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
मुक्त्वा तत्पापजं सर्वं शतद्वुनिकटे त्विह । स हि जातो द्विजश्चात्र युवभावे खगाधिप ॥ ३ ॥
तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यहम् । वेदाभ्यासाद्ब्रह्मात्सूत सावित्रीजपतस्तथा ॥ ४ ॥
गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्प्रमुच्यते । न कुष्ठवृद्धिरास्ति स्थितस्य शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
जीवेत्षष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रणश्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जापतथा ॥ ६ ॥
अविष्यति शुभा लोके परत्र च स्ववेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्रयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव मर्तुः सुखदा तदाज्ञापालिनी सती ॥ १ ॥
इह जन्मनि सा विमा काश्यां जाता हि सुप्रत । व्रतदानप्ररा चापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥

पञ्चपञ्चाशद्विद्वन्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताग्रौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
सा गमिष्यति वै स्वर्गमन्यजन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन खगाधिप । पूर्वजन्मनि यश्चाद्याद्रसानिभ्यगृह्णाश्रितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं स्मृतम् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्त्वह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वगर्भं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलवेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च मुखजा सगर्भा फललालसा । त्रोटितं चान्यस्य फलं भोक्तुं चौर्येण वै तथा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु वे पुत्रा अर्वागर्वाष्टतोण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वं प्राप्नुवन्त्यत्र कस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवेक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारेण्डजश्रेष्ठ यत्रास्तेऽश्वत्यक्ं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पृष्ठचान्तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्केः सापूपैरसंयुतैः । फलानि विक्रीतेस्तत्र कृत्वाश्वत्थं प्रदक्षिणम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणान्सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते म्रियते चात्र गलत्कुष्ठेन चाण्डल । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाजचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवो हि यासुने ह्यासीत्पूर्वं वाहुजसंज्ञके । गङ्गास्नानं कृतं तेन वाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं वै चक्रार सः । एकस्मिन्वै दिने गत्वा ददाह सदृशं वनम् ॥ २ ॥
बलदेवस्य सम्प्राप्तो जीवा दग्धा भयाकुलाः । वन्द्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं मुक्ता पापाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाह्नवीस्नानात् जातः शूद्रसत्तमः ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने मत्तसम्पिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शूरो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्भूमिमुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चोक्तैरेवेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
बन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्मान्नात्रा च पुत्रैश्च हीनश्चैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद देवेश सुतसौख्यविवर्धनीम् । सर्वपापप्रक्षमनां लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनीम् । वनदेवी तदा कार्या पलेनार्घपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभालेख्या पत्रे वै चतुरस्रक । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो माषत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानन्तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
 संप्लूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञात्य सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणविधानतः ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् । दद्याद्युतं तदर्थं वा तदर्थं विनतासुत ॥ १५ ॥
 होमयेत्तदशांशेन तदशांशेन भोजयेत् । तावन्मितं सूर्यमन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सुत पूर्वपापमणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु यथाशक्ति रिष्टं षट्पञ्चकेन्दके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सुत जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवसूर्तिश्च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥
 अमतिष्ठा भवेत्तस्य जन्मनीह खगाधिप । वर्षत्रयं तथाप्यथपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिश्राक्षतिलवस्त्राक्षदानतः ॥ २ ॥
 घृतधेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्थं तदर्थकम् ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपे चेह क्षयरोगप्रशान्तये ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परमर्गं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीड्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनार्कं मृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वस्तिरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादकृत् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं व्रजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 मोहादिदं चरेत्सुत दद्याद्दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गुह्याग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं श्रोतं परन्तप ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इह जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूद्व्रतान्विता । जातायोध्यायान्तु सुधूर्धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजा चेह दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा च विधिना शिवमाराधयेत्ततः ॥ ३ ॥
 प्रेतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिर्नेहज ॥ ४ ॥
 अर्घरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानन्तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा खगाधिप ॥ ५ ॥

या चैवं कुरुते सम्पत्तस्याः स्यात्सन्ततिर्धुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परिनिन्दान्तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्याद्दुर्मतिमापन्नः स्वल्पाङ्गो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सेह जन्मनि तत्काले क्षयरोगातिपीडिता ॥ १ ॥
 यक्ष्मणाञ्च क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
 दृढकर्मकृतं पापं प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापनाशकरः कश्चिद्दुपायो नेह जन्मनि ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । भूकृतं जायते तस्याश्वेह जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 तत्पापशमनं दानं दद्याद्विदस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविद्वेषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पूजयेच्च तिलान्मत्तया भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः विंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठान्विता सेह जायते वै खगाधिप । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्विद्मे हि वार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं आर्द्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो माविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्देहे द्रव्यं लोमादृचं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्धृतं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं मुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मधुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो घृणी । बहुदेशेऽधिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥

लोभी क्रूरो महाक्षुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुपवह्नीनश्च सुरुपस्त्रीसुखोच्छ्रितः ॥ ७ ॥
 वन्धुहीनो व्यथी तीक्ष्णः सर्वं स्यात्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापक्षोधिनीम् ॥
 कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धमिति कां वापि निजचित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्याद्विदस्वर्णपलामकम् ॥ १० ॥
 शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते तत्र चायुः सप्ततिवर्षकम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५२२ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वातायिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वल्पवृत्त्या च जीवनम् ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्देवपरायणः । करो पादे कुक्ष्येण दंष्ट्रिष्टृगविधानतः ॥ २ ॥
 ब्रणोतिदीर्घस्तस्यास्ति नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादश्च लोका वृथुर्निरन्तरम् ॥ ३ ॥
 मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं भाषते किञ्चित्किञ्चित्कस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि त्रियन्ते च एकं द्वे त्रीणि वा सुत । वर्षत्रयमिता बाला त्रियन्ते मासतन्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वतानघ । उदरे च स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव हि । गते बहुतिथे काले कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं नैतये तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतद्वयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पुत्रः परममुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनन्वयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्मकृतं पुत्रैः स्ववृत्तेः सदृशं खग । मासैस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तेर्ज्यैष्ठ्यैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । मात्रा शोकेनार्तया च हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अमिषाताच्छिलीभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरेणैव कालेन ज्येष्ठश्चोरेण घातितः ॥ १३ ॥
 जन्म चेदं द्वितीयं वै मृतापत्यत्वकारकम् । पुराकृतानि कर्माणि शुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्यस्य मृतस्याथ लघोरलबुकस्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु सम्प्राप्ते सानुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १६ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । मुखैर्बै सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १७ ॥
 सुशुभे भूपदेशे तु कुंकुमाट्टपचर्चिते । कुर्यादष्टफलं पञ्चं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मन्त्र्यै रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पत्रे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्बुधैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्प्रद्युम्नाद्यास्तथाचरेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं सुवेषश्च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इमबाहुं चारुबाहुं सुचारुं पूजयेत्कमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २२ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोरतोदेवाभिपूजयेत् । शतमद्योत्तरं कृत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापकं कर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्यां चैकजायायां परपत्न्यां तथैव च ॥ २५ ॥
स्वकुल्यहननाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया । लघूनामलघूनां च हननात्पूर्वजन्मनि ॥ २६ ॥
ततोऽथ वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं सम्प्रददे त्विदम्” ॥ २७ ॥
स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुक्षीत स्वेष्टवन्धुभिः २८
ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिसंशनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्रालक्रीडनात् ॥ २९ ॥
जलादग्न्यादिना बाधा व्रणो वा तस्य जायते । स्त्रीणां दैवकृतो व्याधिर्मुखे तिलव्रणादिकम् ३० ॥
पितृजामातुलान्यादेर्नैत्रतोदो विराडिमता । स्वसृमातृष्वन्नादीनां बाल्ये वैधव्यता तथा ॥ ३१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां चकार वै । खल्वाटुरुग्र्युता सा च जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगाद्रिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलटेयं महादुष्टा पूर्वमासीत्स्वगाधिप । नानापापवशात्सेयं मातुषी सङ्गरा स्मृता ॥ १ ॥
घनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृति तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
वासात्तत्पापस्य हानिः पूर्वजन्मकृतस्य वै ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं तु यः कुर्यात्समायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्रोगाद्रिमुच्येत पक्षाघातात्पतश्चिप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्विंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पूर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालकं योऽवधीत्कश्चिद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वंगदेशे वसन्पूर्वं चेह जन्मनि सोऽण्डज ॥ १ ॥
धीरः सर्वकलामिज्ञो नारूपशास्त्रविशारदः । घनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्वपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान् विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पदस्ये चतुरस्रे वा कुण्डे वाज्यतिलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विप्राञ्शैवान्कासारलड्डुकैः । नानामस्यफलैश्चैव स्त्रैर्माल्यैस्तथाचयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्भुद्रूपीतिकरीं तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यां महाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 ममध्यानपरो सूत नित्यं सूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपादाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं तु तत्सर्वपापेभ्यो मोचयामि स्ववेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चाब्दैराधिकं खग ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्तु पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वत्कृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातादिनिश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्बद्धात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कत्रयं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघाताच्च संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां त्रिविधजां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुगारेण पलेनार्धपलेन च । कुर्याद्विरण्मयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आब्रह्मन्निति ब्रह्माणं स प्रभुं चोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्प्रापय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूतामयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरैः कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुलघ्नो जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णदशकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता पूर्वं या घातयेत्तु तम् । राज्यक्षमान्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणु पुत्र खगेश्वर । यस्मिन्कृते च विधिना पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णं गोभूमिमिश्रार्द्रं घृतधेनुतिलांस्तथा । देया वै श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिशन्मिमेज्ज्येदु प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता चेर्यं प्राप्ता माधुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कलियुगेत्रैव सर्वं पापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्द्वैश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्बुदसमन्वितः ॥ १ ॥
 राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २ ॥
 पापक्षये महाभाग क्षयः पापरुजस्त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि सूत्रस्य कृच्छ्रेणातिमपीड्यते ॥ १ ॥
 श्रायश्चित्तं परं तस्याः घोरपापहरं सुत । सुवर्णपद्मदानं च सपत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्त्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्वासादिना बाधा ह्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 ऋयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यजीविकः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चिद्विप्रोभामिभूता च कुवाक्यानां च वादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोऽर्तिर्नैत्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
 अपत्यानि भ्रियन्ते च एको द्वौ त्रय एव वा । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदना विविचास्तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्मकृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजमक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि सुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशेस्तु मक्षणायागतां शुभाम् ॥ ७ ॥
 सवत्सां गां ब्राह्मणस्य धान्यमक्षणतत्पराम् । सावै गृहीत्वा लङ्कुर्ति मृशं कुशावताडयत् ॥ ८ ॥
 सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपधातनात् । मृतासावामगर्भस्य मसवाहुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभिर्वृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्ना तत्र दानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चैतद्वै मृतापत्यत्वकारकम् ॥ ११ ॥
 सप्तजन्मसु दुःखी वै गोस्त्रीब्रह्मप्रघातकः । भवेन्नानाप्रकारेण नानापत्यार्थदोषकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्वेनापत्यं हि जीवति । अनुग्राहोत्स्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
उपोषणं दिवारात्रौ त्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चातुदिते रवौ ॥ १५ ॥
सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तस्योपरि गवां स्थान उदगास्यः समाविशेत् ॥ १६ ॥
अर्हणाद्युपहारैश्च कुंकुमैरुपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं शुशोभनम् ॥ १७ ॥
तस्योपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥
पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधैर्गुणैः । रुद्रैकादशनीभिश्च जपेद्ब्रह्मविधानतः ॥ २० ॥
पूजालक्षमितैः पुष्पैरर्चयेद्ब्रह्मचारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २१ ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः पूर्वजन्मनि दुर्धिया । सगर्भायाः कृतं गोश्च लकुटया कुक्षिताडनम् ॥ २४ ॥
तत्कर्मवशतः प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते बहुपातकात् ॥ २५ ॥
तत्तदनोविनाशाय दानं सम्पददे त्विदम्” ॥ २६ ॥

स्वस्वस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिष्यात्मनमालोक्य ह्यन्यान्वै तोषयेद्विजान्
सूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दत्त्वा देवं ब्रव्यादिशक्तितः ॥ २८ ॥
अहःशेषं नयेत्सर्वमिष्टवन्धादिभोजनैः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गिणां चोपघातश्च जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥
जलाकुलत्वं स्पशोग्रेः कदाचित्तत्र जायते । नार्यङ्गे विकृतिव्याधी भुवे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पितृजामातुलान्यादेर्विधवार्तिः स्नुषादिषु ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिर्ताम्रेण सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्यादुष्कमयं पद्मं सा तत्र ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय दारिद्र्यं पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मूत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिह्नं तस्य पदे तेन लक्षितः पादजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकुच्छेपे नश्यति ॥ २ ॥
रुद्रप्राक्पातकस्यात्र प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षये च शेषे तु कुच्छ्रसान्तपन्नं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतस्तु या नारी वैश्यघातनतत्परा । वभूव प्राक्च पक्षीन्द्र सात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तार्बुदसमाक्रान्ता दृष्टपापप्रपीडिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं खगाधिप ॥ २ ॥

चत्वारिंशन्मृते वर्षे सत्यसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वमेव पुण्या मुखजा चेह बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे खगाधिप । प्राक्पापाद्भुस्तरात्सूत कण्ठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कपिलां दद्याद्ग्रां स्वर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाद्देवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कपिलादानमुत्तमम् । न पश्येत्सा क्षयरुजमपि प्राणप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि सा युंक्ते त्वद्सप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौकिकर्षात्स्वस्त्रियं कामयेत्पुरा । इह वै यौवने प्राप्ते स उन्मादी भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिन्देवं सौवर्णं शक्तिर्तोऽऽज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्चत्तया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यते त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्मेव सूत परस्वर्णापहारिणी । सेह जन्मानि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यते चेह जन्मानि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या पूर्वमेव नारी पतिवता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते सेह जन्मानि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महामागं प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चिप्रकुक्षी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धचर्यं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे खगाधिप । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्ययुतः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोग्रश्च देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥

प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तथा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं धोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु मर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्गुणा चान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । युक्ता तत्र महाभोगान्पूर्वं सा स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्भवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे ह्यजायत ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिमे । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पत्युश्चरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोग्रः पुत्रपौत्रादयश्चाद्यन्तमुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । मुखैश्चर्ययुता सापि यवनी तद्वशा त्विह ॥ १२ ॥
 अपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिप ॥ १३ ॥
 स्वामिकर्मयुतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिप ॥ १४ ॥
 पञ्चाशीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रप्रहारैर्विविधैः प्राप्तं त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तद्वै नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तत्र बहु शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 क्रूरक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पूर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतत्पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सा चोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हैमं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वजन्मन्यत्रैव जन्मति । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अविपन्ने यया पत्यौ जाराद्गर्भो धृतः पुरा । आपाच्च जारजाडुशन्न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रिद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तान्मयोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिमेऽद्वके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत षडशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विशेषेणैवैव पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्मेवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाहणीं सूत वलोक्यैषेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
प्रियते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोभाद्धरेत्रपु । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
ज्ञतजयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षयं याते श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९२ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवशे ससुतपन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनवान्यसमायुक्तश्चेष्ट्यालुश्च जनान्वितः ॥ १ ॥
सुव्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्दद्यादिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेहुरोगेण पीड्यते ॥ २ ॥
उदरार्तिरुग्भातः किञ्चिदेहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
सत्यवाक् सत्यकृष्टोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुकालं च सुषुप्तेऽपत्यानि शुभलक्षणा ॥ ४ ॥
सर्वाण्यपि मृतानीह ह्यपुत्रा जीविता सती । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सञ्जातः पश्चिमे किल । तस्य गेहे चिराज्जाता कन्या भुवनमुन्दरी ॥ ६ ॥
भूमिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय सार्पिता । तस्य गेहे स्थितं यच्च सर्वस्वं श्वशुरोऽहरत् ॥ ७ ॥
यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं तावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
किञ्चिद्वर्षे व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बालविधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
अतर्तीर्यता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षैस्तया वत्स नियमैः शोषितं वधुः ॥ १० ॥
तस्या निर्घनतां प्रेक्ष्य पिता पुष्ट्यै धनं ददौ । किञ्चित्काले व्यतीते वै मृता सा ब्राह्मणी खग ॥ ११ ॥
सा पुत्री ह्यदरे भूत्वा ह्यगमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
तेन कर्मविपाकेन पूर्वपापाद्बहुप्रजाः । तस्य मर्तुर्गृहे गर्भस्रावतो मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
पुनर्जन्म पुनर्मृत्युर्वै निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके गतः ॥ १४ ॥
यातना बहुधा मुक्ता वर्षाणाञ्च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यभाषञ्चो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
इदं चतुर्थकं जन्म बहुपुत्री स वै स्मृतः । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन पापेन तस्य वै ॥ १६ ॥
भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । मर्तुर्विद्वेषिणी नित्यं चिरात्पत्युगामिनी ॥ १७ ॥
तेन कर्मविपाकेन कन्या सूरि मृताः सुत ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद विशात्मन्यृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयुक्तां सा चिन्तयित्वा समागमम् । दशाब्दान्वितमानेन यथाभावं ययामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिश्चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विवादिदिकान् । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु सम्पूर्णे व्रतं कृत्वा तु पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशाय कन्यापत्यादिषु त्रिषु ॥ २७ ॥
 तत्पापस्य प्रणाशार्थं कन्यादानादिकं चरेत् । नाशयेत्तानि पापानि द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन्यज्ञविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् । विनायकास्त्रिकामूर्तैर्हिमानिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्ते तु नानाकर्मोपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वारदनदन्तेषु त्रणा वातादिदोषतः । नृपचौराग्निहानिश्च वित्तानां च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तत्प्यमानं मनश्चैव जायते भृशमाधिना । सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं तयोर्विधिः ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायिनिर्णयपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यादृप्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताभ्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायिनिर्णयपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भं तु वहती या वै मुक्ता पूर्वं हि मानद । गर्भसत्रमकृतैवाविधिना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सा प्रकीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसौ विशा न च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 प्रार्थयित्वा तस्याः सर्वपापप्रमोचनम् । कुर्याच्च गर्भसंयुक्तां राजतीमबलामिह ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमाषैर्हिरण्यमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाडज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविबुद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मो वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सौवर्णीं द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च सम्पूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशंशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परासिद्धानं क्षुत्पीडामिः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक्पीडितो भवेत् ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विप्राणां रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलरोगोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक्सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराट्देशे निवसन्नाजकार्ये रतः सदा । कृतवान्गोमहं तत्र शत्रूणां मयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे गावः खगोत्तम । पापमाचरितं तेन वृषाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्ता भोगांस्तु तत्र वै । विष्णुपूजनजात्युण्याज्जातोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानामुखैर्धर्मयुतो गजाश्वरथवाहनैः ॥ ५ ॥
बन्धुभृत्याधिकाराढ्यो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं खगाधिप । चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ ८ ॥
गृहपापान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्भवा । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणोत्वत्र तद्वर्णानन्तरं मुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
दृढकर्मजितात्पापाच्च चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्धरिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्रान्होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । वेतूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
दद्याच्च कपिलार्मेकां स्वर्णशूर्पां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं वत्स चेत्कुर्व्यादिविपूर्वकम् ॥ १५ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्दिवाहादपरत्सुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग वाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं यथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेण्डज ॥ १७ ॥
जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ श्लेष्टे सुगशिराभिधे ॥ १८ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलम् । भविष्यति न सन्देहः पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
मृत्युस्तृतीये जनुषि भविता गोमहात्सुत । सर्वपापादिशुद्धिः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वे रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं देयं रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्भिर्मांश्च भोजयेत् । बुध्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजादृष्टुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपष्टुत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनेतेय महाभाग खररोमात्र जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापादिमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं सुवर्णस्य दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्टुत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भवृद्धचर्यं कुक्कुटाण्डं स्वगेश्वर । इह जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्म दवात्पेषा प्राक्पापात्तण्डमक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वैरुष्यं द्विपलात्मकम् । तद्वैरुष्यं बापि निजविद्यानुसारतः ॥ ३ ॥
 दद्याद्विजाय विधिना ह्याचरेच्छाङ्करं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छङ्करं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति मुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकषष्ठ्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवो हि तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अमवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवान्कूरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्करम् । छुण्णितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्ता तु दारुणान्सुत नरकान्धोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलात्पुण्यं प्राप्य मोदं विशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतं सुत सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तच्छिद्मजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्विजाय ॥ ११ ॥
 शिवभक्तास्तथा शान्तान्पूजयेद्विशिष्टादिभिः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यशुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । सम्प्राप्यात्र च निर्माणे शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता शलाका देया वै श्रुते कर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुरब्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य वै । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते षष्टितस्तरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विषष्ठ्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वरोमत्रैव जन्मनि । स्वररोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति हि ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय ततो दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विषष्ठ्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा तु हरेद्रीतिं नारी सा च स्वगावपि । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलान्नोगविनाशनम् ॥ २॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चषष्ठ्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सेह जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नस्य च विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ खगाधिप । मिष्ठुम्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चषष्ठ्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु चात्र खगश्रेष्ठ प्राणिनश्च विचेष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु शूरो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
ग्रामाधिपो महाशूरो राज्यमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
पुण्यतीर्थेषु स्नानानि कृतवान्वर्धबुद्धितः । अथो भाविवल्लात्सूत कृतवान्दुष्कृतं महत् ॥ ३ ॥
सहायैः पञ्चभिस्तेन मिलित्वा कर्म दारुणम् । कृतं यत्तदहं वक्ष्ये क्षेत्रकर्मणि लोभतः ॥ ४ ॥
ददाह क्लृबुद्ध्या च वनं जन्तुसमाकुलम् । वनजीवास्तथा दग्धा मृगसर्पादिजातयः ॥ ५ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । स तेन कर्मणा युक्तो गत्वा तु यमज्ञानसम् ॥ ६ ॥
पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा स जातो मुखजोऽधुना । पूर्वपुण्यविशेषेण गिरौ कैदारमण्डले ॥ ७ ॥
हिमालये पुण्यदेशे गौरो भव्यश्च बुद्धिमान् । नातिह्रस्वो नातिदीर्घो सर्वकार्यविचक्षणः ॥ ८ ॥
गतागतधनैर्युक्तो बलवान्नवल्लभः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ ९ ॥
गूढवेशो महामानी दाक्षिण्यरहितैर्युतः । मनोदुःखसमाक्रान्तः कापट्येन च संयुतः ॥ १० ॥
ग्रामवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः । अत्र जन्मनि ते पुत्रा भृतास्तत्प्राणिर्नोऽब्ज ॥ ११ ॥
तस्य प्रिया सदाचारा रोगक्लेशैश्च संयुता । लक्षणैरभिराढस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
वनदेवी तथा कार्या पलेनैकेन शोभना । हिरण्मयी तथा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका बापि निजविज्ञानुसारतः । वनजीवास्तथा लेख्याः पत्रे रजतसम्भवे ॥ १४ ॥
पलमात्रे महाभाग गन्धैः पुष्पैश्च पूजयेत् । माषत्रयमितो वद्विस्तथा चैव हिरण्मयः ॥ १५ ॥
आहूय ब्राह्मणान्भक्त्या तेभ्यो देया विधानतः । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ १६ ॥
अग्निदूतं द्विसाहस्रं जपेदष्टाक्षरन्तथा । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥
पार्थिवान्पूजयेद्यत्नान्महादेवान्प्रयत्नतः । अयुतं संख्यया भक्त्या माहिने व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
मन्मूर्तिं पूजयेन्नित्यं मम भक्तिपरायणः । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
एवं कृते महाभाग प्रायश्चित्ते विधानतः । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जायन्ते सम्पदश्च वै ॥ २० ॥
नाधयो व्याघ्रस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । न पुत्रमरणं किञ्चिन्न च रिष्टभयं क्वचित् ॥ २१ ॥
द्व्यशीतिमितवर्षान्तं सुखी जीवति मानवः । नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २२ ॥

न सुखं लभते कापि रिष्टं नैव मृतिर्भवेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चषष्ठ्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव चाधुने देशे वैश्यो व्यापारवान्भुवि । विप्रभक्तिपरो नित्यं कृषिवाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवान्राजसम्मानी भायापुत्रसुहृद्युतः । सहोदरयुतो मानी धर्मकर्मार्यसाधकः ॥ २ ॥
 कृतवान्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योतिभक्तितः । कार्तिके मधुपुर्या वै स्वर्णदानं चकार वै ॥ ३ ॥
 धृतप्रज्वालितान्दीपान्दत्तवान्यमुनाजले । ब्राह्मणेभ्यो ददावन्नश्यावसनकम्बलान् ॥ ४ ॥
 अथो भाविवलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् । व्यभिचारमवं सूत भार्यायां प्रतिवेशिनः ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणस्य खगश्रेष्ठ सात्त्विकस्य महात्मनः । अपसृता भिया तस्य चपला चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
 वैश्वरतां कामयामास लोभमोहादिविभ्रमैः । अज्ञानात्काममिच्छन्तादुभावापि वलीयसः ॥ ७ ॥
 कामस्य वशभापचौ ब्राह्मणो जनताङ्गतः । स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ ८ ॥
 सती वै धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य चान्योन्मैस्तद्वृत्तं धनम् ॥ ९ ॥
 गृहीतं तद्धनं चैव तेन धूर्तेन मानद । ततो लोकापवादेन ब्राह्मणीमत्यजद्विजः ॥ १० ॥
 ततः सा निधनं प्राप्ता ब्राह्मणी दुःखतोण्डज । निर्वेशो ह्यमवत्तस्य ब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोऽपि मृतस्तत्र तदुःखेन खगाधिप । ततो बहुतिथे काले वैश्यस्तु यमशासनम् ॥ १२ ॥
 गत्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गश्च शाम्भतम् । मुक्ता पुण्यप्रभावाच्च स जातो ब्राह्मणस्तिवह ॥ १३ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गा बहति यत्र वै । इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १४ ॥
 मध्ये जन्मत्रये प्राप्तं यदुःखं तन्महोल्बणम् । नोक्तं मया खगेश्वर चतुर्थं जन्मनि ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 स्यात्कृष्णगौरो मतिमान्राजमान्यः प्रियंवदः । विद्यावान्भित्तवाक्यदूरो नात्युच्चो न लघुर्धृणी ॥ १६ ॥
 दयावान्वैदिकाचारो वेदद्विजपरायणः । ग्रामाधिपः सुभोक्ता च पौत्रभ्रातृसुतान्वितः ॥ १७ ॥
 यशस्वी सत्यवाङ्मानी कृती बहुजनप्रियः । सन्धिविग्रहसंयुक्तो धनी बन्धुप्रियः सुखी ॥ १८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी मितदो बहुमिन्नभाक् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभौ पापरतः क्वचित् ॥ १९ ॥
 मनोदुःखैः समाक्रान्तो ह्युदरं वातशूलयुक् । गतागतधनैर्युक्तो दयादकलहैर्युतः ॥ २० ॥
 मिथ्यापवादशङ्काभिः शङ्कितः कपटैर्युतः । अनागसः स्वभार्यायास्त्यागात्सङ्गाद्विजल्लियाः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणपात्पापाद्देशच्छेदोऽत्र दृश्यते । भार्यावियोगमाप्नोति नैकभार्या स विन्दति ॥ २२ ॥
 महोद्विग्नमनाः सोऽपि न रतिं लभते क्वचित् । किं मया दुष्कृतं पूर्वं कृतं चिन्तयति स्वयम् ॥ २३ ॥
 अहो दैवमहो दैवं चिन्तयन्नुत्तदुःखमाक् । न सुखं भ्रातृपुत्रोत्थं न पित्रोर्नसुताभवम् ॥ २४ ॥
 कुटुम्बकलहो दौर्स्थ्यं स्त्रिया दुःखं मुहुर्मुहुः । द्विपञ्चाशद्वक्त्रे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ २५ ॥
 लग्नान्ने पञ्चमे घृणे क्रूरग्रहनिरीक्षिते । त्रिग्रहैरीक्षिते तत्र त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ २६ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशास्त्रिजमानसः । ब्राह्मणतल्पगात्पापाद्ग्रामाङ्गे लक्ष्मसंयुतः ॥ २७ ॥
 एवं तु लक्षणैर्युक्तः कुर्यात्पापविशोधनम् । प्रायश्चित्ते कृते सूत भार्यास्थितिर्भविष्यति ॥ २८ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च केशवृद्धिर्भवेत्तथा ॥ २९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्नेन दुःखं विनश्यति । स्त्रिया स्थितिर्भवेत्स्वामिन्वंशवृद्धिर्भवेत्यमो ॥ ३० ॥
 संसारार्णवमग्नानां प्रसीद परमेश्वर । कथयस्व दिवानाथ सुक्तिमुक्तिप्रदो भव ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो कथयिष्ये तवाखिलम् ॥ ३२ ॥
 तस्येदं कर्ममानेन प्रायश्चित्तं यथोदितम् । तेनेदं श्रुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं यथा तथा ॥ ३३ ॥
 उमामहेश्वरौ देवौ सौवर्णौ कारयेच्छुभौ । पलद्वयमितौ कार्यौ विधानेन प्रयोजितौ ॥ ३४ ॥

नानाचन्दनचर्चाभिः पुष्पधूपैर्धनोद्दहैः । सौभाग्याष्टकसंयुक्तपूजनाच्च शुभानना ॥ ३५ ॥
 उमामहेश्वरप्रीत्यै दम्पती परिधापयेत् । ततो हिरण्मयीं देवीं ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ ३६ ॥
 यथा त्वमुमया देव सभायौऽसि महेश्वर । तथा तव प्रसादेन सभार्यं कुरु मां प्रभो ॥ ३७ ॥
 यथा त्वं पुत्रयुक्तो मां पुत्रवन्तं तथा कुरु । ततस्तिलाचले द्रोणे शुद्धे द्वादशमाविकाम् ॥ ३८ ॥
 तिलपूर्णे न्यसेन्नार्याः प्रतिमां वस्त्रसंयुताम् । सुवर्णमयितां वापि सर्वभूषणभूषिताम् ॥ ३९ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां विप्राय गुणशालिने । दद्यादक्षिणया युक्तां विधिवद्विहिताह्णाम् ॥
 श्रद्धया दैववित्प्रोक्तं मन्त्रमेतं समुच्चरेत् ॥ ४० ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया प्राचि जनुषि ब्राह्मणीं संयतेन्द्रियाम् ॥ ४१ ॥

पतिव्रतपरां नारीं बलेनाक्रम्य मुञ्जता । पापं नार्यां वियोगाख्यमिदं प्राप्तं सुदुःसहम् ॥ ४२ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणजातपुत्रनाशाख्यकिल्बिषम् । महेनसोऽस्य नाशाय सौवर्णीं योषिताकृतिः ॥ ४३ ॥
 तिलाचलोपरि भ्राजच्छुक्लपत्रे तिलैर्मृते । समारोप्य मया दत्ता तुभ्यं विष्णुस्वरूपिणे ॥ ४४ ॥
 दानेनानेन मे ब्रह्मन्महेनस्तद्धिनश्यतु” । त्रिवर्दक्षिति सम्पूज्य चैवमस्तिवति वादिनम् ॥ ४५ ॥
 अग्नेनयेति मन्त्रेण प्रणिपत्य विसर्जयेत् । द्विसुवर्णेन मन्थूर्तं दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ ४६ ॥
 ततस्तु भोजयेच्छिमिन्दिने नानाविधाङ्गनाः । एवं कृते सभार्यः स्यात्पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ ४७ ॥
 भक्तियुक्तेन मनसा किल्बिषान्मुच्यतेऽचिरात् । गायत्रीमष्टसाहस्रं व्यम्बकन्तु तथा जपेत् ॥ ४८ ॥
 हौमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विमर्शं भोजयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य वंशवृद्धिकरं परम् ॥ ४९ ॥
 अन्नैर्नानाविधैर्मधैर्नैवोढां हितदम्पतीन् । भोजयेद्विधिवच्चाक्ष्यं श्रद्धया परया युतः ॥ ५० ॥
 गामेकां दक्षिणां दद्यात्सर्वाभरणभूषिताम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः ॥ ५१ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् । नाथयो न्यायस्तस्य न च मृत्युभयं भवेत् ॥ ५२ ॥
 नच शत्रुकृता पीडा न पुत्रमरणं भवेत् । न भार्यामरणं तत्र प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ५३ ॥
 व्यायुष्यूनशताब्दान्तं भवत्येव न संशयः । अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते खगाधिप ॥ ५४ ॥
 भार्यापुत्रसुखं तस्य न भवेदत्र जन्मानि । सप्तपञ्चाशदब्दे तु रिरिष्टं भवति दारुणम् ॥ ५५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ५६ ॥
 इति श्रीवद्वसूथ षिणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्युत्तरपञ्चमोऽधिकसहस्रतमः ॥ १९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय शृणु त्वं हि प्राणिनस्तस्य चेष्टितम् । आसीत्सत्त्वी महाभाग प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवान्भोगयुक्प्राज्ञो मृत्युवाहनसंयुतः । राजसेवापरो मन्त्री धर्मशास्त्रार्थकोविदः ॥ २ ॥
 बह्व्युः कीर्तिमाच्छूरो ब्राह्मणातिथिपूजकः । परोपकारनिरतो वैद्यविद्याविशारदः ॥ ३ ॥
 गोरोगभक्षणश्चक्रे देशे मण्डलके तथा । दिव्यौषधीनां योगैश्च नानोपायैः प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे भृगवे रवी । सुवर्णरत्नभूषाचवसनाच्छादनानि च ॥ ५ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे जात्यहंकावुद्धितः । पितृमातृगुरुणाञ्च निन्दाञ्चैव चकार ह ॥ ६ ॥
 बान्धवानाञ्च वृद्धानामवहेलनकर्मतः । बाल्यमारभ्य नियतं पित्रोरुल्लंघ्य शासनम् ॥ ७ ॥
 उच्छृङ्खलतया चक्रे यद्यत्कर्म स बाहुजः । ततो भाविबलात्सूत शूरोरपि महात्मनः ॥ ८ ॥
 विद्यामभ्यस्य तस्यैव निन्दाञ्चक्रेऽल्पबुद्धितः । ततो बहुविधे काले सम्प्राप्य यमशासनम् ॥ ९ ॥

पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ १० ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च रक्तवर्णः प्रहापवान् ॥ ११ ॥
 बुद्धिमान्नीतिमान्वाग्मी पाता भोक्ता जनप्रियः । लघात्पञ्चमगैः क्रूरैः शुभैः पञ्चमिराश्रितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मसंस्कारयुक्तश्च गुणी मानी यशोन्वितः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् ॥ १३ ॥
 पितृमातृगुरुभ्रातृवन्धुस्त्रीनिन्दया पुरा । तैर्विहीनोऽत्र जनुषि पुत्रस्त्रीमुखवर्जितः ॥ १४ ॥
 चतुर्थोऽश्रमसंयुक्तो नैकवासी जितेन्द्रियः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथन्देव तस्य जन्तोरेह ध्रुवम् । किं कर्तव्यं समाचक्ष्व प्राणिनां हितकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं त्वया सूत वक्ष्ये तत्पापशोधनम् । गायत्रीदशसाहस्रं त्र्यम्बकं च तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 षष्ठाक्षरं महामन्त्रं चतुर्विंशत्सहस्रकम् । जपेन्नियमयुक्प्राज्ञो गङ्गातीरे महौजसि ॥ १८ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रैश्च भोजयेत् । रुद्रैकादशिनीमिश्र रुद्रैकादशकेन च ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं रुद्रमेकादशात्मकम् । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २० ॥
 सप्ततिस्तस्य जायेत चान्ते मोक्षमवाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहालोमाद्वा पापशोऽवनम् ॥ २१ ॥
 त्रिहीने षष्टिसंख्येन्द्रे षष्ठिणैव मृतिर्भवेत् । सप्ततिं नैव चाप्नोति जन्मजन्मनि दुःखमाह् ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र शतं च चतुरक्षरम् । वर्षाणि जीवनं तस्य प्रोक्तं चैव महात्मनः ॥ २३ ॥
 यन्ते सप्ततिप्राप्नोति यत्र देवो महेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टषष्ठ्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशे बभूवासौ ग्रामवे विनतात्मज ॥ १ ॥
 बाहुजानां कुले प्राज्ञो धर्मवित्संयतेन्द्रियः । धनवाहनयोगाढ्यो राजसेवापरः सुखी ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तः स्त्रीवो धर्मविदुत्तमः । स्वगोत्रजासहायाच्च प्रयागे गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 मधुघेनुमहादानं ब्राह्मणाय प्रदत्तवान् । विष्णुपूजारतो नित्यं सर्वजीवदयापरः ॥ ४ ॥
 अथो भाविवलात्सूत कृतवान्कर्म दारुणम् । राजाज्ञया रिपूणाञ्च देशं लुण्ठितवान्खग ॥ ५ ॥
 तत्र गोअहणं सूत कृतवान्पौरुषप्रियः । तत्रैका गौर्महाभाग ह्यासन्नप्रसवा स्थिता ॥ ६ ॥
 शीघ्रं गन्तुमशक्ता सा ताडिता तेन वै भृशम् । तेन गर्भाभ्युतो वत्सो मृता सा गर्भपीडया ॥ ७ ॥
 गोघातनान्महाभाग घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलन्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ९ ॥
 केदारमण्डलप्रान्ते गङ्गातीरे हिमालये । स कृष्णगोरो मतिमान्सेनानीः प्रियदर्शनः ॥ १० ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च नातिस्थूलः कृशो न च । बहुआमाविपः शूरो मितवाग्ब्राह्मणप्रियः ॥ ११ ॥
 राजप्रियो नीतिविच्च नैकस्त्रीसङ्गयुवमुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियम्बदः ॥ १२ ॥
 धनवान्वाहनोपेतो मृत्यैश्च परिवारितः । पशुदासीष्टसंयुक्तो, बन्धुमित्रसुसंयुतः ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । ग्रामवे गोवघात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः ॥ १४ ॥
 द्विचत्वारिंशद्वन्द्वान्तं कदाचित्क्रोधसंयुतः । गोवघाच्च महापापात्स्त्रीमुखं नैव विन्दति ॥ १५ ॥

गूढचेष्टो वक्रमतिः कुक्षौ गोतादनात्सुत । कुक्षिशूलयुतः कापि क्वापि दन्तरुजान्वितः ॥ १६ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे द्रष्टुने भ्रूरग्रहविलोकिते । कदाचित्कण्ठरुक्वाचस्य ह्यत्रापकस्तथा न च ॥ १७ ॥
 वातरुक्संयुतो वापि गृहे कलहसंयुतः । दाने वा स्त्री सहायासीत्सात्र माता प्रकीर्तिता ॥ १८ ॥
 यो वत्सो गोश्च्युतो गर्भात्स सुतोऽभून्मृतिं गतः । लक्ष्मणैरेमिरादचस्य प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ १९ ॥
 पलत्रयमिता कार्या सौवर्णी वत्ससंयुता । लेख्या पत्रे शुभे धेनुर्गन्धपुष्पाचनादिभिः ॥ २० ॥
 सम्पूज्य विधिना सुत सा देया ब्राह्मणाय वै । रजतेन च कर्तव्यो दण्डः पञ्चपलैः शुभः ॥ २१ ॥
 माषसप्तमिती वद्धिः सौवर्णो विधिना सुत । देयो विप्राय विदुषे दारिद्राय कुटुम्बिने ॥ २२ ॥
 गायत्रीमष्टादशं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् । अष्टाक्षरस्तथा जप्यश्चतुर्विंशतिसंख्यया ॥ २३ ॥
 होमयेत्तदशांशेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिष्यात्मानमक्षयेत् ॥ २४ ॥
 हर्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्पुत्रवृद्धये । महिने तु व्रतं कुर्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २५ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वपापौघनाशनम् । नाधयो व्याधयस्तत्र न शत्रुभयमावहेत् ॥ २६ ॥
 न पुत्रमरणं तस्य न स्त्रीमरणमेव च । सम्पदस्तस्य जायन्ते पुत्रपौत्राभिवृद्धितः ॥ २७ ॥
 द्रव्यतीतिमितवर्णान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २८ ॥
 शुभं न लभते कापि नरकश्च प्रपद्यते । पञ्चाशद्वर्षके रिष्टं तेनैव मरणं भवेत् ॥ २९ ॥
 जन्मादिमरणान्तश्च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विद्विष्येत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकस्तहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । क्षत्रियस्य कुले भूत्वा सेनापत्यमुखान्वितः ॥ १ ॥
 ब्राह्मणान्वाधते यो हि तत्फलं श्रूयतां खग । एकदाथ महालोभात्सेनापत्यमदान्वितः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणस्य गृहे गत्वा प्रार्थयामास तद्धनम् । तदा विप्रस्य गेहे वै वर्तते याज्ञिकी क्रिया ॥ ३ ॥
 तत्तत्कर्माकुलत्वेन दत्तवालुचरं न सः । ततः सञ्जातकोपेन क्षत्रियेण दुरात्मना ॥ ४ ॥
 महापाताकेना तेन कृतो यज्ञस्य संक्षयः । ब्राह्मणान्तत्र होतारो वेदशास्त्रविशारदाः ॥ ५ ॥
 हता यष्टिप्रहारेण यज्ञवाटीबहिःकृताः । सर्वास्तत्रोपहारांश्च क्षिप्तवान्सर्वतो दिशः ॥ ६ ॥
 रुद्रकुम्भः समुत्थाप्य निक्षिप्तः कुण्डमध्यतः । तत्कुम्भजलसम्पर्काच्छमितोऽग्निश्च संस्कृतः ॥ ७ ॥
 तदा स कृपितो बह्वी रुद्रेणापि समन्वितः । एवं स दारुणं कर्म कृत्वा दापमुपागतः ॥ ८ ॥
 पश्चात्तापसमायुक्त आत्मानमशपत्ततः । हा देवि किं कृतं पापं मया दुर्बुद्धिना भृशम् ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणा निहताः कस्मात्कस्माद्द्वै ध्वंसितो मखः । कस्माद्ब्रह्मघटः क्षिप्तः कस्माद्ब्रह्मिर्दूषितः ॥ १० ॥
 एवं सञ्चित्य बहुधा ह्यात्मानमशपत्ततः । संन्यस्तः स ततो भूत्वा पुण्यं वै कृतवान्वह ॥ ११ ॥
 तीर्थानि बहुधा गत्वा मृतः कालविपर्ययात् । स तत्पुण्यवशेनाथ जातो वै धनिनां कुले ॥ १२ ॥
 तस्मिन्वयसि सम्प्राप्ते तत्कृतं तमनुब्रजेत् । महाज्वरो भवेत्तस्य ह्यन्तर्दाहसमन्वितः ॥ १३ ॥
 हन्मूर्छनाभराक्रान्तो न शर्म लभते कचित् । भूयो भूयो भवत्येष पुनः शान्तिमुपैति च ॥ १४ ॥
 अन्तर्हृद्व समाविश्य महादाहं करोत्यसौ । खदिराङ्गारवत्तीक्ष्णो मेदोमांसबलानि च ॥ १५ ॥
 प्रतप्तं शोषयेज्जन्तुं यतमानं न मुञ्चति । दिनैर्मसिश्च गच्छद्भिः शोफो हस्तोदाग्निषु ॥ १६ ॥
 कासश्वासाग्निमान्द्यानि कृच्छ्रातीसारमेहकाः । पीनत्वमुदरे चास्य कृशत्वं हस्तपादयोः ॥ १७ ॥
 अङ्गाराग्निभिरेवास्य हृदयं परितप्यते । सुहृत्सुवापि वमनं शेते पश्चान्मुहुर्मुहुः ॥ १८ ॥

वैषधैर्यस्यते शान्तिं भिषग्भिरुपकल्पितैः । कर्मणा तेन तस्यैव पूर्वजन्मकृतेन वै ॥ १९ ॥
 क्षियते च स रोगेण ज्वरेण दुःसहेन सः । एवं स वेदनायुक्तः सप्तजन्मनि वै खग ॥ २० ॥
 यावन्न कुरुते तस्य निष्कृतिं कर्मणश्च सः । विधिवद्ब्राह्मणस्पृष्टा तावत्कर्म न मुञ्चति ॥ २१ ॥
 एवं स कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तं समाचरेत् । सुशुभे भूषदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ २२ ॥
 आस्तीर्य कम्बलं प्रौढं स्थापयेत्पञ्च पर्वतान् । मध्ये तिलाचलं दिक्षु प्रादक्षिण्येन चापरान् ॥ २३ ॥
 द्रोणद्वितयमानाढ्यान्फलपुष्पसमन्वितान् । मद्भिधीन्द्रमहेशानघातुणां प्रतिमाः शुभाः ॥ २४ ॥
 शुद्धवर्णसुवर्णस्य प्रत्येकं हस्तमानतः । यथोक्तेन विधानेन प्रतिष्ठापूजनादिभिः ॥ २५ ॥
 दैवज्ञादिकविप्रेभ्यो मथावत्प्रतिपादयेत् ॥ २६ ॥

मंत्रः ।

“गन्मया प्राचि जनुषि यज्ञलोपं वितन्वता । महादाहज्वरमयं दुःखमाप्तमरुतुदम् ॥ २७ ॥
 भवन्मूर्तिप्रदानेन भवेयं ज्वरवर्जितः” । इत्युक्ताशिष आदाय विमानन्याश्च दापयेत् ॥ २८ ॥
 मृत्युञ्जयं जपेच्छतं जुहुयात्तद्वशांशतः । सहस्रकलशैरीशं स्नापयेन्मौनमुद्रहन् ॥ २९ ॥
 त्रैयम्भक्षरं त्र्यम्भकार्त्तं ततोऽसौ विज्वरो भवेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो ह्यणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशेऽतिविख्यातः क्षत्रियो विनवासुत ॥ १ ॥
 देशेदेशेऽधिकाराढ्यः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः खगाधिप ॥ २ ॥
 शालग्रामहिरण्यानि वस्त्राभ्रादीनि चाण्डज । अथो भाविबलान्मृत पापं चक्रेऽतिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मस्वहरणाख्यन्तु ब्रह्मघातसमं सुत । शूनिभावे महामाग केनचिद्ब्राह्मणेन च ॥ ४ ॥
 धनं घटस्थं निक्षिप्तं तद्रूढे गरुडाग्रज । राजभीत्या गतः सोऽपि विदेशे द्विजसत्तमः ॥ ५ ॥
 क्षत्रियेण ततस्तेनाप्यसहायेन लोभतः । सुक्तं तद्धनमज्ञानात्सर्वं हि गरुडाग्रज ॥ ६ ॥
 ततो द्विजः समासाद्य धनं याचितवान्स्वकम् । वृद्धभावे खगश्रेष्ठ तेन दत्तं न तद्धनम् ॥ ७ ॥
 क्षुधितः स मृतो विप्रो घोरं पापमुपार्जितम् । ब्रह्मघातसमं सुत भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्युण्यात्स्वर्गाश्च शाम्भतान् ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातः सोऽत्र महीतले । केदारदेशे विख्याते पुण्ये चोच्चकुले महान् ॥ १० ॥
 स कृष्णगौरो मतिमान् राजमान्यः प्रियम्बदः । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च दृढाङ्गः सुन्दराननः ॥ ११ ॥
 शूरो मन्त्री महामानी देवद्विजपरायणः । सेनाधिपो महाप्राज्ञो राजसेवासु तत्परः ॥ १२ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता मन्त्री विशालहृक् । पुण्यादिदं तथा पापाच्छोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 क्रोधी दुर्व्यसनैर्युक्तः क्वचित्कार्यस्य हानिकृत् । ब्रह्मस्वहरणात्पापात्तथा ब्राह्मणघातनात् ॥ १४ ॥
 स्त्रीपुत्रसुखमत्रापि लभते नैव सर्वतः । उदरे वातजै रोगैः शूलेनापि च संयुतः ॥ १५ ॥
 मन्दाग्निर्जायते तस्य जठरे क्रिमिभिः सदा । सदा चिन्तावृत्तो मृत्वा तथाऽप्राप्तमनोरयः ॥ १६ ॥
 रोगकेशादिसंयुक्तः शत्रुपीडामिरन्वितः । लग्नाङ्गात्पञ्चमे भावे जायास्थाने विशेषतः ॥ १७ ॥
 क्रूरदृष्टियुतो वापि सौम्यैश्चापि च संयुतः । लक्ष्मणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ १८ ॥
 पलैः पञ्चमितैः कार्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्मयः । लक्ष्मीनारायणश्चापि पलत्रयमितः शुभः ॥ १९ ॥
 यजेत्तल्लिङ्गकैर्मन्त्रैः षोडशोरूपचारकैः । गणेशार्कमहेशाग्निभौमाः कार्या हिरण्मयाः ॥ २० ॥

त्रिभिर्माषमितैः सम्यक्पूर्ववत्परिपूज्य च । दैवज्ञादिद्विजेभ्यो वै देयाश्च विविधा खग ॥ २१ ॥
चतुर्विंशतिसाहस्रं गायत्री विधिना जपेत् । अष्टाक्षरं महामन्त्रं जपेदयुतसंख्यया ॥ २२ ॥
अन्यासां देवतानां च मन्त्रास्त्रिसहस्रकान् । होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विभ्रांश्च भोजयेत् २३ ॥
ताम्रपात्रं शतपलसंमितं धृतपूरितम् । सुवर्णपञ्चसंयुक्तं दद्याद्विधाय धीमते ॥ २४ ॥
ब्रह्मस्वरहणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २५ ॥
न पुत्रभरणं किञ्चिन्नरोगभयमुन्वयम् । नापमृत्युभयं तस्य स सर्वत्र जयी भवेत् ॥ २६ ॥
एधन्ते सम्पदस्तस्य शतं वर्षाणि जीवति । स सप्तदशकानीह चान्ते सद्गतिमाप्नुयात् ॥ २७ ॥
नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । न सुखं लभते कापि चाधिव्याधिसमन्वितः २८ ॥
रिष्टेणैव मृतिस्तस्य त्रयस्त्रिंशद्वन्द्वे ध्रुवम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशेऽतिविख्यातो द्विजश्रेष्ठः पुराऽभवत् ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । धनवाहनमोगाढ्यो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ३ ॥
विविधानि च गोदानं ब्राह्मणेभ्योतिशक्तितः । शिवपुजारतश्चैव ह्यतिथीनां च पूजनम् ॥ ४ ॥
कृतवाक्छुद्धया युक्तो भक्ष्यभोज्यानि दत्तवान् । यूनि भावे खगश्रेष्ठ पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ५ ॥
राजाङ्गया गतः सूत राज्ञो दायदकं खग । क्षत्रियं हतवान्द्राम्यां, सहाय्याभ्यां समन्वितः ॥ ६ ॥
छलेन महताविधौ भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ततो यमपुरं प्राप्नो शुक्ला तु यमशासनम् ॥ ७ ॥
तथा पुण्यात्पुण्यफलं पूर्वपुण्यावशेषतः । जातोऽत्र पर्वते देशे पुण्ये केदारमण्डले ॥ ८ ॥
स रक्तवर्णी भतिमान् राजकार्येषु तत्परः । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च नातिस्थूलशरीरवान् ॥ ९ ॥
राजप्रियो महात्यागी महामोक्ता प्रियंवदः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी तथा सर्वजनप्रियः ॥ १० ॥
देशे देशेऽतिविख्यातो बहुग्रामाधिपो महान् । राजकार्योपयुग्विद्याकुशलो धनवान्मुखी ॥ ११ ॥
बहुमित्रजनैर्युक्तो बहुभृत्यसमन्वितः । शत्रुतोऽपि भयाक्रान्तो भ्रातृणां सुखवर्जितः ॥ १२ ॥
वाल्मे पितृमुखैर्हीनो मध्ये मातृविवर्जितः । हठस्वभावयुङ्गनित्यं तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १३ ॥
ईर्ष्यालू राजघाताच्च पापात्सर्वविदूषकः । जनानामप्रियकरो बहुशत्रुभयान्वितः ॥ १४ ॥
स्वकार्यनिरतो नित्यं परकार्यविनाशकः । बहुपुत्रसुखैर्हीनोऽप्येकपुत्रेण संयुतः ॥ १५ ॥
जन्माद्वात्पञ्चमे क्रूरग्रहयुक्तोऽत्र जन्मनि । गतागतधनैर्युक्तः शंकाभात्सर्वसंयुतः ॥ १६ ॥
लक्षणेरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्व वै । पलैरष्टमितैः कार्यो बाहुजस्तु हिरण्यः ॥ १७ ॥
गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधानेन खगाविप । कर्मप्रकाशने भक्त्या देयो वै पूजकाय च ॥ १८ ॥
लक्ष्मीनारायणः कार्यः पलत्रयमितः शुभः । तथैवोमामहेशश्च हिरण्येन यथाविधि ॥ १९ ॥
षोडशरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । माषत्रयमितो वाहिः सूर्यः सौवर्णसंमितः ॥ २० ॥
ब्राह्मणेभ्यो विधिज्ञेभ्यो देयाः अद्वाविधानतः । इदं सूक्तं जपेत्पश्चात्सहस्रावृत्तितो भृशम् ॥ २१ ॥
गायत्रीं दशसाहस्रीं श्यम्बकन्तु तथा जपेत् । उग्रामहेश्वरादीनां मन्त्रांस्तत्संख्यया जपेत् ॥ २२ ॥
होमयेत्तद्दशशेन तिलैर्दद्याच्च दक्षिणाम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सूत प्रायश्चित्तं यथोदितम् । नाघयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च सम्पदो वृद्धिमाप्नुयुः । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं समुदाहृतम् । नवाशीतिमितान्दान्तमन्ते सद्गतिमाप्नुयात् ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं तच्च जन्मशास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव यामुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः । राजमान्यः सुखैश्वर्यधनवाहनसंयुतः ॥ १ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः ॥ २ ॥
 वस्त्राक्षशय्यागोभूषासुवर्णानि यथाविधि । कार्तिक्यां पूर्णमास्यां च यमुनार्यां विशेषतः ॥ ३ ॥
 दीपा दत्ताः खगश्रेष्ठ श्रद्धया धृतपूरिताः । अथो माविजलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 द्विजस्य यज्ञविघ्नं हि कृतवान् दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले मूर्तिं प्राप्य यमालये ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ६ ॥
 गंगायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञां वंशे खगश्रेष्ठ गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ७ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरुणाञ्च पितुर्भक्तोऽतिवृद्धिमान् ॥ ८ ॥
 बहुभृत्यधनैश्वर्यसुखवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः श्रीमान्भोक्ता प्रियंवदः ॥ ९ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविच्च सर्वशत्रुनिवर्हणः ॥ १० ॥
 पुत्रमित्रकलत्राद्यैर्युक्तः सर्वजनप्रियः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञाप्रवर्तकः ॥ ११ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे द्यूचूने शुभग्रहविलोकिते । यूकस्थे चन्द्रमसि च पितृस्थाने खगाधिप ॥ १२ ॥
 क्रूरावलोकनयुते स जातो मानवोऽत्र च । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 यज्ञविघ्नोत्थपापाद्देवालये पितृमुखोऽग्नितः । विशिष्टोऽभ्युत्पिता तस्य यूनि भावे मृतोऽत्र च ॥ १४ ॥
 पुण्यापवादसंयुक्तस्तथा चिन्तासमन्वितः । शत्रुमीशङ्कया युक्तो गूढचेष्टोऽतिकोपनः ॥ १५ ॥
 मानापमानसाम्यश्च चित्तह्लेशैः समन्वितः । चित्तस्थिरत्वराहितो गतागतधनैर्युतः ॥ १६ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैस्त्रिस्त्रिंमिताः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ १७ ॥
 यजेत्तल्लिङ्गकैर्मन्त्रैर्गन्धपुष्पोपचारकैः । हिरण्ययविधानेन विधिज्ञेभ्यश्च शक्तितः ॥ १८ ॥
 प्रदद्याद्दिनतापुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते । रविर्माषमितो वदित्तथा सूर्यश्च वै खग ॥ १९ ॥
 हिरण्ययश्च दातव्यस्तदर्द्धमितिकोऽपि वा । तत्तन्मन्त्राङ्गोपज्ञतया ह्ययुतस्य च संख्यया ॥ २० ॥
 होमयेत्तदज्ञांशेन शक्त्या विप्रोऽथ भोजयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टबन्धुभिः ॥ २१ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नः सर्वपापापनोदिनीम् । नाघयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं क्वचित् ॥ २२ ॥
 सर्वे मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह जन्मनि । चतुर्विंशन्मिते वर्षे रिष्टं तस्य न जायते ॥ २३ ॥
 पञ्चवेदमितेन्दे च रिष्टं नैव खगाधिप । द्विसप्ततिमितायुः स्यादन्ते सद्गतिरिष्यते ॥ २४ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । चतुर्विंशं महारिष्टं भविष्यति न संशयः ॥ २५ ॥
 उदरे वातशूलेन मृतिस्तस्य भवेद्ध्युम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र सर्वरोगैः प्रमुच्यते ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतञ्चैव तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसप्तत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव प्राग्भवे सूत देशे गौडामिधे खग । बाहुजो धर्मकर्माढ्ये बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । स्वर्णभूषणवस्त्राजगवादीनि प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटस्थं विनतात्मज ॥ ३ ॥
 व्यतीति बहुकाले तु ब्राह्मणेन महात्मना । याचितं तद्धनं तेन न दत्तं लोभमोहतः ॥ ४ ॥
 तदा तेन महाक्रोधाच्छापो दत्तः सुदारुणः । जन्मजन्मनि ते पाप वंशहानिर्भव्यति ॥ ५ ॥
 ततोऽभौ मृतिमापन्नो ब्राह्मणो विनातात्मज । बाहुजोऽपि मृतस्तत्र कुष्ठेन च दिनान्तरे ॥ ६ ॥
 यमलोकं समासाद्य मुक्ता पापफलं तथा । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे जातः केदारमण्डले । बाहुजो राजसम्मानी किञ्चिद्विस्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च कृशाङ्गो रक्तपाण्डुरः । जनप्रियोऽतिमतिमान्सन्धिविग्रहसंयुतः ॥ ९ ॥
 पुत्रभ्रातृसुखैर्युक्तो मितदो दीर्घदर्शनः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ १० ॥
 मनोदुःखैः समायुक्तो दीर्घमात्सर्यसंयुतः । गतागतघनैर्युक्तस्तथा प्राप्तमनोरथः ॥ ११ ॥
 बाल्ये सुखसमायुक्तो युवभावेऽतिक्लेशभाक् । वार्यके सुखसंयुक्तो मध्ये मध्यमुखान्वितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापस्तच्छापाप्तन्मृतेरपि । अपुत्रः पुत्रदुःखार्तो मृतभार्यः कदाचन ॥ १३ ॥
 जन्माङ्गातृपञ्चमे भावे द्यूने भाग्ये खगाधिप । क्रूरग्रहेण संयुक्तदृष्टो पुण्यस्थिते विधौ ॥ १४ ॥
 जातोऽत्यन्तारिपुच्छेक्षोदरवातसमन्वितः । लक्षणैरिमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् ॥ १५ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यः । गन्धपुष्पोपहारैश्च पूज्यो वै भक्तिभावतः ॥ १६ ॥
 कर्मप्रकाशिने सूत देयोऽभ्यर्च्य विधानतः । घृतपूर्णं घटं ताम्रमयं पलशतात्मकम् ॥ १७ ॥
 पलमात्रमुवर्णेन युक्तं पूजासमन्वितम् । दद्याद्देविदे सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकस्तु तथा जपेत् । तथा वै ब्रह्मजज्ञानं जपेन्नियमपूर्वकम् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दशशिने तिलैराज्यपारिप्लुतैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र शुभान्वेदविदस्तथा ॥ २० ॥
 पार्थिवान्पूजयेत्तत्क्षमहादेवान्प्रयत्नतः । तद्दशशिने होतव्यं तद्दशशिने वै द्विजान् ॥ २१ ॥
 भोजयेद्विधिवद्भक्त्या दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः ॥ २२ ॥
 सर्पिष्पात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २३ ॥
 न तस्य प्राप्तदोषोऽपि न चारिष्टमयं क्वचित् । नाधयो व्याधयस्तस्य न वा शत्रुमयं भवेत् ॥ २४ ॥
 न दारिद्र्यमयं किञ्चिन्न वातजमयं तथा । पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायते सम्पदेयते ॥ २५ ॥
 श्रीसुखश्च तथाप्नोति जन्मन्यत्रैव चाण्डज । आयुरारोग्यमैश्वर्यमिब्रवन्धुसमाकुलम् ॥ २६ ॥
 दासदासीपशुबहुघोटकैर्धान्यगोधनैः । महिषीच्छागवर्गैश्च सौभाग्यैरपि संकुलम् ॥ २७ ॥
 जायते तद्गृहं रम्यं स भवेद्राजवल्लभः । सुपुत्रवन्धुमान्सोऽपि कीर्तिमाज्जायतेऽचिरात् ॥ २८ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । न पुत्रसुखमत्रैव लभते विनतासुत ॥ २९ ॥
 पञ्चाशद्दर्पके रिष्टं स प्राप्नोति चतुर्विधम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः कुसप्ततिमिताब्दके ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च खलपमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसप्तयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्या परमां सार्धं सन्त्यज्य दुर्भतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते म्रियतेऽवश्यं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 तदस्य पापशमनं मया नोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सूत ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीत्पूर्वं मोहादङ्गं खगाधिप । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 द्यूतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुम्युतात्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या प्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजान्तोगान्किञ्चिच्छ्रोत्रोपघातनम् ॥ १ ॥
 किञ्चिक्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिमक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतश्चास्यापत्यं मूयो न जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि मेधाविच्छद्गर्वशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन स व्यधात् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना तद्वै ह्यवर्षयदतन्निद्रतः । कालेनैव मृतो विभो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वमक्षणात्सुत वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरके घोरे यातना बहु मुक्तवान् ॥ ९ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो ब्रह्मद्रव्यप्रभावतः । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥

निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्य विपतोऽधिकम् ॥ ११ ॥
शृणुं प्रसह्य वै भुक्तमपि कल्पशताधिकम् । नरके पातयत्येव ब्राह्मणस्य विशेषतः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

त्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणाञ्च निष्कृति सौख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः स वै कामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्मिः शतरुद्रजैः । यजन्यै मुच्यते शीघ्रं पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीमिस्तु रुद्रैकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेदेनं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्देशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवञ्जुहुयाद्ब्रह्मै तिलैस्त्रिमधुराग्नतैः ॥ १७ ॥
हरितालपलाशाश्वत्थसमिधो हवै हुनेत् । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुग्मं रसनान्वितम् ॥ १८ ॥
केयूरकुण्डलाकल्पा मन्त्रपुस्तकमण्डलः । प्रतिरुद्रं शतं विग्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदघम् ॥ २० ॥
इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्बिधिवचाक्षर्यं सभार्यः प्रीतिमावहन् ॥ २१ ॥
देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणाञ्च महिक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपेशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
सर्वेषां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वावुदीरितान् ॥ २३ ॥
एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्द्देवान्दिग्वान्सम्यक्श्रद्धया सधुपाचरेत् ॥ २४ ॥
एवं कृतविधिः सूत हरिवंशश्रुतार्थवान् । वाचकोपरि सन्तुष्टो भूमिद्विगणवासकैः ॥ २५ ॥
सद्राक्षणीकृतवरां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्विगणवासाद्यैस्तोषयेदन्यब्राह्मणान् ॥ २६ ॥
निष्कृति चैव कृत्वा तु सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७ ॥
जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । दुष्टरुक्चानपत्यश्च प्रमेहार्तोऽप्यकिञ्चनः ॥ २८ ॥
कुनली दद्रुलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निमीतिश्चोराश्च राज्ञो वित्तव्ययाधिकम् ॥ २९ ॥

लकुटद्रावशस्त्राद्यैर्जायते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टौत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ पूर्वदिने सूत प्राप्य भूमिं इमंज्ञानजाम् । मृतमेतं समालोक्य रात्रौ गत्वा ह्यतन्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चितां तस्य बलिमष्टविधं सृजेत् । ज्ञानं कृत्वा मृदाकल्पमैर्यन्त्रैर्लक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटं प्राप्य नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिनेवापि प्रयोगं विधिनाचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्बिधिवपूर्वकम् । दद्याद्दिजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्वापानुत्तये । प्रयोगेऽनेन नार्यत्र वन्द्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो ह्यत्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिपपीडनम् ॥ १ ॥
विंशद्वर्षे व्यतीते तु नेत्रमङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चके मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनात्र षण्दशैवापवर्णजः । गवां पालनजातुष्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥

गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुरशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आ काचिद्योषितपूर्वं वै मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितरिषु धृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजानात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुरशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीतपूर्वं भवे यो वै नराधिपः । सोऽत्र जन्मनि पर्शान्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशृङ्गी रौप्यखुरां घंटाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बल्युक्ताञ्च दद्याद्देविदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे यामवत्काचित्स्वर्णकारी खगाधिप । स्वधर्मनिरता सर्वज्ञानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः समागता । ताडिता कुक्षिभागे तु लघुदेन भृशं मृत ॥ २ ॥
तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमान्विता ॥ ३ ॥
तेन कर्मविपाकेन सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्राभक्त्वेव गौरवर्णां शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्वभोगाद्यैर्नानाविभवसंयुता । पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोघातादिपापतः ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे तु धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेद्बुधः । संस्थाप्य च शिवां तत्र विधिना विनतामृत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्मत्तया शिवपूजनतत्पराञ्च ॥ ८ ॥
दद्यात्तथैव कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिवर्जनम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापवशतो बहुभूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुभूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कथञ्चित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सात्रैव बहुभूत्ररुजाकुला ॥ १ ॥

दुग्धधेनुः प्रदातव्या वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काव्यपेयात्र न पश्येद्ब्रह्मपूत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्धातयेत्सूत महिषी नवयौवनाम् । ग्राममेवे नियतं सूत कृष्णशुल्भैः स बाध्यते ॥ १ ॥
स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णशुल्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्पुत्री भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं शुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य षण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृते वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्षडः स्याद्ब्रह्मजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
इह सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । इह पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाह्वता ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यज्ञः । भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
एवं हि सुतवृद्धिः स्याल्लीविनं चाब्दसप्ततिषु ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्याय एकवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगोश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामथ वैशाखायां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्यायो द्विन्वत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी ग्राममेवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पशून्द् कृष्णशुल्भेन पीडयते ॥ १ ॥
दद्यात्सामरणां सूत महिषी यमदैवताम् । युगकम्बलसंच्छन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । दानेन तेन वै सूत कृष्णशुल्भं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्यायत्रिन्वत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैधात्र्यागृषभानां च नासाग्रस्य खगाधिप । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति यूनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तन्निष्कृतिः कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्नवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभागश्चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्र वै निरतः सोष चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि स्वगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परपक्षे कृते सूत स्वशरीरमथाच्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैभवंसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुविद्योऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोभरतः क्राधी नानभैरवशासनः । रिष्टं पृष्टिमिते पञ्चहीने वर्षे खगाधिप ॥ ९ ॥
 महाकालनरादानात्सुवर्णस्य खगाधिप । सर्वविचषडंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्दत्ते कालनरेण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥
 कालशेषेण रिष्टेन तत्क्षणं मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिद्वं तत्र प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदि स्थलं शुभं पुत्र षडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचनवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणाक्षरी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षी निहतेः पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिज्ञता देवालयेऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्वदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
 सा तद्दानान्महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाककृतास्तु खगाधिप ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे स्वगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूजयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 द्विसुवर्णमिता मन्त्राः सम्पूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्मोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विज्म्यो बहुशस्त्रस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

.. इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धियुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं पं शृणु ॥ १ ॥

मधुचेतुप्रदानाद्वै ब्राह्मणाय खगाधिप । दुष्टगन्धिकृताहोपान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवत्तरपञ्चाताधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मिन् धातयेत्पूर्व या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात् खगाधिप ॥ १ ॥
चेतुं रत्नमयी दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाद्वुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राग्जन्मन्यभूत्कश्चिन्नरो गजक्रियान्वितः । नानावाहनमोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ १ ॥
सप्तजन्मन्यसौ षण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोत्तरपञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १९०१ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्यैर्दार्ययशोधनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा मुरूपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूतिश्चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्स्त्रियाः । विधानं च हिताथीयं सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धनुःकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
ऋयविक्रयकर्ता स विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
मुक्तं सर्वं धनं तेन न तु किञ्चित्समर्पितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशशुद्धिनिनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । ये चैतस्य मृताः पुत्राः स जातो ब्राह्मणः स्वयम् ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना खगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथन्देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वं कुलभक्षकम् ॥ १२ ॥
तस्य सन्ततिवृद्धयर्थं कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्वाद्दृष्टं पञ्च राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरन्तौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलाकृति । सप्तघान्यफलोपेतं वस्त्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेद्बुद्धयतिं निष्कृदयात्मिकाम् । सुवर्णस्य विशुद्धाञ्च दद्याद्देवेदवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विमान्द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पैः शुभैश्चैव लक्षपूजां शिवोपरि । सङ्कष्टान्मोचयेद्देतुं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवंकृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वावत्तरपञ्चताधिकसहस्रतमः ॥ १९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धादद्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुघेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र खगाधिप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

षण्डस्तु राजसन्मानी चेह जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्षयान्मुक्तो वधबन्धनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृताच्च महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः षण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविर्वाजितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मज्ञी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्याः क्षिप्रं महादुष्टा बाल्ये कुक्षान्विता सुत । अचिराज्जायते खर्जूः पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महादोषवती पापाज्जातात्र यवनी खशे । भविष्यति महारिष्टमभिदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
चतुर्विंशन्मृते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
धृतकुम्भं यथाशक्ति दद्याद्विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडघेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय च धीमते । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित् सर्ता नारी कर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । मृता सा यमराजस्य नियोगान्नरकं गता ॥ २ ॥
मुक्ता फलानि वै तत्र पुण्यपापोद्भवानि हि । सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् । वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ ४ ॥
कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहाणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्सदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणाञ्च यत्नतः ॥ १ ॥

तद्गृहे वृष उन्मत्तस्तीक्ष्णभृङ्गो भयानकः । तेन तद्दृषमस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद्दृक्का फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । षण्डस्तु तेन पापेन स च तत्र खगाधिप ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढाजितस्य पापस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पुजनादतिथीनाञ्च भविष्यति च तद्गतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
 आयुः षष्टिभिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेच्चैह तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
 ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं धृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेत्त्रोभात्पुराभवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 स कुर्यात्तैलदानञ्च ब्राह्मणाय खगाधिप । कण्डूरोगप्रशमनं दध्ना तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काञ्चिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविज्ञा सा महारोषवती भवेत् ॥ १ ॥
 तया महौषधौर्ध्वैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नर्पुसकः ॥ २ ॥
 धूर्तः पापरतो ब्रुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । रोगयुक्तोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
 बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो वै भविताण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वमक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । इह जन्मनि षण्डः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता जन्मनाह खगाधिप । स्वशरीरविबुद्धयर्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोदशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्बुद्धं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सेह जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गायां हि महाभाग गुब्धेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुत्तराहचो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
 आराधनन्तु कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
 अन्यस्त्रियं वा अगमद्वयमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

शुभाशुभानि वै भुक्ता फलानीह महीतले । जातो भव्यो महाज्ञानी महाविभवंसंयुतः ॥ ४ ॥
 देशे देशेऽतिविख्यातो घृणी धीमान्महायशः । स्वस्तीत्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं च वदामीह स्त्रीप्राप्तिमुखकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
 पलपञ्चमितां लेख्यां रत्नैर्माल्यैरलंकृताम् । दद्याद्ददिविविज्ञाय सत्कुलीनाय चार्थिने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मदैवतमन्त्रेण गृह्णाति स महाद्विजः ॥ ८ ॥
 पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् । जपेद्दशसहस्रन्तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् । एवं यः कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 प्रापश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवधातितः ॥ ११ ॥
 स्त्रीमुखं लभते नैव रिष्टं षड्देवकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं चान्दसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । षण्डः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
 पापनाशकर्त्री तस्य निष्कृतिं वक्ष्येह सुत । दद्यादुष्टं नवं तत्र स्वर्गनिष्कृत्युतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रं सालंकारं जयित्वा विधानतः । वेदज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 नाशमेष्यति खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारीणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 यथाशक्तिमुवर्णाढ्या तैलदानादिशेषतः । सा मोक्षयेत महाभाग कण्डूरोगात्स्वगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १११७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दृढो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे ह्यधर्मतः । गम दधार वै राज्ञी भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता यमलोके स्वगाधिप । शिवपूजनजातुष्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जाङ्गलजे षण्डः सर्वधर्मवहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगमाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भाढ्यां वडवां या वै हन्यात्पूर्वमवेऽडज । गर्भपातनदुःखार्ता खज्जापि स्यात्तदेनसः ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विमाय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ २ ॥
 स्वर्गनिष्कृत्युतं चात्र पूर्वपापात्ममुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खज्जत्वं नाप्युयादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १११९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले सद्युत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितोऽप्यर्थं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्गृहणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा विनीता भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भश्च तस्या उदरे पिधानं प्रकरोति हि ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारमयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरश्च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहरणं कुलटावाक्यलङ्घनात् । चौर्यवृत्त्या च तद्दर्त्रा दस्युसद्वाच्च वै बहु ॥ ७ ॥
बहुवारं हि यद्वच्यं हृतं तत्स्कारुद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितौ दारुणैर्ग्रहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मानुष्यतां गतौ ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण पापस्यास्य क्षयो भवेत् । निष्कृतिं तां वदामीह येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १० ॥
पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भान्निहन्ति वै साऽवश्यमिह संतप्ता पापाद्दे निष्कृतिं चरेत् ॥ ११ ॥
नारी नियमसंवीता ध्रुवं स्याद्भक्तकाक्षिणी । सौम्यायनं समासाद्य मासे पक्षे शुभेऽहनि ॥ १२ ॥
तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः स्नवन्तीं शान्तां वा सूरभि शुभलक्षणाम् ॥ १३ ॥
गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टतत्त्वसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १४ ॥
रुचिरैश्चैव गोष्ठानैः स तां परिचरेत्सदा । रात्रौ दीपावलीभिश्च गन्धस्रक्चन्दनादिभिः ॥ १५ ॥
सुगीतमङ्गलज्ज्ञानैस्तदघःशायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाहनि ॥ १६ ॥
तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यार्थं समश्नती । एवंव्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १७ ॥
तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिकाङ्क्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ १८ ॥
अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रदानविभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं मानयन्ती स्तनवधयम् ॥ १९ ॥
कृत्वा च विधिवत्तस्मै तां दद्यादितिभाषिणी ॥ २० ॥

मंत्रः ।

“सुवर्णं शुद्धमाग्रेयं भाषषोडशसंमितम् । ददेऽहं गां सवत्साञ्च सर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
यन्मया कुलटावृत्त्या नाना गर्भा विधातिताः । नानाभेदैः पातिताश्च गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
कर्मभित्तैश्च सम्प्राप्तं गर्भपाताख्यदूषणम् । एतसस्तस्य नाशाय सवत्सां गां ददे प्रभो ॥ २३ ॥
इह जन्मनि बन्ध्यात्वं नाशमेतु समन्ततः । दानेनानेन सुरमेर्गोपालः प्रीयतां मम ॥ २४ ॥
भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भा मे सुभगा यतः ” ॥ २५ ॥

एवमस्तिवाति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च ॥ २६ ॥
दापयेद्विजमुख्याय भूरिद्रविणदानतः । भोजयेच्च शतं विप्राजानाञ्चैः सकृपायसैः ॥ २७ ॥
एवं कृतविधिः सुत नारी स्याद्भुःखनाशिनी । बन्ध्यात्वान्मुच्यते सुत पुत्रप्राप्त्यर्थं शस्विनी ॥ २८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याकणसदायै कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृथ्वजन्मनि यः कश्चित्पुरगं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥

स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सृगालघाती पुरुषः प्राजनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत शृशं वा कृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादश्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
क्षूरकर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डल । चौथेण गां परां नीत्वा क्षुधितोऽभक्षयत्पुनः ॥ २ ॥
सूतः स तेन पापेन नानायोगनिमुपागतः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युप्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेष्वेकत्रैव चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्गेस्तु सम्मिताम् । निर्मितां गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
दद्याद्देवं वेदविदुषे पूर्वपापाविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिर्वैवैदमात्मदोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामताविश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां च कृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
यत्नः कृतो महांस्तेन नाभूद्गर्भस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकमीतेस्तु सा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडाभहत्युया बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चकेनेदं कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मेणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो हि भरणं प्राप्ता बाहुजोऽथ सहाययुक् ॥ ५ ॥
सूर्यलोकं ततो गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्मुक्त्वा स्वकृताहुदकर्मजात् ॥ ६ ॥
सोपप्लवे महादानात्पूर्वं जन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कुशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृमातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । वर्मादिदं तथा पापाद्धूतः पापहतः शठः ॥ ९ ॥
सकन्यो हृदि रुग्णश्च मनोदुःखसमन्वितः । शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक्तद्वधाच्चाप्यपुत्रकः ॥ १० ॥
देहिहं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापाविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्यमयीं सगर्भां च पत्रलेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्धेनाथवा कार्या निजविचानुसारतः । गन्धपुष्पैरलङ्कृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥

माषपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पञ्चमाषकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्री दशसाहस्रं जपवा तु विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्वपैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते । रिष्टं षष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिभरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । जाता सिंहलके देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ १ ॥
 पत्युः सहायतस्तत्र तथा दत्तानि चाण्डज । कार्तिक्यां पौर्णमास्यां वै राहुग्रस्ते निशाकरे ॥ २ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्त्राणि सुवर्णभरणानि च । मक्तियुक्तेन मनसा ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले व्यापारार्थं गतः पतिः । समुद्रे नौकया सार्धं निमज्ज्य मरणं गतः ॥ ४ ॥
 ततः सा स्त्रीसहायत्वात्प्रतिवेशिद्विजातिना । तद्वामवासिनैकेन कामिता कामलोमतः ॥ ५ ॥
 तथापि स्वीकृतो विप्रश्चान्योन्यप्रीतिभावतः । वैश्यायाः प्रीतिवशतो विप्रेण स्त्री विमानिता ॥ ६ ॥
 अनादरेण महता ब्राह्मणी शोकपीडिता । मृता हालाहलं पीत्वा ततो लोकापवादतः ॥ ७ ॥
 पूर्वस्त्रियाश्च साहाय्यादिप्रस्त्यक्तस्तथाण्डज । ग्रामाध्यक्षो मृतस्तत्र तच्छोकादिप्रपुङ्गवः ॥ ८ ॥
 तद्रूपं वर्णयन्सोऽपि पञ्चत्वं प्राप्तवान्त्वग । ततो बहुतिथे काले वैश्यापि निघ्नं गता ॥ ९ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्तं पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता मुखनाधुना ॥ १० ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च खशप्रान्ते हिमालये । गौरा सुरूपा नात्युच्चा नातिह्रस्वा शुचिस्मिता ॥ ११ ॥
 मिथं वदा शुभाङ्गी च व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । सुशीला चतुरा दक्षा पितृमातृसुखान्विता ॥ १२ ॥
 भर्गिनीसौदरैर्युक्ता देवद्विजपरायणा । पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्ताल्पपापकृत् ॥ १३ ॥
 मनोदुःखैः समायुक्ता तथाऽप्राप्तमनोरथा । प्राग्भवे ब्राह्मणीत्यागात्पापात्तन्मरणोद्भवात् ॥ १४ ॥
 ब्रह्महत्यासमादोरात्पतित्युक्ता किंशोरके । ईर्ष्यामात्सर्ययुक्ता च गूढचेष्टाभिरन्विता ॥ १५ ॥
 लक्षणैरेमिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पलेनैकेन कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्मयः ॥ १६ ॥
 गन्धपुष्पैरलंकृत्य स देवो ब्राह्मणाय वै । गायत्रीदशसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा ॥ १७ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । अश्वत्थसेवनं कुर्यान्माहिने व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 पार्थिवान्पूजयेत्तुल्यं महादेवान्विधानतः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
 पतिपुत्रवती चासाविहैव भवति ध्रुवम् । नैवं करोति या मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २० ॥
 भर्तुः सुखं न लभते चान्ते च नरकं व्रजेत् । पञ्चचत्वारिंशकेऽपि रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 घटे भौमयुते लग्ने सूर्ये मुखसमाश्रिते । चापे राहौ च जननं चापे राहौ मृतिस्तथा ॥ २२ ॥
 त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यादध्रुवं च कृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव मृतिस्तस्या भृशं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥
 जन्मादिभरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यत्र कोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतदृनिकटे द्विजः ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । मुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चाथ धर्मपुत्रस्य मुक्ता भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्करः ॥ ३ ॥
 षण्दस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको घीमान्गजाश्वमतिपालकः ॥ ४ ॥
 महांधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सङ्गतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्विंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजं ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । भक्ष्यार्थं सोऽत्र जनुषि पुरुषोक्ताधिको भवेत् ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्यपे । आरब्धस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पृच्छकस्य विचेष्टितम् । प्राग्भवे यासुने देशे बाहुजो धर्मसंयुतः ॥ १ ॥
 राजप्रचारी शूरश्च मन्त्रकार्यविचक्षणः । स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तो भृत्यबाहनसंयुतः ॥ २ ॥
 राजसेवापरो नित्यं सन्धिधिरहसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ ३ ॥
 सिद्धान्तानि महाभाग भिक्षुकेभ्योऽतिभक्तितः । वदान्यो नीतिवित्प्राज्ञो वृद्धशिष्टैः समन्वितः ॥ ४ ॥
 कृतवान्ब्राह्मणोद्गार्ह विधानेन खगाधिप । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 बालकेनाष्टवर्षेण राजाश्रितपुरोधसः । क्रीडने प्रस्तरक्षेपान्मारितो राजबालकः ॥ ६ ॥
 ततो राजाज्ञया क्षत्री विपदानेन बालकम् । ब्राह्मणस्य जघानाथ ब्राह्मणः पुत्रशोकतः ॥ ७ ॥
 मृतस्तेन महाभाग घोरं पापमुपाजितम् । स तेन कर्मणा युक्तो गतो वै यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्तं पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वते त्विह ॥ ९ ॥
 राजपुत्रोह्युग्रसंज्ञो गङ्गायाः पूर्वभागतः । जन्मलग्नादितो राक्षो रन्ध्रे पापग्रहान्वितः ॥ १० ॥
 अजे शुभांशौ नीचस्थे जीवे वृषगते शनौ । नातिक्लेशो नातिगौरौ वदान्यः प्रियभाषणः ॥ ११ ॥
 सर्वैश्वर्ययुतो धीरः शोभनो राजवल्लभः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 कदाचिद्रोगयुक्तश्च चपलोऽल्पज्ञानोऽण्डज । लक्षणैरैमिराद्वयस्य प्रायश्चित्तमथो शृणु ॥ १३ ॥
 पलमानं सुवर्णेन कुर्माद्ब्राह्मणबालकम् । तथा पञ्चपलैः सोमो रजतस्य नराधिप ॥ १४ ॥
 दशमा षमितः केतुर्विधानेन हिरण्यमयः । षोडशोरूपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ १५ ॥
 कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयित्वातिभक्तितः । तस्मै दद्यात्सुवर्णाद्यैर्वस्त्राद्यैर्भूषिताय च ॥ १६ ॥
 तदर्धमितर्कं वापि निजवित्तानुसारतः । महाभृत्युज्जयं मन्त्रं लक्षमानं जपेत्तथा ॥ १७ ॥

तदर्थं वा महाभाग सोममन्त्रं जपेत्तथा । गायत्रीमष्टसाहस्रं तद्दशानेन होमयेत् ॥ १८ ॥
 कुण्डे वा स्थण्डिले वापि तिलैस्त्रिमधुराद्भुतैः । ब्राह्मणान्मोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माधनाशनम् । आयुःकीर्तिधनारोग्यविद्यालक्ष्मीयशःप्रदम् ॥ २० ॥
 सर्वारिष्टहरं पुण्यमाधिष्याधिधिनाशनम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापमोहितः ॥ २१ ॥
 तस्यारिष्टमयं घोरमष्टमेऽन्दे मृतिप्रदम् । नवाशीतिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २२ ॥
 भागीरथीतटे पुण्ये वैशाखे निधनं ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाधिप ॥ २३ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यान्न गति च शुभां लभेत् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि कर्मणां कारणं महत् । पृच्छकस्य खगश्चेष्ट पूर्वकर्मविचेष्टितम् ॥ १ ॥
 जातोऽसौ यासुने देशे शूद्रवंशसमुद्भवः । धातुकांस्यादिकर्ता च कृषिवाणिज्यकारकः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणस्य धनेनैव सर्वं वै वर्धितं धनम् । ब्राह्मणे मित्रसम्भूते विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
 पुण्यक्षेत्रेषु तीर्थेषु ज्ञानदानादिशक्तितः । कृतवानुपकारं च ब्राह्मणानां प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 अथ तन्मित्रसम्भूतो द्विजो हि निधनं गतः । तद्धनं तस्य पुत्रेभ्यो न दत्तं द्रव्यलोमतः ॥ ५ ॥
 ब्रह्मस्वहरणं तेन कृतं वै लुब्धचेतसा । महापापं कृतं तेन ब्रह्मस्वहरणामिषम् ॥ ६ ॥
 क्षुधया दुःखिता बाला द्विजस्य हि मृति गताः । ततो बहुतिथे काले शूद्रोऽपि निधनं गतः ॥ ७ ॥
 शुक्ता पापात्पापफलं पुण्यात्स्वर्गं च शान्धतम् । पूर्वपुण्यप्रमावेण जातोत्र स वणिक्सुतः ॥ ८ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । स कृष्णगौरो मतिमान्नात्युच्चो न लघुवृष्णी ॥ ९ ॥
 धनवाहनसंयुक्तो भृत्यदासीसुखान्वितः । स्वधर्मनिरतो दक्षो राजमान्यो बहुमियः ॥ १० ॥
 सहोदरसुतो धीरो बन्धुस्त्रीमित्रसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 धूर्तः शत्रो महाक्रोधी मनोदुःखसमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं जातपुत्रविनाशकः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्ष्मीनारायणं कुर्यान्निपलैश्च हिरण्यमयम् ॥ १३ ॥
 तथा पलेन विघ्नेशं तथा सूर्यं खगाधिप । षोडशोरूपचारैश्च समभ्यर्च्य यथाविधि ॥ १४ ॥
 दद्याद्विधिविदे सूत ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गायत्रीमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युक्षयं तथा ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं गाणपत्यं खगेश्वर । तथा जपेत्सूर्यमन्त्रं तदन्ते होमयेत्तिलैः ॥ १६ ॥
 तत्तदशांशतो विप्रान्मोजयेच्छक्तितोऽण्डज । पूजयेत्लक्षरुद्रान् वै पार्थिवान्विधिना खग ॥ १७ ॥
 मदिने तु व्रतं कुर्याद्व्रतश्रद्धासमन्वितः । एवं कृते खगश्चेष्ट प्रायश्चित्ते विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं नाधयो व्याधयोऽपि च । त्रिसप्ततिमितायुः स्याद्धनवाक्षापतेऽत्र च ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । तस्य पुत्रा न जीवन्ति निर्धनोऽत्रैव जायते ॥ २० ॥
 द्रव्यूनपञ्चाशदन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत रिष्टं नैव प्रवाधते ॥ २१ ॥
 सिंहे शनौ तथा जातो मकरस्ये मृतिर्भवेत् ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । ग्राम्भे यासुने देशे वैश्यो हि धनवान्मुधीः ॥ १ ॥
 शिवपूजारतो नित्यमन्नदानाद्ययानिधिः । व्यापारः फलितस्तस्य भृत्यवाहनसंयुतः ॥ २ ॥

स्त्रीभ्यां तत्सोदराभ्यां हि युक्तो नीतिविचक्षणः । पण्डोऽपि पूर्वपापाच्च स्त्रीसङ्गतिविवर्जितः ॥ ३ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । ब्राह्मणस्य च शिष्टस्य साहाय्येन हि यः कृतः ॥ ४ ॥
 व्यापारो ब्राह्मणद्रव्यैः स्वधनं वर्धितं खग । ततोऽसौ वञ्चितो विप्रो धनं किञ्चिन् दापितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रियोः सोदरयुग्मेन मिलित्वा पापमोहितः । ततो बहुविये काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यमभावेण स जातो मुखजस्त्विह ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । पापे पञ्चमभावस्ये जीवि कर्कटगे तनौ ॥ ८ ॥
 द्वादशस्थे सुधांशौ तु नात्युच्चो न लघुर्धृणी । श्यामगौरस्वरूपश्च मिततो लोभवर्जितः ॥ ९ ॥
 शिवपूजनजात्पुण्याद्वाजमान्यो यशोन्वितः । पित्रोः मुखयुतो श्रुत्यदासीमित्रसुसंयुतः ॥ १० ॥
 धनी बाहनभोगाढ्यो बहुग्रामाधिपः सुखी । अनदानान्महापुण्यो विद्यावान्नीतिवित्तमः ॥ ११ ॥
 बहुस्त्रीसुखसंयुक्तो ब्रह्मण्योऽतिप्रियंवदः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । यौ सहायौ महाभाग ब्रह्मस्वहरणे खग ॥ १३ ॥
 तौ तु गर्भाच्च्युतौ वत्स स्त्रियो तेऽपि तथा मृते । ब्रह्मस्वं पक्षिशार्दूल स्त्रीपुत्राणि विनाशकम् ॥ १४ ॥
 हठी पापक्रियायुक्तो धूर्तो मानी रुजान्वितः । द्वाविंशतिमिताब्दे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 लक्ष्मणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्पुत्रपौत्रदम् ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्पलत्रयमितं शुभम् । हिरण्ये तथा लेख्यपत्रे च चतुरस्रके ॥ १७ ॥
 माषपञ्चमितो बह्विस्तथा चैव हिरण्यमयः । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्दीपैश्चैर्विशेषतः ॥ १८ ॥
 पूजयित्वा प्रतिष्ठाप्य श्रद्धामाक्तिसमान्वितः । ब्राह्मणाय प्रदद्याद्द्वै पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १९ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । होमयेत्तद्वशांशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 महिने तु विशेषेण व्रतं कुर्यात्समाहितः । अथवा हरिवंशं तु दशावृत्त्या विधानतः ॥ २१ ॥
 शृणुयाद्वाचकायापि गोभूवस्त्राणि दापयेत् । एवं कृतविधेः सूत न पुत्रमरणं भवेत् ॥ २२ ॥
 नाधयो व्याधयरतस्य न च शत्रुभयं भवेत् । जरायां यत्कृतं पापं ब्रह्मस्वहरणात्मकम् ॥ २३ ॥
 तत्कृतं न महारिष्टं द्विचत्वारिंशकेन्दके । न प्राप्नोति गतिस्तस्य शुभा चैव भवेत्तथा ॥ २४ ॥
 वेदाशीतिमिताब्दायुर्विन्तानन्दवर्धन । नैवं करोति यो मोहाल्लोमाद्वा पापशोधनम् ॥ २५ ॥

रिष्टेन निधनं याति न च पुत्रसुखं लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदुत्तरषट्शताधिकस्तहस्रतमः ॥ १६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोमूयमश्वदिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्त्वा नरकान्धोरान्पापात्पुण्याच्च शान्तान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु स जातः पादजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ शूद्रः परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च वै पुत्रा झ्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णांघृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोण्डज । रौद्रव्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

यो न कुर्यादिदं श्रुत्वा नरः पुत्रविवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याच्च सुतवर्धनम् ॥ ८ ॥
अष्टाशीत्यब्दमायुर्वै जायते कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो ह्यग्निशदुत्तरपट्टस्तोत्राधिकसहस्रतमः ॥ १६२२ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो देहे वातरुजा युतः । गुल्माद्या ह्यदरे वावा शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरी परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
एको गर्भे स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च निरन्तरम् । कश्चिद्विप्रस्तदभ्याशे वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिदैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तं दिवं लंघयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
किं कर्तव्यविशुद्धस्तु ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं शूद्रकोऽहरत् ॥ ८ ॥
दिनैः कतिपयैरेव भूयो वै ब्राह्मणस्य हि । लंघनाय मर्ति चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह ॥ ९ ॥
म्लेच्छभीतिसमाविष्टो विशेषक्रोधसंकुलः । तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह ॥ १० ॥
गर्भयुक्ता ब्राह्मणी वै भर्तारं पृष्ठतोन्वगात् । हतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन वै तदा ॥ ११ ॥
किञ्चित्कालानन्तरं वै शूद्रो म्लेच्छेन मारितः । तेनैव कर्मणा वत्स वर्षावुदसहस्रशः ॥ १२ ॥
पपात नरके घोरे शूद्रो पीडायुतस्तदा । पश्चान्मातुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः ॥ १३ ॥
इदन्तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् । तेन वै कर्मणा युक्तो ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे सम्बत्सरं सेवां कुरुतं तौ च दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतयो भूयः कर्तव्याः क्रमतः शुभाः । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशे चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्धूपैर्गन्धैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितं भूपं प्रद्युम्नाद्यास्तथार्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुशुभं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्सार्कं पीतवस्त्रं सुबाहुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसिकोविदैः ॥ २१ ॥
गुरूपैः स्रग्वन्धूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासोयतद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि नित्यशः ॥ २२ ॥
तद्विप्रासोय तद्विष्णारतो देवास्तथा विभोः । अतो देवा अवन्ति विभावेनाष्टोत्तरं हुनेत् ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कर्माधेन दुरात्मना ॥ २४ ॥

म्लेच्छराज्ये तु व्यापारे बह्वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं भयमर्त्सनतर्जनैः ॥
द्रव्यापहरणात्मातं दुःखं नानामवान्तरे ॥ २५ ॥

स्थिरगर्भमृतापत्यत्वादि प्राप्तं सुदुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं सम्पददे विदम् ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्त्वा कोदादिति विमर्जनम् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने चाश्रुकांशिते ॥ २८ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्नितादृशा घ्नणसम्भवाः ॥ २९ ॥
 नार्यङ्गे विकृतव्याधी मुखे तिलघ्नणादिकम् । पितृष्वसमातुलान्योर्विधवार्तिः स्नुषादिषु ॥ ३० ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं चैव ह्यपत्यजम् । कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३१ ॥
 स्वकुले वापि वर्तन्ते पतिता ब्रह्मचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोघनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृषार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकालेऽसम्भासे बहिर्गमाज्जलाश्रये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन हटेन वै । तत्रैका तृषया युक्ता ताडितापि भृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदीयस्तु पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादाश्रु मृतश्चाप्यवलः क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सा वै जाता भवेऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं पुण्यफलं विदम् । अथात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 न धारयति सा गर्भं तद्दुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्याति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमब्दत्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शिवान् ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्गां कपिलामेकां स्वर्णशृंगादिकान्विताम् ॥ १२ ॥
 विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च । सुवर्णार्धमितां तद्गृहेख्यां गां गर्भसंयुताम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते । भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान्यै होमयेत्तिलान् ॥ १४ ॥
 मुच्यते गर्भदोषाच्च नात्र कार्या विचारणा ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पादजः कश्चिद्गुर्जरे विनतासुत । धर्माधर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः ॥ २ ॥
 दैवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म सुदारुणम् । वैरिपुत्रः पुरा सूत ! पादभागे तु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च सीक्षणेन दिवा वै क्रूरकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता होक्पुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शपं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बह्विधे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥

धर्मात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलगे विधौ स्थिते । श्यामाङ्गो वृषरः क्षीणः प्रमुदंशादने रतः ॥ ८ ॥
 बहुसङ्गेन संयुक्तो मित्रप्रियसमन्वितः । मानमोगसुखैश्वर्यसम्पन्नो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मानि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लैर्दशमितैः कुर्याद्राजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं पल्लैकेन मितान् शुभाम् । पत्रे लेख्यां शुभाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । सूर्यमक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पल्लश्चमितं रौप्यं कुर्याद्भरिहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्वात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथाप्रणवपूर्वकम् । गायत्रीं पञ्चसाहस्रं दृष्टपापविमोचनीम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धर्मं दशांशेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न ग्रामोति तदा रिष्टं षट्त्रिंशब्दे प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीचश्च पूर्वजन्मन्यजां शुभाम् । भविष्यत्यत्र पुरुषोऽभ्यधिकाङ्गः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च ब्रजार्घ्यं मुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्त्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी तु पुरुषश्चेह जन्मनि मानद । वर्वराङ्गारुयरोगेण पीड्यते नात्र संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । राजापत्यं चरेदेकं ततो वानशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्मुक्ता काचिदासीन्मनोरमा । ग्रामवेण्डजः तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले गत्वा चालिता वद्विवाङ्मुका । पूरितं च तथा सर्वं तद्वचद्वेष्टितं तृणैः ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शातद्वजे देशे ह्यभूत्तत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जातात्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 दानव्रतादिजात्पुण्यादथ पापफलं शृणु । सर्वे तद्वंशजाः सूत तदथ मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवन् दुःखपूर्णाया वर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वाह्मणजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवासच्च पापं नश्यति साम्प्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं इरति या यस्य नारी बुद्धिविवर्जिता । इह जन्मनि सा नारी वर्वराङ्गान्विता भवेत् ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं ससुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्बैराख्यात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्याश्रयतीतसूत नार्यजं विधिवर्जितम् । सांगाधिकात्र जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सवस्त्रं वेदविदुषे तद्दोषशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४० ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयः । विचमः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यमुखोपेतः किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । दायादाच्छत्रुवत्पीडा मिथ्या क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥
नार्योस्तस्य द्वयं वापि स जातश्चारुजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न च पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
कदाचिज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुत्रवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय सादिने ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । प्रवर्ततार्थलुब्धस्तु ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो विचसंयुतः ॥ ७ ॥
कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निराधिकः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यथ ॥ ८ ॥
क्रियाकर्मादिकं तस्य सा चकारौर्द्धदेहिकम् । क्षत्रियाणां विन्तयित्वा ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥
द्रव्यं वै क्षत्रियो राजा गृह्णीयादिति दुर्मतिः । स वै विप्रस्य सर्वस्वं हृतवानर्थलोलुपः ॥ १० ॥
ब्राह्मणी च तथा पुत्र्यो धनाभावेन दुःखिताः । सर्वाः कन्या निराधाराः पित्रभावेन दुःखिताः ॥ ११ ॥
सर्वस्वहरणाद्वापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातुर्गता पक्षे काचित्पित्र्ये तथा गता ॥ १२ ॥
प्रादुर्भावः क्षत्रगृहे प्रजातस्तस्य कर्मणः । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः स वै जज्ञे हि ब्राह्मणः ॥ १३ ॥
योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलुब्धः स एव हि । एवं पुत्रो यदा स्याद् द्युत्तमर्णः स वै स्मृतः ॥ १४ ॥
एवं ब्रह्मस्वर्कं प्राप्तं पुत्रपुत्रीस्वरूपधृक् । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १५ ॥
तेन कर्मविपाकेन कन्या जाता मृतास्तथा । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । सन्ततेः स लभेत्सौख्यं लोकानां हितकाम्यया ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारभेद्भारिमक्तश्च सवत्सरविधिः स्मृतः ॥ १८ ॥
प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणोह सूतेन अर्चयेन्मासमासकम् ॥ १९ ॥
कुङ्कुमागरुकर्पूरैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । पुष्पैर्वृषैश्च दीपैश्च ह्युपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २० ॥
भौमाप्यनाभस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तुमक्तिपरायणा ॥ २१ ॥
अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधिं समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २२ ॥
शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्भारिमभ्यर्च्य ऋषिभिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २३ ॥
विधिवद्ब्रह्मास्थाप्य ह्यर्चयेद्द्वैष्णवं चरुम् । अज्यभागवसने तु कपिलाज्याहुतिर्हविः ॥ २४ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्पोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु ॥ २५ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरन्तथा । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २६ ॥
 हिरण्याभूर्तिं वासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहानं कृत्वा कन्यां चालंकृतामपि ॥ २७ ॥
 दक्षिणां प्रतिपथाय छलकैः टिल्यवर्जितः । प्राश्नीयात्तं हविश्शेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् ॥ २८ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा शुद्धरूपा च न च वेष्टिताल्लिषा ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्षणं चिंत्यं पूर्वकर्मानुसारतः । गुल्मार्शसां तथा वाचा गुदान्तर्व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥
 वातरक्तादिशिरसो नेत्रमर्मोर्तितो व्रणः । स्तनोपगौरवं ददुरेवं तत्पादैवैकृतिः ॥ ३१ ॥
 जनश्रुतिं हि लोका वै ह्रुवते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनं न मयम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुद्धकुले पूर्वमासीत्पुण्या कराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिप ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदोपेता सर्वसम्पत्तिसंयुता । तदा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ २ ॥
 समीपे वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं वद्धिदाहेन वैरिभावात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहे स्थिता । कृत्वैवमद्भुतं कर्म सुक्त्वा तु नरकान्सुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलभोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातसन्ततिनाशकृत् । दुःखैरनेकैर्युक्ता च मध्यमागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्ब्रह्माच्छ्रानं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदेवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापापनोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडाभोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्धेनुं सवत्सां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीड्यते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्ध्यर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखाच्च दन्तपातनजात्कृशा ॥ १ ॥
 विधिवद्धेनुदानञ्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्रुतादिकत्तमात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य कस्यहे ॥ २ ॥
 स कदाचिन्महाभाग पापं वै कृतवान्मृशम् । दधार गर्भं स्वज्ञात्यां कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतिथे काले गता सा यमशासनम् । मुक्ता पापफलं दुःखं पुण्यालोकान्छुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातो वै पादजस्तिवह । गोदावयाः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
 स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेत्यन्तसौख्यमाकु ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः सदा । चिन्तादिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
 स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्वष्टमावगः ॥ ९ ॥
 भौमः सुतेश्वरे पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्ष्मैरभिराढस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य वेदविद्वेषे दद्याद्गोपापनुत्तये ॥ १२ ॥
 माषसप्तमितो देयो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जपवा व्यम्बकन्तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
 होमयेत्तद्गङ्गांशेन कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं च पापनुत् ॥ १४ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव निश्चयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । बभ्रुमण्डलोर्गातः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 निष्कद्वयसुवर्णस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशाय ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
 तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्र दानवशात्पूर्वमेव सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
 जीवघातात्तया पूर्वपापादत्रैव जन्मनि । जातसन्ततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते मुक्तम् । गृहवित्तषडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
 घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोर्गाः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्रुत्वाती महाभाग बुद्धवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥

शय्यां सोपस्करां दद्याद्वेदेदाङ्गपारगे । तस्माद्वोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानययैक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतं कर्मातिदारुणम् । स्वपत्नीं स्थापिता पण्यशालायां हि खगाविप ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार ह्युपजीवनम् । ततो मृत्युवशां प्राप्नो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यास्ते स पापकृत् । शूद्राऽधमोऽय वै षण्डः पूर्वपापात्त्वगेश्वर ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाहृतात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्विनतासुत । सोऽत्र जन्मनि रोगेण वधूमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्गोमनाशनं दद्याद्भुञ्ज निष्कश्यस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापान्नोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातो नानावृत्त्यातिलाभवान् । नानासन्निभवा वाघा ह्युदरार्तैः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदं विरश्मिताम् । कटिपृष्ठोरुपीडा वै बाल्ये स्याद्गृहीणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसम्पत्ता पितृमातृमुखोऽञ्जिता ॥ ३ ॥
कथं सन्ततिहीना च कथं कर्मणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरो जातस्तत्स्करो वस्त्रहारकः । निषादैः सह संभूय जातस्तत्कर्मतत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनं कृतम् ॥ ६ ॥
तत्र वै निहतो विप्रस्तत्स्करेण दुरात्मना । तत्स्करोऽस्तौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरे पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मातृपुण्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यमभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं चतुर्य वै जन्म बन्ध्यात्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्करः पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहीनत्वमिह वै बन्ध्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । सन्ततेः सुखमामोति बन्ध्या तद्ब्रूहे भास्कर ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसङ्गमे । विधाय विधिवत्पूर्वं कृत्यं स्मृत्याभिभाषितम् ॥ १३ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा ग्रहदानं यथाविधि । घनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकात् ॥ १४ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणाहनि । पुण्याहविधिमातिष्ठेदपत्याधनाशनम् ॥ १५ ॥
सुशुभे भूप्रदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतशुक्तमम् ॥ १६ ॥

परितोऽग्निमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतारामान्देवद्रुमविभूषिताम् ॥ १७ ॥
 ततस्तौ दम्पती शुद्धौ स्नातावहतवाससी । दधानौ शुभभूषादि चिन्तयन्तौ प्रजापतिम् ॥ १८ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णमुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलम् । अदितेरपि केयूरहारैर्वेद्यभूषिताम् ॥ २० ॥
 तदर्धस्य विभागेन तनुं तस्याः शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 मन्मूर्तित्रितयं सम्यक्कृतसत्स्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं जातकर्माथ पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं सुविचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं नमनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तदाश्रमाच्चैव सुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्यन्तगिरिमायान्तं मार्गैः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अदितिं समपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदतीमिति तद्दृष्टं तत्परिणीतमीक्षतीम् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वाय तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणाम् । प्रसूनवृषगन्धाधिरर्चयेदिति विद्वताम् ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातृरुतस्त्रिगामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्ती त्विमं मन्त्रं मन्त्रार्थगतलक्षणम् ॥ २८ ॥
 सुपुत्रसहितां देवीमर्चयेद्विधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमभ्याजु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सुपुत्रां मुदिताननाम् ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया निहतो विप्रो धनं हृत्वा धने वने । तस्करासङ्गमे पापं प्राप्तमेवोत्तरवर्णं महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनामनवास्थामहं त्विति” ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वजन्मनीह च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्दृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातर्जं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्योपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादत्र विविज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरुदनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु माकर्मणः फलम् । पुरा कश्चित्कलिङ्गेऽमूह्निजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीबालसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गंयायां कृतवाञ्छार्द्धं विधिना च समन्वितम् ॥ २ ॥
 स ततः कृतवान्पापं कामलोमेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्रासां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायां घातितस्त्रीविमोहितः । जीवित्वा मुचिरं कालं पश्चान्मृत्युमुपागतः ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभफलं मुक्त्वा पापान्नरकयातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातश्चात्रापि वै द्विजः ॥ ५ ॥

देशे रम्यस्थले पुण्ये नदे लोहितसङ्गके । मध्ये वयसि स्त्रीयुक्तो घनबुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापान्नानादुःखसमन्वितः । गूलं तं नरकस्यैकं स्त्रीवशित्वं गमिष्यति ॥ ७ ॥
 सहित्वा ह्यपमानं वै पूर्वपापावशेषतः । ब्राह्मणो योगयुक्तश्च भविष्यति कलौ युगे ॥ ८ ॥
 काश्यां मृत्युवशादन्ते शिवत्वमुपयास्यति ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षष्ठाशदुत्तरपट्षष्टाधिकसहस्रतमः ॥ १६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्महत्यासमुद्भूतात्पापाहुःखप्रदात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ठाशदुत्तरपट्षष्टाधिकसहस्रतमः ॥ १६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं धातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशम्यति । कुरुक्षेत्रादित्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टषष्ठाशदुत्तरपट्षष्टाधिकसहस्रतमः ॥ १६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवामिद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपित्ताभ्यां किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिप्राणा प्रतानामनुकांक्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणाः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वाञ्छिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैश्छेदनेर्दुष्टैः प्रलेपैर्दुष्टमक्षणैः । संवाहनेस्तथा धातैरन्यैर्वा बस्तिर्कर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तितम् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विमर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अनया चेष्ण्या सूत सन्ततेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थे कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विधिना चैव तं गदम् । तया वै ऋतुमावाच्च परिपीतं तदौषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिज्जन्मनि मानद । ऋतावृतौ च सम्प्राप्ते जातासौ विविधावुरा ॥ १० ॥
 वेदना वै समभवन्नसृगवातोदरामयाः । पुण्ये नष्टे फलं नष्टं कदाचिन्नमपातनम् ॥ ११ ॥
 एतत्कर्मकृतं चैव त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलहन्तृणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋतुघातो दुष्टबुद्ध्या कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुष्पवन्धनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिश्रित्य खवति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव चान्त्राणि सूचीभिरिव भिद्यते ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुराऽभूवस्त्रीणां गर्भनिपातने । तावत्कालं तथैवेह तासां गर्भं निपातयेत् ॥ १५ ॥
 तथाविधं सर्वदुःखं गर्भपातननं भवेत् । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकवासोविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । सुशुभे भूगदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 सम्प्रणाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । गौष्ठपद्यां दर्तायायां शुक्लायां प्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

एकवासोविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । यत्नेन गार्भिकं धीमानुपोषणपरायणः ॥ १९ ॥
 पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् । केतकैर्मसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः ॥ २० ॥
 सौवर्णीं राजतीं तार्क्षीं शूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपुरसुकुटकुण्डलामरणादिकम् ॥ २१ ॥
 नैवेद्यैः सुखकासारमोदकापूपपायसैः । उपातिष्ठेत् विधिवद्भवानीप्रियवल्लभम् ॥ २२ ॥
 पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता । रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् ॥ २३ ॥
 फलेर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतपेतमंजलिं शूर्धि निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये । गृहाणार्घ्यमिमन्देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः” ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवीपुद्गिश्य विधिवद्भोजयेत्षोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैर्मक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानथ षोडश । प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ २८ ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विधायः गुणशालिने ॥ ३० ॥

दानमन्त्रः ।

“पातयन्ती पुरा गर्भं द्रुष्टस्त्रीणां नशं गता । स एव बन्ध्यताहेतुस्तन्मां मोचय चाम्बिके ॥
 तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुभगाः सति” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्ता विभ्रं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३२ ॥
 युज्यते पुत्रपौत्राद्यैः सा पत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रसुखं च वै ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं सुविन्दति । रजतस्य पलान्मां वै कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 प्रार्थयेत् ततो भक्त्या ध्यायती गिरिजां सतीम् । सुवर्णीनष्कगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने ३५
 “गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या भया प्राक्तनजन्मनि । यदघं बन्ध्यकृत्प्राप्तं तस्मान्मोच्येह जन्मनि” ॥
 जन्मजात्यादिकं वत्स न वदेदिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥

इदं चतुर्थं वै जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसादिता पूर्वं सा वै गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्या इमानि बोध्यानि लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ३८
 दीनानाथविरोधः स्थात्साविरोधात्तया सुत । अनुमन्ता प्रयोक्तापि पितृमातृमुखोऽङ्गितः ॥ ३९ ॥
 बन्धुसन्ततिदुःखी स्यात्सर्वस्तस्मै विरुद्धचति । शोकः स्यादुदरे बाधा तद्वत्स्त्रीहादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरा स्यन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । पाणिमुष्टितालाघाताज्जातुनी विकृतिं गते ॥ ४१ ॥
 दोषो ज्वराग्निजो वापि शङ्खजोऽश्मादिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्ष्या सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ४२
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनषष्ठ्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुत घातितो भूमिलोमतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाधोरात्रकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा चिरं च तिर्यक्कं विमुञ्च्यार्धमतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽतिपुण्यात्प्राक्सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सुत कृशोदरसमन्वितः । लभे कुम्भाधिगे सुत सौमश्चन्द्रयुतोऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं विष्टिमिते वर्षे जायते विन्मयेऽकृते । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे तु मृताश्चात्र पुत्रक्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुषो भङ्गो दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्षुत्तरपट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाह तत्पुत्रं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो यमाज्ञया सर्वा भुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यशेषादथोऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधमः । देशेऽप्योच्यामिवे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
युवभावे महान्वेन ब्राह्मणा वै प्रपीडिताः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदली पत्रसंयुता ॥ ७ ॥
यथावित्तानुसारेण शाठ्यं ब्रुव्ये विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यो क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्री विधिना सूत पूर्वपापपञ्चतये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्योपशाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मृत्युरष्टाविंशन्मितेऽदके ॥ १० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपट्षुत्तरपट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योषिदाचरेत्काचित्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यां तु विज्ञेया सा चेह क्षयरुयुता ॥ १ ॥
न तस्याः पापक्षमनं यथोक्तं च खगाधिप । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्षुत्तरपट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृधाती च पुरुषो पूर्वजन्मनि मानद । बधिरो जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणं व्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति द्विजास्तदनु होमयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपट्षुत्तरपट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातनम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुयपीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद्भोगाचस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्येऽङ्गे स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्यया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपट्षुत्तरपट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृकः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपट्षुत्तरपट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक्सूत काचिद्विजवरा स्मृता । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यघातयत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासाक्कत्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्याद्यावत्सैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महामाग पापनाशकं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षष्ट्युत्तरषट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्वेशे पञ्चनदे शुभे । धनवान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोत्सङ्गतः सोऽथ प्रयागे गरुडाग्रज । सुस्नातो मृगगे भानौ घूर्तकर्मा क्रियोञ्जितः ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासिनोऽन्यस्य क्षत्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरानघ । एका वसतरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन सम्प्राप्तः स गतो यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्रान्तरे देशे शतयोजनसम्मिमे ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्धर्मैः स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैतृकस्वल्पवित्तमाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुमृत्युसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादथ फलं ह्यष्ट ॥ ८ ॥
स बालवत्सकवधाजीविघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोराशिगे शनौ भानौ षष्ठे जीवे मृगस्थिते । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्येह जन्मनि ॥ १० ॥
पूर्वं वा स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिषूदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
भाषैर्वद्विमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माषाभ्यां च तथा वस्त्रिणां माषचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुचये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्भरिवंशं वा दशावृत्या विधानतः ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिधैवं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीवितेनात्र संशयः ॥ १९ ॥
नवसप्ताब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ट्युत्तरषट्षताधिकसहस्रतमः ॥ १६६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरांगना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरिभावात्तयां स्मृत्या गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे खगाधिप ॥ २ ॥
सहाधात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपाजितम् । तत्पापजान्महाघोरात्फलं प्राप्य विद्योनिजम् ॥ ३ ॥
सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धर्ममर्षज्ञा पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥

क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महामिदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ६ ॥
त्रयोविंशमिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । सहायकः पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याद्यस्तस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयेन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥
तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय वै । पूर्वपापात्प्रमुच्येत प्रयत्नाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्काती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छ्वेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगात्तत्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजन्मनि घातयेद्दण्डाग्रज । वक्कं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्ग्रथाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पवीर्याश्च नेत्रपाण्डूदरामयाः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्गृहीणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते बह्वेषपातो व्रणादिकम् । पौत्राणां मातुलानाञ्च स्वस्नादेर्विधवाव्यथा ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्वन्द्वविलिप्सया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे भवन्ति हि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णां शुभा वाणी सन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भश्चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ७ ॥
पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा सञ्जाता विनतामुत । अज्ञानतिमिरान्धयेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् ॥ ८ ॥
अज्ञानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पकम् । सर्वमूलेषु चात्मानं स्थावरेषु चरेषु च ॥ ९ ॥
प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा । तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः ॥ १० ॥

पलालक्रीडनपरा गेहे सङ्कुलिता मृशम् । ते तप्तवाङ्कान्म्यम्भुतुषमस्मचमादिषु ॥ ११ ॥
 बाविक्षिता तथा चाग्नौ दयारहितचित्तया । बालगर्भाशयान्बालानविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् ॥ १२ ॥
 पापा प्रचिक्षेप बह्वौ पाषाणकटिनाशया । मातृभिः सहिता बाला बालगर्भगतास्तथा ॥ १३ ॥
 अन्ये च बहवो जीवा भस्मसाद्धै कृतास्तथा । विनिघ्नन्ति प्रमादाद्ये परांस्ते दुःखभागिनः ॥ १४ ॥
 सन्ततिर्दूषिता यैस्तु नानादुःखौघगाश्च ते । अनाम्याग्निं च ये दग्धास्ते वै तन्नाशनाय हि ॥ १५ ॥
 तथाभिधेषु जीविषु जायन्तेऽपि च तद्गशात् । भ्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्मात्तद्दोषचिह्निताः ॥ १६ ॥
 पलालक्रीडनपरा बहवो लघुप्राणिनः । मारिता गर्भयुक्ताश्च मातृभिः सहितास्तथा ॥ १७ ॥
 लभन्ते चैव नो मार्गं मृतास्ते दुष्टजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा ॥ १८ ॥
 त्रिविधापत्यजा बाधाः प्राप्यन्ते जतुरन्तरे । जन्तवो गर्भगा ह्येके सुकृतात्कर्मबन्धनात् ॥ १९ ॥
 यथा कर्म तथाऽपत्यसुभयोस्तत्प्रयोजनम् । इदन्तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २० ॥
 स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना खगाधिप ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिने सप्तप्राप्ते सुगृहे च शुभोदये । प्रागुदकप्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्ते ॥ २३ ॥
 तत्रोपर्याविकं स्तीर्य नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य फलं वै मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २५ ॥
 शुद्धं सोमप्रभं तास्यपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्भ्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । करे साक्षकरे दक्षे नामे चाप्य कण्डकुम्भम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां श्रुतिं तां शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्बन्धुपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक्श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विविधैर्नैः ॥ २९ ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं सुनीनां प्रवरं नमेत् ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“निर्मिता वै जगत्स्रष्टा पत्नी हि तपसो बलात् । ता मया तीव्रदाहे तु बह्वौ क्षिता अनेकशः ३१
 लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयादिकान् । नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम्” ३२
 सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौवर्णं कश्यपं सम्यगर्चितम् ॥ ३३ ॥
 विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने । एवमाश्राज्य तां श्रुतिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३४ ॥
 प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणां । दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ३५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं वै ह्यशुभं स्वामिन्दिन्धि तं कर्मकारणम्” ३६ ॥
 दत्त्वा दानञ्च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायिस्त्रिसप्तत्युत्तरपञ्चमोऽध्यायः ॥ १६७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग प्रागभवे चेह जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । साञ्च जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोक्त्या गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राज्ञानतोण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते कुमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगास्तु दुष्टारिन्मयुदरात्त्वग ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः क्रिमिजा रुग्मृशं सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चव्रतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रातस्थदिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहान्नक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नं ना पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च नात्र पश्यति पुण्यकृत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुक्तं पापं पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापपातप्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्दामान्वितः सदा । सभाषो नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापर्वशु शक्तितः । वेद्युक्तेषु विषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
अथो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मेशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
रार्तिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप स तत्पापाद्विजोतमः ॥ ४ ॥
शुक्ला पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वगफलं तथा । आह्वदानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वमागतः ॥ ५ ॥
सिंहस्थेऽर्के मुखे राहौ जीवे कर्केऽलगे मृगौ । स रक्तगौरौ मतिमान्बन्धुस्त्रीमुखसन्धुतः ॥ ६ ॥
लघुधृणीति मितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके इति पौराणिका विदुः । योषासहायतः पूर्वं शृणु त्वं विनतासुत ॥ ८ ॥
प्राग्भवे या कनिष्ठात्र सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणेर्लक्षयेत्त्वग ॥ ९ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वपापविनाशिनीम् । कुर्यात्पलैर्वैदमितैर्मणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
तदर्धमितकं देवं निजवित्तादिमं पठन् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“त्यक्ता वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् । तत्पापस्य विनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ ११ ॥

मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी । ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रविशारद” ॥ १२ ॥

ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥

एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वा नैव शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् ॥ १४ ॥

स पुत्राच्चोपलभते रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्तसिम् ॥ १५ ॥

अन्यजन्मादितो ज्ञेयं विस्तग्नोदितं मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्र संजाता विप्रपूजनात् ॥ १ ॥

सकृत्तया कृतं कर्म शृणु चात्र स्वगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्व्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥

न तद्वत् पुनस्तस्म सुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तद्व्यं खेन क्षुधितस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥

पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशतां प्राप्ता मुक्तातिथमशासनम् ॥ ४ ॥

पुत्रसन्ततिहीनात्र पूर्वभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥

सर्वस्वेन तदर्थेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥

दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकताः पूर्वं भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥

भोजयेद्ब्राह्मणाच्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्धत्वाच्च संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी शुनोच्छिष्टं शुमानना । नक्तान्धा जायते पुत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥

गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्धरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्र्यशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥

भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगास्ततः मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्शीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद्हनारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यन्धरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥

द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात्सा विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमने पूर्वमेवे चारुण जायते । मूढो ह्यजगरस्यापि जातो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । मुच्यतेऽजगरत्वाच्च शुभबुद्धिर्मवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्यात्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्साहसानीर्या श्रामभवे विनतासुत । चाण्डालगमनं कुर्यात्सात्राऽजगरतां व्रजेत् ॥ १ ॥
 आज्ञापत्यव्रतं कुर्याद्यन्तात्पश्चापवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशतित्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराविविघ्नकारी तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 विघिना लक्षहोमेन ब्राह्मणानाञ्च भोजनात् । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टशतित्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । पराजेषु महामोहाच्छृणु तत्र खगाधिप ॥ १ ॥
 साजीर्णेनैव रोगेण वाध्यते पीडया सदा । लक्षहोमेन विधिवत्तत्पापान्मुच्यते त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १९८९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठसदाचारः साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहो भवेच्छिन्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलासो ददृक्कण्डूश्च नेत्रतोदो विरजिमता ॥ २ ॥
 किञ्चिच्छिन्नानि जायन्ते स ब्रूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी स्त्रीधर्मप्रकारिणी ॥ ३ ॥
 वदरे वै व्यथा वातान्मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रो पुत्री मृते तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना काले शूद्रप्रतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्राज्जातश्च सम्बन्धो बहुकालं गतागतम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो गतस्तयोः ॥ ७ ॥
 उभयोल्लोख्यपत्वाद्दे धनसंग्रहणे रतिः । व्यवर्धत ततस्तस्य पापबुद्धिरभूत्खग ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालङ्कारैर्युतः । घनलोभात्तथा तेन मारितो भाविनो बलात् ॥ ९ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रिवर्षैस्तथा मासैः पुत्रशोकादिवं गतौ ॥ १० ॥
 घनलोभवशाच्चैव दुष्टचित्तो हि घातकः । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥
 यद्भोर्कर्मणा तेन ब्राह्मणस्य हतः सुतः । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितो भृशम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्न नुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यकर्तृ खग ॥ १३ ॥
 द्विःप्रादिभासजाता वै मृता द्विःप्रादिहायनाः । मृतपुत्रो भवेद्देहं स जाताजातसुतस्तथा ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामयजीवने । जातंजातं विनश्यन्ति तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

एवं यदि चिरं तिष्ठेदचिरान्त्रियते तराम् । सुमुणश्च सुरुपश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्व्याधिप्राप्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यं क्वचित्तस्य नानाशक्तचेतसः । भवेच्च सुमहदुःखं परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्यपि कीर्तयेत् । उदरे स्त्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महानाधिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलवण्या हृदयान्नकान्तयः ॥ २१ ॥
 स्त्रियन्ते जातमात्रा ये पुत्रा अकृतचाटवः । एवन्तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिचिह्नं कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्धवित् ॥ २५ ॥
 सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतर्क्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्विष्णुसूक्तादिभिस्तथा ॥ २६ ॥
 सुदिने सुशुभे देशे गोमयारुणपल्लके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्य कृष्णांजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानान्तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाज्रतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां स्मृतिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
 अर्चयेद्बन्धुपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 अग्रे नयेति चावाह्यं विदुषो वेदवादिनः । अलोढुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मयाचरितो द्रोहो मोहद्वै परसनुषु । भूमिद्रविणहेमादिलिप्तया स विनश्यतु ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तं हि पापं वै स्मृतिस्ते शुभलक्षणा । यदनिष्टं मया प्राप्तं मृतसन्ततिकारकम् ॥ ३३ ॥
 तस्मान्मोच्यो महाभागार्पितगोदानपुण्यतः ” ॥ ३४ ॥

इति तं त्रिः परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्तोऽतिष्ठति । अग्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्यैतदुदीरयेत् ॥ ३५ ॥
 धेनुं दद्यात्सवर्त्तां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्मोजयेत्सम्यक्शतं सार्धं यथाविधि ॥ ३६ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य मुंजतिष्ठैश्च बन्धुभिः । इहैव लक्षणं ज्ञेयं मातृबन्धुसुखोज्झितम् ॥ ३७ ॥
 स्वसुतासुतसौख्यानां सन्तोषामाव एव च । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् ॥ ३८ ॥
 विकारः प्रकृतौ चैव गमने पादवैकृतम् । पितृष्वपुमांतुलान्याः कासगुल्मातिवग्न्ययाः ॥ ३९ ॥
 मृतापत्यातिदस्तेषामनुमन्त्रादिभेदतः । तस्यापत्यान्नदुःखानि जायन्ते च सुहृद्भुः ॥ ४० ॥
 पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विषं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मान्नि पक्षीन्द्र च्छर्दीरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
 निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दीरोगेण सततं पीडिता नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्द्दोरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधस्यैव प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिनवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्द्दोरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडया सदा ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ २ ॥
मुच्यते सर्वरोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिणवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भूकोऽत्र जायते जन्तुर्युः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्णवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी नारी जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र पर्वते देशे शुभे पञ्चनदेष्वहज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं यामजघवनं पुरा । सा चेह यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दात्री क्रूरक्षेत्रे पुरानघ । शिवमक्तिपरा तस्मात्सुखैर्भयंसमन्विता ॥ ३ ॥
इह जन्मनि सा साध्वी रुद्रपूजाव्रतादिना । पुत्रपौत्रयुता शान्ता भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
वयवा हरिवंशस्य शतावृत्या विवानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसक्तश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजार्ततो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डहज ॥ १ ॥
चौर्येण निहितं द्रव्यं यद्विस्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो भुक्तातिमशासनम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पूर्वं विष्णोः प्रपूजनात् ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूयः सर्वरोगसमन्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि सुव्रत ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारी तु पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यं पत्नीन्द्र शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयी पृथ्वी सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सवनां सागररोपेतं सप्तद्वीपां वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्णवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यपे । सात्र जन्मनि रोगेणच्छर्दिर्दंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यादशक्तीं गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तदोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलाद्ब्रूता । नानामरणसंयुक्ता पूर्णगर्भसमन्विता ॥ २ ॥
 सा लुण्ठितात्र त्रसिता तेन पापविषाण्डज । सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला महत् ॥ ३ ॥
 तद्गर्भाद्दै च्युतो बालः पापमाचरितं त्विदम् । ततो धर्मपुरं प्राप्नो पुण्यपापसमन्वितः ॥ ४ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं खगाधिप । परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ५ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिमे । गौरः सुरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः ॥ ६ ॥
 पित्ताधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रा मृताः सप्त पूर्वपापात्तथाण्डज ॥ ७ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पलार्धमिति का कार्या भव्या मुघटिता सुत ॥ ८ ॥
 बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णैर्भूषणैर्युता । पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै ॥ ९ ॥
 गन्धैः पुष्पैः सप्रभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं सुत ॥ १० ॥
 जपेच्च ब्राह्मणमन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र सतपुङ्गलसुसर्षपात् ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृच्या विधानतः ॥ १२ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषाल्प्रमुच्यते । लभते पुत्रसौख्यं स चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १३ ॥
 रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु प्रायश्चित्तेऽकृते सुत । सप्तसप्तमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं यात्रापि व्यभिचारिणी । सा गता नरकान्वोरांश्चिरं दुःखं समश्नुते ॥ १ ॥
 न शुद्धचत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वास्ताच्च विनतासुत ॥ २ ॥
 मोक्षयते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्ब्रूता । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजाव्रतादिना ॥ ३ ॥
 महापापान्महाभाग पूर्वं चेहापि बाहुजा । बंध्या जाता तथा दुःखाकुला च दयितोऽजिज्ञता ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवत्युत्तरषट्शताधिकसहस्रतमः ॥ ११९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वञ्चयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्माररोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र खगाधिप । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवन्धने ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । सात्र जन्मनि भूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधत्सुत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि भूकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशे वर्षे व्यतीते च नेत्रमङ्गो जानिष्यते । तद्रक्षायमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥

कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग न रोगं स हि पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विमानैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥
कृत्वानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वापञ्चरससप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेत्कश्चिद्बुधो यः पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य विचतुर्थांशभागतः । कालचक्राभिर्घ्नं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यक्षरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वेऽभूत्पतिव्रता । शापप्रभावाद्धि गतिं सा वै प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽस्त्रिकया सह । मुनक्ति भोगान्सर्वान्वै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्क्षरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि भूकृत्वं व्रजति क्वापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न जायतेऽस्य भूकृत्वं कदाचिद्विघ्नानामुत ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या घूर्ता वक्ष्येत्काचिल्लोकान्पूर्वभवेण्डज । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत ॥ १ ॥
ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्दद्यादेतुं परस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहसूर्याख्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्दणोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोत्तिष्ठैव जायते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्दणसमान्वितम् । दद्वक्कण्डूकिलासानां गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
दोषयुक्ता प्रायशस्तु मरणातिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥
अरुण उवाच ।

स स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गता चैव महारण्ये तत्राग्रे गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बहुभिश्च समायातैः शत्रुभिः परिवेष्टितौ । तत्रासादिप्रचालया वेदना ह्युदरेऽभवत् ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवच्चापि मृतः पूर्णाङ्गकः शिशुः । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्द्वर्षाधिकं मृशम् । बहुकालं न कश्चिद्द्वै मृतानां स्थितिरीदृशी ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्नश्चायं सुदुर्लभः । तेनेह मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं विशेषणम् ॥ ९ ॥
गां वै सर्वणवत्सां च सौवर्णं निष्कसंमितम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ १० ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १२ ॥
स याति पापदोषेण भुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते मत्तया प्राप्नोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्कश्चित्पुरा धौत्येन मानवः । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सर्वत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
रता भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा हितवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारताम् ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुरुक्षेत्रे शशिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तद्वत्सां लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे वत्स ज्ञानादत्र स्वगाविष । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
अन्नदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्रनाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवर्षं पुरा । सात्र जन्मनि भूकत्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
प्रयश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं व्रतम् । वेदपुस्तकदानञ्च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैतनेयात्र जनुषि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवद्वात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्वाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरी याऽभवत्पूर्वे निषादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पञ्चनदे जातात्र विनतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजाभ्योऽष्टादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्भिप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाम्यासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
 तुलाधृतानि चिह्नानि विप्राणां स्नेहभागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 यस्माज्ज्ञानकृते चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र जन्मनि विप्रस्तु द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
 धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाम्यासात्तथा दानात्तीर्थराजाधिवासनात् ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीविद्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद्बाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो भ्रातुः पुत्रसमाकुलः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । पर्वस्वपि च भूस्वर्णगोश्वशयसनादिकम् ॥ २ ॥
 तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वरत्नानि पात्राश्च हव्यकन्यानि चाण्डज ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चापि भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४ ॥
 निर्दग्धं भवनं तस्य रात्रौ वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धः क्षात्रशिशुस्तथा ॥ ५ ॥
 बहवो गृहजा जीवा दग्धाश्चैव मृता ध्रुवम् । बैरभावात्सहायाद्वैः पापमुग्रमुपार्जितम् ॥ ६ ॥
 एवं बहुतिथे काले सम्प्राप्तो यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधान्मुक्त्वा पापात्तथेतरात् ॥ ७ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । कुरुक्षेत्रात्परे भागे दशयोजनसम्मिते ॥ ८ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्स्वच्छो बहुधनैर्युतः । यशस्वी धातुभिन्नाद्वयः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९ ॥
 सुस्त्रीभृत्यमुखैश्चर्यनानावाहनभोगभाक् । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभाग्यविवृद्धिदः ॥ १० ॥
 ह्रस्वः कृशोदरो बन्धुमान्यो वै मितदः प्रसुः । आदिमध्यावसाने च मुखैश्चर्यसमाकुलः ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । बहुचिन्तानुरो धूर्तो दाने चाल्पमतिस्तथा ॥ १२ ॥
 पीड्यमानस्तथा रोगैर्युनि बाध्यादिसम्भवैः । नानामयैर्मनोदुःखैः कापि क्षीणो विकारवान् ॥ १३ ॥
 बालघातात्पुरा पापाज्जातपुत्रविनाशकः । चिह्नमत्र जनुर्लग्नद्रुभावस्तु पञ्चमे ॥ १४ ॥
 शुरुत्वादेनसश्वन्द्रो नीचः केन्द्रे शुभान्वितः । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र खगाधिप ॥ १५ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीद्गामदाहेऽतिनिधुरा । सा ज्येष्ठा प्रष्टुञ्चास्ति मृतवत्सा खगेश्वर ॥ १६ ॥
 योऽभूदुत्साहकः पूर्वभवे स मृतबालकः । सहाया येऽपरे तेत्र मृतपुत्रीभिरन्विताः ॥ १७ ॥
 अन्ये ये बान्धवा मृत्याः सहायाः पण्डिताः पुरा । प्रष्टुस्तेऽत्र मृता जाता मृतापत्यत्वदुःखदाः ॥ १८ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादस्य प्रष्टुञ्चैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥
 पुण्यक्षेत्रेऽभिर्विभैः पञ्चभिलिभिरेव च । कारयेत्पार्थिवोऽल्लिङ्गानेकादशशतैर्मितान् ॥ २० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपलै रुद्रं कुर्याद्वै हेमजं शुभम् ॥ २१ ॥
 सपत्नीकं यथाकारं सर्वोपयवसंयुतम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुसारतः ॥ २२ ॥

पूजयित्वा तु गन्वाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् । हिरण्यं तथा चाग्निं माषपञ्चमितैः शुभम् ॥ २३ ॥
 राजते च तथा पत्रे पलद्वयमिते शुभे । लेख्या जीवास्तथाकारा दग्धा ये च गृहाश्रिताः ॥ २४ ॥
 ब्राह्मणाय ततो देया दाहदोषोपशान्तये । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्पलाष्टकमितं सुत ॥ २५ ॥
 राजतं विधिवद्वात्सर्वदोषापनुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं द्वादशाक्षरम् ॥ २६ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सुत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाघयो व्याधयस्तस्य नवा रिष्टमयं कचित् २९
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः ३० ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहघनादिजम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ३१ ॥
 गतिस्तस्योत्तमा लोके ह्यन्यथा त्वाततायिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३२ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्तु पृच्छति धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । यजेद्देवानृषींश्चैव पितृन्चै श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गगनाश्चादिभिः सर्वैर्दानैर्हव्यैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग बभूव प्राग्भवे घनी । व्यापारनिरतो दक्षो क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
 नीता सर्वरसास्तेन मिलित्वा चार्धसीरणा । कालेन ते हृता लोभात्स्नेहान्मौल्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
 मुक्ता पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं मुक्ता पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
 शूद्रो युद्धकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
 सर्वस्नेहातिदानाद्भि रविविचाचुर्यभागतः । स्वर्णदानात्तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सुत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिग्री सा महादृष्टा वाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
 विष्णोरीराधनादत्र गङ्गायाश्चैव सेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥

धर्मादत्र महामाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दारयेत्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तद्देवानाद्विप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतीसाराद्वि निश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तो यः कश्चिन्मथुरायाममृतसुधीः । राजसेवी महाशूर व्याखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगशूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्रमजौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताम्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽय काले महाभाग प्राप्तः शत्रुपुरं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्बहून् । घातितश्चापि रिपुभिः ग्रहैरैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 सङ्ग्राममूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणस्त्विह ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्पुण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 महामनोरथैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्युग्रश्च पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 घूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वरूपपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं सूत शृणु पुत्र यथातथा ॥ १० ॥
 द्वाभ्यां मिलित्वा मुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राबुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि एव सन्ततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 प्रतिमासोत्थपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलिङ्गानां लक्ष्मणं तदर्धकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्मयौ तथा देयौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वार्युं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानामक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्विप्रांसहस्रद्वयसंमिताम् । पुत्रपौत्रविबुद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽङ्गते सूत नच पुत्रमुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि बर्षे वेदान्विकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं चान्दसप्रतिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेण्डज । सेह वै तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्य भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्यादेवीं दशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानामरणयुषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धमितिकां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाह्येचारी देवागारं खगाधिप । सातिसारेण महता पीड्यते चेह मामिनी ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानाम्भूतौर्विष्णोर्द्विजार्पणात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत निर्वर्कं प्राप्य निश्चयात् । सम्पर्कान्दारुणांश्चैव मुनस्त्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षये तु कुष्ठेन सोत्र जन्मनि पीड्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेनारी पत्युर्मित्रं च प्राग्मवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्थतदर्धजम् । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगस्य शमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथ या नारी गोत्रघातकरी पुरा । वभूव सततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासानां प्राजापत्याद्भूतात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रतोदशिरौर्तिमाव ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमान्धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखा शराद्यापि बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
कटिपृष्ठाभिघाताद्वा व्रणो वाताग्निदर्शनम् । परोक्षमतिवार्द्धं च ब्रुवते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काकलंध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि रूपाढ्या भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेशमस्थितो वैश्यो ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ५ ॥
अप्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कामिता सा वै लोभमोहांदिविभ्रमैः ॥ ६ ॥
अज्ञानात्काममिच्छन्ती भाविना वै वलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः ॥ ७ ॥
स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । सुतनुं धर्षयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशात्तत्र ह्यन्योन्यं तद्धृतं धनम् । गृहीतं तद्धनं सर्वं धूर्तया लुब्धचेतसा ॥ ९ ॥
ब्राह्मणो धनितां प्राप्नो लोके जग्राह विश्रुतिम् । पुंश्चल्या निन्द्यवृत्त्या वै विप्रोऽयं धनवानिति ॥ १० ॥
तेन दुःखेन विप्रो वै ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा । सा चापि कुलटा दुष्टा भास्करेः सदनं गता ॥ ११ ॥
निर्वेशो जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो मृशम् । इदं द्वितीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥

एकापत्यमवं दुःखमनपत्यत्वमेव वा ॥ १४ ॥

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं भाग्यसौख्यासिन्नतं तु प्रतिवत्सरम् ॥ १५ ॥
षोडशाब्दानि नारीभिः कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं दीक्षाक्षतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभव्रतम् ॥ १७ ॥
रथानप्रवासनिरतं निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवासती ॥ १८ ॥
परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
ताम्बूलैस्तु सकंपूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वार्ति षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषपुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूपैस्तिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि वेणुशूर्पाणि कारयेत् ॥ २२ ॥

सप्तधान्यफलोपेतान्यष्टसौभाग्यवन्ति हि । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीञ्जुमान् ॥ २३ ॥
 दानभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । दीनान्वकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् २४ ॥
 एतद्वैरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् । एवं कृतविवेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ २५ ॥
 नारी नियमसम्पूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या वै जायते त्विह । स्वसुमार्तृष्वसुर्वापि सपत्न्याः शोक एव च ॥ २७ ॥
 उदरार्तिरसृग्वातः पार्ष्णिषादादिवेदना । वाक्यामिश्रं सनं चापि वाक्यदोषो धनच्युतिः ॥ २८ ॥

स्वशक्तिनिन्दा हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रन्मूत्रं सजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 सोऽप्येकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिथुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान् नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमान्स्वस्त्ययनाज्जापान्नायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बलीभवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सूत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं वायोर्नाशनं तस्य वच्म्यहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणां ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽएकोनविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगयुता सा वै भविष्यति न संशयः । गुदरोगविनाशाय पूर्वपापक्षयाय वै ॥ २ ॥
 सा वै गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽस्त्रिंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव मुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलामु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वं दत्तवान्सुत । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धर्षिता क्षत्रिया यूनि कामलोभाच्छ्रुमानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन देवहतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छ्रुमफलं मुक्त्वा चाशुभादतिदारुणम् ॥ ४ ॥

अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियाघरः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रघनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापगतो घृतो मनोदुःखाकुलो मृशम् । वर्षणात्क्षत्रियायास्तु भर्तुसन्ताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 वार्धके कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनायं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमाषकम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य दद्वः कन्दूश्च तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृत्रपुरीषं च मोहादवैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्रोगान्विता सा तु नारीपापप्रणाशनम् । वत्सगोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यव्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वीं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कासं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तैनेव मृत्युमाप्नोति रोगेण हि खगाधिप । प्राप्ते रिष्टेऽथ षष्ठ्यब्दे प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये त्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजातपूर्वं तस्मात्कन्या प्रजायते । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्धानां तथाचर्नात् । मुच्यते पूर्वपापान्न घोरान्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये त्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षत्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यमूदध्रुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्चौर्यकर्मरतो हृदः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तेन मार्गे सन्ताडितो मृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्माऽधुना । गङ्गायसुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक्शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 तेन सर्वस्वतः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादेन कुष्ठं तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्धृतः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां भोजने रता ॥ १ ॥
 तदा दैवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददद्विषं चैतद्वशानुगम ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विषयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तडुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोभं स्वपुत्रवधघातजम् । गतो यमपुरं मुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्वत्पापफलं सूत घोराक्षरकसंज्ञकात् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता वर्ततेऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यत्रास्ति स्वगाधिप । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेष्टा प्रियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिप्रियरता धीरा सुलैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोमादद्या नष्टपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वल्पसौख्ययुता काले कुष्ठव्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्धके सुखवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजात्पूर्वपापात्स्वगाधिप । लक्षणेरेभिरादद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः शतैर्माषैः सौवर्णैर्विंशयोनिभृत् । तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्ब्रह्मैः पुण्यैरलङ्कृतम् ॥ ११ ॥
 देयौ विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेद्दशक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
 गायत्रीं च जपेत्तद्वदद्याद्वावस्तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रास्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । प्राक्सपत्नीपुताघातात्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् । जीवितं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥

रिष्टं षष्टिमिताब्दे तु ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यकर्णसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मिशदुर्चरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देहावयवकार्श्ययुक् । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 ऋयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्मुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षमनास्तस्याः प्रीतिर्वै मातुलादिषु । असृग्वातगदार्ता सा बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्वातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रस्तु तथाप्यसौ ॥ ४ ॥
 एतस्य मृतपुत्रत्वं कर्मणा केन जायते । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौर्णगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टाननाश्चैव मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । असृक्क्षवाद्दृष्टं पीडा जायते मासिमासि च ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविप्तापहारकः ॥ ८ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो मित्रसंयुतः ॥ ९ ॥
 कालेनासौ मृतो विप्रो हतं तेन धनं महत् । क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतञ्च तत् ॥ १० ॥
 एवं कृतापराधोऽसौ दूत्या सह स क्षत्रियः । किञ्चित्कालानन्तरं च देशान्तरगतीच्छया ॥ ११ ॥
 म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्कोचिद्विपच्यते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
 दानधर्मादिना किञ्चिदिह जन्मनि मानद । विप्रवंशे समुत्पन्नो जातो वै चेह जन्मनि ॥ १३ ॥

इदं द्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥
ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मानुगानि हि ॥ १५ ॥
पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन सौख्यं चिरम्भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रप्रदायकम् ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयाद्युपलेपयेत् । तत्रोपर्याविकं स्वीर्यमथवाजिनकं शुभम् ॥ १८ ॥
छादयेच्छुद्धवस्त्रेण कुर्याद्द्वै द्रोणपर्वतम् । तस्योपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशकपालिकम् ॥ १९ ॥
स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । सुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २० ॥
दधानां करयुग्मेन चाक्षमालां कम्पण्डलम् । कश्यपाद्वामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २१ ॥
सौवर्णीं स्थापयेत्सुत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने च समास्थाय ततो द्रोणा दिशं दिशम् ॥ २२ ॥
हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । एवं तौ दम्पती सम्पगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणौ पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानार्घफलपुष्पादि चार्पयेत्सुसमाहितः ॥ २४ ॥
अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुवि विप्राणां च घनं हृतम् । दूतिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं दवाम्यहम् ” ॥ २६ ॥

अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । अदिते विश्वमातरस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् ॥ २७ ॥
प्रजादुःखौघस्तत्सहृदयं मामवेश्वरि । सम्प्रणाशय दुःखं मे प्रजां देहि यशस्विनीम् ॥ २८ ॥
एवंकृतविसर्गस्तु ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २९ ॥
चन्द्रसूर्योपराने तु ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । एवंकृतविधिः सुत कृष्णं गां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥
काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैः करपादघ्नं वेदत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेण्डज । स राजयश्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोत्ययोगस्य न चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतं पापं रिष्टरूपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुष्कमापि ब्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः काश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णस्य दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिकृद्देदारुणः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपमकारयत् ॥ १ ॥
 तत्सम्बद्धमभूद्बुद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्ता तत्पापजं सर्वं शतद्वनिकटेऽधुना । सहि जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे खगाधिप । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवच्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासाच्च महतः सावित्रीजापतस्तथा । गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तद्व्रतैः शमनं भवेत् । जीवेत्पश्चिमिमान्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग विद्याभ्यासाच्च या तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तुमुहदामाज्ञापालनतत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विप्र काश्यां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपरा चापि भर्तुतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताग्नौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं भुक्ता भोगांस्तु तत्र वै । भविष्यति महाराजकुले राजातिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि यश्चाद्यात्पूर्वं शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वै स व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिह ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तुपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च मुखजा सगर्भा फललालसा । त्रोटितान्यफलं पक्वं भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति त्वलु ये पुत्रा अर्वाग्वर्षाहतोण्डज ॥ ३ ॥
 प्राप्स्यन्ति चैव पञ्चत्वं तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारेण्डजश्रेष्ठ निम्नन्याश्वत्थकं सुत । तच्छले ब्राह्मणी सूर्यदिने पृष्ठ्वां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तथा पक्कैरग्नौ ससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाश्वत्थप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत्तु महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं तेन बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बस्य पालनं ह्यकरोत्सदा । एकस्मिन्वै दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 बलं दैवस्य सम्प्राप्य जीवा दग्धा अनेकज्ञाः । बन्धोः सहायतस्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्ता पापाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शूद्रवंशके ॥ ४ ॥

विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसम्मिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेत्यदृक् ॥ ५ ॥
 राजमान्यो बहुलीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो वृत्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्मौमयुक्तोरुपसन्ततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चोभ्रैरेवि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माज्जातः पुत्रहीनो स पापोऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिः कथ्यतां देव सुखसौख्यविवर्धिनी । सर्वपापप्रशमनी लोकानां हितकारिणी ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशिनीम् । वनदेवी तत्र कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभालेख्या पत्रे तत्त्वतुरसके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्वृषसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो भाषत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
 सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविघ्नघ्न सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकलमपनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दद्याद्युतं तदर्धं वा तदर्धं विनतासुत ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजनम् । तावन्मितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विभ्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु यथाशक्ति रिष्टं षष्टिमेतद्देके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं चाब्दसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरसप्ततताधिकसहस्रतमः ॥ १७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । सात्र रोगेण जीर्णेन दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विभ्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छतया दद्याच्च दक्षिणाम् २ ॥
 होमयेच्च तथा चात्र गायत्र्या व्यम्बकेण तु । मुच्यते जीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरसप्ततताधिकसहस्रतमः ॥ १७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारस्थितां सुत । भग्नं कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितं पुरा ॥ १ ॥
 व्यपतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ खगाधिप । वर्षत्रयं तदाश्न्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरसप्ततताधिकसहस्रतमः ॥ १७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्वाजवधं मोहात्पूर्वमेव नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महामागं शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोसूहिरण्यमिष्टाज्जितिलवस्त्राजदानतः ॥ २ ॥
 धृतधेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्थतदर्धकम् ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवधादौ हि विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपे चात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरसप्ततताधिकसहस्रतमः ॥ १७४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकै मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापाद्भिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीड्यते बहुजन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकै मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापाद्भिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाग्विरोधी च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजान्तये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गृह्णाग्रज । प्राग्जतत्पापशमनं सर्वं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायान्तु सुमुखी धनभ्रातृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजान्नैव दुःखार्ता झुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वं पापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वा च विविना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
व्रतैर्दानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तारैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेष्टज ॥ ४ ॥
तत्र रात्रौ महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वर्णसूक्तैश्च नौकायां वा खगाधिप ॥ ५ ॥
य एवं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दान्तु यः कुर्यात्प्राग्भवे विनतासुत । दद्यात्स कापिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्ब्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्मान्नोक्तं खगाधिप । पापनाशकरं किञ्चित्प्रायश्चित्तं हि काश्यपे ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी भर्तुः पूर्वभावे खगाधिप । मूकत्वं जायते तस्याश्चेह जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं दानं दद्यादेदस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविद्वेषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
होमयेष्व तिलान्मत्तया भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भक्षयेन्नारी पूर्वभावे खगाधिप । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै खगाधिप । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना च प्रदत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविवलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादचं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्धनं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं मुक्तः पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे पुण्ये रम्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरुपो मितदो घृणी । बहुदेशाधिकाराढ्यः पुण्यात्स्वर्गफलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाधुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु परुषः स्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्यथी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापघोषिनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्गमितां शुभाम् । तदर्धमिति कां वापि निजविचानुसारतः ॥ ९ ॥
सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णफलसम्मिताम् ॥ १० ॥
पत्रालेख्यं पवित्रं वा पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते सूत तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षितिवर्णश्च स्वल्पवृत्त्या च जीवति ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशलेण दंष्ट्राभृङ्गविधानतः ॥ २ ॥
ब्रणो वै जायते दीर्घो नेत्रतोदो विरग्निता । परोक्षमपवादं च ब्रुवते तस्य वै सदा ॥ ३ ॥
प्रिया तस्य शुभाचारा पतिमक्तिपरायणा । अनृतं वक्ति वै किञ्चित्किञ्चिद्वृक्षस्य कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि म्रियन्ते च एकं द्वे त्रीणि तस्य वै । वर्षत्रयमिता वाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमेव हि । एकोदरे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव च । गते बहुतरे काले कत्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नः पूर्वं नैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः काश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानवृत्तिर्देयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परममुन्दरः ॥ ९ ॥
एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनन्धयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
तस्यौर्ध्वदेहिकं कर्म कृतं पुत्रैः स्वशक्तिः । मासैके तु व्यतिक्रान्ते पुत्रेणैव दुरात्मना ॥ ११ ॥

निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽयस्य वै बलात् । त्विन्नया पुत्रदुःखेन मात्रा वै ताडितं ह्युरः ॥ १२ ॥
 अवघाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरादेव कालेन ज्येष्ठश्रोत्रेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं द्वितीयं वै जन्म मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

आयश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थानां मृतानाञ्च लघूनां बृहतां तथा ॥ १५ ॥
 तस्य पापस्य शुद्धचर्चं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु सम्प्राप्ते सांत्तकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । सुरभैर्वै सगर्भायाः गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
 मुशुमे भूपदेशे तु कुंकुमाद्युपचारिते । कुर्यादष्टदलं पञ्चं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतं प्रष्टुम्लाघास्तथाचरेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोऽन्वितम् । इभवाहुं चारुबाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पस्रग्वृषगन्धाद्यैरर्चयेद्विधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोरतो देवामिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २४ ॥
 होमान्ते विप्रभोज्यति मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापकृतकर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्याश्चैव बालस्तु निहतः क्रूरचेष्टया ॥ २६ ॥
 स्वकुल्यहननं चापि भूमिद्रव्याभिलिप्सया । लघवोऽलघवश्चापि हता वै पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
 ततोऽयं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्पदेनोविनाशाय दानं सम्प्रददे त्विदम्” ॥ २८ ॥
 स्वस्त्यस्तु चोति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य मुञ्जीत स्वेष्टेऽन्धुभिः ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिशंसनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्याद्बालाक्रीडनात् ॥ ३० ॥
 जलादग्न्यादिना वाघा व्रणो वा तस्य जायते । नार्यङ्गे विकृतव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
 पितृष्वसृमातुलान्योर्नैत्रतोदो विरश्मिता । स्वसुमातृष्वसृमापि बाल्ये वैघव्यताऽथवा ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां च कारयेत् । वागिन्द्रियवियुक्ता सा चेह जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 येन दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्षं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालास्त्ररोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं विधिवद्देवेदिने ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरन्त्वेतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्स्वगाधिप । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मातृषी सङ्क्रा स्मृता ॥ १ ॥
धनपुत्रविहीना सा चेह जन्मनि जायते । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्ता बाहुजोऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महामाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यात्तत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जघान बालकं कश्चिद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वङ्गदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्ययुतश्चात्र बहुस्त्रीसुखमोगमाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतात्पूर्वाच्छृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य विद्वद्भ्यम् । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे च महास्थले ॥ ५ ॥
नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षड्भस्त्रे चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाब्जमान् ॥ ७ ॥
शक्त्या च भोजयेद्विप्राञ्चैवान्कासारलङ्कडुकान् । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचर्येत् ॥ ८ ॥
विविधां दक्षिणां दद्याद्द्विप्रीतिकर्त्री तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
मम ध्यानपरः सुत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घपादाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
तन्तु तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वगेश्वर । आयुस्तस्य शतं चाब्दं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्तं कृतं येन पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । प्रायश्चित्तेऽकृते सुत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापातपूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥
न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादीति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
पुत्रवृद्धिकरश्चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च कारयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥
तथा निष्कामितं स्वर्णं देयं पापविशुद्ध्ये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघातान् संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां वै त्रिविधां पिवेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥
 गृहविद्यानुसारेण पलेनार्धपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पद्मं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विधाय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । मारावतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चषष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेण्डज । कुनसी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्वोषविनाशनम् । चान्द्रायणप्रतं कुर्यात्तद्वोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजयश्मान्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणु चात्र खगेश्वर । यत्कृते विविना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्गगोभूमिमिथानं द्रुतवेद्युतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिंशन्मितेन्द्रे तु प्रायश्चित्तेऽकृते-त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्वैश्यं हन्यात्स्वर्गेश्वर । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्यात्प्रकार्त्तुर्दरुजा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । तस्य दानशतैर्वापि दत्तैरत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशवर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टषष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं शक्तिर्माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेद्दैश्यं पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रत्तावुदसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग क्षयः पातकलो भवेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि भूत्रस्य कृच्छ्रेणातिप्रपीड्यते ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपत्रदानञ्च सपन्नं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विधिज्ञाय वृजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विभोक्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासम्वासादिना वाचा ह्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्ता च कृपिवाणिज्यसंयुतः । प्रिया प्रीतिपरा तस्या व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥

किञ्चित्क्रोधान्विता सा वै कुवाग्र्यानां च भाषिणी । उदरे वातजा रोगाः क्षिरोर्तिर्नैत्रतोदकृत् ॥ ३ ॥

अपत्यानि भ्रियन्ते च एकोऽपि द्वित्रयोऽपि च । रजोदोषात्प्रपीड्यते वेदना विविधाः कृताः ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मर्तुकर्मकृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥

कृतानि विविधान्येव दानानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशिं सा प्रसारितवती खग ॥ ७ ॥

सर्वता गौर्ब्राह्मणस्य धान्यराशिममक्षयत् । तया गृहीत्वा लङ्कटिं भृशं कुक्षौ प्रवाहिता ॥ ८ ॥

सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपवातनात् । मृतोऽसौ तेन पापेन ब्राह्मणी दुषिता मृशम् ॥ ९ ॥

शिशुदुःखेन सुरभिर्मृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥

पश्चान्मानुष्यमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं स्वरोम्बर ॥ ११ ॥

सप्तजन्मसु जायेत गोक्षेत्रब्रह्मप्रघातकः । नानाकर्मवशादेव नानापत्यार्थदुःखसुक ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येनापत्यं प्रजीवति । अनुग्राहोऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्बया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नमसि सम्प्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सप्तर्त्नाकः शुचिः स्नातश्चौषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥

उपोषणं दिवारात्रौ त्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमासीदिनं प्राप्य तस्यां चानुदिते खौ ॥ १५ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखसमाश्रितम् ॥ १६ ॥

अर्हणाद्युपचारैश्च कुंकुमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं शुशोभनम् ॥ १७ ॥

तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेचयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे माधवं सुचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥

उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन त्रिपः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥

धूपैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधैर्गुणैः । रुद्रकादशनीभिश्च जपेद्ब्रह्मविधानतः ॥ २० ॥

पूजालक्षमितैः पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्च समिदाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः प्राग्जन्मनि दुरात्मना । सगर्भा गौर्धातिता च लकुट्या कुक्षिताडनात् २४ ॥
तेन वै कर्मणा प्राप्तं मृतगर्भादिकं मृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २५ ॥
तत्तदनोविनाशार्थं दानं सम्पददे त्तिदम्” ॥ २६ ॥

स्वस्थस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य ह्यन्यान्चै तोषयेद्विज्ञान् २७ ॥
भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुराभिं दद्याद्धेमद्रव्यादि शक्तितः ॥ २८ ॥
बृहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टवन्धुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेश्वनात् । शृङ्गाणां चोपघातश्च जायन्ते व्रगजार्तयः ॥ ३० ॥
जलाकुलत्वं स्पशंश्चेस्तादृशं तत्र जायते । नार्यङ्गे विकृतिव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पितृष्वसुर्मातुल्यान्या विधवार्तिः स्तुपादिषु ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्याद्वृक्षमयं पत्रं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चित्तसत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रो त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिद्वेन ज्ञयावदन्तेन जानीयात्तस्य लक्षणम् । सप्तजन्मसु रोगेण मृत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढाव्याक्पापजातस्तु प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशेषे च कृच्छ्रं सातपथं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघ्नतनतत्परा । बभूव प्राक्च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तावुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं खगेश्वर ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मिमे वर्ये सत्यसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवमावे खगाधिप । प्राक्पापाद्भुस्तरात्सुत कण्ठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्यश्वाच्छिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥

या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च क्षयरक्तस्यास्तथा पापप्रणाशनम् ॥ ४ ॥

आयुर्वर्षाणि संयुक्ते ह्यत्र सप्तविकानि वै ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्रामभवे सूत परस्वर्णापहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥

दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन 'मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या पूर्वभवे नारी प्रतिव्रता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

प्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुष्ठी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयै ब्राह्मणाय प्रदायेत् ॥ १ ॥

स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे खगेश्वर । प्राजापत्यप्रतं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकेनाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥

त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥

प्रजाः पालयतस्स्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विस्वास्तदा ॥ ३ ॥

तस्मिन्काले ह्यभुवुद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूयै स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥

तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥

घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥

तद्गुणा सान्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता समर्तका । मुक्ता तत्र महाभोगानपूर्वान्स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥

नानाप्रजाघातनजात्पापपूर्वसमुद्भवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रभौ ॥ ८ ॥

सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसन्निभे । गौरः सुरुषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥

नानाभोगसुलैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पत्न्यश्वरथसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥

महोयः पुत्रपौत्रादद्यश्चाद्यन्तमुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादद्यः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥

स्त्रीसहायान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । सुलैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशादिह ॥ १२ ॥

सपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं खगेश्वर ॥ १३ ॥

स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्खगाधिप ॥ १४ ॥

पञ्चाशीत्यब्दमायुःस्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥

शस्त्रमहारौर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १६ ॥

दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्वत्पञ्चाशत्पलसम्मितम् ॥ १७ ॥

कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्कारसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १८ ॥
महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण सततं सोन्मादेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा स्वर्णमयं वायुं मृगं हैमञ्च वाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्कारसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तमायं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्र हि जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतःसुत ॥ १ ॥
दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपु विप्राय धीमते । पलानां त्रिंशत् शुद्धं तस्माद्रोगाद्विशुध्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्न्यौ हि विद्यमाने तु जाराद्वर्धो धृतो यया । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दद्याति वै ॥ १ ॥
काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
धारयिष्यति सा गर्भं प्रापश्चित्ताद्यथोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दे ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत षडशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्यशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशत्यब्दे च पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्यशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाहणीं सूत बलोत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
अत्युग्रपापात्तस्यात्र रोगमुक्तिर्न जायते । त्रियते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहाद्वरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तत्पापस्य क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनवान्यसमायुक्तश्चेर्ष्यालुश्चाजवान्वितः ॥ १ ॥

सुव्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेहस्तस्य व्यजायत ॥ २॥
 उदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजां लोके व्रतानामनुकुक्षिणी । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च नैव पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवंस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सज्जातः पश्चिमे पुरा । तस्य गेहे सुनयना कन्या प्रौढिमुपागता ॥ ६ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय सापिता । तत्पित्रा वै हृतं वित्तं जामातुस्तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 मुदती सा ह्यतिप्रौढा परार्धगुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं सज्जाता सा सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पुत्रपत्यर्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । बहुवर्षस्तथा वत्स नियमैः शोषितं बधुः ॥ १० ॥
 पित्रा धनं गृहे भूरि तस्या वै त्वापितं भृशम् । किञ्चित्काले ह्यतिक्रान्ते मृता सा ब्राह्मणी वरा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्युदरे भूत्वा ह्यगमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेण पूर्वं कन्या मृता बहु । तस्य नार्याश्च गर्भे सा ह्यायाति मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
 शुनर्जन्म पुनर्भृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके गतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावात् ॥ १५ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म पुत्रीबाहुल्यमंत्रवै । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन वै कर्मणा खगः ॥ १६ ॥
 आर्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं न वै पत्यनुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

श्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्राशम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्यृथकृत्वेन प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह तस्य शान्तिं समाचरेत् ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां स चिन्तयित्वा शुभं दिनम् । अष्टवर्षवयस्कां वै यथामावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । ब्राह्मणे विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ २२ ॥
 महापापोपशमनं कन्यादानमतन्द्रितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिर्विधिं चरेत् ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधेः सूत कन्याकृत्यविधानतः । शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विगादिकान् ॥ २४ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् ॥ २५ ॥
 वर्षवर्षे तु संपूर्णे ह्यन्नवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधेः सूत बहुपुत्रा यश्चस्त्रिवः ॥ २६ ॥
 पापं पुत्रविनाशाख्यं कन्यापत्याह्वयं च यत् । तत्पापस्य प्रणाशार्थं कन्यादानादि निश्चितभूरु ॥ २७ ॥
 नाशयेत्तन्महत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् । यजन्यज्ञविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् ॥ २८ ॥
 विनायकाभिवकाममूर्तीं हेमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय ददेत्ते च नानापापविनाशिके ॥ २९ ॥
 शैबिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जिह्वादनतात्वोष्ठत्रणो वातादिदोषकृत् ॥ ३० ॥
 नृपचौराभिहानिश्च विचानां च यतस्ततः । दहमानेन मनसा भृशमाधिः प्रजायते ॥ ३१ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं समापयेत् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरसप्तशताधिकसह स्रतमः ॥ १७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव मृत । बौद्धम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महामाग पापं नश्यति नश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या यया मुक्ता पूर्वजन्मानि मानद । गर्भासत्ता ह्यना वद्धा विधिना गर्भधारिणा ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसौ विमा न च गर्भं दधार वै ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं तस्य चात्र वच्मि सर्वाधमोचनम् । कृत्वाजां गर्भसंयुक्तां राजर्ता पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमर्षैर्हिरण्यकः । पुजयित्वा ततो दद्याद्दिजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापपानोदनम् । तस्याः पुत्रविबुद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशत्सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक्सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातषु महामागो दृढधर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराटदेशे निवसन्राजकार्यरतः सदा । कृतवान्गोप्यहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृता गौर्वै पुरे तस्मिन्त्वगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्तो मुक्ता भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानासुरवैश्वर्ययुतो गजाश्वरथवाहनैः ॥ ५ ॥
बन्धुभृत्याधिकाराढ्यो बन्धूभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुमसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
भूतो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु पुत्र खगाधिप । चत्वारिंशन्मिमेवैवं सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मप्राप्तान्महामाग वृष्टिरिष्टसमुद्भवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणु खग तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महारिष्टं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
दृढकर्माजितात्पापापन्नचोक्तं पापशोधनम् । शृणुयाद्धरिवंशं च वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
भावे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्दिप्रान्दोभयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
कोटिलक्षायुषं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्सामरणान्वितम् ॥ १४ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गीं पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाशद्वदे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेण्डज ॥ १७ ॥
जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा मृमावृक्षे मृगाशिरोभिधे ॥ १८ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजाप्रभावतः । मविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुं प्रपूजयेत् ॥ १९ ॥
तथा तृतीये जनुषि मरणं गोत्रहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मौलमवाप्नुयात् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं देयं रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजादृष्टुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्मुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कृकुटाहं स्वगेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संक्रा लोभसंयुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं धारयति प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाण्डं विधिना तद्वह्नैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितकं वापि निजविचिन्तमानतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छङ्करव्रतम् । पूजादानादिकं कृत्वा सा भवेत्पुत्रिणी खग ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिणवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवन्त्यां राजसम्मानी देवद्विजपरायणः । वैश्यजातो समुत्पन्नः कश्चिदासीद्विलासवान् ॥ १ ॥
कृषिवाणिज्यतस्तेन धनानां सञ्चयः कृतः । प्रतिवेशे स्थिता तस्य हरिणाक्षी हि शूद्रजा ॥ २ ॥
बलात्सा धर्षिता तेन हृतान्याभरणानि च । कामलोमाञ्चञ्चलाक्षी स्त्रीस्वभावाच्च तदृशा ॥ ३ ॥
लोकलज्जाभयात्तेन गर्भस्तस्याः प्रपातितः । तदुग्रपापादयमो राजयश्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
अवन्तीवासकृद्वापि भ्रूणहा स नराधमः । देशान्तरे मृतिं प्राप प्राप्तुं यमशासनम् ॥ ५ ॥
मुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । फलानि भुक्त्वा पुण्यानां चान्ते पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभरतस्सदा । नानाचौर्यकलायुक्तो लोभवञ्जनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमानानिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुसैश्वर्यधनेयुक्तो कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापानिहन्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वथवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तन्निवर्षात् मन्त्रैस्तद्विह्वलैस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेदक्षिणादिभिः । नानाहिरण्यैर्विधिवैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे कचिद् ॥ १५ ॥
तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं परायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

आयुर्दशतं तस्य कृतनिष्कृतिमानसः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते षष्टिवत्सरे ॥ १७ ॥

एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमस्तुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वर्मत्रैव जन्मनि । खररोमसमान्यस्या रोमाण्यत्र भवन्ति च ॥ १ ॥

ब्राह्मणाय तथा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमस्तुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी च हरेर्द्राति ध्रुवं सा च खगेश्वर । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

रीतिं दद्यात्पलञ्चतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गयत्र्या जुहुयाच्छ्रुत्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमस्तुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगैव च बाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धान्नदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ खगेश्वर । मिश्रभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥

न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमस्तुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यथ खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यो शक्तितोण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥

मुखजा प्राग्भवे ह्यत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि खगेश्वर ॥ २ ॥

पूजयेत्पुष्करद्रांश्च तदर्द्धं वा तदर्धकम् । शक्त्याथ भोजयेद्विप्रान्होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमस्तुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पूर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्वादिकानि च ॥ २ ॥

पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥

निर्दग्धं वैरभावेन रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्रयम् ॥ ४ ॥

गृहस्थाश्चात्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमसादनम् ॥ ५ ॥

सखीकः स्वफलं भुक्त्वा पापाद्गुह्यं शुभात्तथा । शुभं च पुण्यात्प्राचि देशे स जातो बाहुजावरः ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेशः पुरुषो दृढः । रक्तो नेत्रो नातिनीचो बहुकन्यः प्रशुर्विभुः ॥ ७ ॥
 यौवनस्थः सुखैश्वर्यधनैस्थानैर्युतायुतः । मितदो भोगमाग्राह्यः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । चिन्तांतुरोक्षधूर्तश्च दुःखातो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोघातादिप्रदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वमेश्वर ॥ १० ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा मष्टरेवास्ति मृतपुत्रात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गे वृषभे शनिः । लक्षणैरिभिराहचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लैर्वेदमितैः शुभैः । हिरण्मयं महामाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्धमितकं वापि निजविचानुसारतः । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 सस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तन्नाशय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंयुतम् ” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याच्च चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमावमितो बर्हिर्देवो हेममयोऽधुना । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तद्मे जायते क्वचित् । जायन्ते मुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्यः स तु पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मितैकोनै बर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
 पश्चादशन्मितके चैव रिष्टं चाकूतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुरष्टमिताब्दकम् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्यलशतादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 नीरोगः स्यात्तथा यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं स्वगाधिप ॥
 तस्मिन् वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्ववधीत्पूर्वं मोहादुष्टं स्वगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय उत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धृतधेतुमदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याप्यस्तुरराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहिणीरुग्युतात्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याप्यः पञ्चोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वाजतान्त्रोगान्किञ्चिच्छ्रोषघातकान् ॥ १ ॥
किञ्चित्कोधी च लोभी च किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य स जातो मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं भवे महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन चाकरोत् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिकं कृत्वा ब्रह्मस्वेन ह्यवर्धयत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
ब्राह्मणायापितं नैव ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा । व्रतदानप्रमावेण जातोत्तमकुले च वै ॥ ९ ॥
इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषात्तु ब्रह्मस्वं विपमेव हि । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमसह्यं तत्र जायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां न भवेन्मृत्युर्निष्कृति सौख्यहेतवे ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकार्यकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १३ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यज्ञभिः शतरुद्रजैः । पूजयित्वा विशुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १४ ॥
रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १५ ॥
तद्दर्शनेन होतव्यं रुद्रं अद्वासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्ब्रह्मै तिलैस्त्रिमधुराघृतैः ॥ १६ ॥
हरितालीपलाशोत्पथसमिधोऽत्र हविर्हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रश्नान्वितम् ॥ १७ ॥
केयूरकुण्डलाकल्पास्तत्र पुस्तकमण्डलम् । प्रतिरुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदधम् ॥ १९ ॥
इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवचाध्वं सभार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ २० ॥
देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणाञ्च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २१ ॥

पूर्वसंजीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितात् ॥ २२ ॥
 कृष्णगुल्मोत्थितां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी खगेश्वर । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुशिमार्गे तु लङ्घ्येन मृशं मृता ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन वै कर्मणा युक्ता सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमाजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्वभोगाद्यैर्नानाविधैर्वसंयुता । पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोघातावसम्भवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशकम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि धर्मतो यन्तात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमयेच्च ततस्तत्र तिलाब्जाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणाञ्छुत्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
 नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले तेन पापेन बहुमूत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सात्रैव बहुमूत्ररुजाकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपे चात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 स नानाव्रतदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीघातजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कातिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य षण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 ज्ञानाज्ञानकृतस्यास्य निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्षण्डः स्याद्बहु जन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज ॥ १ ॥
 अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजादृढात् । फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः ॥ २ ॥
 भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् । प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः । तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चाब्दसप्ततिम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तद्दुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्तिक्यामथ वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सुत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्दाने कृते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधात्प्राग्बृषभानाञ्च नासाग्रस्य खगेश्वर । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति द्यूनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तन्निष्कृतिः कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महामाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महाबाहो कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमयूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सुत स्वशरीरमघात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां जनित स्त्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे च ज्ञातयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवि लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो घूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेधोऽतिक्रूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं षष्टिभिते वर्षे पञ्चहीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 महाकालनराहानात्पुवर्णस्य स्तगाधिप । सर्वविचपडंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वत्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥
 कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणं मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सुत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । दृष्टिस्थं लघुनं पुत्र षडंगुलिमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणाज्जारी ग्रामभवे तत्र जन्मनि । भेदसा पीडयतेऽवश्यं विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षौ निहते पूर्वे भवे च गरुडायज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरोत्थं हि काश्यपे ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यद्वा हतास्तया ॥ १ ॥
सा शूद्रा वै महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाकृताद्दिनतात्मज ॥ २ ॥
तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपकृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
सुवर्णविहिता भव्याः सम्पूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैरतथा दीपैर्मक्षैर्मौञ्जैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥

दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्त्रमात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सुत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानाद्वा ब्राह्मणाय खगेश्वर । दुष्टगन्धयुताद्दोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडायज । कञ्चराक्षी प्रजायते चक्षुरोगा त्वगाधिप ॥ १ ॥
श्वेतं रत्नमयी दद्यात्सुवर्णा विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्देतेन महाद्वुतम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राग्जन्मन्यभूत्काश्चिन्नरो दानक्रियान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूरो द्रवो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र भोगाद्व्योऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ २ ॥

लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तातिथमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनद ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु षण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥

सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाद्व्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥

सप्तजन्मस्वसौ षण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२२ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौचोदार्यशोधनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिपरा नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्पं रतं शान्तमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पापं शान्मयति तत्तिष्ठयाः । विधानं च हितार्था सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 वञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः संजातो ब्राह्मणश्च सः ॥ ९ ॥
 इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना खगेश्वर ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विषतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैको हि त्रिपते ब्रह्मस्वात्सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
 तस्य सन्तत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । मुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमम्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 मुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
 अतिष्ठापूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । सम्पूज्य दद्याद्विप्राय द्रोणान्सप्तैव निर्मितान् ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसन्मानी ह्यत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो बधवंधनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतात्तु महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डो दास्यतिसेवनात् ॥ २ ॥
 नात्र जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मज्ञी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणु चात्र खगेश्वर ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥

तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अतिबाधायुता पूर्वं पितृगोहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
सहादोषवती पापादिह सम्प्राप्य यातनाः । चतुर्विंशमिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायेत दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
वृत्तकुम्भान्यथाशक्ति दद्याद्विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सुत गुडं मोहान्नरावमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी बर्हिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाञ्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैककालाच्च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधात्सा वै किञ्चित्कालेऽथ वै मृता । भुक्ता फलानि सर्वाणि पुण्यपापोद्भवानि ह ॥ ३ ॥
सा शूद्री यमुनातीरे जातात्र पतिसेवया । कुष्ठरोगायुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्कत्संयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं धृतपृष्ठं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेल्लोमात्पुरा भवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तद्दोषशमनायैव ब्राह्मणाय स्वर्गेश्वर । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वमेव चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्तात्र विधिना महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तथा महौषधैर्द्वैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
वहुजन्मसु भविता पापान्मुक्तिः स्वगाधिप ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वयङ्कार्यं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खञ्जोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता चेह जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविवृद्ध्यर्थं येन भुक्तो मृगः घुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वात्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे चौर्याद्बुद्धं हराति कस्याचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुपदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्भोगादिभुज्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैद्योऽभवत्सून देशे नेपालविश्रुते । बहुभिन्नसुखैराढ्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं च कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं तु सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं समगमद्व्यभिचारपरां वृद्धः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
फलानि शुभपापानि भुक्ता जातोऽत्र पर्वते । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशे देशेऽतिविरुयातो घृणी स्वल्पो महायशः । स्वहीत्यागान्महापापाद्भविता स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तिमुखकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा द्वैमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यांगवैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्वेदविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापति तथा दद्याद्भ्राजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णीयात्स महाद्विजः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशशेन तद्दशशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
नैवं करोति यो मोहाजडवीर्देववातितः । स्त्रीमुखं नेह लभते रिष्टं तत्त्वाब्दके क्षुब्धम् ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सून जीवने पञ्चसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्भो हन्यान्मृगं हि विनतायुत । खञ्जः स्यादन्यजनुषि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
पापनाशकर्त्री तस्य निष्कृतिं वच्म्यहं सुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्गनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सहास्रं सालङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न पश्यति च खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥

सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । समुवर्णाद्यथाशक्ति तैलदानादिशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मत्रिशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यधूर्तिर्दृढो धीरो शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दयारासावधर्मतः । गर्भे च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं मुक्ता यमलोके खगाधिप । शिवपूजनजातुष्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गलके षण्ढः सर्वधर्मवहिष्कृतः । शिवपूजारातश्चैव प्रागत्र धनमोगभाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रार्थश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या यावधीतपूर्वं मृगं हि वनिताण्डज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गर्ति शृणु ॥ १ ॥
तद्घातकाले खञ्जा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव हि तदेनसः ॥ २ ॥
तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राभ्यं तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
स्वर्गनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्गर्हणागदः तस्य भार्या शुभाचारा मुखेहा मर्तुमक्षितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भस्तस्या रक्षितोऽपि पातं कुर्याच्च हृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मसैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारमयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्वैनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलटावाक्यलंघनात् । मर्तुस्तस्याश्चोरवृत्तिर्दुष्टसङ्गस्य दोषतः ॥ ७ ॥
तेन हृष्टेन यद्व्यं द्यूततस्करबुद्धिना । हतं मुक्तं च ताभ्यां वै ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं मुक्ता पीडितो दारुणैर्यहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पञ्चान्मानुष्यमाप्य वै ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं साम्प्रतं भुवि । इदं चतुर्थकं जन्म गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥

उभाभ्यां च कृतं कर्म मुच्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रार्थश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भान्दिनस्ति वै । तस्याः शुद्धयै निष्कृतिस्तु श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
'क्षी' नारी यतवाग्देहगता चैव त्रतकाक्षिणी । सौम्यायने समापूर्वमाणे पक्षे कुमेऽहनि ॥ १४ ॥

तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः स्रवन्तीं ग्रान्तां च सुरभिं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहितः । इष्टैस्तु यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैस्तु सुगोष्ठान्नैः सा तां परिचरेत्सदा । वलिपुष्पादिमी रात्रौ दीपैः स्रक्चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतगङ्गलध्वानैः स्यादधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायमथाश्रती । एवं व्रतपरा नारी मासेमासे तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिक्षाङ्घ्रिणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नक्षदामभूषणैः । सम्यग्भ्यर्च्य तां धेनुं मानयन्ती स्तनं वयम् ॥ २१ ॥
 कृत्वा च विधिवत्समै तां दद्यादिति भाषिणी । सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं माषयोद्धशंसमितम् ॥ २२ ॥
 ददीत गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कुलटावृत्त्या नानागर्भा विधातिताः । नानाभेदैः पातिताश्च गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 तत्कर्मणार्जितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सां गामिमां ददे ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यात्वं नाशय त्वं शुभानने । दानेनानेन सुरभेरनघा ससुता तथा ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन सगर्भा सुमगा प्रभो ।” एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं गृह्णीयाद्दे फलानि च । एवंकृतविधेः सूत नारी स्यादुःखनाशिनी ॥ २८ ॥
 बन्ध्यात्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तिर्यशस्विनी ॥ २९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्नरगं वातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत शृशं वा कृतानिष्कृतेः ॥ १ ॥
 दद्यादश्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सङ्गरः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरकर्म कृतं तेन दृष्टसङ्गेन चाण्डज । चौयैण गां पुरा नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायानिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 नानाविभवसम्पन्नो धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेषणजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्णैस्तु सम्मिता । लिखित्वा गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्यमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च बहु वैकृतम् । पादभङ्गो भवेत्तस्मात्पापापान्नैव खगाधिप ॥ २ ॥
करोति तस्य पापस्य निष्कृतिं विधिनात्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत गत्वोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
अथ दद्यात्सर्वण्युगमनिर्मितं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे सात्र जन्मनि । महापर्वसु गङ्गादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्गाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्दिनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सञ्ज्ञी महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तः प्राग्भवे विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कृताचारितं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतः प्रयत्नो हि महात्माभूद्भर्मस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकलज्जातुरा मृता ॥ ३ ॥
गर्भे पीडा महत्युमा बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो वै मरणम्मासो बाहुजोऽथ सहाययुक् ॥ ५ ॥
सूर्यलोकं तदा गत्वा मुक्ता भोगोश्च श्लाघतान् । अशुभाभरकामुक्ता स्वहृताद्दुर्कर्मणः ॥ ६ ॥
सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजश्चेह जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कुशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च मितदो लोभमोहकृत ॥ ८ ॥
नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । व्याघ्रान्तसुरवयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
धर्मादिदं तथा पापाद्धूतः पापरतः झटः । सक्न्यो हृदि रुग्णश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्रायां वीर्यदानात्पाक्त्वद्वादनपत्यकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमिरन्विता । हिरण्मयीं सर्गां च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्थेनाथवा कार्या निजवित्तानुमानतः । गन्धपुष्पैरलङ्कृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
पञ्चमाषैः कृतो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौर्वर्णं दशमाषकम् ॥ १६ ॥
राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलान्नमम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमयेच्छण्डलैः साज्यैः सर्षपैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
एवंकृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् ॥ १९ ॥
अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते । रिष्टं षष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं चाब्दसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्वनिकटेण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । युक्ततिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चातिघर्मपुत्रस्य मुक्ता रौरवयातनाः । पूजनाच्छबलिङ्गानां प्राग्नापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 षण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राज्यप्रचारको वीमान्गजाश्वपतिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मूर्तिं प्राप्स्यति गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य संहतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सुत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्ववृषादीनि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्ता नरकान्बोरात् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु सञ्जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 बुद्धिमान् राजसम्मानी महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनस्त्वसौ सुत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च य पुत्रा स्त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्मृतपूरितान् । तद्भावे राजतांश्च विभेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याच्च पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
 अष्टाशीत्यब्दमायुः स्यात्सन्ततिः कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुद्भूतो वातदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ह्यदरे वाधा शिरोऽर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेष्यभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकर्तं परम् । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 उदरश्च स्थिरीभूतो न प्रसृतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानघर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेष्यभावाच्च वर्तते च विधिः सुत । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तद्विचित्रं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
 लंघनाय मर्तिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । मर्त्तनैस्तर्जनाद्यैस्तु न शूद्रेणार्पितं धनम् ॥ ८ ॥
 दिनैः कतिपयैरेव शूद्रो हि यवनैः सह । ब्राह्मणं मर्त्तयामास ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥

तदर्थमपि प्राप्तश्च स्वात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता तु भार्या वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
हृतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । किञ्चित्काले गते कैश्चिच्छूद्रो म्लेच्छैर्हि घातितः ॥ ११ ॥
ततो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रकम् । पपाच नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । तत्र यत्नशतेनापि ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे सेवत्सरं सेवा ह्येकचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १५ ॥
तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा । मुमुक्षुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १६ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेचयेत् ॥ १७ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १८ ॥
जनन्यासाहितं भूयः प्रष्टुम्राद्यांस्तथार्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुश्रुतं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
श्रीवत्साकं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत्कमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २० ॥
पुष्पैः सगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोरोत्तदेवादिभिस्तथा ॥ २१ ॥
शतमशोत्तरं हुत्वा चरुं द्रव्यसमन्वितम् । नानामुखैश्वर्ययुतो गजाभरथवाहनैः ॥ २२ ॥
बन्धुभृत्याधिकारादथो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ २३ ॥
धूर्तो मिथ्याप्रवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखातो बालवत्सवधादिह ॥ २४ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिरं खगेश्वर । चत्वारिंशन्मिते, वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ २५ ॥
गृहपापान्महाभाग वृष्टिर्गृहसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ २६ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं सुत शृणु तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २८ ॥
दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापप्रोधनम् । श्रवणाद्हरिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ २९ ॥
भावे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्रान्होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३० ॥
कोटिलक्षायुतं सूत द्वादश्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणाञ्चितम् ॥ ३१ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गं पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ३२ ॥
तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतानिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थपुण्याश्रयेण्डज ॥ ३४ ॥
जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवाभूमौ ऋते मृगशिरोभिगे ॥ ३५ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । मविष्यति गतिस्तस्य शुभा विष्णुप्रपूजनात् ॥ ३६ ॥
तथा तृतीये जनुपि मरणं गोमहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविवेकोऽध्याय एकोनपञ्चाशदुराष्टतमोऽधिकसहस्रतमः ॥ १८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग खरोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्वोषोपज्ञान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाशदुत्तराष्टशताविकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं खगेश्वर । न गर्भं धारयत्वेपा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ १ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वद्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितकं वापि निजविंशतुमानतः ॥ २ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्करं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्ण्यां मासिमासि तु ३
 पूजयेच्छकरं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपचाशदुत्तराष्टशताविकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऋण सूत महाभाग यत्कर्म कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अमवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यप्रचारी वलवाञ्छूरो मन्त्री महायशाः ॥ २ ॥
 संधिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन धातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलेन वै । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोभवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैर्धनैर्विभक्तो कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं स्रुतं सर्वपापनिहन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वथवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गन्तु शोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तलिङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिवेहं तदन्ते भोजयेद्दिजात् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तास्तथा शान्तान्पूजयेदक्षिणांशुकैः । नानाहिरण्यैर्विधिधैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 यथवा ऋणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापैधनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा पूर्वमेतद्दि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्वदशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य हि । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पृथ्वत्सरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदुत्तराष्टशताविकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वरमत्रैव जन्मनि । खरोमसमान्यस्या रोमाणीह भवन्ति च ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाशदुत्तराष्टशताविकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हारयेद्रीति नारी सा च खगाधिप । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीति दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छत्तया तिलान्नोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानादिभ्यो दीनेभ्योऽथ स्वगेश्वर । मिश्रभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तिः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव भ्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्राती भवेत्पूर्वं जन्मन्वथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्यादिभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वंध्येयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा ग्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । तन्निष्कृतिं प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि खगाधिप ॥ २ ॥
पूजयेत्क्षरद्रांस्तु तदर्द्धं वा तदर्धकम् । शक्त्याथ भोजयेद्विग्रहोमयेच्च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषो ग्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशतादत्र सीसिकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिषे सुत । धर्मकर्मा साधुभक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तिः । सर्वाण्यपि च पात्रेभ्यो गोभूयस्यादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशीयस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावाच्च रात्रौ मायासहायतः । तस्मिन्दग्धे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्ता पापाष्टं शुयाच्छ्रमम् । ततः पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । गौररक्तो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवने तु सुवैश्वर्यवनैः स्थानैर्युतायुतः । मितदो भोगमाग्राह्यः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥

पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । चिन्तातुरश्च धूर्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीद्वाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुरेवात्र मृतपुत्रात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गाद्वृषभे शनिः । लक्षणैरेमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिवं साङ्गं पर्लैर्बदमितैः शुभैः । हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्धमितकं वापि निज वित्तानुमानतः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य विश्रुतं पश्चाद्गोरथे सुमनोरमे । सर्पापस्करसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्देविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयन् ॥ १६ ॥

मंत्रः ।

“मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदार्जितम् । तन्नाशय ददेऽहं तु शिवं गोरेयसंस्थितम्” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये धातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमाषमितो बन्दिर्देवो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जपत्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्भिज्जान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विमानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रभरणं तदग्रे जायते कश्चित् । जायते सुलभाः पुत्रा आधिपत्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 चत्वारिंशन्मितैकोने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् । पञ्चाशन्मितकेन्द्रे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृत त्वायुश्चतुःसप्तमिताव्दकम् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तमतः शृणु । शूलोद्भिज्जतुं चौरं मृतं प्राप्य रवेर्दिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्बन्ध्या स्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सूत तथा मृद्धिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 तीर्थौदकैः समन्त्रैश्च तं पूज्य प्रथमं मुत । विधिनानेन या कुर्याद्बन्ध्या पुत्रं लभेद्दध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकषष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सती स्वभार्या परमां साध्वी सन्त्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेद्वन्यां स्त्रीं काममोहितः १
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेऽवयवं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापक्षमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि वै रोगी भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विषष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिपष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीत्पूर्वं मोहादुद्वृष्टं स्वगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्दिविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदवेदिने । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मनीह खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महामाग ग्रहीकुर्यात्तत्र मा ॥ १ ॥
मायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पष्ट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छब्दोपघातवान् ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विषमन्वितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य तच्च वै मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्यापत्यं नान्यत्प्रजायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि सदनुद्धे शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन चाकरोत् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना तदैव ब्रह्मविच्छादयवर्धयत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भासितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घोरे पक्तस्तत्र स्वकर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विप्रमेव हि । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशताधिकम् ॥ ११ ॥
तस्माद्विप्रर्णदोषाद्वै ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणाञ्च निष्कृतिं श्रेयसे वद ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रियैः । यजमानः प्रमुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । यत्नतस्ततोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥

तदशीशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवञ्जुद्वयाद्भौ तिलैस्त्रिमधुराण्डुतैः ॥ १७ ॥
 हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हुनेत्सुधीः । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रशान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुष्पकमण्डलु । प्रतिकुद्रं ज्ञतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदघम् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्कर्ता समार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ २१ ॥
 देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणाञ्च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
 सर्वासां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं वै त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवाद्रिजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवंकृतविधिः सूत हरिवंशश्रुतार्थकः । वाचकोपारि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रकैः ॥ २५ ॥
 मुद्राकर्णैकतुरंगं गां दत्त्वा तु पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानाद्यैस्तोषयेद्विजपुङ्गवान् ॥ २६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् । तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् ॥ १ ॥
 यो वै तस्य मृतः पुत्रः सज्जातो ब्राह्मणः स च । इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २ ॥
 भार्या दुःखकरी नित्यं पुत्रहीना स्वगाधिप ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ४ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विषतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसन्ततिः ॥ ५ ॥
 तस्य सन्ततिरक्षार्थं कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ ६ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्ताम्रमयं वै कुम्भमव्रणम् ॥ ७ ॥
 सुशीतसलिलापूर्णं सरलौषधिलब्धम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ ८ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैणवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वज्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ ९ ॥
 तन्मध्ये रथापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दद्यात्तां वेदवादिने ॥ १० ॥
 प्रतिष्ठापूजने कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं कृत्वा द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ ११ ॥
 जातीलक्षप्रसूनैस्तु कुर्यात्पूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्धेतुं दम्पतीः परिधापयेत् ॥ १२ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपट्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
 मधुघेतुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यते सा खगेश्वर ॥ २ ॥
 पण्डश्च राजसम्मानी चेह जन्मनि जायते । महादुष्टक्रियायुक्तो बधवंधनतत्परः ॥ ३ ॥
 स कृताचु महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डोऽग्न्यातिसेवनात् ॥ ४ ॥
 नेह जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगन्तागस्तं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनमपत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मन्नी सा समाख्याता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्याः शृणु चेह स्वगाधिप ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । ग्रामभवे विषदानेन सर्वदोषविदग्धितः ॥ २ ॥
 तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविवाह्या यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताऽब्रह्म ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापाज्जातात्र यवनी सुत । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डल ॥ ४ ॥
 चतुर्विंशे तथा वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
 घृतकुम्भं स वै दद्याच्छत्तया विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहाच्चराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
 गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्प्राणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिप्रेरितया शत्रोः पूर्वं दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
 तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैकबाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवधात्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्त्वा फलानि सर्वाणि पुण्यपापभवानि वै ॥ ३ ॥
 सा शूद्री यमुनातीरे जातेह पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तो लीक्ष्यशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषभस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । षण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र स्वगेश्वर ॥ ४ ॥
 घर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढार्जितस्य पापस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनाञ्च भविष्यति च सद्गतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
 आयुर्द्वर्षाष्टमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशद्वन्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेच्छोभात्पुरामवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय खगेश्वर । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविद्या सा महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महोषधौर्द्वयैः पत्युः पुस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नृपसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापरतो दुष्टः रार्धधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःखालो न शुभं लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खल्लोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता जन्मनीह खगाधिप । स्वशरीरविवृद्धचर्यं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्बुद्धं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग शुद्धधेनुप्रदानतः । निष्कृति सा चरेत्सूत सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे चोपजायते । जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥
कुष्ठरुक्चानपत्यत्वं प्रमेहातिर्धनक्षतिः । कुनखी दुर्दृष्टः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् ॥ ४ ॥
भीतिरग्रेश्चोरतश्च राज्ञो वित्तव्ययादिकम् । लकुटग्रावशस्त्राद्यैर्जायन्ते ब्रणजार्तयः ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं इमंशानजाम् । मृतप्रेतं समालोक्य राज्ञो गच्छेदतन्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधं सजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवैस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटस्थैस्तु नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषापनुत्तये । नारी प्रयोगेणानेन वंघ्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागाक्षिप्रपीडितः ॥ १ ॥
विशे वर्षे व्यतीति च नेत्रमंगो जनिष्यते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । धृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन वै कर्मणा सोत्र षण्दशैवापवर्णजः । गवां पालनजातुण्यादत्रासौ सुखसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्ललना पूर्वं मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितोषेषु धृतधेनुप्रदानतः । सुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वभवे यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशृङ्गी रौप्यखुरां घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्देविदे सुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोत्थितां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी खगेश्वर । तद्गृहे धान्यराक्षि तु चरन्ती गौः स्वभावतः ॥ १ ॥
ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं पुत । तत्ताडनान्महादुःख प्राप्ता गर्भोतिभारतः ॥ २ ॥
मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता । तेन वै कर्मणा युक्ता सम्प्राप्तोचिताज्ञानम् ॥ ३ ॥
पुनः शूद्री हि संजज्ञे गौरवर्णा शुभानना । धनभृत्यैश्च भोगाद्यैर्विभवैः संयुता हि सा ॥ ४ ॥
पुत्रसन्ततिहीना वै प्राग्गोघाताद्यसम्भवात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा । मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिमां कारयेत्ततः ॥ ६ ॥
संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत । होमयेच्च चरुंस्तत्र तिलाज्यान्मयुतानिह ॥ ७ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् । दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ८ ॥
प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ ९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापवानत्र बहुभूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुभूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्थचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सात्रैव बहुभूत्ररुजाकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गवेदिने । विधिना काग्रये चात्र न पश्येद्बहुभूत्रकम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत महिषी नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सूत कृष्णगुल्मात्प्रवाच्यते ॥ १ ॥
स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुप्तानिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य षण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्षण्डः स्याद्बहुजन्मसु ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । पूर्वजन्मानि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापतो ध्रुवम् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र मित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चावृत्तमिति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुत्सेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामथ वैशाख्यां दधिवेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातनाभारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदैकताम् । युतकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नेव कृत्रे दाने कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्वे प्राग्वृषभाणाञ्च नासग्रे गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति यूनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तन्निष्क्रिया कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विगवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 भेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यमात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिसुजां वंशे म्लेच्छानां जनितः स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लक्षस्थे चंद्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो घूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनमोगभाक् । शूरः सुवेधोऽतिभूतो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं षष्टिभिरे वर्षे पञ्चहीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपडंशेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् । पञ्चाशीतिमितायुः स्यादन्ते कालनरेण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण श्लेष्णे तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्थं लशुनं पुत्र षडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्णवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणे नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीड्यते सूत विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यते तन्महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षौ निहते पूर्वभवे च गरुडायत्र । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरत्वं हि काश्यपे ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षण्णवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वता देवालयेण्डज । दीपा घातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हृतास्तथा ॥ १ ॥
 सा शूद्रात्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृताज्ज खगेश्वर ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनैव चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दोषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया धृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णनिर्मिता भव्याः सम्पूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्मौज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुघेनुप्रदानाद्वै ब्राह्मणाय खगेश्वर । दुष्टगन्धकृताद्दोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगतखगेश्वर ॥ १ ॥
वेनुं रत्नमयी दध्यात्समुवर्णां विधानतः । नश्येद्दे चक्षुषो रोगस्तद्दानेन महाद्वृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमस्तुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागजन्मन्यप्यभूत्काश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूरो हृदो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभादद्योऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु षण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैर्धर्मसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं द्युत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मस्वसौ षण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०० ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो शौर्यौदार्यशोधनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । शवरक्तेन शिरसि महापीडा प्रजायते ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा मुरूपा गुणशालिनी । विप्रभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
यकपुत्रं प्रसूयाथ नान्यपुत्रमुपागमत् । पश्चात्पुष्पांतरं शान्तमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्त्रिभयाः । विधिना च हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्थादिकारकः । ब्रह्मास्य मित्रताञ्जातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
अयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्यैरवर्धत । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
अश्वितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदत्तवान् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यौवनेऽमृततत्पुत्रः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं च ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना खगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि मां वैद्वयसन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपसन्तुल्यं पुत्रपौत्रविनाशनम् । विधेणैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वैः सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्तत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमम्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्जुलाकृति । सप्तवान्यफलोपेतं वस्त्रस्रस्रचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । भुवर्णस्य विशुद्धां च प्रदद्याद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गा वै सवत्सिकाः । विभ्रेभ्योऽष्टोत्तरशतं शातकौम्भविनिर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पैः प्रकुर्याच्च लक्षैः पूजा महेक्षितुः । संकष्टान्मोचयेद्भुक्तुं दम्पती परिवापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०१ ॥

अरुण उवाच ।

यथायथा च दोषाणां मोक्षः प्राणभृतां भवेत् । दानं व्रतं तथा कर्म येन सौख्यं जनो व्रजेत् ॥ १ ॥
सर्वलक्षणसम्पूर्णां दृश्यते भुवि मानवः । तथापि कर्मणा केन ह्यभिज्ञानं तु कारयेत् ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जन्मानि येनैव कृतं शशकघातनम् । तेनैव कर्मदोषेण कुञ्जः काणो भवेन्नरः ॥ ३ ॥
ऐहिकान्यपि लक्ष्माणि शरीरे सम्भवन्ति च । परापवादनिरतो लम्बो वञ्चनतत्परः ॥ ४ ॥
गात्रपीडा च महती बाल्ये वयसि सम्भवेत् । न बन्धुः पृष्ठतस्तस्य न च कन्धुसुखं भूत ॥ ५ ॥
अग्रतो नापि नश्यन्ति बालकाः खगघातनात् । राजदण्डो ज्ञानदण्डो मानमङ्गो भवेदिति ॥ ६ ॥
प्रेर्यते येन कर्माथै स वै ज्यङ्गो भवेदिति । गुह्यतो वदने चैव मशकानाञ्च पादयोः ॥ ७ ॥
शस्त्राग्निपीडनं कुक्षौ ग्रीहतो हि प्रजायते । एवं स बहुशस्त्रवीर्यैर्लक्षणैरिति लक्ष्यते ॥ ८ ॥
कर्मणस्तस्य निर्हारं प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य दोषस्य ज्ञान्यर्थमाचरेत् हरेव्रतम् ॥ ९ ॥
शरपां दद्याच्च विप्राय सोपधानां सतूलिकाम् । हरिमान्दोलयेत्तत्र चैत्रे चैव विधानतः ॥ १० ॥
लक्ष्मीनारायणौ कार्यौ हेमनिष्कप्रमाणतः । महत्या पूजयेत्लक्ष्म्या महोत्सवसमान्वितम् ॥ ११ ॥
द्वादश ब्राह्मणांश्चापि भोजयेद्भक्ष्यभोज्यकैः । व्रतस्य च विधिं सूत कथयामि समासतः ॥ १२ ॥
दमनारोपणं चैव रोगमुक्तिहिताय वै । चैत्रे मासि शुभे पक्षे शुभवारे तथा त्रित्यौ ॥ १३ ॥
दशम्यामधिवासं तु कुर्यादमनकाय वै । संवत्सरकृता पूजा येन पूर्णा भवेत्स्वग ॥ १४ ॥
तपसो भङ्गमकरोज्जीवस्यास्यामवच्छदा । मस्मीभूते तदा पत्यौ रतिः प्रीतिश्च दुःखिते ॥ १५ ॥
तन्नेत्रवारिसम्भूता दमनस्य लता भवेत् । सौरभ्यं च सुसौभाग्यं महदासीत्पुत्रोत्पन्नम् ॥ १६ ॥
तेन सन्तुष्टहृदयो स भवेद्यः शिवः स्वयम् । रत्यै प्रीत्यै च तत्सोऽयं दमनः प्रवरीकृतः ॥ १७ ॥
दमनेन च यो मन्त्री वर्षमध्ये न पूजयेत् । तस्य सांवत्सरी पूजा दमनाय भविष्यति ॥ १८ ॥
तस्मै दत्तो वरो धात्रा त्वत्पूजादौ भविष्यति । तस्मादमनपूजादौ कर्तव्या लोकवन्दिता ॥ १९ ॥
अन्येषां पूजनं पश्चादिह लोके च जायते । समूलं दमनं सूत स्थापयेत्पत्रके वटे ॥ २० ॥
दमनं नवधा कृत्वा पूजयेत्तदनन्तरम् । आनेदंश्रीवीजेन ततोभिज्ञेन सुन्दरि ॥ २१ ॥
आनन्देश्वरीवीजेन नवधा विन्दुना सह । नवप्रकारभिन्नं तु दमनं पूजयेत्क्रमात् ॥ २२ ॥
अधोरविद्यया पश्चादभिषिञ्चेत्ततो जनम् । पूर्वोक्तया दक्षिणस्थां दिशि संस्थापयेद्भूमी ॥ २३ ॥
शस्त्रेण रक्षणं कुर्यात्कवचेन ततः परम् । बद्ध्वात्र मूलमुद्रां तु भ्रामयेद्दमनोपरि ॥ २४ ॥
चैत्रे सितैकादश्यान्तु दमनारोपणं भवेत् । उद्धरेदस्त्रमन्त्रेण हृदयेन च लेपयेत् ॥ २५ ॥
श्रावणपञ्चमसौरस्तु ह्यधिवासं च कारयेत् । प्रथमे दिक्से कुर्यादधिवासनमुत्तमम् ॥ २६ ॥

सद्योऽधिवासनं वापि वर्षपूजाप्रसिद्धये । नवकोणं च विख्यातं सिन्दूरेण समप्रभम् ॥ २७ ॥
 कलशाक्षव संस्थाप्य हेमपात्रादिपूरितात् । एकं वा कलशं रम्यं स्थापयेद्देशिकोत्तमः ॥ २८ ॥
 दक्षिणे मण्डलं कुर्यात्कुङ्कुमाद्यैर्विचित्रितम् । अशोकतरुमालित्य त्रिकोणं मण्डलं लिखेत् ॥ २९ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेत्कामं पञ्चबाणं घनुर्धरम् । वसन्तसहितं तं वै पूजयेत्सिद्धिहेतवे ॥ ३० ॥
 वाग्बीजैर्धुवनेशानी श्रीकामायुक्तबीजकैः । कामाय नम आलिख्य विधेयं रुद्रवर्णकम् ॥ ३१ ॥
 कामबीजत्रयं प्रोक्तं पूर्वमेव समुच्चरेत् । रत्यै नमश्चाष्टवर्णीस्तदन्ते च समुच्चरेत् ॥ ३२ ॥
 प्रीतिबीजं रतिस्थाने प्रीतिस्थानेऽष्टवर्णकान् । गौरी इयामां रतिप्रीती क्रमेण परिपूजयेत् ॥ ३३ ॥
 पञ्चताम्बूलहस्तेन रक्तवस्त्रविराजितैः । दिव्यैरामरणैः सूत रतिप्रीती प्रपूजयेत् ॥ ३४ ॥
 वामदक्षिणयोर्ध्यात्वा कामस्य तदनन्तरम् । सुषस्त्रे पुष्पसमये साङ्गं कामं प्रपूजयेत् ॥ ३५ ॥
 धूपदीपादिनैवेद्यैर्दमनाद्यैश्च पूजयेत् । सर्वकार्यसुसिद्धयर्थं पूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ३६ ॥
 क्रमेण पूजयेत्सर्वं वैष्णवान्मोजयेद्ब्रह्मन् । सुवासिनीश्च सम्पूज्य योगिमण्डलमर्चयेत् ॥ ३७ ॥
 श्रद्धया परिपूज्यायनानादेशीयमानवान् । पूजयेच्च शुभं पश्चाद्गुह्यं रत्नादिभूषणैः ॥ ३८ ॥
 स्वर्णभारसहस्रैस्तु दिव्यवस्त्रैर्मनोहरैः । पूजयित्वा ततो विमान्पूर्णाहुतिमयाचरेत् ॥ ३९ ॥
 अनेन विधिना देवं दमनारोपणे यजेत् । तस्य कर्मकृता वाधा शरीरे नैव जायते ॥ ४० ॥
 पूर्णा मनोरथास्तस्य जायन्ते नात्र संशयः । शुद्धवर्णमुवर्णेन कृत्वा मन्मूर्तिषुक्तमाम् ॥ ४१ ॥
 अर्चितां गन्धपुष्पाद्यैर्देवज्ञाय निवेदयेत् । तस्यैहिकमिदं चिह्नं भवेद्दुतिनिपीडनम् ॥ ४२ ॥
 जानुजंघे तथा कुञ्जे पीडनं तूदरे भवेत् । यजमानविरोधं च बुद्धिहीनोऽनुविन्दति ॥ ४३ ॥
 तेषुतेषु कृता वाधा स्वेस्वे चैव प्रजायते । कौलीन्यकुलटादिभ्यो यौवने सा विगर्हिता ॥ ४४ ॥
 कुलाकुलत्वं भूम्यादिघातः स्यादुपलेखनात् । दंष्ट्रिश्चङ्घ्रिकृता वाधा मातुर्जनिकृताः पुनः ॥ ४५ ॥
 हसन्त्याश्चैव नार्याश्च गृह्यतो गुरुरोगकाः । इत्यादिदेवनास्तस्य शरीरे सम्भवन्ति वै ॥ ४६ ॥
 सदैवोद्दिग्गचित्तत्वाद्देवना सौम्य जायते ॥ ४७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्रुघुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०२ ॥

अरुण उवाच ।

क्वचिद्वर्णं समुत्पन्नः कश्चित्पुरुषसत्तमः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ १ ॥
 कृपिकर्म प्रकुर्वाणो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । धनवान्यसमायुक्तः किञ्चिद्वाचापारवान्मुनिः ॥ २ ॥
 भार्याद्वयं तु तस्यासीदेका वै मृत्युमागता । अपरा रोगसंयुक्ता किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ३ ॥
 प्रदरातिंश्च हृच्छूलं निद्रालस्याग्निमन्दताः । हृदये क्लमहृल्लासौ श्वयथुः करपादयोः ॥ ४ ॥
 इत्येतैर्लक्षणैः स्वामिन्भार्या वै ऽवरोपीडिता । तयोर्मिथो महाप्रीतिर्भवेन्नापत्यजं सुखम् ॥ ५ ॥
 मृतभार्यः पुमान्मोऽपि यथा च्युतगृहाश्रमः । सर्वकर्मणामाधारभूतः स्यात्स्वगृहाश्रमः ॥ ६ ॥
 मृतभार्यस्य तन्नाशो ह्यग्निहोत्रादिहानिकृत् । तस्मात्तु कर्मणा येन भार्या भर्तुर्भवेन्नृणाम् ॥ ७ ॥
 अतिदुःखकरी घोरा तस्य कर्माणि मे वद ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सापत्यस्यानपत्यस्य धनिनो निर्धनस्य वा । यूनो वा स्थविरस्योति यो योगः कर्मणा भवेत् ॥ ९ ॥
 हन्तुश्च परसौख्यानां मृतभार्यस्य लक्षणम् । विशेषेण परांश्चापि कीर्त्यमानाञ्छृणुष्व भोः ॥ १० ॥

यथायथा स लोकानां सौख्यानि विविधानि च । पुण्यकर्मभिराप्तोऽपि विविधैः श्रद्धया कृतैः ११
 अपत्यस्त्रीधनयशोविद्याभिः सम्भृतो भवेत् । स्वं जहाराऽसहिष्णुत्वादाभिजात्यादयेर्ष्या १२ ॥
 यशुन्यादपवादैश्च नानामिथ्याभिर्ज्ञानैः । तथा यूनोऽस्य वनिनः सापत्याश्च स्त्रियो मृताः १३ ॥
 मिथ्यापमृत्युकैर्वीन न सौख्यमिह जायते । तदादिभिर्महादुःखैर्युज्यते योऽन्यसौख्यहृत् ॥ १४ ॥
 रुदत्सु शिशुषु प्रायो प्रीतिमान्हादि जायते । तदादि च महदुःखैर्युज्यते सौख्यबन्धुषु ॥ १५ ॥
 भार्याकार्येषु च तथा विनश्यत्सु दिनेदिने । दुःखान्धौ मज्जमानोऽसौ प्रत्यहं मृत्युमिच्छति १६
 अहं ममेति सौख्यार्थी मिथ्यावादैः स दुर्मतिः । स्त्रीणां च मृत्युकौलीन्यात्स्वहानिः स्यादितस्ततः
 पुनर्भवति तस्य स्त्रीप्राप्तिः कष्टाद्भवत्ययात् । अपत्नेः स्त्रीमवा प्रीतिर्नास्थ तस्य प्रजायते ॥ १८ ॥
 निर्धनस्य च यूनश्च पञ्चधापत्यदुःखिनः । रोगग्रस्ता चिरं भार्या कष्टान्मरणमिच्छति ॥ १९ ॥
 स चापि सुचिरं काले नानारोगैः प्रपीड्यते । जीवत्यपि तथा सार्धं जातिर्प्रीतिपरो भवेत् २० ॥
 न गार्हस्थ्यमर्धं किञ्चित्सुखमाप्नोति दुर्मतिः । कलहश्च स्त्रिया वर्गे निर्निमित्तं कचिद्भवेत् ॥ २१ ॥
 नातिप्रीतिर्भवेत्तस्य भार्ययाऽथ तथा सह । अल्पापत्यानपत्या वा कदपत्याथ सा भवेत् ॥ २२ ॥
 आधिश्चापत्यचिन्तोत्यो नित्यं तं वै प्रवाधते । लक्षणैरिति निश्चित्य कर्मनिष्कृतिमाचरेत् २३ ॥
 फाल्गुने मासि सम्प्राप्ते शुक्लपक्षे चतुर्दशी । तथौ प्रातः समुत्थाय मुस्नातः शुचिबन्धूक् २४ ॥
 शिवस्यालयमासाद्य दैवज्ञेन समन्वितः । स्नापयेत्तु शिवं सम्यक्पञ्चामृतपुरःसरम् ॥ २५ ॥
 अर्चयेच्च ततः पुष्पमाल्यगन्धानुलेपनैः । धूपैर्दीपैश्च नैवेद्यैर्विधिना विधिकोविदः ॥ २६ ॥
 चतुरस्रं चतुःपादं कुम्भस्योद्धरणक्षमम् । षट्त्रिंशदङ्गुलोल्लङ्घ्यं लिङ्गस्योपरि धारयेत् ॥ २७ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्कुम्भं सुगन्धशिशिराम्भसा । पूर्णं मध्ये कृतच्छिद्रं तत्प्रोता बलवर्तिका ॥ २८ ॥
 तदग्रे विगलज्जोपं कराग्रं लिङ्गपूर्थनि । विदधद्विधमेनं तु दैवज्ञादेशतत्परः ॥ २९ ॥
 त्रिकालं प्रणमेद्देवं दण्डवन्नित्यतः । कुम्भं जलेन ह्यसकृत्सुगन्धशिशिराम्भसा ॥ ३० ॥
 पूरयेन्नित्यं प्रातःस्नायी विधिमिमं चरेत् । पठेन्मन्त्रं शिवस्याग्रे दैवज्ञेन समीरितः ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वसौख्यानि निम्नता दुष्टशुद्धिना । जन्तूनामप्यजन्तूनां नानामिथ्योक्तियुक्तिभिः ॥ ३२ ॥
 मृतभार्याख्यमेतन्मे पापं तत्कर्मसंभवम् । अतिदुःसहदुःखादर्थं यत्पापमितरत्सुखैः ॥ ३३ ॥
 ज्वालाभिर्दह्यमानोऽहं स्त्रीवियोगानलस्य वै । सुशीतलाम्भसः सैकैस्तपसा सौख्यकारिभिः ॥

अभिषिञ्चे महादेवं महापापहरो भव ” ॥ ३४ ॥

उच्चरन्निति तं देवं प्रणम्य च मुहुर्मुहुः । गृहमागत्य मुञ्जीत पतितालापवर्जितः ॥ ३५ ॥
 एवं स चतुरो मासांस्त्रिकालं विदधद्विभुः । भवेदतः परो यावच्छुचिशुक्लचतुर्दशी ॥ ३६ ॥
 तत्र मध्याह्नसमये कृत्वा नित्यविधिक्रमम् । शिवयोः प्रीतये दद्याद्भोग्यं शुभलक्षणम् ॥ ३७ ॥
 ब्राह्मणाय सुव्रताय मन्त्रं पूर्वोक्तमुच्चरेत् । शुद्धवर्णसुवर्णस्य माषषोडशसम्मितम् ॥ ३८ ॥
 ताम्रपात्रैर्चितं कृत्वा दैवज्ञाय निवेदयेत् । ततस्तु भोजयेद्विप्राञ्छतादौ शतमेव वा ॥ ३९ ॥
 तोषयेच्च द्विजानन्यान्दिक्षिणाभिः स्वशक्तितः । विधिमेनमकुर्वाणो मृतभार्यः सुसौख्यहा ॥ ४० ॥
 भूयः स मृतभार्योऽपि न सुखं विन्दति कचित् । प्रयोजकानुमन्त्रार्थं प्रतिवेशादिकं च यत् ॥ ४१ ॥
 प्रश्रयादवगतव्यं गतेष्यादविचारतः । लक्ष्मैहिकमिदं वाच्यं दैवज्ञेन सुमेधसा ॥ ४२ ॥
 विवाहसमये किञ्चित्कलहादिभ्रमोऽभवत् । नाग्दानमत्र चान्यत्र विवाहोऽन्येन वै भवेत् ॥ ४३ ॥

तस्यामुदुदमात्रायां विविधा दुःखस्तन्वतिः । एवं कृतविविधः सम्यग्भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥४४॥

शुंक्ते भोगान्स्वपत्न्या वै लक्षसंख्यान्वगेश्वर ॥ ४५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिच्छूद्रकुले जातो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुत्रीपुत्रसमाकीर्णः किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः ॥ १ ॥
मिया तस्यापि सौम्या च पतिभक्तिपरायणा । प्रमादी दैववादी च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि ॥२॥
श्वासयुक्तः सभायस्तु हेमन्तप्रावृषोस्तथा । अग्रयुक्तं शरीरं तु शिरोर्तिर्जायते कचित् ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्कर । ममोपरि कृपां कृत्वा प्राणिनां सौख्यहेतवे ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्यापि चेष्टितम् । पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु बहुचिन्ताकुलोऽभवत् ॥ ५ ॥
स राजकुलमान्यश्च बहुव्यापारवांस्तथा । कारागृहे गृहीतस्तु मोहात्कश्चिद्विजोत्तमः ॥ ६ ॥
ताडितस्तेन बहुधा यदा च क्रन्दति द्विजः । तदा तस्य द्विजस्यैव श्वासरोधं चकार ह ॥ ७ ॥
घटीद्वित्रिचतुर्मिस्तु द्विजः श्वासं मुमोच वै । दिनैः कतिपयैरेव एवं कर्म चकार ह ॥ ८ ॥
पश्चाद्व्याजेन निर्मुक्तो ब्राह्मणस्तेन वित्तमः । तेन कर्मविपाकेन ह्यसौ श्वासेन पीड्यते ॥ ९ ॥
पुराकृतानि कर्माणि शुभानि ह्यशुभानि च । इह जन्मनि भुज्यन्ते प्राणा नित्यं विशकिताः ॥१०॥

अरुण उवाच ।

जीवितं कष्टसहितं न तु जीवेन मुच्यते । ममोपरि कृपां कृत्वा येन कष्टादिमुच्यते ॥ ११ ॥
विशेषं कथय स्वामिन्प्राणिनां हितकाम्यया । कर्मणस्तस्य लक्ष्माणि विस्तरेण वद प्रभो ॥१२॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजस्य मर्महृद्देवान्मदस्तस्याशु रुदन्त्यते । यथा स तिलकण्ठोभूत्तथा कण्ठोस्य शुष्यति ॥१३॥
विनिद्रो विमुखो दीनो न शेते शयने नरः । तदवस्थस्तथैवास्य शयने न सुखं भवेत् ॥ १४ ॥
स्विच्यते गह्वरे रुद्रस्तापार्तिभृशदुःखितः । ताप्यते तापनैर्दुःखैर्निर्वांशे सोऽपि रोदिति ॥ १५ ॥
स च तत्र निरुद्रस्तु ज्वरादिव्याधिसम्भवे । ज्वरादिरपि सोद्वेगं विशेषात् समर्हयेत् ॥ १६ ॥
नष्टसंज्ञश्चोर्ध्वमुख ऊर्ध्वमुद्रितरोमकः । म्लिजवाग्दीनवदनो क्षीणशब्दो गतश्रुतिः ॥ १७ ॥
रतिं न लभत शुष्कत्वक्त्रो विकुरुते भृशम् । मुहुर्मोहमुपैत्येवं महायत्नेन शाम्भ्याति ॥ १८ ॥
एवं दैवविनिर्धारं कृत्वा वै प्रयतः पुमान् । आचरेन्निरुक्तिं सोऽयं व्याधीनां क्षयकारिणीम् ॥१९॥
शुभे मासेऽसिते पक्षे सानुकूलग्रहे दिने । आहूय विविधद्विप्रान्दैवज्ञान्वेदवादिनः ॥ २० ॥
घृतं तेभ्यः प्रदातव्यं सहस्रपलसम्मितम् । वित्तशाठ्यं न कर्तव्यं यथाशक्ति चरोद्विधिम् ॥२१॥
लक्षसंख्यैस्तु संपूज्यो रुद्रो रुद्रगणावृतः । शिवपूजाविधानं च कर्तव्यं शुभमिच्छता ॥ २२ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्प्राजापत्यचतुष्टयम् । तेभ्योऽपि दक्षिणां दद्यात्सर्वपापविनाशिनीम् ॥२३॥
एका गौरापि दातव्या किञ्चित्स्वर्णसमन्विता । एवं कृते वैनतेय सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २४ ॥
मद्भिस्त्वं शुद्धसावण सुवर्णत्रयनिर्मितम् । स्वर्चितं गन्धपुष्पाद्यैस्ताम्रपात्रे स्थितं तथा ॥ २५ ॥

तण्डुलोपरि न्यस्तं च दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । वसुव यामुने देशे चाम्बवः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 राजमान्यः सुरुषैश्चधनवाहनभोगभाक् । इत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ २ ॥
 विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । कार्तिक्यां स्वर्णदानं तु मथुरायां खगेश्वर ॥ ३ ॥
 कालिन्ध्यां श्रद्धया युक्तो दीपांश्च धृतबोधितान् । दत्तवान्स्वर्णरत्नानि गोभूम्यम्बादिकानि च ॥ ४ ॥
 पर्वस्वपि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन । अथो पापं शृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणी धर्षिता तेन तत्पतिश्चापि धातितः । ब्रह्मस्वं लुप्यतं भुक्तं कामलोभेन मोहितः ॥ ६ ॥
 अन्नसन्नाधिकारे तु द्विसहाययुतेन च । बह्वन्नं चोरितं तेन राजकीयं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्या धारितो गर्भो बहुपापैश्च पातनम् । गर्भस्य विकृतं तेन छेदनेरौषवैरपि ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गं च शश्वतम् ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोत्र हिमालये । स रक्तगौरो मतिमान्बनवाहनभोगभाक् ॥ १० ॥
 वातपित्तयुतः सौम्यो राजकार्येषु नत्परः । जन्माङ्गात्पञ्चमो भावो धर्मः क्रूरावलोकितः ॥ ११ ॥
 पादजातो महाधीरोऽपत्यैश्वर्यसमन्वितः । अमात्यकल्पविभवो बहुग्रामाधिपत्ययुक् ॥ १२ ॥
 बृहद्यमयुतो भोगी व्रतानामनुपालकः । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च न स्थूलो न कुशो महान् ॥ १३ ॥
 वातपित्तमुखैर्युक्तः किञ्चिरे तत्सुखोऽविज्ञतः । यूयैश्वर्यमुखैर्युक्तः सर्वलोकाप्रियङ्करः ॥ १४ ॥
 धनधान्ययशोगुक्तो बहुग्रामाधिपो महान् । देशदेशेऽधिकारादयः सन्निविमहसंयुतः ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं महापापाहोभो पापरतः कश्चित् । चिन्ताह्लेशभयैर्युक्तो धृतिमानपि दुःखभाक् ॥ १६ ॥
 अकारणोद्वेगयुतः कालहानिकरः सदा । कर्णामयी वातरोगी पित्तवाती सुखोऽविज्ञतः ॥ १७ ॥
 सदा शत्रुभयाविष्टः क्षणोद्भिन्नः क्षणं सुखी । ब्राह्मणीधर्षणात्पापात्तथा तद्गमपातनात् ॥ १८ ॥
 पुत्रान्तरसुखं नैव जातुचिह्नभते नरः । विप्रकुम्भस्य चादानात्सजातः कुम्भलग्नके ॥ १९ ॥
 भौमयुक्ते शनिक्रान्ते चापे जीविक्षिते मुते । सितेश्वरे जीवयुक्ते स्थिरांगे चन्द्रवीक्षिते ॥ २० ॥
 लक्षणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्मयी ॥ २१ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देया वेदविदे खग । सोमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्मयी ॥ २२ ॥
 लक्ष्मीनारायणस्यापि तथा कार्या विधानतः । सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा ॥ २३ ॥
 षोडशरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । देया प्रयत्नादिप्रेम्भ्यो गाधत्रीमयुतं जपेत् ॥ २४ ॥
 अयम्बकं तु तथा जप्त्वा तन्मन्त्रांश्च तथा जपेत् । होमयेत्तद्वशांशेन शतं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 नावयो व्याधयस्तस्य नच शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायते सम्पदोऽनिशम् ॥ २६ ॥
 पलत्रयसुवर्णेन शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः । शुभवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ २७ ॥
 तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं वा यथाशक्ति पूजयेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ २८ ॥
 शैवं पञ्चाक्षरं मन्त्रमथवा अयम्बकं जपेत् । अयुतं तद्वशांशं तु तिलैर्हवनमाचरेत् ॥ २९ ॥
 ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तिः । दद्याच्च दक्षिणां तान्तु प्राङ्मुखायाप्युदङ्मुखः ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

त्वं शूल ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । दैत्यानां दानवानाञ्च शंकरस्यायुधं तथा ॥ ३१ ॥
 कुक्षिस्थमथ पार्श्वस्थमथ वा पृष्ठसङ्गतम् । श्वासकासकृतान्कण्ठान्मोचय त्वं महायुध ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं योषितं धेनुं हुतमाग्निं तपस्विनम् । क्रुद्धो नृशंसो दौरात्म्याद्द्वन्धात्पादेन यः पुरा ॥ १ ॥
 पादौ च मर्दयन्वातव्याधिस्तु चरणे भवेत् । पादस्योर्ध्वं गुल्फपार्श्वोच्छूलैः शोफः प्रसर्पति ॥ २ ॥
 समुत्पन्नेऽविले ओफे पादः कूर्मोदरायते । मृदुलोऽतीव पीडाकृद्गमनेऽतिक्रोरो भृशम् ॥ ३ ॥
 द्विज्यादिपञ्चवर्षस्यैमासैरब्दैर्ज्वरोऽस्थिगः । अचारुची रसेनेह पक्वान्नादिषु च स्पृहा ॥ ४ ॥
 देहस्याभ्यन्तरे देशे पादे शोफसमुद्भवः । शरा इव प्रसर्पति तत्र तत्राङ्गमोटनम् ॥ ५ ॥
 स्कन्धग्रीवादिपुरतो व्रणा अल्पफलोपमाः । लक्ष्मैहिकमिदं तस्य विज्ञेयं कर्मसूचकम् ॥ ६ ॥
 पादेन निहतो विप्रे फलहानिर्वनक्षयः । योषिति प्राग्यतायान्तु न कौलीनफलात्काचित् ॥ ७ ॥
 धेनौ तल्लक्ष्याऽऽघातो वृषाच्छृङ्गावहेलनम् । हुताग्नावग्नितो वाधा जठराग्निकरादिषु ॥ ८ ॥
 तपस्विनि प्रमेहार्तिर्गुह्यपीडा व्रगार्तयः । अपत्यजमहदुःखं धान्यवाणिज्यतोऽव्ययः ॥ ९ ॥
 एवं ज्ञात्वा निर्जं देवं तत्तन्निष्कृतिमाचरेत् । तज्जन्मनि शुभाकारा सुवर्णत्रयनिर्मिता ॥ १० ॥
 कृतान्मुत्तारसंस्काराः स्वर्चिताः सुप्रतिष्ठिताः । विप्राय वेदविदुषे देयाश्च बहुदक्षिणाः ॥ ११ ॥
 उमामहेश्वरयुगं धेनुद्वयमनन्तरम् । आमात्रविंशति दद्यात्तं च कर्मणि शान्तये ॥ १२ ॥
 चतुःसौवर्णिकां कृत्वा मन्मूर्तिं शुभलक्षणां । रथे रौप्ये प्रतिष्ठाप्य चतुःपलविनिर्मिते ॥ १३ ॥
 सौवर्णारुणसूत्रेण सहितां दैववेदिने । मूरिद्विविणसंयुक्तां दद्यान्मन्त्रं समुच्चान् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“भगवन्देवदेवेश कर्मसाक्षिभगवत्प्रभो । सौवर्णिस्ते कृता मूर्ती रथसुतसमन्विता ॥ १५ ॥
 सदक्षिणा मया दत्ता दैवज्ञाय सुमेधसे । दानेनानेन मे शोफः क्षिप्तं नश्यतु पादजः ॥ १६ ॥
 विप्रादिभूतैः पञ्च सुवर्णत्रयनिर्मिताः । तत्तल्लक्षादिधातोत्थपादशोफस्य शान्तये ॥ १७ ॥

भूदेवा वो मया दत्ता दानाद्रोगः प्रशाम्यतु ” ॥ १८ ॥

जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्समपाददेत् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महामाग ह्यणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः ॥ १ ॥
 राजमान्यः सुखैश्वर्यघनवाहनभोगभाक् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ २ ॥
 सुवर्णरत्नमहिषीगोभूम्यश्वादिकानि च । पर्वस्वपि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ब्राह्मणी वर्षिता तेन तत्पतिश्चापि धातितः ॥ ४ ॥
 ब्रह्मत्वं लुण्ठितं मुक्तं कामलोभेन मोहतः । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो बहूपार्थैश्च पातनम् ॥ ५ ॥
 गर्भस्य च कृतं तेन छेदनेरौषधैरपि । ततो बहुविधे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 सुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गाश्च शान्तान् । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 गौरवर्णो धनैश्वर्यसुखवाहनभोगभाक् । जन्माङ्गात्पञ्चमे मासे धर्मं कूरावलोकितः ॥ ८ ॥
 अमात्यवंशजो धीरो बाल्ये भ्रातृमुखोऽज्झितः । युन्यैश्वर्यसुखैर्युक्तः सर्वरोगभयंकरः ॥ ९ ॥
 धनधान्ययशोयुक्तो बहुग्रामाधिपो महात् । देशदेशेऽधिकारादृचः सर्वविग्रहसंयुतः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । वित्तकेशमनोयुक्तो धनवानपि दुःखभाक् ॥ ११ ॥
 सहोदसुतैर्मृत्यैः कलत्रैर्मित्रबान्धवैः । अकारणोद्वेगयुतः कलहाविष्कृतः सदा ॥ १२ ॥

कर्णोभ्यां वातरोगी पित्तवाती मुखोज्झितः । सदा शत्रुमयाविष्टः क्षणोद्विग्नः क्षणं सुखी ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणीधर्षणात्पापात्तथा तद्रूपपातनात् । पुत्रान्तरसुखं नैव लभते न कदाचन ॥ १४ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलत्रयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्मयी ॥ १५ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देया वेदविदे खग ॥ १६ ॥
 सोमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्मयी । लक्ष्मीनारायणस्यापि तथा कार्या विधानतः ॥ १७ ॥
 सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा । षोडशोरूपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ १८ ॥
 देया प्रयत्नाद्विभेदो गायत्रीमयुतं जपेत् । ज्यम्बकं तु तदा जप्त्वा तन्मन्त्रास्तु तदा जपेत् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शतं विप्रांश्च भोजयेत् । नाघयो व्याघ्रस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् ॥ २० ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायन्ते सम्पदोजनिशम् । शत्रुतो न भयं तस्य नरस्य कृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 कुसप्ततिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते खग । चतुर्विधमहारिष्टं पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्तोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मदगर्वाभ्यां परद्रोहाभितापवान् । कणरत्नादिना वापि चाहार्यवसनादिभिः ॥ १ ॥
 तन्तुर्कर्मोपमोगार्थं पीडयेदुर्ध्वरज्वरः । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं निष्कृतिं शृणु सारथे ॥ २ ॥
 चिरज्वरामयाशोफतन्द्रालस्यादिविग्रहैः । अन्नारुचिपिपासाद्यैः प्रसेदग्लानिभिस्तथा ॥ ३ ॥
 व्यस्युग्रेण दबधुना कम्पनात्तोदतस्तथा । क्वचित्चापः क्वचिच्छीतं पर्वभेदैस्तु सन्निधु ॥ ४ ॥
 न सखं लभते कापि महौषधिशतैरपि । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकित्सो भिषग्वरैः ॥ ५ ॥
 हीनसाम्यादिकाद्यैश्च लक्षणानि विभावयेत् । दैवजो विद्यते व्याधिर्ज्वरार्तिः परमा तदा ॥ ६ ॥
 उवरयति च सर्वेषां दुःस्थदोषेण पाप्मनाम् । मासात्पक्षादिकं चापि दुर्ज्वरो विषमो भवेत् ॥ ७ ॥
 निष्कृतिस्तस्य वक्तव्या यथाश्रुति मयोदिता । सुशुभे भूयदेनो तु गोमयाद्युपलिप्तकं ॥ ८ ॥
 तत्रोपर्याधिकं स्थाप्य स्थापयेच्छु तिलाचलम् । तत्रोपरि न्यसेदक्षं गौर्या सह विनायकम् ॥ ९ ॥
 हेम्नं हेमविधासंख्यायथाव्याधिप्रपञ्चकम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं यजेद्ब्रह्म विधानतः ॥ १० ॥
 पूजामर्चादिकं कृत्वा तर्पयेच्छतरुद्रियम् । तर्पणस्यावसाने तु वसनं द्रव्यपूर्वकम् ॥ ११ ॥
 प्रत्येकं गायुतं दद्यात्कर्मणामपनुत्तये । जुहुयाद्यज्ञमानेन चरुणा पायसेन च ॥ १२ ॥
 होमान्ते भोज्यसंख्या तु रुद्रसंख्यानुसारतः । एकाद्वित्रिचतुर्भेदा यथाव्याधिवलेक्षणम् ॥ १३ ॥
 एवं विधिं समासाद्य मोचयेज्ज्वरदारुणात् । मृत्यादिकं च तत्सर्वं दापयेद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया लोमबुद्ध्या वै हृतं परधनं छलात् । लक्षकौटिल्यबुद्ध्या वा कणरत्नादिनाथ वा ॥ १५ ॥
 तत्तत्पापजिता लोके प्राप्ता वै दुःसहज्वरः । एतदेनोविनाशाय श्रूतिं ते शुभलक्षणां ॥ १६ ॥
 ददे मोच्या महापापादुःसहाद्विजसत्तम । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः” ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा ततस्तान्स प्रणमेद्भुसुधासुरान् । स्तुतिमेनां समभ्यर्च्य विधिबीद्विहास्रलिः ॥ १८ ॥
 विसर्पविधिना पूर्वं विप्राणां भोजनार्चनम् । वर्जयेद्भूममात्सर्यं सर्वेभ्यो हितमाचरेत् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मदमात्सर्यैः सत्कर्मोपरि घातकृत् । विषमज्वरभेदेन मिथते भेद्यदारुणैः ॥ १ ॥
 लक्षणं तस्य वक्ष्येऽहं यथाज्वरप्रसूचकम् । अन्नारुचिः पिपासादिः पाश्चात्सि कषपादयोः ॥ २ ॥
 दहते कम्पते गात्रं कचिच्छोफोदरादिषु । स्वासयन्पूर्वगो श्रूत्वा तदन्तर्ज्वरतोदकृत् ॥ ३ ॥
 कामला पाण्डुहृत्पीडा मुष्कावदरणं वसा । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकित्स्यो भिषग्वरैः ॥ ४ ॥
 न शाम्यति न शाम्यति महौषधिज्ञतैरपि । न सुखं लभते कापि न दिवा निशि यत्कचित् ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्वेन पापक्षयो भवेत् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते सानुकूले ग्रहक्षणे ॥

यत्रास्ते शुभतीर्थे वै सङ्गमोत्तमसत्सरिव । तत्र गत्वा च स्नात्वा च पीत्वा च परमौषधम् ॥ ७ ॥
 षड्बन्दाचरेच्छुद्धिं शुद्धः शुद्धामिसन्धिकः । श्रुतिस्मृतिसदाचारो बाह्मनःकायशुद्धधीः ॥ ८ ॥
 एवमाहूय सद्भिप्राप्यजेद्वद्रविधानतः । पादार्घ्याचमसंवीतो रुद्रं जप्त्वा यथाविधि ॥ ९ ॥
 लक्षमेकादशं होयं यज्ञे रोगार्तिदुःखहृत् । तद्दशांशेन होतव्यं मधुरज्यसंयुतैः ॥ १० ॥
 भोजयेत्परमं भक्त्या प्रतिरुद्रं शतावधि । तत्रस्थमाचरेदत्र ह्यन्वथतिलतर्पणम् ॥ ११ ॥
 कलशैः शतसाहस्रै रद्रुप्तं परं जपम् । भोज्यान्ते ह्युखरेन्मन्त्रं प्राचीनं यच्छुभाशुभम् ॥ १२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया द्रोहबुद्ध्या वा लोभार्तिभयदेन हि । वञ्चिताः मृत्यहं लोका मात्सर्यमपि यत्कृतम् ॥ १३ ॥
 एनसा तेन हृत्पीडा ज्वरातिः परमा मम । याया प्राप्ता तथा चाहं मोक्ष्यो हीह स्वकर्मणा” ॥ १४ ॥
 एतद्वद्रविधानेन बाध्यते न नरः कचित् । यजेदत्र ज्वरातिस्थो सोनिर्दिष्टेस्तु नामभिः ॥ १५ ॥
 सर्पणान्ते च निर्दिष्टे सोमो धेन्वेति मन्त्रतः । आशिषं परमं गृह्य ऋत्विजोक्तां शुभां हविः ॥ १६ ॥
 एतत्कर्मविशुद्ध्यर्थं भतीनां भोजनं हितम् । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा ततस्तान्स प्रणमेद्भुषामुरान् । एवं स्तुतिं त्रिचार्थ्यं कोऽदादिति विसर्जेयेत् ॥ १८ ॥
 पूर्ववद्विज्ञेत्तान् वै सर्वेषां स्तुतिमाचरेत् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य ततः शुद्धो ज्वरातिमान् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

अरुण उवाच ।

यस्यास्थिसन्धिशीर्षेषु रुजैः परमदारुणा । कण्ठोष्ठतालुके वक्त्रे शोषस्तन्द्रा तमो भ्रमः ॥ १ ॥
 नेत्रे रक्तेऽथ कलुषे आधुमेऽक्षवतोऽपि च । कासश्वासौ गले शूलं दाहः शीतं क्षणक्षणे ॥ २ ॥
 वचोविपर्ययः स्याद्वै गोत्रहास्यादि वैकृतम् । कुरते ह्यनिशं निद्रा व्यत्ययो हृदये व्यथा ॥ ३ ॥
 शीवनं चापि रक्तस्य शिरोलोठं मुहुर्मुहुः । एवमादीनि चिह्नानि जायन्ते यस्य रोगिणः ॥ ४ ॥
 उपायैर्मिषजां बापि ज्वरो यस्य न शाम्यति । तस्य कर्मप्रकाशं मे कथयस्व दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कूरकर्मोऽभवत्सुत स पापः पूर्वजन्मनि । प्राणिनामतुदच्छीर्षं सन्धिपार्श्वेषु तोदनैः ॥ ६ ॥
 शीतेनाप्यर्दयञ्शैत्ये तापेनापि तपत्यपि । प्राणानां नोद्यमानानां यथा कण्ठोष्ठशोषणम् ॥ ७ ॥

निःश्वासशून्यता व्यर्थवचो हास्यादि रोदनम् । यद्यद्विरचितं तेषां तत्तदस्यापि दुर्मतम् ॥ ८ ॥
 पैशुन्यं विवदन् मिथ्याव्यवहारवचांसि यत् । वचो वैयर्थ्यमस्त्यस्य भ्रममोहादिकं तथा ॥ ९ ॥
 अन्नारुचिर्बुभुक्षाणां पिपासानां निरोधनम् । तेनारुचिश्च तृष्णा च बाध्यते ते पुनःपुनः ॥ १० ॥
 प्रत्यक्षमपि तस्यैतच्चिद्वैहिकमिष्यते । स तस्करनृपादिभ्यस्तद्वत्तोदनमाप्नुयात् ॥ ११ ॥
 देहस्यावश्यं पोष्यस्य तेषुतेषु महाव्यथा । जायते तृणकाष्ठाश्मविषशस्त्रमृणाग्रिजा ॥ १२ ॥
 जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्प्रश्रयाद्देत् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिस्तात कर्मणः सततोदिता । यथा स मुच्यते दुष्टात्कर्मणोऽस्मात्सुखी भवेत् १४

श्रीसूर्य उवाच ।

तां सर्वदुर्गेतरणीं सर्वपापनिर्वर्हिणीम् । स जातवेदसं सम्यक्शतमष्टोत्तरयुतम् ॥ १५ ॥
 जपेच्च तद्दशांशेन जुहुयाज्जातवेदसम् । सहस्रकलशैर्देवं ज्ञापयेद्भोजयेद्दिनात् ॥ १६ ॥
 वित्तव्याधिवर्लं वीक्ष्य कुर्यात्कल्पोत्तराधराम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१० ॥

अरुण उवाच ।

ज्वरिणो यस्य तावन्त्यः प्रायुक्ताः सन्ति वेदनाः । ज्वरेणातिप्रतप्ताङ्गो रतिं न लभते क्षणम् ॥ ११ ॥
 दिवा वा यदि वा रात्रौ प्रत्यहं हीयते बलात् । तापतृष्णादितोऽत्यन्तमौषधैर्न च तच्छमः ॥ १२ ॥
 ज्वरिणो यस्य लक्ष्मैतत्तस्य किं कर्म कीर्तय ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आततायी स पूर्वज्भूजन्मन्यसहनः परान् । सदामर्षतयान्यस्य ददाह सदनं पुरा ॥ ४ ॥
 तेनैव स नरः शर्म न च किञ्चित्प्रविन्दति । ऐहिकं लक्ष्म तस्यापि गृहदाहादिकं भवेत् ॥ ५ ॥
 यवव्रीहितिलक्षौद्रपयस्तैलघृतादिनाम् । दहनान्तकवस्तूनां तेषां हानिमवाप्नुयात् ॥ ६ ॥
 निष्कृतिं शृणु तस्यापि कर्मणः क्षतिकारिणीम् । तैलक्षौद्रपयः सर्पिः पूर्णकुम्भाद्बुधेन च ॥ ७ ॥
 जुहुयाच्च यथाशक्ति बहौ विप्रांश्च भोजयेत् । धान्यान्वापि च माषादीन्प्रस्मिन्दद्याद्दिजन्मने ॥ ८ ॥
 सितवस्त्रयुगं दद्यात्सितपुष्पैस्तथार्चयेत् । अथवा स्वर्णजां मूर्तिं विष्णोः कृत्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 शङ्खचक्रगदापद्महस्तां वै शुभलक्षणाम् । पलेन वा तद्वर्धेन निर्मितं गरुडाग्रज ॥ १० ॥
 कृतप्राणप्रतिष्ठां च पूजितां विविधाहर्णैः ॥ १० ॥

वस्त्रयुग्मेन संछन्नां ताम्रपात्रोपरिस्थिताम् । दद्यादक्षिण्या युक्तां दक्षिणां स्वर्णसंयुताम् ॥ ११ ॥
 उदङ्मुखोपविष्टाय प्राङ्मुखः प्रयतः शुचिः ॥ १२ ॥

मन्त्रः ।

“ देवदेव जगन्नाथ शंखचक्रगदाधर । तव मूर्तिप्रदानेन ज्वरं नाशय मे विभो ” ॥ १३ ॥
 एवं दत्त्वा विसृज्याथ मुच्यते महतो ज्वरात् । ब्राह्मणान्भोजयेन्नापि वित्तव्याधिवलेच्छया ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९११ ॥

अरुण उवाच ।

यस्तु ज्वरभराक्रान्तो बहिरन्तश्च शीतभाक् । सङ्कोचयतिगात्राणि वेपथे च मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥
चेतना दहते चाम्मो न रतिं कुरुते मनाक् । यत्कर्मतो ज्वरस्तस्य सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं स पितृदेवानामर्चने सति वै धने । अक्रोत्स च संकोचं वित्तव्ययमयादितः ॥ ३ ॥
सुगन्धिजलसम्पूर्णैः सहस्रकलशैर्विभुम् । स्वाप्य सम्पूजयेद्विष्णुं कमलैस्तुलसीदलैः ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

अरुण उवाच ।

दिनमेकमतिक्रम्य ज्वरोऽन्यदिवसे पुनः । प्रत्येकं वा चतुर्थेऽङ्गे पक्षे मासेऽपि वा पुनः ॥ १ ॥
बह्वी द्वे अतिक्रम्य द्वेऽहनि प्रतिवाध्यते । दिनमेकमथो हित्वा परेऽहनि च वाध्यते ॥ २ ॥
लक्षणं रोगिणोऽप्येवं शीर्षसन्ध्यस्थिवेदना । पिपासाम्लानिरङ्गानां शीतमन्तर्होत्रवणम् ॥ ३ ॥
संकोच्य सर्वगात्राणि दन्तवाणी पिषाय वै । अतिभारभराक्रान्तो रतिं न प्रतिपद्यते ॥ ४ ॥
माकरी कुरुते चेष्टामल्पे पयसि दुःस्थिताम् । पुनः शान्तिं प्रपद्येत विना पथ्यैर्विनीषधैः ॥ ५ ॥
प्राप्ते काले पुनर्दत्ते स्वरूपमतिभीषणम् । अनुबेलं समाक्रामन्यनुबेलं निर्वर्तते ॥ ६ ॥
बेलेष च समुद्रस्य पुनरायाति याति च । यद्दिने कर्मणाः सर्वे तद्दिने दोषसम्भवः ॥ ७ ॥
तत्तदेवाह्निकं तेषां कर्मदोषपरिक्षयः । दुःखभोगाद्यदि स्याद्वा वक्तव्यः पुनरुद्भवः ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

य एतेऽत्र समाख्याता ज्वराः परमदारुणाः । विषमज्वरसंज्ञास्ते प्राणिनां भयदायकाः ॥ ९ ॥
तेन प्रोक्तजनाः कृत्स्ना न च तद्दोषसम्भवः । तेषामिह समुत्पत्तिरौर्हिकैरेव कर्मभिः ॥ १० ॥
येषां सुतो न च भ्राता गोत्रिणो दुःखदा नराः । येषां विनापि सत्कर्म भवेन्नियममोचनम् ॥ ११ ॥
चिरकालात्प्रमुच्यन्ते निरयान्ते शिवाज्ञया । भूतप्रेतपिशाचत्वं गताः स्युस्ते ब्रजा ग्रहाः ॥ १२ ॥
तेषामधिपतिः शम्भुमूर्तनाथः स्वयं प्रभुः । शिवालये जले तीर्थे पुण्यवृक्षे चतुष्पथे ॥ १३ ॥
अवन्त्ये च नदीतीरे न्यग्रोधे पितृकानने । मुरालयेषु सर्वेषु येषां वासः शिवोदितः ॥ १४ ॥
भूताष्टम्यनेर्वम्यां च चतुर्थ्या निशि सन्ध्ययोः । मध्याह्ने च निर्वाये च ह्यकाले सर्वपर्वसु ॥ १५ ॥
स्थानेषु चैव मुखेषु प्रसर्पन्तीह ये नराः । असङ्गता अशुचयो भीरवो विगतायुधाः ॥ १६ ॥
अस्मरन्तो हरिं रुद्रं दुर्गां दुर्गौघतारिणीम् । विमृजन्ति मलं सूत्रं नृत्यन्ति च हसन्ति च ॥ १७ ॥
रमन्ते तांश्च भजन्ति छीयन्ति च रुदन्ति च । तेभ्यस्तत्र मृतास्ते च प्रकृष्यन्ति शिवाज्ञया ॥ १८ ॥
ते कृद्धास्तान्प्रगृह्णन्ति विशंसीति च तांस्तदा । ज्वररूपं समास्थाय पीडयन्ति महाग्रहाः ॥ १९ ॥
तेषामोजो बलं वीर्यं सच्चमादाय सर्वशः । विनमन्ति यदा तेभ्यस्तदा तेस्युर्गतज्वराः ॥ २० ॥
पुनः काले प्रवर्तते पुनश्च विरमन्ति च । एवं ते कथितास्ताव दारुणा विषमज्वराः ॥ २१ ॥
तेषामप्रार्थनोत्पत्त्या च पुनश्च्युतिरीरिता । अदोषसम्भवत्वाच्च सिद्धयो न भिषविक्रयाः ॥ २२ ॥
येहिकैरेव तैरैतैः कर्मभिस्तत्समुद्भवः ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तेन मिषजामुपयोगेन तच्छमः । कथं तेषां भवेत्तात शान्तिर्दुःखौघनाशिनी ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेषां च शान्तये सम्पद्भूतनाथान्मपूजयेत् । तेभ्योऽपि विविधा देया बलयो मद्यमांसलाः ॥ २ ॥
यजुर्वेदः जपेत्सूक्तं शतरुद्रीयमीश्वरः । प्रपूर्णेगन्धतोयानां सहस्रकलशैः शिवम् ॥ ३ ॥
सम्पूजयेत्तच्च लक्षपुष्पैः सुमनसं प्रभुम् । गुग्गुलं सर्षपैराख्यं जुहुयाच्च तिलान्हाविः ॥ ४ ॥
रविवारे ज्वरस्यैव दिने च भूतशासितुः । होमान्ते स ज्वरी गत्वा ह्यश्वत्थं देवरूपिणम् ॥ ५ ॥
शुचिः शुक्लाम्बरधरः प्रदक्षिणक्रमात्कमेत् । अष्टाधिकशतं कृत्वा कुर्यात्तत्रापि तर्पणम् ॥ ६ ॥
तावन्तश्च परीरभाः कार्या विष्णुधिया दृढम् । सुगन्धिसलिलं सम्यक्सर्वौषधिसमन्वितम् ॥ ७ ॥
तन्मूले च प्रदातव्यमेकविंशतिकुम्भकैः । होमं त्र्यम्बकमन्त्रेण तर्पणाद्यं पुराणजैः ॥ ८ ॥
मन्त्रैरेभिः प्रकुर्वीत श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । अन्नमो बोधिरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः ॥ ९ ॥
ज्वरं हर महाभाग तृतीयं मम बाधकम् । महाज्वर महाभाग महाबलपराक्रम ॥ १० ॥
त्यज्यतां भूतभव्येषां पिप्पल्लेऽस्मिस्थिरो भव । तन्मूलेऽप्यसितं कुम्भं सुगन्धाम्भःप्रपूरितम् ॥ ११ ॥
रक्तस्रग्धूपवसनधूपैर्विविधवर्धितम् । रक्तपुष्पैः कदम्बेन समं भूतशरावकम् ॥ १२ ॥
दद्यादनेन मन्त्रेण ज्वरी श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥

मंत्रः ।

“प्रतिगृह्य बलिं चैव तृतीयकमहाज्वर । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छस्व महाबल” ॥ १४ ॥
ततो विप्रांश्च सन्तर्प्य विधिवद्भूरिभोजनैः । कापालिकांश्च भिक्षुंश्च दीनान्प्रकृपणानपि ॥ १५ ॥
कृतमन्नं च तैलेन स्थापयेत्कवीरके । सम्पूज्य विविधैस्तोत्रैः स्तुत्वा गृहमग्नौ प्रजेत् ॥ १६ ॥
ध्यायन्कापिपार्तिं शम्भुं न पृष्ठमवलोकयेत् । अथवा बलिमुत्तीर्य कृसरौदनपूर्वकम् ॥ १७ ॥
भाषाभ्रमद्यतैलादिपुतं सकाखीरकम् । दीपमालाकुलं रात्रौ दद्यात्तैभ्यश्च तुष्टये ॥ १८ ॥
अथवा यद्यदिच्छेच्च भोजनं ज्वरितो नरः । पुष्पचन्दनताम्बूलं तत्तदस्मै प्रदापयेत् ॥ १९ ॥
दत्त्वा सतण्डुलं कांस्यपात्रं ससलिलं घटम् । कृसरापायसाधूपमत्स्यमांससुरासवैः ॥ २० ॥
वैणवे सह हेम्ना तान्पात्रे न्यस्य घटोपरि । घटं दीपावलीयुक्तं मूर्ध्नि कृत्वा महाज्वरी ॥ २१ ॥
श्मशानं प्रापयेदन्नैस्ततः स लभते सुखम् । ज्वरात्प्रलापकाल्यातः शीतोर्तेश्च महाज्वरात् ॥ २२ ॥
मुच्यते बलिदानेन विधिना विहितेन तु । शीतोष्णाधिकयोगाच्च बलिं विष्णुशिवालये ॥ २३ ॥
ग्रहजेषु ज्वरेष्वेवं रुद्रपूजा विशिष्यते । जपेद्ब्रह्मं यथाशक्ति जपं ज्वरविनाशनम् ॥ २४ ॥
तदशंशेन जुहुयात्तिलगुग्गुलुसर्षपां । दातव्यं कनकं लोहं भोक्तव्याः साधवो द्विजाः ॥ २५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्योक्त्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यासुने देशे प्राग्भवे पादजः प्रभुः ॥ १ ॥
धर्मकर्मसमायुक्तो देवद्विजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्थापि च भक्तितः ॥ २ ॥
सत्पात्रेभ्यः सुवर्णं च गोभूवस्त्रान्नकानि च । अयो पापं शृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ३ ॥
चाणिज्यादिप्रसङ्गेन कृतवान्वैश्यमारणम् । विनापराधं दर्पेण विनतानन्दवर्धन ॥ ४ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पूर्वं पुण्यफलं मुक्ता पश्चात्पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशे हिमालये ॥ ६ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च गौरवर्णः प्रतापवान् । राज्ञां वंशे समुत्पन्नः सर्वलोकप्रियङ्करः ॥ ७ ॥
 सर्वैश्वर्ययुतो धीरो धनवाहनभोगमाक् । ग्राममेव यूनिभावे च सत्कर्मकृतवान्स्वयम् ॥ ८ ॥
 तथैव यूनि भावे च सोऽपि राजा भविष्यति । महोद्भट्टदण्डनपरस्तथा भैरवशासनः ॥ ९ ॥
 विद्यावाञ्छतुरः शूरोऽखिलशत्रुनिवहणः । ब्रह्मण्यो धर्मवित्प्राज्ञो नीतिशास्त्रविशारदः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभे पापरतः कश्चित् । ग्राममेव वैश्यहननाल्लुप्यष्टस्थितो ब्रुवः ॥ ११ ॥
 तुलया कृतवान्धातं तुलास्यो ह्योयुतस्तथा । लभे शशी तथा पुत्रे रविः पापनिरीक्षितः ॥ १२ ॥
 अल्पपुत्रः सुखी रोगी पितृवातामयी सदा । उदरे वातपीडायुग्धवी मानी च चञ्चलः ॥ १३ ॥
 चतुर्विंशन्मिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः । गुप्तचेष्टो महाक्रूरस्तथा विश्वासघातकः ॥ १४ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तमथो शृणु । पलैः पञ्चमितैः कार्यो वैश्यः स्वर्णमयः शुभः ॥ १५ ॥
 षोडशोरूपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय प्रदातव्यो ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणो देवस्तथा पशुपती रविः । पलैस्त्रिंशन्मिताः कार्यो देयाः प्राग्ब्रह्मविधानतः ॥ १७ ॥
 तल्लिङ्गमन्त्राङ्गायत्री द्विविधं त्र्यम्बकं जपेत् । तिलैस्त्रिंशद्गुरोपेतैर्ब्राह्मणानपि भोजयेत् ॥ १८ ॥
 महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवत् । न पुत्रमरणं किञ्चिन्नचारिष्टमयं कश्चित् ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टं वस्तुमितेऽन्दे तु स प्रामोति यमोपमम् ॥ २१ ॥
 अथवा द्वादशाब्दे तु षोडशे वा विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः खभूतमितसवस्तसरात् ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीहृदसूर्याष्टावक्रादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव ग्राममेव सूत कश्चिद्वैश्यसूतः कृतो । करहाटाभिषे देशे धर्मकर्मात्मकः सदा ॥ १ ॥
 चाणिज्यनिपुणो दक्षो किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कृतवानजदानं हि विप्रेभ्यः पूर्णपीठके ॥ २ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । दर्पेण वचनैर्दुष्टैः सदृचानघतापयत् ॥ ३ ॥
 परमर्माणि वा मम्यकपीडयति स्वजना अपि । वचोभिः परमर्माणां भेदकोऽभूत्स्वगाधिप ॥ ४ ॥
 जनानां नाशनं तेन कृतवान्कृतिनां सताम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्तवान्यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्स्वर्गाश्च ज्ञास्वतान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना ॥ ६ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । स तु मन्त्रविदां श्रेष्ठो जीवे कर्के च संस्थिते ॥ ७ ॥
 लभे कर्कगते मंदे नात्युच्चो न लघुधृष्णी । सुरूपो मतिमान्दक्षो धनवाहनभोगमाक् ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी कृषिवाणिज्यतत्परः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभे पापरतः कश्चित् ॥ ९ ॥
 अस्थिभेदातिदनेव ज्वरेण महताकुलः । तस्य अत्करणैरन्यैर्महौषधशतैरपि ॥ १० ॥
 न शाम्यति महाव्याधिनिष्कृतेः कारणं विना । लिङ्गं खवति तत्रादौ दहते कंपते बलात् ॥ ११ ॥
 तदस्थिपूर्वभेदोऽयं मुष्कमेहनशूलयुक् । अन्तस्तु कूजितं वाताद्रेपथुः श्वासदोषतः ॥ १२ ॥
 क्लिन्नाक्षिनस्त्वद्भूमूत्रस्वेदा गात्रं च दहते । एतत्पूर्वार्जिताद्दोषादुःश्रिकित्स्यो भिषग्वरैः ॥ १३ ॥
 तेषां कल्पादिना भेदैर्वाच्यते जन्मजन्मनि ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्धेनार्तिज्वरनाशनम् । वद विस्तरतः स्वामिन्धेगिणां हितकाम्यया १५

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुप्राप्ते शुभे सौम्यायने तथा । प्रारभेद्दानसदृत्तिमन्तःशुद्धिकृतात्मना ॥ १६ ॥
हैमं शक्त्यनुकूलं तु मकरं श्वद्वया युतम् । सा बालालंकृताऽऽमीरी दुकूलैः परिवेष्टयेत् ॥ १७ ॥
कांस्यपात्रोपरि क्षिप्य घृतं पूर्णशतं पलम् । रत्नलंगूलनेत्रं च यथाश्रुत्युदितौषधि ॥
दापयेत्परया भक्त्या ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १८ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया वचसा तुल्यं पीडिता बहवो जनाः ॥ १९ ॥

छिद्रैश्च शतसाहस्रैर्नानाकर्मप्रकाशनैः । तदर्जनेन सम्प्राप्तं दारुणं पातकं महत् ॥ २० ॥
ज्वरो ह्युद्योतिसारात्मा चापदस्तु ततो भया । एतत्पापविशुद्धयर्थं दानं सम्प्रदे त्विदम् ॥ २१ ॥
तत्तदेनोविनाशाय मकरं पलसम्मितम् । तत्तदेनोविनाशाय मत्स्वरूपं ददाम्यहम् ॥ २२ ॥
तस्मान्मोच्यो महापापाद्बुःसहाद्विजसत्तम । होमयेच्चरुणा रुद्रं घृताक्तमधुना युतैः ॥ २३ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते सर्पिष्यान्ननकं स्पृशेत् । वर्जयेद्दहितासाध्यं सर्वेभ्यो हितमाचरेत् ॥ २४ ॥
रथं सोपस्करं दद्याद्यथाविधि पुराणतः । सर्पी रत्नानि पानीयं देयं निर्जलके स्थले ॥ २५ ॥
एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधानाशनम् । ज्वराद्विमुक्तो जायेत प्रायश्चित्तेऽङ्कुरे त्विह ॥ २६ ॥

ज्वरेणैव विनाशः स्याच्छूनि भावे खगाधिप ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१६ ॥

अरुण उवाच ।

ब्रह्मक्षत्रियविदशूद्राः कथं वर्णान्तरं खग । प्राप्नुवन्ति दिवानाथ कर्मणा केन तद्वद ॥ १ ॥
अग्निशोभरतो नित्यं सदाचारो जितेन्द्रियः । बाल्ये च बाल्येकं विप्रो यौवने सर्वधर्मविद ॥ २ ॥
अकस्मान्मलेच्छतां याति तन्मे वद दिवाकर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जनुपि यैः सूत यज्ञकर्मणि पावने । आमिषास्वादने सोमपाने निन्दा कृता भवेत् ॥ ४ ॥
धिगुच्छिष्टं द्विजातीनां यत्सोमं यज्ञकर्मणि । तस्मात्कर्मवशादत्र म्लेच्छत्वं प्राप्यते नरैः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

कस्मिन्देहे कृतं कर्म कस्यां भूमौ कृतं कुतः । प्रयोजकानुमन्ता च वयोलक्ष्मादिभिः कृतः ॥ ६ ॥
विस्तरेण पृथक्केन कथयस्व दिवाकर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दाक्षिणात्ये जनपदे तीर्थे चापि महत्तमे । कावेर्याः पश्चिमे तीरे ह्यग्निशोभे द्विजोत्तम ॥ ८ ॥
सोमयिज्य कृता निन्दा तेनाप्तं जन्म निन्दितम् । म्लेच्छत्वं च द्वितीयेऽपि तृतीयेऽपि चतुर्थकेऽपि ॥ ९ ॥
त्रिषु कुष्ठाश्रयत्वं च पश्चिमे भाववाद्भिजः । पष्ठे नतः सप्तमेकं महानद्यास्तु दक्षिणं ॥ १० ॥
वेदाग्निस्मिन्तेऽन्देति म्लेच्छत्वं स्याच्च सारथे । ऋत्विजोऽप्युरगाः सर्वेऽभ्यवधानपरायणाः ॥ ११ ॥
लक्षणानि खगश्रेष्ठ शृणु तस्य विभागतः । मस्तके वामपादेऽस्वादधः पादे व्रणो भवेत् ॥ १२ ॥

भार्याश्चतस्रस्तासां स्यादेका चाग्निपराह्मुखा । पूर्वं पुत्रस्तथा पुत्री पुनरेव यतस्ततः ॥ १३ ॥
 वर्णान्तरं भवेत्काले प्रहारा मृत्युदायकाः । भवन्ति बुद्धिरुपत्तिर्जायतेऽदः कथं कृतम् ॥ १४ ॥
 शिरसो गौरवं ग्लानिः किञ्चिन्नयनवैकृतिः । प्राग्भवे युवतितस्तस्य ग्रामीणान्या यशस्विनी ॥ १५ ॥
 आतरः स्युस्त्रयस्तेषु मृतसन्तानपीडिताः । मयद्गुःखसमाक्रान्तास्तस्य भार्या सहायिनी ॥ १६ ॥
 विषशस्त्राग्निघातः स्यादाहर्ष्यं चाऽग्निमाद्यता । जलघातो भवेत्तस्य पितुर्भ्रातृत्रयं वदेत् ॥ १७ ॥
 गेहेतिमर्हती हानिः स्वर्णभूषणजा खग । तिस्रो भगिन्यः सततं भगिनेयो रुजादितः ॥ १८ ॥
 गृहश्च कफजो व्याधिर्विश्वासो नैव जायते । दंष्ट्रिशृङ्गिविषाणिभ्यो व्रणः स्याद्विग्रहे खग ॥ १९ ॥
 स्तनोपदेशे मशको लञ्छनं साक्षिकेऽथ वा । ऋतौ पदपञ्चदिवसे न्यूनोऽसृक्स्तुतिरद्भुता ॥ २० ॥
 दिनेषु तेषु चालस्यमदमेहभ्रमादयः । पादयोर्गेतिरंगुल्या व्रजन्त्या नावर्णि स्पृशेत् ॥ २१ ॥
 भवन्ति मारुतास्तस्य चत्वारोऽत्र सहायिनः । पितृतीर्थं भवेन्मृत्युस्तस्य मीनगते खौ ॥ २२ ॥
 पुनर्जगति जातो वै जन्म तस्य च लक्ष्मवत् । दण्डांकुशौ महच्चक्रं चापादि च भवेत्करे ॥ २३ ॥
 त्रिभ्यो वा तावदेकापि भगिन्यो द्वे खगोत्तम । गुरुगुरुलक्ष्माचूतीयो तस्य जन्मनि वै भवेत् ॥ २४ ॥
 व्याधियुक्तो भवेन्नित्यं तस्मात्पञ्चमके विधौ । इत्येवमादिभिर्ज्ञेयं लक्ष्मभिः कर्म सारथे ॥ २५ ॥
 स तत्पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् । शुभे मासे सिते पक्षे सानुकूल्यहे दिने ॥ २६ ॥
 नद्यास्तीरे शुभे देशे वेदिकां कारयेत्खग । कलशं विन्यसेत्तत्र मूरसीत्यादिभिस्ततः ॥ २७ ॥
 तत्र रुक्ममयं पद्मं नवमाषमितं शुभम् । पलद्वयेन बाद्धेन तदर्धेनाथवा पुनः ॥ २८ ॥
 स्वर्णनापे विशुद्धेन कारयेन्मूर्तिं शुभाम् । पूजयेत्परया मत्स्या नानापुष्पैः सुशोभितैः ॥ २९ ॥
 तदग्रे हवनं कार्यं तिलैरष्टोत्तरं शतम् । ब्राह्मणं सर्वतत्त्वज्ञं सर्वशान्निविशारदम् ॥ ३० ॥
 समाहूय गृहे पुष्पैर्नानावर्णविविचक्रैः । शालतालतमालैश्च जातीवकुलपाटलैः ॥ ३१ ॥
 पूजयेत्पापहं विष्णुं बालगोपालसंज्ञकम् । साङ्गमन्त्रमिमं प्रोच्य दद्याद्देविदे खग ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि यज्ञकर्मणि चाद्भुतम् । सोमनिन्दात्मकं कर्म कृतं तेनेह जन्मनि ॥
 वर्णान्तरं गतः पापात्पुनरातु जगदीश्वरः ” ॥ ३३ ॥
 मन्त्रमेतं समुच्चार्य प्रतिमां हरिरूपिणीम् । तां धूर्तं च करे गृह्य दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ ३४ ॥
 नानापुष्पैः सुगन्धैश्च पूजयेच्छशिशेखरम् । रुद्रभेकादर्शं कुर्याद्भोजयेच्च शतं द्विजान् ॥ ३५ ॥
 सर्पिःपूर्णे शुल्वपात्रे वीक्ष्य दद्याद्विजन्मने ॥ ३६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरजवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेर्यं महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । विन्ध्याद्रिदक्षिणे भागे चन्द्रदेशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 काश्चिद्देश्यः शुभाचारो राजमान्यः प्रतापवान् । क्रयविक्रयकर्ता च बहुद्रव्यसमन्विनः ॥ २ ॥
 वित्तेन च समायुक्तो ज्ञातिव्यापारवान्मुवि । बहु पुत्र्योऽस्य जाताश्च द्वौ पुत्रौ च खगेश्वर ॥ ३ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा पतिमक्तिप्रशयणा । गौरवर्णा च सुश्रोणी व्रजानामनुकारिणी ॥ ४ ॥
 तस्य गृहसमीपे तु ब्राह्मणी चावसत्पुरा । धनहीना पुत्रयुक्ता बहुद्रव्यैश्च संयुता ॥ ५ ॥
 तेन वैश्येन विश्वास्य हृतं तस्यास्त तद्वनम् । साहाय्यात्म्यतिवेशिन्या ब्राह्मण्याः पतनेश्वर ॥ ६ ॥
 बहुकालं समासाद्य लंघनायोद्यताभवत् । कृतं तया महत्कष्टं नार्पितं तेन तद्वनम् ॥ ७ ॥

सा विषं भक्षयित्वा तु चात्मघातं चकार वै । तस्यास्तु पुत्राश्च चिरं बहुदुःखेन पीडिताः ॥ ८ ॥
 वर्षैः कातेपर्यैरेव सर्वे पञ्चत्वमागताः । वैश्यस्तु निरयं प्राप्तो विद्युत्पातहताश्चिरात् ॥ ९ ॥
 यातना बहुधा भुङ्क्ते पश्चान्मालुष्यमाप्नुयात् । दाक्षिणात्ये जनपदे गोदावर्यास्तदे शुभे ॥ १० ॥
 पुण्ये गोदावरीयाम्ये रवियोजनसम्मिते । इदं च पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवं ॥ ११ ॥
 मध्यजन्मत्रयं यच्च तिर्यग्योनिभवं च तत् । निरयान्ते च तद्वृक्तं पुत्रपापमशेषतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण मालुष्ये ब्रह्मवंशजः । स मध्यरूपो मतिमान्कृशाङ्गः श्यामलच्छविः ॥ १३ ॥
 विद्यावान्धर्मनिरतो धीरो भन्त्री महायशः । धनवाहनमोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
 ग्राम्ये कपिलादानं प्रददौ सूर्यपुत्रजात् । तद्गताचरणात्पुण्यादब्रह्मदानात्स्वगोचम ॥ १५ ॥
 बहुविद्याधनेश्वर्यदासीदासजनान्वितः । देवब्राह्मणभक्तश्च विद्याभ्यासरतः सुखी ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । कैशोरे क्लेशमावचैव मनोदुःखपातिरोगभाक् ॥ १७ ॥
 चपलो दुष्टचित्तश्च तथाप्राप्तमनोरथः । ब्रह्मस्वहरणात्पापाद्ब्राह्मणीमरणादपि ॥ १८ ॥
 खवेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः । जन्मलघ्नात्सुते दूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ १९ ॥
 ततः पञ्चमभावे च कीटस्थे च बृहस्पतौ । वृषे शनैश्चरात्सप्तमस्थानस्थे त्वगौ विधौ ॥ २० ॥
 तुलास्थे प्रथमे लग्ने जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । ब्राह्मण्याः पुत्रपुत्र्यश्च ब्राह्मणीमरणात्सुत ॥ २१ ॥
 इतस्ततो विनाशं वै गताश्च विनतात्मज । पितृमातृकलत्राद्यैर्विमुक्तो वै किशोरके ॥ २२ ॥
 युवभावेऽन्यदेशेयं युवव्रीधुस्त्वभोगभाक् । किलासददृक्पण्डादिरोगयुक्तोऽरिभीतियुक् ॥ २३ ॥
 मिथ्याभिज्ञानैर्वादैरपवादैश्च संयुतः । लघुचित्तो महश्चित्तो विरक्तो रक्त एव च ॥ २४ ॥
 क्षणवित्तेनाल्पयुक्तः पूर्वपापात्स्वगेश्वर । सहायलक्षणं तस्य शृणु वक्ष्यामि सारथे ॥ २५ ॥
 पूर्वं ब्रह्मस्वहरणे सहाया सिद्धिर्जाङ्गना । सा ज्येष्ठा प्रष्टुर्वात्र परित्यक्ता सुखोऽस्मिता ॥ २६ ॥
 या तस्य धर्मपत्न्यासीत्प्राग्भवे कश्यपात्मज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कनिष्ठमुत्तशोकभाक् ॥ २७ ॥
 लक्षणैरेमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रा च कर्तव्या ब्राह्मणी पुत्रसंयुता ॥ २८ ॥
 हिरण्मयी तदर्धेन तदर्धेनाथवा पुनः । यथावित्तानुसारेण षोडशोरुपचारकैः ॥ २९ ॥
 सम्पूज्य देया विप्राय विविक्ताय स्वगोत्तम । रविमार्षमितः सोमः सुवर्णमितको रविः ॥ ३० ॥
 देयं च कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिमत्तितः । धृतपूर्णं शतपलैर्मितं ताम्रस्य भाजनम् ॥ ३१ ॥
 सुवर्णद्वयसंयुक्तं दद्याद्विप्राय मानद । गायत्रीमष्टसाहसं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ३२ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां मन्त्रांस्तत्संख्याया जपेत् । रविसोमात्मकौ तद्वज्रपापौ वै तद्वशांशतः ॥ ३३ ॥
 होमयेत्तर्पयेद्विप्रान्भोजयेद्दाक्षिणां दिशेत् । लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहितः ॥ ३४ ॥
 तदर्धं वायुतं वापि भक्तिश्रद्धासमन्वितः । अथवा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विशुद्धधीः ॥ ३५ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते संपदेऽन्वहम् । नाथयो व्याधयस्तस्य न शत्रुभयमावहेत् ॥ ३६ ॥
 खनागान्धमितायुः स्यान्मुनिवेदमितेन्दके । रिष्टं नाम्नोति स प्राणी सुखी जीवति निश्चयात् ॥ ३७ ॥
 प्रायश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचरेल्लोभमोहतः । इह लोके महादुःखी परत्र निरयं व्रजेत् ॥ ३८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य तीर्थं मृत्युर्न संशयः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३९ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ४० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तरः पञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारिकेलफलस्यापि हर्तुः स्यान्मस्तकव्रणः । शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां विशेषेण विधानतः ॥ १ ॥
 शङ्करस्याल्यं गत्वा व्रणी विधिभिर्न चरेत् । शंकरं स्नानविधिना पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 पारितो लिङ्गमीशस्य नारिकेलफलैर्वलिम् । कल्पयित्वा च येनैरीं यथावत्पूर्वमर्चिताम् ॥ ३ ॥
 विभ्रभ्यो दक्षिणां दद्यात्सुवर्णरचितां वहु । ततः कृताक्षलिर्मूत्वा व्रणी मन्त्रमिमं पठेत् ॥ ४ ॥
 मन्त्रः ।

“यन्मया नारिकेलानि हत्वा पापमुपार्जितम् । अर्चितो भगवान्द्रो भवान्या भयमजनः ॥ ५ ॥
 यथाशक्ति च दानाद्यैर्भवन्तोपि च पूजिताः । कर्मणानेन मे नाशमुपैतु शिरसो व्रणः ” ॥ ६ ॥
 एवमादीनि तैरुक्तः शंकरं सह भार्यया । प्रणम्य विप्रान्भूयः स श्रद्धया गृहमाव्रजेत् ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र दद्याच्छक्त्या च दक्षिणाम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वसाधारणान्मलेच्छान्पुरा जन्मनि योऽगमत् । तिलजीति च शूकोत्थो व्रणः स्यात्तस्य शोफसि १
 स तद्दोषविनाशार्थमाचरेदिति निष्कृतिम् । द्वादश्यां शुक्लपक्षे तु तमुद्दिश्य जलाधिपम् ॥ २ ॥
 दद्याद्धेनुं सुविप्राय ब्राह्मणाय यजुर्विदे । पूर्वोक्तेन विधानेन देवज्ञादेशतत्परः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अदत्त्वा वेतनं वेद्यां यः पुरा निरवासयत् । तस्य स्यात्सार्धपी सूत व्रणो घोरोऽत्र शोफसि ॥ १ ॥
 वापीकूपतडागादिनिपानान्यजने पथि । निर्मीयमाणानि परैः शक्तितो विमुजेद्वसु ॥ २ ॥
 दत्ते व्रणोत्पत्तिर्नस्याज्जातस्य च विनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मिष्टकैवर्तवरटचर्मकृतन्तुवायिनाम् । अन्येषामपि कारूणां सङ्गम्य च स्त्रियो बलात् ॥ १ ॥
 भावशूकव्रणो लिङ्गे जायते तस्य निष्कृतिः । नरस्तद्दोषनाशाय दद्याद्धेनुं द्विजन्मने ॥ २ ॥
 सुवृत्ताय सुशीलाय सुशान्ताय पयस्विनीम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विवाहेऽपि च यज्ञादौ पुण्यकर्मणि चाखिले । विप्रकर्तुर्वेदेधिर्न मन्त्रवृद्धमतः खग ॥ १ ॥
 निष्कद्वयसुवर्णेन उमामाहेश्वरस्य च । प्रतिमां कारयित्वा तु सम्पूज्य विधिवच्छुभाम् ॥ २ ॥
 तन्मि तेन सुवर्णेन दद्याद्विप्राय वै खग । अत्रवृद्धिकरो रोगस्तत्क्षणादेव नश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरः कामतप्ताङ्गो ह्यनिच्छन्तीं पतिव्रताम् । कामाङ्कलितया दृष्ट्वा पुराऽपश्यत्परस्त्रियम् ॥ १ ॥

तस्य नेत्रामयोऽत्र स्याद्व्याधिर्वातविपर्ययात् । उपोष्य च त्रिरात्रं स नियतो विष्णुसन्निधौ ॥२॥
भूमिशायी त्रिवर्णरसनायी देवं स्मरन्हरिम् । चतुर्थे दिक्ते प्राप्ते भोजयेद्विजपुङ्गवान् ॥ ३ ॥
ततः स प्रणिपत्यांशुनिदं वचनमीयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया मूढभावेन दृग्विशेषं परस्त्रियाम् । कुर्वता भूविद्यासाधमकामार्या वितन्वता ॥ ५ ॥
नेत्रामयो महाघोरः प्राप्ते वातविपर्ययः । प्रसादाद्देव विप्राणां स मे नश्यतु दुर्ग्रहः ” ॥ ६ ॥
इति विज्ञाप्य ताञ्जत्वा विसृजेद्विनयान्वितः । अग्रे नयेति मन्त्रेण स्वीचितात्कुसुमादिभिः ॥ ७ ॥
ततः स्वबन्धुभिः सर्वं कुर्यादैव पारणाविधिम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरनक्षत्राधिकसहस्रतमः ॥ १९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा हरते तैलं लोभोपहतचेतसा । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पापरूपीदितोऽधुना ॥ १ ॥
आयसस्य घटं तैलं पूर्णं दद्याद्विजन्मने ॥ २ ॥

मन्त्रः ।

यन्मया हरितं तैलमद्भुतकृतमुल्बणम् । प्राप्तं पापामिषं तस्मान्मुच्येयं दर्शनाच्च वः ” ॥ ३ ॥
एवमस्तिवति तैरुक्तः स्वयं सुञ्जीत वाग्यतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरनक्षत्राधिकसहस्रतमः ॥ १९२५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तरे जातो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । कृषिकर्म प्रकुर्वणो वातरक्तादिदर्शनम् ॥ १ ॥
हस्तयोर्वामपार्श्वे तु कुक्षिभागे व्रणकुलः । मार्या प्रीतिकरी नित्यमुभे वा तिष्ठ एव च ॥ २ ॥
परस्परं महाम्रीतिव्रतानामपि काङ्क्षिणी । प्रदरातिवशात्तस्या गर्भो याति विलीयते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्त्रीकृतं कर्मणां हेतुः पुंसकृतं नैव सारथे । पूर्वं वर्णोत्तरे जातो बहुवित्तसमाकुलः ॥ ५ ॥
कामुकः कृपणश्चैव परदाररतः सदा । कदाचित्कालयोगेन भाविनोर्यस्य वै वलात् ॥ ६ ॥
एका स्त्री ब्राह्मणी पूर्वं वाल्ये वैकव्यतां गता । वपला रूपसम्पन्ना नारीणामपि मोहिनी ॥ ७ ॥
सा चकार महाम्रीतिमनेन कामुकेन च । चिरकालं काश्यपे वै बहुगर्भनिवृत्तनम् ॥ ८ ॥
लोकापवादभीत्या च औषधीभिः कृतं पुरा । मासत्रये ह्यातिक्रान्ते गर्भपातनतत्परः ॥ ९ ॥
बहुकालं काश्यपे सावक्रीडतु यथेष्टिस्तम् । प्रश्रान्मूर्तिं समापन्नो दुष्टविष्वक्योगतः ॥ १० ॥
पतितो नरके घोरं वर्षायुतसहस्रशः । इदं च पञ्चमं जन्म वर्णोत्तरसमुद्भवम् ॥ ११ ॥
पूर्वपुण्योपभोगेन मानुषत्वं हि जन्मानि । तेन कर्मविपाकेन गर्भो याति विलीयते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन गर्भः स्थिरो भवेत् । जन्तूनां कृपणादीनां रूपं कृत्वा दिनेश्वर ॥ १३ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थस्यावहनं कृत्वा संभ्रवत्सरप्रमाणतः । पश्चाद्देहे समागम्य प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥

विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं समापयेत् । कुर्याद्वैनायकीं शान्तिं विप्राणां भोजयेच्छतम् ॥ १५ ॥
 एवं कृतविधेः सूत मोचयेद्वा यथोदिताम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य पलषोडशसंख्यया ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्यापि चेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणी लोकमन्दिता ॥ १ ॥
 पतिव्रता सदाचारा पतिभक्तिपरायणा । तथा दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
 नानाफलानि दिव्यानि सुगन्धीनि च पर्वसु । खेटयज्ञादिके यानि ऋत्विग्भ्यः कथितानि च ॥ ३ ॥
 अन्नभूषणवस्त्राश्चभूषाशय्यासनानि च । अथो भाविवलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 विषं दत्त्वा जघानासौ सपत्नीवशगं पतिम् । ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमज्ञासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जातात्र हिमालये ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च राजवंशे महादुःसुते । नातिहत्वा नातिदीर्घा गौरवणा कृशोदरी ॥ ७ ॥
 पितृमातृपुत्रैर्युक्ता बाल्ये भ्रातृपुत्रान्विता । पितृमातृसुखैर्हीना किञ्चोरे केशसंयुता ॥ ८ ॥
 यूनि भ्रातृसुखैर्हीना दानशीला प्रियम्बदा । देवद्विजानां पूजयां श्रद्धाभक्तिसमन्विता ॥ ९ ॥
 गतागतधनैर्युक्ता व्रतानामनुकांक्षिणी । भ्रातृणे राक्षि सततं श्रेयसामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमयुक्ताल्पपापकृत् । किं कृतं विधिना मद्यमितिचिन्तासमन्विता ॥ ११ ॥
 जन्मलभ्रातृसुते दूने क्रूरग्रहविलोकिते । कीटस्येऽयं शनौ जाता मनोदुःखैः समन्विता ॥ १२ ॥
 पूर्वं पत्युश्च हननात्सपत्नीवैरभावतः । पापादिह महाभाग घोरादस्याः खगेश्वर ॥ १३ ॥
 सहस्रोपायकैश्चापि पतिर्न घटते खग । यूनि भावेण्डजश्रेष्ठ प्राक्कृतात्पापतस्तिवह ॥ १४ ॥
 यूनि सा पतिदुःखार्ता भयं जन्म निरर्थकम् । जल्पन्तीति च दुःखार्ता सत्कृते निजवंशजा ॥ १५ ॥
 लक्षणैरैरिमादवायाः प्रायश्चित्तं शृणुष्वच । पलत्रयेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिग्गमयः ॥ १६ ॥
 षोडशोरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय प्रदातव्यो गां स्वर्णभरणैर्गुताम् ॥ १७ ॥
 तथा तन्मितिकः सोमः सुवर्णमितिको रविः । रविर्माषमितः शम्भुर्देवो भक्त्या विधानतः ॥ १८ ॥
 गायत्री दशसाहस्रं व्यवकन्तु तथा जपेत् । जपेत्सोमादिमन्त्रांश्च पञ्चपञ्चसहस्रकम् ॥ १९ ॥
 लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहिता । कुर्यादयुतसंख्यां वै पिप्पलस्य प्रदक्षिणाः ॥ २० ॥
 मदिने तु व्रतं कुर्यान्मम भक्तिपरायणा । होमयेत्तद्दशंशेन तिलैः क्षौद्रघृतप्लुतैः ॥ २१ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २२ ॥
 नाघयो व्याघयस्तस्या न दारिद्र्यमयं क्वचित् । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुरशीतिश्चतुरत्तरम् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रवती चासाविहैव भवति ध्रुवम् । रिष्टं नामोति नियतं चत्वारिंशन्मितव्यक्ते ॥ २४ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेनैव विनाशनम् । अन्ते च निरयं प्रोक्तमपतिजन्मजन्मनि ॥ २५ ॥
 तीर्थे मृत्युमवाप्नोति कृते प्राक्पापशोधने । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २६ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥

इति श्रीबृहदसूक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे द्विजपुत्री वरानना ॥ १ ॥
 सैरन्त्रीकर्मकुशला वसन्ती राजवेश्मनि । राजराज्ञीप्रियकरी चारुभूषणयूषिता ॥ २ ॥

वदान्या च सुशीला च पितृमातृसुखान्विता । पूर्वपापात्पतित्यक्ता कुशला राजकर्मणि ॥ ३ ॥
 तथा दत्तानि दानानि सुवर्णाभरणानि च । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यो वस्त्रशय्यासनानि च ॥ ४ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् । विवाहयज्ञकर्मादौ विघ्न आचरितस्तथा ॥ ५ ॥
 गते बहुतिथे काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 वर्णोत्तरे कुले जाता देशे पुण्यजनाश्रिते । हिमालये महाभाग नात्युच्चा न लघुस्तथा ॥ ७ ॥
 सुशीलाकृष्टगौराङ्गी दानशीला प्रियम्बदा । सन्धिविग्रहकर्त्री च राजवेश्माश्रया सदा ॥ ८ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता कैशोरे तत्सुखोज्जिता । धनवाहनमोगाढ्या देवद्विजपरायणा ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्धोभयुक्तातिपापकृत् । विवाहविघ्नजात्पापाच्चेन्नसंज्ञाकृतात्सुत ॥ १० ॥
 केकराक्षी ह्यपतिका मनोदुःखैः समन्विता । जन्मलभ्रात्सप्तमके दुष्टखेटैः समन्वितैः ॥ ११ ॥
 जाता जन्मस्थिते मन्दे किशोरे क्लेशसंयुता । रोगयुक्ता तथा यूनि क्लेशमाग्नवत्यपि ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पलमात्रेण कर्तव्या रविमूर्तिहिरण्मयी ॥ १३ ॥
 प्रतिष्ठापूजनं कृत्वा दद्याद्विधिविदे सुत । स्वर्णालंकरणैर्युक्तां दद्याद्वा च पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 पिप्पलस्यायुतं सूत परिक्रमणमाचरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वपापविनाशनम् । एवं कृते महाभाग नारी सद्गतिमाप्नुयात् ॥ १६ ॥
 रिष्टं नाप्नोति खाम्भोधिमिते वर्षे महाद्भुतम् । कुसप्ततिमितायुः स्यात्क्लेशान्सैव न पश्यति १७ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेन मरणं ध्रुवम् । सद्गतिं नैव साप्नोति जन्मजन्मनि निश्चयात् ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । प्रागासीत्क्षत्रिया काचिद्देशे याम्बुनसंज्ञके ॥ १ ॥
 भर्तुः प्रियरता नित्यं दानधर्मरता सती । गुरुणां देवतानां च विप्राणां पूजने रता ॥ २ ॥
 तदा दैवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददाद्विषं चैतद्दशानुगम् ॥ ३ ॥
 मृतस्तद्विषयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रश्चुचान्वितः ॥ ४ ॥
 पापमाचरितं चोग्रं स्वपुत्रधवघातजम् । प्राप्ता यमपुरं मुक्ता पुण्याच्छुभफलानि सा ॥ ५ ॥
 तद्वत्पापफलानीह नरकान्धोरसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ६ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यत्रास्ति खगाधिप । सा रक्तगौरा मर्मज्ञा सदा पुण्यपरा खग ॥ ७ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेषु प्रियम्बदा ॥ ८ ॥
 पतिप्रियरता बाल्ये सुखैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापालोभाढ्या स्वल्पपुत्रका ॥ ९ ॥
 स्वल्पपापरता बाल्ये चाधिव्याव्याधिसमान्विता । किशोरे भर्तृसंत्यक्ता सन्तानसुखवर्जिता ॥ १० ॥
 यौवने क्लेशयुक्ता च मनोदुःखैः समन्विता । वन्धनात्पितुरप्येवं यतस्तत्सुखवर्जिता ॥ ११ ॥
 मिथ्याभिसंश्रितैर्धोरैरपवादैश्च संयुता । जन्मलभ्रात्सप्तमके क्रूरग्रहविलोकिते ॥ १२ ॥
 जातेयं पतगश्रेष्ठ सपत्नीपुत्रमारणात् । पूर्वपापान्महाभाग किशोरे मातृवर्जिता ॥ १३ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शतैर्मर्षैः सौवर्णो विश्वयोनिरुत् ॥ १४ ॥
 तद्धर्महेश्वरं कुर्याद्भन्वैः पुष्पैरलंकृतम् । देया विप्रेषु पात्रेषु विधिज्ञेषु खगोत्तम ॥ १५ ॥
 जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः । गायत्रीं च जपेच्छद्दद्याद्भावस्तथा सुत ॥ १६ ॥
 भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १७ ॥

न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । कुसप्तत्यब्दमायुः स्यात्स्ववेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥
 रिष्टं नामोति सन्तानमुखं पतिसुखं लभेत् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
 स्वपुत्रमारणोत्पन्नात्पातापुत्रसुखं न हि । विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् ॥ २० ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्याश्च विनतासुत ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । वसूव यामुने देशे क्षत्रिया पतिबल्लभा ॥ १ ॥
 धनपुत्रवती चारुशीला चारुविभूषणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता देवद्विजपरायणा ॥ २ ॥
 तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च भक्तिः । विप्रेभ्यः कपिलादानमन्नदानन्तु शक्तिः ॥ ३ ॥
 कार्तिके च तथा स्वर्णं शय्यामूषासनानि च । दीपांश्च मथुरायां वै घृतेनापूर्य बोधितात् ॥ ४ ॥
 यमुनायां जले चैव दीपा दत्ता विशेषतः । सहायार्हचरुनिशं तथा वै कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽयस्य वै बलात् । भर्तुराज्ञां समुल्लंघ्य व्रतोपोषणकानि च ॥ ६ ॥
 पुराणश्रवणं चैव तीर्थयात्रादि शक्तिः । भर्तृसेवां पणित्यज्य विरक्ता साऽभवत्स्वग ॥ ७ ॥
 यूनो भर्तुः समुल्लंघ्य शासनां युवतिस्त्वतौ । निजधर्मपरित्यागं चक्रे वैराग्यसुलब्धम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुविधे काले तद्दुःखेन मृतः पतिः । सा चक्रे चातुगमनं भर्तुर्वै विनतात्मज ॥ ९ ॥
 पुत्रेण च गवां गत्वा श्राद्धं दत्तं विधानतः । ततस्ते सूर्यलोके तु मुक्ता भोगांश्च श्लाघतात् ॥ १० ॥
 वर्षाणामयुतं सुत स जातो राजनन्दनः । आसीत्सा धर्मपत्न्यस्य स पुत्रः पुत्रतां गतः ॥ ११ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे सर्वदेवनमस्कृते । यत्र गङ्गा प्रवहति रम्ये हरिहराश्रमे ॥ १२ ॥
 सा मध्यरूपा तन्वङ्गी गौरवर्णा शुभामना । चतुरा दानशीला च व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं देवद्विजपरायणा । पितृमातृसुखैर्युक्ता बाल्ये सर्वप्रियम्बदा ॥ १४ ॥
 सत्युत्तपौत्रसंयुक्ता धनवाहनभोगमाक् । देशेदेशेऽधिकारादद्या पुत्रयुक्ता कुशोदरी ॥ १५ ॥
 मृत्युदासीधनैर्वान्यैः संयुक्ता चारुलक्षणा । राज्ञां हितकरी शीला सन्धिविग्रहसंयुता ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापादपपापादपलमयुक् । मनोदुःखेन संयुक्ता चिन्तायुक्ताऽरिभीतियुक् ॥ १७ ॥
 भर्तृसेवापरित्यागाच्चतुःस्वात्तन्मृतेः स्वग । दुरितात्प्राक्कृतादत्र भर्तृत्यक्ता किशोरके ॥ १८ ॥
 यामवस्थां तु सम्प्राप्य प्राग्भवे सा पतिप्रिया । विरक्तासीदिहैवास्याः पतिर्वैराग्यमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 विरक्ती भवन्तं तं सा दृष्ट्वा केशवती हसन्तु । धनपुत्रवती चापि भर्तृदुःखेन दुःखिता ॥ २० ॥
 प्राग्भवे यूनि भावे च यतस्तद्दुःखतो मृतः । पतिस्तथैव यूत्येव जावा सा विधवाङ्गना ॥ २१ ॥
 जन्मसप्तमभावे च क्रूरग्रहविलोकिते । युग्मक्रीटकसन्धस्थे देवाहं कश्यपात्मज ॥ २२ ॥
 युग्मसंस्थे चन्द्रमासि दुष्टखेटैर्विलोकिते । कुंमराशौ शनौ जाता वग्नरोगप्रपीडिता ॥ २३ ॥
 श्लेष्मलोदररुग्ण्युक्ता प्राग्जातादुरितात्स्वग । लक्ष्मणैरिमिराद्वयायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २४ ॥
 पलत्रयेण कर्तव्यो रविः स्वर्णमयः शुभः । मौमोऽपि च तथा कार्ष्णो निष्केण च हिरण्मयः ॥ २५ ॥
 सुवर्णमितकः शम्भुर्मकरस्तु तथा स्वग । बोडशोरूपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्राह्मणेभ्यस्तथा देया दश गावस्तिलास्तथा । गायत्रीमष्टसाहस्रं ध्यम्बकन्तु तथा जपेत् ॥ २७ ॥
 रविभौमशिवानां च वरुणस्य तथैव च । मन्त्रांस्तत्संख्यया जप्याद्धोमयेच्छंशतः ॥ २८ ॥
 लक्षार्धं पार्थिवानां च रुद्राणां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्विष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २९ ॥

महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्ता मत्परायणा । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३० ॥
 एवं निष्कृतिमासाद्य सद्रतिं लभतेऽङ्गना । शत्रुभीतिं न चाप्नोति दुःखं नाप्नोति रोगजम् ॥ ३१ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येषते सम्पदन्वहम् । तस्यारिष्टभयं नास्ति मुनिभूतमितान्दके ॥ ३२ ॥
 अशीतिमितवर्षाणि जीवनं समुदाहृतम् । अन्ते सप्तविमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ ३३ ॥
 नैवं करोति या मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यादन्ते च निरयं व्रजेत् ॥ ३४ ॥
 भर्तृप्रयुक्तदुःखं सा जन्मजन्मनि चाप्नुयात् । चतुर्विंशं महारिष्टं मुनिभूतमितान्दके ॥ ३५ ॥
 प्राग्भवानुरितादत्र प्राप्नुयाद्विनतात्मज । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३६ ॥
 यद्यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव बह्वदेशे तु ब्राह्मणो वित्तसंयुतः ॥ १ ॥
 राजभान्यो धनैश्चर्यदासदासीजान्वितः । दत्तानि तेन दानानि तीर्थे स्नानानि पर्वसु ॥ २ ॥
 कृतानि स्वर्णमञ्जं च विप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः । यथो भाविषलत्तुत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 कुसीदत्वेन यद्वत्तं द्रव्यं तद्याचयन्मुहुः । लंघनानि ततश्चक्रे पञ्चषट्सप्तकानि च ॥ ४ ॥
 वृद्धिं प्राप्तं तु दास्यामि द्रव्यं दत्तं दिनान्तरे । इदानीं न च दास्यामीत्युत्तरं निवृत्तं वचः ॥ ५ ॥
 शृणुना चैव यद्वत्तं तेन क्रोधेन स द्विजः । कृतवान्स्वक्षिःस्फोटं ततः पञ्चत्वमाप वै ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्तं पापाब्ध नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽप्युना ॥ ७ ॥
 देशे कौकिलसंज्ञे तु कीटस्येऽथ वृहस्पतौ । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 बाल्ये पितृमुखैर्युक्तो गुरुबन्धुजनैर्युतः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पतपरतः कश्चित् ॥ ९ ॥
 प्राग्भवे स्वात्मघाताच्च स्वजनान्भ्रातृवान्धवान् । सन्त्यज्य सञ्चरन्देशेऽप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 हठी मानी सुवैर्युक्तः कैशोरे क्लेशभाग्रतु । न लेभे स्त्रीमुखं कापि कदाचिद्भोगभाग्रः ॥ ११ ॥
 नैकविधो नैकवातो विरक्तो रक्त एव च । स्त्रियान्तु विद्यमानायामापि तत्सुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 यूनि भावे खगश्चेत् विदेशगमने रतः । लक्षणैरेमिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे शुभे सौम्यायने खग । महिने तु समारभ्य पिप्लस्य प्रदक्षिणाम् ॥ १४ ॥
 अष्टोत्तरशतावृत्त्या कुर्याच्छतदिनावधि । ब्राह्मणान्मोजयेच्छत्त्या दशांशेन विधानतः ॥ १५ ॥
 अथवा श्रद्धया युक्तः प्रयागे मृगगे रवौ । स्नायाज्जपेच्च गायत्रीं लक्षार्धं च विधानतः ॥ १६ ॥
 महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्ता मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ १७ ॥
 न दारिद्र्यभयं तस्य न वियोगोऽपि बन्धुभिः । नारिष्टभयमाप्नोति पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १८ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिः स्याद्वर्धमान्यैः सुखं भवेत् । अन्विनागमितायाः स्यादन्तेऽसप्तमिमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचरेल्लोभमोहतः । प्रोक्तं सुखं न लभते दुःखं स्याज्जन्मजन्मनि ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । दाक्षिणात्ये जनपदे मलयाचलसंश्रिते ॥ १ ॥
 बभूव ब्राह्मणो विद्वान्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजमान्यो धनैर्धान्यैः संयुतो जनवल्लभः ॥ २ ॥

दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । वस्त्रभूषणश्रृङ्गाजघनानि च विशेषतः ॥ ३ ॥
 सत्पात्रेषु विधानेन ब्राह्मणेषु च शक्तितः । अथो भाविवलात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 यज्ञविघ्नाभिघ्नं धोरं पापमाचरितं खग । ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि कौकणे ॥ ६ ॥
 कर्कं जीवेऽथ लग्नस्थे लग्नात्पञ्चमगे त्वगौ । वृषे क्रूरग्रहेः सर्वैर्नात्युच्चैर्न लघुघृणी ॥ ७ ॥
 स तु मध्यमरूपादहो गौरवर्णः प्रतापवान् । विद्यावाञ्छैर्योगाग्नीर्यधैर्यादिगुणसंयुतः ॥ ८ ॥
 धनवाहनभोगादहो बन्धुस्त्रीजनसंयुतः । लक्षणैरेमिराढ्यस्व प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 अग्नेर्भूतिश्च कर्तव्या पलद्वयमिता शुभा । हिरण्मयी प्रतिष्ठाप्य देया विमाय धीमते ॥ १० ॥
 पार्थिवानां शिवानां च लक्षं सम्पूजयेत्ततः । गायत्रीमष्टसाहस्रं ज्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ११ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥ १२ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगमयमेव च ॥ १३ ॥
 सम्पदस्तस्य जायते धनपुत्रयुतो भवेत् । खभूतमितवर्षे तु रिष्टं नामोति निश्चयात् ॥ १४ ॥
 अशीतिमितवर्षाणां जीवितं समुदाहृतम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसिंहसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतये महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सञ्जी महाभागः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यतरपरः ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । प्रयागे मृगगे भानौ गोशय्यावसनानि च ॥ ३ ॥
 अन्नदानं च विप्रैर्भ्यः श्रद्धाभक्तिसमन्वितम् । पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 अरुन्धुदो महानासीत्सतां वै नियतो भृशम् । मिथ्याभिर्दंशैर्नैर्वादैः पैशून्नेन वृणां सताम् ॥ ५ ॥
 धृतिच्छेदस्ततश्चक्रे क्षत्रियेण दुरात्मना । गते बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि मानवः ॥ ७ ॥
 वाराणस्यां महाक्षेत्रे पुण्ये जम्मुसमाश्रिते । स मध्यरूपो मतिमान्वेदविच्च प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पितृभ्रातृसुखैर्युक्तो वाल्ये सर्वजनप्रियः । सहायान्मातुलस्यायं कैशोर्ये धनवान्मुखी ॥ ९ ॥
 बाणिज्यनिरतो धीरो वैदिकैः पण्डितैर्युतः । सर्वधर्मप्रवेत्ता च गतागतधनैर्युतः ॥ १० ॥
 यौवनान्ते कलत्रेण संयुतोऽभून्महायशः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 मर्मच्छेदनजात्यापातप्राक्सतां विनतासुत । मर्मच्छेदकृता चैव रोगेण महत्कुलः ॥ १२ ॥
 प्रमेहज्वरक्वण्डूवादिज्वरव्रणयुतः क्वचित् । विषमज्वरसंयुक्तो मनोभयसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृवाताश्रितो नित्यं पुत्रद्वीनः खगाविप । लक्षणैरेमिराढ्यस्व प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १४ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्या ज्वरमूर्तिर्हिरण्मयी । षोडशरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः ॥ १५ ॥
 सा देया वै विधिज्ञाय पिण्डस्य प्रदक्षिणाम् । अष्टोत्तरशतावृत्या कुर्यान्निशदिनावधि ॥ १६ ॥
 प्राशुक्तशर्कराकुम्भं दद्याद्विप्राय धीमते । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतत्या सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ १७ ॥
 गायत्रीदशसाहस्रं ज्यम्बकन्तु तथा जपेत् । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशशिन भोजयेत् ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च ज्वरमयं भवेत् ॥ १९ ॥

पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । सप्तपञ्चाशदन्दे तु रिष्टं नामोति मानवः ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । व्याधिग्रस्तो भवेन्नित्यं सुखं नामोत्यहर्निशम् ॥ २१ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः । खनागमितवर्णान्तमायुः स्यात्कृतानिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यैकशतदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्विदेशो महाभागो ह्यंघ्रदेशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च राजमान्यः प्रतापवान् । धनवाहनमोगाढ्यो यशस्वी सर्वधर्मवित् ॥ २ ॥
 कृतवान्पुण्यतीर्थेषु स्नानं दानं च शक्तिः । अथो भाविबलात्सूत कृतवानुप्रपातकम् ॥ ३ ॥
 विवाहादिषु यज्ञेषु दानेषु च्छलमावतः । विघ्नं तु कृतवान्सूत घोरं पापमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा ॥ ५ ॥
 मुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातो ब्राह्मणोऽयुना । पुण्ये गोदावरीतीरे सर्वदेवनमस्कृते ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपो मतिमान्कृष्णवर्णः प्रतापवान् । नात्युच्चो न लघुः स्थूलो दक्षः सर्वक्रियासु च ॥ ७ ॥
 जनप्रियो बन्धुमित्रसंयुतोऽतिप्रियम्बदः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 विवाहविघ्नजात्पापात्प्राक्कृतात्पुत्रवर्जितः । तस्य भार्या सुतन्वद्भी पतिभक्तिपरायणा ॥ ९ ॥
 तथापि प्राग्भवे सूत कृतं यद्गर्भपातनम् । तस्मात्पापान्महाभाग स्थिरगर्भेशास्त्रिह ॥ १० ॥
 बहुकाले व्यतीते तु न प्रसूतिर्न पातनम् । लग्नात्पञ्चमके द्यूने क्रूरमहबिलोकिते ॥ ११ ॥
 स जातो ब्राह्मणः सूत चिन्ताक्लेशसमन्वितः । बाल्ये कौमारके चैव सुखी यूनि खगाधिप ॥ १२ ॥
 क्लेशभागभ्रातृदुःखेन युक्तोऽप्राप्तमनोरथः । देशेदेशे रदञ्जन्तुं सुखं लभते क्वचित् ॥ १३ ॥
 लक्ष्मणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । रुद्रैकादशनीमिश्र रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं सर्वान्कामानिहाप्नुयात् । अथवा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विधानतः ॥ १५ ॥
 गायत्रीमण्डपाह्वं त्र्यम्बकं द्विविधं जपेत् । मादिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः ॥ १६ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एवं कृते महाभाग विधिवत्पापशोधने ॥ १७ ॥
 पुत्रवान्वयनवांश्चैव जायतेऽसौ मुनिश्चयात् । पञ्चषष्टिमिते वर्षे रिष्टं नामोति मानवः ॥ १८ ॥
 आयुस्तस्य तु वर्षाणामशीतिश्चतुरुत्तरम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १९ ॥

अपुत्रः क्लेशभावस्य स्यादरिद्रो जन्मजन्मानि ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यैकशतदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव चार्बुदे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्यकर्ता च किञ्चिद्विचसमन्वितः । राजसेवापरो धीरो मन्त्री शूरो महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहकर्ता च दाता भोक्ता प्रियम्बदः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 गोभृशय्यासनान्नाश्वसनाभरणानि च । प्रयागे मृगगे भानौ सत्प्रात्रेषु विधानतः ॥ ४ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं यत्कर्मदारुणम् । ब्राह्मणो वर्षिणा तेन कामद्वै कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 तत्पार्ति घातयामास विषदानेन यत्नतः । तद्भयं लुण्ठयामास कामलोभेन पाप्मना ॥ ६ ॥

ततो बहुविधे काले प्राप्तस्तु यममन्दिरम् । मुक्ता पुण्यफलं पुण्यात्पापात्पापफलं तथा ॥ ७ ॥
 मुक्ता पुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । कृष्णो गौरो मध्यरूपो वर्णोत्तरकुले नरः ॥ ८ ॥
 जन्मलमात्सुते शुक्रो भित्रस्ये भास्करे तथा । देवाहोऽस्तगतः पुत्रे दुष्टग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 राजसेवापरो मन्त्री शूरो गाम्भीर्यसंयुतः । नात्युच्चो न लघुर्वीरो कृशाङ्गः क्षिप्रलोचनः ॥ १० ॥
 सेनापतिर्धैर्यैर्वाचैर्धृत्यैश्चापि सुसंयुतः । बहुग्रामाधिपो राजप्रियो बाहनसंयुतः ॥ ११ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी खड्गजीवनतत्परः । पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमी पापरतः कचित् ॥ १२ ॥
 चिन्ताक्लेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः । बाल्ये पित्रोः मुखैर्द्युक्तः कैशोर्ये तत्सुखोज्झितः ॥ १३ ॥
 गतागतधनैर्युक्तस्तथाब्दमितवत्सरात् । सुखदुःखसमाक्रान्तो रिपुभीत्यावशङ्कितः ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे ब्राह्मणीसङ्गत्तथा तत्पतिधातनात् । स्ववंशच्छेदको नूनं जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 ब्रह्मो दैवमहो दैवमिति चिन्तापरोऽनिशम् । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्वथ ॥ १६ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । ब्राह्मणी च तथा सोमस्तथा नारायणस्तथा ॥ १७ ॥
 षोडशरूपचरिस्तु पूजयित्वा विधानतः । ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पञ्च गावस्तथा दिशेत् ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् । सोममन्त्रं तथा जप्त्वा तद्दर्शनेन होमयेत् ॥ १९ ॥
 पार्थिवानां तथा लक्षं शिवानां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्मानभीक्षयेत् ॥ २० ॥
 एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगभयमेव च ॥ २१ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च होधन्ते सम्पदोऽस्य तु । सप्तविंशे तथा वष रिष्टं नैव प्रपद्यते ॥ २२ ॥
 व्याधुस्तस्य त्रिसप्ताब्दं तथाऽचाकृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः ॥ २३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सांयात्रिकाणां यो वित्तभागादभ्यधिकं धनम् । पुरा जग्राह दन्तोत्थकीलितोद्विजते सुत ॥ १ ॥
 नीतिशास्त्रोपनिर्णीतव्यवहारपरिच्युतः । दन्तपुष्पाढको नाम तं बाधेत मुखामयः ॥ २ ॥
 स गच्छेदुदधेः कूलं सोमपर्वणि च द्विजः । तत्र ज्ञात्वा च विधिवत्सन्तर्प्य पितृदेवताः ॥ ३ ॥
 अभ्यर्च्य विधिना विप्रांस्तेभ्यो दद्याद्विधानतः । फलान्युच्चावचान्यन्तः स्मरन् विष्णुं शिवं च माम् ४
 मृत्येकं शतशो वापि वित्तव्याधिवलेच्छया । क्रमुकाक्षोटखर्जूरनारिकेलालिकानि च ॥ ५ ॥
 एलामरिचमुरुषानि उदघैर्यानि यानि च । तथान्यद्दन्वान्यादि श्रद्धया परयान्वितः ॥ ६ ॥
 शिवस्यायतने विष्णोर्मम वापि गृहेऽपि वा । कुर्याच्च विधिना सम्यङ्निजपापापनुत्तये ॥ ७ ॥
 एवं कृतविधिः सूत मुच्यते मुखरोगतः ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

छिद्राणामप्रकाश्यानां मर्मणां यः प्रकाशकः । विद्वेषणाच्च पैशुन्यात्साधूनामकृतागमम् ॥ १ ॥
 शोषिरस्तं प्रवाधेत वदनव्याधिरुत्त्वणः । माघमासे चतुर्दश्यां शुक्लायां नियतः शुचिः ॥ २ ॥
 शिवस्यायतने कुर्याज्जपहोमादिसत्क्रियाम् । ते गामिति च मन्त्रेण मर्माणीति च मन्त्रतः ॥ ३ ॥
 गव्येन सर्पिषा हुत्वा शतमष्टोत्तरं ततः । निवेद्य देवताभ्यान्तां जपहोमादिसत्क्रियाम् ॥ ४ ॥
 मुखामयी घुरः स्थित्वा तथा च विहिताञ्जलिः ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया शोषिरो व्याधिः सम्प्राप्तो मुखदूषणः । स मे नश्यतु विश्वेशौ युवयोश्च प्रसादतः” ॥६॥
 एवमुक्त्वा तयोख्ये दण्डवत्प्रणमेदमुवि । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परैरकृतदोषाणां महतां यः प्रकाशकः । दन्तरक्तं खेत्तस्य मुखदौर्गन्ध्यकारकम् ॥ १ ॥
 कुर्यात्प्रतिकृतिं सम्यगादिष्टी दैववेदिना । भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्वोपस्करकेण च ॥ २ ॥
 अभ्यर्च्य विधिवत्तांस्तु पुरः स्थित्वेति कीर्तयेत् ॥ ३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया सूक्ष्मावेन दौरात्प्यादसतां स्तुतेः । सतां गुणवतां दोषाः संसत्स्वपि पुरस्कृताः ॥४॥
 मया प्राप्तो महारोगो मुखदन्तक्षताभिधः ! सम्प्रणश्यतु युष्माकं प्रसादाद्दो नमाम्यहम्” ॥५॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भेषजस्यापहर्ता यः शिरोरोगी भवेत्तु सः । पलमात्रेण कर्तव्यं सूर्यविम्बं हिरण्यम् ॥ १ ॥
 सम्पूज्य विधिवद्भक्त्या दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया भेषजं ब्रह्मन्हरता पूर्वजन्मनि । सूर्यापराधजं पापं सूर्यावर्तगदाह्वयम् ॥ ३ ॥
 तद्दिनाशाय तद्विम्बं सौवर्णं प्रदेदत्र ते । सूर्यापराधतो व्याधिदिनेनानेन नश्यतु” ॥ ४ ॥
 एवमुक्त्वा ततो दद्याद्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिच्छया प्रमादेन प्राणिनेत्रोपघातजः । गम्भीरो जायते व्याधिरव्यथो नेत्रनाशकः ॥ १ ॥
 सुवर्णद्वयमात्रेण विष्णुमूर्तिं च निर्मिताम् । दद्याद्देविधिज्ञाय नेत्ररोगप्रशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसहन्तुश्च पक्षीन्द्र श्वेतकुष्ठं प्रसर्पति । तेन यत्नेन कर्तव्यो राजतो हंस उत्तमः ॥ १ ॥
 त्रिंशत्पलमितः सम्यक्पूजितो ब्रह्मदैवतः । दद्यात्तं च विधिज्ञाय श्वेतकुष्ठस्य शान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्वेतवस्त्रापहर्ता च श्वेतमण्डलवान्भवेत् । राजतं च रथं दद्यात्पलषोडशसम्मितम् ॥ १ ॥
 श्वेतमण्डलनाशाय दैवज्ञाय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे कांस्यहारी यः पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । पुण्डरीकाख्यकुष्ठेन पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 स हि दद्याद्विधानेन स्थूलं वै कांस्यभाजनम् । द्विपञ्चाशत्पलमितं पुण्डरीकस्य शान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ताम्रलानि बहुन्येव वैष्णवेभ्यः प्रदापयेत् । विष्णुप्रीत्यै खगश्रेष्ठ श्वेतकुष्ठस्य शान्तये ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४४ ॥

अरुण उवाच ।

आधिव्याधिर्महादुःखं येन येन च कर्मणा । तत्सर्वं विस्तराद्ब्रूहि देवानामग्रणीर्मम ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधुसङ्गसमायुक्तो देवब्राह्मणपूजकः । मन्यते सर्वदा सम्यग्भैः कैरादेशकारिभिः ॥ २ ॥
 तदान्यो गीतकीर्तिश्च सततं राजपूजितः । यत्किञ्चिद्दृश्यते बहिर्यत्प्रोक्तमिव जायते ॥ ३ ॥
 नानादुःखसमायुक्ता दृश्यन्ते विविधा रुजः । क्षात्रवंशसमुद्भूतः स्वग्रामाद्यधिपो भवेत् ॥ ४ ॥
 न लभ्यते कचिद्वासं क्षत्रियो धर्मसाधनैः । ग्रामः प्रज्वलितस्तस्य ज्वलिता बालगोमुताः ॥ ५ ॥
 तस्यापि ज्वलनोद्धोराचरकं प्राप्य दारुणम् । किञ्चित्कालक्रमेणैव सुवि स प्राप्स्यति क्रमात् ॥ ६ ॥
 मुक्तशेषावसाने तु सुवि जातो विहङ्गमः । त्रिषु जन्मस्वनपत्यः कुष्ठभाग्प्रणवान्सदा ॥ ७ ॥
 चतुर्थे काकबन्ध्याया मृतापत्यं भविष्यति । पञ्चमे जनुषि प्राप्ते जायते विकृतिः प्रजा ॥ ८ ॥
 ज्वलिताग्रेरिदं चिह्नं मन्दाग्निस्तस्य जायते । शोथमन्दाग्निशूलादि कुष्ठं गोवधतो भवेत् ॥ ९ ॥
 वातोऽग्निना च जायेत नानावायुविधायकः । शिशूनां तस्य जायते ह्यतीसारादिका गदाः ॥ १० ॥
 जायते यौवने पुत्रः परं पुत्रो न दृश्यते । मातुलान्याः स्वगोत्राणां पतिताचारवर्तनम् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

एवं च कर्मणां तेषां निष्कृतिं चाज्रसा प्रभो । समस्तपापशान्त्यर्थं ब्रूहि विस्तरतो मम ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्नो लोके हि दुर्लभः । तेन तेन त्विद्यं कार्या निष्कृतियोगुनोच्यते ॥ १३ ॥
 हरिण्यां प्रददेद्धेनुं वत्सं त्वं च तुरीयकम् । श्रवणं हरिवंशस्य पुस्तकं वा द्विजन्मने ॥ १४ ॥
 पूर्वकर्मविनाशाय पूजयेच्च यथाविधि । भोजयेच्च शतं विप्राज्जानान्नरसपायसैः ॥ १५ ॥
 एवं यः कुरुते वत्स धर्मं कर्म सुसिद्धयति । न करोति यदा मोहाच्च सिद्ध्यन्ति तदाशयाः ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देवो प्रयागसंज्ञे तु ब्राह्मणो धर्मवित्तमः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि गोभूयस्यासनानि च । प्रयागे मृगगे भानौ ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 अथो भाविचलात्सुतं कृतं कर्मातिदारुणम् । अर्थलुब्धेन मनसा मारितः स्वसहोदरः ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ४ ॥
 काङ्क्षां जातो द्विजश्रेष्ठो मेपे लभे खगाधिप । लग्नात्पञ्चमभावस्ये दुष्टखेटैर्वैलोकिते ॥ ५ ॥

स मध्यरूपो मतिमान्किञ्चिद्व्यापारसंयुतः । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । ग्रामवे मातृहननात्तथा तद्व्यवहारणात् ॥ ७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन मृतवत्सोऽत्र जन्मनि । स स्वकर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 पलेन तु सुवर्णेन धेतुं कुर्याद्विरण्मयीम् । गन्धपुष्पैः समम्यर्च्य विविधज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ९ ॥
 भूमिदानं ततः कुर्याद्विद्वेदांगपारगे । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्गृहं दत्त्वा द्विजातये ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्विप्रान्गां दद्यात्स पयस्विनीम् । एवं यः कुरुते पक्षिस्तस्य पापं व्यपोहति ॥ ११ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुः पितृभक्तिपरायणः । कुसप्ततिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत मुनिभूतामितेन्दके । रिष्टेनैव विनाशः स्याद्दधुर्वं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्क्षत्री महाभाग प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगरे खौ ॥ २ ॥
 सुवर्णाभरणानाञ्च गोशय्यावसनानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिद्वारणम् ॥ ३ ॥
 अमात्यतामदेनैव राजानेनापमानितः । पुत्रैः सार्धं मतं कृत्वा स राजा विनिपातितः ॥ ४ ॥
 विशेषेण प्रपञ्चेन धोरं पापमुपार्जितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं शुक्ता स जातोऽत्रापि बाहुजः । वृषे लग्ने सुतस्थाने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ६ ॥
 क्रूरयुक्ते च पक्षीन्द्र वाराणस्यां प्रतापवान् । स तु मध्यमरूपाद्व्यो धनवान्भ्रातृसंयुतः ॥ ७ ॥
 नात्युच्चो न लघुः स्थूलो गौरवर्णोऽतिबुद्धिमान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिन्ताक्लेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः । प्राग्रजघातजात्पापात्सन्तानमुत्खर्जितः ॥ ९ ॥
 क्षयरोगान्वितो दुःखी धीरोऽपि धनवानपि । लक्ष्मणैरेभिराढ्यस्थ प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 निष्कत्रयं सुवर्णस्य दशनिष्कं च राजतम् । देयं यत्नाद्विजातिभ्यस्तस्य पापं विनश्यति ॥ ११ ॥
 वस्त्रैकविधिना ज्ञायान्महारुद्रजपादिकम् । कारयेद्धोमयेद्धत्वा शतं विप्रैश्च भोजयेत् ॥ १२ ॥
 प्रदद्याद्वक्षिणां तेभ्यो गां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते तार्क्ष्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
 सूतं च लभते तत्र गुणयुक्तं चिरायुषम् । नैवं करोति यो मोहाहोमाद्वा पापशोधनम् ॥ १४ ॥
 अपुत्रो रोगमाश्रित्य पञ्चाशन्मितवत्सरे । रिष्टेन वै विनाशः स्याद्दुःखीत्याजन्मजन्मनि ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुस्त्रिसप्तत्यब्दसम्मितम् ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव वैश्यो धनवान्प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यतत्परः । प्रयागे मृगगे भानौ स्नानं दानं च शक्तितः ॥ २ ॥
 कृतवान्स व्यतीते तु किञ्चित्काले खगोत्तम । कृतवान्दारुणं कर्म जघान द्विजबालकम् ॥ ३ ॥
 वयोवर्षाणि चत्वारि सप्त मासा दिनत्रयम् । लोभमोहवशाद्व्याता कृता जग्राह भूषणम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गतो यमशासनम् । पुण्यात्युण्यफलं शुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 जातो वाराणसीक्षेत्रे वैश्यो धनसमन्वितः । स तु मध्यमरूपाद्व्यो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥

श्लेष्मलोऽप्यनिलव्याधिसंयुतो बुद्धिमान्वग । जातोऽत्र मिथुने लघे लग्नात्पञ्चमसप्तमे ॥ ७ ॥
 कर्मस्थाने क्रूरखेटैश्चे वायु संसंयुते । पितृमातृसुखैर्युक्तो भ्रातृबन्धुसुहृद्युतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । विप्रपुत्रवन्तापापात्प्राग्भवे कश्यपात्मज ॥ ९ ॥
 तद्व्यहरणात्सुत भूतवत्सोऽत्र जन्मनि । चिन्ताक्लेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । महारुद्रजपं कुर्याद्वायत्रीं त्र्यम्बकं तथा ॥ ११ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं ततः । प्रतिस्थाप्य विधानेन होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १२ ॥
 हेमनिष्कचतुष्कं तु दद्याद्देवदेवे खग । शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा खगाधीश स्वस्य पापं व्यपोहति । लभते च मुतांस्ताश्च सुखं प्राप्नोति वाञ्छितम् ॥ १४ ॥
 खनागमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो भोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 खभूतमितवर्षं तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याक्ष्णसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टचत्वारिंशदुत्तरनवशताविकसहस्रतमः ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव पादजः सुत प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो गवां पालनतत्परः । कृषिवाणिज्यकर्ता च किंचिद्वित्तसम्पन्नितः ॥ २ ॥
 प्रयागे मृगगे भानौ स्नानं दानं च शक्तिः । कृतवान्माविनोऽर्थस्य वैभवात्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 कृतवान् पक्षिराजेन्द्र गवां घातकरो भवेत् । सन्ध्याकाले तु सम्प्राप्ते स्वागतं गोधनं गृहे ॥ ४ ॥
 स्ताश्च गा आश्रमं प्राप्ता एकां कण्ठे बबन्ध ह । खुराग्रैश्चूर्णिते पादे स्वपादेनाहनत्तदा ॥ ५ ॥
 शेषयुक्तेन मनसा भृशमापीडिता खग । सुसलेन तु पक्षीन्द्र पुनरेवापि सा हता ॥ ६ ॥
 तत्काले सा मृता गौश्च पापमुग्रमुपार्जितम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्य धर्मपुरं नरः ॥ ७ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । भुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातोऽप्रापि पादजः ॥ ८ ॥
 वाराणस्यां, महाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । कर्कलग्रे सुतस्थाने दुष्टखेटावलोकिते ॥ ९ ॥
 स मध्यरूपो मतिमान्पितृमातृसुखान्वितः । गौरो धनसमायुक्तो भृत्यवाहनसंयुतः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । पूर्वं गोघातजात्यापान्मृतापत्योऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 चिन्ताक्लेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 चतुर्निष्कमुषणेन धेतुं वै कारयेद्द्वयम् । तुर्याश्ववत्ससंयुक्ता वस्त्रालंकारभूषिताम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देवविधिज्ञाय दगिद्राय कुटुम्बिने । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्देवोक्तविधिकाव्यया ॥ १४ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते वत्स तस्य पापं व्यपोहति ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याक्ष्णसन्वादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनपचाशदुत्तरनवशताविकसहस्रतमः ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । ब्राह्मणोऽभूत्त्वगश्रेष्ठ प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो देवद्विजपरायणः । प्रयागे मृगगे भानौ स्नानं दानं च शक्तिः ॥ २ ॥
 कृतवान्माविनोऽर्थस्य वै वलात्कर्म दारुणम् । कृतवान्पक्षिशार्दूल तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥
 जितेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समर्पितम् । तीर्थावगाहनान्ते च ह्यागतः पुनराश्रमम् ॥ ४ ॥
 धनं च प्रार्थितं तेन न च तत्संप्रदापितम् । चौरिण तदध्वरं सर्वं तस्याग्रे भाषितं तदा ॥ ५ ॥

विश्वामित्रो गतो योगी शपं दत्त्वा सुदुःसहम् । वंशेच्छेदो मवेच्छीमं न पुनर्जीवते शिशुः ॥ ६ ॥
 दिनान्तरे च संभ्रातो मम पुत्रगृहं प्रति । पुण्यपापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो महाभागो ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् । सिंहल्ये सुतस्थाने दुष्टवेदः समन्विते ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपादद्यो गौरवर्णः प्रतापवान् । धनवाहनभोगादद्यो दासीदासजनान्वितः ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्योभी पापरतः क्वचित् । ग्रामभवे तापसघनहरणोद्भवपापतः ॥ १० ॥
 तच्छापात्पतगश्रेष्ठ मृतपुत्रोऽत्र जन्मनि । लक्षणैरैमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 निष्कद्वयं सुवर्णं च दत्त्वा वेदांगप्रारगे । ताम्रं शतपलं दद्यात्कमण्डलुनिमित्तकम् ॥ १२ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । घेनुं दद्याद्विधियाय सवत्सां च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्राञ्छत्त्या पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः स्यादेव विनतात्मज ॥ १५ ॥
 रिष्टेन पष्टिवर्षं तु नश्यत्यकृतनिष्कृतिः ॥ १६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्बाहुजवंशीयः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृषिवाणिज्यतत्परः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवौ ॥ २ ॥
 गोभृशय्यासनान्यन्नवसनान्मरणानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदाहणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघातारब्धं चकारासौ सुदुष्करम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पाषाणेनाहनत्पुरा ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं प्राप्तमात्मघातं चकार ह । स गत्वा धर्मसदनं मुक्त्वा पुण्यफलं तदा ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं मुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो महाभागो बाहुजोऽतिप्रतापवान् ॥ ६ ॥
 कन्यालये सुतस्थाने दुष्टवेदसमन्विते । स तु मध्यमरूपादद्यो घनवाहनभोगयुक् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्योभी पापरतः क्वचित् । मनोदुःखैः समायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरयः ॥ ८ ॥
 ग्रामभवे चात्मघाताच्च भगिनीपतिघातजात । पापादत्र खगश्रेष्ठ मृतवत्सोऽपि दुर्मनाः ॥ ९ ॥
 लक्षणैरैमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । गर्भो न वर्धते तस्य जीवन्वा त्रिपते पुनः ॥ १० ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्यात्कन्यादानेन शुद्ध्यति । शतं च भोजयेद्विप्रान्दद्याद्वा सुपयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 एवं कृत्वा खगाधीश पुत्रं प्राप्नोति वाञ्छितम् । पितृभक्तं गुणाढ्यञ्च जीवन्तच्छतवत्सराञ् ॥ १३ ॥
 अकृत्वा तु खगश्रेष्ठ विधिना पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपचाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् ।
 बभूव पतगश्रेष्ठ प्रयागे शुभदेशके । वैश्यो धनसमृद्धस्तु मृत्यवाहनसंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वशपि च शक्तिः । प्रयागे मृगगे भानौ गोभृशय्यासनानि च ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदाहणम् । चौरैः सह मिलित्वा तु द्विजगोहरणं कृतम् ॥ ३ ॥
 नवप्रसूतिकालाच्च वासरे चोनावंशके । वनमध्यगता गाव आहारार्थं च काश्यपे ॥ ४ ॥

निर्गतो वनमध्ये च स च गोहरणं चरेत् । स्तनपानवियोगेन तस्या वत्सो मृतस्तदा ॥ ५ ॥
 गवां वत्सवियोगेन महत्पापमुपाजैतम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो वणिक्श्रेष्ठस्तुलालमे सुते त्वगौ ॥ ७ ॥
 स तु मध्यमरूपादद्यो गौरवर्णः प्रतापवान् । पितृमातृसुतैर्युक्तो भ्रातृबन्धुसमन्वितः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्तोऽल्पधर्मकृत् । गवां वत्सवियोगाख्यपापात्प्राग्भवजान्मुत ॥ ९ ॥
 मृतवत्सो रोगयुक्तः क्लेशमागधनवानपि । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्याद्विरण्मयीम् । चतुर्थांशेन वत्सां वै कृत्वालङ्कारभूषणैः ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्याद्वैकादशकं जपेत् । पयस्विनीं च गां दद्यात्पश्चाद्विजभोजनम् ॥ १२ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नानं यथोक्तविधिना चरेत् । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ १३ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः सुखसन्तानवान्भवेत् । खवेदमितके वर्षे रिष्टं नामोति तस्य तु ॥ १४ ॥
 त्रिसप्ततिमितायुः स्यादकृते पापशोधने । रिष्टेनैव विनाशः स्यादकृते पापशोधने ॥ १५ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्यादुत्तरी स्याज्जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्प्रयागदेशे तु पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवौ । वस्त्रभूषणशय्याजसुवर्णभरणानि च ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सुत पत्नीं हत्वा स गर्भिणीम् । स्त्रीहत्यया महापापं घोरमाप विबुधवीः ॥ ३ ॥
 भ्रूणहत्याभिर्धं पापं कृतं कर्मातिदारुणम् । भार्याद्वयं पूर्वभवे ह्यभवत्साम्यवर्जितम् ॥ ४ ॥
 तयोर्विरोधादेकां तु सोऽवधीद्वै सुगर्भिणीम् । अकृपा च कनिष्ठार्यां ज्येष्ठा च कृपयान्विता ॥ ५ ॥
 कृपावत्या कृतं कूटं कनिष्ठा चैव घातिता । गर्भयुक्ता च सा नारी सहसा मरणं गता ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो महाभाग पादजो धर्मकर्मवित् । लमे वृश्चिकसंज्ञे तु सुतभावे त्वगौ विधौ ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपादद्यो पितृमातृसुखोज्झितः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ९ ॥
 चिन्ताक्लेशसमायुक्तो बाल्ये पित्रोः सुखोज्झितः । प्राग्भवे गर्भिणीघातपातकान्नास्ति तत्सुतः ॥ १० ॥
 मृतवत्सोऽत्र जनुषि दुःखमागधनवानपि । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नानं महारुद्रजपादिकम् । श्रवणं हरिवंशस्य कुर्याद्वैतुं हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 पलमात्रं प्रदद्याच्च विधिज्ञाय खगाधिप । शतं च भोजयेद्विभ्राणां दद्याच्च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा पक्षिराज पुत्रं च लभते ध्रुवम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणान्वितः ॥ १४ ॥
 कुसप्ततिमितायुः स्यात्सुखी भवति मानवः । नैवं करोति यो मोहाहोभोमाहा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 खभूतमितवर्षं तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत रिष्टं नामोति निश्चितम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव ब्राह्मणो विद्वान्प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवान्यसमायुक्तो ज्ञानवान्धर्मकर्मवित् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवौ ॥ २ ॥

पर्वस्वापि च विप्रेभ्यः स्वर्णान्नवसनानि च । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणी विधवाप्येका वसन्ती प्रतिवेशके । वृद्धा तस्यास्तु गौरिका हता तेन तु मानद ॥ ४ ॥
 अप्रसूता च पुष्टाङ्गी एका सा द्वितीया न हि । तस्या वेनोर्विशोगेन मृता शोकप्रपीडिता ॥ ५ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे धनुर्लये मृते त्वगौ । ब्राह्मणो मध्यरूपादयो नात्युच्चो न लघुर्धृणी ॥ ७ ॥
 धनवाहनभोगादयो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिन्ताक्लेशसमायुक्तो हरणात्तत्र गोरिह । मृतवत्सोऽग्निमान्धार्यरुग्युक्तोऽभूत्सगेश्वर ॥ ९ ॥
 जातमात्रास्तु नश्यन्ति द्वित्रिमासगतास्तथा ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा गृहं धनं धान्यं पुत्रजन्म विनाखिलम् । प्रायश्चित्तं कथन्देव येन पुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । वल्लैकविधिना स्त्रियाद्विद्वैकादशकं जपेत् ॥ १२ ॥
 सद्गुणं चैव गां दद्यात्पञ्चाशद्विजभोजनम् । एवं कृते तु पक्षीन्द्र पुत्रवान्धनवान्मवेत् ॥ १३ ॥
 जवित्पुत्रः सुदीर्घायुरशीतिमितवत्सरम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥ १४ ॥

रिष्टेन निधनं याति पञ्चाशन्मितवत्सरे ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सत्री महाबाहो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृषिवाणिज्यतत्परः । प्रयागे मृगगे भानौ गोशय्यावसनानि च ॥ २ ॥
 दत्तवान्ब्राह्मणैरभ्यश्च ह्यन्नदानं स्वशक्तितः । ततो भाविवलात्सूत मूर्गीं हत्वा तु गर्भिणीम् ॥ ३ ॥
 कान्तया प्रेरितस्तेन ह्याभियार्थं च काश्यपे । स्त्रिया च प्रेय्यमाणेन ह्याभियार्थं धृता सती ॥ ४ ॥
 सगर्भा च सुपुष्टाङ्गी द्वौ गर्भावुदरे स्थितौ । शरं सुमोच रोषेण वाणो लभश्च वस्त्रगात् ॥ ५ ॥
 शरीरे भिद्यमाने च सहस्रा मरणं गता । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं मुक्ताः पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो महाक्षेत्रे मृगलभे च बाहुजः ॥ ७ ॥
 लग्नात्पञ्चमभावे च सप्तमे क्रूरखेटकैः । विलोकिते गौरकृष्णो मध्यरूपः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्मवे गर्भिणीघातात्तस्या मांसस्य भक्षणम् ॥ ९ ॥
 तद्वत्समभक्षणात्पापात्स जातो गर्भनाशयुक् । तस्य भार्यायाश्च बहु गर्भनाशस्ततोऽण्डजः ॥ १० ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । निष्कत्रयसुवर्णेन वायुं कृत्वा तु दापयेत् ॥ ११ ॥
 विधिज्ञाय सुवर्णेन पलमात्रेण काश्यपे । गीं कृत्वा शिशुयुतां दद्याद्विदाङ्गपारगे ॥ १२ ॥
 वल्लैकविधिना स्त्रियाद्विद्वैकादशकं जपेत् । श्रवणं हरिवंशक्य विप्रोद्गाहं च कारयेत् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्राग्रामां दद्यात्पयस्विनीम् । य एवं कुरुते कर्म तस्य पापं व्यपोहति ॥ १४ ॥
 लभते स सुतांस्तार्क्ष्य निरामयमुरुपिणः । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽभुना ॥ १५ ॥
 मुनिवेदमिताब्दे तु रिष्टेन निधनं व्रजेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । प्रयागे देशके पुण्ये वैश्यो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
 वभूव कृषिवाणिज्यबहुगोपालने रतः । दत्तवान्मृगगे मानौ प्रयागे गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 धनदानं हि विप्रेभ्यो गोशय्यावसनानि च । अथो माविबलात्सूत कृतं कर्मातिदुष्करम् ॥ ३ ॥
 रोषयुक्तेन मनसा वृषभस्तेन मारितः । गावश्चापि सगर्माश्च पालितो वृषभस्तदा ॥ ४ ॥
 पाषाणेन हतस्तत्र वृषभो निधनं गतः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तो धर्मपुरं प्रति ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो वणिक्पुत्रः कुम्भलग्ने मृते ग्रहेः ॥ ६ ॥
 दुष्टैर्विलोकिते श्रुत्यघनबाहनसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ७ ॥
 ग्रामभवे वृषघाताच्च सन्तानं नैव पश्यति । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 बापीकूपतडागादि कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । निष्कत्रयं भुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे ॥ ९ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । वृषभं दापयेत्तत्र सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्विभान्गां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते सूत सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ ११ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्पन्दायुरुरगाञ्चौराच्च मृतिरन्यथा ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरजन्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव क्षत्रियो धीरो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रवौ ॥ २ ॥
 गोभूशस्यासनाञ्चाश्वसनाभरणानि च । अथो माविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 तद्गृहस्य समीपे तु ब्राह्मणी विधवाऽवसत् । स च कामवशात्स्यामकरोद्वधमिचारकम् ॥ ४ ॥
 पश्चाद्वैववशात्तस्या गर्भो जातः खगाधिप । पञ्चमासात्मको गर्भो लोके प्राकट्यमाप वै ॥ ५ ॥
 औषधस्य प्रपञ्चेन गर्भपातं चकार ह । स्वभार्यायाः प्रपञ्चेन तेन गर्भस्तु पातितः ॥ ६ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो मुखोद्भूतो मीनलग्ने खगाधिप । लग्नात्पञ्चमगे क्रूरे सप्तमे क्रूरमावतः ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाढ्यो विद्वान्सर्वप्रियम्बदः । धनी भानी महाप्राज्ञो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । ग्रामभवे विधवायां तु व्यभिचारात्तु मानद ॥ १० ॥
 तद्गर्भपातजात्यापात्स गर्भं नैव पश्यति । म्रियन्ते बालकाः सर्वे वंशच्छेदः प्रजायते ॥ ११ ॥
 तस्य पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणोद्गाहनं चैव कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । पलेन तु भुवर्णेन घेनुं कुर्यात्सवत्सकाम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय दरिद्राय कुटुम्बिने । शतं च भोजयेद्विभान्गां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 य एवं कुरुते ताक्ष्यं जीवत्पुत्रः प्रजायते । लभते स सुतान्सर्वान्सुखसौभाग्यदायकान् ॥ १५ ॥
 द्व्यशीतिमितवर्षाणि चायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । खमृते वत्सरे रिष्टैर्मृतिश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहस्पत्यस्मृत्युपनिषद् कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरजन्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे सिंहलसंज्ञे तु वैश्यो चाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवान् राजमान्यश्च मतिमान् कृषितत्परः । कृतानि तेन दानानि सर्वाण्यपि च भक्तितः ॥ २ ॥
 सुवर्णगोमहीवस्त्रशय्यावसनानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणो वेदपाठज्ञः सुशीलः पापवर्जितः । तस्य वृत्तिहरश्चैव द्वेषभावेन निर्दयः ॥ ४ ॥
 व्यापारी च मदान्धश्च परनीवचनसाधकः । स्त्रिया वाक्येन तस्यापि वृत्तिलोपं चकार ह ॥ ५ ॥
 स्त्रीणाञ्चैव पितुः स्थाने द्वेषितो द्विज उत्तमः । ततो विप्रेण तस्यापि लोपितं वचनं तदा ॥ ६ ॥
 तेन द्वेषेण नारीणां भर्ता न प्रेषितस्तदा । रोषदुष्टेन मनसा ब्राह्मणश्चापमानितः ॥ ७ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥ ८ ॥
 स्वश्रमान्ते महाभाग गौरकृष्णः प्रतापवान् । लघ्ने सप्तमके भूतेः खेटैर्दुष्टैर्विलोकिते ॥ ९ ॥
 स तु मध्यमरूपादृचो नात्युच्चो न लघुर्घृणी । भ्रातृपुत्रकलत्राद्यैर्युक्तः पित्तानिली क्वचित् ॥ १० ॥
 धनैर्धन्यमुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 रोगयुक्तो भ्रान्तमतिर्गतागतधनैर्युतः । स्ववंशवणिजां मध्ये श्रेष्ठोऽपि कलहाकुलः ॥ १२ ॥
 खभूतमितवर्षान्तमल्पस्त्रीसुखभोगभाक् । लघ्नात्सप्तमके खेटैर्दुष्टैश्चापि विलोकिते ॥ १३ ॥
 द्विधाविलोकिते चापि द्विधा स्त्रीपुत्रनाशनम् । त्रिभिर्विलोकिते चापि त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ १४ ॥
 स्वल्पसन्तानसुखभाक् स्वल्पस्त्रीसुखभागापि । विपद्यन्ते स्त्रिया पुत्रास्तस्य सूत मुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥
 भार्या तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । रोगयुक्ता सदा तेन दुःखमागधनवानपि ॥ १६ ॥
 व्यापारस्तस्य फलति कदाचिन्न फलत्यपि । शत्रुतो भयमाप्नोति तद्भयेनापि शङ्कितः ॥ १७ ॥
 लक्ष्मणैरभिरादृश्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । निष्कमेकं सुवर्णस्य चतुर्निष्कं तु राजतम् ॥ १८ ॥
 उमामहेश्वरं कृत्वा विधिज्ञाय प्रदापयेत् । दम्पती पूजयित्वा तु वस्त्रैश्च परिचापयेत् ॥ १९ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायात्पञ्चाशद्विजभोजनम् । पयस्विनीं च गां दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ २० ॥
 एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ जीवत्युत्रकलत्रभाक् । शत्रुभीतिं न चाप्नोति पुत्रशोकं कदापि न ॥ २१ ॥
 व्यापारे फलमाप्नोति द्विगुणं त्रिगुणं सदा । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यादाधिव्याधिविवर्जितम् ॥ २२ ॥
 न करोति यदा मोहालोभात्पापविशोधनम् । कलत्रपुत्रशोकान्तु प्राप्नुयाजन्मजन्मनि ॥ २३ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मितान्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्वैदाभिधे देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्यकर्ता च राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वत्सपि च भक्तितः ॥ २ ॥
 वस्त्रभूषणशय्यान्नदासीदासफलानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 केनचित्स्थापितं द्रव्यं ब्राह्मणेन तपस्विना । दिनान्तरे समागत्य याचितं तेन तद्वस्तु ॥ ४ ॥
 तेन द्रव्यं गृहीत्वा तु ब्राह्मणश्चापलापितः । लंघनानि ततश्चक्रे द्वित्रिपञ्चाथ सप्त च ॥ ५ ॥
 ततः प्राणान्मुमोचायं शार्पं दत्त्वा मुदारुणम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 केदारमण्डले दिव्ये स तु मध्यमरूपकः । कृष्णगौरो महात्यागी नात्युच्चो न लघुर्घृणी ॥ ८ ॥
 वाणिज्यामन्वये श्रेष्ठः पितृभ्रातृसुखैर्युतः । धनवाहनयोगादृचो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ ९ ॥

सन्धिविग्रहकर्ता च बहुमित्रसमाकुलः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् ॥ १० ॥
 जन्मलभात्सुते धूने क्रूरखेटसमन्वितः । कौमारे जननीसौख्ययुग्मूनि तत्सुखोज्जितः ॥ ११ ॥
 प्राग्भवे ब्राह्मणद्रव्यहरणाद्वातजात्सुत । पापादिह महामाग सन्तानमुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 शत्रुभीतियुतः सर्वलोकेषु प्रियवागपि । स्तेष्मलो वातरुग्मुक्तः कदाचित्पित्तकोपनः ॥ १३ ॥
 लक्षणैरैमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्मयः ॥ १४ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । पलैः शतमितैः शुल्बघटं धृतमुपूतितम् ॥ १५ ॥
 सुवर्णपलसंयुक्तं दद्याद्विद्विदे सुत । सोमस्य प्रतिमा कार्या सुवर्णद्वयसम्भिता ॥ १६ ॥
 यथा रविश्च कर्तव्यो ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । गायत्रीमष्टसाहस्रं व्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 व्याप्यायस्वेतिमन्त्रं च सूर्यमन्त्रं तथैव च । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ १८ ॥
 द्विजोद्वाहं ततः कुर्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । श्रवणं हरिवंशस्य कुर्याद्वै विनतात्मज ॥ १९ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नः पुत्रपौत्रसुखं लभेत् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं लभेत् ॥ २० ॥
 कुसप्तत्यब्दकं चायुर्भुनिवेदमितेऽब्दके । रिष्टं नामोति नैवं च कुर्याद्यो लोभमोहतः ॥ २१ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्याद्रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । बभूव याष्टने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्यकर्ता च सन्धिविग्रहसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि पूर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशय्यासनान्नाश्वसनाभरणानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मण्यां धारितो गर्भस्तत्पतिश्चैव घातितः । विषेण तु प्रपञ्चेन ततो लोकापवादतः ॥ ४ ॥
 औषधैश्छेदनैश्चापि मदनैश्च यत्ननैकैः । गर्भश्च पातितस्तस्याः सापि मृत्युवशं गता ॥ ५ ॥
 तदुःखेनाण्डजश्चेष्ट ततस्स तु दिनान्तरे । कष्टान्मृत्युवशं प्राप्नो मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पापात्पुण्याच्च स्वर्गाश्च मुक्ता पुण्यावशेषतः । हिमालये पुण्यदेशे स जातोऽत्र बाणकसुतः ॥ ७ ॥
 धनवाहनयोगाढ्यो वंशश्चेष्टोऽतिधर्मवित् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् ॥ ८ ॥
 चित्ताक्लेशसमायुक्तो यत्किंचिद्धनवानपि । जन्मलभात्सुते धूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 मन्दसन्धिवगते कन्यातुल्योर्बन्म तस्य तु । प्राग्भवे ब्राह्मणी या सा धर्षिता तेन काश्यपे ॥ १० ॥
 सैवैह जाता ह्यस्यैव ज्येष्ठपत्नी सृतिं गता । तस्याश्चोपायकैः सूत यो गर्भो विनिपातितः ॥ ११ ॥
 सा कन्याभूत्स्वगश्चेष्ट गता निर्वेशतामिह । शत्रुभीतियुतो दुःखी गतागतधनैर्युतः ॥ १२ ॥
 व्यापारोऽस्य फलत्येव कदाचिन्न फलत्यपि । कनिष्ठास्य महामाग जाया या प्राग्भवे ह्यभूत् ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणी गर्भपाते तु याकरोन्महदुद्यमम् । तेन पापेन सापीह रोगयुक्ता स्वगाधिप ॥ १४ ॥
 तदुःखेन महादुःखी सन्तानमुखवर्जितः । स्वर्गवर्षमिब्दान्तं जातसन्तानवर्जितः ॥ १५ ॥
 लक्षणैरैमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णद्वयकेनैव ब्राह्मणीं कारयेच्छुभाम् ॥ १६ ॥
 तथा वै ब्राह्मणः कार्यो गन्धपुष्पैः समर्च्य च । विधिज्ञाय प्रदद्याद्वै सुवर्णमितिको रविः ॥ १७ ॥
 निष्कद्वयेन सोमः स्याद्वाजतो ब्राह्मणाय वै । देयो रुद्रजर्पं कुर्याद्वा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १८ ॥
 शतं वै भोजयेद्दिप्रान्सापिप्यात्मानमीक्षयेत् । एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
 न पुत्रमरणं तस्य न जायामरणं भवेत् । जीवत्युत्रः स दीर्घायुरशीतिमितवत्सरान् ॥ २० ॥

नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽस्य तु ॥२१॥
नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । जन्मजन्मनि दुःखी स्यादन्ते च नरकं व्रजेत् ॥२२॥
खवेदसम्मिमे वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठ्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीर्त्सिहलके देशे वैश्यः परमधार्मिकः ॥ १ ॥
कृषिव्यापारसंयुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी पापबुद्धिवशं गता ॥ २ ॥
अथो भाविबलात्सूत तया पापमुपाजितम् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्रावधीत्सद्युतां शुनीम् ॥ ३ ॥
गृहस्य पश्चिमे भागे प्रसूता शुनकी च सा । भस्मोदरं सुतीक्ष्णं वा अग्निमस्यां च साऽक्षिपत् ॥ ४ ॥
सा शुनी च स्वभावेन घृष्टरी चावतिष्ठते । सा भीता गृह्नारी तु पापबुद्धिवशं गता ॥ ५ ॥
दुष्टेन मनसा तत्र तस्या उपरि निःक्षिपेत् । सापि मृत्युवशं प्राप्ता शुनकी सह बालकैः ॥ ६ ॥
प्रीत्या तस्यै पुनर्नोक्तं भर्त्रा चैव खगाधिप । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये । स्वशप्रान्ते तु सुखजः सा जाया तस्य वै खग ॥ ८ ॥
गौरो मध्यमरूपादयो राजमान्यः प्रतापवान् । नातिस्थूलो नातिद्वस्यो धनवाहनमोगमाक् ॥ ९ ॥
बाल्ये पितृमुखैरुक्तः कौमारे तत्सुखोज्झितः । प्राग्भवे शुनकीघातात्तद्वत्सर्गां च घातनात् ॥ १० ॥
अत्र जन्मनि तस्यैव भ्रियन्ते बालकास्तथा । चिन्ताह्वेशसमायुक्तो रिपुभीत्या च संयुतः ॥ ११ ॥
लक्ष्मणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेन तु सुवर्णेन धेतुं कुर्यात्सवत्सकाम् ॥ १२ ॥
प्रदद्यात्तां विधिज्ञाय वैष्णवं भोजयेत्तथा । वस्त्रैकविधिना स्नायान्महाकृद्रजपादिकम् ॥ १३ ॥
ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्याद्वीणां व्रतमाचरेत् । शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
एवं कुर्यात्खगश्रेष्ठ पुत्रमाप्नोति वाञ्छितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणोत्तमः ॥ १५ ॥
नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्पञ्चाशन्मिवत्सरे ॥ १६ ॥
रिष्टं नाप्नोति स प्राणी यथोक्ते पापशोधने । न करोति यदा मोहाल्लोभाद्वा जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥
दुःखी स्यान्निधनं तस्य रिष्टेनैव खगेश्वर । लभे राहुशनिभ्यां च संयुते सप्तमे सुते ॥ १८ ॥
दृष्टे जातः पुमानत्र विनतानन्दवर्धन ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकषष्ट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मिवत् ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । गोशय्यावसंनानानि श्रद्धाभक्तिसमन्वितम् ॥ २ ॥
बाल्ये तेन कृतं कर्म पापमुग्रमुपाजितम् । वक्ष्यामि शृणु तत्कर्म सत्यमेव खगाधिप ॥ ३ ॥
तत्प्रिया चैव पक्षीन्द्र कुमारी नववत्सरा । वर्षैकादशकोऽयं हि कुमारो बालयौवनः ॥ ४ ॥
बालबुद्धी च तौ द्वौ तु पापं पुण्यमजानतौ । चटकाबालकं दृष्ट्वा प्रसूतां च विहङ्गमात् ॥ ५ ॥
क्रीडार्थं च ततो भग्नो ह्याश्रमोस्य खगस्य तु । शिशवोऽपि निवृत्तास्तु पतिता भूमिमण्डले ॥ ६ ॥
अग्रिमध्ये तु चुल्ल्यां वै न्यक्षिपत्रींश्च बालकान् । पञ्चात्कालान्तरेणैव तेनोद्वाहः कृतस्तदा ॥ ७ ॥
तेन कर्मविपाकेन सोऽभूच्च मृतवत्सकः । भ्रियन्ते जातमात्रेण वर्षद्वयत्रिवत्सराः ॥ ८ ॥

ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता स जातोऽत्र हिमालये ॥९॥
 लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे च विलोकिते । जातोऽयं गौरवर्णस्तु बाल्ये पितृसुखैर्युतः ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिह्रस्वो मतिमान्सुप्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाह्लोभी पापरतः क्वचित् ॥११॥
 माग्मेव मृतवत्सोऽभूत्तथात्र मृतवत्सकः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

कर्मसाक्षिजगन्नाथ कृपां कृत्वा ममोपरि । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं कथं चरेत् ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणु तस्य द्विजस्य च । निष्कद्वयस्य हेमस्तु कुर्याद्धेतुं द्वां शुभाम् ॥१४॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दैवज्ञाय प्रदापयेत् । वस्त्रैकविधिना आयाज्जां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥१५॥
 लोहेन तु तदा द्रोणलवणं दापयेच्छुभम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्यथावित्तानुसारतः ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते पश्चिन्मुञ्चानामोति निश्चितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुरशीतिमितवत्सरान् ॥ १७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाह्लोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेन मृतिमामोति खवेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥

जन्मजन्मनि पक्षीन्द्र दुःखी स्यान्नात्र संशयः ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंहितायां कर्मविषाकेऽध्यायो द्विपट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६२ ॥

अरुण उवाच ।

लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारं तु सत्यं कथय मे प्रमो ॥ १ ॥
 मृतवत्सा च या नारी कुतो जीवेत्कुतो मृतिः । किं कृतं तु तया पापं सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ ३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं पितृमातृसुखान्विता । तया दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ४ ॥
 वस्त्रभूषणशय्यान्त्रयैवं पतिसहायतः । तया भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदाहणम् ॥ ५ ॥
 विडालीघातिनी साभूद्या पृष्टा विनतात्मज । मार्जारी गर्भसंयुक्ता क्षुधार्ता चाश्रमं गता ॥ ६ ॥
 श्रीस्तु बालान्मसृता सा चतुर्थश्चोदरे स्थितः । तया दृष्टं गृहं शून्यं तत्र भाण्डं च दूषितम् ॥७॥
 तत्रागता गृहान्तरी ह्यासनेनापि धातिता । सा मृता गर्भसंयुक्ता मृतं बालत्रयं पुनः ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता सा जातेह हिमालये ॥ ९ ॥
 गौरीमध्यमरूपा सा पतिभक्तिपरायणा । देवद्विजपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता मुखजा भ्रातृसंयुता । धनवाहनमोगादद्या सर्वलोकप्रियम्बदा ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाह्लोभयुक्तात्पापकृत् । मार्जारीघातजात्पापात्तद्बालकनवादिपि ॥ १२ ॥
 सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र मृतवत्सातिदुःखमाक् । लक्षणैरभिराढायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 कृष्णवर्णा सद्गुर्भा च तरुणी रूपसंयुताम् । दद्यात्तां विदुषे धेनुं बलालंकारसंयुताम् ॥ १४ ॥
 निष्कद्वयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् ॥ १५ ॥
 महादानाष्टकं दत्त्वा पञ्चाशद्विजभोजनम् । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ तस्याः पापं व्यपोहति ॥ १६ ॥
 जीवत्पुत्रा तु सततं सुखसौभाग्यमाप्नुयात् । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १७ ॥

सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंहितायां कर्मविषाकेऽध्यायद्विपट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६३ ॥

अरुण उवाच ।

लभे चन्द्रो बुधश्चैव संसमे वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारस्तु कथ्यतां मे दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ २ ॥
 कुंषिवणिज्यकर्ता च किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 दुष्करं तु खगश्रेष्ठ ब्राह्मणो गृहमाश्रितः । समीपे तु गृहं कृत्वा कुटुम्बं परिपालयेत् ॥ ४ ॥
 वर्षाकालसमायोगे रोपयित्वा लता बहु । कूष्माण्डी पालिता तत्र सुपुष्टैरुत्तमैः फलैः ॥ ५ ॥
 दुष्टबुद्धिमना नारी फलं विप्रस्य साहस्य । प्रमातसमय तादृश्यं ज्ञाकार्यं सुन्दरी गता ॥ ६ ॥
 कूष्माण्डं हारितं दृष्ट्वा तया तस्मै निवेदितम् । धुर्युरेण च वाक्येन ब्राह्मणी च विशेषतः ॥ ७ ॥
 पश्चाद्वात्रिसमायोगे सर्वा उत्थापिता लताः । पत्या पत्नीमतं कृत्वा विप्रः सन्तर्हितो बहु ॥ ८ ॥
 तस्य विप्रो गृहं त्यक्त्वा ह्यन्यस्थाने गतस्तदा । तदा बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ९ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये । ब्राह्मणो मतिमाञ्जश्रेष्ठो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १० ॥
 गौरो मध्यमरूपाद्व्यो धनी मानी महापशाः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 धूर्तो दुष्टजनैर्युक्तः पितृमातृमुखोज्झितः । कदाचिद्रोगयुक्तश्च कदाचित्कालहमियः ॥ १२ ॥
 कूष्माण्डहृणात्पापात्तथा ब्राह्मणताडनात् । चियन्ते वालकास्तस्य पुत्रशोकातुरस्य च ॥ १३ ॥
 तस्य कर्मविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यं च कारयेत् । गृहदानं ततः कुर्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणाय ततो दद्याद्भूपती परिधापयेत् । निष्कद्वयं सुवर्णस्य चतुर्निष्कं तु राजतम् ॥ १५ ॥
 गोलिका मृन्मयाश्चैव नारिकेलेन संयुताः । कूष्माण्डानि सद्रव्याणि दत्त्वा चैवं त्रयोदश ॥ १६ ॥
 शतं च भोजयेद्भिषात् गां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते तादृश्यं पुत्रपौत्रैश्च वर्धते ॥ १७ ॥
 अशीत्यब्दमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तपञ्चाशद्वदे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपट्युत्तरनवसताधिकसहस्रतमः ॥ १९६४ ॥

अरुण उवाच ।

लग्नस्थाने दिवानाथे चतुर्थे वा विलोकिते । तस्यैव कीदृशं कर्म कथयस्व दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । करहाट्यभिधे देशे ब्राह्मणो राजपूजितः ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । गोशय्यागृहवस्त्राभूषणानि प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । चौराविपस्य सङ्गं तु कृतवान्युवभावतः ॥ ४ ॥
 एकस्मिन्निवसे सूत विप्रं हत्वा स्त्रिया सह । अरण्ये निजले देशे चौररूपेण शब्दितः ॥ ५ ॥
 तेन मार्गेण विप्रः स सपत्नीकः समागतः । तेन चौरेण तस्याश्च गृहीतं बहुभूषणम् ॥ ६ ॥
 पत्नीपुत्रेण संयुक्ता कोलाहलनिपीडिता । अचेतना च सा नारी तद्वस्तापतितः शिशुः ॥ ७ ॥
 चतुर्मासस्ततो बालः सहसा मरणं गतः । सा स्त्री पुत्रस्य शोकेन सद्यः प्राणान्समत्यजत् ॥ ८ ॥
 जायां पुत्रं मृतं दृष्ट्वा प्राणांश्चाधातयद्भिजः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा धर्ममन्दिरम् ॥ ९ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये । मुखजो मध्यरूपाद्व्यो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिहृस्वो राजमान्यो धनी महान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 उदरे वातरोगी च गतागतधनैर्युतः । प्राग्मवे चौरवृत्त्या च ब्रह्मसंस्थं च लुण्ठनात् ॥ १२ ॥

तथा तद्वधजातस्य पुत्रपत्न्योश्च मारणात् । पापादिह महाभाग मृतवत्सः प्रजायते ॥ १३ ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सुशोभनाम् ॥ १४ ॥
 चतुर्थांशेन वत्सं च कृत्वालंकारमूषणैः । विधिज्ञाय ततो दद्याद्भूमिदानं प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नानान्महारुद्रजपादिकम् । द्रोणसंख्यानि धान्यानि सप्तपि परिदापयेत् ॥ १६ ॥
 उमामाहेश्वरं दानं पलस्वर्णेन दापयेत् । दम्पती परिवाप्याथ शतं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तां गां दद्यात्तु पयस्विनीम् । य एवं कुरुते तार्क्ष्य तस्य पापं व्यपोहति ॥ १८ ॥
 जीवत्युत्रश्च दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यब्दमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १९ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यान्मुनिवेदमितेन्दके । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६५ ॥

अरुण उवाच ।

मूढगर्भा च या नारी कर्मणा केन बाध्यते । एष मे संशयो देव कथयस्व दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । वभूव यामुने देवो ब्राह्मणी च पतिमिया ॥ २ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता पतिपुत्रवती च सा । तथा दत्तानि दानानि पूर्वस्वपि विशेषतः ॥ ३ ॥
 अन्नगोमहिषीवस्त्राण्येव पत्युः सहायतः । अथो भाविवलत्सुतं तथा पापं महत्कृतम् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणो वेदपाठज्ञः सुशीलः पापवर्जितः । तेन द्रव्यं तथा हेम सस्या हस्ते समर्पितम् ॥ ५ ॥
 पठनार्थं गतो विप्रो नागतः पुनराश्रमम् । तयोपजीवितं द्रव्यं पत्या पुत्रेण वै सह ॥ ६ ॥
 तद्वर्षं ब्राह्मणेभ्यश्च न दत्तं लोभमोहतः । ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता सा जातात्र हिमालये । गौरवर्णा सुभूषाढ्या पतिभक्तिपरायणा ॥ ८ ॥
 धनवाहनमोगाढ्या पितृमातृसुखैर्युता । पुण्यादिदं तथा पापालोभयुक्तास्पपापकृत् ॥ ९ ॥
 प्राग्भवे न्यासहरणाद्गर्भं नैव प्रमुञ्चति । न्यासापहारिणी नारी मूढगर्भा प्रजायते ॥ १० ॥
 बहुल्लेशयुता सा स्यादिति वेदविदो विदुः । लभस्याने यदा राहुश्चतुर्थे बावलोकिते ॥ ११ ॥
 जातेर्यं ब्राह्मणी सूत प्राक्पापाप्तस्य निष्कृतिः । षण्णष्काणि सुवर्णस्य दश निष्कं तु राजतम् ॥ १२ ॥
 विधिज्ञाय प्रदद्याद्द्वै दारिद्राय कुटुम्बिने । ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्याद्द्वैकादशकं जपेत् ॥ १३ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । शतं च भोजयेद्विग्रान्तां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येवं कुरुते तार्क्ष्य मूढगर्मा विमोचयेत् । ध्रुवं च जनयेत्पुत्रं चिरायुःपितृभक्तकम् ॥ १५ ॥
 त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । मुनिवेदमिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठपञ्चमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६६ ॥

अरुण उवाच ।

आद्ये स्मरे खगे भेदे नैव पश्यन्ति खेचराः । तस्य कर्म कथं देव ब्रूहि सत्यं दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । पूर्वजन्मनि सा वत्स नीचकर्मसमाश्रिता ॥ २ ॥
 ब्राह्मणी भर्तृसंयुक्ता करहाटाख्येदेशके । तीर्थयात्राप्रसङ्गेन प्रायेण भर्तृसंयुता ॥ ३ ॥
 बहुभिर्मिलितैश्चोरस्तस्या जग्राह भूषणम् । तेन कोलाहलो जातः सानार्थबलचेतना ॥ ४ ॥

कृष्टोपि कटिबन्धं च लज्जिता सा न भुञ्जति । वर्षक्षेपोदरे हत्वा पतिता सा महीतले ॥ ५ ॥
 तस्या उदरसंस्थस्तु गर्भश्च पञ्चमासिकः । दिनत्रये महत्कष्टं तथा प्राप्तं च दुःखदम् ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यममन्दिरम् । पुण्यपापफलं मुक्त्वा सा जाताऽत्र महीधरे ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणी गौरकृष्णा च पतिभक्तिपरायणा । धनवाहनभोगाढ्या पितृमातृसुखान्विता ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभाढ्यात्यल्पपापकृत् । प्राम्भवे गर्भपाताच्च स्वगर्भस्य विनाशनम् ॥ ९ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं मुज्यते चेहमानवैः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा तस्या गृहं धान्यं धनं तस्याश्च निष्फलम् । अपुत्राया वद स्वामिनिष्कृतिं पुत्रसौख्यदाम् ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलेन तु सुवर्णेन धेतुं कृत्वा सवत्सकामम् । प्रदद्याद्वै विधिज्ञाय सर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ १२ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य चैकचित्तेन मानदम् । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्भुङ्क्तेकादशकं जपेत् ॥ १३ ॥
 पञ्चरत्नसमायुक्तं घृतं कुम्भञ्च दापयेत् । शतं च भोजयेद्विमान्गां दद्यात्सा पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येवं कुरुते ताक्ष्यं सन्तानं लभते ध्रुवम् । जीवत्युवा च दीर्घायुस्त्रिसप्ततिमिताब्दकम् ॥ १५ ॥
 नैवं करोति या मोहालोभाढ्या पापशोधनम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठशुक्लरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
 कार्तिके मथुराक्षेत्रे दीपदानानि भक्तितः । गोभूशय्यासनान्यश्ववसनाभरणानि च ॥ ३ ॥
 मातृवैराग्यदुःखेन मृतस्य पितुरादरात् । सहानुगाया मातुश्च गयाश्राद्धानि भक्तितः ॥ ४ ॥
 कृतवान्पितृभक्त्यर्थं पितृभक्तिपरायणः । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 द्विजस्य यज्ञविघ्नं हि कृतवान्दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्त्वा पापान्च नरकं तथा । मुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 यमुनायाः पूर्वभागे पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञां वंशे खगश्चेष्ट गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरुणां च भक्तः पित्रनुगस्तथा ॥ ९ ॥
 बहुभुज्यधनैश्चयैर्बहुवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः श्रीमान् भोक्ता प्रियम्बदः ॥ १० ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविच्च राजकार्येषु तत्परः ॥ ११ ॥
 राज्ञां हितकरोः नित्यं देवद्विजपरायणः । राजार्थैर्धानसूत्रस्वस्य गणयन्तृणवत्कृती ॥ १२ ॥
 गुरुभक्तो यशस्वी च दम्भलामविर्वर्जितः । पुत्रमित्रकलत्रार्थैर्युक्तः सर्वजनप्रियः ॥ १३ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञाप्रवर्तकः । जन्माङ्गात्यश्रमे द्यूने शुभकूरविलोकिते ॥ १४ ॥
 संयुते वा पितृस्थाने मेषसंस्थे कलाधरे । कूराविलोकिते सूत स जातो मानवोऽत्र च ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । यज्ञविघ्नकृतात्पापाढ्याल्ये पितृसुखोज्झितः ॥ १६ ॥
 मातृवैराग्यजात्पापात्पाकृताद्गुरुडाग्रजः । विक्षिप्तोऽभूत्पिता तस्य युवमावे मृतेऽपि च ॥ १७ ॥
 परापवादसंयुक्तः सदा चिन्तासमन्वितः । शत्रुमीशंकया युक्तो गृहचेष्टोऽतिकोपनः ॥ १८ ॥

मानापमानसाम्येन चित्तक्लेशसमन्वितः । चित्तस्थिरत्वरहितो गतागतजनैर्युतः ॥ १९ ॥
 वातरुक्संयुतो नित्यं कदाचिच्छूलो गमाक् । लक्षणैरभिरादयश्चेत्प्राप्यश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २० ॥
 पलैस्त्रिभिः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । तदर्धमितिका बाध निजचित्तानुमानतः ॥ २१ ॥
 हिरण्मया यथाकाराः पत्रेषु लिखिताः क्रमात् । यजेच्चक्षिद्भक्तैर्मन्त्रैस्ताङ्गान्घ्राद्युपचारतः ॥ २२ ॥
 विधिना च विधिज्ञाय भक्तिश्चासमन्वितः । प्रदद्याद्दिनतापुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २३ ॥
 रविर्माषमितो वह्निस्तथा सूर्यो हिरण्मयः । विघ्नराजश्च कर्तव्यः पलेन च हिरण्मयः ॥ २४ ॥
 वेदविद्भ्यः प्रदेया वै कुटुम्बिन्यो विवानतः । गायत्रीं दशसाहसं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ २५ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां तथात्रैर्भास्करस्य च । गणेशस्य च मन्त्रान्वै प्रजपेत्तद्विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्रह्मज्ञानमन्त्रं च विधिवत्संख्यया जपेत् । होमयेत्तद्दशांशेन दश विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 गां च दद्याद्विधिज्ञाय स्वर्णालङ्कारसंयुताम् । सवत्सां स्वर्णसंयुक्तां युवती च पयस्विनीम् ॥ २८ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापानोदिनीम् ॥ २९ ॥
 आर्घिं व्यार्घिं रिपूणां च भयं नाप्नोति मानवः । सर्वे मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह तस्य तु ३०
 चतुस्त्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । पञ्चवेदमितेन्द्रे वा भविष्यत्यस्य निश्चयात् ॥ ३१ ॥
 उदरे वातशूलेन मृतिस्तस्य भवेद्दृष्टवम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नाघयो व्याघयोऽपि च ॥ ३२ ॥
 न चारिष्टभयं तस्य न च रोगभयं तथा । शत्रवो विलयं यान्ति सूर्येणैव तमो यथा ॥ ३३ ॥
 मद्दिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । ग्रहदोषैर्न लिप्येत सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३४ ॥
 मनुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा सम्यग्विधानतः । अश्वत्थसेवनं कुर्यादमतिष्ठोपशान्तये ॥ ३५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमश्चतुर्नवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्व्रिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पथीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसत्सुचतुर्नवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । करहाटाभिच देशेऽम्बष्ठवंशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 बभूवेयमतिप्राज्ञा चतुरा गुणशालिनी । धर्मकर्मसमायुक्ता भर्तुरादरण्यैर्युता ॥ २ ॥
 धनवाहनभूपादद्या दासीदाससमन्विता । प्राग्गर्भपातजाद्रोगाद्वन्धैवापुत्रिणी च सा ॥ ३ ॥
 स्वाश्रितानां द्विजानां च पालनं तत्पदार्चनम् । अकरोत्पथिकानां च प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ४ ॥
 तदर्चनं च रुद्राणां पूजनं वै तथा कृतम् । दत्तं द्विजेभ्यो पांथेभ्यो वासांसि च घनदिकम् ॥ ५ ॥
 ददौ सा रुद्रपूजायै सोपस्कृतमतन्निद्रता । अथो माविवलत्सूत तया पापं सुदारुणम् ॥ ६ ॥
 कृतं शूद्रो महाभाग पथिको दुष्टकर्मकृत् । कश्चिदागत्य तद्धारि स्थितो दैवनियन्त्रितः ॥ ७ ॥
 मिलित्वा तेन साकं सा स्वदास्या प्रेरिता सती । विषं दत्त्वा पतिं सूत जवानान्नानतो जले ॥ ८ ॥
 शुभभावे कृतवती पापं जाराश्रिता सती । पतिघ्नीयं महादुष्टेत्येवं लोकैस्तु निन्दिता ॥ ९ ॥
 तथा रुद्रालये सूत दीपनिर्वापणं तथा । कृतं जारोक्तितः पश्चाद्भ्रूचतीति समये तदा ॥ १० ॥

निधनं प्राप्य सा सूत क्रिमियुक्तव्रणेन च । पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा ॥ ११ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण सा जातान्त्र हिमालये । पर्णविक्रयिणां वंशे पादजाता खगेश्वर ॥ १२ ॥
 तुलालग्रे तमोदेवशुरुभ्यां संयुते सुत । द्वितीये शनिसोमाम्यां संयुक्ते संस्थिते मयि ॥ १३ ॥
 तृतीये संस्थिते चन्द्रे केतौ सप्तमभावगे । मदृहात्सप्तमे भावे चाश्रिते भूमिनन्दने ॥ १४ ॥
 तमसा संवृते दैत्यपूज्ये खगकुलोत्तम । गौराङ्गी सुस्मितमुखी नात्युच्चा समकायमाक् ॥ १५ ॥
 नातिहस्ता प्रलम्बोष्ठी व्रतानामनुकांक्षिणी । गतप्रियोत्सवरता स्नानदानपरा सदा ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभपापरता क्वचित् । विषं दत्त्वा पतिं सूत यतः प्राग्जारसंश्रिता ॥ १७ ॥
 निजघान महादुष्टा यून्यत्र विधवा सुत । सत्यासत्यपरिज्ञानरहिता चञ्चला सदा ॥ १८ ॥
 स्थैर्यमानपरित्यक्ता दुष्टबुद्धश्रुपपादिनी । गार्हस्थ्यशीलरहिता नानाद्वेषानिवासिनी ॥ १९ ॥
 यतः प्रामुद्धमवने जारोक्त्या दीपनाशकृत् । एकाक्षी दुःखसंप्राप्ता दरिद्रा दुर्मेनास्तवः ॥ २० ॥
 लोकापवाद्निन्दाद्यैरन्विता पिशुना तथा । संयुता वातपित्ताभ्यां क्वचिद्गुणाय पापकृत् ॥ २१ ॥
 हा पते हापतिरिति चिन्तयन्ती सुहृद्भुङ्क्षुः । क्व यामि क्व मरिष्यामि क्व तिष्णामीति वै सुत ॥ २२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्या चेत्प्रायश्चित्तं वशमि ते । विष्णोराराधनादत्र व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २३ ॥
 चर्मादत्र महाभाग गङ्गाया उपसेवनात् । प्रयागादिषु तीर्थेषु वासात्प्राप्नोति सद्गतिम् ॥ २४ ॥
 प्रयागे श्रद्धया युक्ता त्रिवर्षं निवसेद्यदि । गतिं शुभां सा प्राप्नोति परत्र च शुभां मतिम् ॥ २५ ॥
 एवं या कुरुते सूत प्रायश्चित्तमतन्द्रिता । चतुर्विंशतिवर्षान्तं मुखयुक्ताञ्च जीवति ॥ २६ ॥
 गतिं शुभां सा नाप्नोति यत्र देशे महेश्वरः । प्रायश्चित्तमकृत्वा तु भ्रमते यदि कीदृक् ॥ २७ ॥
 पञ्चोनपञ्चाशद्वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति । गतिं शुभां सा नाप्नोति विधवा सप्तजन्मसु ॥ २८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं वै मया किञ्चित्प्रकाशितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे शूरसेनामिधे सुत ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता शुभा सा अत्रियाङ्गना । विप्रगोपालनेयुक्ता पशुधान्यधनैर्युक्ता ॥ २ ॥
 पुत्रभ्रातृसुहृद्युक्ता दासीदाससमन्विता । प्रयागे च महातीर्थे राहुप्रस्ते निशाकरे ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणेभ्यो ददौ भूरि वासोधान्यधनादिकम् । तत आगत्य पत्या च कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 सहायेनैककेनाथ वृत्तं शृणु खगेश्वर । सपत्नीवैरभावेन विधेयं पतिरेव च ॥ ५ ॥
 मारितो वै प्रयत्नेन धोरं पापं कृतं तथा । अथ काले व्यतीति तु निधनं प्राप्य साञ्जती ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकानपि । पूर्वपुण्यावशेषेण सञ्जाताञ्च हिमालये ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणानां कुले सा तु धर्मकर्मसमन्विता । गौराङ्गी कृष्णगात्री च नात्युच्चा गुणशालिनी ॥ ८ ॥
 देवपूजारता नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी । पुण्यादिदं तथा पापालोभपापरता क्वचित् ॥ ९ ॥
 विषं दत्त्वा तु भर्तारं जघान प्राग्यतस्ततः । पतिप्रीयं महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवासुत ॥ १० ॥
 विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ ११ ॥
 धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचारता या प्राक्सात्राणि व्यभिचारिणी । एतस्या निष्कृतिं सूत नैवान्नाहं वदामि ते ॥१॥
इति श्रीबृहस्पतिपुराणसंवादे कर्मविपाकेश्यायो दिसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यासुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
राजमान्यः सदाचारः शूरो मन्त्री महायशः । धनवाहनभोगाढ्यो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तः स्त्रीपुत्रसुखसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि मथुरायां महास्थले ॥ ३ ॥
कार्तिके शुक्लपक्षे च त्रतिना नियतात्मना । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ ४ ॥
सुवर्णानि खगश्रेष्ठ ह्येकोत्तरविधानतः । प्रतिपद्दिनतो यावत्पूर्णिमा गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
पूर्णिमायां विधानेन गोघृतेन प्रबोधिताः । समर्पिताः प्रदीपा वै यमुनायां विशेषतः ॥ ६ ॥
स्वस्थानं प्राप्य वै सूत ततः सा क्षत्रियोत्तमा । कृतवान्दरुणं कर्म भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ७
ब्राह्मणी विधवा बन्ध्या चासीत्तत्प्रतिवेशिनी । युवती बाहुजस्यास्य मन्दिरे चागतागतम् ॥ ८ ॥
कुर्वन्ती तद्गृहे चैकब्राह्मणेन तपस्विना । एकदा दैवयोगेन राजोपद्रवभीतितः ॥ ९ ॥
घटस्थं स्थापितं द्रव्यं ततः सा ब्राह्मणी खग । बाहुजं बोधयित्वा तु विपयोगप्रपञ्चतः ॥ १० ॥
ब्राह्मणं घातयामास द्रव्यलोभेन मानद । ततस्तेन क्षत्रियेण ब्राह्मण्या सह कामतः ॥ ११ ॥
भुक्तं तद्रव्यमखिलं घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ १२ ॥
पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापात्पापफलं तथा । मुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ १३ ॥
गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्ये च वणिजां कुले । स रक्तकृष्णो मतिमान् राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
नातिह्रस्वो नातिदीर्घो न स्थूलो न कृशः सुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता म्रियम्बदः १५
धनवाहनभोगाढ्यो वाग्मी निजकुलाग्रणीः । पितृभ्रातृसुखैर्युक्तो बहुमित्रसुसंयुतः ॥ १६ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च यशस्वी धर्मेनीतिमान् । प्रतिष्ठाकामुकः श्रीमान् राजकार्येषु तत्परः ॥ १७ ॥
परोपकारनिरतो ब्राह्मणातिथिपूजकः । प्राग्भवे कपिलादानात्स्वर्णदानात्तथाण्डज ॥ १८ ॥
दीपदानान्मत्सुतायामत्र जन्मानि वै खग । राज्ञीप्रधानवर्गेषु मुख्योऽसौ पार्थिवमियः ॥ १९ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाप्लोभी पापरतः क्वचित् । मनःक्लेशसमायुक्तो गतागतधनैर्युतः ॥ २० ॥
सदा रिपुमयोद्विषचित्तोऽप्राप्तमनोरथः । प्रतिष्ठाभङ्गसन्दिग्धो मानी कापट्यसंयुतः ॥ २१ ॥
कदाचिद्बृहणीरक्तो विरक्तश्च कदापि च । कौमारे सुखयुक्तोऽपि कैशोरे क्लेशसंयुतः ॥ २२ ॥
यूनि मातृसुखैर्हीनः परमर्मनिकायमित् । म्रियम्बदोऽपि बहुभिः शत्रुमिश्रान्तिद्विषितः ॥ २३ ॥
प्राग्भवे सुखजायाश्च विधवायाश्च सङ्गतः । सर्वाङ्गव्यथया युक्तस्तथा ब्राह्मणघातनात् ॥ २४ ॥
पापात्कफरुजा युक्तः कदाचिज्ज्वरवानपि । ब्रह्मस्वहरणात्पापात्पुनपत्यविवर्जितः ॥ २५ ॥
वातपित्तकफैर्युक्तश्चोपायैश्च मिषवक्तृतेः । कदाचिद्बुक्कशर्म याति पुनरुपघते शनैः ॥ २६ ॥
कदाचित्पित्तवांश्चैव कदाचिद्दातरोगयुक् । सर्वदा श्लेष्मलः सोऽपि श्लेष्मवृद्धियुगण्डज ॥ २७ ॥
सन्दिग्धचित्तो लोकेषु नृपसम्यसमाकुले । यशस्विताभिबुद्धयर्थं निजसम्पत्तिनाशकः ॥ २८ ॥
स्वजातिमध्ये श्रेष्ठोऽपि स्वजातीयविरोधमाक् । पितृभ्रातृसुखैर्युक्तोऽप्यमीभिः कलहाकुलः ॥ २९ ॥
पूर्वं या स्त्री सहायासीद्ब्रह्मस्वहरणे वधे । सात्र नन्मानि पक्षीन्द्र ज्येष्ठा मृत्युवशं गता ॥ ३० ॥

या स्त्री प्रागस्य भार्यासीत्सा कनिष्ठा जन्मनि । साध्वी पतिप्रिया नित्यं देवब्राह्मणपूजने ॥ ३१ ॥
 रता सुशीला सततं पतिशुश्रूषणे रता । ब्रह्मस्वमक्षणात्सा तु मनोदुःखसमन्विता ॥ ३२ ॥
 कदाचिन्निकपीडाद्युदरव्यथया युता । पुमपत्याशयाक्रान्ता परापत्यान्विलोके च ॥ ३३ ॥
 ग्रामभवे द्वे भगिन्यौ तु धर्मकार्ये सहायिके । जाते तेऽत्र भवे सूत पुत्रौ जातेऽस्य वै स्वम् ॥ ३४ ॥
 ग्रामभवे सदसत्कर्म युवभावे यदर्जितम् । तदत्र तेन वै सूत युवभावेऽनुभूयते ॥ ३५ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते । क्रूरखेटैर्युते वापि मत्सुतस्थानगे विधौ ॥ ३६ ॥
 लक्षणैरेभिरादृचश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयेन कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्मयः ॥ ३७ ॥
 षोडशोरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । समर्प्यो वै विधिज्ञाय ब्राह्मणाय महात्मने ॥ ३८ ॥
 पलमात्रमितः सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । लक्ष्मीनारायणश्चैव पलाधेन प्रजापतिः ॥ ३९ ॥
 ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पूर्वपापापनुत्तये । तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ४० ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रं ध्यम्बकं द्विविधं तथा । सोमसूर्यगणेशानां मन्त्रानष्टाक्षरं जपेत् ॥ ४१ ॥
 ब्रह्मजज्ञानमिति च मन्त्रं तत्संख्यया जपेत् । जुहुयात्तद्वशांशेन तिलैस्त्रिमधुराप्फुतैः ॥ ४२ ॥
 ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धशतं नु वा । नियुतं पार्थिवानां च शिवानां पूजनं चरेत् ॥ ४३ ॥
 महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । घटं ताम्रमयं कृत्वा पलैः शतमितैः शुभम् ॥ ४४ ॥
 गोघृतेन प्रपूर्याथ पलस्वर्णेन संयुतम् । वस्त्रेणाच्छाद्य संपूज्य ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ४५ ॥
 दद्यात्तं च विधानेन भक्तिश्रद्धासमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ४६ ॥
 एवं कृते तथा सूत प्रायश्चित्ते मयोदिते । नाधयो व्याघयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् ॥ ४७ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । षट्चत्वारिंशदब्दे तु रिष्टं चापि न जायते ॥ ४८ ॥
 रसनागमिताद्युः स्यादन्ते सन्नतिमाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ४९ ॥
 षट्चत्वारिंशदब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । व्याधिग्रस्तो भवेन्नित्यं लभते नैव सन्ततिम् ॥ ५० ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । व्याघयस्तस्य नश्यन्ति सूर्येणैव तमो यथा ५१
 पुत्रद्वयं स लभते दीर्घायुश्चिरजीवितः । धर्मकर्मसमायुक्तं पितृभक्तं गुणाधिकम् ॥ ५२ ॥
 अथ वा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विधानतः । दशावृत्त्या स्वगश्रेष्ठ पूर्वपापं प्रणश्यति ॥ ५३ ॥
 प्रायश्चित्तं द्वयेऽप्येकं कुर्यात्पापापनुत्तये । प्रायश्चित्तं विद्यायाथ गां दोग्ध्रीं समलङ्कृताम् ॥ ५४ ॥
 सवत्सां युवतिं सूर्यमाषस्वर्णेस्तु संयुताम् । प्रदद्यात्तं विधानेन ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ५५ ॥
 रुद्रपूजां ततः कृत्वा सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । ततः शुद्धो भवेन्मर्त्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ५६ ॥
 मदुक्तां निष्कृतिं सूत यो न कुर्याच्च मानवः । तं विद्धि घोरदुरितैराक्रान्तं देवधातितम् ॥ ५७ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखौघैराक्रान्तं निरयातिथिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ५८ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ५९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव गौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मविद ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योजतिभक्तितः । सुवर्णगोमहीशय्यावसनाभरणानि च ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । एकदा पक्षिशार्दूलं तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥

जितेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समर्पितम् । तीर्थावगाहनान्ते च ह्यागतः पुनगश्रमम् ॥ ४ ॥
 धनं च प्रार्थितं तेन न च तस्मै स दत्तवान् । चौरिण तद्घृतं सर्वं तस्याग्रे भाषितं तदा ॥ ५ ॥
 विश्वासतो गतो योगी शपं दत्त्वा मुहुःसहम् । वंशच्छेदो भवेच्छीघ्रं न पुनर्जीवते गिशुः ॥ ६ ॥
 जन्मजन्मनि ते विप्र वंशच्छेदो भविष्यति । इति तेन खगभेष्ट शपो दत्तः मुदारुणः ॥ ७ ॥
 तेन विप्रेण तत्सर्वं ब्रह्मस्वं भुक्तमण्डल । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । भुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो धनधान्यादियुक्तो ज्ञानी प्रतापवान् । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च गौगवर्णः प्रियम्बदः ॥ १० ॥
 राजमान्यो यशस्वी च देवब्राह्मणपूजकः । व्रतानामनुकांक्षी च भ्रातृमित्रमुत्तंयुतः ॥ ११ ॥
 धनवाहनयोगाढ्योऽखिललोकवशंकरः । धर्मादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 सिंहलमे स्थिते सोमे मुते पापसमान्विते । घृने पापग्रहैर्दृष्टे ग्रामभवे घटगं धनम् ॥ १३ ॥
 भुक्तं तत्पापतः सूत जायास्थाने घटोऽभवत् । मुते क्रूरयुते सूत जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ १४ ॥
 ग्रामभवे तापसद्रव्यहरणोऽद्रवपापतः । तच्छापात्पतगश्रेष्ठ सन्तानमुखवर्जितः ॥ १५ ॥
 कैशोरे भ्रातृजनक्रतुसुखयुक्तोऽथ यौवने । एकभ्रातृमुखैर्हीनो जनकस्य मुखैस्तथा ॥ १६ ॥
 रीहिवैथोन्यसहजसन्तानमुखवर्जितः । सन्दिग्धः क्षत्रभोत्या च चिन्ताक्लेशसमान्वितः ॥ १७ ॥
 नातरोगेण संयुक्तः सदोदररुजान्वितः । कदाचिज्ज्वरयुक्तोऽपि गतागतधनैर्युतः ॥ १८ ॥
 तस्य भ्रातापि रुग्णयुक्तो जायासुखवर्जितः । भ्रातृपुत्रोऽपि रुग्णयुक्तो वंशस्य क्षतिरीदृशी ॥ १९ ॥
 लक्ष्मणैरिमिराहचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । निष्कल्यं सुवर्णस्य ताम्रं शतपलं तथा ॥ २० ॥
 घृतं तथा शतपलं संपुज्य विधिबलतः । प्रदद्याद् विधिज्ञे हि ब्राह्मणे गरुडाग्रज ॥ २१ ॥
 बलैकविधिना ह्यायाद्वैकादक्षिणो जपेत् । धेनुं दद्याद्विज्ञाय सवत्सां च पयस्विनीम् ॥ २२ ॥
 ज्ञातं च भोजयेद्विप्राज्ज्ञातं पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 जीवत्युन्नतः स दीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः स्यादेवं विनतात्मज ॥ २४ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यास्य होधन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ २५ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । सन्तानं न लभेत्कापि जन्मजन्मनि दुःखमाक ॥ २६ ॥
 विपदंगमितेऽन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत पुत्रपौत्रसमान्वितः ॥ २७ ॥
 तदग्रे निधनं याति त्रिसप्ततिमिताब्दके । सौम्यायने सिते पक्षे गङ्गार्या नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 सद्वातिं समवाप्नोति यत्र देवो भृशेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यारणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसप्तत्युत्तरखशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेये महाबाहो शृणु तस्य विवेक्षितम् । वभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्ययुक्प्राज्ञो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशय्यासनाञ्चाश्वसनाभरणानि च । अथो माविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघाताख्यं तेन चातिमुहुःसहम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पापाणेनाहनपुरा ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं प्राप्तमात्मघातं चकार ह । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥

पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । जातो हि हिमवच्छैले पुण्यकेदारमण्डले ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणो धर्मकर्मादिभ्यो श्रुत्यदासीसुखान्वितः । स्त्रीपुत्रसुखसंयुक्तो दाताभोक्ता प्रियम्बदः ॥ ७ ॥
 बहुव्यापारवाञ्छश्रेष्ठः सन्धिविग्रहसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयो बहुग्रामाधिपो धनी ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कचिद् । जन्मलज्जातसुते यूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 जातोऽयमधिकाराच्च बहुदेवसमन्वितः । वातरुग्मुद्गमनोदुःखैर्युतोऽप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्युक्तः कौमारे सुखवर्जितः । अधिकारप्रसङ्गेन निजद्रव्यविनाशकः ॥ ११ ॥
 प्राग्भ्योऽधर्मे सहायोऽस्य सोऽत्र ज्येष्ठसुतः खग । प्राग्भवे चात्मघाताच्च गतागतघनैर्युतः ॥ १२ ॥
 अधिकाराद्भुतोऽपि स्यात्कदाचित्तत्समन्वितः । अस्थिरामात्यतायुक्तो बुद्धिमान्बुद्धमाववात् ॥ १३ ॥
 पूर्वं यो घातितोऽनेन भगिनीपतिरत्र च । कनिष्ठोऽस्य सुतो भूत्वा पञ्चत्वं प्राप्तवान्खग ॥ १४ ॥
 लक्ष्मणैरोभिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्भयेन कर्तव्यो बाहुजस्तु दिग्गम्यः ॥ १५ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । तथा सूर्यः प्रकर्तव्यः सुवर्णपलमात्रतः ॥ १६ ॥
 दद्याद्देवदेवि तच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकस्तु तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः । सुवर्णाभरणैर्युक्तां गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ १८ ॥
 शतं वै भोजयेद्दिग्रास्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । एवं कृते खगश्रेष्ठ विधिना पापशोधने ॥ १९ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यादुःखी स्याज्जन्मजन्मनि । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः शतागमितवत्सरम् ॥ २० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सृत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विवेष्टितम् । सौराष्ट्रे देशके पुण्ये बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगादयो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्थपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशय्यासनाब्जाश्वसनाभरणानि च । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
 अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । कुलीनां युवतीं त्यक्त्वा वेश्यासक्तो बभूव सः ॥ ४ ॥
 स्वधर्मबोधकान्भ्रातृपितृवृद्धान्गुरुनापि । वञ्चयित्वा तु मोहेन पतिताचारवान्स्वयम् ॥ ५ ॥
 निन्दयामास दुष्टात्मा सङ्गत्या गरुडाग्रज । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । जातोऽत्र केरले देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ ७ ॥
 दाता भोक्ता दृढांगश्च नात्युच्चो न लघुर्धृणी । श्यामवर्णो विशालाक्षो देवब्राह्मणपूजकः ॥ ८ ॥
 मातृभ्रातृसुखैर्युक्तो धनवाहनभोगभाक् । प्राग्भवे कपिलादानाद्गोभूम्यन्नप्रदानतः ॥ ९ ॥
 पुण्यास्तु पूजको जातो नरनारायणाश्रमे । सकलैर्धर्मसंयुक्तो दासदासीजनान्वितः ॥ १० ॥
 राजकल्पो धनार्घ्यक्षो बहुग्रामाधिपः सुखी । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कचिद् ॥ ११ ॥
 स्वर्त्सी पतिव्रतां त्यक्त्वा प्राग्भेद्यासङ्गजेन सः । अत्र स्त्रीपुत्रजनकसुखैर्हीनः खगाधिप ॥ १२ ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्हीनः दुःखमावस्यात्किञ्चोरके । यूनि स्वदेशसन्त्यागी देशेदेशे रत्नपि ॥ १३ ॥
 प्राग्भवे गुरुवृद्वांश्च मातृभ्रातृस्वगोत्रजान् । उल्लङ्घ्य पतिताचारचरणोद्भवपापतः ॥ १४ ॥
 तैर्विहीनोऽत्र जनुषि विप्रोऽपि शस्त्रधर्मभाक् । नैकस्त्रीसंयुतः कामी सत्यवाग्रहितः सदा ॥ १५ ॥
 मनोभयैर्महाक्लेशैः कपटैः क्रूरकर्माभिः । शत्रुमीत्या च संयुक्तो विश्वासी स्वजनेष्वपि ॥ १६ ॥

सदा शशभयाक्रान्तः कदाचिद्रोगवानपि । वातरुक्संयुतो यूनि क्लेशभाद्रमध्यमे धनी ॥ १७ ॥
 वार्षिके वयसि प्राप्ते पुनः क्लेशैश्च संयुतः । विभेति निजभृत्यैश्च पैशुन्यगुणसंयुतः ॥ १८ ॥
 स्वभृत्यभेदकर्ता च क्रोधयुग्मयसंयुतः । भेषे लग्नेऽन्विगे सोमे घूने मन्देऽस्य जन्म तु ॥ १९ ॥
 लक्षणेऽभिराढ्यश्चेन्निकृति कथयाम्यहम् । पलत्रयेण कर्तव्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ २० ॥
 षोडशरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । देया सा च विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
 पलैकेन तथा सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । तथा ब्रह्मामहेदश्च, लक्ष्मीनारायणस्तथा ॥ २२ ॥
 देयाः सम्पूज्य विप्रेभ्यो गाश्च दद्यात्पयस्विनीः । गायत्रीमष्टसाहस्रं व्यम्बकं तु तथा जपेत् २
 सोमसूर्यगणेशानां ब्रह्मेश्वरसुरादिषाम् । मन्त्राञ्चरसहस्राणि प्रत्येकं प्रजपेत्तदा ॥ २४ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन तिलैराज्यपरिशुतैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धं विधानतः ॥ २५ ॥
 सर्पिष्यान्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः । एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २६ ॥
 नाधयो ध्याधयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् । त्रिषष्टिमितके वर्षे रिष्टं नामोति तस्य तु ॥ २७ ॥
 गजनगमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोमाद्वा पापशोधनम् ॥ २८ ॥
 न तस्य गतिरुक्तात्र स्वाधिकारच्युतिर्भवेत् । शत्रुमीत्या समायुक्तो जन्मजन्मनि दुःखमाक् २९
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीहृदसूर्यार्पणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्वुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या त्वनेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । मुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चात्र धर्मपुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनाः । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागप्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 मथुरामण्डले दिव्ये जातोऽसौ धर्मकर्मवित् । षण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ ४ ॥
 महात्साहो महामानी महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्यादत्र शिवार्चनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महामाग पापान्ते चास्य सद्गतिः । खनागमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ७ ॥

इति श्रीहृदसूर्यार्पणसवादे कर्मविपाकेऽध्यायः स्तसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजा पतिवल्गुभा ॥ १ ॥
 तथा दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । कार्तिक्यां पूर्णिमास्यां वै शशांकग्रहणेऽपि च २ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि नस्तुनि मथुरायां खगाधिप । दीपा दत्ता महाभाग घृतेन परिपूरिताः ॥ ३ ॥
 मत्पुत्राः श्रद्धया सूत हेकोत्तरशतं खग । अथो पापं मृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वैभवात् ॥ ४ ॥
 देवद्रव्यं द्विजद्रव्यं हृत्त्वैकादशभिः सह । पूजकस्य स्त्रियौ द्वे च तत्कुमारौ सहोदरौ ॥ ५ ॥
 स्वभ्रातरो पतिश्चैव हान्यौ द्वौ प्रतिवेशिनौ । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं देवद्रव्यं खगाधिप ॥ ६ ॥
 घटसंस्थं परद्रव्यं भुक्तं तत्केवलं तथा । स्वामिद्रोहात्मकं पापं दारुणं समुपाजितम् ॥ ७ ॥
 ततो बहुतिथे काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा ॥ ८ ॥
 भुक्त्वा पुण्यावशेषेण सा जातात्र हिमालये । गौराङ्गी पतिभक्ता च राजकार्येषु तत्परा ॥ ९ ॥
 नातिस्थूल नातिकृशा नातिह्रस्वा प्रियम्बदा । राज्ञां हितकरी निर्व्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 प्राग्भवे मथुरायां तु कार्तिक्या पूर्णिमातिथौ । दीपदानात्खगश्चेन्न राजमान्ययुता त्विह ॥ ११ ॥

धनवाहनभोगाढ्या भृत्यदासीमहीयुता । बाहुजा स्वर्णमूषाङ्गी बंडुग्राप्ताधिपा तथा ॥ १२ ॥
 प्राग्भवे यः पतिश्चास्याः सोऽत्रापि पतिरीरितः । सुतबन्धुसमायुक्ता राजपत्नी कृपान्विता ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभाढ्या स्वरूपपापकृत् । चिन्ताहेशसमायुक्ता गतागतधनैर्युता ॥ १४ ॥
 प्राग्देवद्रव्यहरणात्क्षुद्रकार्ये नियोजिता । तथा नृपैर्नियुक्तोऽस्ति तत्पापादेव तत्प्रियः ॥ १५ ॥
 प्राग्भवे या सहायासीद्विबद्रव्यापहारणे । सास्या ज्येष्ठा मूर्ति प्राप्ता विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥
 तथैव ये सहायाः स्युः पुरुषाः पापकर्मणि । ते पुत्रा निघनं प्राप्ता ये च धर्मे सहायकाः ॥ १७ ॥
 ते पुत्रा अत्र जीवन्ति तत्पत्युः पतगेश्वर । वातपित्तात्मिका नित्यं त्रिकपीडा भुसंयुता ॥ १८ ॥
 कदाचिद्रोगयुक्ता च कदाचित्कलहाकुला । कापटचेन समायुक्ता शत्रुमीत्या च दुःखिता ॥ १९ ॥
 मानापमानसायेन दुःखिता प्रभुवेश्मनि । घटस्थं यत्परद्रव्यं भुक्तं प्रागनया सुत ॥ २० ॥
 घटलभे त्विथं जाता तत्पापात्पुत्र दुःखिता । पञ्चमाधिपतिस्तस्या यतोऽस्तं गतवानिह ॥ २१ ॥
 बाल्ये सुखसमायुक्ता कैशोर्ये क्लेशमागिह । युवमावे सुखैश्वर्ययुक्तापि पतगेश्वर ॥ २२ ॥
 पुत्रशोकैः समायुक्ता स्वात्मानमपि नेच्छति । लग्नात्पञ्चमके धूने शुभैः क्रूरैर्विलोकिते ॥ २३ ॥
 जातेयं पतगश्रेष्ठ पूर्वपापैस्तु दुःखिता । शंकातुः सर्वकार्येषु स्वकीयेषु विशेषतः ॥ २४ ॥
 लक्ष्मणैरभिराढ्या चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैः शतचित्तैः कार्यो घटस्ताम्रमयः शुभः ॥ २५ ॥
 गोघृतेन समापूयैः वस्त्रद्रव्यविभूषितः । सुवर्णोद्दिमिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा ॥ २६ ॥
 घटोपरि भुसंस्थाप्य पूज्या सर्वोपचारकैः । विधिज्ञाय प्रदेया सा सघटा पूजिताय वै ॥ २७ ॥
 देवस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । अग्रेस्तु प्रतिमा कार्या सुवर्णमितिका शुभा ॥ २८ ॥
 देया बेदविदे सूतः पूजिताय महात्मने । दुष्टसङ्गतिजात्पापादिमुक्ता स्यात्तत्तगाधिप ॥ २९ ॥
 रवेस्तु प्रतिमा तद्रत्नसुवर्णमितिका शुभा । पञ्चाशत्पलमानेन कुर्यात्ताम्रमयं घटम् ॥ ३० ॥
 घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः । पूजयित्वा सबर्त्ता तु दद्याद्वेदविदे सुत ॥ ३१ ॥
 परस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । महारुद्रविघ्ननेन महारुद्रं प्रपूजयेत् ॥ ३२ ॥
 शतं च भोजयेद्विपान्गां च दद्यात्पयस्विनीम् । एवं निष्कृतिमापन्ना जीवितसप्तवर्षकम् ॥ ३३ ॥
 न तस्याः पुत्रमरणं नाधयो व्याधयो न च । न शत्रुतो भयं तस्या नापमानमयं क्वचित् ॥ ३४ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । कुवेदमितवर्षे तु रिष्टं तस्या न जायते ॥ ३५ ॥
 पुत्रत्रयं चिरंजीविदेहैव पतगेश्वर । नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३६ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याच्चातुर्विधयेन वै सुत । प्रायश्चित्ते कृते सूत महत्सौख्यवती भवेत् ॥ ३७ ॥
 भन्ते सद्रतिमाप्नोति यत्र देवी महेश्वरी । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते ॥ ३८ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यादन्ते च निरयं व्रजेत् । मदुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा भक्त्या समन्विता ॥ ३९ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टबन्धुभिः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ ४० ॥

इति श्रीवृद्धस्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसत्युत्तरन वक्षताधिकसहस्रतमः ॥ १९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं विद्यया युक्तं स्वाचारं संयतोन्द्रियम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं प्रतिग्रहपराङ्मुखम् ॥ १ ॥
 दान्तं कुलीनं धर्मज्ञमनुदेगकरं नृणाम् । अंगोलोमविहीनं च सर्वशास्त्रार्थकोविदम् ॥ २ ॥
 गृहमाहूय भक्त्या तं यथाविधि समर्चयेत् । केयूरैः कटकैर्वस्त्रैर्माल्यैश्चैवाङ्गुलीयकैः ॥ ३ ॥

दानप्रकारमाह ।

उदङ्मुखोऽविष्टाय विष्णो रुद्रस्य सन्निधौ । प्राङ्मुखो बोधितो दद्यान्मन्त्रेणानेन धर्मतः ॥ ४ ॥

मन्त्रहीनं न दातव्यं विधिलोपो यतो भवेत् । अतो मन्त्रं प्रवक्ष्यामि पुण्यदं पापहानिदम् ॥ ५ ॥
 गोत्रार्थशर्मनामान्तात्पितृन्स्वस्य द्विजस्य च । असावहं समुच्चार्य वदेहानगुणांस्ततः ॥ ६ ॥
 अभिलाषसमृद्धार्थममुकस्मै द्विजाय ते । इष्टदेवस्वरूपाय तुभ्यं सम्प्रददे वदेत् ॥ ७ ॥
 मा मे भवन्तु रोगाश्च ह्यावयो मा भवन्तु मे । नान्तः पीढा च मे, काचिन्मानहीनं नमेद्विजम् ८
 गृह्णीष्व दानमेतद्वै मम रोगः प्रणश्यतु । इत्युक्त्वा द्विजवर्याय पुजयित्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 सर्वदानेष्विमं मन्त्रं वदेहानविधानवित् । इति संश्राव्य तं विप्रं मत्स्वरूपं विचिन्तयेत् ॥ १० ॥
 कुशपुष्पाक्षतोपेतं तज्जलं तत्करे क्षिपेत् । इदमो प्रतिगृह्णामि स्वस्ति तेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ ११ ॥
 अनेन विधिना सत दद्याद्दानं द्विजातये । ततो दानं गृहीत्वा तु द्विजो दत्त्वाशिषं ब्रजेत् ॥ १२ ॥
 विमुक्तोऽहमसानीति निरेनास्मीति तं वदेत् । एवमस्तु त्रिकुचार्यं दत्ताक्षीः प्रतिगृह्य च ॥ १३ ॥
 तत्प्रेष्टमभिसन्ध्यायन्ब्रजोद्विजः स्वमाश्रमम् । तं ब्रजन्तं पुनस्तुत्य रोगी मां हृदये स्मरन् ॥ १४ ॥
 अग्रे नयेति मन्त्रान्ते पुनर्नखनसं स्पृशेत् । ततो मामीक्ष्य विधिवत्सर्पिः स्पृश्य यथाविधि १५ ॥
 मम मूर्तिप्रदानं च शृणु ताक्ष्यं समाहितः । अदृष्टेनावृते देशे विदध्याक्षोमुखं कृती ॥ १६ ॥
 वर्तुलं पृथुलं गौर्या गोमयेन शुभाकृति । तत्रोदयगिरिं कुर्याद्रक्तशालीयतण्डुलैः ॥ १७ ॥
 द्रोणेनास्वीर्यवसनं रक्तं श्यामोत्तरायणम् । गिरेस्तु पूर्वदिग्भागे रथं रजतनिर्मितम् ॥ १८ ॥
 पलेन वा तदर्धेन तदर्धेनाथवा कृतम् । एकचक्रं सप्तचक्रं सप्तधैकेन योजितम् ॥ १९ ॥
 निष्कमानमुषणं तदर्धेनाथ वा खग । मावैः षोडशभिः कार्या मम मूर्तिः सुशोभना ॥ २० ॥
 अग्न्युत्तारेण मन्त्रेण विधिना सम्प्रतिष्ठिता । कर्तव्या द्विमुखा ताक्ष्यं पंकजद्वयधारिणी ॥ २१ ॥
 रक्तक्षौमावृते तस्मिन्त्ये स्थाप्य समर्चिता । ततो रथे च संस्थाप्य वर्तुले ताम्रभाजने ॥ २२ ॥
 पलेन वा तदर्धेन तदर्धेनाथवा कृते । तण्डुलद्रोणे संस्थाप्य ताम्रपात्रोपरि स्थिता ॥ २३ ॥
 प्रत्यङ्मुखोत्तरे स्थाप्या रक्तचन्दनचर्चिता । मामभिपूज्य संवीक्ष्य प्रणम्येदमुदीरयेत् ॥ २४ ॥
 नमो विवस्वते तुभ्यं सूर्यायामिततेजसे । प्रणमय्य च दारिद्र्यव्याधिदुःखविनाशिने ॥ २५ ॥
 पुराकृतानां सर्वेषां कर्मणामिह साक्षिणे । ताक्ष्यमूर्तिप्रदानेन विपादगुणशालिने ॥ २६ ॥
 उल्लाषश्च सुरूपश्च कृतकृत्यो भवाम्यहम् । अलंकृताय विप्राय दद्यान्मन्त्रमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

"ये मां रोगाः प्रवाधन्ते देहस्थाः सततं द्विज । मगः पूषा च सप्ताथो द्वादशात्मा त्रयीतनुः ॥
 स्वर्णमूर्तिप्रदानेन प्रीतस्तरणिरस्तु मे ।" इत्युक्त्वा विधिवत्ताक्ष्यं देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २९ ॥
 बाढमित्येव तां मूर्तिं गृह्णीयाद्वैवावित्तमः । इति संश्राव्य तं विप्रं मत्स्वरूपं विचिन्तयन् ॥ ३० ॥
 कुशपुष्पाक्षतोपेतं तज्जलं तत्करे क्षिपेत् । इदमो प्रतिगृह्णामि स्वस्ति तेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ ३१ ॥
 सद्यस्तु रोगी दानाच्च दीर्घायुश्च प्रपद्यते । पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ३२ ॥
 स विशुद्धे ततः कांस्थपात्रे सर्पिःप्रपूरिते । सहिरण्ये मुखं पद्मेद्वस्ते कृत्वा सुयत्नतः ॥ ३३ ॥
 मन्त्रमेनं वदन् रोगी स्ववपुः प्रविलोकयेत् ॥ ३४ ॥

मन्त्रः ।

"आज्य त्वमसि तेजोऽसि देवानां प्रियमप्यसि । वीर्यमोजोऽसि सर्वेषां त्वमेवामृतमप्यसि ॥ ३५ ॥
 यदेतदेनः सुमहन्मयाशं पूर्वजन्मनि । एनसो व्याधिरूपं यत्ततो मुच्ये सूरप्रिय ॥ ३६ ॥
 सहैहैतस्य संस्पृशान्नमन्तु दूरितानि मे" ॥ ३७ ॥

इति सम्प्रार्थ्य तत्पात्रं दैवज्ञाय निवेदयेत् । ततो मामीक्ष्य सुरभिं दैवज्ञानवेदिनः ॥ ३८ ॥
 ब्राह्मणान्प्रणिपत्यथ शक्त्या दानं समाचरेत् । भूमिद्विषणवासांसि धेनुं च समलङ्कृतम् ॥ ३९ ॥
 सुरभिं च ततो दद्याद्ब्राह्मणानां विशेषतः । कृताभिषेकः स्वगृहं गत्वा भुञ्जीत वन्धुभिः ॥ ४० ॥
 तस्मिन्दिने स मधुरं गन्धेनाख्येन संयुतम् । हविः शुद्धं समश्रीयात्कन्दमूलवणोज्जितम् ॥ ४१ ॥
 पुत्रो वा यदि वा भ्राता पिता वा गुरुते च । कर्मकर्तुमशक्यस्य कुर्यात्तन्नाम कीर्तयेत् ॥ ४२ ॥
 इत्येतत्कथितं सूत किमन्यत्परिपृच्छसि ॥ ४३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सम्भवन्ति निमित्तानि भाविनः कर्मणः पुरा । सुखदुःखमयान्येव दैवस्येह वशादिह ॥ १ ॥
 निमित्तशकुनस्वप्नशरीरेणाद्भुतानि च । सुरभी सौरभी नारी वलवादिप्रसूतयः ॥ २ ॥
 विकृते दृष्टदिष्टे वा जायन्ते दुःखसूचकाः । ग्रहाणां प्रातिकूल्यं च मनोबुद्धिविपर्ययः ॥ ३ ॥
 विविधोऽतिवलीयोपि विवादोचितकर्मणः । आरम्भोऽपि च कार्याणां कर्मणामथवाविधिः ॥ ४ ॥
 सशिल्पे सद्ने चासौ दृष्टादिशक्यशकुनैः । कारुत्यमपि दैवज्ञमिति विभ्रमदूषिते ॥ ५ ॥
 धर्मिचारप्रयोगाद्यं तस्योपरि च तेन वा । सुप्रसृतं विपर्येत कृत्या करणमेव च ॥ ६ ॥
 इत्याद्यैरितैश्चापि निमित्तैर्दैवमनोदितैः । विविधैश्च महोत्पातैः स्वस्वकाले फलप्रदैः ॥ ७ ॥
 अचेतना स पूर्वं तच्चिरकालानुबन्ध्यति । कर्म कर्तारमन्वेति वार्यतेऽत्र न केनचित् ॥ ८ ॥
 तान्त्रिका ये न मन्यन्ते कर्म शाश्वतमीश्वरम् । कालाख्यस्येश्वरस्यैते मायाविभ्रममोहिताः ॥ ९ ॥
 कर्मैव कारणं सूत सर्वेषां सुखदुःखयोः । अपवर्गस्य स्वर्गस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८० ॥

अरुण उवाच ।

शल्पं विधिं किमुक्तं तद्गृहस्थं गृहमेधिनः । कथमर्दयति ज्ञातुं शक्यं तत्केन तद्वद ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शल्पमष्टविधं सूत गृहमध्यगतं नृणाम् । नानाविधानि दुःखानि प्रापयेद्गृहमेधिनः ॥ २ ॥
 यथा तत्ते प्रवक्ष्यामि सद्यः प्रत्ययकारकम् । तुषपापसमङ्गरं तथा भसितसम्भवम् ॥ ३ ॥
 कपालं दारवं चास्थिशकलं चाश्मलोष्ठकम् । शल्पानि दैवसंयोगाद्गृहभ्यन्तर्गतान्यपि ॥ ४ ॥
 दैवेनोत्पत्त्यमानानां दुःखानामाप्तिकारणम् । भवन्ति सर्वदा सूत भोगकाल उपस्थिते ॥ ५ ॥
 फलान्यपि च ते तेषां प्रवदामि पृथक्पृथक् । धनवान्यसमृद्धीनां नाशकृतुषसम्भवम् ॥ ६ ॥
 शल्पं वेदमगतं सूत तदङ्गे त्वचि दोषकृत । कुर्यात्तदङ्गे वैकुण्ठमग्निशस्त्राणादिभिः ॥ ७ ॥
 आयसं कलहं धीरं स्वजनान्यजनैः सह । अङ्गारदावो वाधिर्वै दृष्टग्रहदांदिभिः ॥ ८ ॥
 तदङ्गे कुरुते पीडां भयं वहेद्गृह्यदुःखम् । भस्मव्रजाङ्गदोषादि वैवर्ण्यं दारुरुभयम् ॥ ९ ॥
 कुरुते सततं सर्वरसानामपि शोषणम् । कपालञ्च तदङ्गस्य नानारोगकरं परम् ॥ १० ॥
 कुरुते विविधां पीडां मृतिर्गृहपतेरिति । दारवं चार्थनाप्राप्यं भवेच्च पशुनाशनम् ॥ ११ ॥
 तदङ्गतोदवेदाद्यं काष्ठघातनिमित्ततः । अस्थिर्जं विविधान्गोमाङ्करोति प्रतिहायनम् ॥ १२ ॥
 शिशूनां च महापीडां कुर्यान्मृतिमपि ध्रुवम् । अश्मलोष्ठकजं शल्पं वृत्तमुन्नतमायतम् ॥ १३ ॥
 उदरे कुरुते ग्रन्थि प्लीहशूलमग्नमावहम् । भन्तर्गतानि चैतानि गृहभूमेर्द्विद्विदुः ॥ १४ ॥

कुर्वन्ति विविधान्दोषान्वित्सौख्यविनाशकान् । प्रत्यक्षं भूर्बहिर्भागे नानाव्याधिप्रसूचकम् १५ ॥
 शल्यं भवति तत्रोह कथयाम्यतिदुःखदम् । गृहमर्मसु सर्वेषु आस्थितं दुःखदोषकृत् ॥ १६ ॥
 कुसूलोलूखलभ्राष्ट्रलोहं लवणभाजनम् । ईषद्ग्राशुचिस्निग्धमाण्डं च भ्रमकृच्च यत् ॥ १७ ॥
 बीभत्सं चातिदुर्गन्धं वस्तुमर्माणं दुःखदम् । विद्धमन्तर्वहिर्भागं कालस्तम्भभ्रमादिभिः ॥ १८ ॥
 विविधान्यतिदुःखानि स्त्रीणां यच्छति तद्गृहम् । अष्टान्यापि चैतानि देवज्ञः शास्त्रकोविदः ॥ १९ ॥
 गृहस्थस्याङ्गपीडादिदर्शनेनैव पश्यति । उद्धृत्य तानि विधिवत्तच्छान्तिषु च तत्परः ॥ २० ॥
 प्रश्नभरोपितमतिदेवज्ञो विन्दते यज्ञः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । वभूव यामुने देशे बाहुजो - धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 परोपकारनिरतो राजमान्यः प्रतापवाच । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभृशयसनान्नाश्वसनाभरणानि च । मधुरायां महाभाग कार्तिके मासि सङ्गतः ॥ ३ ॥
 पौर्णमास्यां विशेषेण दीपाश्च घृतपूरिताः । समर्पिताः खगश्रेष्ठ यमुनायां च भक्तितः ॥ ४ ॥
 अथो भाविबलात्सूत पापमृग्युपाजितम् । यूनि भावे खगश्रेष्ठ सहायैः पञ्चभिर्भुतः ॥ ५ ॥
 पुरुषः स्त्रीसहायेन देवद्रव्यापहारणम् । परस्वहरणं चैव कृतं तच्छृणु साम्प्रतम् ॥ ६ ॥
 भार्यात्रयं पूजकस्य तत्र द्वाभ्यां समायुतः । देवद्रव्यमशेषं च गृहीतं मुक्तमप्यय ॥ ७ ॥
 तिसृणां भ्रातृभिः सार्धं त्रिभिस्तेन दुरात्मना । परद्रव्यं गृहीतं वै लोभमोहसमाकुलम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले गत्वा तु यमशसनम् । पुण्यात्युप्यफलं मुक्ता पापात्पापफलं तथा ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । गौरो मध्यमरूपादधो नात्युच्चो न लघुर्धृणी ॥ १० ॥
 राजमान्यः प्रतापी च शूरो भव्योऽत्र बाहुजः । सन्धिवियहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियम्बदः ॥ ११ ॥
 धनवाहनभोगादधो राजकार्येषु तत्परः । भ्रातृपुत्रसुखैर्युक्तो राज्ञां हीनकरः सदा ॥ १२ ॥
 प्राग्भवे दीपदानाच्च यमुनायां तु भक्तितः । अत्र राजकृपायुक्तो बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । तथा कापट्यसंयुक्तो वातपिताश्वयः सदा ॥ १४ ॥
 गतागतधनैर्युक्तः कचिद्बन्धुवियोगवान् । देवस्वहरणात्पापात्पुद्गलकर्मनियोजितः ॥ १५ ॥
 शङ्काऽऽः सर्वकार्येषु स्वस्त्रीषु च विशेषतः । प्राग्भवे ये स्त्रियौ तस्य देवस्वहरणे खग ॥ १६ ॥
 जाते सहाये ते त्वत्र द्वे भायै निधनं गते । सहायाः पुरुषा आसन् येऽस्य प्राग्जन्मनि ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 परद्रव्यापहरणे तेऽत्र पुत्रा स्मृतिं गताः । प्राग्भवे धर्मकार्ये तु येऽस्य साहाय्यमादरात् ॥ १८ ॥
 कृतवन्तोऽत्र ते सुत पुत्रा जीवन्ति तस्य तु । चिन्ताक्लेशशमायुक्तो रोगार्तः कचिदेव हि ॥ १९ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे दूने शुभैः क्रूरैर्विलोकिते । सप्तमे भावके क्रूरे द्वित्रैर्दृष्टे खगाधिप ॥ २० ॥
 युते वा स्त्रीद्वयं नष्टं शुभेनैकेन संयुते । दृष्टेनैवात्र जनुषि जीवत्येव न संशयः ॥ २१ ॥
 पुत्रभावे शुभैरेव दृष्टे पञ्चमिरादरात् । जीवियुः पञ्च पुत्रास्तु यावद्भिः क्रूरस्वचरैः ॥ २२ ॥
 तावन्तो निधनं याता विनतानन्दवर्धन । लक्षणैरैमिरादृश्यैस्तप्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २३ ॥
 पलैः शतमितैः कार्यो घटस्तान्त्रमयः शुभः । गोघृतेन समाधूयो वस्त्रद्वयविभूषितः ॥ २४ ॥
 सुवर्णादिभिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा । घटोपरि सुसस्याप्य पूज्या सर्वोपचारकैः ॥ २५ ॥
 विधिज्ञाय प्रदेया सा सघटा पूजिताय वै । देवस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २६ ॥
 अग्रेस्तु प्रतिमा कार्या सुवर्णमितिका शुभा । देया वेदविदं सुत पूजिताय महात्मने ॥ २७ ॥

दृष्टसङ्गतिजात्पापादिमुक्तः स्यात्त्वगाधिप । खेस्तु प्रतिमा तद्वत्सुवर्णमितिका शुभा ॥ २८ ॥
 देया वेदविदे सुत पूजिताय महात्मने । दृष्टसङ्गतिजात्पापादिमुक्तः स्यात्त्वगाधिप ॥ २९ ॥
 पञ्चाक्षत्पलमानेन कुर्यात्ताम्रमयं घटम् । घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः ॥ ३० ॥
 पूजयित्वा सख्यं तु दद्याद्देवविदे सुत । परस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ३१ ॥
 महारुद्रविधानेन महादेवं प्रपूजयेत् । शतं च भोजयेद्दिमांर्णां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ३२ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नो जीवेच्चाशीतिवर्षकम् । न तस्य पुत्रमरणं न स्त्रीमरणमेव च ॥ ३३ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ ३४ ॥
 त्रिषष्टिभित्तिके वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । नैवं करोति यो मोहालोमाद्वा पापशोधनम् ॥ ३५ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याच्चातुर्विध्येन वै सुत । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३६ ॥

यद्यदन्तर्गतं सुत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव वरे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्यनिरतो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 युवभावे खगश्चेद् ब्राह्मणानां सहायतः । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 वनन्तु ज्वालितं तेन क्षेत्रीकरणहेतवे । वनजीवास्तथा दग्धाः पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 जातो गोदावरीदेशे ह्यष्टयोजनसम्मिते । स तु मध्यमरूपाढ्यः श्यामवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च पितृमातृसुखैर्युतः । प्रियवारबहुमित्रश्च ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ ७ ॥
 व्रतानामनुकांक्षी च तीर्थयात्रापरो नरः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 निर्धनो बन्धुहीनश्च स्त्रीपुत्रसुखवर्जितः । देशेदेशे रटन्ध्रान्तः पूर्वपापात्तं गाधिप ॥ ९ ॥
 लक्षणैरिभिराढ्यश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । वनदेवी तथा कार्या सुवर्णमितिका शुभा ॥ १० ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य भक्तियुक्तेन मनसाद्युपचारकैः ॥ ११ ॥
 विधिज्ञाय प्रदेया सा पूर्वपापानुत्तये । गोदावर्यां ततः स्नायान्मृगगेर्यग्निं भक्तितः ॥ १२ ॥
 एवं कृते भवेत्सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । धनधान्यसुखैर्युक्तः पुत्रवानिह जायते ॥ १३ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोमाद्वा पापशोधनम् । चतुर्विंशन्मते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुरशीतिमितवत्सरम् । कर्के राहावयं जातो मीनस्थे निधनं भवेत् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यासुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 राजमान्यः प्रतापी च धनपुत्रसुखैर्युतः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशस्यासनाञ्जानि मथुरायां विशेषतः । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणी धर्षिता तेन कामलोभेन मोहिता । पतिव्रता स्वभार्या वै त्यक्ता पापधिया खग ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे जातोऽत्र मुखजोऽधुना । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥

देवब्राह्मणभक्तश्च विद्याभ्यासरतः सुखी । राजमान्यः सुवाक्सत्यमतिः सर्वप्रियम्बदः ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कश्चित् । चिन्ताक्लेशसमायुक्तो स्वल्पचित्तेन संयुतः ॥ ८ ॥
 बाल्ये पितुः सुखैर्हीनो दुःखमाक्स किशोरके । प्राग्भवे स्वस्त्रियास्त्यागादत्र स्त्रीपुत्रवर्जितः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणी धर्षणात्पूर्वं वातामयमुपीडितः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

लक्षणं वद विश्वामन्त्राद्वाङ्मनीनिषेविणः । सर्वोद्भवेदनार्तस्य जन्तोरनुजिघृक्षया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भृशु सत प्रवक्ष्यामि द्विजस्त्रीमभिजगमुप । लक्षणं निष्कृतिं चापि यथावद्विधिनोदिताम् ॥ १२ ॥
 यथायथा स वै कामान्कुमतिर्द्विजयोषितम् । अकामयत्तदस्य स्यादिह बुद्धिविपर्ययः ॥ १३ ॥
 विविधो लिङ्गो व्याधिर्महसूत्रार्तिपूर्वकः । आलिङ्गयेद्यथा बुद्ध्या बाहुभ्यां तद्दृष्टुजान्तरम् ॥ १४ ॥
 तदस्य बाहुहस्तोऽस्तम्बयुक्तीव्रवेदना । जानुजंघांघ्रियुह्येषु विविधा वातजा रुजः ॥ १५ ॥
 मिथ्यापवादानाच्छंका नानान्नेष्वरुचिर्भवेत् । घनस्योपचितस्यापि भवेदय व्ययो मृषा ॥ १६ ॥
 अङ्गेष्वस्पृश्यता दुःखात्तोदभेदादिकार्तयः । अङ्गानामप्रसारित्वं ग्रीवापृष्ठत्रिकग्रहः ॥ १७ ॥
 दवशुश्च शिरस्तापः शूलः शोकः कश्चित्कचित् । अङ्गशोषोऽथ वैनिद्र्यं कुक्षितोदोद्यसूच्युतिः ॥ १८ ॥
 वातान्मूत्रविद्वत्सर्गो वैषम्यमतिकोपिता । लक्षणैरेमिरादद्यश्चेत्यायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १९ ॥
 सर्वाङ्गवेदनार्तिश्च दैवज्ञोक्तविधि चरेत् । मुदिष्टे समनुशास्ते विधिपाताद्यदूषिते ॥ २० ॥
 निष्केण शुद्धवर्णस्य सुदर्णस्यायकल्पयेत् । तदर्धमितकेनापि निजविद्यानुसारतः ॥ २१ ॥
 स्त्रियाः प्रतिकृतिं रम्यां मुरुपां गुणशालिनीम् । अलङ्कृतां स्वर्णमयैर्मण्डपैर्मणिमौक्तिकैः ॥ २२ ॥
 दूकूलवासिनी पुष्पस्रग्मिः सम्भूषितां शुभाम् । तिलद्रोणाचले शुक्लशयने स्वासने न्यसेत् ॥ २३ ॥
 ततः प्रतिष्ठितप्राणां तस्मै तां प्रतिपादयेत् । तदर्धजलिमाधाय तिष्ठन्मन्त्रमिमं वदेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया गच्छतो वालां प्रवलेनाङ्गीडया । श्रद्धया ज्ञानतः सम्यङ्महापापमनुष्ठितम् ॥ २५ ॥
 तेन पापेन गात्रेषु वातपीडा मुदुस्तरा । जाता तत्पापनाशाय सौवर्णीं योषिदाङ्कसिम् ॥ २६ ॥
 प्रयच्छामि च तां तुभ्यं मम पापं व्यपोहतु ” ॥ २७ ॥

त्रिवेदेक्ष ततो विमस्तथैवास्तिवार्ति त्रिवेदेत् । प्रणिपत्य पुनर्मत्स्या प्रादक्षिण्यं परीत्य च ॥ २८ ॥
 अग्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्यैनं खगाधिप । ततोऽन्यानापि विमान्स मूरिद्विविणदानतः ॥ २९ ॥
 सन्तोष्य विविधैर्दानैर्भोजयेत्सुसमाहितः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ३० ॥
 न तस्य वातजा पीडा नावयो व्याधयो नच । न शत्रुतो भयं तस्य न दारिद्र्यभयं कश्चित् ॥ ३१ ॥
 चतुर्विंशान्मते वर्षं रिष्टं तस्य न जायते । स्त्रीपुत्रमुल्लयुक्तः संश्रितं जीयात्खगाधिप ॥ ३२ ॥
 त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । नैवं करोति यो मोहाहोमाद्वा पापशोधनम् ॥ ३३ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्याज्जन्मजन्मानि दुःखमाक् ॥ ३४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्युत्तरव्यशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वर्षि च शक्तितः । अथो भाविचलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
 क्षेत्रीकरणहेत्वर्थं ज्वालितं वनमद्भुतम् । वनजविस्तथा दग्धा भूयांसोऽपि विहङ्गमाः ॥ ३ ॥

पञ्चभिर्मिलितस्तद्वत्पापमुग्रमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ५ ॥
 गौरो भव्यो महाज्ञानी नात्युच्चो न लघुर्धृणी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो सर्वलोकप्रियङ्करः ॥ ६ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च राजकार्येषु तत्परः । स्त्रीपुत्रसुखसंयुक्तो बुद्धिमान्प्रियदर्शनः ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । मिथ्याभिर्शनैर्युक्तो बाल्ये पितृमुखोऽग्नितः ॥ ८ ॥
 कापटधेन ससंयुक्तो निर्धनो नीतिमानपि । प्राग्भवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः ॥ ९ ॥
 तेऽत्र जन्मनि भोः सूत पुत्राश्च निधनं गताः । कदाचिद्रोगसंयुक्तो वातपित्तात्मकः सदा ॥ १० ॥
 कीटलग्ने तु सज्जातो लग्नात्पञ्चमगो ज्ञयः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ११ ॥
 विनीता सत्त्वसम्पन्ना देवद्विजपराऽभवत् । परं सन्तानदुःखार्ता न रतिं हि लभेत वै ॥ १२ ॥
 कदाचिद्दैवयोगेन मतिस्तस्याः शुभाऽभवत् । जगत्कारणमीशानं पुत्रकामा ह्यपूजयत् ॥ १३ ॥
 अनन्यभावेन जपं गिरिजायाश्चकार वै । कालेनाल्पेन सा सुभूः पुत्रयुक्ता वभूव हि ॥ १४ ॥

ईश्वरस्मरणं सर्वसिद्धिदं परिकीर्तितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव यामुने देशे क्षत्रियोऽतिविचक्षणः । धनाढ्यः सुन्दरः सौम्यः पुत्रपौत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानं हि कृतवान्भक्तितत्परः । शिवस्य देवदेवस्य पूजाकर्माणि तत्परः ॥ २ ॥
 अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । परस्त्रीसुरतं चक्रे परनिन्दां च दुःखदाम् ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 शिवपूजनजात्पुण्यात्स जातोऽत्र हिमालये । पुण्यदेशे च गङ्गायां पादजो धनवान्मुखी ॥ ५ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च लोभी पापरतः कश्चित् । स रक्तगौरो मतिमान्बान्धवैः संयुतस्तथा ॥ ६ ॥
 व्यभिचाररतश्चैव निन्दकः पापबुद्धिमान् । बहुपुत्रैश्च संयुक्तो कुण्डजातिस्त्वसौ खग ॥ ७ ॥
 कदाचिद्वातरोगेण जाठरेण च पीडितः । लक्षणैरेभिराढ्यश्चेत्प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ ८ ॥
 द्रोणद्वयप्रमाणं हि लवणं विदुषे देदत् । सालङ्कारां सवर्तां च गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 यः करोति नरो मोहात्प्रायश्चित्तं स्वगेश्वर । चत्वारिंशन्मते वर्षे प्राप्नोति निधनं ध्रुवम् ॥ १० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ११ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षात्रे कुलेऽभवत्पूर्वं मरुदेशे स्वगेश्वर । पुण्यात्मा सुखसंयुक्तो पुत्रस्त्रीसुखबान्धवी ॥ १ ॥
 दशधेनुप्रदानं हि चकार प्राग्भवे खग । मत्पूजने रतो नित्यमधुना सोऽभवद्विज ॥ २ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गा वहति यत्र वै । स रक्तगौरो मतिमान् धनाढ्योऽतिप्रियम्बदः ॥ ३ ॥
 राजमान्यः प्रतापी च पित्तरोगेण पीडितः । पित्तरोगस्य नाशाय दश गावः सदक्षिणाः ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणेभ्यः प्रदातव्या भक्तिभावेन चाण्डज ॥ ५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८७ ॥

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

पुस्तकमिलनेका ठिकाना-

खेमराज श्रीकृष्णदास, "श्रीविद्वद्देव" स्त्री-यन्त्रालयाध्यक्ष-मुम्बई.

